

ZAKLJUČNO POROČILO
O REZULTATIH OPRAVLJENEGA RAZISKOVALNEGA DELA
NA PROJEKTU V OKVIRU CILJNEGA RAZISKOVALNEGA
PROGRAMA (CRP) »KONKURENČNOST SLOVENIJE 2006 – 2013«

I. Predstavitev osnovnih podatkov raziskovalnega projekta

1. Naziv težišča v okviru CRP:

Moderna socialna država in večja zaposlenost

2. Šifra projekta:

V5-0464

3. Naslov projekta:

Pojavnost nasilja in odzivnost na nasilje v zasebni sferi in v partnerskih odnosih

3. Naslov projekta

3.1. Naslov projekta v slovenskem jeziku:

Pojavnost nasilja in odzivnost na nasilje v zasebni sferi in v partnerskih odnosih

3.2. Naslov projekta v angleškem jeziku:

The extent and the responsiveness to violence in domestic sphere and in partnership

4. Ključne besede projekta

4.1. Ključne besede projekta v slovenskem jeziku:

nasilje v družini, žrtve, socialne službe, sodišča, šole, policija

4.2. Ključne besede projekta v angleškem jeziku:

family violence, victims, social services, courts, schools, police

5. Naziv nosilne raziskovalne organizacije:

Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti

5.1. Seznam sodelujočih raziskovalnih organizacij (RO):

-

6. Sofinancer/sofinancerji:

Agencija za raziskovalno dejavnost RS
Urad Vlade RS za enake možnosti
Ministrstvo za notranje zadeve

7. Šifra ter ime in priimek vodje projekta:

13778

Katja Filipčič

Datum: 28.2.2011

Podpis vodje projekta:

Katja Filipčič

Podpis in žig izvajalca:

Matjaž Jager

II. Vsebinska struktura zaključnega poročila o rezultatih raziskovalnega projekta v okviru CRP

1. Cilji projekta:

1.1. Ali so bili cilji projekta doseženi?

- a) v celoti
 b) delno
 c) ne

Če b) in c), je potrebna utemeljitev.

1.2. Ali so se cilji projekta med raziskavo spremenili?

- a) da
 b) ne

Če so se, je potrebna utemeljitev:

2. Vsebinsko poročilo o realizaciji predloženega programa dela¹:

Projekt je sestavljen iz dveh faz: prva je nacionalna prevalenčna raziskava o nasilju nad ženskami v zasebni sferi in intimnih odnosih, druga faza pa se tiče učinkov zakonodajnih sprememb na področju nasilja, ki zavezujejo institucije k usklajenemu delovanju.

PRVA FAZA RAZISKAVE

Prvo fazo raziskave smo zaključili jeseni 2010 s končnim poročilom in tiskovno konferenco, ki jo je v prostorih Vlade RS organiziral Urad za enake možnosti. Prva faza je potekala po naslednjih korakih:

- študij in analiza že opravljenih raziskav v svetu in vzpostavljanje kontrakta s pomembnejšimi raziskovalnimi timi,
- sestava vprašalnika,
- pilotno anketiranje,
- popravki vprašalnika in določanje vzorca,
- anketiranje
- obdelava v SPSS
- analiza podatkov in pisanje končnega poročila
- javna predstavitev programa

Zaradi zahtevnosti raziskovanja nasilja je bilo potrebno pregledati že opravljene raziskave ter ugotoviti najustreznejši način anketiranja. Povzeti in primerjati je bilo potrebno že oblikovane instrumente ter preveriti njihovo uporabnost v domačem okolju. Iz tujih virov smo sestavile vprašalnik, ki smo ga dale v pregled nevladnim organizacijam in nekaterim javnim službam, ki se ukvarjajo z nasiljem. Po dobljenih pripombah smo vprašalnik popravile tako, da smo odpravile nejasnosti. Sledilo je pilotno anketiranje na vzorcu 50 žensk iz vseh starostnih skupin.

Glede na literaturo in izkušnje tujih raziskovalk smo se odločile opraviti raziskavo na splošni populaciji žensk v starosti od 18 do 80 let. Vzorec je izdelal Statistični urad RS (podrobnosti so navedene v končnem poročilu prve faze raziskave, ki je priloga tega poročila). Vprašalnike smo pošiljali po pošti. V vzorec je bilo zajetih 3000 žensk. Glede na tuje izkušnje smo pričakovali, da bo vrnjenih 25 do 30 odstotkov izpolnjenih vprašalnikov. Po posvetu z različnimi raziskovalci in raziskovalkami menimo, da bi bila raziskava validna, če bi dobili vrnjenih okoli 800 vprašalnikov. Vzorec je moral biti večji zaradi velikega tveganja osipa, ki spremlja raziskovanje tako občutljive teme.

Pričakovnja so se izkazala kot realna, saj smo dobili vrnjenih 750 veljavnih vprašalnikov, ki smo jih obdelali s pomočjo SPSS programa. Rezultati raziskave so bili težko pričakovani, zato je bila javna razprava po končnem poročilu zelo intenzivna. Na kratko povzememo rezultate v naslednje točke:

Vsaka druga ženska (56,6%) je od dopolnjenega 15. leta starosti doživela eno od oblik nasilja. Najpogosteje so doživljale psihično nasilje (49,3%), potem fizično (23%), premoženjsko (14,1), omejevanje gibanja (13,9) in spolno nasilje (6,5%).

Vsaka druga ženska je doživela nasilje tudi v zadnjih 12 mesecih, največkrat psihično

¹ Potrebno je napisati vsebinsko raziskovalno poročilo, kjer mora biti na kratko predstavljen program dela z raziskovalno hipotezo in metodološko-teoretičen opis raziskovanja pri njenem preverjanju ali zavračanju vključno s pridobljenimi rezultati projekta.

nasilje. Manj pa je fizičnega nasilja (5,9%), spolnega (1,5%), premoženjskega (7%) in omejevanja svobode (6,1%). Če bi psihično nasilje izključili in upoštevali le slednje 4 vrste nasilja, bi ga v zadnjem letu doživela vsaka 5 ženska.

4% žensk doživlja nasilje v več intimnih zvezah s strani večjega števila oseb.

Podatki kažejo, da se nasilje lahko začne kadarkoli v življenju, od zgodnjega otroštva, do pozne starosti. Pri nekaterih ženskah traja celo življenje.

5,5% žensk je nasilje doživljalo tudi v nosečnosti. 4,5% žensk je poročalo, da je bil povzročitelj nasilen tudi do otrok in sicer najpogosteje psihično, potem fizično in spolno.

Ženske, ki doživljajo nasilje, so manj zdrave od žensk v splošni populaciji. 44,6% žrtev nasilja je svoje zdravje označilo kot slabo in zelo slabo, v primerjavi s 6,9% iz splošne populacije. Večkrat doživljajo stres, tesnobo, prebavne motnje, izgubo teka, želodčne težave, glavobol, imajo stalno bolečino v predelu telesa, čutijo utrujenost, vrtoglavico, tresenje rok, motnje spanja, slabo koncentracijo, nespečnost, strah, depresivnost in pogosteje in resneje mislijo na samomor.

Povzročitelji nasilja so v 90,8% moški. Večinoma so bolj izobraženi, saj jih je največ končalo srednjo šolo, skoraj v enakem odstotku pa se razvrstijo v nižjo ali višjo izobrazbo od srednje. Nasilni postajajo že zgodaj, saj je najmlajši star 14 let in so nasilni tudi v pozni starosti, saj ima najstarejši 84 let. Največkrat so zaposleni za polni delovni čas, redkeje za nedoločen čas - tako je zaposlenih 16,9%. Le 1,4% je brezposelnih.

Od tistih, ki so verni, jih je 90,3% katoličanov, ostali so pravoslavne ali muslimanske vere. Vendar je manj takih, ki vero zares tudi prakticirajo, se torej udeležujejo verskih obredov. Takšnih je 15,7%.

Petina jih redno uživa alkohol, ostali redkeje, 16,7% nikoli. Podatki pokažejo, da je med povzročitelji nasilja znatno več prekomernih pivcev, kot v splošni populaciji.

DRUGA FAZA RAZISKAVE

Za analizo učinkov spremenjene zakonodaje na delo institucij pri obravnavanju nasilja v družini in oceno ustreznosti njihovega dela na tem področju smo uporabili več različnih pristopov:

- analiza večjega števila zadev, v katerih so se institucij vključile v obravnavanje nasilja v družini,
- analiza odločb sodišč prve in druge stopnje in Vrhovnega sodišča, ki so oblikovale sodno prakso,
- analiza statističnih podatkov, ki jih zbira Statistični urad,
- analiza statističnih podatkov iz letnih poročil policije,
- analiza statističnih podatkov iz baze socialnih podatkov Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve,
- analiza strokovnih gradiv, ki so jih objavile institucije, ki obravnavajo nasilje v družini,
- analiza strokovnih člankov, ki poročajo o delu institucij v Sloveniji in tujini pri obravnavanju nasilja v družini,
- razgovori s predstavniki različnih institucij.

Na osnovi različnih pristopov smo izdelali oceno dela različnih institucij (policija, sodišča, centri za socialno delo, vzgojno-izobraževalni zavodi) predvsem z namenom identifikacije

težav institucij in skušali izdelati predloge za njihovo odpravo.

1. POLICIJA

Policija od leta 2005 (po ustrezni spremembi Zakona o policiji) izreka povzročiteljem nasilja prepoved približevanja. Število izrečenih ukrepov je vsako leto večje; leta 2005 je policija izrekla 152 ukrepov, leta 2009 pa že 1121. V analizo je bilo zajetih 198 izrečenih ukrepov prepovedi približevanja v letu 2009; 87 izrečenih ukrepov na področju PU Novo mesto in 111 izrečenih ukrepov na področju PU Ljubljana, kar predstavlja 18% vseh ukrepov, izrečenih v Sloveniji v letu 2009.

Temeljne značilnosti nasilja v družini so bile v analiziranih zadevah naslednje:

- V 77% zadev je nasilje prijavila sama žrtev, 10% so prijavili sorodniki žrtve, le 3% zadev so prijavile institucije (CSD in zdravstvene institucije).
- Ob prijavi nasilnega dogodka so vse žrtve navajale, da nasilje traja »že dlje časa« ali »več let«, malo pa jih je konkretnije opredelile trajanje doživljanja nasilja.
- 97% storilcev je moških, 3% žensk. Vse ženske povzročiteljice nasilja, zajete v analizo, so izvajale nasilje nad starši (v enem primeru nad taščo), v nobenem primeru nad partnerjem.
- Med povzročitelji nasilja jih je polovica mlajših od 40 let, 3% je starejših od 70 let (med njimi je bila tudi invalidna oseba), 1% pa je mladoletnih. Mladoletniki so bili vedno nasilni do svojih staršev.
- Analizirali smo odnose med storilcem in žrtvijo in ugotovili naslednje: med žrtvami prevladujejo žene in izvenzakonske partnerice povzročitelja nasilja (48%), 19% žrtev so starši povzročitelja, skupino 20% pa predstavljajo njegovi otroci (med katerimi prevladujejo mladoletni otroci).
- 52% povzročiteljev nasilja prekomerno uživa alkohol oziroma so bili vinjeni v času nasilnega dogodka.
- Ukrep prepovedi približevanja je bil izdan v 28% primerih zaradi izvajanja psihičnega nasilja (prevladujejo grožnje), v 72% pa zaradi fizičnega nasilja.

V okviru analiziranih zadev, ko policisti izrečejo prepoved približevanja, je mogoče delo policistov oceniti kot dobro. Nepravilnosti ali neustreznosti je zaslediti le pri manjšem delu zadev in jih ni mogoče oceniti kot splošne pomanjkljivosti pri delu policije ob izrekanju prepovedi približevanja. Nekateri med njimi tudi kažejo na nerešena vprašanja delovanja drugih institucij (predvsem CSD). V nadaljevanju navajamo konkretne ugotovitve, ki jih je treba razumeti v okviru te splošne ocene:

- Policisti se srečujejo s težavami pri izrekanju ukrepa, kadar so povzročitelji nasilja mladoletne osebe zaradi nedorečene prakse oz ukrepanja s strani CSD (in pomanjkanja pravnih podlag) glede namestitve takšne osebe. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve bi moralo rešiti vprašanje njihove namestitve; sedanja rešitev, da se jih namešča v krizne centre, ni najustreznejša - boljša bi bila namestitev v vzgojne zavode.
- Kadar je ukrep izrečen starejši in/ali invalidni osebi, se policisti srečajo s težavo, ker takšna oseba potrebuje določeno nego in skrb. V eni zadevi so tako policisti sami poiskali takšnemu povzročitelju nasilja ustrezno namestitev, vendar bi to morala biti naloga CSD. To vprašanje mora biti rešeno sistemsko, kot najustreznejša možnost se kaže namestitev v domove za starejše.
- V 28% zadev je policija izrekla prepoved približevanja zaradi psihičnega nasilja (praviloma različnih oblik groženj), ki mu ni pa bilo pridruženo tudi fizično nasilje. To kaže na dobro razumevanje narave, dinamike in posledic nasilja v družini.

- Policija je le v četrtini primerov, ko je povzročitelj nasilja izvajal nasilje nad polnoletno oškodovanko, ob nasilju pa so bili prisotni tudi njihovi skupni otroci, povzročitelju prepovedala približevanje tudi mladoletnim otrokom, čeprav je v večini primerov v nasilnem ravnanju prepoznala tudi kaznivo dejanje po 192.čl. KZ-1 (zanemarjanje otroka in surovo ravnanje). Gre za nedosledno spoštovanje določbe ZPND, da so otroci žrtve nasilja tudi, če živijo v okolju, kjer se nasilje dogaja. Takšno prakso ocenjujemo za neustrezno. Nedosledna je tudi praksa, ko se prepoved približevanja ne nanaša na otroka, je pa kot kraj, ki se mu povzročitelj nasilja ne sme približati, naveden tudi vrtec ali šola, ki jo otrok obiskuje. Glede ukrepov, v katerih pa je storilcu prepovedano tudi približevanje otroku oziroma VIZ, ki ga otrok obiskuje, se v praksi pojavlja problem, da VIZ o tej prepovedi ni obveščen. To težavo bi bilo mogoč premostiti že z dogovorom med policijo in CSD, da CSD v takšnih primerih z ukrepom seznanijo VIZ oziroma s to dolžnostjo CSD dopolniti ustrezen pravilnik, ki določa delo CSD pri obravnavanju nasilja v družini. Pa tudi v zadevah, kjer je bilo storilcu prepovedano približevanje VIZ, v policijskih spisih ni bilo podatka, da bi policija preverjala morebitne kršitve pri VIZ (vedno je glede nadzora spoštovanja ukrepa kontaktirala le oškodovanko – mati otrok). Takšno prakso bi bilo potrebno spremeniti.

- V 6% zadev je policija dejanje opredelila kot prekršek in ne kot kaznivo dejanje. Kvalifikacija nasilnega ravnanja kot prekršek po 4.odst. 6.čl. Zakona o varstvu javnega reda in miru je kljub velikemu prekrivanju izvršitvenih ravnanj med navedenim prekrškom in kaznivim dejanjem po 191.čl. Kazenskega zakonika (in nekaterimi drugimi kaznivimi dejanji) mogoča, vendar res v izjemnih primerih. Analiza zadev, ko se je policija odločila za opredelitev dejanja kot prekršek, je pokazala, da je bila takšna kvalifikacija neustrezna, ker so bili v konkretnih primerih podani znaki kaznivega dejanja. Posledice opredelitve dejanja kot prekršek ali kot kaznivo dejanje so zelo pomembne pri nadaljnjem obravnavanju zadeve, zato bi morala policija, če se s tem vprašanjem srečuje tudi po letu 2009 (ki ga v raziskavo nismo zajeli), temu nameniti veliko pozornosti.

- V analiziranih zadevah je policija v 22% zadev odredila pridržanje povzročitelju nasilja. Kot neustrezna se je pokazala (neenotna) praksa policije pri pridržanju glede dveh vidikov:

1. Neustrezna je praksa v zadevah, ko policija najprej ustno izreče ukrep prepovedi približevanja, nato pa (ali istočasno z izrekom) praviloma zaradi nadaljevanja z grožnjami storilcu odredi še pridržanje. Če storilec ob prihodu policistov nadaljuje z nasilnim vedenjem, je treba najprej odrediti pridržanje, šele po prenehanju pridržanja pa mu izreči ukrep prepovedi približevanja.

2. Analiza zadev je tudi pokazala, da policisti odredijo pridržanje po različnih temeljih; ali po 2.odst. 109.čl. Zakona o prekrških (ZP-1) ali po 2.odst. 157.čl. Zakona o kazenskem postopku (ZKP). Ob tem je treba poudariti, da je bilo pridržanje po 109/2 ZP-1 odrejeno tudi, če so policisti dejanje kvalificirali kot kaznivo dejanje. Takšno ravnanje ni ustrezno. Če je storilec ob prihodu policistov vinjen in nadaljuje z grožnjami oškodovancu, ga je mogoče pridržati po 109/2 ZP-1 le, če je bil zaloten pri storitvi prekrška in ne kaznivega dejanja. V primeru kvalifikacije dejanja kot kaznivega dejanja pa je mogoče takšnega storilca pridržati le po ZKP.

- Iz opravljene analize je razvidno, da policija pogosto nadzoruje spoštovanje izrečenega ukrepa. Tako je v primeru podaljšanja ukrepa do 10 dni s strani sodišča spoštovanje prepovedi nadzirala v povprečju enkrat na dan, in sicer v 53% primerov. V 42% primerov je policija spoštovanje prepovedi nadzirala dva– do trikrat dnevno. Tudi v primeru podaljšanja ukrepa do 60 dni je spoštovanje ukrepa nadzirala policija v povprečju vsaj enkrat ali tudi večkrat dnevno. Praviloma policisti pridejo k oškodovanki in jo vprašajo, ali je storilec kršil prepoved, redkeje to storijo v telefonskem pogovoru.

- Utemeljenost odločitev policistov za izrek ukrepa prepovedi približevanja se kaže v visokem deležu potrjenih ukrepov s strani preiskovalnega sodnika, saj je bilo le 5% razveljavljenih. Podrobnejša analiza razveljavljenih zadev (in zadev, ko je sodišče potrdilo ukrep, ni ga pa podaljšalo) je pokazala, da med razlogi za razveljavitev (ali ne-podaljšanje) ukrepa prevladuje pomanjkljiva utemeljitev ukrepa v pisni odredbi (glede predhodnega trajanja in intenzivnosti nasilja, odsotnost pravne kvalifikacije dejanja, sočasno pridržanje storilca). Še večjo pozornost je tako treba nameniti obrazložitvi utemeljenosti ukrepa.

2. CENTRI ZA SOCIALNO DELO

Zakon o preprečevanju nasilja v družini (v nadaljevanju: ZPND) je postavil zakonske temelje za delo centrov za socialno delo na področju preprečevanja nasilja v družini. Že pred sprejetjem ZPND so centri za socialno delo (CSD) opravljali določene naloge na tem področju, vendar za odrasle samo kot svetovalne funkcije in nudenje pomoči. Za delo na področju zaščite otrok je situacija drugačna, saj imajo CSD že na podlagi Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih pooblastila za pomoč otrokom tudi s posegi v družino. Navedeni predpisi pa določajo le pravni okvir obravnavanja nasilja v družini (temeljna opravila), kar pomeni, da so strokovni pristopi pri uporabi predpisov lahko različni. Ta različnost praks se lahko zmanjša le s poenotenjem doktrine dela na tem področju. Pomemben korak k temu je bil narejen konec leta 2010, ko je Skupnost CSD v svojem biltenu (Kaljenje št. 10, december 2010, 400 izvodov) objavila:

- Strokovne smernice za delo CSD pri zaščiti otrok pred nasiljem v družini in
 - Strokovna izhodišča za delo z odraslimi žrtvami in povzročitelji nasilja v družini.
- Navedena izhodišča strokovnega dela CSD so dobrodošla, še vedno pa puščajo odprta predvsem naslednja vprašanja:
- delo z mladoletnim povzročiteljem nasilja (predvsem problem nastanitve v primeru izreka prepovedi približanja in nadaljnega obravnavanja takšnega mladoletnika),
 - izdelava podrobnejših navodil za delo interventne službe (kot npr. vprašanje pooblastil, sodelovanje z drugimi institucijami, predvsem z VIZ).

ZPND je predvidel ustanovitev regijskih služb za koordinacijo in pomoč žrtvam na določenih CSD, ki jih je minister za delo, družino in socialne zadeve tudi določil. Tako so bile ustanovljene regijske službe na 12 CSD. Poleg koordinatorja za preprečevanje nasilja v družini sodijo v regijsko službo še krizni centri in interventna služba.

ZPND je tudi določil, da je treba v obstoječe zbirke podatkov, ki jih določa zakon, ki ureja socialno varstvo, vnašati tudi podatke o žrtvi in povzročitelju nasilja ter podatke o vrsti obravnave. Informacijski sistem (baza socialnih podatkov) je bila pripravljena za vnos navedenih podatkov šele novembra 2009. V raziskavi smo pridobili in analizirali podatke za leto 2010. V nadaljevanju povzemamo temeljne ugotovitve:

- V letu 2010 so CSD obravnavali 1.928 primerov nasilja v družini (2.975 žrtev in 1.854 povzročiteljev nasilja).
- ZPND določa, da se pri CSD za obravnavo nasilja v družini v konkretnem primeru ustanovi multidisciplinarni tim (sestava in način dela sta določena v posebnem pravilniku), vendar ta način obravnave ni obvezen, ampak se tim ustanovi le, če CSD oceni, da lahko predstavniki drugih institucij pripomorejo k pomoči žrtvi. Ob sprejemu ZPND je bilo pričakovati, da se bo takšen način obravnavanja dobro uveljavil in bo postal prevladujoča oblika dela. Podatki za leto 2010 pa kažejo, da je bilo sklicanih le 463 multidisciplinarnih timov, kar pomeni, da je pretežni del primerov obravnavanih brez

takšne oblike sodelovanja institucij.

- Podatki o tem, predstavnike katerih institucij vabijo CSD na multidisciplinarne time (MTD), kažejo, da še vedno CSD institucij na MDT velikokrat ne vabi. Največ sodelujejo s policijo, ki se je na vabilo CSD odzvala v 330 primerih. Največkrat se na vabilo na MDT ni odzvalo zdravstvo, s katerimi imajo CSD še vedno največ težav, zdravstvo namreč vztraja, da bi morali zdravniki, ki pridejo na MDT, svojo udeležbo dobiti plačano, medtem ko vsi ostali člani MDT svoje naloge opravljajo v službenem času kot svoje službene naloge. Ministrstvo za zdravje še po treh letih od uveljavitve ZPND ni sprejelo svojega pravilnika o sodelovanju v obravnavah žrtev, kadar gre za preprečevanje nasilja v družini.

- Iz podatkov tudi izhaja, da za vsako zabeleženo žrtev nasilja v družini ni bil pripravljen načrt pomoči žrtvi (izdelanih je bilo 1.010 načrtov pomoči, vseh obravnavanih žrtev pa je bilo 2.975).

- 115 žrtev je v letu 2010 zaprosilo za brezplačno pravno pomoč po ZPND in zanje so CSDji izdelali mnenje o ogroženosti, ki je pogoj za pridobitev te oblike pomoči.

- Med oblikami nasilja, s katerimi se pri svojem delu srečajo CSD, najbolj izstopa psihično nasilje (1693), takoj za tem pa sledi fizično nasilje (1460). Treba je pojasniti, da gre za podatke o problematiki in ne samih primerih pri obravnavi nasilja v družini na CSD. Pri enem obravnavanem primeru je mogoče potrditi več zaznanih problematik in glede na podatke lahko rečemo, da je veliko primerov z obema najbolj pogostima vrstama nasilja – psihičnim in fizičnim (gledano od 1928 števila primerov je bilo v 1693 primerih zaznano psihično nasilje in v 1460 primerih fizično, ker sta obe številki dokaj veliki lahko trdimo, da sta se v veliko primerih pojavili obe problematiki). Psihičnemu in fizičnemu nasilju sledi ekonomsko nasilje (190 primerov), temu pa spolno (68 primerov) in zanemarjanje, ki ga je najmanj (46 primerov).

- Na CSD je bilo največ obravnavanih žrtev v starostni skupini od 26 do 45 let, ki po številu zelo izstopa (1031), v tej starostni skupini je tudi največ povzročiteljev nasilja (937). Zanimiv podatek je tudi, da je kar nekaj primerov povzročiteljev v starostni skupini otrok od 6 do 14 leta – 4, več pa jih je v starostni skupini otrok od 14 do 18 leta starosti (21).

- V okviru prve socialne pomoči je bil opravljen razgovor z vsemi povzročitelji nasilja.

- Kadar gre v družini tudi za otroka, ki je žrtev nasilja v družini in je pri družinskih članih zaznati možnosti sprememb v ravnanju in vedenju, lahko CSD ponudi izvajanje pomoči družini za dom. Vseh primerov v letu 2010 je bilo 1709, od tega le 120 zaradi problematike nasilja v družini.

Splošna ocena: Po sprejemu ZPND se CSD srečujejo z največjimi spremembami pri obravnavanju nasilja v družini v primerjavi z vsemi drugimi institucijami. Kot težavo ocenjujemo različnost praks strokovnega dela pri obravnavanju žrtev in povzročiteljev nasilja, kar pa naj bi bistveno izboljšale smernice za strokovno delo pri obravnavanju nasilja v družini, ki jih je izdelala in objavila Skupnost CSD konec leta 2010. Analiza socialne baze podatkov pa kaže, da se CSD srečujejo z zelo velikim številom primerov nasilja v družini. Iz podatkov izhaja, da multidisciplinarni pristop pri nujenju pomoči žrtvam še ni postal prevladujoč, kot je bil sicer namen ZPND. Res pa je, da multidisciplinarni pristop ovira oziroma ga v določeni meri onemogoča tudi neodzivnost institucij, ki se ne odzivajo na vabila k sodelovanju (izstopa področje zdravstva).

3. SODIŠČA

3.1. ODLOČANJE SODIŠČ V NEPRAVDNEM POSTOPKU

Zakon o preprečevanju nasilja v družini je prinesel pomembno novost na področje

ukrepov za zaščito žrtev nasilja v družini. Žrtve lahko sodišču predlagajo, da določi povzročitelju nasilja prepovedi nasilnih dejanj (19. člen ZPND) in prepustitev stanovanja v skupni uporabi (21. člen ZPND). Sodišče o teh predlogih odloča v nepravdnem postopku. Statistična obdelava zadev je precej otežena, saj sodišča za predloge, vložene po ZPND, nimajo posebnega vpisnika (oz. posebne oznake »vrsta zadeve« v vpisniku). Višje sodišče v Ljubljani jih tako vpisuje pod »druge« družinske zadeve, skupaj z npr. zadevami za odvzem roditeljske pravice, ureditev stikov, ureditev očetovstva; nekatera sodišča pa pod »druge« nepravdne zadeve. Enotno vpisovanje zadev z enotno oznako »vrste zadeve« bi povečalo pregled nad zadevami in morda tudi prispevalo k še ažurnejšemu obravnavanju predlogov po ZPND.

Da bi identificirali morebitna odprta vprašanja, smo analizirali odločbe treh višjih sodišč (Ljubljana, Koper, Celje). Višje sodišče v Ljubljani je obravnavalo največ zadev s področja preprečevanja nasilja v družini. V letu 2008 je obravnavalo dve zadevi, v letu 2009 tri, v letu 2010 pa že devet zadev. Ostala višja sodišča so v enakem obdobju obravnavala manj zadev s tega področja - Višje sodišče v Celju le eno (že v avgustu 2008), Višje sodišče v Kopru pa tri (eno v letu 2009 in dve v letu 2010). Od ukrepov je najbolj »priljubljen« predlog za prepustitev stanovanja v skupni uporabi v smislu 21. člena ZPND. Po številu sledijo predlogi, v katerih je predlagana kombinacija vseh ukrepov iz 19. člena ZPND (pogosto tudi skupaj s predlogom po 21. členu ZPND). Predlogov, v katerih bi bil predlagan le posamezen od ukrepov iz 19. člena ZPND, med pregledanimi ni bilo. V nadaljevanju navajamo le temeljne ugotovitve, podrobnejša analiza je priloga tega poročila.

Ukrepi so bili izdani že zaradi vseh oblik nasilja v družini, ki jih opisuje zakon (fizično, spolno, psihično, ekonomsko nasilje oziroma zanemarjanje družinskega člana), najpogosteje pa zaradi več oblik nasilja skupaj. Praviloma gre za dolgotrajne oblike nasilja, včasih takšne, v katerih se žrtev doslej po pomoč ni obračala.

ZPND v 24. členu postopek sodišča v tovrstnih zadevah opredeljuje kot prednost in nujen (kar pomeni, da roki tečejo in sodišče lahko opravlja procesna dejanja tudi v času sodnih počitnic).

V sodni praksi sodišč prve stopnje sta se v fazi izdaje sklepa izoblikovala dva pristopa:

- prvi sledi postopku z začasno odredbo (izdaja sklepa izjemno hitro po prejemu, praviloma isti dan; kontradiktornost postopka pa se vzpostavi šele po vročitvi sklepa v ugovornem postopku)
- drugi pa sledi rednemu (nepravdnemu) postopku (najprej vročitev predloga nasprotnemu udeležencu, nato oprava naroka, nazadnje izdaja sklepa).

Višja sodišča (ki so bila soočena s takšno prakso okrožnih sodišč) so oba načina sprejela kot pravilna.

Analiza zadev je pokazala, da je o ukrepu zelo hitro odločeno le takrat, ko sodišče prve stopnje sklep izda v nekontradiktornem postopku (po vzoru postopka z začasno odredbo). Za težje oblike nasilja (za takšne bi bilo treba šteti vse situacije, v katerih so ob nasilju prisotni otroci) je tak postopek vsekakor primernejši.

Višja sodišča pritožbe v zadevah po ZPND obravnavajo zelo hitro. Pred Višjim sodiščem v Ljubljani je o pritožbah praviloma odločeno v enem do dveh tednih, pogosto tudi prej.

Tudi z vprašanjem sorazmernosti so se višja sodišča precej ukvarjala. Na načelni ravni je

Višje sodišče v Ljubljani v zadevi IV Cp 489/2010 odgovorilo na pritožbeno trditev s splošnim stališčem, da določbe ZPND (konkretno 21. člena o prepustitvi stanovanja v skupni uporabi) prestanejo test sorazmernosti. Konkretnjša presoja tega, kakšen naj bo ukrep v posamezni situaciji, da ne bo pretirano posegel v zasebnost posameznikov, se pojavi v skoraj vsaki od obravnavanih zadev.

Splošna ocena: Iz analize sodne prakse višjih sodišč ugotavljamo, da z uporabo ZPND (odločanje o predlogih za nove ukrepe za varstvo žrtev) v sodni praksi ni večjih težav kljub temu, da gre za dva popolnoma nova ukrepa.

3.2. ODLOČANJE SODIŠČ V KAZENSKEM POSTOPKU

ZPND neposredno ni povzročil sprememb v kazenskopravnem obravnavanju nasilja v družini. Kot posreden vpliv pa ocenjujemo predvsem naslednji dve zakonski spremembi:

- dopolnjen je bil 65. člen ZKP, ki omogoča, da ima žrtev nasilja med kazenskim postopkom ob sebi zaupno osebo (vpliv uvedbe instituta "spemljevalca" iz 7. člena ZPND),

- pod vplivom širšega pojmovanja nasilja v družini in zaradi poudarjanja nasilja v družini kot posebnega družbenega problema (kar je poudarjal ZPND), je bilo v kazenski zakonik (KZ-1), ki se je pričel uporabljati 1.11.2008, vneseno novo kaznivo dejanje Nasilje v družini - 191. člen KZ-1.

Nova inkriminacija je prinesla v sodno prakso precej težav pri interpretaciji zakonskih znakov (predvsem zaradi nejasne formulacije). Po sprejemu KZ-1 je bilo zato več posvetovanj za policiste, sodnike in tožilce z namenom razčistiti nekatera odprta vprašanja in poenotiti sodno prakso. S tem kaznivim dejanjem se namreč sodišča srečujejo v velikem številu (v letu 2009 je bilo izdanih 149 sodb za to kaznivo dejanje). Temeljne značilnosti obravnavanja zadev:

- državni tožilec je vložil obtožnico v 56% zadev (v ostalem deležu so bile ovadbe zavrnjene ali pa preiskave ustavljene),

- pripor je bil odrejen 47% obdolžencev,

- v 92% zadev je bil postopek od vložitve obtožnice do pravnomočnosti odločbe zaključen v manj kot 6 mesecih, ostalih 8% pa je bilo rešenih prej kot v enem letu,

- 59% obdolžencem je bila izrečena zaporna kazen, 41% pa pogojna obsodba,

- 88 obdolžencem je sodišče izreklo zaporno kazen (41 v dolžini med 6 mesecev in 1 letom, 13 med 1 in 2 letoma, ostalim pa krajše zaporne kazni)

Osnovne dileme (ne pa vseh) pri interpretaciji kaznivega dejanja po 191. členu KZ-1 je razrešilo šele Vrhovno sodišče s sprejemom treh odločb v septembru 2009 (I Ips 56/2009, I Ips 117/2009, I Ips 194/2009). Tako lahko ugotovimo, da se težave s sojenjem storilcev kaznivega dejanja po 191. členu KZ-1 manjšajo. Težave z nejasno dikcijo navedenega kaznivega dejanja skuša odpraviti tudi ministrstvo za pravosodje, saj je v noveli KZ-1, ki je v fazi strokovne razprave, na novo oblikovalo kaznivo dejanje po 191. členu.

Splošna ocena: Sodišča so pri kazenskopravnem obravnavanju nasilja v družini imela veliko težav kot posledica nejasne dikcije kaznivega dejanja Nasilje v družini po 191. čl. KZ-1. Do različnih interpretacij pa ni prihajalo le zaradi slabe zakonske podlage, ampak deloma tudi zaradi še vedno pomankljivega poznavanja dinamike nasilja v družini pri določenem delu državnih tožilcev in sodnikov. Vrhovno sodišče je pomembno prispevalo k rešitvi nekaterih pravnih dilem konec leta 2009 z izdajo treh odločb, kljub temu pa še ostaja odprtih nekaj vprašanj.

4. OBRAVNAVANJE NASILJA V DRUŽINI V VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNIH ZAVODIH

Vzgojno-izobraževalni zavodi so že pred sprejemom ZPND imeli dolžnost pomagati otrokom, žrtvam nasilja v družini (dolžnosti določene v okviru področne zakonodaje). Odzivnost na nasilje in načini obravnavanja pa se med VIZ zelo razlikujejo. Takšno stanje naj bi se spremenilo po sprejemu Pravilnika o obravnavi nasilja v družini za VIZ (Ur.l. RS št. 104/2009). Pravilnik pa v praksi povzroča veliko težav, odpirajo se številna pravna vprašanja in tudi strokovne dileme. Ministrstvo za šolstvo in šport zato financira izobraževanje za uporabo pravilnika. Projekt z naslovom "Sistemska soočanje z nasiljem v družini - usposabljanje strokovnih delavcev v vzgoji in izobraževanju" (trajanje: avgust 2010 - avgust 2012) izvaja Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti. Cilj projekta je usposobiti 2.100 ravnateljev, svetovalnih delavcev in učiteljev kot multiplikatorje. Vsi udeleženci 4-dnevnih izobraževanj tudi prejmejo priročnik za uporabo navedenega pravilnika (vodja projekta je soavtorica priročnika).

Splošna ocena: Za VIZ so značilne zelo različne prakse obravnavanja nasilja v družini in sama odzivnost na nasilje. Kako bo k odpravi tega pripomoglo izobraževanje, ki ga izvaja Inštitut za kriminologijo, bo mogoče oceniti šele po njegovem zaključku, to je konec leta 2012.

3. Izkoriščanje dobljenih rezultatov:

3.1. Kakšen je potencialni pomen² rezultatov vašega raziskovalnega projekta za:

- a) odkritje novih znanstvenih spoznanj;
- b) izpopolnitev oziroma razširitev metodološkega instrumentarija;
- c) razvoj svojega temeljnega raziskovanja;
- d) razvoj drugih temeljnih znanosti;
- e) razvoj novih tehnologij in drugih razvojnih raziskav.

3.2. Označite s katerimi družbeno-ekonomskimi cilji (po metodologiji OECD-ja) sovpadajo rezultati vašega raziskovalnega projekta:

- a) razvoj kmetijstva, gozdarstva in ribolova - Vključuje RR, ki je v osnovi namenjen razvoju in podpori teh dejavnosti;
- b) pospeševanje industrijskega razvoja - vključuje RR, ki v osnovi podpira razvoj industrije, vključno s proizvodnjo, gradbeništvom, prodajo na debelo in drobno, restavracijami in hoteli, bančništvom, zavarovalnicami in drugimi gospodarskimi dejavnostmi;
- c) proizvodnja in racionalna izraba energije - vključuje RR-dejavnosti, ki so v funkciji dobave, proizvodnje, hranjenja in distribucije vseh oblik energije. V to skupino je treba vključiti tudi RR vodnih virov in nuklearne energije;
- d) razvoj infrastrukture - Ta skupina vključuje dve podskupini:
 - transport in telekomunikacije - Vključen je RR, ki je usmerjen v izboljšavo in povečanje varnosti prometnih sistemov, vključno z varnostjo v prometu;
 - prostorsko planiranje mest in podeželja - Vključen je RR, ki se nanaša na skupno načrtovanje mest in podeželja, boljše pogoje bivanja in izboljšave v okolju;
- e) *nadzor in skrb za okolje - Vključuje RR, ki je usmerjen v ohranjevanje fizičnega okolja. Zajema onesnaževanje zraka, voda, zemlje in spodnjih slojev, onesnaženje zaradi hrupa, odlaganja trdnih odpadkov in sevanja. Razdeljen je v dve skupini:*
- f) zdravstveno varstvo (z izjemo onesnaževanja) - Vključuje RR - programe, ki so usmerjeni v varstvo in izboljšanje človekovega zdravja;
- g) družbeni razvoj in storitve - Vključuje RR, ki se nanaša na družbene in kulturne probleme;
- h) splošni napredek znanja - Ta skupina zajema RR, ki prispeva k splošnemu napredku znanja in ga ne moremo pripisati določenim ciljem;
- i) obramba - Vključuje RR, ki se v osnovi izvaja v vojaške namene, ne glede na njegovo vsebino, ali na možnost posredne civilne uporabe. Vključuje tudi varstvo (obrambo) pred naravnimi nesrečami.

² Označite lahko več odgovorov.

3.3. Kateri so **neposredni rezultati** vašega raziskovalnega projekta glede na zgoraj označen potencialni pomen in razvojne cilje?

Nasilje je pomembno javno izhodišče, ki je v zadnjih desetletjih prepoznano tudi kot kršenje človekovih pravic, zato se s problemom ukvarjajo vse pomembne javne institucije. Čeprav smo v zadnjih letih sprejeli pomembne zakone in usmeritve za delo, so bile spremembe načrtovane na podlagi tujih podatkov o prevalenci in incidenci nasilja. Na potrebe nacionalne raziskave so Slovenijo opozarjale tudi mednarodne organizacije in domače nevladne organizacije. Rezultati raziskave so zato pomembni za ustvarjanje politik na tem področju, kot je nacionalni program preprečevanja nasilja, spremembe pri načrtovanju storitev in programov za preprečevanje nasilja in spremembe razumevanja pojava samega, saj raziskava pokaže, da so prevladujoča prepričanja o pojavu neustrezna in lahko tudi škodljiva. Poleg navedenega raziskava pomembno prispeva k boljšemu poznavanju dela različnih institucij pri obravnavanju nasilja v družini in težav, s katerimi se te institucije soočajo.

3.4. Kakšni so lahko **dolgoročni rezultati** vašega raziskovalnega projekta glede na zgoraj označen potencialni pomen in razvojne cilje?

Dolgoročni rezultati se nanašajo predvsem na sistemsko in usklajeno delovanje na področju soočanja z nasiljem in zmanjševanja nasilja. Brez raziskovalnih podatkov ni mogoče ustrtežno prilagajati sistema dejanskemu stanju ali nekritično povzemati rezultate tujih raziskovanj. Rezultati raziskave so npr. pokazali, da ni ustreznih programov za zmanjševanje nasilja, da se razvijajo predvsem uniformni programi, ki ne zajamejo večine žensk, ki nasilje doživljajo ali pa se iz njega želijo umakniti. Rezultati na primer jasno pokažejo na potrebo po odzivnem sistemu javnih služb, ki se bodo zmogle prilagajati na dejanske potrebe, kar je le eden od dolgoročnih učinkov pričujoče raziskave.

3.5. Kje obstaja verjetnost, da bodo vaša znanstvena spoznanja deležna zaznavnega odziva?

- a) v domačih znanstvenih krogih;
- b) v mednarodnih znanstvenih krogih;
- c) pri domačih uporabnikih;
- d) pri mednarodnih uporabnikih.

3.6. Kdo (poleg sofinancerjev) že izraža interes po vaših spoznanjih oziroma rezultatih?

3.7. Število diplomantov, magistrorv in doktorjev, ki so zaključili študij z vključenostjo v raziskovalni projekt?

Na Fakulteti za socialno delo so nastala 4 diplomska dela, ki so jih napisale študentke, vključene v pilotno izvedbo nacionalne raziskave. Na Pravni fakulteti so bile izdelane tri diplomske naloge študent, ki so bile vključene v raziskovalni projekt.

4. Sodelovanje z tujimi partnerji:

4.1. Navedite število in obliko formalnega raziskovalnega sodelovanja s tujimi raziskovalnimi inštitucijami.

Za prvo fazo raziskave smo bili v kontaktu s prof. Henrico Jansen, ki skrbi za področje raziskovanj pri WHO.

4.2. Kakšni so rezultati tovrstnega sodelovanja?

V kontaktu smo bili v fazi pripravljanja vprašalnika za prevalenčno raziskavo.

5. Bibliografski rezultati³ :

Za vodjo projekta in ostale raziskovalce v projektni skupini priložite bibliografske izpise za obdobje zadnjih treh let iz COBISS-a) oz. za medicinske vede iz Inštituta za biomedicinsko informatiko. Na bibliografskih izpisih označite tista dela, ki so nastala v okviru pričujočega projekta.

³ Bibliografijo raziskovalcev si lahko natisnete sami iz spletne strani:<http://www.izum.si/>

6. Druge reference⁴ vodje projekta in ostalih raziskovalcev, ki izhajajo iz raziskovalnega projekta:

Leskošek Vesna:

22. 11. 2010: Predstavitev raziskave na Vladi RS v organizaciji Urada za enake možnosti. Udeleženi okoli 70 predstavnic in predstavnikov, vladnih in nevladnih služb in organizacij. Po dogodku je sledila tiskovna konferenca, na katero je prišlo okoli 25 novinark in novinarjev in vse večje televizijske hiše.

13. 12. 2010: predstavitev raziskave v televizijski oddaji Studio City

1. 12. 2010: Predstavitev raziskave podiplomskim študentom v programu Sociologija vsakdanjega življenja

26. 11. 2010: Sodelovanje na okrogli mizi v organizaciji zavoda Emma v Krškem, dom Matije Gubca.

24. 11. 2010: Predstavitev raziskave v oddaji Odmevi na TV Slovenija

Urek Mojca:

17. 12. 2010: Predstavitev raziskave Mestna občina Velenje,

20. 12. 2010: Intervju o raziskavi na Radio Evropa.

8. 12. 2010: Predstavitev raziskave na Radio Slovenija, 1. program A1 : oddaja Nočni gost, 8.12.2010. <http://www.rtv slo.si/radioprvi/novica/1611>.

Katja Filipčič:

17.2.2011: predstavitev rezultatov raziskave na posvetu "učinkovito sodelovanje na področju nasilja v družini" - udeleženci: 70 sodnikov, državnih tožilcev in predstavnikov NVO, organizator: PIC

Prispevki o raziskavi (prevalenčna raziskava o obsegu in značilnostih nasilja nad ženskami) so bili objavljeni v časopisih: Večer, Delo, Dnevnik, Primorski list, Celjski Dnevnik, STA in na spletnih straneh: Siol, 24ur.com, Ljubljanske novice, Posavje info, dobrojutro.net, in drugih.

⁴ Navedite tudi druge raziskovalne rezultate iz obdobja financiranja vašega projekta, ki niso zajeti v bibliografske izpise, zlasti pa tiste, ki se nanašajo na prenos znanja in tehnologije.

Navedite tudi podatke o vseh javnih in drugih predstavitev projekta in njegovih rezultatov vključno s predstavitvami, ki so bile organizirane izključno za naročnika/naročnike projekta.

Univerza v Ljubljani
Inštitut za kriminologijo pri Pravna fakulteta
Poljanski nasip 2
1000 Ljubljana

**CRP V5-0464: *Pojavnost nasilja in odzivnost
na nasilje v zasebni sferi in partnerskih odnosih***
Nosilka: Izr. prof. dr. Katja Filipčič
Pravna fakulteta

VESNA LESKOŠEK, MOJCA UREK, DARJA ZAVIRŠEK

**NACIONALNA RAZISKAVA O NASILJU V
ZASEBNI SFERI IN V PARTNERSKIH ODNOSIH**

KONČNO POROČILO 1. FAZE RAZISKOVALNEGA PROJEKTA

Oktober, 2010

Nacionalna raziskava o pojavnosti nasilja v zasebni sferi in partnerskih odnosih je nastala v okviru ciljnega raziskovalnega projekta CRP V5-0464 z naslovom *Pojavnost nasilja in odzivnost na nasilje v zasebni sferi in partnerskih odnosih*, ki ga vodiizr. prof. dr. Katja Filipčič s Pravne fakultete. Raziskovalni projekt sestoji iz dveh faz in sicer nacionalne raziskave o nasilju v partnerskih odnosih in zasebni sferi, ki smo jo izvedle raziskovalke iz Fakulteti za socialno delo. Raziskovalno skupino je vodila doc. dr. Vesna Leskošek, sodelovali sta doc. dr. Mojca Urek in prof. dr. Darja Zaviršek. Pri pripravi vprašalnika sta sodelovali as. dr. Ines Kvaternik in as. dr. Vera Grebenc. Podatke je obdelala as. Amra Šabič. Druga faza raziskave se nanaša na uveljavitev Zakona o preprečevanju nasilja v družini in ni predmet tega dela poročila.

Kazalo

1. POVZETEK	27
1.1. Splošni podatki o populaciji	27
1.2. Fizično nasilje	27
1.3. Spolno nasilje	28
1.4. Psihično nasilje	29
1.5. Premoženjsko nasilje	30
1.6. Omejevanje osebne svobode, gibanja in stikov	30
1.7. Nasilje skupaj	30
1.8. Povzročitelji nasilja	31
1.9. Odločanje o prekinitvi nasilnega odnosa in vloga javnih služb	31
1.10. Sedanje stanje	32
2. KLJUČNE UGOTOVITVE	33
3. RAZISKOVALNO POROČILO	34
3. 1. Izhodišča raziskave	34
3. 2. Raziskovanje nasilja	35
4. PROBLEM	38
5. METODOLOGIJA	41
5. 1. Vrsta raziskave in spremenljivke	41
5. 2. Merski instrument	41
5. 3. Populacija in vzorčenje	43
5. 4. Zbiranje podatkov	43
5. 5. Obdelava in analiza	44
6. REZULTATI	45
6.1. Socialno-ekonomske, zdravstvene in demografske značilnosti populacije	45
6.1.1. Gospodinjstvo	45
6.1.2. Starost	46
6.1.3. Izobrazba	48
6. 1.4. Državljanstvo	49
6. 1.5. Vernost in verska pripadnost	51
6. 1.6. Geografske značilnosti	54
6. 1.7. Zaposlitev	57
6. 1.8. Varnost zaposlitve	59
6. 1.9. Dohodek	60
6. 1.10. Stanovanje	62
6. 1.11. Zdravje	65
6. 1.12. Vrsta zdravil in substanc in pogostost uživanja v zadnjih 12. mesecih	67
6. 1.13. Telesni in čustveni znaki, ki so jih anketiranke opazile pri sebi v zadnjem mesecu in njihova pogostost	70
6. 1.14. Zasebnost pri izpolnjevanju vprašalnika	73

6. 2. Izkušnje nasilja: Fizično nasilje	75
6.2.1. Fizično nasilje od dopolnjenega 15. leta starosti: pogostost, starost, izobrazba in regijske značilnosti.....	76
6.2.2. Fizično nasilje v zadnjih 12. mesecih	90
6.2.3. Ponavljanje fizičnega nasilja: doživeto fizično nasilje po 15. letu starosti in fizično nasilje v zadnjih 12. mesecih	98
6. 3. Izkušnje nasilja: Spolno nasilje	100
6. 3.1. Spolno nasilje od dopolnjenega 15. leta starosti.....	101
6. 3.2. Spolno nasilje v zadnjih 12. mesecih.....	119
6.3.3. Ponavljanje spolnega nasilja: doživeto spolno nasilje po 15. letu starosti in spolno nasilje v zadnjih 12. mesecih.....	124
6.4. Izkušnje nasilja: Psihično nasilje.....	125
6.4.1. V zadnjih 12. mesecih doživeto psihično nasilje.....	126
6.4.2. Starost in izobrazba anketirank, ki so v zadnjih 12. mesecih doživele psihično nasilje....	128
6.4.3. Zdravje anketirank, ki so v zadnjih 12. mesecih doživele psihično nasilje.....	129
6.4.4. Spol povzročiteljev psihičnega nasilja	132
6. 5. Izkušnje nasilja: Premožensko nasilje.....	134
6.6. Izkušnje nasilja: Omejevanje gibanja, stikov in osebne svobode.....	136
6.7. Nasilje skupaj	139
6.7.1. Nasilje od dopolnjenega 15. leta starosti in v zadnjih 12. mesecih.....	139
6.7.2 Začetki in trajanje nasilja.....	142
6.7.3 Nasilje v nosečnosti in nasilje nad otroci.....	145
6.8. Povzročitelji nasilja	148
6.8.1. Splošni podatki o povzročiteljih nasilja (spol, izobrazba, zaposlitev).....	148
6.8.2. Verska pripadnost in vernost.....	151
6.8.3. Trajanje nasilnega odnosa in ponavljanje povzročiteljevega nasilja	153
6.8.4. Uživanje alkohola in drog	155
6.8.5. Obravnave povzročiteljev nasilja (policija in druge službe).....	156
6.8.6. Varnost anketirank, ki so doživele nasilje	157
6.9. Odločanje o prekinitvi nasilnega odnosa in vloga javnih služb	159
6.9.1. Iskanje pomoči v javnih službah.....	160
6.9.2. Iskanje pomoči v osebni mreži.....	163
6.10. Sedanje stanje	167
6.10.1 Delež žensk, ki so zadnjih 12 mesecev doživljale nasilje in ki so trenutno še vedno v nasilnem odnosu	167
6.10.2 Razlogi za vztrajanje v nasilnem odnosu.....	169
6.10.3. Razlogi za prekinitvev nasilnega odnosa	176
6.10.4. Strategije žrtev, da bi preprečile nasilje.....	178
6.10.5 Ocena škode, ki jo je povzročilo nasilje	181
Literatura:	184
PRILOGE.....	186

KAZALO TABEL

Tabela 1. Struktura gospodinjstva	31
Tabela 2. Starostna struktura anketirank	33
Tabela 3. Stopnja izobrazbe	34
Tabela 4. Državljanstvo	36
Tabela 4a. Dvojno državljanstvo	36
Tabela 5. Vernost	37
Tabela 6. Veroizpoved	38
Tabela 7. Okolje bivanja	40
Tabela 8. Regija	41
Tabela 9. Zaposlitven status	42
Tabela 10. Samoocena ogroženosti zaposlitve	44
Tabela 11. Dohodek	45
Tabela 12. Samostojnost razpolaganja z dohodkom	46
Tabela 13. Lastništvo stanovanja	48
Tabela 14. Vrste najemnega stanovanja	49
Tabela 15. Samoocena zdravja	50
Tabela 16. Pogostost uživanja zdravil ali substanc v zadnjih 12. Mesecih	51
Tabela 17. Samoocena telesnih in čustvenih znaki, ki so jih anketiranke opazile pri sebi v zadnjem mesecu	55
Tabela 18. Prisotnost druge osebe pri izpolnjevanju vprašalnika	58
Tabela 19. Izkušnja s fizičnim nasiljem od dopolnjenega 15. leta starosti dalje	60
Tabela 20. Prva izkušnja z fizičnim nasiljem	60
Tabela 21. Regije, v katerih živijo ženske, ki so doživele fizično nasilje po 15. letu	62
Tabela 22. Starost in izobrazba anketiranih oseb, ki so doživele fizično nasilje od dopolnjenega 15. leta starosti	63
Tabela 23. Spol povzročitelja fizičnega nasilja in trajanje odnosa z žrtvijo	66
Tabela 24. Izobrazba in starost povzročitelja fizičnega nasilja	67
Tabela 25. Policijska obravnava storilcev fizičnega nasilja in iskanje pomoči zaradi nasilja	69
Tabela 26. Občutek varnosti oseb, ki so doživele fizično nasilje	69
Tabela 27. Doživljanje lastnega zdravstvenega stanja	71
Tabela 28. Zdravila, ki so jih osebe, ki so doživele fizično nasilje, uživale v zadnjih 12. mesecih	72
Tabela 29. Telesni in čustveni znaki oseb, ki so doživele fizično nasilje	73
Tabela 30. Fizično nasilje v zadnjih 12. mesecih v intimnem partnerstvu ali v družini	74
Tabela 31. Oseba, ki je bila v zadnjih 12. mesecih nasilna do anketirank	75
Tabela 32. Dejanja, ki so vključevala napadi v zadnjih 12. mesecih	76
Tabela 33. Poškodbe, ki so nastale v zadnjih 12. mesecih zaradi fizičnega napada	78
Tabela 34. Pogostost fizičnega nasilja v zadnjih 12. mesecih	79
Tabela 35. Pogostost fizičnega nasilja med tistimi, ki so ga doživele več kot trikrat v zadnjem letu	80
Tabela 36. Pogostost fizičnega nasilja med tistimi, ki so ga doživele manj kot trikrat v zadnjem letu	80
Tabela 37. Anketiranke, ki so doživele fizično nasilje po dopolnjenem 15. letu in v zadnjih 12 mesecih	81
Tabela 38. Starost in izobrazba oseb, ki so fizično nasilje doživele po dopolnjenem po 15. letu starosti in, ki so ga doživele tudi v zadnjih 12. mesecih	81
Tabela 39. Ocena zdravstvenega stanja oseb, ki doživljajo ponavljajoče nasilje	82
Tabela 40. Zdravila, ki so jih žrtve nasilja uživale v zadnjih	82

Tabela 41. Spol povzročitelja fizičnega nasilja	83
Tabela 42. Občutek varnosti oseb, ki do doživele fizično nasilje po dopolnjenem 15. letu starosti in ki so ga doživele tudi v zadnjih 12. Mesecih	83
Tabela 43. Doživeto spolno nasilje od 15. leta starosti	84
Tabela 44. Prvič doživeto spolno nasilje	85
Tabela 45. Regije, v katerih živijo osebe, ki so doživele spolno nasilje po dopolnjenem 15. letu starosti	86
Tabela 46. Oseba, ki je povzročila spolno nasilje	88
Tabela 47. Spol povzročitelja spolnega nasilja in trajanje odnosa oseb, ki so doživele spolno nasilje po dopolnjenem 15. letu starosti s povzročiteljem nasilja	89
Tabela 48. Starost in izobrazba anketiranih oseb, ki so doživele spolno nasilje od dopolnjenega 15. leta starosti	90
Tabela 49. Izobrazba in starost povzročitelja spolnega nasilja nad osebami, ki so doživela spolno nasilje po dopolnjenem 15. letom starosti	93
Tabela 50. Doživljanje lastnega zdravstvenega stanja oseb, ki so doživele spolno nasilje po dopolnjenem 15. letom starosti	95
Tabela 51. Zdravila in substance, ki so jih osebe, ki so doživele spolno nasilje po dopolnjenem 15. letom, uživale v zadnjih 12. mesecih	96
Tabela 52. Uživanje alkohola in drog pri povzročiteljih spolnega nasilja nad osebami, ki so doživele spolno nasilje po dopolnjenem 15. letu starosti	97
Tabela 53. Pojavnost in pogostost telesnih in čustvenih znakov, ki so jih osebe, ki so doživele spolno nasilje od 15. leta starosti dalje, opazile pri sebi v zadnjem mesecu	98
Tabela 54. Občutek varnosti oseb, ki do doživele spolno nasilje po dopolnjenem 15. letu	101
Tabela 55. Policijska obravnava storilcev spolnega nasilja in njihovo iskanje pomoči pri nasilju nad osebami, ki so doživele spolno nasilje po dopolnjenem 15. letu starosti	101
Tabela 56. Spolno nasilje v zadnjih 12. mesecih v intimnem partnerstvu ali v družini	102
Tabela 57. Fizično in spolno nasilje v zadnjih 12. mesecih	102
Tabela 58. Dejanja, ki jih je vključevalo nasilje v zadnjih 12. mesecih	103
Tabela 59. Pogostost spolnega nasilja v zadnjih 12. mesecih	104
Tabela 60. Posledice, ki so nastale v zadnjih 12. mesecih zaradi teh dejanj	104
Tabela 61. Osebe, ki so doživele spolno nasilje po dopolnjenem 15. letu in osebe, ki so ga doživljale v zadnjih 12 mesecih	106
Tabela 62. Spol povzročitelja fizičnega nasilja in čas odnosa z osebami, ki so doživele fizično nasilje po dopolnjenem 15. letu starosti in ki so ga doživele tudi v zadnjih 12. mesecih	107
Tabela 63. V zadnjih 12. mesecih doživeto psihično nasilje v intimnem partnerstvu ali v družini	108
Tabela 64. Starost in izobrazba anketiranih oseb, ki so doživele psihično nasilje v zadnjih 12. mesecih v intimnem partnerstvu ali v družini	110
Tabela 65. Doživljanje lastnega zdravstvenega stanja oseb, ki so doživele psihično nasilje v zadnjih 12. mesecih v intimnem partnerstvu ali v družini	111
Tabela 66. Telesni in čustveni znaki, ki so jih osebe, ki so doživele psihično nasilje v zadnjih 12. mesecih v intimnem partnerstvu ali v družini	112
Tabela 67. Spol povzročitelja psihičnega nasilja in čas odnosa oseb, ki so doživele psihično nasilje v zadnjih 12. mesecih v intimnem partnerstvu ali v družini	113
Tabela 68. Oblike ekonomskega nasilja	116
Tabela 69. Omejevanje gibanja, stikov in osebne svobode v zadnjih 12. mesecih v intimnem partnerstvu ali družini	117
Tabela 70. Starost in izobrazba oseb, ki so doživele v zadnjih 12. mesecih omejevanje gibanja, stikov in osebne svobode v intimnem partnerstvu ali v družini doživljali	118
Tabela 71. Doživeto nasilje od 15. leta dalje	120
Tabela 72. Vrste nasilja od 15. leta dalje	120
Tabela 73. Nasilje v zadnjih 12. mesecih po vrsti nasilja	121
Tabela 74. Nasilje z večjim številom oseb ali v več intimnih zvezah	122

Tabela 75. Začetek dlje časa trajajočega nasilnega dogajanja	122
Tabela 76. Čas trajanja nasilnega odnosa	124
Tabela 77. Nasilje v času nosečnosti	125
Tabela 78. Nasilje nad otroci anketirank	125
Tabela 79. Vrsta nasilja nad otroci	126
Tabela 80. Spol povzročitelja nasilja	128
Tabela 81. Izobrazba povzročitelja nasilja	129
Tabela 82. Zaposlitven status povzročitelja nasilja	129
Tabela 83. Vernost povzročitelja nasilja	131
Tabela 84. Veroizpoved povzročitelja nasilja	132
Tabela 85. Prakticiranje vere pri povzročitelju nasilja	132
Tabela 86. Trajanje odnosa s povzročiteljem nasilja	133
Tabela 87. Prejšnje partnerstvo povzročitelja nasilja	134
Tabela 88. Nasilnost v prejšnjem partnerstvu	134
Tabela 89. Pogostost uživanja alkohola do stopnje pijanosti pri povzročitelju nasilja	135
Tabela 90. Pogostost uživanja substanc do stopnje omamljenosti pri povzročitelju nasilja	136
Tabela 91. Policijska obravnava povzročitelja nasilja	136
Tabela 92. Iskanje pomoči zaradi nasilnega vedenja	137
Tabela 93. Trenutna stopnja varnosti anketiranih	138
Tabela 94. Iskanje pomoči in ustreznost nudene pomoči	140
Tabela 95. Razlogi, da ženske o nasilju nikogar ne obvestijo	142
Tabela 96. Obisk bolnišnice ali zdravnika zaradi nasilja	143
Tabela 97. Iskrenost glede vzroka nastanka poškodbe	143
Tabela 98. Zaupne osebe, ki jim žrtve spregovorijo o nasilju	144
Tabela 99. Najbolj pogost odziv ljudi, ki so jim ženske povedale o nasilju	145
Tabela 100. Delež žensk, ki so trenutno v nasilnem odnosu	148
Tabela 101. Razlog za vztrajanje v nasilnem odnosu	150
Tabela 102. Razlogi za vztrajanje v nasilnem odnosu po pogostosti pojavljanja	152
Tabela 103. Razlogi za ostajanje, združeni v kategorije	154
Tabela 104. Razlog za prekinitvev odnosa	157
Tabela 105. Najpogostejše oblike izogibanja nasilju	159
Tabela 106: Samoocena škode, ki jo je povzročilo nasilje	162

KAZALO GRAFOV

Graf 1. Struktura gospodinjstva	32
Graf 2. Starostna struktura anketirank	33
Graf 3. Stopnja izobrazbe	35
Graf 4. Stopnja izobrazbe po skupinah	35
Graf 5. Vernost	38
Graf 6. Veroizpoved	39
Graf 7. Okolje bivanja	41
Graf 8. Regija	42
Graf 9. Zaposlitven status	43
Graf 10. Zaposlenost glede na delovni čas	43
Graf 11. Vrsta upokojitve	44
Graf 12. Samoocena ogroženosti zaposlitve	45
Graf 13. Delež anketiranih z lastnim dohodkom	45
Graf 14. Lastništvo stanovanja, v katerem živijo anketiranke	48
Graf 15. Vrste najemnega stanovanja	49
Graf 16. Samoocena zdravja	51
Graf 17. Pogostost jemanja zdravil ali substanc v zadnjih 12. mesecih	53
Graf 18. Odstotek anketirank, ki so redno jemale zdravila v zadnjih 12. mesecih	54
Graf 19. Samoocena telesnih in čustvenih znaki, ki so jih anketiranke opazile pri sebi v zadnjem mesecu	56
Graf 20. Doživeto fizično nasilje od 15. leta starosti	60
Graf 21. Prva izkušnja z fizičnim nasiljem	61
Graf 22. Regije, v katerih živijo ženske, ki so doživele fizično nasilje po 15. letu	62
Graf 23. Starost in izobrazba žensk, ki so doživele fizično nasilje od 15. leta starosti	64
Graf 24. Primerjava po starostnih skupinah med tistimi, ki so doživele fizično nasilje po 15. letu starosti in vsemi anketirankami	64
Graf 25. Primerjava izobrazbe anketirank, ki so doživele fizično nasilje po 15. letu starosti s vsemi anketirankami	65
Graf 26. Spolna struktura povzročiteljev fizičnega nasilja po 15. letu starosti	66
Graf 27. Spol povzročitelja fizičnega nasilja in trajanje odnosa oseb, ki so doživele fizično nasilje po dopolnjenem 15. letu starosti s povzročiteljem nasilja	67
Graf 28. Izobrazba in starost povzročitelja fizičnega nasilja nad osebami, ki so doživele fizično nasilje po dopolnjenem 15. letu starosti	68
Graf 29. Primerjava izobrazbene strukture med ženskami, ki so doživele fizično nasilje od 15. leta in povzročitelji nasilja	68
Graf 30. Občutek varnosti oseb, ki so doživele fizično nasilje po dopolnjenem 15. letu	70
Graf 31. Samoocena zdravja oseb, ki so doživele fizično nasilje po dopolnjenem 15. letu	71
Graf 32. Zdravila, ki so jih osebe, ki so doživele fizično nasilje po dopolnjenem 15. letu, uživale v zadnjih 12. mesecih	72
Graf 33. Fizično nasilje v zadnjih 12. mesecih v intimnem partnerstvu ali v družini	74
Graf 34. Oseba, ki je bila v zadnjih 12. mesecih nasilna do anketirank	75
Graf 35. Dejanja, ki so vključevala napadi v zadnjih 12. mesecih	77
Graf 36. Poškodbe, ki so nastale v zadnjih 12. mesecih zaradi fizičnega napada	79
Graf 37. Doživeto spolno nasilje od 15. leta starosti	85
Graf 38. Prvič doživeto spolno nasilje	86
Graf 39. Regije	87
Graf 40: Oseba, ki je povzročila nasilje	88
Graf 41. Spol povzročitelja spolnega nasilja in trajanje odnosa oseb, ki so doživele spolno nasilje po dopolnjenem 15. letu starosti s povzročiteljem nasilja	89

Graf 42. Starost in izobrazba anketiranih oseb, ki so doživele spolno nasilje od dopolnjenega 15. leta starosti	91
Graf 43: Primerjava izobrazbe anketirank, ki so doživele nasilje po 15. letu starosti in vseh anketirank	91
Graf 44. Primerjava po starostnih skupinah med tistimi, ki so doživele nasilje po 15. letu starosti in vsemi anketirankami	92
Graf 45. Izobrazba in starost povzročitelja spolnega nasilja nad osebami, ki so doživela spolno nasilje po dopolnjenem 15. letom starosti	93
Graf 46. Izobrazba in starost anketiranih oseb, ki so doživele spolno nasilje od dopolnjenega 15. leta starosti	94
Graf 47. Doživljanje lastnega zdravstvenega stanja oseb, ki so doživele spolno nasilje po dopolnjenem 15. letu starosti	95
Graf 48. Zdravila in substance, ki so jih osebe, ki so doživele spolno nasilje po dopolnjenem 15. letu, uživale v zadnjih 12. mesecih	96
Graf 49. Uživanje alkohola in drog pri povzročiteljih spolnega nasilja nad osebami, ki so doživele spolno nasilje po dopolnjenem 15. letu starosti	97
Graf 50. Pojavnost in pogostost telesnih in čustvenih znakov, ki so jih osebe, ki so doživele spolno nasilje od 15. leta starosti dalje, opazile pri sebi v zadnjem mesecu	99
Graf 51. Samoocena telesnih in čustvenih znaki, ki so jih vse anketiranke opazile pri sebi v zadnjem mesecu	99
Graf 52. Spolno nasilje v zadnjih 12. mesecih v intimnem partnerstvu ali v družini	102
Graf 53. Dejanja, ki jih je vključevalo nasilje v zadnjih 12. mesecih	103
Graf 54. Posledice, ki so nastale v zadnjih 12. mesecih zaradi teh dejanj	105
Graf 55. V zadnjih 12. mesecih doživeto psihično nasilje v intimnem partnerstvu	109
Graf 56. Starost in izobrazba anketiranih oseb, ki so doživele psihično nasilje v zadnjih 12. mesecih v intimnem partnerstvu ali v družini	110
Graf 57. Doživljanje lastnega zdravstvenega stanja oseb, ki so doživele psihično nasilje v zadnjih 12. mesecih v intimnem partnerstvu ali v družini	111
Graf 58. Telesni in čustveni znaki, ki so jih osebe, ki so doživele psihično nasilje v zadnjih 12. mesecih	112
Graf 59. Samoocena telesnih in čustvenih znaki, ki so jih vse anketiranke opazile pri sebi v zadnjem mesecu	113
Graf 60. Oblike ekonomskega nasilja	116
Graf 61. Omejevanje gibanja, stikov in osebne svobode v zadnjih 12. mesecih v intimnem partnerstvu ali družini	118
Graf 62. Starost in izobrazba oseb, ki so doživele v zadnjih 12. mesecih omejevanje gibanja, stikov in osebne svobode v intimnem partnerstvu ali v družini	119
Graf 63. Doživeto nasilje od 15. leta dalje	120
Graf 64. Vrste nasilja od 15. leta dalje	121
Graf 65. Nasilje v zadnjih v zadnjih 12. mesecih po vrstah nasilja	121
Graf 66. Nasilje z večjim številom oseb ali v več intimnih zvezah	122
Graf 67. Začetek dlje časa trajajočega nasilja	123
Graf 68. Čas trajanja nasilnega odnosa	124
Graf 69. Nasilje v času nosečnosti	125
Graf 70. Nasilje nad otroci anketirank	126
Graf 71. Vrsta nasilja nad otroci	127
Graf 72. Spol povzročitelja nasilja	128
Graf 73. Izobrazba povzročitelja nasilja v odstotkih	129
Graf 74. Zaposlitven status povzročitelja nasilja	130
Graf 75. Vernost povzročitelja nasilja	131
Graf 76. Veroizpoved povzročitelja nasilja	132
Graf 77. Prakticiranje vere pri povzročitelju nasilja	132

Graf 78. Trajanje odnosa s povzročiteljem nasilja	133
Graf 79. Prejšnje partnerstvo povzročitelja nasilja	134
Graf 80. Nasilnost v prejšnjem partnerstvu	135
Graf 81. Pogostost uživanja alkohola do stopnje pijanosti pri povzročitelju nasilja	135
Graf 82. Pogostost uživanja substanc do stopnje omamljenosti pri povzročitelju nasilja	136
Graf 83. Policijska obravnava povzročitelja nasilja	137
Graf 84. Trenutna stopnja varnosti anketiranih	138
Graf 85. Iskanje pomoči in obveščanje služb in organizacij o nasilju	141
Graf 86. Najpomembnejši razlogi, da ženske o nasilju nikogar ne obvestijo	142
Graf 87. Iskrenost glede vzroka nastanka poškodbe	143
Graf 88. Zaupne osebe, ki jim žrtve spregovorijo o nasilju	144
Graf 89. Najbolj pogost odziv ljudi, ki so jim ženske povedale o nasilju	146
Graf 90. Delež žensk, ki so trenutno v nasilnem odnosu	148
Graf 91. Razlog za vztrajanje v nasilnem odnosu v odstotkih	151
Graf 92. Razlogi za ostajanje v nasilnem odnosu po pogostosti pojavljanja v odstotkih	153
Graf 93. Razlogi po kategorijah	155
Graf 94. Razlog za prekinitev odnosa v odstotkih	157
Graf 95. Osebne strategije preprečevanja ali zmanjševanja nasilja	160
Graf 96. Posledice nasilja in škoda, ki jo povzroči nasilje	162
Graf 97. Posledice nasilja po kategorijah	163

1. POVZETEK

1.1. Splošni podatki o populaciji

Raziskava odseva izkušnje in poglede bolj izobraženih žensk, ki so zaposlene, prej z varnimi kot ogroženimi zaposlitvami ali pa so starostno upokojene. Imajo lasten dohodek in z njim večinoma tudi razpolagajo. Najpogosteje živijo v skupnem gospodinjstvu s partnerjem, ki je v večini zakonski partner anketiranke in s skupnimi otroki. To je tudi sicer prevladujoča oblika gospodinjstva v Sloveniji. Nemajhen delež anketirank pa živi tudi v skupnem gospodinjstvu s svojimi starši. Oboje se ujema tudi s podatki o stanovanjskih razmerah. Večinoma so solastnice stanovanja ali hiše s svojimi partnerji, nekaj manj pa jih živi v stanovanju, katerega lastnik je nekdo drug, najpogosteje so to starši anketirank. Le slaba desetina stanovanja najemajo. V večini so slovenske državljanke. Delež tujih državljanek v našem vzorcu je skoraj sedemkrat manjši kot je sicer njihov delež v prebivalstvu Slovenije. Polovica anketirank je vernih, pripadajo večinoma katoliški veroizpovedi. Primerjalni podatki na splošni populaciji žensk pokažejo, da je v našem vzorcu manj verujočih, manj katoličank in več ne-verujočih in neopredeljenih žensk. Večina anketirank je stara med 21 in 60 let, nekaj več jih prihaja le iz starostne skupine med 51 in 60 letom. Največ jih prihaja iz večjih mest ali iz vasi v bližini večjih mest, kjer je praviloma večja dostopnost in raznovrstnost pomoči. Delež anketirank iz urbanih okolij je precej večji kot je ta sicer razporejen v strukturi prebivalstva po naseljih v Sloveniji. Prevladujejo anketiranke severne in severovzhodne Slovenije. Več kot tri petine žensk je svoje zdravje opisalo kot dobro ali zelo dobro. Kljub temu se zdi, da sta stres in utrujenost pogosta problema anketirank, saj ju je doživljalo od več kot polovice (stres) do dveh tretjin (utrujenost) vseh anketirank. Skupaj z glavobolom in stalno bolečino v delu telesa sta to znaka, ki ju največ žensk doživlja redno in ne samo redko ali občasno. Precej pogosta je tudi uporaba sredstev za lajšanje psihičnih težav (antidepresivov ali tablete »za živce«).

Demografski in socialno-ekonomski podatki so pomembni, da z njimi pojasnimo vzorce, ki se kažejo iz odgovorov udeleženk v raziskavi, zlasti žensk, ki so poročale o izkušnjah nasilja. Pomembni pa niso nič manj iz razloga, da nam pokažejo, katerih delov populacije žensk, ki živijo v Sloveniji, z raziskavo nismo uspeli dovolj zajeti. V raziskavi je glede na strukturo prebivalk v Sloveniji predvsem opazno manjši delež žensk z dokončano ali nedokončano osnovno šolo, tujih državljanek in prebivalk iz manjših naselij, ki so oddaljene od mestnih središč. Glede na povprečje v Sloveniji je manjši delež žensk med 31-40 in 71-80 letom.

1.2. Fizično nasilje

Poglavje lahko strnemo v naslednje ključne ugotovitve. Četrtnina vprašanih (23%) je imela izkušnjo s fizičnim nasiljem **od 15. leta starosti dalje**. Poudariti je potrebno (kot naprej v spolnem nasilju), da nismo spraševali o nasilju v otroštvu. Večina je nasilje doživljala pred več kot 20. leti. Nekatere ga doživljajo že skoraj vse življenje.

Večina anketirank, ki so doživele nasilje, ima srednješolsko izobrazbo (43,4%), v kategorijah nad srednješolsko jih je 36,3% in pod 20,2%. Najpogosteje so stare med 19 in 49 leti, še posebno pogosto je v starostni skupini od 30 do 39 let. Vendar je raziskava pokazala, da so žrtve nasilja tudi ženske, ki so stare 80 let, kar pove, da se nasilje lahko zgodi kadarkoli komurkoli. Med nasiljem in starostjo ni statistično pomembne povezave.

Večina povzročiteljev nasilja je moških (92%). Med ženskami je ena povzročiteljica partnerka v istospolni partnerski zvezi. Medtem, ko so anketiranke, ki so doživele nasilje, z moškimi

storilci nasilja najpogosteje v partnerski zvezi ali pa so bile v takšni zvezi pred kratkim, so z ženskami storilkami najpogosteje odraščale.

Več storilcev je v starejših generacijah, medtem ko je več žrtev v mlajših generacijah. Najpogosteje so povzročitelji fizičnega nasilja stari od 36 do 45 let (23,6%), sledijo povzročitelji stari od 46 do 55 let (22,8%), nato od 56 do 65 let (18,1 %) in nato povzročitelji, stari od 66 do 75 let (15,7%). Prevladujejo povzročitelji z dokončano višjo šolo (21,8%) in povzročitelji s srednjo šolo (20,4%). Izobrazbeno raven nad srednješolsko ima kar 45,5% povzročiteljev fizičnega nasilja, izobrazbeno raven pod srednješolsko pa 27,3% povzročiteljev. Visok je tudi odstotek zelo visoko izobraženih (z magisterijem 11% in 1,6% z doktoratom). Izračun Hi-kvadrat testa je potrdil, da je povezava med izobrazbo povzročiteljev in žrtev nasilja po 15. letu starosti statistično pomembna in se torej loči od trenda v splošni populaciji.

Ženske, ki doživljajo nasilje, so manj zdrave od žensk iz splošne populacije, kar pokaže tudi test statistične pomembnosti. 44,6% žrtev nasilja je svoje zdravje označilo kot slabo in zelo slabo, v primerjavi s 6,9% iz splošne populacije. Statistično pomembne korelacije med spremenljivkama telesni in čustveni znaki in nasiljem po 15. letu starosti nastanejo pri stresu, tesnobi, prebavnih motnjah, izgubi teka, želodčnih težavah, glavobolu, stalni bolečini v predelu telesa, utrujenosti, vrtoglavici, tresenju rok, motnjah spanja, slabi koncentraciji, nespečnosti, strahu, depresivnosti in misli na samomor. Vse te znake doživljajo v večji meri žrtve nasilja in z gotovostjo lahko trdimo, da so posledica doživljanja nasilja.

5,7% anketirank je doživelo nasilje tudi **v zadnjih 12. mesecih**. Najpogosteje je povzročitelj sedanji mož ali bivši mož, potem prejšnji izvenzakonski partner, sledi sedanji in v manjšem odstotku sledi mama in potem oče ter v enem primeru sedanja partnerka. Najpogostejša dejanja fizičnega nasilja so porivanje, klofutanje, lasanje, udarci s pestmi, zvijanje rok, brcanje davljenje, suvanje, vlečenje po tleh, in stresanje. *Doživele pa so tudi napad z nožem ali drugim orožjem, butanje z glavo ob steno ali predmete, povzročanje opeklin s cigareti, pretepanje s pasom*. Najpogostejše poškodbe so modrice in praske ter duševne težave. Med poškodbami pa so tudi hude telesne poškodbe, kot so zlomi udov, pretres možganov, poškodbe glave, izpah udov, notranje poškodbe, trajne telesne poškodbe, invalidnost in splav.

1.3. Spolno nasilje

Najprej poudarimo, da smo v anketi spraševali pretežno po spolnem nasilju v partnerski zvezi in intimnih razmerjih in ne toliko o spolnem nasilju, ki so ga anketiranke doživele izven teh razmerij. Poglavje lahko strnemo v nekaj ključnih ugotovitev. **Od 15. leta starosti** je spolno nasilje doživelo 6,5% anketirank. Čeprav se zdi, da odstotek ni posebno visok, je primerljiv z drugimi raziskavami v svetu. Ameriška raziskava o nasilju (Tjaden, Thoennes, 2000: iii-v) je pokazala, da je 17,6 odstotkov Američank doživelo spolno nasilje od rojstva dalje, od tega 21,6% pred 12. letom in 23,4% od 12. do 17. leta starosti. Glede na to, da smo spraševali le o spolnem nasilju po 15. letu starosti, je odstotek primerljiv. Bolj pogosto ženske doživljajo spolno nasilje v mlajših letih, čeprav ga doživljajo tudi v katerikoli starosti, lahko tudi visoki. Izstopa visok odstotek anketirank iz Dolenjske, ki poročajo o spolnem nasilju. Čeprav je iz Dolenjske vrnilo vprašalnike 10,9% anketirank, jih o spolnem nasilju poroča 30,6%. Izobrazbena struktura anketirank, ki poročajo o spolnem nasilju se nekoliko razlikuje od izobrazbe vseh anketirank. Več jih je končalo srednjo šolo in poklicno šolo, manj pa jih je

višje in visoko izobraženih. Najpogosteje o spolnem nasilju poročajo anketiranke iz starostne skupine od 30 do 49 let.

Ženske, ki so doživele nasilje po 15. letu starosti, svoje zdravje ocenjujejo nekoliko slabše, kot celotna populacija anketirank. Manj jih svoje zdravje oceni z dobro in zelo dobro, večkrat ga opišejo kot povprečno. Čeprav ženske, ki so doživele spolno nasilje, bolj pogosto poročajo o slabosti in bruhanju, vrtoglavici, tresenju rok, motnjah spomina, slabi koncentraciji, nespečnosti, depresivnosti, brezvoljnosti in o misli na samomor, je poraba zdravil za živce, proti depresiji in glavobolu manjša od celotne populacije, kar lahko pomeni, da so razvile višjo toleranco do bolečine in ostalih telesnih in čustvenih stanj. Zagotovo je to izhodišče za bodoče raziskovanje. Bistveni razliki pa nastajata tudi pri doživljanju strahu in misli na samomor. Ženske, ki poročajo o spolnem nasilju, v večjem odstotku poročajo tudi o stalnem strahu in stalni misli na samomor. Strah je povezan tudi z občutkom varnosti. Petina žensk se ne počuti varne kljub temu, da ne živijo več s povzročiteljem nasilja.

V zadnjih 12. mesecih je 1,5% anketirank doživelo spolno nasilje, 0,9% žensk doživelo tako spolno kot fizično nasilje. V zadnjih 12. mesecih so bile najpogostejše oblike spolnega nasilja dotiki na seksualen način, ki jih anketiranke niso želele in so bili mučni, moteči. Sledilo je prisiljevanje v spolnost, posilstvo v partnerstvu, uporaba predmetov proti volji anketirank, preprečevanje jemanja kontracepcije in prisiljevanje v splav. V vseh primerih gre za oblike, ki so nedovoljeni posegi v telo anketirank. Nekatere ženske doživljajo spolno nasilje vsak dan ali nekajkrat na teden. Najpogostejše posledice so dolgotrajne duševne stiske, fizične poškodbe, splav in neželena nosečnost. Nekatere anketiranke zaradi strahu ali sramu ne upajo k zdravniku.

0,5% anketirank je spolno nasilje doživelo tako od svojega 15. leta starosti, kot v zadnjih 12. mesecih. Starost teh anketirank je v starostni skupini od 30-59 let. Doživljajo podobne čustvene in telesne znake kot ostale žrtve spolnega nasilja.

Povzročitelji spolnega nasilja so večinoma moški (98%), le 2% je povzročiteljic. Ena od povzročiteljic je partnerka v istospolni partnerski zvezi. Več kot polovica povzročiteljev je v partnerski ali sorodstvenih razmerjih z anketirankami. Ostali so iz kroga znanih ljudi, kot so znanci, prijatelji, sosedje, sorodniki sosedov, strici, dedki in podobno. Z več kot polovico so anketiranke še vedno v odnosu ali pa so bile v odnosu v zadnjem letu. Povzročitelji nasilja imajo bodisi zelo nizko (več kot polovica) ali pa zelo visoko izobrazbo (univerzitetno). Srednješolsko izobrazbo je imel le en povzročitelj. Največ povzročiteljev nasilja je v starostni skupini od 36 do 55 let. Petina žensk je navedla, da povzročitelji pijejo alkohol vsak dan, kar ne odstopa od podatkov o čezmernih pivcih v Sloveniji, ki jih je 22,6% po podatkih raziskave CINDI iz leta 2001. Pomembno je, da je policijska obravnava povzročiteljev nasilja bolj uspešna v primerih, ko povzročitelj išče pomoč zaradi svojega nasilnega vedenja.

1.4. Psihično nasilje

Odstotek psihičnega nasilja je visok in sicer je v zadnjih 12. mesecih o njem poročala polovica vseh anketirank. Najpogostejše je zmerjanje, obtoževanje, ljubosumnost, žalitve in poniževanje. Zelo težke oblike psihičnega nasilja so zastraševanje, razkazovanje orožja pred osebo, poškodovanje ali povzročitev smrti živali na katero je oseba navezana in zasledovanje z avtomobilom. Med zastraševanjem so tudi grožnje, da bodo partnerkam vzelo otroke, da bodo poškodovali otroke ali sorodnike, da bodo ubili partnerko in otroke. Teh oblik psihičnega nasilja je 11,8%.

Največ psihičnega nasilja doživljajo ženske, stare od 50 do 59 let, ki jih je skupaj kar četrtnina in ženske v srednjih letih, ki jih je skupaj 40%. Sledijo ženske v starosti od 60-69 let. Četrtnina jih je končala srednjo šolo, ostale izobrazba je enakomerno porazdeljena nižje in višje od srednje šole.

Večina svoje zdravje ocenjuje boljše od povprečnega. Primerjava med ženskami, ki doživljajo psihično nasilje in celotno populacijo, pokaže, da zdravje prvih ni slabše od zdravja celotne populacije.

Štiri petine povzročiteljev psihičnega nasilja je moških in petina žensk. 15% povzročiteljev redno uživa alkohol, kar je manj, kot kažejo raziskave o čezmernih pivcih na celotni populaciji slovenskih moških.

1.5. Premožensko nasilje

7% vseh anketirank je navedlo različne oblike premoženjske škode, med katerimi prevladujejo naslednje oblike nadzora: nadzor nad porabo denarja, nadzor nad dostopom do denarja, izključno lastništvo nad skupnim premoženjem, odvzemanje vsega denarja. Temu sledi kraja in uničevanje premoženja ali ljubih predmetov in s tem povezane grožnje. 1,2% anketirank je navedlo neplačevanje preživnine, 0,7 pa preprečevanje ali prepoved zaposlitve.

1.6. Omejevanje osebne svobode, gibanja in stikov

6,1% vseh anketirank je doživelo omejevanje gibanja, stikov in osebne svobode. Najpogostejše oblike omejevanja so prepoved druženja s prijateljicami, priti morajo iz službe domov ob točno določeni uri, sledi preprečevanje stikov s sorodniki, nadzorovanje in pregledovanje elektronske pošte, sms sporočil, potem preprečevanje klicanja prijateljice po telefonu in preprečevanje stikov s sosedi.

Zaskrbljujoče je, da morajo ženske pustiti službo oz. plačano delo in da jim ni dovoljeno zapuščati stanovanja. Največ omejevanja gibanja doživljajo starejše anketiranke v starosti od 50 do 69 let. Najpogostejša izobrazba je srednja šola, sledi poklicna šola, potem višja, osnovna in nedokončana osnovna šola.

1.7. Nasilje skupaj

Vsaka druga ženska (56,6%) je od dopolnjenega 15. leta starosti doživela eno od oblik nasilja. Najpogosteje so doživljale psihično nasilje (49,3%), potem fizično (13,9%), premoženjsko (14,1), omejevanje gibanja (13,9) in spolno nasilje (6,5%).

Vsaka druga ženska je doživela nasilje tudi v zadnjih 12. mesecih in sicer na račun psihičnega nasilja, ki ga je toliko, kot od 15. leta dalje. Manj pa je fizičnega nasilja (5,9%), spolnega (1,5%), premoženjskega (7%) in omejevanja svobode (6,1%). Če bi torej upoštevali le zadnje vrste nasilja, bi ga v zadnjem letu doživela vsaka 5 ženska.

4% žensk doživlja nasilje v več intimnih zvezah s strani večjega števila oseb.

Največkrat se nasilje zgodi v primarni družini. V partnerstvu se najpogosteje začne pojavljati med 2. in 5. letom skupnega življenja. Pri kar četrtini žensk pa se je začelo že zelo zgodaj v prvem letu partnerstva.

Podatki kažejo, da se nasilje lahko začne kadarkoli v življenju, od zgodnjega otroštva (pri 1. letu starosti) do pozne starosti (pri 73. letih). Pri nekaterih ženskah traja celo življenje.

5,5% žensk je nasilje doživljalo tudi v nosečnosti. 4,7% žensk je poročalo, da je bil povzročitelj nasilen tudi do otrok in sicer najpogosteje psihično, potem fizično in spolno.

1.8. Povzročitelji nasilja

Povzročitelji nasilja so v 90,8% moški. Večinoma so bolj izobraženi, saj jih je največ končalo srednjo šolo, skoraj v enakem odstotku pa se razvrstijo v nižjo ali višjo izobrazbo od srednje. Nasilni postajajo že zgodaj, saj je najmlajši star 14 let in so nasilni tudi v pozni starosti, saj ima najstarejši 84 let. Največkrat so zaposleni za polni delovni čas, redkeje za nedoločen čas - tako je zaposlenih 16,9%. Le 1,4% je brezposelnih.

Od tistih, ki so verni, jih je 90,3% katoličanov, ostali so pravoslavne ali muslimanske vere. Vendar je manj takih, ki vero zares tudi prakticirajo, se torej udeležujejo verskih obredov. Takšnih je 15,7%. *Med nasilneži torej ne prevladujejo tujci ali pripadniki nekatoliških ver.*

Približno toliko jih je bilo nasilnih že v prejšnjih partnerstvih, vendar skoraj tretjina anketirank tega podatka nima, zato bi bil lahko odstotek še višji. Petina jih redno uživa alkohol, ostali redkeje, 16,7% nikoli. Podatki so podobni splošnim podatkom o uživanju alkohola na slovenskem. *Med nasilneži torej ni več alkoholikov, kot jih je v običajni populaciji moških.* Podobno je z drogami, saj 80,8% moških nikoli ne uživa droge, le 3,8% jih uživa vsak dan.

Policija je obravnavala le polovico povzročiteljev nasilja, le desetina pa je iskala pomoč zaradi svojega nasilnega vedenja.

V času izpolnjevanja vprašalnika je živelo 6,1% vseh anketirank v nasilnem odnosu, 3,2% jih je v nasilnem odnosu odraščalo. Ostale pa so bile v takšnem odnosu pretežno pred več kot letom dni. Nekaj več kot polovica se jih trenutno počuti varne, desetina še vedno doživlja nasilje, četrtno pa je še vedno strah, čeprav ne živijo več v nasilnem odnosu.

1.9. Odločanje o prekinitvi nasilnega odnosa in vloga javnih služb

Ženske se še vedno redko odločajo, da bi o nasilju spregovorile in o tem koga obvestile. Manj kot polovica je o tem obvestila javne službe ali obiskala nevladne organizacije. Najpogosteje pokličejo policijo ali center za socialno delo (CSD). Obe službi imata pooblastila za ukrepanje, čeprav je ena represivna druga pa bolj zaščitne narave. Ženske pričakujejo, da javne službe lahko kaj naredijo in jim pomagajo pri rešitvi problema. Podobno je z obiskom zdravstvenega doma (ZD). O tem govorijo tudi z odvetnikom, kjer verjetno dobijo predvsem informacije, kaj lahko naredijo in kako lahko preganjajo povzročitelja. Z odzivom javnih služb (policija, CSD in ZD) so večinoma zadovoljne, takšnih je okoli polovica pri vsaki službi. Vendar je nekaj manj kot petina žensk kot zelo neustrezno označila delo policije in CSD. Manj kot desetina je tako označila odziv ZD. Podobno je pri odvetniku in duhovniku, s katerima je zadovoljna več kot polovica anketirank in zelo nezadovoljna petina.

Nekoliko večja nihanja so pri nevladnih organizacijah, kar je pripisati zelo nizkemu številu žensk, ki so šle tja po pomoč, zato so odstotki visoki tako v pozitivno kot v negativno stran lestvice zadovoljstva. Nizko število odgovorov ne omogoča razpršenosti, ki bi pokazala na razlike, vendar jih tudi ne moremo zanemariti. Delo kriznih telefonov za ženske je kot zelo

ustrezno označilo nekaj več kot tretjina žensk in zelo neustrezno nekaj več kot petina. Svetovalnice je kot zelo ustrezne označila petina anketirank in kot zelo neustrezne 28,6% kar je krepko več kot četrtnina in največ med vsemi navedenimi. V najnižjem odstotku je kot zelo ustrezna pomoč označen duhovnik (petina), ki je v istem odstotku označen tudi kot zelo neustrezen.

Ženske o nasilju ne spregovorijo iz precej tradicionalnih razlogov, kot so upanje, da se bo storilec spremenil, da nasilja ne bo ponovil, ali da gre za družinsko zadevo o kateri se ne govori. Desetina ni verjela, da jim službe lahko pomagajo. Približno petina žensk pa molči zaradi strahu, ker meni, da je storilec preveč vpliven in bodo one obtožene krivde za nasilje, zato se jim lahko zgodi, da jih bodo označili kot slabe matere ali jim odvzelo otroke. Gre za resne strahove, ki sicer nimajo veliko realnih osnov, vendar je dovolj že en sam primer, ki potrjuje strah in se nikoli ne bodo odločile, da spregovorijo. Zato je korektno in strokovno delo za zaščito žrtev nasilja tako zelo pomembno. S takšnim delom službe namreč povečujejo zaupanje in s tem tudi prijavljanje nasilja.

Zaradi nasilja le malo žensk odide k zdravniku ali v bolnico, tiste, ki gredo, pa velikokrat ne povedo, kaj je vzrok bolezni ali poškodbe. O pravih vzrokih nekatere povedo šele po več obiskih zdravnika.

V svoji osebni mreži anketiranke o nasilju največkrat povedo svojim prijateljicam ali prijateljem, potem sledi mama. Četrť se jih zaupa sestri, petina očetu in otrokom. Sledijo še sodelavke, sosede, redkeje brat in drugi sorodniki. Najpogosteje se ljudje odzivajo tako, da podprejo žrtev, ji svetujejo, naj nasilneža zapusti, redkeje ponudijo bivanje in tako omogočijo, da ima žrtev kam iti, ali pa se pogovorijo z nasilnežem, spremljajo žrtev k zdravniku, pristojnim službam ali pomagajo z informacijami. Vendar je zaskrbljujoč visok odstotek slabih, negativnih odzivov, kamor uvrščamo dejstvo, da nekaj manj kot desetini niso verjeli, da so več kot petini pripisovali krivdo za nasilje, ki so ga doživljale, da so jih obtoževali provociranja in so torej dobile, kar so iskale. V to spada tudi nasvet, naj se podredijo in naredijo, kot želi nasilnež ali se za nasilje preprosto niso zmenili. Takšnih je bilo skupaj več kot tretjina vseh odzivov.

1.10. Sedanje stanje

Pri pregledu sedanjega stanja nas je zanimalo, koliko žensk v Sloveniji je še vedno v nasilnem odnosu in kakšne razloge imajo, da v takem odnosu ostajajo. Prav tako so nas zanimali razlogi, ki so jih navedli, da so odšle iz nasilnega odnosa, če so bile v taki situaciji. Zanimalo nas je, kako so si pomagale, da bi nasilje nad seboj zmanjšale ali preprečile in navsezadnje, kakšno škodo jim je nasilje povzročilo na različnih življenjskih področjih. Če strnemo rezultate, lahko na kratko zaključimo sledeče.

6,9% prebivalk Slovenije je bilo v času izvajanja ankete, spomladi leta 2009, še v nasilnem odnosu. To pomeni, da je bila v nasilnem odnosu približno vsaka 14 ženska v Sloveniji. S precej gotovosti lahko k tej številki pripomnimo, da je odstotek teh, ki so trenutno v nasilnem odnosu verjetno višji, saj je na vprašanje o tem, zakaj ostajajo v odnosu odgovorilo kar 11,2% anketirank. Med razlogi, da ostajajo v odnosu je izstopala ugotovitev, da je odhod iz nasilnega odnosa dolg proces. V splošnem so prevladali odgovori, ki kažejo na različne psihološke, čustvene ali odnosne plati odločitve za ostajanje v nasilnem odnosu, za njimi pa razlogi, ki govorijo o zaskrbljenosti anketiranke glede posledic odhoda za otroke in družino. Nezanemarljivi so tudi odgovori, ki govorijo o finančnih in stanovanjskih tveganjih anketirank ter o pomanjkanju osebnih virov. Na drugi strani med razlogi za odhod iz nasilnega odnosa, prevladuje spoznanje, da se nasilni partner ni spremenil. Podatek nam (zlasti v povezavi s prejšnjimi odgovori) pove, da pri večini zelo verjetno govorimo o prekinitvi dolgotrajnejšega razmerja, v katerem se naperi partnerke, da bi se odnos izboljšal in

nasilni partner spremenil, niso pozitivno izšli. Tudi druge raziskave kažejo, da je za odhod kritičnega pomena spoznanje žrtve, da karkoli naredi – nasilja ne more preprečiti. Za precejšen delež žensk je bil razlog stopnjevanje nasilja. Pomemben sprožilec za odhod pa predstavlja tudi možnost trajnejšega umika in trajnejše rešitve stanovanjskega problema.

Ženske, ki doživljajo dolgotrajnejše nasilje - v nasprotju s splošnim prepričanjem - naredijo zelo veliko, da bi nasilne izbruhe nad seboj in svojimi otroki preprečile. Veliko svojega življenjskega časa posvetijo ocenjevanju tveganj in načrtom za svojo varnost. Najpogosteje so anketiranke navedle tipe ravnanja, ki jih lahko uvrstimo med strategije izogibanja, ki so običajno v ospredju v času naraščanja napetosti, pred nasilnim izbruhom. Manjši delež pa je takih ravnanj, ki bi jih lahko poimenovali zaščitne strategije in se bolj verjetno nanašajo na obdobje nasilnega napada.

Pri ženskah, ki so preživele nasilje močno prevladujejo posledice na duševno zdravje, ki jim sledijo škoda na telesnem zdravju, težave na osebnem področju v odnosu z ljudmi ali pri vzpostavljanju novega razmerja in finančne in premoženjske težave kot posledica nasilja. Nezanemarljivo število žensk je navedlo tudi pozitivne posledice in teh izkušenj ne bi smeli zanemariti, saj govorijo o tem, da ženske tudi na različne pozitivne načine osmišljajo prestano nasilje in pričajo o tem, da je okrevanje mogoče.

2. KLJUČNE UGOTOVITVE

Vsaka druga ženska (56,6%) je od dopolnjenega 15. leta starosti doživela eno od oblik nasilja. Najpogosteje so doživljale psihično nasilje (49,3%), potem fizično (13,9%), premoženjsko (14,1), omejevanje gibanja (13,9) in spolno nasilje (6,5%).

Vsaka druga ženska je doživela nasilje tudi v zadnjih 12. mesecih, največkrat psihično nasilje. Manj pa je fizičnega nasilja (5,9%), spolnega (1,5%), premoženjskega (7%) in omejevanja svobode (6,1%). Če bi psihično nasilje izključili in upoštevali le slednje 4 vrste nasilja, bi ga v zadnjem letu doživela vsaka 5 ženska.

4% žensk doživlja nasilje v več intimnih zvezah s strani večjega števila oseb.

Podatki kažejo, da se nasilje lahko začne kadarkoli v življenju, od zgodnjega otroštva, do pozne starosti. Pri nekaterih ženskah traja celo življenje.

5,5% žensk je nasilje doživljalo tudi v nosečnosti. 4,7% žensk je poročalo, da je bil povzročitelj nasilen tudi do otrok in sicer najpogosteje psihično, potem fizično in spolno.

Ženske, ki doživljajo nasilje, so manj zdrave od žensk v splošni populaciji. 44,6% žrtev nasilja je svoje zdravje označilo kot slabo in zelo slabo, v primerjavi s 6,9% iz splošne populacije. Večkrat doživljajo stres, tesnobo, prebavne motnje, izgubo teka, želodčne težave, glavobol, imajo stalno bolečino v predelu telesa, čutijo utrujenost, vrtoglavico, tresenje rok, motnje spanja, slabo koncentracijo, nespečnost, strah, depresivnost in pogosteje in resneje mislijo na samomor.

Povzročitelji nasilja so v 90,8% moški. Večinoma so bolj izobraženi, saj jih je največ končalo srednjo šolo, skoraj v enakem odstotku pa se razvrstijo v nižjo ali višjo izobrazbo od srednje. Nasilni postajajo že zgodaj, saj je najmlajši star 14 let in so nasilni tudi v pozni starosti, saj ima najstarejši 84 let. Največkrat so zaposleni za polni delovni čas, redkeje za nedoločen čas - tako je zaposlenih 16,9%. Le 1,4% je brezposelnih.

Od tistih, ki so verni, jih je 90,3% katoličanov, ostali so pravoslavne ali muslimanske vere. Vendar je manj takih, ki vero zares tudi prakticirajo, se torej udeležujejo verskih obredov. Takšnih je 15,7%. *Med nasilneži torej ne prevladujejo tujci ali pripadniki nekatoliških ver.*

Petina jih redno uživa alkohol, ostali redkeje, 16,7% nikoli. Podatki so podobni splošnim podatkom o uživanju alkohola na slovenskem. *Med nasilneži torej ni več alkoholikov, kot jih je v običajni populaciji moških.* Podobno je z drogami, saj 80,8% moških nikoli ne uživa droge, le 3,8% jih uživa vsak dan.

3. RAZISKOVALNO POROČILO

3. 1. Izhodišča raziskave

Pogostost nasilja nad ženskami in pripravljenost storilcev za nasilje, je odvisna od simbolnega, socialnega in ekonomskega statusa žensk in otrok v evropskih družbah in v posamezni družini. Nasilje v zasebni sferi in intimnih odnosih lahko povzročijo različni storilci in tudi žrtve tega nasilja so različne. Lahko ga povzročijo ženske in moški, otroci, mladi ali stari. Pogosto nasilje ni osamljen dogodek, temveč gre za ponavljajoča dejanja. Pojavlja se v različnih oblikah. Je sredstvo, ki ga član družine uporabi, da bi pridobil moč nad drugimi člani skupnosti in si jih podredil. Več študij in raziskav (navedene v poglavju 2 in 3) je pokazalo, da je najbolj pogost storilec moški in najbolj pogosta žrtev njegova partnerka, zato govorimo o spolno specifičnem nasilju v partnerskih odnosih in intimnih razmerjih. Moški so pogosteje žrtve nasilja v javni sferi. Nasilje je spolno specifično tudi zato, ker je del moškosti, ki se spodbuja s socializacijo tako, da se pri fantih poudarja njihova fizična moč, tekmovalnost, braniti se morajo ali pa napadati, da pokažejo svojo moškost. Socializacija poteka podobno še v današnjem času, ko so etična načela bolj naklonjena mirnemu reševanju sporov, dialogu, pogovoru in ko je nasilje bolj sistematično preganjano in kaznovano.

Ženske so pogosto do nasilja v partnerstvu tolerantne, ga ne prepoznajo, se mu težko uprejo in še težje iz takšnega odnosa odidejo, saj v veliko primerih verjamejo, da jih ima storilec rad in

se bo spremenil. Sram in strah sta pomembna razloga, da ostajajo v odnosu, ki je zanje destruktiven. Razloge za nasilje iščejo v težavah njihovih partnerjev. V nasprotju s tem je javnost prepričana, da nasilja ni veliko, da se dogaja le v določenem družbenem sloju, da je povezano z odvisnostmi, alkoholizmom, nezaposlenostjo, neizobraženostjo in podobnimi vzroki. Prepričani so, da nasilje ne more biti tako hudo, če žrtev nasilneža ni pripravljena zapustiti. Vendar je dinamika nasilja dosti bolj zapletena in nasilnega odnosa ni mogoče z lahkoto prekiniti. Žrtev namreč zaradi dolgotrajnega nasilja realnost dojema in razume drugače. Nasilje samo vključuje zapletene in sofisticirane načine osamitve žrtev, ki vplivajo ne le na fizično, temveč tudi na njihovo duševno doživljanje. Raziskovanje nasilja v zasebni sferi in intimnih partnerstvih mora temeljiti na spoznanjih o specifikah življenja v nasilnih odnosih, o čemer obstaja obsežna literatura in mnogi rezultati raziskovanj.

Navkljub spremembam družinskih praks pa se zdi, da se nasilje ni zmanjšalo. Še vedno je najpogostejše med tistimi, ki se med seboj dobro poznajo. Tudi za post industrijske države velja podatek, da doživi nasilje (sem spada psihično, fizično in spolno) vsaka 4. ženska (McKie, Lombard 2005: 170). Vseeno pa se je spremenilo zavedanje o tem, da je nasilje nad ženskami in otroki zločin in da je za spremembe na tem področju potrebna predvsem čim večja ozaveščenost žensk in otrok, da se nasilju uprejo, ga prijavljajo in učinkovita strokovna pomoč za tiste, ki so ga preživele.

3. 2. Raziskovanje nasilja

Raziskovanje nasilja v zasebni sferi in partnerskih odnosih nima dolge zgodovine, saj je večina člankov in knjig na to temo izšla v zadnjih desetih letih, ko je bila opravljena tudi večina raziskav, čeprav imajo nekatere države že dolgoletno tradicijo raziskovanja nasilja nad ženskami. Sylvia Walby (2005) je leta 2005 opravila analizo raziskovanja nasilja v intimnem partnerstvu in zasebni sferi, ter navedla nekatere ključne sestavine, ki jih je potrebno upoštevati v začetkih načrtovanja raziskave. Najprej opozarja na ustrezno definicijo nasilja, ki naj bo mednarodno primerljiva in omogoča razvoj indikatorjev, ki bodo podlaga raziskovanju. Identificirala je pet ključnih področij razlik ali in podobnosti v mednarodnih raziskavah in sicer:

1. Razpon povzročiteljev nasilja, ki se lahko nanaša na sedanje ali pretekle intimne partnerje, lahko pa vključuje tudi ostale člane družine in zajame medgeneracijsko nasilje. Lahko se nanaša na kateregakoli povzročitelja, lahko zajame tudi nasilje nad otroci in moškimi.

2. Razpon tipov nasilja, ki ga dobro zajema definicija OZN iz leta 1993 in je omenjena v *Deklaraciji o odpravi vseh vrst nasilja nad ženskami*. Definicija pravi, da je nasilje »vsako dejanje, ki rezultira v ali pa je mogoče, da bo rezultiral v fizični, seksualni ali psihološki poškodbi ali trpljenju žensk in vključuje dejanja kot so prisila, odvzem prostosti ali omejevanje svobode v javnem ali zasebnem življenju.« Definicija je dovolj široka, da zajema večino nasilja, kar je njena prednost in hkrati tudi pomanjkljivost.

3. Prag, kjer se neko dejanje razume kot nasilje in merjenje njegove resnosti. Obstaja nekaj možnosti, kako konceptualizirati in operacionalizirati resnost nasilja nad ženskami. Uporabimo lahko lestvico taktik konfliktov (Conflict Tactics Scale – CTS), ki so uporabljene v raziskavah iz ZDA in so povzete tudi drugod. Lestvica vključuje dejanja, usmerjena proti različnim udeležencem: porivanje, grabljenje, suvanje; zaušnica, boksanje, udarjanje s pestjo; udarec ali poskus udarca s predmetom; pretepanje; dušenje; ustrahovanje z nožem ali strelnim

orožjem; uporaba noža ali strel z orožjem. Lestvica je lahko problematična, ker opisana dejanja s spolno nevtralnostjo pripisuje tudi ženskam, ker ni kontekstualizirana, učinki dejanj so lahko različni; ženske se prej prestrašijo kot moški, isto dejanje se povezuje z različnim številom poškodb. Lestvica izpušča nekatere oblike nasilja, kot je spolno nasilje in zasledovanje. Ker lestvica ni vezana le na nasilje v zasebnosti, jo težko primerjamo z drugimi oblikami domačega nasilja. Alternativa tej lestvici je upoštevanje ravni psihičnih (duševnih) poškodb, ki jih povzroči nasilni napad. Upoštevanje ravni poškodbe kot mere učinka ima dve prednosti: izognemo se razliki v učinku, ki jih ima ista vrsta nasilja na različna spola in vzpostavimo povezavo s prevladujočim konceptom kriminala, ker splošne lestvice kriminala vključujejo poškodbo kot ključen element kriminalnega dejanja. Pomembna mera učinka je tudi pogostost napada.

4. Fokus je običajno na prevalenci ali pa incidenci nasilja. Najpogosteje se raziskave usmerjajo na delež populacije, ki doživlja nasilje v določenem obdobju (prevalenca) – v odraslem življenju (po 18 letu starosti) ali v zadnjem letu. Podatek je pomemben, da dobimo predstavo o obsegu problema in s tem povečujemo zavedanje splošne javnosti o problemu. Vendar je potrebno to ločiti od incidence, torej od števila posameznih dogodkov nasilja. Prevalenca ujame posebnost nasilja v zasebnosti, to je vrsto nasilnih dejanj in vrsto med sabo povezanih nasilnih dogodkov, in ne le števila posameznih dogodkov. Vendar pa je prevalenca pogosto v nasprotju s splošnimi podatki o kriminalu, ki so običajno povezani s številom kriminalnih dejanj, ne glede na to, kako pogosto se odvijajo dogodki znotraj teh dejanj. Ponavljajoče se nasilje iz teh statistik izpade, zato je pomembno, da v statistiko vključimo oboje, prevalenco in incidenco.

5. Izkušnja nasilja v življenju ali v zadnjem letu je naslednja dilema, ki jo moramo razrešiti pred raziskovanjem. Izkušnja nasilja v celotnem življenju pokaže na pogostost nasilja, vendar je omejena z različnimi ovirami, med katerimi je najpomembnejša, da dogodke lahko pozabimo, se jih ne zavedamo ali pa jih pomanjšujemo in razvijemo toleranco do njih. Bolj zanesljivi so podatki o zadnjem letu, vendar za to potrebujemo večji vzorec, ki bo pokazal na obseg pojav.

Naslednji problem, na katerega opozarja Sylvia Walby (2005), je način izvedbe raziskave. Opozori na prednosti in pomanjkljivosti različnih načinov izvedbe. Poštna anketa ima najslabšo odzivnost, telefonsko anketo o intimnih vprašanjih pa mnogi odklonijo. Veča se tudi število gospodinjstev brez stacionarnega telefonskega priključka, ker ga nadomešča mobilna telefonija, ki je za ankete manj primerna. Iz vzorca so izključeni tudi vsi, ki živijo v revnih predelih, brez ustrezne infrastrukture in v odročnih ruralnih področjih. To vrzel smo poskušale nekoliko omiliti z delom raziskave na usmerjenem vzorcu, kjer smo z anketarji v manjšem številu zajele tudi t.i. skrite populacije, kot so starejše generacije žensk, nepismene ženske, ženske, ki ne razumejo slovenskega jezika, ženske s težavami v duševnem zdravju, brezdomke, spolne delavke, ženske, ki trenutno živijo v institucijah ali v varnih hišah, ženske, ki živijo v zakotnejših predelih Slovenije. Rezultati tega dela raziskovanja bodo predstavljeni v posebnem poročilu. Računalniške ankete omogočajo zaupnost in zasebnost, zato so zelo uporabne, vendar le v okoljih, kjer je večina gospodinjstev že priključena na internet, kar pa ni primer v Sloveniji, kjer večina revnejših in odročnih gospodinjstev še vedno nima računalnika, kaj šele priključka na internet.

Walby poudari (*ibid.*), da je najpomembneje zagotoviti zaupnost in to ne le zaupnost pred ostalimi člani gospodinjstva, temveč tudi zaupnost pred intervjuvarji. Izkušnje kažejo, da se prevalenca poveča za petkrat, ko vprašalnike izpolnjujejo osebe same, ne pa s pomočjo

intervjuvarjev. To se je pokazalo tudi v pilotni raziskavi, kjer so bile študentke prisotne in so zapisovale vse komentarje na vprašalnik. Povedale so, da je velika večina obkrožila, da ne doživljajo nasilja, čeprav so same imele nasprotno informacijo. Pomembno je zagotoviti zaseben prostor za izpolnjevanje vprašalnika. Glede na to, da je internet nedosegljiv, je poštna anketa naslednja najprimernejša metoda izvedbe raziskave. Pri raziskavi smo upoštevale tudi varnost žensk, zato v naslovu vprašalnika nismo omenjale nasilja, ki bi lahko pritegnil pozornost morebitnih povzročiteljev nasilja, ki živijo z anketiranko na istem naslovu, temveč smo ga naslovile z bolj nevtralnimi naslovom »vprašalnik o osebni varnosti žensk v zasebni sferi.«

Španske raziskovalke (Ruiz Perez, Plazaola-Castano in Vives-Cases 2007) so naredile primerjavo 18. raziskav in ugotovile, da so bile 3 od teh poštno, 8 telefonskih in ostalih 7 z osebnimi intervjuji. Prevladujoča populacija so ženske od 15. ali 18. leta starosti, zgornja starost pa je bila omejena zelo različno, od 49, 60, 70, 75 ali pa brez omejitve. Nekatere raziskave so bile narejene na enakem vzorcu moških in žensk, druga se je omejila samo na ženske, ki živijo v partnerstvu, tretja na tiste, ki so uporabile zdravstvene storitve v določenem obdobju. V večini raziskav so uporabili slučajnostni vzorec, ki je bil zelo visok (Italija 30.000, Kanada 12.300), ankete pa so bile v teh primerih opravljene po telefonu. Dve raziskavi sta imeli reprezentativni vzorec, in sicer je bila ena izvedena s poštno in druga s telefonsko anketo.

Rezultati večinoma niso primerljivi, ker so razlike v vprašalnikih, v vzorčenju in izvedbi prevelike, da bi jih lahko enoznačno interpretirali (Smeenk, Malsch 2005: 15-7). Razvidno je, da je bila večina raziskav narejena za nacionalno zbirko podatkov. Razlikuje se le IVAWS (International Violence Against Women Survey), ki so ga razvili, za mednarodno uporabo. V pilotni fazi preverjanja vprašalnika so sodelovale Argentina, Costa Rica, Danska, Italija, Kazahstan, Poljska, Avstralija, Indonezija, Filipini, Srbija, Švica in Ukrajina (*ibid.*: 21). Po spremembi vprašalnika, ki je bila posledica komentarjev pilotne faze, je bil vprašalnik preveden v češčino, danščino, francoščino, nemščino, grščino, italijanščino, poljščino, portugalsščino in španščino. Poleg vprašalnika je bil izdan še priročnik za raziskovanje, ki v podrobnosti opiše celoten potek raziskovanja.

V priročnik so vključena temeljita in obsežna navodila za izvedbo raziskave, osnovna znanja o raziskovanju, kot na primer kako poteka raziskovalni proces, kako identificirati problem, kako zbirati in analizirati podatke in kako o njih poročati. Naveden je celoten proces zastavitve raziskovalnih vprašanj, potek priprav do izvedbe raziskave, kar vključuje navodila o tem, da je potrebno pridobiti konsenz o izvedbi v širši skupnosti, pridobiti finance, razčistiti etična vprašanja in pridobiti privoljenje ustreznih teles, ki skrbijo za vprašanja etike, oblikovati navodila za anketarje, in drugo. Sledijo navodila o terenskem delu in o tem, kako analizirati podatke in o njih poročati. Razloženi so osnovni pojmi raziskovanja, kot je kvalitativna in kvantitativna metodologija, metode zbiranja podatkov, načini izvedbe raziskave, metoda triangulacije in podobno. Priročnik je torej namenjen tako uveljavljenim raziskovalkam, kot tudi nevladnim in drugim organizacijam, ki so v nekaterih okoljih edine, ki se ukvarjajo s problemom nasilja nad ženskami in zato edine, ki lahko izvedejo takšno raziskavo.

Za potrebe naše raziskave smo pri sestavi vprašalnika upoštevale opozorila S. Walby in zajele čim širši krog nasilja, zato se vprašanja nanašajo na fizično, spolno, psihično, premoženjsko nasilje in omejevanje osebne svobode in gibanja. Spraševale smo o različnih povzročiteljih, ki so lahko očetje, sinovi, partnerji, bivši partnerji, prijatelji, ki so intimno ali zasebno povezani

z anketirankami. Spraševale smo tudi po ženskah povzročiteljicah nasilja. Vključile smo vprašanje o pragu dožemanja nasilja, kjer so našteje vrste nasilja in pogostost njihovega dogajanja. Spraševale smo po prevalenci in incidenci, saj se vprašalnik nanaša na doživljanje nasilja od 15. leta starosti in v zadnjih dvanajstih mesecih, spraševale pa smo tudi o pogostosti nasilnih dogodkov. Spraševale smo še o zdravju in posledicah nasilja ter zbrale osnovne demografske in socialno-ekonomske podatke, ki smo jih kasneje križale s podatki tistih, ki so doživljale nasilje in ugotavljale razlike in podobnosti. Spraševali smo tudi o povzročiteljih nasilja. Tako smo sestavile obsežen vprašalnik, ki je v celoti prilagojen domačim razmeram. Vprašalnik je priložen (Priloga 2).

4. PROBLEM

V četrti razvojni prioriteti Strategije razvoja Slovenije z naslovom Moderna socialna država in večja zaposlenost se je država zavezala tudi k učinkovitejšemu preprečevanju nasilja in večji vključenosti žrtev nasilja v družbo. Urad za enake možnosti RS na podlagi te prioritete utemeljuje raziskave o nasilju z naslednjim argumentom: nasilje v zasebni sferi in partnerskih odnosih ogroža žrtve in jih postavlja v položaj večje socialne ogroženosti ter izključenosti, doživljanje nasilja ima posledice tudi za psihično in telesno zdravje žrtve. Raziskovanje pojavnosti in odzivnosti na nasilje je torej področje, ki ima pomembno mesto tako v mednarodnih, kot nacionalnih dokumentih in strategijah. Pomanjkanje podatkov o nasilju v zasebnosti in v partnerskih odnosih ne omogoča oblikovanja ustreznih politik. Ustrezne politike so tiste, ki zajamejo čim širši krog nasilja, ki omogočajo takojšnjo odzivnost in ponujajo možnosti za hitro okrevanje in čim lažje vključevanje v družbeno življenje. Hkrati je raziskovanje zasebnosti eno najtežjih področij raziskovanja zaradi intimnih in skritih relacij in odnosov, o katerih javno ne govorimo.

V *Resoluciji o nacionalnem programu preprečevanja nasilja v družini 2009-2014* preberemo, da so najpogosteje nasilju izpostavljene ženske, k čemur prispeva patriarhalno usmerjena družba, v kateri imajo moški višji socialno-ekonomski položaj. Nadalje resolucija pravi, da zajema nasilje v družini različne oblike, kot so fizični napad, prisiljevanje v spolne odnose, spolno zlorabo, posilstvo, grožnje, ustrahovanje, ekonomsko nasilje, opustitev dolžne skrbi, zanemarjanje in podobno. Pri raziskovanju nasilja je pomembna ovira strah, prepričanja o moči storilca in po drugi strani sram, ki učinkuje na prikrievanje informacij o nasilju. Pri raziskovanju se bomo zato opirali na dva dokumenta o raziskovanju nasilja v zasebnosti: *Researching Violence Against Women*, ki ga je izdala Svetovna zdravstvena organizacija (2005) in *Improving the statistic on violence against women* (Sylvia Walby, 2005), ki je bil predstavljen na srečanju OZN, Evropske komisije in Svetovne zdravstvene organizacije na temo nasilja v partnerskih odnosih. Oba dokumenta nasilje v zasebnosti delita na fizično, psihično, spolno in ekonomsko in poudarita, da gre pri nasilju za kršenje temeljnih človekovih pravic, ki vpliva na slabše zdravje in blaginjo žrtev. Mednarodno pravo človekovih pravic je za nacionalne države obvezujoče in mora biti preneseno v domačo zakonodajo. Dolžnost države je med drugim, da osvešča, preprečuje, *raziskuje*, rešuje in kaznuje nasilje.

Podatke o nasilju lahko zbiramo po dveh poteh. Prva je raziskava na reprezentativnem vzorcu splošne populacije, druga pa je zbiranje administrativnih podatkov, ki jih imajo različne službe, kot je policija, socialne službe, sodišče in nevladne organizacije. Prednost prvega načina raziskovanja je reprezentativnost, pomanjkljivost pa, da je to raziskovanje drago in mora biti redno (letno ali dvoletno). Prednost drugega načina raziskovanja je dostopnost podatkov, pomanjkljivost pa, da ni reprezentativno, ker večji odstotek žensk nikoli ne prijavi nasilja, še sploh ne ženske iz posebej ranljivih skupin, kot so hendikepirane ženske, ženske iz etničnih manjšin, migrantke, starejše ženske in otroci. V primeru prvega načina raziskovanja je potrebno razviti indikatorje, ki se nanašajo na vprašanje o tem, kdo so storilci, katere so vrste nasilja, kaj razumemo kot nasilje (prag dožemanja nasilja), na pogostost nasilja in na izkušnje nasilja skozi vso življenjsko obdobje.

V Sloveniji je bilo do sedaj opravljenih le nekaj raziskav na področju nasilja nad ženskami, ki v glavnem ugotavljajo, da pomanjkanje raziskovalnih rezultatov povzroča ovire pri načrtovanju politik na področju nasilja, saj statistični podatki raznih služb prikazujejo le vrh ledene gore, ker ostaja večina nasilja neprijavljena in zato prikrita. Pa vendar je raziskovalni rezultati vse opravljeni raziskav izjemno pomembni in omogočajo delen uvid v problem. Raziskave, ki smo jih uporabili tudi pri načrtovanju in interpretiranju rezultatov, so naslednje (po letnici izdelave):

- Sonja Robnik, Tanja Skornšek Pleš, Špela Veselič (2003): *Nasilje nad ženskami v družini: Analiza stanja*. Ljubljana: Društvo za nenasilno komunikacijo, Strokovni svet za problematiko nasilja.
- *Spregovorimo o nasilju nad starejšimi ženskami* (2004): Analiza stanja. Ljubljana: Urad za enake možnosti.
- Mateja Sedmak, Ana Kralj, Zorana Medarič, Blaž Simčič (2006). *Nasilje v družinah v Sloveniji: rezultati raziskave*. Koper: Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče Koper.
- *Nasilje nad invalidnimi osebami v zasebni sferi in/ali v partnerskih odnosih* (2008). Ljubljana: Urad za enake možnosti.
- *Resolucija o nacionalnem programu preprečevanja nasilja v družini 2009-2014* (2009). Ljubljana: Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve (statističen del).

Razultati raziskav so pripomogli k boljši konceptualizaciji vprašalnika, predvsem k naboru znakov in učinkov nasilja, vprašanj o zdravju žensk in posledicah, ki jih ima dolgoletno nasilje na njihovo psihofizično počutje. Za potrebe te raziskave smo se odločili za raziskavo na reprezentativnem vzorcu, ker takšne raziskave v Sloveniji še nimamo. Pri zastavitvi raziskovalnih vprašanj smo izhajale iz definicije nasilja nad ženskami, ki jo je postavila Svetovna zdravstvena organizacija in pravi, da je nasilje: »vsako dejanje, ki rezultira v ali pa je mogoče, da bo rezultiralo v fizični, seksualni ali psihološki poškodbi ali trpljenju žensk in vključuje dejanja kot so prisila, odvzem prostosti ali omejevanje svobode v javnem ali zasebnem življenju.« K tej definicijo smo dodali še ekonomsko nasilje, ki pripomore k odvisnosti žensk od moških in k omejevanju njihove svobode. Organizacija združenih narodov oz. UNECE (United Nations Economic Commission for Europe) na svoji spletni strani objavlja tudi vprašalnike in interpretacije podatkov o nasilju nad ženskami: <http://www.unece.org/stats/gender/vaw/surveys.html> (1. 6. 2010)

Raziskovalno vprašanje smo oblikovale po pregledu relevantne literature s področja raziskovanja nasilja nad ženskami. Osnovni članki in knjige so:

- Mary Ellsberg, Lori Heise (2005), *Researching Violence against women: A Practical Guide for Researchers and Advisers*. WHO, PATH.
- Sylvia Walby (2005), Improving Statistics on violence against women. V: *Violence against women: a statistical overview, challenges and gaps in data collection and methodology and approaches for overcoming them*. Expert group meeting. Geneva: UN Division for the Advancement of Women in collaboration with Economic Commission for Europe and WHO.
- Natalia Ollus, Sami Nevala (2005), Challenges of Surveying Violence Against Women: Development of Research Methods. In: Wilma Smeenk, Marijke Malsch: *Family Violence and Police Response*. Aldershot: Ashgate.

- Henriette Jansen (2008), Challenges to measure violence against women. Geneva: Foundation for Medical Education and Research. Interent source: http://www.gfmer.ch/Medical_education_En/PGC_RH_2005/Research_design_in_studying_violence.htm (4. 9. 2009)
- Isabel Ruiz-Pérez, Juncal Plazaola-Castaño, Carmen Vives-Cases (2007), Methodological issues in the study of violence against women. *J. Epidemiol Community Helath* no. 61: 26-31.

Po pregledu in študiju literature, smo potem glede na stanje v Sloveniji in glede na pričakovanja naročnika, oblikovale naslednja *raziskovalna vprašanja*:

- kakšne so vrste nasilja,
- kakšen je prag dožemanja nasilja,
- kakšna je pogostost nasilja,
- kako posamezne vrste nasilja vplivajo na zdravje in ekonomski status,
- kako se žrtve nasilja odzivajo na nasilje,
- kakšne so njihove strategije preživetja,
- kakšne so njihove izkušnje s ključnimi institucijami in ponudniki pomoči,
- kakšna je škoda oziroma, kakšne so posledice nasilja,
- kdo so storilci.

5. METODOLOGIJA

5.1. Vrsta raziskave in spremenljivke

Raziskava je kvantitativna in aplikativna. Je prva nacionalna raziskava, s katero smo želeli dobiti natančnejši vpogled v pogostost nasilja, v pojavne oblike nasilja, v žrtve in storilce ter v škodo, ki jo nasilje povzroča.

Spremenljivke so: sestava gospodinjstva, starost, izobrazba, državljanstvo, vernost, zdravje, zdravila, čustveni in telesni znaki zdravja, prvič doživeto nasilje, vrste nasilja, poškodbe, telesne in duševne posledice nasilja, povzročitelji nasilja, nasilno vedenje, obveščanje o nasilju, prijava nasilja, prekinitev nasilnega odnosa, škoda zaradi povzročene nasilja, socialno-ekonomski status, dohodek, regija, zaposlitev, lastništvo stanovanja.

5.2. Merski instrument

Merski instrument je anketni vprašalnik, sestavljen iz sedmih poglavij s skupno 68- vprašanji in v obsegu 20 strani. Vprašalnik vsebuje začetni nagovor z informacijami o raziskavi, navodilih za oddajo, z imeni in priimki nosilk raziskave in imenom sodelujočih raziskovalnih institucij. Poglavja vključujejo kratko pojasnilo o vsebini in jasna navodila za izpolnjevanje pri posameznih vprašanjih. Vprašalnik je priložen poročilu.

Pri sestavi vprašalnika smo se opirale na izkušnje in znanje iz tujih raziskav. Večina vprašalnikov je dostopna in medmrežju, nekaj pa smo jih pridobile z neposrednim kontaktom z nosilkami raziskav ali organizacijami, ki imajo o tem informacije. Izkušnje iz tega sodelovanja so bile zelo pozitivne, saj so se na naše prošnje odzvale vse osebe, na katere smo se obrnile, ki so bile zelo pripravljene podeliti z nami lastne izkušnje in nam svetovati na začetkih. Opirale smo se na naslednje raziskave:

- *British Crime Survey* (1999, 2001, 2005). London: Home Office.
- *Indicators to Measure Violence Against Women* (2007). United Nations Expert Group Meeting United Nations Division for the Advancement of Women, United Nations Economic Commission for Europe and United Nations Statistical Division. Geneva, 8-10 October, 2007.
- Natalia Ollus, Holly Johnson, Anna Alvazzi del Frate and Sami Nevala (2003). *International Violence Against Women Survey: Manual and Questionnaire*. HEUNI, United Nations Office on Drugs and Crime, UNICRI and Statistics Canada.
- *Violence Against Women Survey – Questionnaire* (1993). Housing, Family and Social Statistics Division, Canadian Centre for Justice Statistics.
- Minna Piispa, Markku Heiskanen, Juha Kääriäinen, Reino Sirén (2006), *Violence Against Women in Finland: Research Report*. Helsinki: National Research Institute for Legal Policy, The European Institute for Crime Prevention and Control affiliated to United Nations.
- Mary Ellsberg, Lori Heise (2005), *Researching Violence Against Women: A Practical Guide for Researchers and Activists*. Washington DC: WHO and PATH.
- *WHO Multi-Country Study on Women's Health and Domestic Violence Against Women: Initial Results on prevalence, health outcomes and women's responses* (2005). World Health Organisation.
- Eva Lundgren, Gun Heimer, Jenny Westersrand, Anne-Marie Kalliokoski (2001), *Captured Queen: Men's violence against women in »equal« Sweden: A prevalence study and a questionnaire*. Brottsförmyndigheten, Umeå and Uppsala University, Sweden.
- Dorothy Watson, Sarah Parsons (2005), *Domestic abuse of women and men in Ireland: Report on the national study on domestic abuse and questionnaire*. Dublin: Stationery office.

5. 3. Populacija in vzorčenje

Podatke o nasilju smo zbrali z raziskavo na reprezentativnem vzorcu splošne populacije, ki ga je pripravil Statistični urad Republike Slovenije v aprilu 2009. Vzorec je obsegal imena in priimke ter naslove 3000 žensk, starih med 18 in 80 let, proporcionalno stratificiran glede na starost, regijo in tip naselja, za raziskovanje pojavnosti nasilja in odzivnosti na nasilje v zasebni sferi in v partnerskih odnosih. Vzorec je bil po izvedenem anketiranju uničen v skladu s 4. členom pogodbe med nosilno organizacijo raziskave in SURSom. Populacijo med 18 in 80 let starosti smo določile glede na priporočila različnih mednarodnih raziskav. Spodnja meja omogoča, da večina žensk samostojno izpolnjuje vprašalnik. Pri dekletih pod 18. letom starosti je večja verjetnost, da bo pri izpolnjevanju vprašalnika prisotna druga oseba, ki bo vplivala na izpolnjevanje ali vprašalnik celo izpolnjevala.

Pomembno je povedati, da v vprašalniku nismo spraševale po nasilju, ki se je zgodilo pred dopolnjenim 15. letom starosti. To odločitev smo sprejele zaradi velike verjetnosti, da se nasilni dogodki v otroštvu za mnoge anketiranke boleča tema in bi lahko z vprašanji o tem sprožile spomine, pri katerih anketiranke ne bi dobile takojšnje ustrezne strokovne pomoči, da bi jih lahko osvetlile in o njih spregovorile ter tako preprečile poglobljanje stiske. Drug razlog je, da ostane veliko nasilja v otroštvu potisnjena v pozabo, ki je lahko tudi strategija preživetja za tiste, ki so takšno nasilje doživeli. To je zlasti značilno za spolno nasilje. Raziskava torej pokaže na nasilje, ki se je zgodilo po dopolnjenem 15. letu starosti. Predvidevamo, da bi bilo nasilja več, če bi upoštevali obdobje od rojstva dalje oziroma obdobje od prvih spominov na doživetje nasilje.

Vzorec 3000 žensk smo določili zaradi predpostavke o manjšem številu vrnjenih vprašalnikov. Podobne raziskave v svetu kažejo, da je pri podobnih anketah, ki se izvajajo prvič, mogoče pričakovati le 20 do 30 odstotkov vrnjenih vprašalnikov predvsem zaradi dinamike nasilja in posledic, ki jih ima ta dinamika na žrtve. Te se kažejo predvsem v tesnobi in strahu, ki vključuje prepričanje o moči povzročitelja nasilja, da povsem kontrolira njihova življenja, zato so redko upajo poročati o nasilju. Poleg tega so pomembni razlogi za molk tudi sram in občutki krivde, ki ravno tako preprečujejo poročanje o nasilju. Večje število vrnjenih vprašalnikov je mogoče pričakovati ob rednem anketiranju, ki ga, na primer, v Veliki Britaniji opravljajo vsako leto ali na dve leti v obliki splošnega vprašalnika o osebni varnosti (British Crime Survey). Predvidevanja so se izkazala za realna, vrnjenih je bilo namreč 752 vprašalnikov, kar je natanko 25 odstotkov.

5. 4. Zbiranje podatkov

Pilotsko raziskavo smo naredili v marcu in aprilu 2009 na populaciji 50 anketirank. Za izvedbo smo usposobili skupino študentk, ki je sproti zapisovala vse komentarje anketirank na terenu. Vzorec je vključeval ženske v enakih starostnih skupinah, kot smo jih določile za nacionalno raziskavo. Vprašalnik smo poslale še različnim nevladnim organizacijam, ki se ukvarjajo za nasiljem nad ženskami in imajo dolgoletne izkušnje na tem področju. Komentarje smo dobile iz Društva za nenasilno komunikacijo, Društva SOS, Združenja proti spolnemu zlorabljanju in Društva Emma. Na podlagi komentarjev iz poskusnega anketiranja in komentarjev nevladnih organizacij, smo vprašalnik spremenile in ga dokončno oblikovale konec aprila 2009. Raziskavo smo začele izvajati v maju istega leta. Vprašalnike smo pošiljale po pošti 15. in 16. maja 2009, rok za vrnitev vprašalnikov pa je bil 15. junij 2009. Pošiljko smo opremile s frankirano ovojnico in z naslovom, kamor so anketiranke lahko

vrnile izpolnjene vprašalnike. Pri analizi nismo upoštevale vprašalnikov, ki so bili vrnjeni po tem datumu.

5. 5. Obdelava in analiza

Podatke smo obdelali v SPSS programskem orodju in sicer septembra in oktobra 2009. Izračune statistične pomembnosti smo opravili v avgustu 2010.

6. REZULTATI

6.1. Socialno-ekonomske, zdravstvene in demografske značilnosti populacije

Na izkušnje nasilja kot tudi na odziv žensk nanje vpliva vrsta dejavnikov, ki smo jih zajeli z demografskim delom vprašalnika, kot so v kakšnih gospodinjstvih anketirane živijo, koliko so stare, ali so verne, zaposlene, ali imajo lasten dohodek in ali z njim razpolagajo, kakšne so njihove stanovanjske okoliščine, iz katerega konca Slovenije prihajajo, katero državljanstvo imajo, kakšno je njihovo zdravstveno stanje in drugo. Demografski in socialno-ekonomski podatki so potrebni, da z njimi dodatno pojasnimo vzorce pojavov, ki se kažejo iz odgovorov udeleženk v raziskavi, zlasti žensk, ki so poročale o izkušnjah nasilja. Pomembni pa so tudi, da nam pokažejo značilnosti vzorca.

6.1.1. Gospodinjstvo

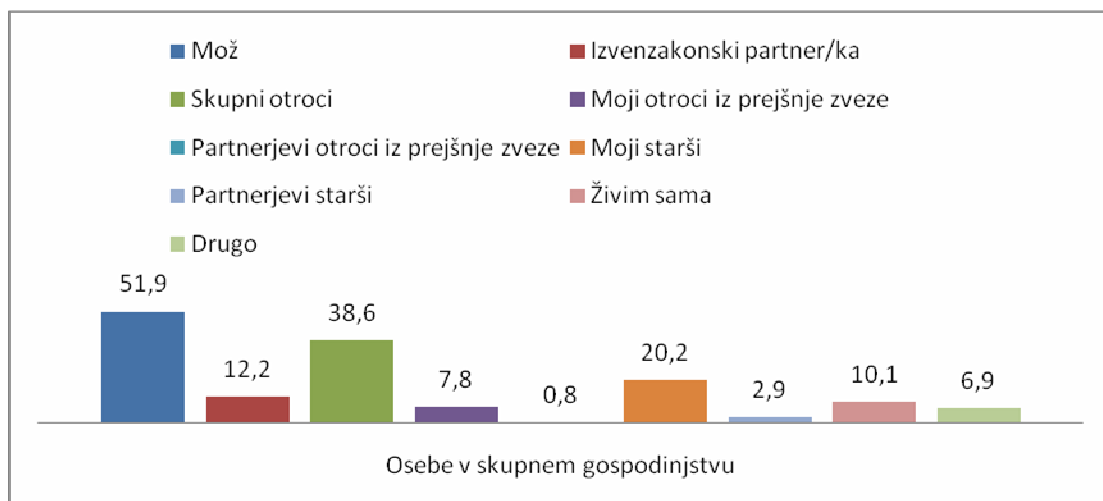
Vprašalnice je vrnilo 752 žensk. 64,1% anketiranih žensk živi v skupnem gospodinjstvu s partnerjem, od tega jih je 51,9% s partnerjem poročenih, 12,2% pa jih živi v izvenzakonski skupnosti. 20,2% anketiranih živi v gospodinjstvu s svojimi starši in 2,9% s partnerjevimi starši. 38,6% žensk živi v gospodinjstvu s skupnimi otroki partnerja, s katerim so trenutno v zvezi, 7,8% jih živi z otroki iz prejšnjega zakona, pri 0,8% pa sestavljajo gospodinjstvo otroci iz moževega/ partnerjevega prejšnjega zakona. 10,1% žensk živi samih. 5,9% je navedlo, da živijo v skupnem gospodinjstvu še z drugimi osebami, praviloma so to bili drugi sorodniki (bratje in sestre, odrasli otroci z družino, stari starši, tete in strici, nečaki in nečakinje).

Tabela 1. Struktura gospodinjstva

Članice in člani gospodinjstva	f%
Mož	51,9
Otroci, ki jih imam s sedanjim možem oz. partnerjem	38,6
Vaši starši	20,2
Izvenzakonski partner ali partnerka	12,2
Živim sama	10,1
Otroci, ki jih imam iz prejšnjega zakona	7,8
Starši vašega partnerja	2,9
Otroci, ki jih ima mož/partner iz prejšnjega zakona	0,8
Drugo	5,9

Možnih je bilo več odgovorov

Graf 1. Struktura gospodinjstva

Prevladujejo torej ženske, ki živijo v skupnem gospodinjstvu s partnerjem, s katerim so poročene. Populacija se v tem v glavnem ujema s splošno populacijo žensk v Sloveniji, v kateri je prevladujoča družinska organizacija še vedno zakonski par z otroki, čeprav njihov delež narašča s hkratnim naraščanjem števila neporočenih parov z otroki in samskih gospodinjstev.⁵ 3,2% anketiranih pa živi v skupnem bivališču (ne pa tudi v skupnem gospodinjstvu) z drugimi osebami, kot so prijatelji, podnajemniki, sostanovalci, bivši zakonski partnerji, pa tudi sorodniki, najpogosteje z odraslimi otroki z družino, starši, svaki in svakinjami in taščami in tasti, tetami, nečaki.

Struktura gospodinjstva

V raziskavi imamo opraviti s sledečim vzorcem gospodinjstev:

- večina anketirank živi v skupnem gospodinjstvu s partnerjem (64,1%), ki je v večini zakonski partner anketiranke (51,9%) in s skupnimi otroki (38,6%).
- Otroci so sicer sestavni del skoraj polovice gospodinjstev, najpogosteje so skupni otroci (38,6%) in najredkeje njegovi iz prejšnjega zakona (0,8%). Otroci iz prejšnje zveze anketirank sestavljajo 7,8% gospodinjstev.
- 20,2% vseh anketirank živi v skupnem gospodinjstvu s svojimi starši.
- 10,1% anketirank živi samih.

6.1.2. Starost

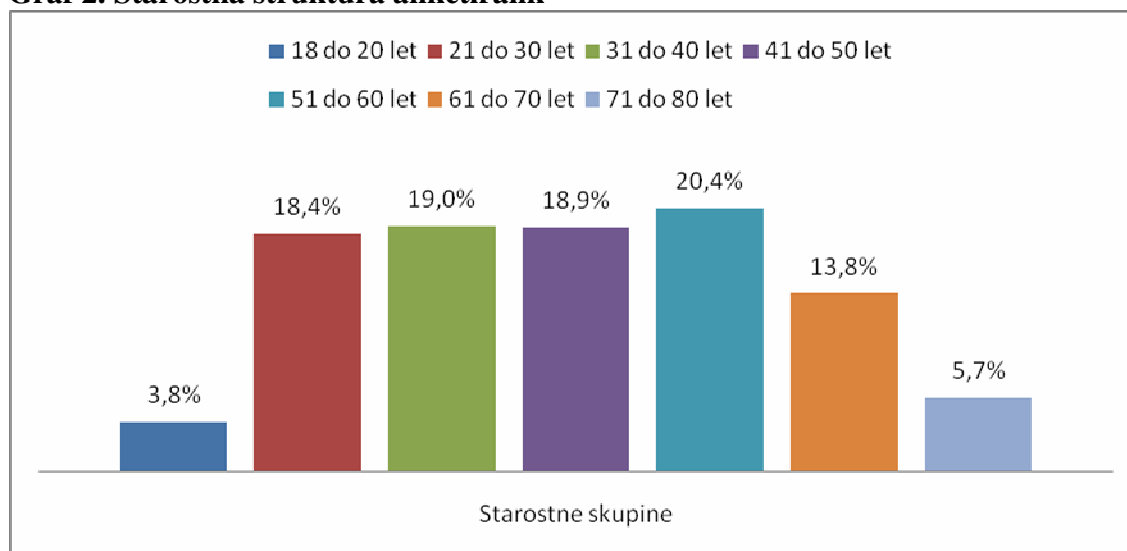
Anketiranke so bile precej enakomerno porazdeljene po starosti. Večina anketirank je bila stara med 21 in 60 leti, po 61 letu pa se je število anketiranih počasi zmanjševalo. Največ jih je bilo v starostni skupini med 51 in 60 letom. Najmlajša anketiranka je bila stara 18 let in najstarejša 80 let.

Tabela 2. Starostna struktura anketirank

⁵ Med starejšimi od 15 let je bilo konec leta 2005 v Sloveniji 52,6 % žensk poročenih, 30 % samskih, 12,4 % ovdovelih in 5 % razvezanih (Vir: Statistični urad RS. Dostopno na spletni strani: http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=749, 14.8.2010). Ob Popisu 2002 so poročeni pari (z otroki ali brez) bili še vedno najpogostejša oblika družine pri nas. Predstavljali so 73,7 % družinskih oblik pri nas. Čeprav se število družin stalno povečuje (med leti 1981–2002 se je povečalo za 6,5 %), se delež družin »zakonskih parov z otroki« zmanjšuje (v omenjenem obdobju se je zmanjšal za 10,3 %) (Vir: Statistični urad RS, Popis 2002). Vertot, P. et al. (2007), *Dejstva o moških in ženskah v Sloveniji*. Ljubljana: Statistični urad RS.

Starostne skupine	Delež anketirank v odstotkih po starostnih skupinah	Delež prebivalk Slovenije po starosti v odstotkih, 30.6. 2009 ⁶	Razlika med odstotnima deležema
18-20	3,8	3,3	+0,5
21-30	18,4	13,4	+5,0
31-40	19	21,8	-2,8
41-50	18,9	14,8	+4,1
51-60	20,4	14,2	+6,2
61-70	13,8	10,3	+3,5
71-80	5,7	8,9	-3,2

Graf 2. Starostna struktura anketirank

Primerjava glede na podatke SURS-a o številu prebivalcev po spolu in starosti junija 2009⁷ pokaže, da je v našem vzorcu nekoliko več anketirank iz starostnih skupin 51-60 let in 21-30 let, kot je bil delež te skupine med prebivalkami Slovenije. Nekaj manjši pa je v vzorcu delež žensk med 31-40 in 71-80 letom. Za prvo skupino je značilno, da so ženske v njej verjetno med najbolj zaposlenimi, utrjujejo si položaj v službah, pa tudi najpogosteje se v teh letih odločajo za otroke. Morda gre upad pripisati prav njihovi prezaposlenosti v zasebni in delovni sferi. Ženske v starostni skupini 71-80 let pa so verjetno zaradi okoliščin (slabši vid, fizične bolezni, manj interesa za različna udejstvovanja), ki pogosto spremljajo starost, v povprečju manj zainteresirane za pisno izpolnjevanje precej dolgih in zapletenih vprašalnikov.

Starostna struktura anketirank

- **Večina anketirank je bila stara med 21 in 60 leti.**
- **Največ jih je prišlo iz starostne skupine med 51 in 60 letom, ki je bila tudi nekoliko bolj zastopana, kot je sicer v splošni populaciji prebivalk Slovenije.**
- **Najmlajša anketiranka je bila stara 18 let in najstarejša 80 let.**

⁶ Odstotki obračunani po podatkih SURS (Vir: glej prejšnjo opombo).

⁷ Vir: Statistične informacije (Prebivalstvo), št./42. Statistični urad RS, 14.12.2009. Dostopno na spletni strani: <http://www.stat.si/doc/statinf/05-SI-007-0902.pdf>, 14.8.2010.

6.1.2.

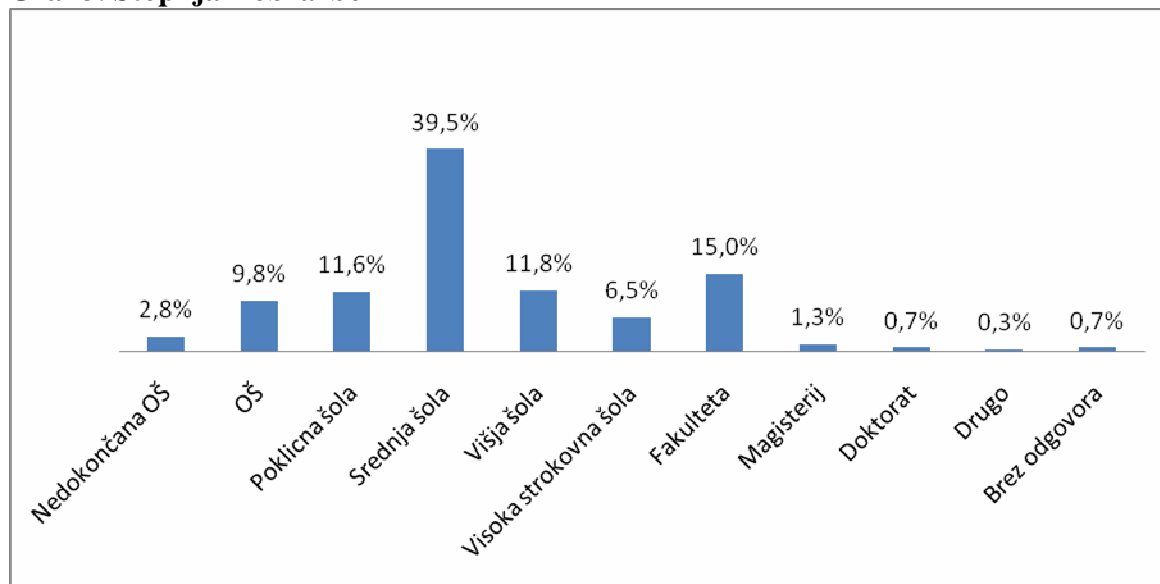
Izobrazba

Izobrazba anketirank je v poprečju višja, kot jo imajo sicer ženske v Sloveniji.⁸ Zlasti je glede na povprečje v splošni populaciji žensk manjši delež anketirank pod srednješolsko ravno izobrazbo, medtem ko je delež višje in visokošolsko izobraženih žensk in žensk z dokončano podiplomsko stopnjo, v našem vzorcu višji. Najpogostejša dosežena raven izobrazbe anketiranih je bila srednješolska (39,5%). Druga najpogostejša raven izobrazbe je bila fakultetna (15%), za njo višješolska (11,8%) in nato poklicna izobrazba (11,6%). Podiplomsko stopnjo izobrazbe je doseglo 2% anketirank. Nekaj anketiranih pa je pod drugo omenilo še razne tečaje, priučitev za krojačico in podobno.

Tabela 3. Stopnja izobrazbe

Izobrazba	f%
Nedokončana osnovna šola	2,8
Osnovna šola	9,8
Poklicna šola	11,6
Srednja šola	39,5
Višja šola	11,8
Visoka strokovna šola	6,5
Fakulteta	15,0
Magisterij	1,3
Doktorat	0,7
Drugo	0,3
Skupaj	99,3
Ni bilo odgovora	0,7
Skupaj	100,0

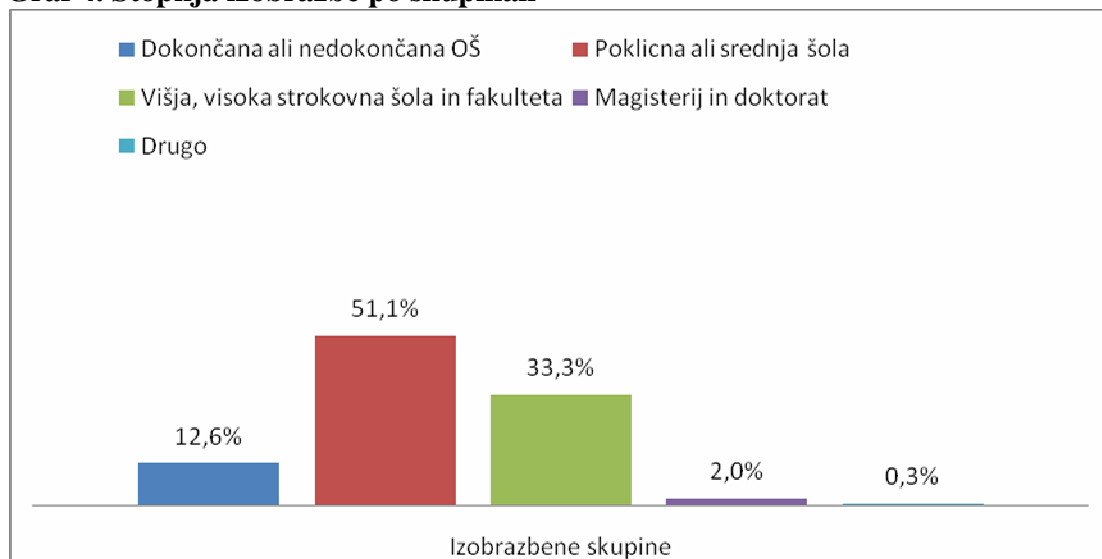
Graf 3. Stopnja izobrazbe

⁸ Konec leta 2005 je imelo največ žensk v Sloveniji končano samo osnovno (27,6 %) in srednjo strokovno izobrazbo (24,7 %) ter nižjo in srednjo poklicno izobrazbo (18,2 %). Srednjo splošno izobrazbo je imelo 7,0 % ženske, višjo izobrazbo 5,6 % in visoko strokovno 2,4 % žensk. Univerzitetno izobrazbo je imelo 7,4 % žensk. Delež žensk s specialistično povisokošolsko izobrazbo, magisterijem in doktoratom je bil 0,9 % (Statistični urad RS. Dostopno na spletni stran http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=749 12.8.2010).

Če dosežene izobrazbene ravni združimo v skupine, vidimo naslednjo značilnost vzorca: največ anketiranih je imelo doseženo srednješolsko in poklicno izobrazbo (51,1%). Večina anketirank (več kot tri četrtine vzorca) pokrije izobrazbene ravni od poklicne šole do fakultete (84%). Šestevek anketirank, ki imajo najmanj srednješolsko izobrazbo in še kako višjo stopnjo naprej je 74,8%, kar je natanko tri četrtine vzorca. Izobrazbo, višjo od srednješolske, ima tretjina anketiranih (35,3%), od tega večina (33,3%) fakultetno, višješolsko ali visokošolsko strokovno stopnjo izobrazbe, 2% pa je doseglo neko podiplomsko stopnjo izobrazbe. Skupina tistih, ki so bodisi dokončali osnovno šolo ali ki je niso dokončali, pa šteje 12,6% anketiranih.

Graf 4. Stopnja izobrazbe po skupinah

Izobrazbena struktura

- Podatki o izobrazbi razkrivajo, da imamo opraviti z vzorcem bolj izobraženih anketirank kot je sicer povprečje v splošni populaciji žensk.
- Manjši je delež anketirank pod srednješolsko ravnjo izobrazbe, medtem ko je delež višje in visokošolsko izobraženih žensk ter žensk z dokončano podiplomsko stopnjo, v vzorcu višji od povprečja.
- Najpogostejša dosežena raven izobrazbe anketiranih je bila srednješolska (39,5%).
- Izobrazbo, višjo od srednješolske, ima tretjina anketiranih (35,3%).

6. 1.4 Državljanstvo

Večina anketirank (99,2 %) ima slovensko državljanstvo in le 0,3 % državljanstvo druge države, kar odstopa od siceršnje strukture prebivalstva v Sloveniji. Po podatkih SURS je julija 2009, ko smo zaključili terenski del raziskave, v Sloveniji prebivalo 2% tujih državljanek.⁹

Tabela 4. Državljanstvo

⁹ Obračunano po podatkih Statističnega urada RS o strukturi prebivalstva glede na spol in skupine v letu 2009 in 2010. Vir: Statistični urad RS. Dostopno na spletni strani: http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=3311, 14.8.2010.

Državljanstvo	f%
Slovensko	99,2
Tuje državljanstvo	0,3
Skupaj	99,5
Ni bilo odgovora	0,5
Skupaj	100,0

2% anketirank ima dvojno državljanstvo, poleg slovenskega jih ima največ še hrvaško (0,3%), bosansko (0,2%), ostala državljanstva pa je imela po ena anketiranka (avstralsko, dansko, makedonsko, nemško, rusko, slovaško, poljsko, švicarsko in ukrajinsko).

Tabela 4a. Dvojno državljanstvo

Državljanstvo (poleg slovenskega)	f%
Avstralsko	0,1
Dansko	0,1
Bosansko	0,2
Hrvaško	0,3
Makedonsko	0,1
Nemško	0,1
Rusko	0,1
Slovaško	0,1
Slovensko	0,1
Poljsko	0,1
Švicarsko	0,1
Ukrajinsko	0,1
Skupaj	100,0

0,6 % anketirank (5 oseb) se je v Slovenijo priselilo zaradi zveze s sedanjim partnerjem. Priselile so se iz Bosne in Hercegovine, Hrvaške, Slovaške in Ukrajine. Dve osebi (0,2 %), ki nimata slovenskega državljanstva, sta delovni migrantki, ena z dovoljenjem za bivanje in ena brez dovoljenja.

Državljanstvo

- **Skoraj vse anketiranke imajo slovensko državljanstvo (99,2%).**
- **2% anketirank ima dvojno državljanstvo.**
- **0,3% anketirank ima tuje državljanstvo, kar je skoraj sedemkrat manj kot je prebivalc s tujim državljanstvom pri nas.**

6. 1.5. Vernost in verska pripadnost

Anketiranke smo spraševali tudi, ali so verne. 52,8% anketirank se je opredelilo, da so verne, 23,8 % pa, da niso verne. 20,6 % se jih ni moglo opredeliti glede tega vprašanja. 1,3 % anketirank pa na vprašanje ni odgovorilo. 1,5% anketirank je pod drugo navedlo odgovore, kot na primer, da so agnostiki, verjamejo v višjo silo, verne so zmerno, so verne, ampak ne pripadajo verski skupnosti, opravljene imajo samo zakramente, vero jemljejo kot kulturno dediščino in drugo.

Tabela 5. Vernost

Vernost	f%
Da	52,8
Ne	23,8
Ne bi se mogla opredeliti glede tega vprašanja	20,6
Drugo	1,5
Skupaj	98,7
Ni bilo odgovora	1,3
Skupaj	100,0

Večina anketirank je katoliške veroizpovedi (49,3% vseh anketiranih in 90,4% v vzorcu tistih, ki so se opredelile kot verne). 1,9 % anketirank je pravoslavne veroizpovedi, 1,2% muslimanske veroizpovedi, 0,9% anketirank je protestantske veroizpovedi (od tega 0,5% pripada evangelistični in 0,1% kalvinistični ločini te veroizpovedi), 0,3% anketirank pripada Jehovim pričam in 0,1% anketirank je budistične vere. 0,7% anketirank pa se je opredelilo, da ne pripadajo nobeni veri, četudi nekatere verjamejo v Boga in niso članice nobene verske skupnosti ali pa so glede tega neopredeljene.

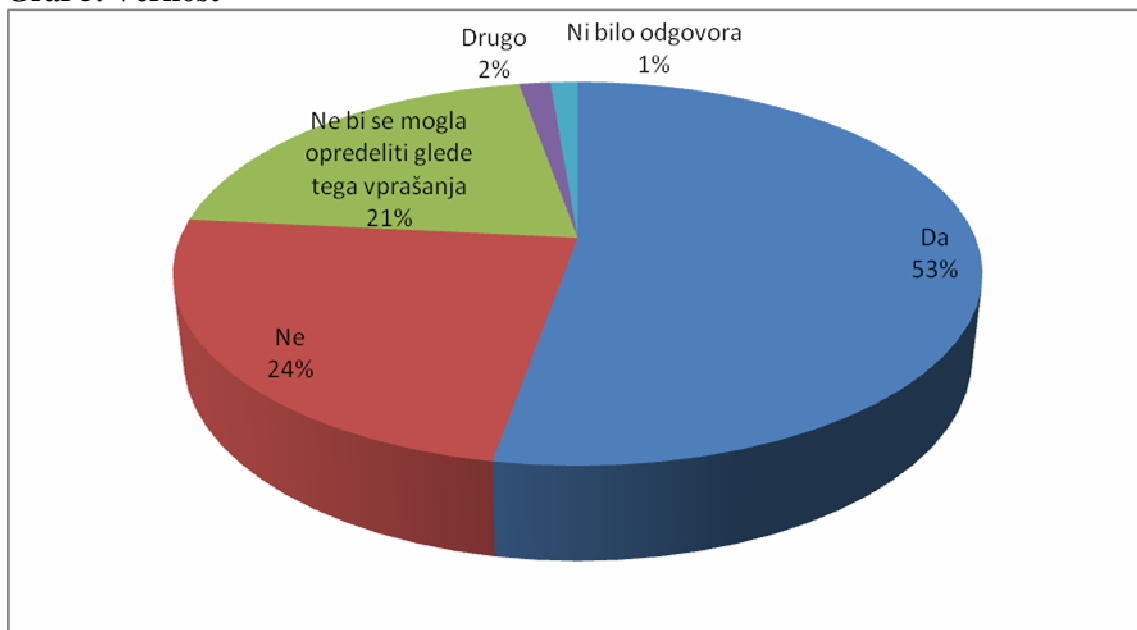
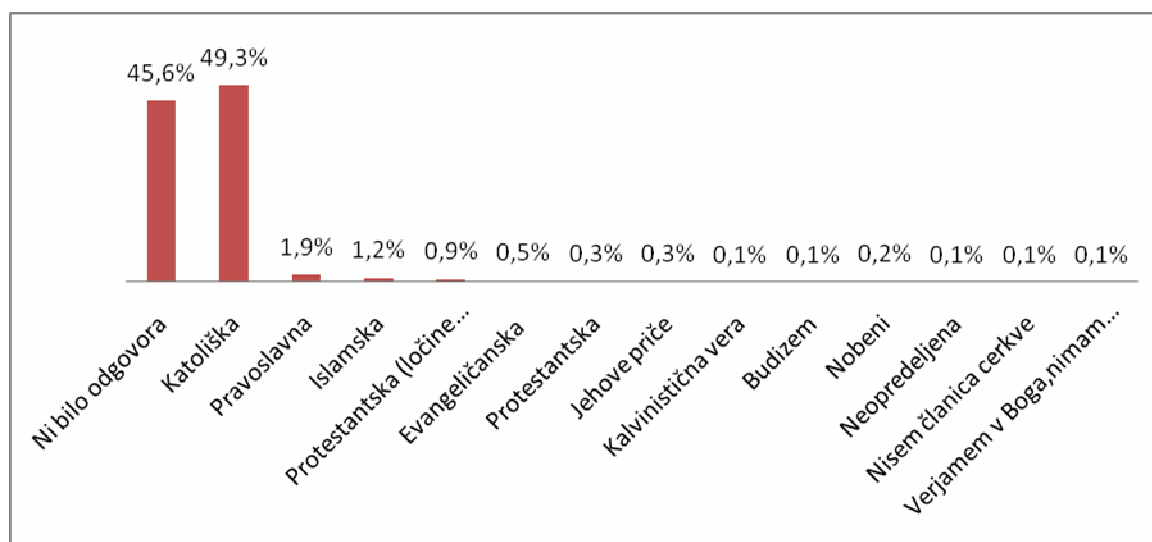
Graf 5. Vernost

Tabela 6. Veroizpoved

Veroizpoved	f%
Ni bilo odgovora	45,6
Katoliška	49,3
Pravoslavna	1,9
Islamska	1,2
Evangeličanska	0,5
Protestantska	0,3
Jehova priča	0,3
Nobeni	0,2
Budizem	0,1
Kalvinistična vera	0,1
Neopredeljena	0,1
Nisem članica nobene cerkve	0,1
Verjamem v Boga – nimam določene vere	0,1
Skupaj	100,0

Graf 6. Veroizpoved

Populacija anketiranih kaže na odstopanja od siceršnjega povprečja glede verske pripadnosti med ženskami v Sloveniji.¹⁰ V našem vzorcu je predvsem nižji delež katoličank, in sicer na račun večjega števila anketiranih, ki so se opredelile, da niso verne in neopredeljenih. Tako se je v popisu prebivalstva leta 2002 61,1% ženske populacije izreklo za katoličanke, v naši

¹⁰ Pogostost odgovorov o veroizpovedi v popisu prebivalstva leta 2002 kaže na višje deleže žensk, ki pripadajo kaki veroizpovedi, kot so vidni v našem vzorcu. Iz podatkov popisa vidimo, da je tam zlasti delež žensk katoliške veroizpovedi višji (61,1% v popisu/ 49,3% v naši raziskavi). Nekoliko manjši je še delež žensk islamske veroizpovedi (2% v popisu/ 1,2% v naši raziskavi). Odstopanja glede drugih veroizpovedi pa skorajda ni. Pri protestantski veroizpovedi so vrednosti popolnoma identične (0,9%), pri pravoslavni pa razlike zanemarljive (2,1% v popisu in 1,9% pri nas). Odstotek drugih ver (budizem, Jehove priče) je v našem vzorcu večji (0,2% v popisu/ 0,4% v naši raziskavi). Nižji odstotek katoličank v naši raziskavi gre zlasti na račun žensk, ki so se opredelile, da niso verne (9,2% je bilo »ateistk« v popisu/ 23,8% pa deklarirano »ne-vernih« v naši raziskavi) in pa na račun neopredeljenih respondentk (15,2% v popisu/ 21% pri nas). (Vir: Šircelj, M. (2003), *Verska, jezikovna in narodna sestava prebivalstva Slovenije: Popisi 1921-2002*. Ljubljana: Statistični urad RS. Dostopno na spletni strani: <http://www.stat.si/popis2002/gradivo/2-169.pdf>, 13.8.2010).

raziskavi pa je bilo takih 49,3%. Odstopanja glede drugih veroizpovedi niso bistvena. Nekoliko manjši je le delež žensk islamske veroizpovedi. Še enkrat večji pa je v naši raziskavi delež anketiranih drugih ver (Jehove priče, budizem), vendar ta odstotek v celoti ni velik.

Vera in verska pripadnost

- **Nekaj več kot polovica anketiranih (52,8%), se je opredelilo za verne.**
- **23,8% anketirank ni vernih, 20,6 pa se jih ni moglo opredeliti.**
- **0,7% anketirank se je opredelilo, da ne pripadajo nobeni veri, četudi nekatere verjamejo v Boga in niso članice nobene verske skupnosti ali pa so glede tega neopredeljene.**
- **90,4% anketirank, opredeljenih kot verne, je katoliške vere (49,3% v celi populaciji).**
- **V manjših deležih so anketiranke še pravoslavne (1,9%), islamske (1,2%), protestantske veroizpovedi (različnih ločin te vere) (0,9%) in drugo (budizem, Jehove priče) (0,4%).**
- **Populacija anketiranih kaže na odstopanja od siceršnjega povprečja glede verske pripadnosti med ženskami v Sloveniji, zlasti v številu opredeljenih kot katoličank, ki jih je v naši raziskavi bistveno manj, in sicer na račun večjega števila neverujočih in neopredeljenih anketirank.**

6. 1.6. Geografske značilnosti

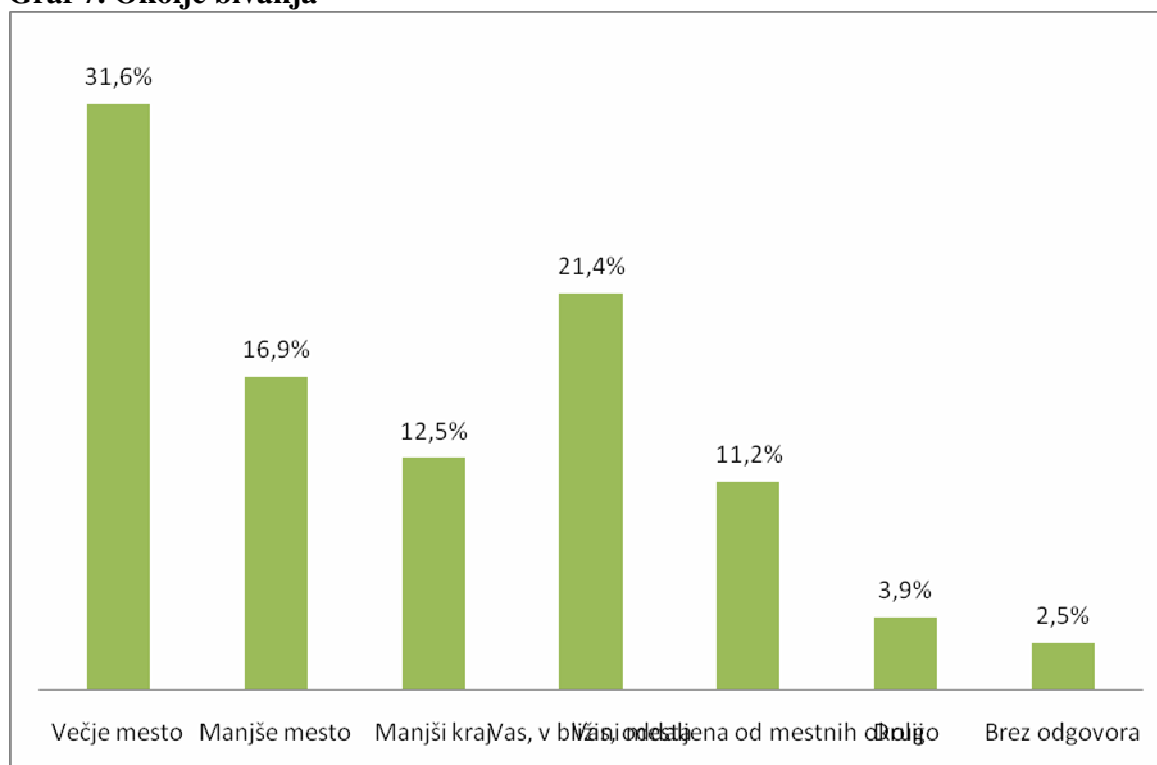
Podatki o geografskih značilnostih kažejo na precejšnjo zgoščitev števila anketirank iz urbanih okolij, zlasti večjih mest in centrov regij, kjer je običajno tudi skoncentrirana ponudba informacij in organiziranih oblik pomoči za žrtve nasilja. Tudi med anketirankami, ki prihajajo iz vasi prevladujejo okolja blizu mestnih središč. V Sloveniji, drugače kot v našem vzorcu, pa največ prebivalcev živi v manjših naseljih. V večjih mestih živi približno četrtna prebivalstva v Sloveniji.¹¹

¹¹ V sedmih naseljih z več kot 20.000 prebivalci (Ljubljana, Maribor, Celje, Kranj, Velenje, Koper in Novo mesto) je živelo 24,8 % vseh prebivalcev Slovenije. Vir: Statistični urad RS. Dostopno na spletni strani: http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=2152, 14.8.2010.

Tabela 7. Okolje bivanja

Okolje	f%
Večje mesto (na primer Ljubljana, Maribor, Koper, Kranj, Celje, Murska Sobota itd.)	31,6
Manjše mesto (na primer Velenje, Kočevje, Jesenice, Postojna, Piran, Ajdovščina, Ilirska Bistrica, Trebnje itd.)	16,9
Manjši kraj (na primer Radovljica, Cerknica, Beltinci itd.)	12,5
Vas, v bližini mesta	21,4
Vas, oddaljena od mestnih okolij	11,2
Drugo	3,9
Skupaj	97,5
Ni bilo odgovora	2,5
Skupaj	100,0

Anketiranke najpogosteje prihajajo *iz večjih mest* (na primer Ljubljana, Maribor, Koper, Kranj, Celje, Murska Sobota, Nova Gorica itd.) (31,6%). Velik delež jih prihaja *iz vasi, ki je v bližini mesta* (21,4%). *Iz manjših mest* (na primer Velenje, Kočevje, Jesenice, Postojna, Piran, Ajdovščina, Ilirska Bistrica, Trebnje itd.) prihaja 16,9% anketirank. *Iz manjšega kraja* (na primer Radovljica, Cerknica, Beltinci itd.) je ta delež še manjši (12,5%) in najmanj je takih, ki prihajajo *iz vasi, oddaljenih od mestnih okolij* (11,2%). Pod drugo so anketiranke (4%) navedle bodisi kraj v tujini ali različne kraje v Sloveniji, za katere se verjetno niso mogle odločiti, v katero kategorijo bi jih uvrstile. Iz večjih ali manjših mest skupaj prihaja skoraj polovica anketirank.

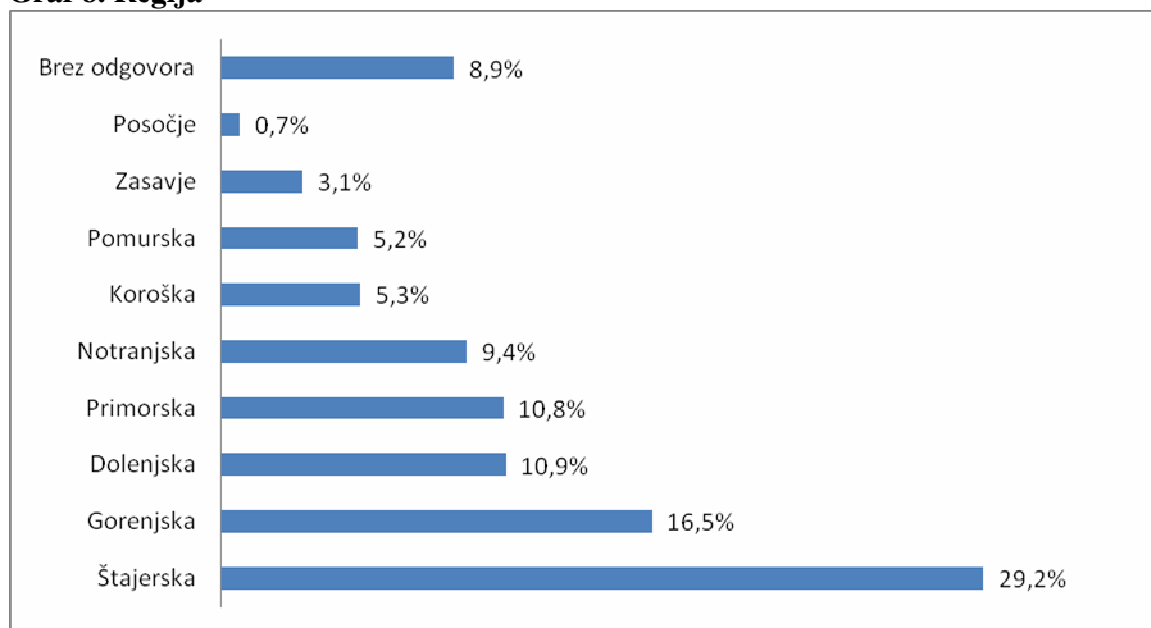
Graf 7. Okolje bivanja**Tabela 8. Regija**

Regija	f%
Štajerska	29,2

Gorenjska	16,5
Dolenjska	10,9
Primorska	10,8
Notranjska	9,4
Koroška	5,3
Pomurska	5,2
Zasavje	3,1
Posočje	0,7
Skupaj	91,1
Ni bilo odgovora	8,9
Skupaj	100,0

Največ anketirank je iz Štajerske (29,2%) in z Gorenjske (16,5%). Iz Dolenjske in Primorske je s podobnim odstotkom 10,9% oziroma 10,8% anketiranih. Iz Notranjske jih je 9,4%. Podobna odstotka anketiranih sta iz Pomurske in Koroške (5,2 in 5,3%). Iz Zasavja je prišlo 3% vprašalnikov, iz Posočja pa 0,7%. Na vprašanje ni odgovorilo 8,9% anketirank. Žal je pomotoma iz vprašalnika izpadla Osrednjeslovenska regija, zaradi česar so se glasovi anketirank iz Ljubljane in okolice verjetno porazdelili med glasovi gorenjske ali dolenjske regije, lahko pa so tudi med tistimi, ki niso odgovorile. V vzorcu v veliki večini prevladujejo zlasti anketiranke severozahodne in severovzhodne Slovenije, v kar okoli 40%.

Graf 8. Regija

Geografske značilnosti

- **Največ, skoraj tretjina, anketirank prihaja iz večjih mest.**
- **Ena petina jih prihaja iz vasi, blizu večjih mest.**
- **Skoraj polovica anketirank prihaja iz večjih ali manjših mest.**
- **V veliki večini prevladujejo anketiranke severne in severovzhodne Slovenije (Štajerska, Koroška, Pomurje).**

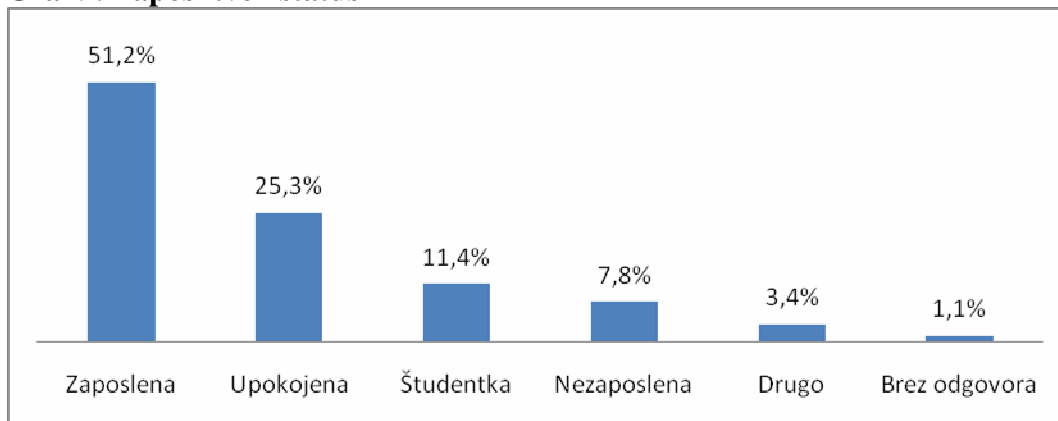
6. 1.7. Zaposlitev

Na vprašanje glede zaposlitve je odgovorilo 99% anketirank. Več kot polovica (51,2%) anketirank je zaposlenih. Drugi največji delež so predstavljale upokojene anketiranke (25,3%). Nezaposlenih je 7,8% anketirank, študentk pa 11,4%. Pod »drugo« je svoj status opisalo 3,4% anketirank. Pod drugo so anketiranke navedle še statuse in okoliščine, kot so dijakinja, gospodinja in dopolnilna kmetijska dejavnost, državljanska in družinska pokojnina, »ostala doma zaradi bolezni«, na čakanju, uporabnica v varstveno delovnem centru in vključena v program usposabljanja na delovnem mestu na Zavodu za zaposlovanje.

Tabela 9. Zaposlitven status

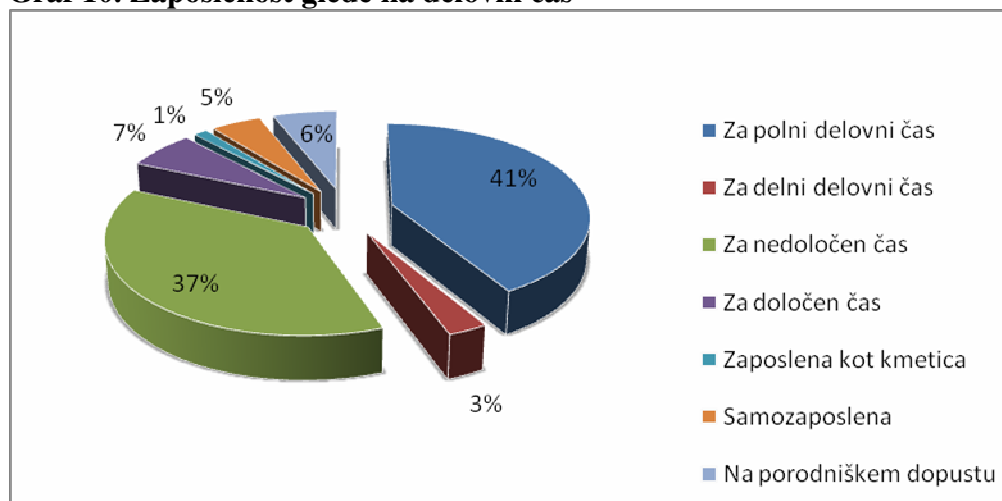
Status zaposlenosti	f%
1. Zaposleni za polni delovni čas	21,3
2. Zaposleni za delni delovni čas (manj od 8 ur dnevno)	1,3
3. Zaposleni za nedoločen čas	19,2
4. Zaposleni za določen čas	3,3
5. Zaposlena kot kmetica	0,7
6. Samozaposlena	2,4
7. Na porodniškem dopustu	3,0
8. Nezaposlena	7,8
9. Starostno upokojena	21,4
10. Invalidsko upokojena	3,9
11. Študentka	11,4
12. Drugo	3,4
Skupaj	98,9
Ni bilo odgovora	1,1
Skupaj	100,0

Graf 9. Zaposlitven status

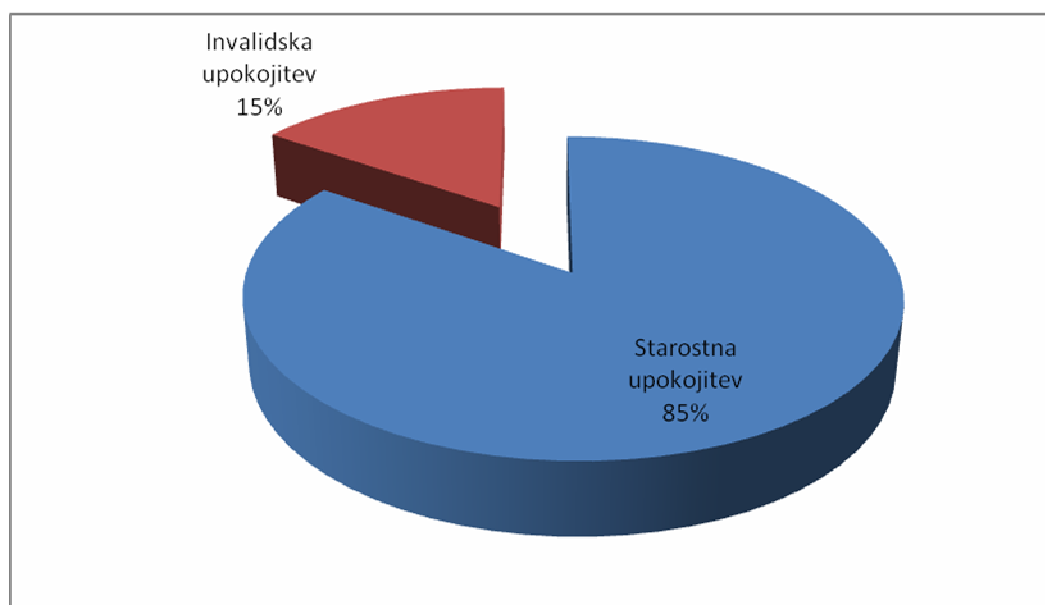

Med *deležem zaposlenih* je bilo največ takih, ki so zaposlene za polni delovni čas (41%) in za nedoločen čas (37%). Manjši deleži so razporejeni med anketirankami, ki so zaposlene za določen čas (7%), so na porodniškem dopustu (6%), samozaposlene (5%), zaposlene za delni delovni čas (3%) in s statusom kmetice (1%).

Graf 10. Zaposlenost glede na delovni čas

Graf 11. Vrsta upokojitve

Med *deležem upokojenih* anketirank prevladujejo starostno upokojene (84,7% v vzorcu upokojenih), ki predstavljajo tudi največji delež med odgovori na to vprašanje (21,4%). Manjši delež upokojenk pa pripada invalidsko upokojenim anketirankam (3,9%).

6. 1.8 Varnost zaposlitve

Anketiranke smo spraševali tudi glede ogroženosti njihove zaposlitve v bližnji prihodnosti. Na vprašanje glede ogroženosti zaposlitve je odgovorilo 77,4% anketirank. V deležu teh je 59,3% (45,8% v celotnem vzorcu) anketirank ocenilo, da njihova zaposlitev ni ogrožena, 13,7% anketirank pa da je (10,6% v celotnem vzorcu).

Tabela 10. Samoocena ogroženosti zaposlitve

Samoocena ogroženosti	f%	f ₁ %
Da	10,6	13,7

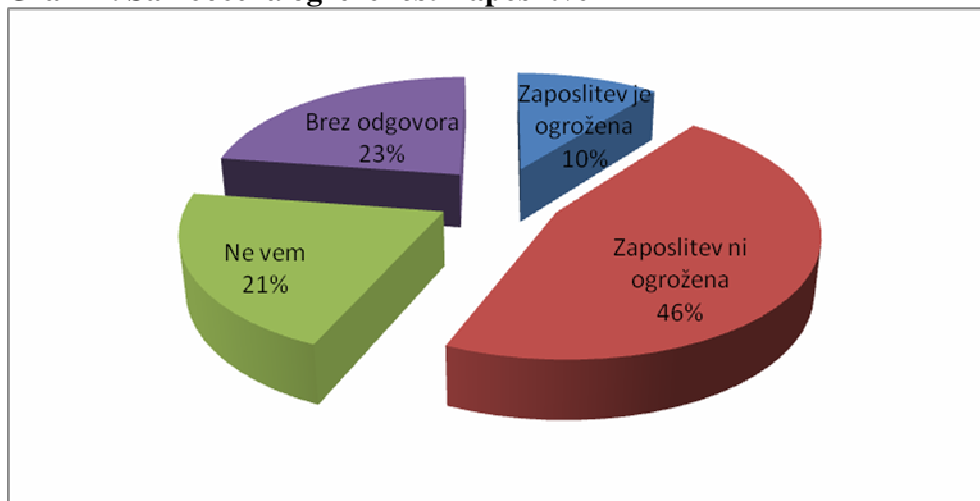
Ne	45,8	59,3
Ne vem	20,9	27,0
Skupaj	77,4	100,0
Ni bilo odgovora	22,6	
Skupaj	100,0	

Razlaga:

f% - odstotek vseh odgovorov

f₁% - odstotek tistih, ki so samoocenili ogroženost zaposlitve

Graf 12. Samoocena ogroženosti zaposlitve

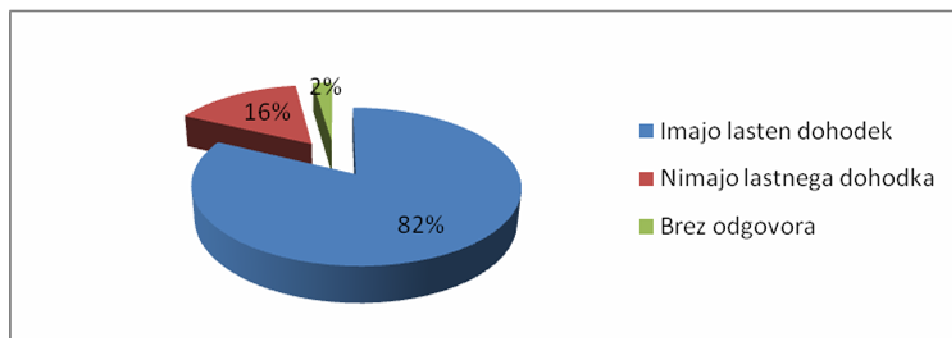

6. 1.9. Dohodek

Na vprašanje o lastnem dohodku je odgovorilo 97,7% anketirank. Velika večina, 84,2% anketirank, ki je odgovorila na to vprašanje, ima lasten dohodek (82,3% v celotnem vzorcu). Lastnega dohodka nima 15,8% žensk, ki so na to vprašanje odgovorile (15,4% v celotnem vzorcu). Podatki se ujemajo s podatki o zaposlenosti. Večina anketirank ima torej lasten prihodek iz delovnega razmerja ali pokojnine (76,5%), 5,5% pa še iz drugih virov, o katerih nismo posebej spraševali, sklepamo pa lahko o virih, kot so nadomestila za brezposelnost, štipendije, družinske pokojnine, socialni prejemki in drugo.

Tabela 11. Dohodek

Ali imate lasten dohodek?	f%	f ₁ %
Da	82,3	84,2
Ne	15,4	15,8
Skupaj	97,7	100,0
Ni bilo odgovora	2,3	
Skupaj	100,0	

Graf 13. Delež anketiranih z lastnim dohodkom

Pri raziskovanju partnerskega nasilja nad ženskami ni pomemben le podatek o tem, ali imajo ženske svoje lastne prihodke, temveč tudi o tem, ali z njimi lahko razpolagajo. Ena od oblik skritega ekonomskega nasilja je lahko neravnovesje moči, omejevanje ali nadzor pri porabi lastnega dohodka ali skupnih sredstev. Obenem nam ti podatki lahko dopolnijo sliko o materialnih pogojih žrtev nasilja, da se iz nasilja umaknejo.

Tabela 12. Samostojnost razpolaganja z dohodkom

Ali s svojim lastnim dohodkom samostojno razpolagate?	f%	f ₁ %
Da	75,6	78,3
V gospodinjstvo prispevam enak delež kot ostali zaposleni člani	4,6	4,8
Ne, ves denar, ki ga imam moram dati partnerju (ali staršem, otrokom)	0,1	0,1
Lastna sredstva moram pred partnerjem (starši, otroci) skrivati	0,3	0,3
Nekaj denarja uspem zadržati za sebe	1,6	1,7
Nimam lastnega dohodka	11,4	11,8
Drugo	1,2	1,2
Da in V gospodinjstvo prispevam enak delež kot ostali zaposleni člani	1,5	1,5
Da in Nekaj denarja uspem zadržati za sebe	0,1	0,1
Da, V gospodinjstvo prispevam enak delež kot ostali zaposleni člani in Nekaj denarja uspem zadržati za sebe	0,1	0,1
Skupaj	96,7	100,0
Ni bilo odgovora	3,3	
Skupaj	100,0	

Na vprašanje, ali je razpolagajo z lastnim dohodkom, je odgovorilo 96,7% žensk. Od teh jih nekaj več kot tri četrtine (78,3%) razpolaga z lastnim dohodkom (75,6% v celotnem

vzorcu).¹² 11,8% anketirank pa lastnega dohodka nima (11,4% v celotnem vzorcu). 4,8% anketirank je navedlo, da v gospodinjstvo prispeva enak delež kot ostali zaposleni člani (4,6% v celotnem vzorcu). Manjši deleži pripadajo odgovorom anketirank, ki so navedle, da »nekaj denarja uspejo zadržat zase« (1,7%) ali da »morajo lastna sredstva skrivat pred partnerjem (starši, otroci) (0,3%) ali da »morajo ves denar, ki ga imajo dati partnerju (ali staršem, otrokom)« (0,1%).

Pod drugo je odgovore in pojasnila prispevalo 1,2% anketirank, na primer, da gre ves denar za položnice; ena oseba je komentirala, da lahko komajda reče, da ima lasten dohodek, saj ima zelo majhno pokojnino. Druga anketiranka je pripisala, da se mora občasno braniti pred očitki, zakaj nekaj potrebuje in kakšna je bila cena. Omenile so še prakso »skupne, družinske blagajne« z možem. Dve anketiranki pa preživljata njuna zakonska partnerja.

Zaposlenost in dohodek

- **Več kot polovica anketirank je zaposlenih (51,2%), med njimi prevladujejo tiste, ki so zaposlene za polni delovni čas (21,3%) in za nedoločen čas (19,2%).**
- **Ena četrtnina anketirank je upokojenih (25,3%). Med njimi je velika večina starostno upokojena (21,4%), te predstavljajo tudi najštevilčnejšo skupino med anketiranimi. Manjši delež je upokojenih invalidsko.**
- **Brezposelnih je 7,8% anketirank, študentk pa 11,4%.**
- **10,6% anketirank ocenjuje, da je njihova zaposlitev v bližnji prihodnosti ogrožena.**
- **Velika večina, 82,3% anketirank dobiva nek lasten dohodek.**
- **Tri četrtine jih z lastnih dohodkom tudi razpolaga.**
- **Lastnega dohodka nima 11,4% žensk.**
- **1,7% žensk je napisalo, da »nekaj denarja uspejo zadržat zase«, 0,3% morajo lastna sredstva skrivat pred partnerjem (starši, otroci) in 0,1% »morajo ves denar, ki ga imajo dati partnerju (ali staršem, otrokom)«.**

6. 1.10. Stanovanje

Največ anketiranih ima s partnerjem deljeno lastništvo nad stanovanjem, v katerem trenutno živijo (40%). Približno polovico manj (21,1%) jih živi v stanovanju, kjer je lastnik stanovanja drug sorodnik. Na tretjem mestu po pogostosti so ženske, ki so lastnice stanovanja (17,3%). Ena desetina (10,1%) je takih, ki živijo v stanovanju, kjer je lastnik partner. Le slab odstotek manj (9,2%) pa je anketiranih, ki živijo v najemniškem stanovanju. 10,1% je takih, ki so podale opis na to vprašanje pod »drugo«. Iz teh opisnih odgovorov vidimo, da so posamični deleži v resnici morda še nekoliko višji, zlasti delež tistih, kjer je lastnik stanovanja drug sorodnik, pa tudi deljena lastništva z možem.¹³ Dober odstotek (1,3%) na vprašanje ni

¹² Odstotek teh, ki razpolagajo z lastnim dohodkom je v resnici še višji, in sicer 80% vseh, ki so odgovorile na to vprašanje, saj je vseh 1,7% anketirank, ki so obkrožile več možnih odgovorov, obkrožilo tudi »da razpolagajo s svojim dohodkom«. 1,6% pa jih je dodatno ob tem, da so navedle, da razpolagajo s svojim dohodkom, obkrožilo še možnost, da v gospodinjstvo prispeva enak delež kot ostali zaposleni člani, tako da je tudi odstotek teh nekoliko višji (6,4%).

¹³ Največ je bilo takih, ki so po drugo navedle, da so *lastniki hiše*, v kateri živijo, njeni starši; takih je bilo 36,8% vseh, ki so navedle odgovore pod »drugo«. Približno 25% pa je pod drugo opisalo *neko obliko solastništva nepremičnine*, na primer skupno lastništvo *hiše* z možem (10% odgovorov pod drugo) in druge oblike deljenega lastništva s sorodniki, ki niso njihovi možje ali partnerji (starši, njegovi starši, otroci) (7,8%). 10% je *lastnic*

odgovorilo.

Med tistimi, ki živijo v stanovanju, katerega lastnik je drug sorodnik, med lastniki prevladujejo starši anketirank (51% od teh, ki živijo v stanovanjih, kjer so lastniki drugi sorodniki). 4,6% anketirank živi v stanovanju, ki je last moževih staršev (tast in tašča). V manjših odstotkih se pojavijo kot lastniki še stari starši (0,9%), otroci (0,9%) in sorojenci (0,5%). Nadalje, v vzorcu staršev, ki so lastniki stanovanja, prevladuje skupno lastništvo obeh staršev (72%), sledijo samo matere lastnice stanovanja (25%) in nato šele samo očetje (4,8%).

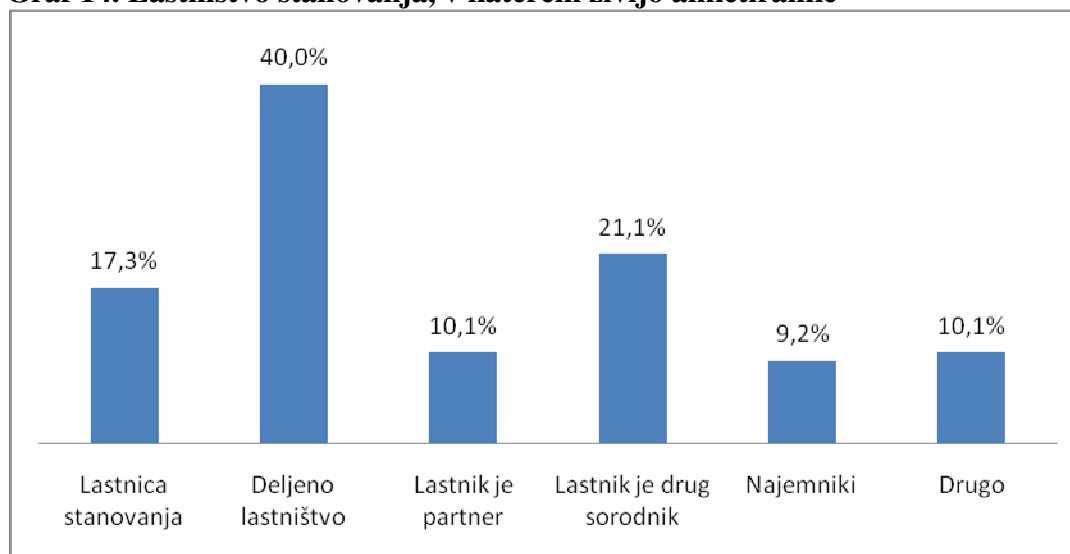
Tabela 13. Lastništvo stanovanja

Kdo je lastnik stanovanja, v katerem živite?	f%
Sem lastnica stanovanja	17,3
S partnerjem imava deljeno lastništvo (stanovanje je del skupnega premoženja, pridobljenega v zakonski ali zunajzakonski zvezi)	40,0
Lastnik stanovanja je partner/partnerka	10,1
Lastnik stanovanja je drug sorodnik	21,1
Živimo v najemniškem stanovanju	9,2
Drugo	10,1
Skupaj	98,7
Ni bilo odgovora	1,3
Skupaj	100,0

Možnih je več odgovorov

nepremičnine (2 od teh navajata, da se mož noče odseliti in da noče izplačati njenega deleža). Posamično so anketirane navedle še druge odgovore, na primer materinski dom, občina, neprofitno stanovanje in drugo.

Graf 14. Lastništvo stanovanja, v katerem živijo anketiranke

Zanimale so nas tudi okoliščine najema pri tistih, ki stanovanje najemajo¹⁴. 20,3% tistih, ki so odgovorile na vprašanje, stanovanje najema (7,5% vseh anketiranih)¹⁵. Največ (12,1% vseh, ki so odgovarjale na to vprašanje) živi v neprofitnem stanovanju (4,5% v celotnem vzorcu), 5,7% (2,1% v celotnem vzorcu) anketiranih najema stanovanje na prostem trgu, podpisnik pa je partner, 2,5% (0,9% v celotnem vzorcu) anketiranih pa živi v socialnem stanovanju. Pod drugo je največji delež 2,5% (0,9% v celotnem vzorcu) žensk navedlo, da same najemajo stanovanje, posamično pa še, da je podpisnik najemne pogodbe oče in drugo.

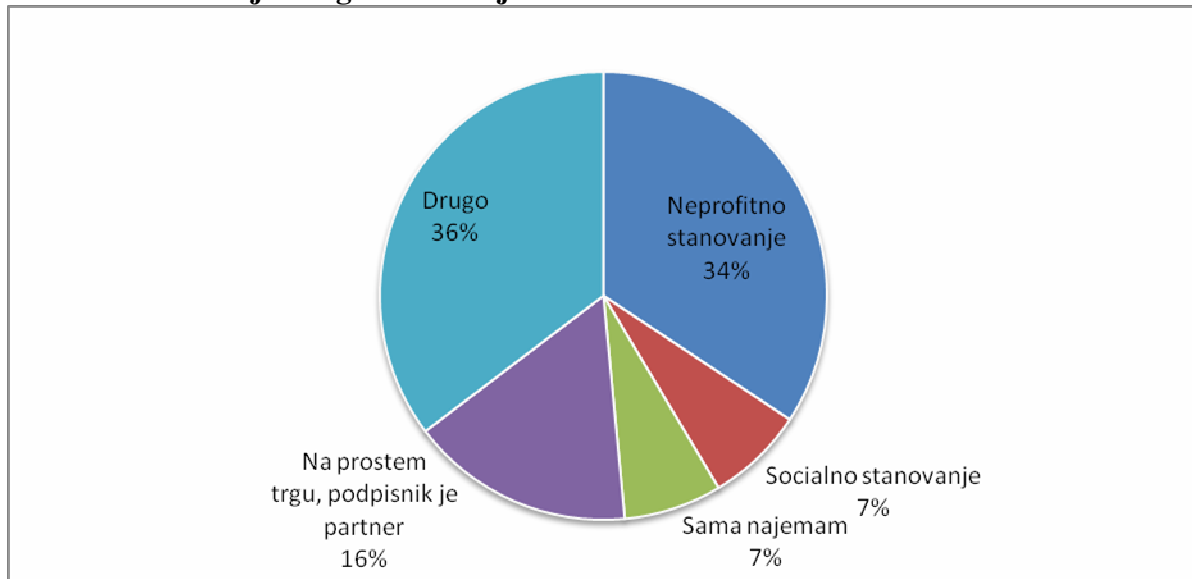
Tabela 14. Vrste najemnega stanovanja

Če stanovanje najemate, kakšne so okoliščine najema?	f%	f ₁ %
Živim v neprofitnem stanovanju	4,5	12,1
Živim v socialnem stanovanju	0,9	2,5
Najemamo na prostem trgu, podpisnik pogodbe je partner/partnerka	2,1	5,7
V stanovanju nismo najemniki	24,2	64,8
Drugo	5,6	14,9
Skupaj	37,4	100,0
Ni bilo odgovora	62,6	
Skupaj	100,0	

¹⁴ Velik odstotek upada odgovorov pri tem vprašanju (62,6%) gre pripisati zavajajočemu vprašanju, ki je obenem nagovorilo samo tiste, ki najemajo, med možnimi odgovori pa navedlo tudi možnost, da anketirane niso najemnice (takih je bilo 24,2%). Seštevek obojih (87,8%) je nekaj odstotkov višji kot se o deležu teh, ki stanovanja ne najemajo, da razbrati iz prejšnjega vprašanja. Če je v prejšnjem vprašanju 9,2% anketirank navedlo, da živijo v najemniškem stanovanju, se iz drugega vprašanja delež takih kaže nekje od 10-12%.

¹⁵ Ta odstotek je, kot rečeno, še višji, saj je velik del tistih, ki so svojo situacijo popisalo pod drugo (5,6%) prav tako najemnic.

Graf 15. Vrste najemnega stanovanja

Podatek se sicer ujema s siceršnjo sliko stanovanjske situacije v Sloveniji v splošni situaciji. Zelo veliko oseb v Sloveniji so lastniki ali solastniki nepremičnin. Takih je tudi v našem vzorcu več kot polovica. Druga značilnost v našem prostoru je, da veliko ljudi živi na domu svojih sorodnikov, najpogosteje svojih ali partnerjevih staršev. Takih je v našem vzorcu več kot petina anketirank.

Stanovanje

- **Skupen odstotek anketirank, ki so lastnice ali solastnice nepremičnine je 57,3%**
- **V našem vzorcu prevladujejo anketiranke, ki imajo deljeno lastništvo stanovanja s partnerji (kar 40%).**
- **Lastnic stanovanja pa je 17,3% anketirank.**
- **31% jih živi v stanovanju, kjer je lastnik druga oseba. Ogromen odstotek, kar 21,1% vseh anketirank živi v stanovanju, katerega lastniki so sorodniki (med njimi več kot polovico predstavljajo starši anketirank!) in 10,1% v stanovanju, katerega lastnik je partner.**
- **9,2% anketirank je najemnic.**
- **4,5% živi v neprofitnem stanovanju (več kot tretjina najemnic).**
- **2,1% je takih, ki najemajo na prostem trgu, podpisnik najemne pogodbe pa je partner.**
- **1% vseh anketirank najema stanovanje sama na prostem trgu.**
- **1% anketiranih živi v socialnem stanovanju.**

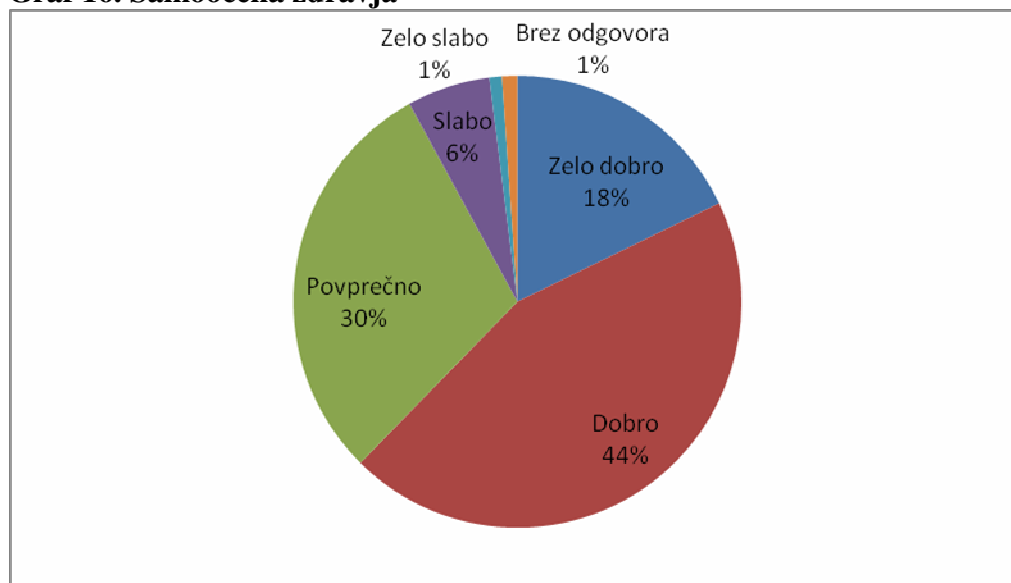
6. 1.11. Zdravje

Nasilje ima posledice na telesnem, še pogosteje pa nevidne posledice na duševnem zdravju žensk. Neredko pa ženske težave na psihične področju (izpostavljenost stresu, strahu, grožnjam, poniževanju, fizičnem nasilju, stopnjevanje občutka brezizhodnosti) somatizirajo in

se te potem manifestirajo v obliki različnih fizičnih obolenj, glavobolov, povišanega pritiska, bolezni srca in ožilja, in drugo. Kazalci slabega zdravja se običajno kažejo v pogostejšem jemanju zdravil za lajšanje psihičnih težav, močna korelacija pa je tudi med doživljanjem nasilja in pogostim uživanjem alkohola in drog. Na vprašanje glede splošne ocene svojega zdravja je odgovorilo 98,9 odstotka anketirank. Podatki so spodbudni. Kar 17,9% svoje zdravje opredelilo kot zelo dobro, 44,9 % kot dobro, 29,8% kot povprečno, 6% odstotkov kot slabo in 0,9% odstotkov kot zelo slabo. Rečemo lahko, da jih več kot tri petine (62,8%) svoje zdravje ocenjuje kot zelo dobro ali dobro. Tri petine se jih torej počuti bolje kot samo povprečno. 6,9 pa je skupaj takih, ki so svoje zdravje opisale kot slabo ali zelo slabo. To pomeni, da je med anketiranimi več kot 90% takih, ki ocenjujejo, da se ne počutijo slabo ali zelo slabo. Po drugi strani pa lahko rečemo, da je skoraj tretjina anketiranih takih, ki bi svoje zdravje opisale samo kot povprečno, se pravi kot ne zelo dobro ali dobro.

Tabela 15. Samoocena zdravja

Ocena zdravja	f%	f ₁ %
Zelo dobro	17,8	17,9
Dobro	44,5	44,9
Povprečno	29,6	29,8
Slabo	6,0	6,0
Zelo slabo	0,9	0,9
Skupaj	98,9	100,0
Ni bilo odgovora	1,1	
Skupaj	100,0	

Graf 16. Samoocena zdravja**6. 1.12. Vrsta zdravil in substanc in pogostost uživanja v zadnjih 12. mesecih**

16,1 %, kar je približno šestina anketirank ni uživalo nobenih zdravil ali substanc v zadnjih 12. mesecih. Odstotki v tabeli in grafih spodaj prikazujejo, kako pogosto in katera zdravila uživajo anketiranke.

Tabela 16. Pogostost uživanja zdravil ali substanc v zadnjih 12. mesecih

Vrsta zdravil ali substanc	Redko %	Občasno %	Redno %	SKUPAJ %	Nikoli %	Brez odgovora %
Za »živce«	5,5	5,3	1,9	12,7	38,6	44,8
Proti bolečinam	20	21,7	4,9	46,6	13,3	36,1
Proti glavobolu	25	21,1	1,7	47,8	11,1	37,1
Proti depresiji	15	1,5	4,4	20,9	41,5	46,8
Pijem alkohol	22	11,8	1,7	35,5	15,9	44,4
Uporabljam marihuano	1,2	0,5	0,1	1,8	43,6	50,6
Jemljem prepovedane droge	0,3	0,0	0,0	0,3	44,4	51,4
Drugo	1	0,9	9	10,9	15	69,9
Ni bilo odgovora	3,8	3,8	3,8		3,8	3,8

Redko so anketiranke uživale:

- Sredstva proti glavobolu (25%)
- Alkohol (22%)
- Sredstva proti bolečinam (20%)
- Tablete »za živce« (5,5%)
- Tablete proti depresiji (2%)
- Marihuana (1,2%)
- Prepovedane droge (0,3%)

Občasno so uživale:

- Sredstva proti bolečinam (21,7%)
- Sredstva proti glavobolu (21,1%)
- Alkohol (11,8%)
- Tablete »za živce« (5,3%)
- Tablete proti depresiji (1,5)
- Marihuana (0,5%)

Redno pa so anketiranke uživale:

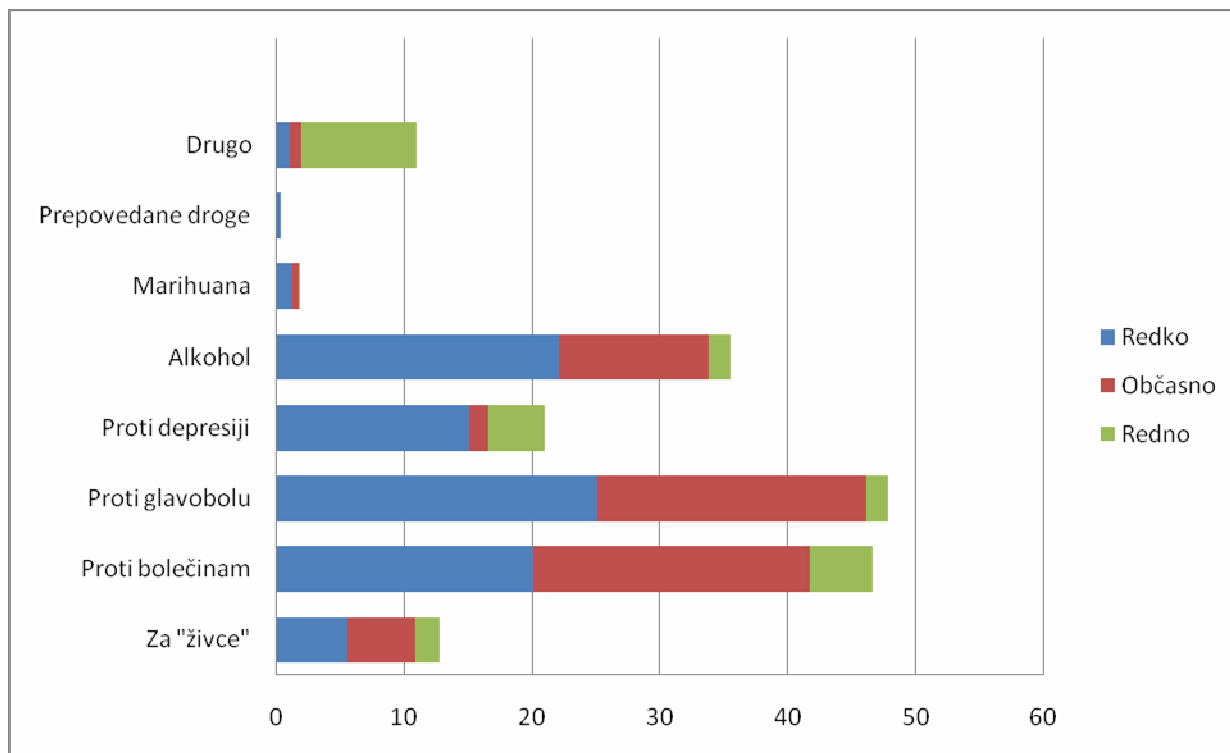
- Sredstva proti bolečinam (4,9%)
- Tablete proti depresiji (4,4%)
- Tablete »za živce« (1,9%)
- Sredstva proti glavobolu (25%)
- Alkohol (1,7%)
- Marihuana (1,7%)

Nikoli v zadnjih 12 mesecih pa ni užilo nobeno od zdravil ali substanc:

- Prepovedane droge (44,4%)
- Marihuana (43,6%)
- Tablete proti depresiji (41,5%)
- Tablete »za živce« (38,6%)
- Alkohol (15,9%)
- Sredstva proti bolečinam (13,3%)
- Sredstva proti glavobolu (11,1%)

Pod drugo so anketiranke navedle, da redno jemljejo tablete za pritisk in za holesterol (oboje izstopa po številu odgovorov, približno 3%), zdravila proti alergiji, za želodec, za srce, za sladkorno in za ščitnico.

Graf 17. Pogostost jemanja zdravil ali substanc v zadnjih 12. mesecih

Iz grafa vidimo, da v seštevku vseh kategorij pogostosti za posamezno zdravilo ali substanco skupaj, prednjači:

- uporaba sredstev proti glavobolu (47,8%),
- tablete proti bolečinam (46,6%),
- in uporaba alkohola (35,5%),

Tablete proti depresiji (20,9%) in tablete »za živce« (12,7%) sta naslednji v vrsti po pogostosti, medtem ko sta marihuana in prepovedane droge na zadnjem mestu.

Če izvzamemo samo redno uporabo zdravil in substanc, je vrstni red po pogostosti uporabe sledeč (isti vrstni red je tudi, če prištejemo še občasno uporabo):

- sredstva proti bolečinam (4,9%),
- tablete proti depresiji (4,4%),
- tablete »za živce« (1,9%),
- sredstva proti glavobolu in marihuano so redne uživalke uporabile skoraj enako pogosto (1,7%).

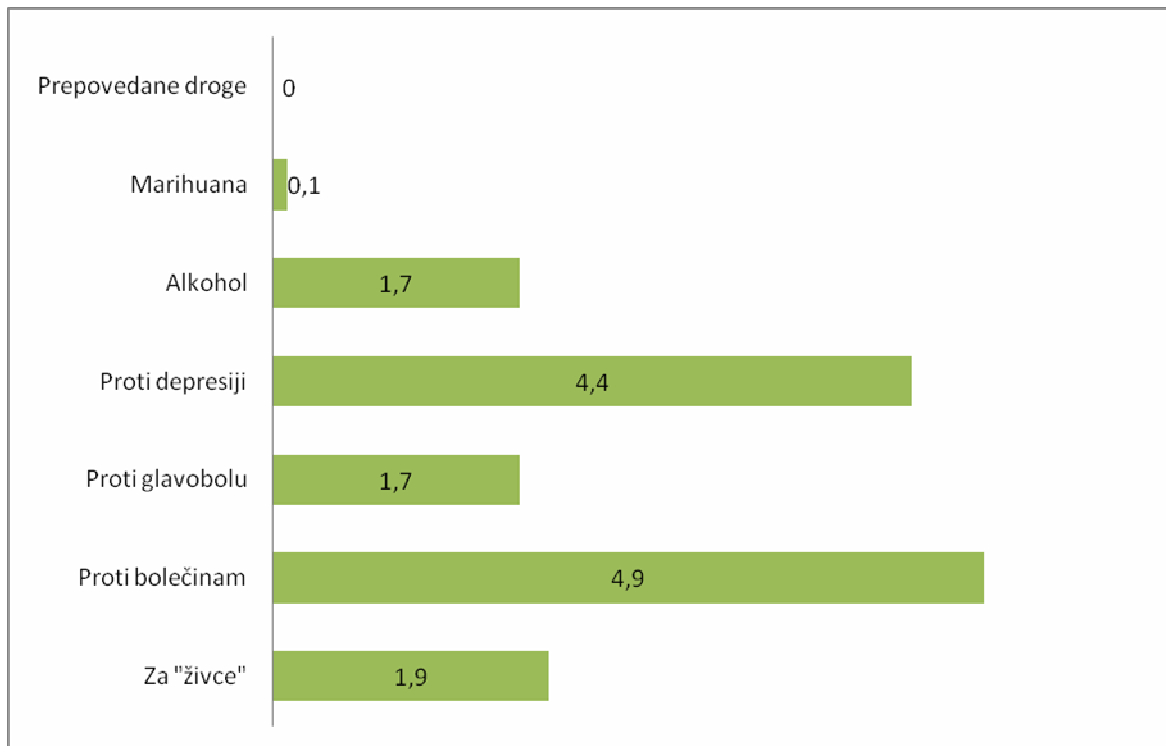
Anketiranke so torej najpogosteje uporabljale sredstva proti glavobolu in proti bolečinam. Takih je v vzorcu skoraj polovica anketirank. Nekaj več kot tretjina pa jih je uživala alkohol. Gre za razširjena sredstva, ki so dostopna v prosti prodaji in s katerimi si običajno lajšamo težave, ne da bi nam bilo potrebno obiskati zdravnika ter predvidoma za običajno uživanje alkohola, ki ne povzroča težav uživalki. Izjema so tablete proti depresiji in tablete »za živce«, ki jih praviloma dobimo na recept. Tablete proti depresiji jemlje ena petina vseh anketirank (4,4% pa te tablete uživa redno). Kar ena tretjina jih skupno jemlje eno od sredstev za lajšanje psihičnih težav (antidepresive ali tablete »za živce«).

Pri rednih uživalkah pa se vrstni red spremeni. Redne uživalke še vedno zelo pogosto jemljejo tablete proti bolečinam, razen tega pa je zanje značilen še visok odstotek jemanja takih zdravil za lajšanje psihičnih težav, ki so bolj »specializirana« (za depresijo, »za živce«), manj

verjetno dostopna v prosti prodaji in ki naj nam bi jih praviloma predpisali v specializiranih psihiatričnih ambulantah (antidepresivi, nevroleptiki itd.) in pri osebnem zdravniku (lažja pomirjevala). Med temi zdravili prevladujejo tablete proti depresiji: raziskava je pokazala, da je 4,4% žensk v Sloveniji redno uživala zdravila proti depresiji. Anketiranke same pa so opozorile še na redno uživanje tablet proti visokemu pritisku in holesterolu, ki se oba pogosto pojavljata zaradi stresa.

V anketi smo zajeli zelo majhen delež žensk, ki uživajo droge; razen dveh redkih uživalk prepovedanih drog, so vse večinoma občasne ali redke uživalke marihuane. Pravzaprav je vprašalnik vrnila samo ena redna uživalka prepovedanih drog. Razlogov je verjetno več. Gotovo gre za skrito populacijo, ki se pogosto giblje »na robu zakona« in ki uživanje skrivajo. Uživalke so tudi manj verjetno dostopne na naslovih stalnih prebivališč kot druge osebe. Uživanje prepovedanih drog je poleg tega, da je kriminalizirano, še vedno tudi zelo stigmatizirano in uživalci o njem verjetno težje poročajo odprto in iskreno, četudi gre za anonimni vprašalnik.

Graf 18. Odstotek anketirank, ki so REDNO jemale zdravila ali substance v zadnjih 12. mesecih

6. 1.13. Telesni in čustveni znaki, ki so jih anketiranke opazile pri sebi v zadnjem mesecu in njihova pogostost

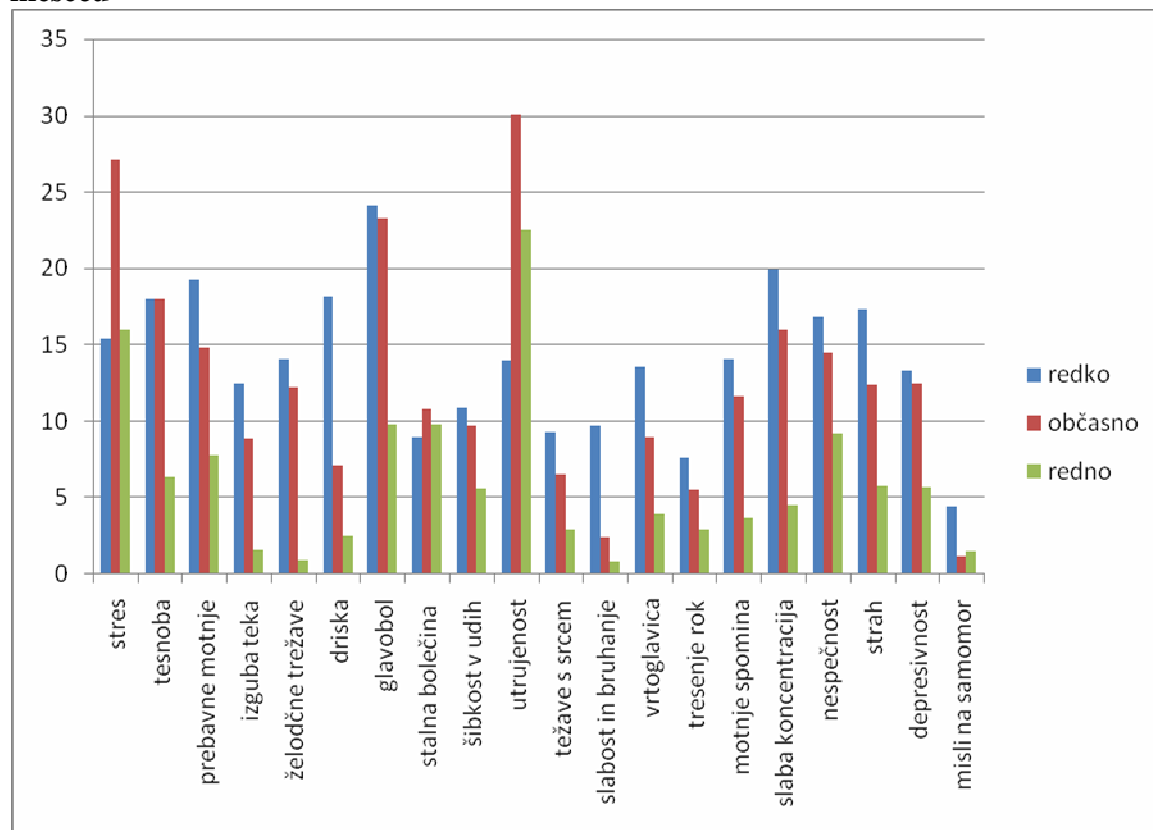
92 % anketirank je občutilo v zadnjem mesecu enega ali več naštetih znakov, ki so jih izbrale na vprašalniku.

Tabela 17. Samoocena telesnih in čustvenih znaki, ki so jih anketiranke opazile pri sebi v zadnjem mesecu

Telesni in čustveni znaki	Ni odgovora	Redko	Občasno	Redno	Nikoli
Stres	27,3	15,4	27,1	16,0	14,2
Tesnoba	31,3	18,0	18,0	6,4	21,0
Prebavne motnje	33,4	19,3	14,8	7,8	19,4
Izguba teka	37,2	12,5	8,9	1,6	34,4
Želodčne težave	32,7	14,1	12,2	0,9	28,6
Driska	36,8	18,2	7,1	2,5	30,1
Glavobol	27,8	24,1	23,3	9,8	12,1
Stalna bolečina	32,6	9,0	10,8	9,8	32,4
Šibkost v rokah in nogah	35,2	10,9	9,7	5,6	33,2
Utrujenost	25,4	14,0	30,1	22,5	2,8
Težave s srcem	34,6	9,3	6,5	2,9	41,4
Slabost in bruhanje	38,0	9,7	2,4	0,8	43,8
Vrtoglavica	34,4	13,6	9,0	3,9	33,8
Tresenje rok	37,0	7,6	5,5	2,9	41,8
Motnje spomina	33,5	14,1	11,6	3,7	31,9
Slaba koncentracija	34,2	19,9	16,0	4,5	20,1
Nespečnost	29,4	16,8	14,5	9,2	24,9
Strah	35,2	17,3	12,4	5,8	23,9
Depresivnost	33,6	13,3	12,5	5,7	29,5
Razmišljanje o samomoru	38,0	4,4	1,2	1,5	50,0
Drugo	77,4	0,5	0,4	0,3	16,1
Ni bilo odgovora	5,3	5,3	5,3	5,3	5,3

Graf 19.

Samoocena telesnih in čustvenih znaki, ki so jih anketiranke opazile pri sebi v zadnjem mesecu

Najpogosteje v kategoriji redko so anketiranke naštele tele znake:

- Glavobol (24,1%),
- Slaba koncentracija (19,9%),
- Prebavne motnje (19,3%),
- Driska (18,2%),
- Tesnoba (18%),
- Strah (17,3%),
- Nespečnost (16,8%),
- Stres (15,4%),
- Želodčne težave (14,1%),
- Motnje spomina (14,1%),
- Utrujenost (14%),
- Vrtoglavico (13,6%),
- Depresivnost in brezvoljnost (13,3%),
- Izguba teka (12,5%),
- Šibkost v rokah in nogah (10,9%),
- O samomoru je redko, pa vendar v zadnjem mesecu razmišljalo 4,4 % anketirank.

Občasno so anketiranke doživljale te znake:

- Utrujenost (30,1%),
- Stres (27,1%),
- Glavobol (23,3%),
- Tesnoba (18%),
- Slaba koncentracija (16%),
- Prebavne motnje (14,8%)
- Nespečnost (14,5%)
- Depresivnost in brezvoljnost (12,5%)
- Strah (12,4%)
- Želodčne težave (12,2%)
- 1,2 % anketirank je v zadnjem mesecu občasno razmišljalo o samomoru.

Redno se je največ anketirank spopadalo s temi znaki:

- Utrujenost (22,5%),
- Stres (16 %),
- Stalna bolečina (9,8%),
- Glavobol (9,8),
- Nespečnost (9,2%),
- Prebavne motnje (7,8%),
- Želodčne težave (7%),
- Tesnoba (6,4%),
- Strah (5,8)% in depresivnost (5,7%)
- 1,5 odstotka anketirank redno razmišlja o samomoru.

Če združimo vrednosti znotraj posameznih kategorij, vidimo, da sta najpogosteje od redko do redno označeni *utrujenost*, ki jo v zadnjem mesecu doživlja 66,6% vseh anketirank in *stres*, ki

ga doživlja 58,6% anketirank. Utrujenost in stres sta tudi znaka, ki ju največ žensk doživlja redno. Glavobol navaja 54,8% anketirank, sledi tesnoba (42,4%), prebavne motnje (41,9%), nespečnost (40,4%), slaba koncentracija (40,4%), strah (35,5%), depresivnost in brezvoljnost (31,5%) in stalna bolečina v predelu telesa (29,7%). Stalna bolečina v predelu telesa je tudi tretji najpogostejši znak, ki ga anketiranke doživljajo redno. Na samomor v zadnjem mesecu misli 6,6 odstotka žensk. Pod drugo pa so navajale težave z meno, bolečine v hrbtenici, razdražljivost in žalost.

Več kot tri petine (62,8%) žensk je svoje zdravje opisalo kot dobro ali zelo dobro. Rezultat smo ocenili kot spodbuden, vendar je v luči podatkov, ki so temu sledili, naša ocena na koncu manj optimistična. Tablete proti depresiji je v zadnjih 12 mesecih jemala ena petina vseh anketirank. Kar ena tretjina skupno je v zadnjem letu jemala eno od sredstev za lajšanje psihičnih težav (antidepresive ali tablete »za živce«).

Zdravje

- **Več kot tri petine (62,8%) anketirank svoje zdravje ocenjuje kot zelo dobro ali dobro.**
- **6,9% pa je skupaj takih, ki so svoje zdravje opisale kot slabo ali zelo slabo. To obenem pomeni, da je med anketiranimi več kot 90% takih, ki ocenjujejo, da se ne počutijo slabo ali zelo slabo.**
- **Anketirane ženske so v zadnjih 12 mesecih najpogosteje uporabljale sredstva proti glavobolu in sredstva proti bolečinam. Takih je v vzorcu skoraj polovica anketirank v vsaki kategoriji.**
- **Nekaj več kot tretjina anketirank je uživala alkohol.**
- **Tablete proti depresiji je jemala ena petina vseh anketirank (4,4% pa te tablete uživa redno).**
- **Kar ena tretjina skupno je v zadnjem letu jemala eno od sredstev za lajšanje psihičnih težav (antidepresive ali tablete »za živce«). Rednih uživalk je 5,4%.**
- **Redno so ženske najpogosteje jemale sredstva proti bolečinam, proti depresiji in proti živcem.**
- **Anketiranke so med znaki najpogosteje opisovale utrujenost ki jo v zadnjem mesecu doživlja 66,6% vseh anketirank in stres, ki ga doživlja 58,6% anketirank. Utrujenost, stres in glavobol so znaki, ki jih največ žensk doživlja redno.**
- **Glavobol navaja več kot polovica anketirank anketirank, sledijo tesnoba (42,4%), prebavne motnje (41,9%), nespečnost (40,4%), slaba koncentracija (40,4%), strah (35,5%), depresivnost in brezvoljnost (31,5%) in stalna bolečina v predelu telesa (29,7%).**
- **Na samomor v zadnjem mesecu misli 6,6 odstotka žensk. Redno o njem razmišlja 1,5 žensk.**

6. 1.14. Zasebnost pri izpolnjevanju vprašalnika

Na koncu nas je zanimala še zasebnost pri izpolnjevanju vprašalnika. Velika večina (94%) anketirank je vprašalnik izpolnilo, ko so bile same. Le manjši delež (5,2%) pa je odgovorilo, da ob izpolnjevanju vprašalnika niso bile same. Ugotavljamo, da je bil pogoj zasebnosti v

raziskavi v veliki meri izpolnjen.

Tabela 18. Prisotnost druge osebe pri izpolnjevanju vprašalnika

Ste bili sami, ko ste izpolnjevali vprašalnik?	f%
Da	94,0
Ne	5,2
Skupaj	99,2
Ni bilo odgovora	,8
Skupaj	100,0

6. 2. Izkušnje nasilja: Fizično nasilje

Fizično nasilje sodi med najbolj vidne oblike nasilja in ga nekateri, ki se zavzemajo za ožje definicije nasilje, sploh edinega priznavajo kot »pravo nasilje«. Vendar je vidnost fizičnega nasilja varljiva, saj je denimo po podatkih nevladnih organizacij (ustni vir) veliko poškodb take vrste, da se ne vidijo (denimo usmerjeni in načrtni udarci v predele telesa, kjer ne nastanejo modrice ali v predele, ki so običajno pokriti z oblačili) in pravzaprav le en del žensk – žrtev nasilja – ustreza podobam žensk z modrimi očesi iz *jumbo* plakatov kampanj proti nasilju nad ženskami. Enoznačne niso tudi posledice: posledice skritih in nevidnih zlorab so lahko globlje kot vidne poškodbe. Kakorkoli, raziskave fizičnega nasilja pogosto nasilje razdelijo na »manjše« zlorabe ali »večje« zlorabe glede na njihov potencial za fizične poškodbe. Med manjše zlorabe se tako običajno uvrščajo klofute in druge lažje poškodbe, med večje pa denimo napad z orožjem in težje poškodbe (Mahoney in drugi 2001). Filipčič in drugi v strokovnih izhodiščih za sistemsko ureditev varstva pred nasiljem v družini med fizično nasilje štejejo naslednja dejanja: » [...] kjer nasilna oseba poleg telesne sile (klofute, brce, davljenje, pretepanje) včasih uporabi tudi različne predmete (noži, sekira, orožje) in lahko vodi k resnim fizičnim poškodbam, lahko pa se celo konča z umorom (2004: 10). Zakon o preprečevanju nasilja v družini v 3. členu gre korak naprej in opredeli fizično nasilje v družini kot »vsako uporabo fizične sile, ki pri družinskem članu povzroči bolečino, strah ali ponižanje, ne glede na to, ali so nastale poškodbe«. ¹⁶ Tveganja fizičnih poškodb se praviloma stopnjujejo s trajanjem nasilnega odnosa, obenem pa se tveganje fizičnih poškodb poveča tudi v času odhajanja ali odhoda žrtve iz nasilnega odnosa. S tem tveganjem sta največkrat povezani tudi strah pred odhodom in vztrajanje v nasilnem odnosu kot del taktike zmanjševanja tveganja pred skrajnimi oblikami nasilja.

¹⁶ Zakon o preprečevanju nasilja v družini (ZPND) Ur.l. RS, št. 16/2008. Dostopno na spletni strani: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200816&stevilka=487> (10.10.2010)

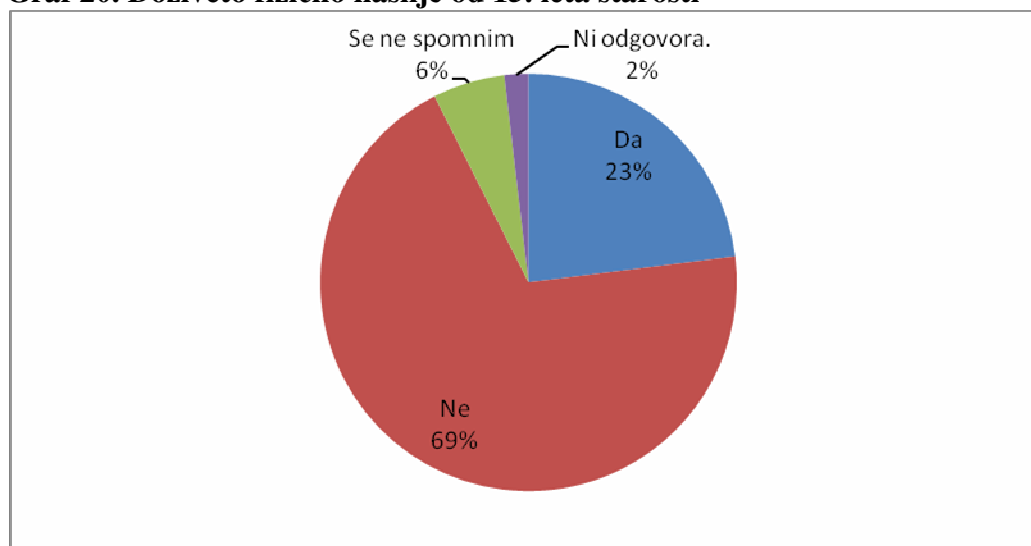
6.2.1. Fizično nasilje od dopolnjenega 15. leta starosti: pogostost, starost, izobrazba in regijske značilnosti

Na vprašanje o tem, *ali je oseba imela izkušnjo s fizičnim nasiljem od dopolnjenega 15. leta starosti* je odgovorilo 98,1%. Slabi dve tretjini anketiranih (69,5%) nista imeli izkušenj s fizičnim nasiljem od dopolnjenega 15. leta starosti. 23% (ali skoraj četrtina) pa je na vprašanje odgovorila pritrdilno.

Tabela 19. Izkušnja s fizičnim nasiljem od dopolnjenega 15. leta starosti dalje

Izkušnja fizičnega nasilja	f	f%
Da	173	23,0
Ne	523	69,5
Se ne spomnim	42	5,6
Skupaj	738	98,1
Ni bilo odgovora	14	1,9
Skupaj	752	100,0

Graf 20. Doživeto fizično nasilje od 15. leta starosti

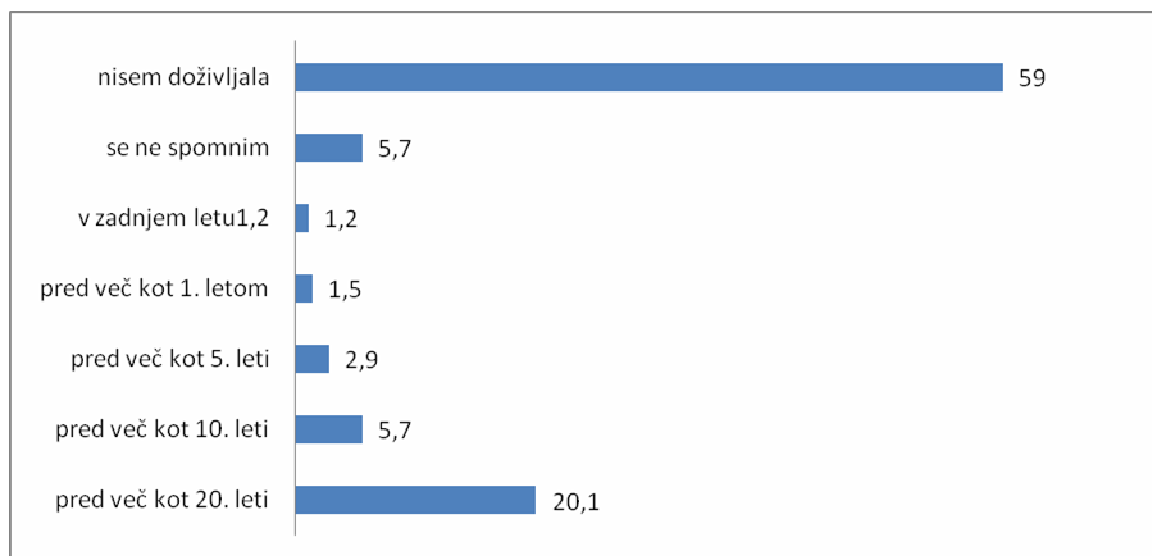
6.2.1.1. Prva izkušnja z fizičnim nasiljem

Na vprašanje je odgovorilo 96,4% vseh anketiranih žensk. Za razliko od zgornjega vprašanja, se je pri tem vprašanju povečalo število tistih, ki so pritrdilno odgovorile. Večina odgovorov se je nanašala na doživeto nasilje »pred več kot 20. leti« (20,1%). Sledijo mu doživljanje nasilja »pred več kot 10 leti« (5,7 %), »pred več kot 5 leti« (2,9%), »pred več kot 1 letom (1,5%) in najmanjši odstotek se nanaša na obdobje zadnjega leta (1,2 %). Dve osebi sta označili, da sta nasilje doživljali večkrat, obe najprej pred več kot 20. leti. Ena oseba ga je po tem doživela še enkrat (pred več kot 1. letom), druga pa še dvakrat (pred več kot 10. leti in več kot 5. leti)

Tabela 20. Prva izkušnja z fizičnim nasiljem

Kdaj ste prvič doživeli fizično nasilje?	f	f%
1. Pred več ko 20. leti	151	20,1
2. Pred več kot 10. leti	43	5,7
3. Pred več kot 5. leti	22	2,9
4. Pred več kot 1. letom	11	1,5
5. V zadnjem letu	9	1,2
6. Se ne spomnim	43	5,7
7. Ga nisem doživljala	444	59,0
Pred več kot 20. leti in pred več kot 1. letom	1	0,1
Pred več kot 20. leti, pred več kot 10. leti in pred več kot 5. leti	1	0,1
Skupaj	725	96,4
Ni bilo odgovora	27	3,6
Skupaj	752	100,0

Graf 21. Prva izkušnja z fizičnim nasiljem

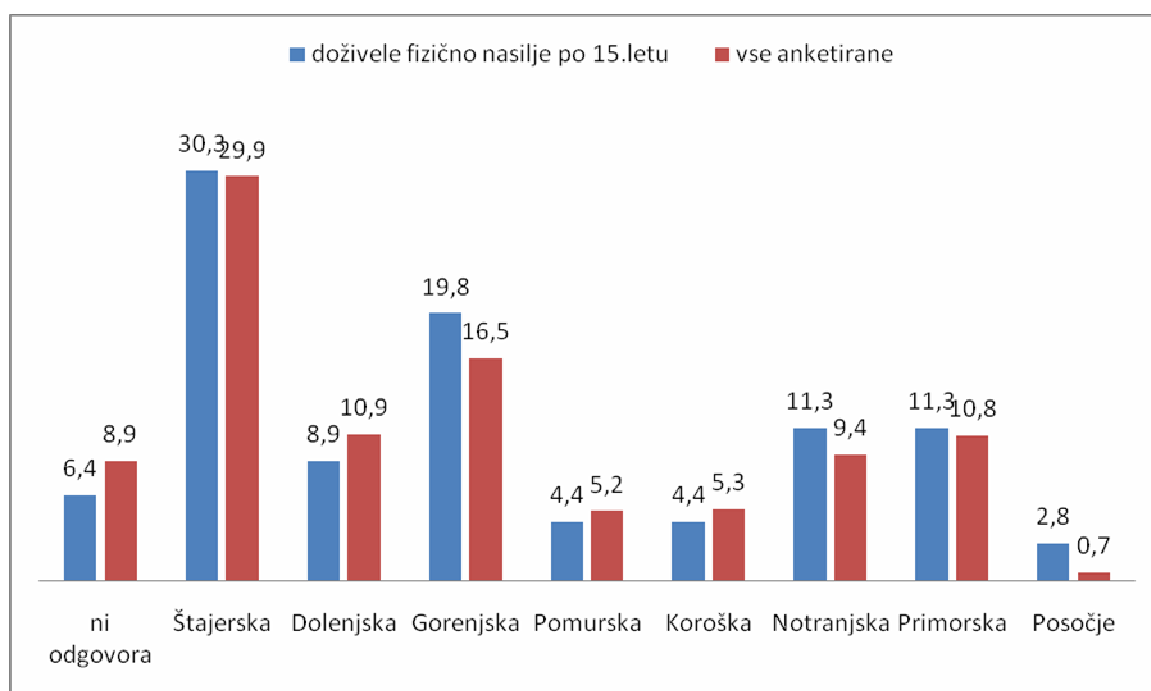
6.2.1.2. Regije, iz katerih prihajajo ženske, ki so doživele fizično nasilje po dopolnjenem 15. letu starosti

Najpogosteje prihajajo ženske, ki so doživele fizično nasilje po dopolnjenem 15. letu starosti iz Štajerske (30,3%), sledi Gorenjska (19,8%), Notranjska in Primorska (11,3%), Dolenjska (8,9%), Pomurska in Koroška (4,4%) in Posočje (2,8%). Vendar Hi-kvadrat test ni pokazal statistično pomembnih razlik med posamičnimi regijami glede pogostosti fizičnega nasilja po 15. letu starosti, kar pomeni, da je bila podobna odstotkovna razporeditev tudi med splošno populacijo.

Tabela 21. Regije, v katerih živijo ženske, ki so doživele fizično nasilje po 15. letu

Regije	f	f%
Ni bilo odgovora	16	6,4
Štajerska	75	30,3
Dolenjska	22	8,9
Gorenjska	49	19,8
Pomurska	11	4,4
Koroška	11	4,4
Notranjska	28	11,3
Primorska	28	11,3
Posočje	7	2,8
Skupaj	247	100

Graf 22. Regije, v katerih živijo ženske, ki so doživele fizično nasilje po 15. letu

6.2.1.3. Starost in izobrazba žensk, ki so doživele fizično nasilje od 15. leta starosti

Značilno je, da imajo ženske, ki so doživele nasilje od 15. leta starosti, v povprečju višjo izobrazbo od poklicne. Največ jih prevladuje v skupini s srednješolsko izobrazbo (43,4%), vendar jih je v kategorijah od višje šole naprej skupaj 36,3%, pod srednjo šolo pa 20,2%. Nedokončana osnovna šola je značilna za starejše generacije žensk od starosti 60 do 80 let, dokončana osnovna šola pa za generacije od 40 let dalje. Srednja šola je pogostejša pri generacijah pod 50 let starosti (31,5% anketirank, ki so doživele nasilje), vendar je dobro zastopana tudi pri generaciji od 50 do 70 let starosti (11,8%). Visokošolsko in fakultetno

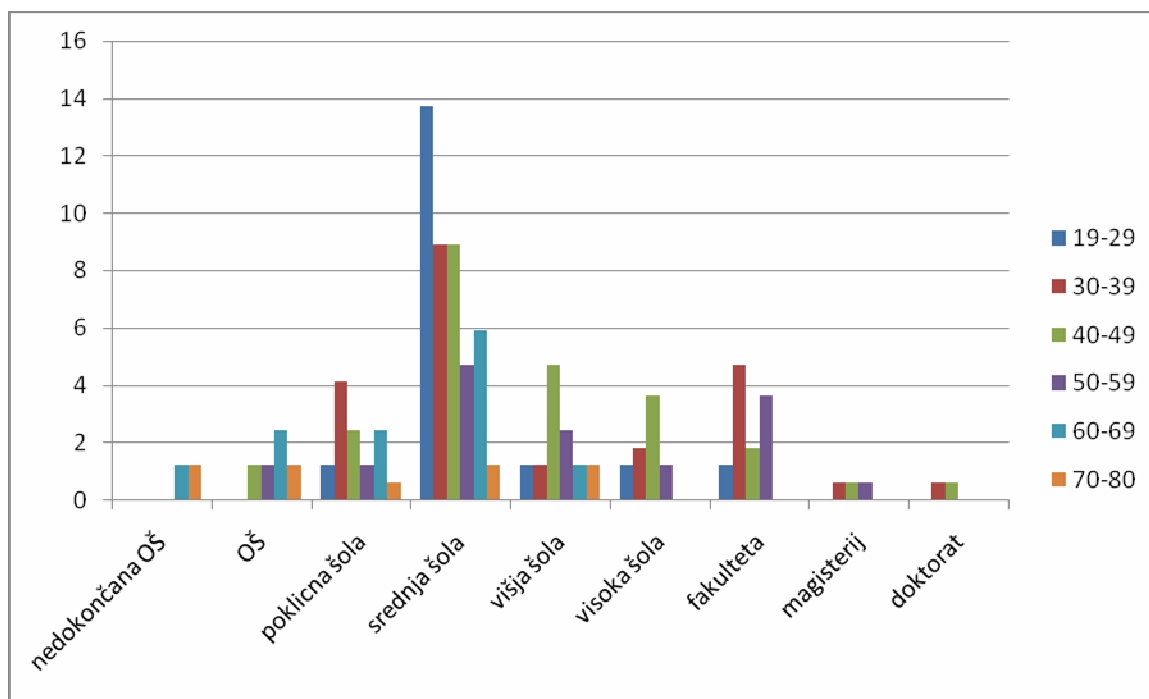
izobrazbo imajo ženske, ki so doživele fizično nasilje do starostne skupine 59 let (višješolsko tudi v drugih starostnih skupinah) in fakulteto le ena v skupini od 70 do 80 let. Magisterij in doktorat je značilen za srednjo generacijo med 30 in 50 leti (1,2% žensk, ki doživljajo nasilje). Ko smo primerjale izobrazbo žensk v tej starostni skupini s vsemi anketiranimi, se je pokazalo, da je odstotek žensk, ki so doživele nasilje in imajo srednješolsko izobrazbo višji kot odstotek vseh žensk s srednješolsko izobrazbo. Drugod so odstopanja manjša. Vendar Hi-kvadrat test ne pokaže statistično pomembne razlik med izobrazbo obeh skupin žensk.

Fizično nasilje so pogosteje navajale ženske v starostnih skupinah od 19 do 49 let (64,2% vseh žensk, ki so doživele fizično nasilje), potem pogostost upada do starostne skupine 80 let. Največ jih je v starostni skupini od 30 do 39 let (23%) in v skupini od 40 do 49 let (22%). Ko primerjamo to skupino s skupino vseh anketiranih, opazimo opazno odstopanje v starostni strukturi od 30 do 49 let, zlasti med 40 in 49 letom. Manjša razlika se kaže tudi v starostni skupini od 70 do 80. Ženske v teh starostnih obdobjih so bolj podvržene fizičnemu nasilju. Vendar Hi-kvadrat test ni pokazal razlike med skupinama žensk, ki so doživele nasilje in med splošno populacijo. Torej, ne moremo posplošiti, da so te starostne skupine tudi v širši populaciji žensk bolj podvržene fizičnemu nasilju po 15. letu.

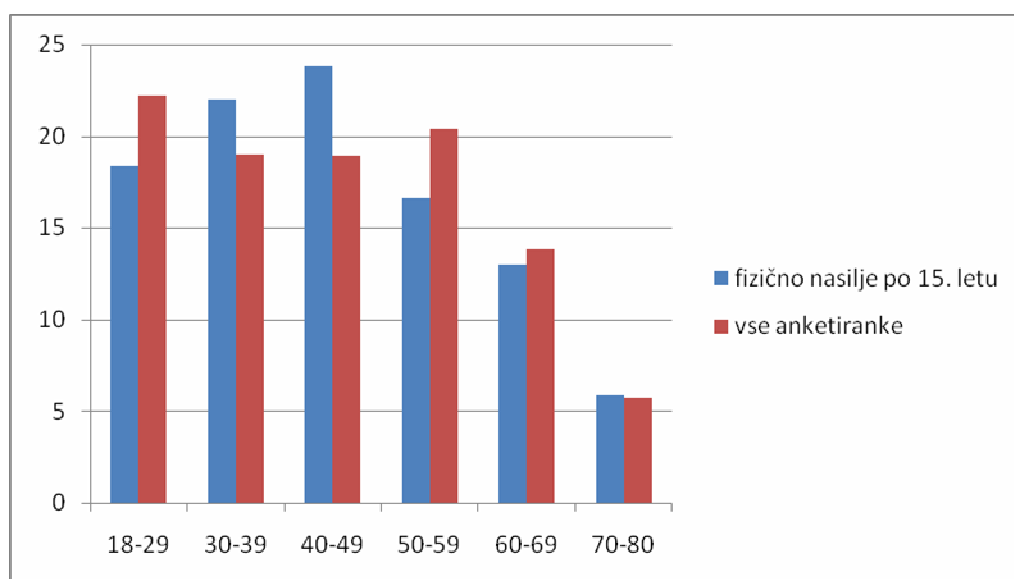
Tabela 22. Starost in izobrazba anketiranih oseb, ki so doživele fizično nasilje od dopolnjenega 15. leta starosti

Dosežena izobrazba oseb, ki so doživele nasilje po 15. letom starosti	Starost						
	od 19 do 29	od 30 do 39	od 40 do 49	od 50 do 59	od 60 do 69	od 70 do 80	Skupaj
1. Nedokončana osnovna šola					1,2	1,2	2,4
2. Osnovna šola			1,2	1,2	2,4	1,2	5,9
3. Poklicna šola	1,2	4,1	2,4	1,2	2,4	0,6	11,9
4. Srednja šola	13,7	8,9	8,9	4,7	5,9	1,2	43,4
5. Višja šola	1,2	1,2	4,7	2,4	1,2	1,2	13,7
6. Visoka strokovna šola	1,2	1,8	3,6	1,2			7,7
7. Fakulteta	1,2	4,7	1,8	3,6		0,6	11,9
8. Magisterij		0,6	0,6	0,6			1,8
9. Doktorat		0,6	0,6				1,2
Skupaj	18,4	22	23,8	16,6	13	5,9	100,00

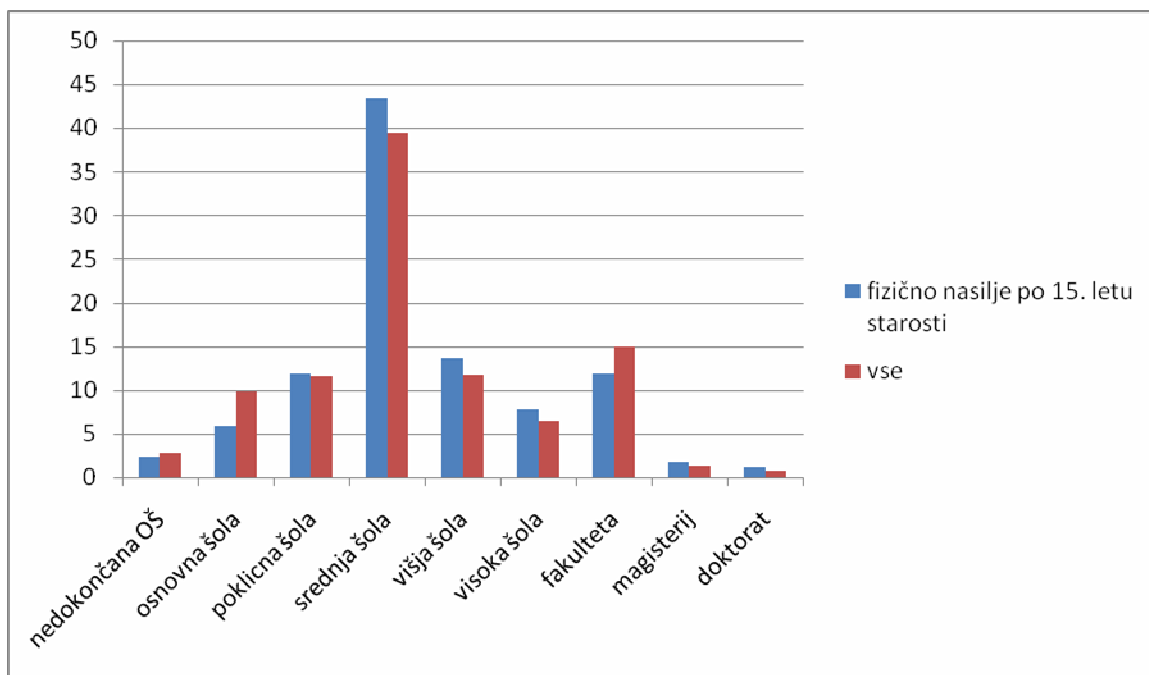
Graf 23. Starost in izobrazba žensk, ki so doživele fizično nasilje od 15. leta starosti

Graf 24. Primerjava po starostnih skupinah med tistimi, ki so doživele fizično nasilje po 15. letu starosti in vsemi anketirankami

Graf 25. Primerjava izobrazbe anketirank, ki so doživele fizično nasilje po 15. letu starosti s vsemi anketirankami

Splošni podatki

- **173 ali 23% žensk je doživelo nasilje po 15. letu starosti.**
- **Večina ga je doživljala pred 20. In pred 10. leti.**
- **Pri regijah ni odstopanj od splošne populacije, večina prihaja iz Štajerske, Gorenjske, Notranjske in Primorske.**
- **Ženske, ki so doživele nasilje imajo v povprečju višjo izobrazbo od poklicne. Največ jih je končalo srednjo šolo (43,4%), v kategorijah od višje šole naprej jih je skupaj 36,3%, pod srednjo šolo pa 20,2%.**
- **Fizično nasilje so pogosteje navajale ženske v starostnih skupinah od 19 do 49 let (64,2% vseh žensk, ki so doživele fizično nasilje), potem pogostost upada do starostne skupine 80 let. Največ jih je v starostni skupini od 30 do 39 let (23%) in v skupini od 40 do 49 let (22%).**

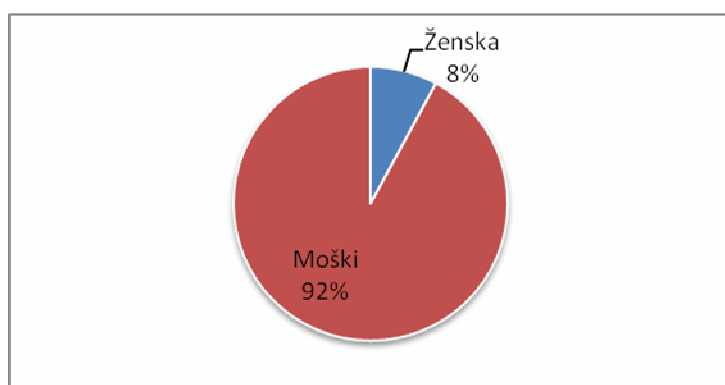
6.2.1.4. Povzročitelji

92% povzročiteljev je moških, s katerimi so anketiranke v odnosu v enakem odstotku (36,6%) zdaj in pred več kot enim letom. 5% jih je bilo v odnosu v zadnjih 12 mesecih in 13,8% z njim živijo od rojstva. Z ženskimi povzročiteljicami nasilja so anketiranke večinoma odraščale. V enem primeru je bila anketiranka z žensko, povzročiteljico nasilja, v odnosu v zadnjem letu in v enem pred več kot enim letom.

Tabela 23. Spol povzročitelja fizičnega nasilja in trajanje odnosa oseb, ki so doživele fizično nasilje po dopolnjenem 15. letu starosti s povzročiteljem nasilja

Spol povzročitelja	Čas odnosa s povzročiteljem nasilja				Skupaj
	V odnosu sem zdaj	V odnosu sem bila v zadnjih 12. mesecih	V odnosu sem bila pred več kot enim letom	Z njim živim od rojstva/z njim sem odraščala	
Ženska	0	0,9	0,9	5,9	7,9
Moški	36,6	4,9	36,6	13,8	92
Skupaj	36,6	5,9	37,6	19,8	100,00

Graf 26. Spolna struktura povzročiteljev fizičnega nasilja po 15. letu starosti

Graf 27. Spol povzročitelja fizičnega nasilja in trajanje odnosa oseb, ki so doživele fizično nasilje po dopolnjenem 15. letu starosti s povzročiteljem nasilja

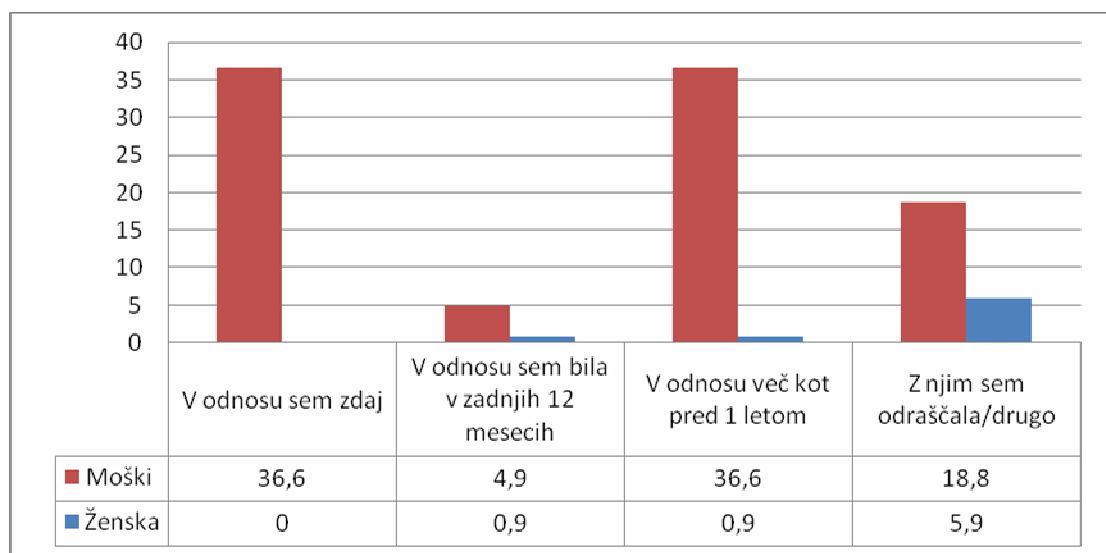

Tabela 24. Izobrazba in starost povzročitelja fizičnega nasilja nad osebami, ki so doživela fizično nasilje po dopolnjenem 15. letu starosti

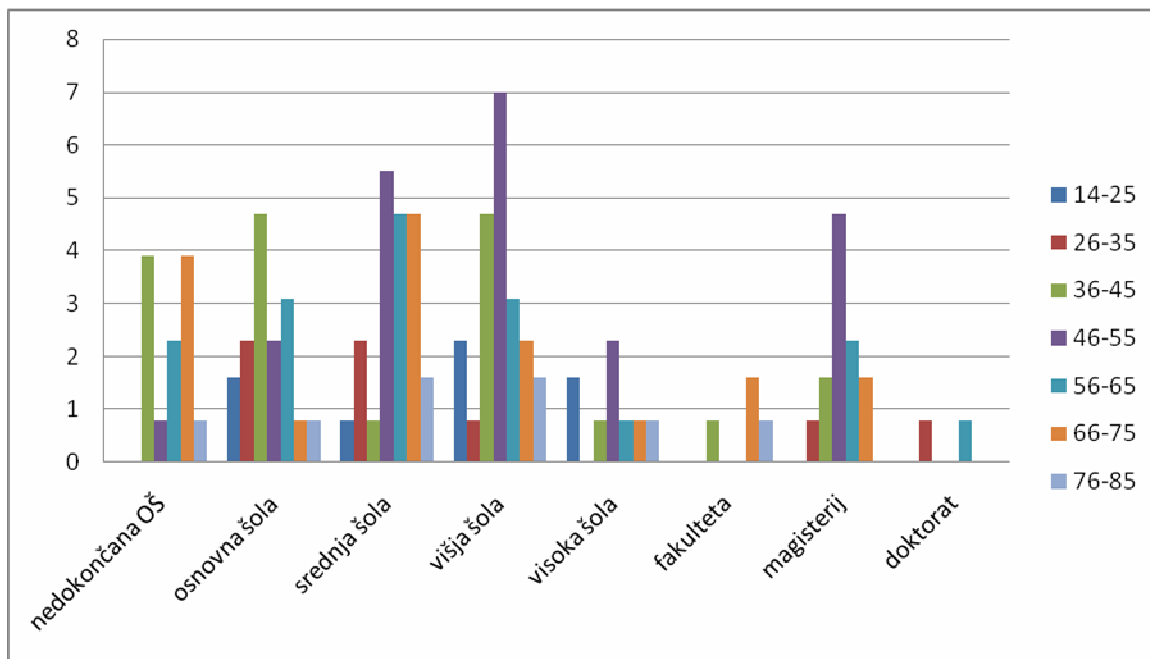
Izobrazba povzročitelja	Starost povzročitelja						
	od 14 do 25 let	od 26 do 35 let	od 36 do 45 let	od 46 do 55 let	od 56 do 65 let	od 66 do 75 let	od 76 do 85 let
1. Nedokončana OŠ	0	0	3,9	0,8	2,3	3,9	0,8
2. Osnovna šola	1,6	2,3	4,7	2,3	3,1	0,8	0,8
3. Poklicna šola	0	0	0	0	0	0	0
4. Srednja šola	0,8	2,3	0,8	5,5	4,7	4,7	1,6
5. Višja šola	2,3	0,8	4,7	7,0	3,1	2,3	1,6
Visoka strok. šola	1,6	0	0,8	2,3	0,8	0,8	0,8
7. Fakulteta	0	0	0,8	0	0	1,6	0,8
8. Magisterij	0	0,8	1,6	4,7	2,3	1,6	0
9. Doktorat	0	0,8	0	0	0,8	0	0
Skupaj	6,3	7,0	23,6	22,8	18,1	15,7	6,3

Najpogosteje so povzročitelji fizičnega nasilja stari od 36 do 45 let (23,6%), sledijo povzročitelji stari od 46 do 55 let (22,8%), nato od 56 do 65 let (18,1 %) in nato povzročitelji, stari od 66 do 75 let (15,7%). Več storilcev je v starejših generacijah, medtem ko je več žrtev v mlajših generacijah. Najmanj povzročiteljev fizičnega nasilja prihaja iz starostnih skupin od 14 do 25 let in 76 do 85 let.

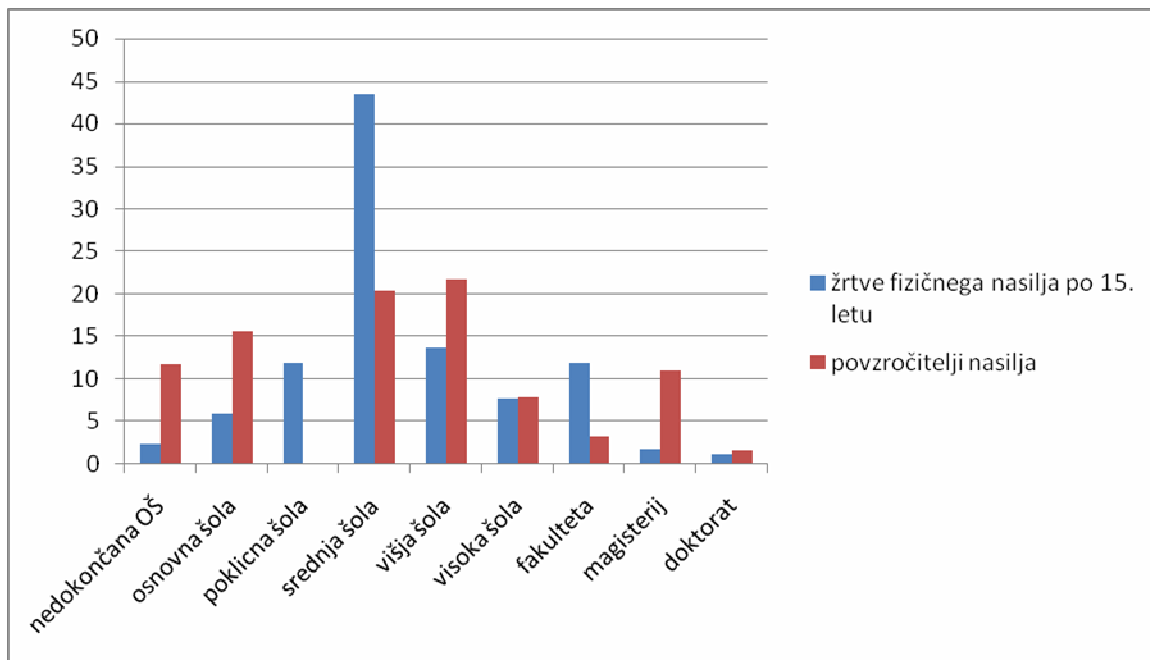
Prevladujejo povzročitelji z dokončano višjo šolo (21,8%) in povzročitelji s srednjo šolo (20,4%). Izobrazbeno raven nad srednješolsko ima kar 45,5% povzročiteljev fizičnega nasilja, izobrazbeno raven pod srednješolsko pa 27,3% povzročiteljev. Visok je tudi odstotek zelo visoko izobraženih (z magisterijem 11% in 1,6% z doktoratom). Med storilci z višjo in visoko izobrazbo prevladuje starostna skupina med 46 in 55 leti. Največ jih je v preseku med temi, ki imajo višjo izobrazbo in so stari med 46 in 55 leti (7%).

V poprečju je povzročiteljev več v kategoriji višje izobraženih kot pri anketirankah, ki so doživljale fizično nasilje od 15. leta starosti, teh je bilo v kategorijah od višje šole naprej skupaj 36,3% (povzročiteljev 45,5%), obenem pa je povzročiteljev več tudi v kategorijah izobrazbe pod ravno srednje šole, teh je bilo pri žrtvah fizičnega nasilja 20,2% (pri povzročiteljih 27,3%). Razlika med povzročitelji in žrtvami nasilja je tudi v kategoriji srednje šole: 43% žrtev in 20,9% povzročiteljev ima dokončano srednjo šolo. Izračun Hi-kvadrat testa je potrdil, da je povezava med izobrazbo povzročiteljev in žrtev nasilja po 15. letu starosti statistično pomembna in se torej loči od trenda v splošni populaciji.

Graf 28. Izobrazba in starost povzročitelja fizičnega nasilja nad osebami, ki so doživela fizično nasilje po dopolnjenem 15. letu starosti

Graf 29. Primerjava izobrazbene strukture med ženskami, ki so doživele fizično nasilje od 15. leta in povzročitelji nasilja

6.2.1.5. Prijava nasilja in iskanje pomoči

Na vprašanje o tem ali so nasilje prijavile in če so povzročitelji iskali pomoč zase zaradi nasilnega vedenja, je odgovorilo 135 žensk, ki so doživele nasilje po 15. letu starosti. Nasilje je policiji prijavilo 43,7% anketirank, ki so odgovarjale na to vprašanje. Povzročitelji, ki jih je zaradi nasilja obravnavala policija, so iskali pomoč zaradi svoje nasilnosti v devetih primerih (6,6%). Nasilja ni prijavilo 51% anketirank, ki so odgovarjale na to vprašanje. V tej skupini je le en povzročitelj nasilja iskal pomoč zaradi svoje nasilnosti.

Tabela 25. Policijska obravnava storilcev fizičnega nasilja in iskanje pomoči zaradi nasilja nad osebami, ki so doživele fizično nasilje po dopolnjenem 15. letu starosti

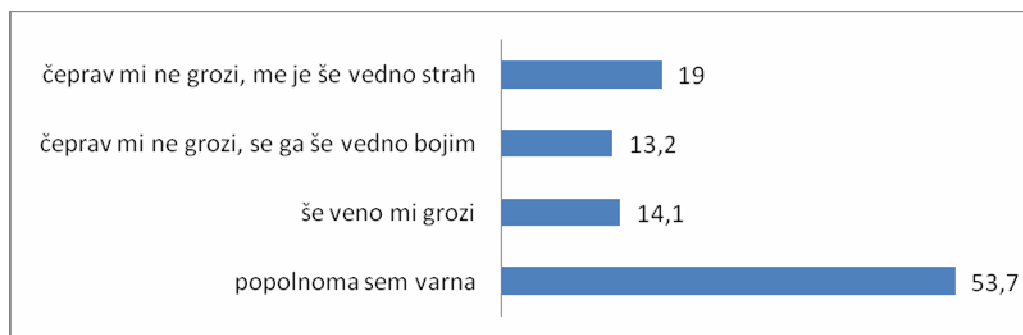
Policijska obravnava storilca	Iskanje pomoči zaradi nasilnega vedenja	Osebe, ki so doživele fizično nasilje po 15. letu starosti
Da	Da	6,6
	Ne	31,1
	Ne vem	4,4
	Skupaj	43,7
Ne	Da	2,9
	Ne	46,6
	Ne vem	1,5
	Skupaj	51
Ne vem	Da	0,7
	Ne	2,9
	Ne vem	1,4
	Skupaj	5

Anketiranke, ki so doživele nasilje po dopolnjenemu 15. letu starosti se v veliki meri počutijo varne (53,7%). 14,1% anketirankam povzročitelj nasilja še vedno grozi. 13,2% anketirankam, ki so doživele nasilje po 15. letu in ki so odgovorile na to vprašanje, povzročitelj še vedno grozi, vendar se počutijo varne. 19% anketirankam pa povzročitelj ne grozi več, vendar se kljub temu ne počutijo varne.

Tabela 26. Občutek varnosti oseb, ki so doživele fizično nasilje po dopolnjenem 15. letu starosti

Občutek varnosti	f	f%
Popolnoma sem varna	65	53,7
Še vedno mi grozi	17	14,1
Čeprav mi ne grozi, se ga še vedno bojim	16	13,2
Čeprav mi ne grozi, me je še vedno strah	23	19,0
Skupaj	121	100

Graf 30. Občutek varnosti oseb, ki so doživele fizično nasilje po dopolnjenem 15. letu starosti

Storilci

- **92% storilcev je moških in 8% je žensk. Z moškimi so bile anketiranke v razmerju v zadnjem letu ali pred nekaj več kot enim letom. Z ženskami povzročiteljicami nasilja pa so večinoma odraščale.**
- **Najpogosteje so povzročitelji stari od 36 do 45 let (23,6%), sledijo povzročitelji stari od 46 do 55 let (22,8%), nato od 56 do 65 let (18,1%) in nato povzročitelji, stari od 66 do 75 let (15,7%).**
- **Več storilcev je v starejših generacijah, medtem ko je več žrtev v mlajših generacijah.**
- **Izobrazbo nad srednješolsko ima kar 45,5% povzročiteljev, izobrazbo pod srednješolsko pa 27,3% povzročiteljev. Visok je tudi odstotek visoko izobraženih (z magisterijem 11% in 1,6% z doktoratom).**
- **Izračun Hi-kvadrat testa je potrdil, da je povezava med izobrazbo povzročiteljev in žrtev nasilja po 15. letu starosti statistično pomembna in se torej loči od trenda v splošni populaciji.**
- **Nasilje je policiji prijavilo 43,7% anketirank, ki so odgovarjale na to vprašanje. Povzročitelji, ki jih je zaradi nasilja obravnavala policija, so iskali pomoč zaradi svoje nasilnosti v devetih primerih (6,6%). Nasilja ni prijavilo 51% anketirank, ki so odgovarjale na to vprašanje. V tej skupini je le en povzročitelj nasilja iskal pomoč zaradi svoje nasilnosti.**
- **14,1% anketirankam povzročitelj nasilja še vedno grozi. 13,2% anketirankam povzročitelj še vedno grozi, vendar se počutijo varne. 19% anketirankam pa povzročitelj ne grozi več, vendar se kljub temu ne počutijo varne.**

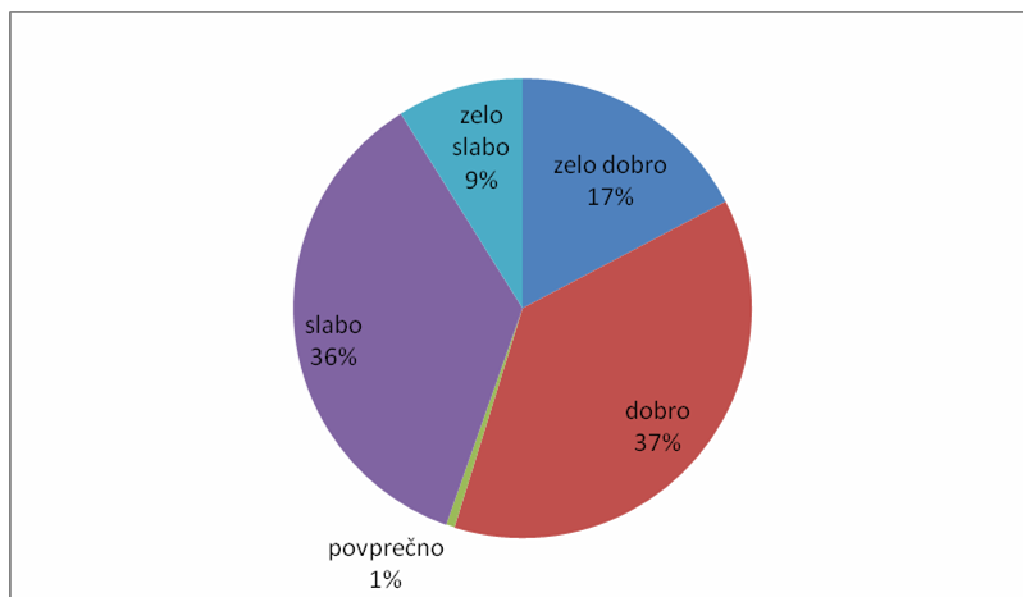
6.2.1.6. Vpliv fizičnega nasilja na zdravje žensk

Ženske, ki so doživele nasilje od 15. leta starosti, svoje zdravje v enaki meri ocenjujejo kot dobro in kot slabo. V povprečju nekoliko več kot dobro. Vendar Hi-kvadrat test pokaže statistično pomembno razliko v zdravju žensk, ki so doživele nasilje in tistimi iz splošne populacije. 44,6% žrtev nasilja je svoje zdravje označilo kot slabo in zelo slabo, v primerjavi s 6,9% iz splošne populacije.

Tabela 27. Doživljanje lastnega zdravstvenega stanja oseb, ki so doživele fizično nasilje po dopolnjenem 15. letu starosti

Doživljanje zdravja	f	f%
Zelo dobro	29	17,3
Dobro	63	37,5
Povprečno	1	0,6
Slabo	60	35,7
Zelo slabo	15	8,9
Skupaj	168	100

Graf 31. Samoocena zdravja oseb, ki so doživele fizično nasilje po dopolnjenem 15. letu starosti

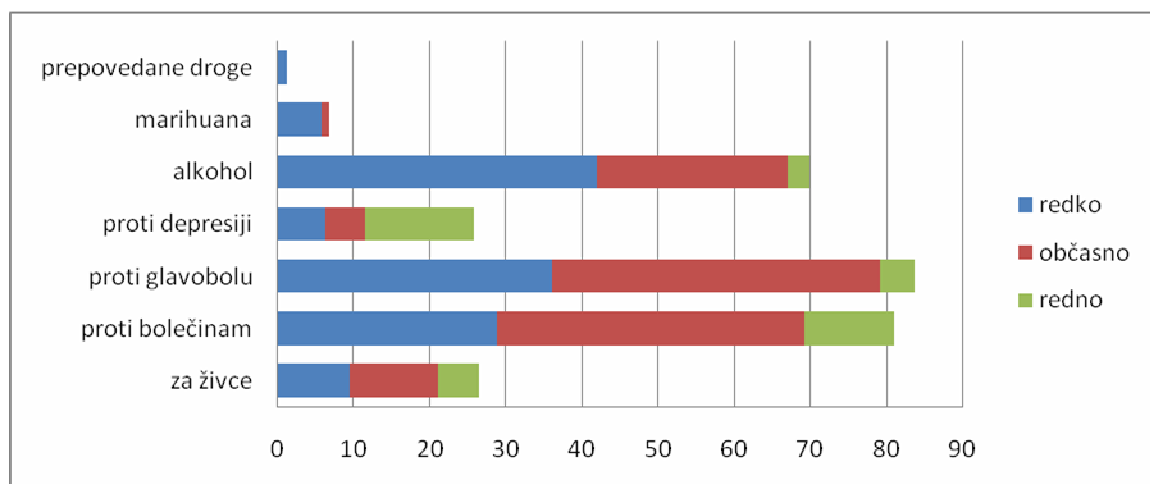
Ženske, ki so doživele nasilje od 15. leta starosti, redno jemljejo tablete proti bolečinam (11,7%) in proti depresiji (14,4%), v manjši meri tudi tablete za živce (5,3%) in proti glavobolu (4,5%) 3,0% redno pije alkohol. Občasno jih nekaj manj kot polovica jemlje tablete proti bolečinam (40,5%) in proti glavobolu (43,2%) ter pijejo alkohol (25%). Nekaj manj jih jemlje tablete za živce (11,6%) in proti depresiji (5,2%). Redko jih največ pije alkohol (42%), jemlje tablete proti glavobolu (36%), proti bolečinam (28,8%), za živce (9,5%), proti depresiji 6,2%, uporabljajo marihuano (5,7%) in jemljejo prepovedane droge (1,2%).

Skupaj jemlje tablete proti depresiji 26,4% tistih, ki so na vprašanje odgovorile; proti bolečinam 81%; proti glavobolu 83,7%; proti depresiji 25,7%; marihuano uporablja 6,8% in 1,2% jemlje prepovedane droge. Vendar je podobna struktura jemanja zdravil in substanc tudi med splošno populacijo. Razlike med obema niso statistično pomembne pri nobeni od kategorij.

Tabela 28. Zdravila, ki so jih osebe, ki so doživele fizično nasilje po dopolnjenem 15. letu, uživale v zadnjih 12. mesecih (v odstotkih)

	Redko	Občasno	Redno	Nikoli
Za »živce«	9,5	11,6	5,3	73,7
Proti bolečinam	28,8	40,5	11,7	18,9
Proti glavobolu	36,0	43,2	4,5	16,1
Proti depresiji	6,2	5,2	14,4	74,7
Pijem alkohol	42,0	25,0	3,0	30,0
Uporabljam marihuano	5,7	1,1	0	93,2
Jemljem prepovedane droge	1,2	0	0	98,8

Graf 32. Zdravila, ki so jih osebe, ki so doživele fizično nasilje po dopolnjenem 15. letu, uživale v zadnjih 12. mesecih

Nekoliko več razlik med žrtvami nasilja po 15. letu in splošno populacijo najdemo pri odgovorih na vprašanje o telesnih in duševnih znakih, ki jih pri sebi opažajo v zadnjem mesecu. V kategoriji redko je najpogosteje navedena tesnoba, ki jo občuti 25,6% anketirank, ki so doživele fizično nasilje od 15. leta starosti dalje, sledi slaba koncentracija, ki jo ima 24,4% žensk, sledi strah (23,2%), prebavne motnje, motnje spomina, glavobol, nespečnost, driska, vrtoglavica, stres, izguba teka, želodčne težave, depresivnost in brezvoljnost, utrujenost, težave s srcem, stalna bolečina v predelu telesa, slabost in bruhanje, tresenje rok in razmišljanje o samomoru (7,7%).

V kategoriji občasno je največ žensk, 37,5%, označilo stres, sledi utrujenost 32,1%, potem glavobol 31,0%, depresivnost in brezvoljnost 26,2%, tesnoba 25,6%, sledijo slaba koncentracija, prebavne motnje, nespečnost, želodčne težave, strah, izguba teka, stalna bolečina v predelu telesa, vrtoglavica, motnje spomina, tresenje rok, težave s srcem, driska, slabost in bruhanje ter razmišljanje o samomoru (1,8%).

Redno anketiranke najpogosteje občutijo utrujenost (35,7%), stres (22%), stalno bolečino v predelu telesa (16,7%), sledijo želodčne težave, nespečnost, glavobol, strah, motnje spomina, tesnoba, slaba koncentracija, depresivnost, brezvoljnost, šibkost v rokah in nogah, tresenje

rok, vrtoglavica, driska, težave s srcem, razmišljanje o samomoru (3,0%), slabost in bruhanje in izgubo teka.

Statistično pomembne korelacije med spremenljivkama telesni in čustveni znaki in nasiljem po 15. letu starosti nastanejo pri stresu, tesnobi, prebavnih motnjah, izgubi teka, želodčnih težavah, glavobolu, stalni bolečini v predelu telesa, utrujenosti, vrtoglavici, tresenju rok, motnjah spanja, slabi koncentraciji, nespečnosti, strahu, depresivnosti in misli na samomor. Vse te znake doživljajo v večji meri žrtve nasilja in z gotovostjo lahko trdimo, da so posledica doživljanja nasilja.

Tabela 29. Telesni in čustveni znaki, ki so jih osebe, ki so doživele fizično nasilje od 15. leta starosti dalje, opazile pri sebi v zadnjem mesecu ter njihova pogostost

	Ni bilo odgovora	Redko	Občasno	Redno	Nikoli
Stres	35	26	63	37	7
Tesnoba	40	43	43	16	26
Prebavne motnje	47	34	34	21	32
Izguba teka	60	26	26	1	55
Želodčne težave	45	24	29	24	46
Driska	56	32	13	8	59
Glavobol	43	33	52	21	19
Stalno bolečino v delu telesa	48	21	26	28	45
Šibkost v rokah in nogah	56	30	18	13	51
Utrujenost	29	23	54	60	2
Težave s srcem	51	23	14	7	73
Slabost in bruhanje	61	19	6	3	79
Vrtoglavica	50	28	26	10	54
Tresenje rok	54	15	16	12	71
Motnje spomina	42	33	24	17	52
Slaba koncentracija	49	41	35	16	27
Nespečnost	39	33	31	22	43
Strah	50	39	27	19	33
Depresivnost, brezvoljnost	45	24	44	14	41
Razmišljanje o samomoru	57	13	3	5	90

Zdravje žensk, ki so doživele fizično nasilje po 15. letu starosti

- **Hi-kvadrat test pokaže statistično pomembno razliko v zdravju žensk, ki so doživele nasilje in tistimi iz splošne populacije. 44,6% žrtev nasilja je svoje zdravje označilo kot slabo in zelo slabo, v primerjavi s 6,9% iz splošne populacije.**
- **Skupaj jemlje tablete proti depresiji 26,4% žensk, ki so doživele nasilje; proti bolečinam 81%; proti glavobolu 83,7%; proti depresiji 25,7%; marihuano**

uporablja 6,8% in 1,2% jemlje prepovedane droge. Vendar je podobna struktura jemanja zdravil in substanc tudi med splošno populacijo. Razlike med obema niso statistično pomembne pri nobeni od kategorij.

- Statistično pomembne korelacije med spremenljivkama telesni in čustveni znaki in nasiljem po 15. letu starosti nastanejo pri stresu, tesnobi, prebavnih motnjah, izgubi teka, želodčnih težavah, glavobolu, stalni bolečini v predelu telesa, utrujenosti, vrtoglavici, tresenju rok, motnjah spanja, slabi koncentraciji, nespečnosti, strahu, depresivnosti in misli na samomor. Vse te znake doživljajo v večji meri žrtve nasilja in z gotovostjo lahko trdimo, da so posledica doživljanja nasilja.

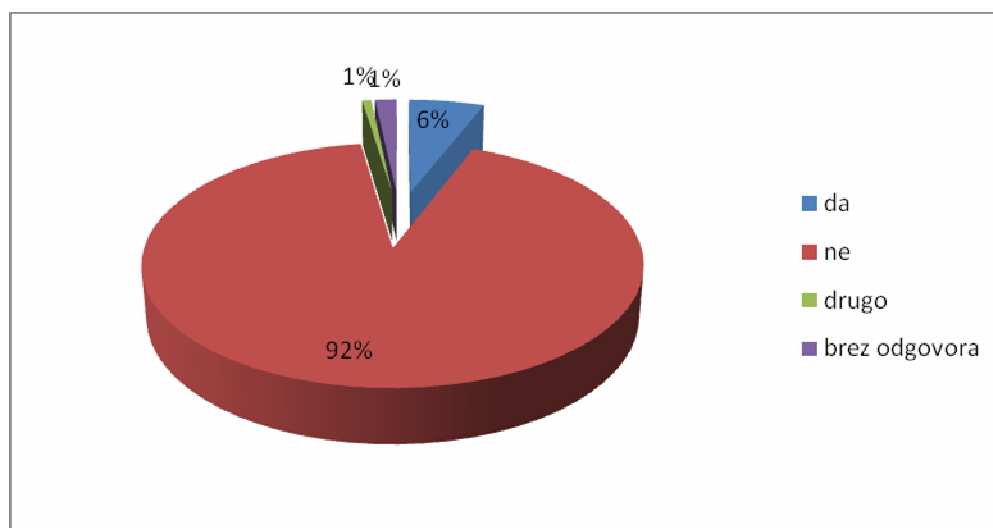
6.2.2. Fizično nasilje v zadnjih 12. mesecih

Na vprašanje o doživetem fizičnem nasilju v zadnjih 12. mesecih je odgovorilo 98% anketiranih. 5,9% jih je odgovorilo pritrdilno. Pod drugo (0,7%) so anketirane uvrstile še psihično nasilje; tolčenje po mizi; grožnje, kot da bo udaril in verbalno nasilje.

Tabela 30. Fizično nasilje v zadnjih 12. mesecih v intimnem partnerstvu ali v družini

Ali ste v zadnjih 12. mesecih doživeli fizično nasilje?	f	f%
Da	44	5,9
Ne	690	91,8
Drugo	5	0,7
Skupaj	739	98,3
Ni bilo odgovora	13	1,7
Skupaj	752	100,0

Graf 33. Fizično nasilje v zadnjih 12. mesecih v intimnem partnerstvu ali v družini

6.2.2.1. Povzročitelj fizičnega nasilja

Na vprašanje so odgovorile vse anketirane. 89,1% je odgovorilo, da ni bil do njih v zadnjih 12. mesecih nasilen nihče. Tiste, ki so odgovorile pritrdilno, takih je 7,5%, so navajale sledeče povzročitelje:

- sedanji mož (2,3%);
- prejšnji mož (2,1%);
- prejšnji izvenzakonski partner (1,2%)
- sedanji izvenzakonski partner (1,1%)
- mama (0,5%)
- oče (0,3%)
- sedanja partnerka (0,1%)

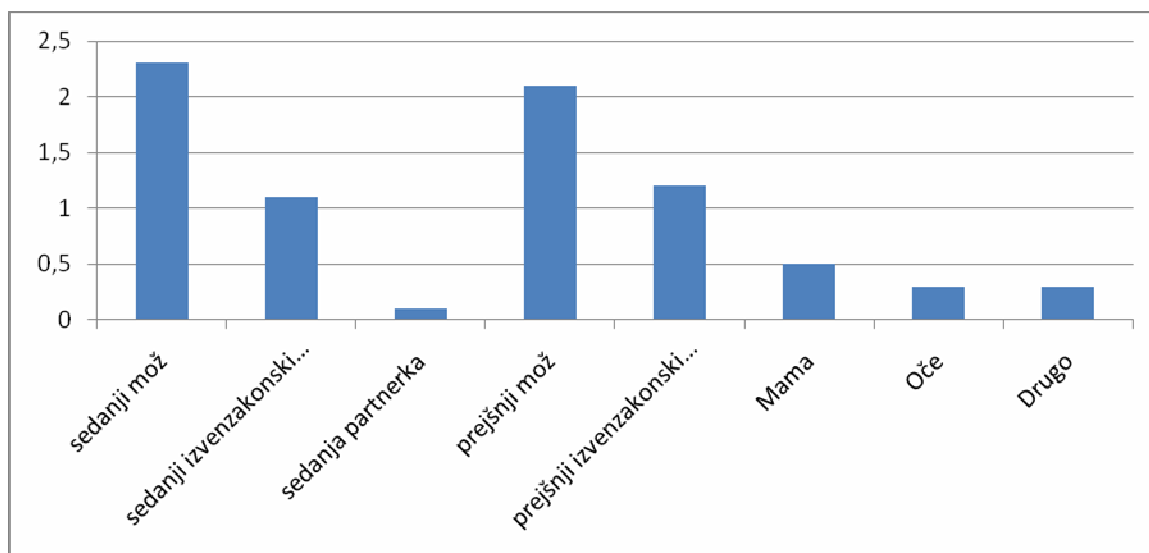
Pod drugo (0,3%) so anketiranke navedle večinoma še druge sorodnike, kot na primer brata, sestro, fanta, otroka, taščo in zeta.

Tabela 31. Oseba, ki je bila v zadnjih 12. mesecih nasilna do anketirank

Kdo je oseba, ki je bila v zadnjih 12. mesecih fizično nasilna do vas	f	f%
Vaš sedanji mož	17	2,3
Sedanji izvenzakonski partner	8	1,1
Sedanja partnerka	1	0,1
Prejšnji mož	16	2,1
Prejšnji izven zakonski partner	9	1,2
Prejšnja partnerka	0	0
Mama	4	0,5
Oče	2	0,3
Drugo (npr. prijatelj, drugi sorodnik)	2	0,3
Nihče ni bil nasilen do mene	670	89,1
Ni bilo odgovora	27	3,4
Skupaj	752	100,0

Možnih je več odgovorov

Graf 34. Oseba, ki je bila v zadnjih 12. mesecih nasilna do anketirank

Fizično nasilje v zadnjih 12. mesecih: splošni podatki o žrtvah in storilcih

- V zadnjih 12. mesecih je doživelo nasilje 5,9% anketirank.
- Najpogosteje je povzročitelj sedanji mož ali bivši mož, potem prejšnji izvenzakonski partner, sledi sedanji in v manjšem odstotku sledi mama in potem oče ter v enem primeru sedanja partnerka.

6.2.2.2. Posledice in pogostost fizičnega nasilja v zadnjih 12. mesecih

Na vprašanje o dejanjih, ki so vključevala napadi v zadnjih 12. mesecih, je odgovorilo 720 anketirank (95,7%). 88,6% je odgovorilo, da niso bile fizično napadane. 7,1% pa je opisalo eno ali več dejanj, ki so jim bila storjena med fizičnim napadom v zadnjem letu. Med dejanji, ki so jih vključevali fizični napadi, je prevladovalo:

- porivanje (4,4%)
- klofutanje (2,7%)
- uporaba predmetov pri pretepanju (0,4%)
- lasanje (2,1%)
- udarci s pestmi (2,1%)
- suvanje (2%)
- zvijanje rok (1,9%)
- brcanje (1,5%)
- davljenje (1,3%)
- vlečenje po tleh (1,1%)
- hudo stresanje (0,9%)
- **napad z nožem ali drugih orožjem (0,9% ali 7 oseb)**
- butanje z glavo ob steno ali ob predmete (0,7%)
- povzročanje opeklin s cigareti (0,1%).

Pod drugo so omenjale predmete, s katerimi so bile pretepane, kot na primer metlo, pas in roke. Nekaj oseb je omenilo ščipanje, pa tudi otipavanje in pretep. Omenjale so tudi psihično nasilje in verbalno kričanje, pa tudi splošen pretep med brati in sestrami.

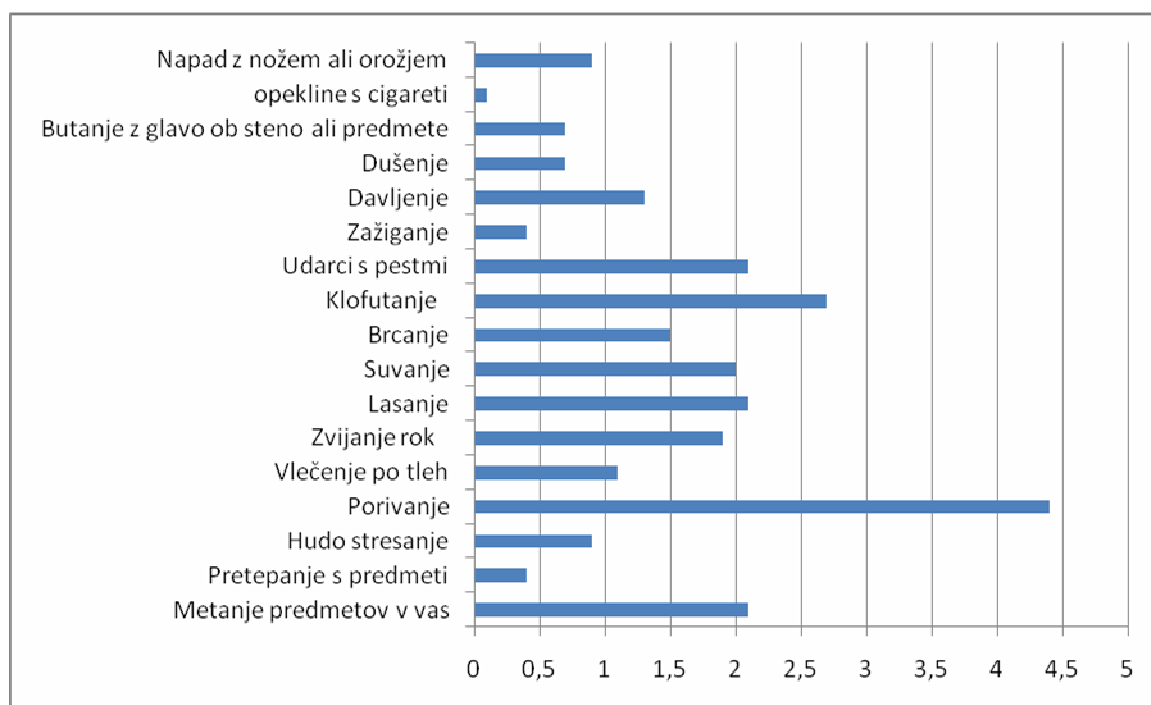
Tabela 32. Dejanja, ki so vključevala napadi v zadnjih 12. mesecih

	f	f%
Metanje predmetov v vas	16	2,1
Pretepanje s predmeti	3	0,4
Hudo stresanje	7	0,9
Porivanje	33	4,4
Vlečenje po tleh	8	1,1
Zvijanje rok	14	1,9
Lasanje	16	2,1
Suvanje	15	2,0
Brcanje	11	1,5
Klofutanje	20	2,7
Udarci s pestmi	16	2,1
Zažiganje	3	0,4
Davljenje	10	1,3
Dušenje	5	0,7
Butanje z glavo ob steno ali predmete	5	0,7
Napad z nožem ali drugim orožjem	7	0,9
Povzročanje opeklin s cigareti	1	0,1
Drugo, kaj	7	0,9
Nisem bila fizično napadena	666	88,6
Ni bilo odgovora	32	4,3
skupaj	752	100,0

Možnih je več odgovorov

Potrebno je opozoriti, da je pri zgornjem vprašanju, kjer je bilo potrebno navesti konkretno obliko fizičnega nasilja bilo več anketirank, ki so pritrdilno odgovorile na vprašanje tako, da so izbrale obliko nasilja (7,1% oseb). Pri vprašanju, ki je spraševalo zgolj o tem, če so anketiranke doživele fizično nasilje, pa je bilo pritrdilnih odgovorov manj (5,8% oseb). Naša domneva je, da je anketiranka, ki pri splošnem vprašanju o fizičnem nasilju določenega vedenja še ni prepoznala kot nasilje, to z njim povezala, ko je bilo določeno dejanje konkretno navedeno.

Graf 35. Dejanja, ki so vključevala napadi v zadnjih 12. mesecih

Od 704 oseb, ki so odgovorile na to vprašanje, jih je 646 (85,9%) napisalo, da niso bile fizično napadene, 48 (6,3%) pa na vprašanje ni odgovorilo. 7,7% anketirank je opisalo eno ali več poškodb, ki so jih utrpeli zaradi fizičnega napada v zadnjem letu. Najpogostejše poškodbe, ki so jih navedle anketiranke, so bile:

- modrice (4,4%)
- praske (2%)
- duševne težave (2%)
- zlom kosti (0,9%)
- poškodba glave (0,9%)
- pretres možganov (0,5%)
- izguba zavesti (0,5%)
- nategnjene mišice, izpad uda (0,5%)
- notranje poškodbe (0,5%)
- **trajne telesne poškodbe (0,4%)**
- rane (0,4%)
- ureznine (0,3%)
- splav (0,3%);
- poškodba nosu (0,3%).
- **invalidnost (0,3%)**
- zlomljen zob (0,1%)
- ožganina (0,1%)

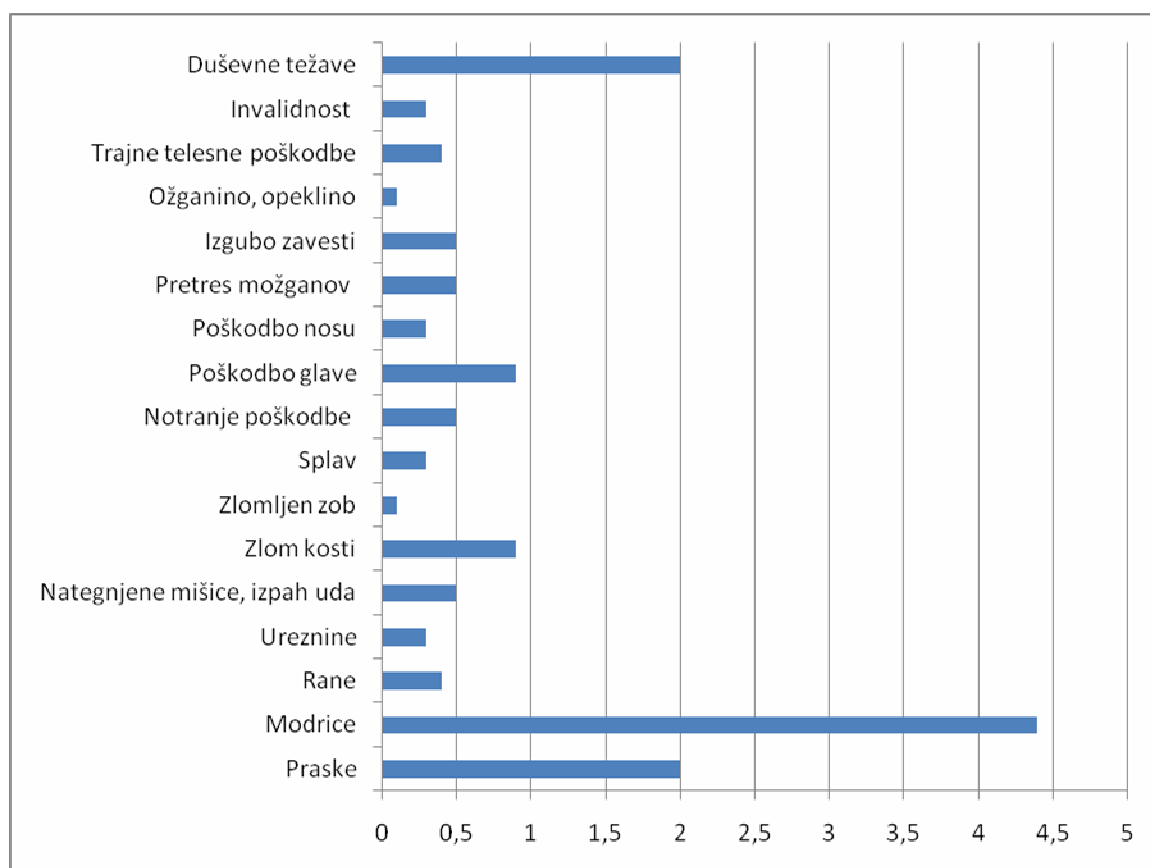
Pod drugo so osebe navajale pretrgano veno, zastrupitev in zlom trtice (nalomljen 3. člen hrbtenice).

Tabela 33. Poškodbe, ki so nastale v zadnjih 12. mesecih zaradi fizičnega napada

Ali ste zaradi teh dejanj imeli katero od spodaj naštetih poškodb?	f	f%
Praske	15	2,0
Modrice	33	4,4
Rane	3	0,4
Ureznine	2	0,3
Strelne ali vbodne rane	0	0
Nategnjene mišice, izpah uda	4	0,5
Zlom kosti	7	0,9
Zlomljen zob	1	0,1
Splav	2	0,3
Notranje poškodbe	4	0,5
Poškodbo genitalij	0	0
Poškodbo glave	7	0,9
Poškodbo nosu	2	0,3
Poškodbo vida	0	0
Pretres možganov	4	0,5
Izgubo zavesti	4	0,5
Ožganino, opeklino	1	0,1
Trajne telesne poškodbe	3	0,4
Invalidnost	2	0,3
Duševne težave	15	2,0
Drugo poškodbo, katero	3	0,3
Nisem imela poškodb	53	7,0
Nisem bila fizično napadena	646	85,9
Ni bilo odgovora	48	6,4
skupaj	752	100,0

Možnih je več odgovorov

Graf 36. Poškodbe, ki so nastale v zadnjih 12. mesecih zaradi fizičnega napada

Na vprašanje glede pogostosti je odgovorilo 640 anketirank (85%). 571 oseb odgovorilo, da se nasilni napad v zadnjem letu ni nikoli zgodil. 41 žensk (5,4%) pa je opisalo pogostost nasilja, ki so ga doživele v zadnjem letu. Manj kot 3-krat v zadnjem letu je nasilje doživelo 3% anketiranih žensk. Več kot 3-krat v zadnjem letu je nasilje doživelo 1,3%. Zelo pogosto doživlja nasilje 2,1% žensk, od teh 1-3- krat na mesec 0,9%, **vsak dan ali skoraj vsak dan 0,8%** in 1-3- krat na teden 0,4%. Ti odgovori pokažejo, da je med ženskami, ki doživljajo nasilje, le-to praviloma stalno, ponavljajoče in pogosto.

Tabela 34. Pogostost fizičnega nasilja v zadnjih 12. mesecih

Pogostost fizičnega nasilja	f	f%
Ni bilo odgovora	112	14,9
Vsak dan ali skoraj vsak dan	6	0,8
1-3- krat na teden	3	0,4
1-3- krat na mesec	7	0,9
Več kot 3-krat v zadnjem letu	10	1,3
Manj kot 3-krat v zadnjem letu	15	2,0
Drugo	28	3,7
Se v zadnjem letu ni nikoli zgodilo	571	75,9
Skupaj	752	100,0

Anketiranke, ki so odgovorile, da so nasilje doživele več kot trikrat v zadnjem letu, so ga doživele petkrat, šestkrat, sedemkrat in vsako soboto. Ostale niso navedle števila. Med tistimi, ki so doživele nasilje manj kot trikrat v zadnjem letu, so največkrat navedle »enkrat« (1,1%) in »dvakrat« (0,7%). Pod drugo so navedle še modalitete kot je »enkrat v 4. letih«, »1x – prvič in zadnjič«, »2 – krat« (4 osebe).

Tabela 35. Pogostost fizičnega nasilja med tistimi, ki so ga doživele več kot trikrat v zadnjem letu

Če več kot 3-krat v zadnjem letu, kolikokrat:	f	f%
2 - krat	1	0,1
5 - krat	2	0,2
7 - krat	1	0,1
Približno 6 - krat	1	0,1
vsako soboto	1	0,1
Število ni bilo navedeno	4	0,4
Skupaj	10	100,0

Tabela 36. Pogostost fizičnega nasilja med tistimi, ki so ga doživele manj kot trikrat v zadnjem letu

Če manj kot 3-krat v zadnjem letu, kolikokrat:	f	f%
1 - krat	8	1,1
2 - krat	5	0,7
3 - krat	2	0,3
Skupaj	752	100,0

Posledice in pogostost fizičnega nasilja v zadnjih 12. mesecih

- Najpogostejša dejanja fizičnega nasilja so porivanje, klofutanje, lasanje, udarci s pestmi, zvijanje rok, brcanje davljenje, suvanje, vlečenje po tleh, in stresanje.
- Doživele pa so tudi napad z nožem ali drugim orožjem, butanje z glavo ob steno ali predmete, povzročanje opeklin s cigareti, pretepanje s pasom.
- Najpogostejše poškodbe so modrice in praske ter duševne težave.
- Med poškodbami pa so tudi hude telesne poškodbe, kot so zlomi udov, pretres možganov, poškodbe glave, izpah udov, notranje poškodbe, trajne telesne poškodbe, invalidnost in splav.
- Zelo pogosto doživlja nasilje 2,1% žensk, od teh 1-3- krat na mesec 0,9%, vsak dan ali skoraj vsak dan 0,8% in 1-3- krat na teden 0,4%.

6.2.3. Ponavljanje fizičnega nasilja: doživeto fizično nasilje po 15. letu starosti in fizično nasilje v zadnjih 12. mesecih

Pri križanju podatkov smo ugotovile, da je med 173 anketiranimi osebami, ki so navedle, da so doživele fizično nasilje po dopolnjenem 15. letu starosti, 27 (15,6%) takih, ki so doživljale fizično nasilje tudi v zadnjih 12. mesecih do dneva anketiranja.

Tabela 37. Anketiranke, ki so doživele fizično nasilje po dopolnjenem 15. letu in osebe, ki so ga doživljale v zadnjih 12 mesecih

	Fizično nasilje v zadnjih 12. mesecih			
	DA	NE	Drugo	Skupaj
Doživeto fizično nasilje po 15. letu starosti	27	139	3	169
Skupaj	27	139	3	169

Največ oseb, ki so doživele nasilje po dopolnjenem 15. letu starosti in tudi v zadnjih 12. mesecih je v starostni skupini od 30 do 39 let (8 anketirank) in od 19 do 29 let (7 anketirank). V ostalih starostnih skupinah so enakomerno porazdeljene (po 3 ali 4). Ena oseba je stara od 70 do 80 let. Največ jih ima zaključeno srednjo šolo (16). Pet oseb ima manj od srednješolske izobrazbe in 5 več kot srednješolsko izobrazbo – ena od teh ima magisterij.

Tabela 38. Starost in izobrazba oseb, ki so fizično nasilje doživele po dopolnjenem po 15. letu starosti in, ki so ga doživele tudi v zadnjih 12. mesecih

Izobrazba	Starost						Skupaj
	od 19 do 29	od 30 do 39	od 40 do 49	od 50 do 59	od 60 do 69	od 70 do 80	
1. Nedokončana osnovna šola							0
2. Osnovna šola			1			1	2
3. Poklicna šola		2			1		3
4. Srednja šola	6	5	2	1	2		16
5. Višja šola					1		1
6. Visoka strokovna šola		1					1
7. Fakulteta	1			1			2
8. Magisterij				1			1
9. Doktorat							0
Skupaj	7	8	3	3	4	1	26

Anketiranke, ki so nasilje doživele po dopolnjenem 15. letu starosti in tudi v zadnjih 12. mesecih, ocenjujejo svoje zdravstveno stanje večinoma kot dobro (10) in povprečno (8). Kot slabo jih ocenjuje 6, zelo slabo 1 in zelo dobro 2.

Tabela 39. Ocena zdravstvenega stanja oseb, ki doživljajo ponavljajoče nasilje

Ocena zdravstvenega stanja	
Zelo dobro	2
Dobro	10
Povprečno	8
Slabo	6
Zelo slabo	1
Skupaj	27

Ženske, ki so doživele fizično nasilje po dopolnjenem 15. letu starosti in v zadnjih 12. mesecih ne uporabljajo marihuane in ne jemljejo prepovedanih drog. Redko ali občasno pijejo alkohol, vendar jih skoraj ravno toliko tudi nikoli ne pije alkohola. 4 od 27 (14,8 %) jih redno jemlje zdravila proti depresiji. Redko in občasno jemljejo zdravila proti glavobolu in bolečinam. Četrtnina jih redko ali občasno (1 redno) jemlje zdravila za živce.

Tabela 40. Zdravila, ki so jih osebe, ki so doživele ponavljajoče nasilje, uživale v zadnjih 12. mesecih

	Redko	Občasno	Redno	Nikoli
Za »živce«	3	3	1	9
Proti bolečinam	6	4	4	4
Proti glavobolu	7	9	1	4
Proti depresiji	1	1	4	10
Pijem alkohol	4	5	0	8
Uporabljam marihuano	0	0	0	14
Jemljem prepovedane droge	0	0	0	14

Med telesnimi in čustvenimi znaki, ki so jih ženske, ki so doživele fizično nasilje od 15. letom starosti dalje in tudi v zadnjih 12. mesecih, opazile pri sebi v zadnjem mesecu so:

- utrujenost zaznava 23 anketirank (88,5%),
- tesnobo občuti 22 anketirank (84,6%),
- razmišljanje o samomoru (76,9%) (**61,5% anketirank o samomoru razmišlja redno**),
- stres (76,9%, od tega polovica redno),
- glavobol (76,9%, od tega največ občasno),
- strah občuti 73,1% anketirank, od teh 15,4% redno.
- nespečnost doživlja 69,2% anketirank,
- Sledijo slaba koncentracija, šibkost v rokah in nogah, prebavne motnje, motnje spomina in depresivnost.
- Težave s srcem ima 12 anketirank (46,2%),
- 42,3% pa jih čuti stalno bolečino v delu telesa.

Povzročitelji nasilja v tej skupini so večinoma moški, ki jih je 24 ali 92,3 odstotka in 2 ženski (7,7%).

Tabela 41. Spol povzročitelja fizičnega nasilja

Spol povzročitelja	Skupaj
Ženska	2
Moški	24
Skupaj	26

6 od 27 anketirank (22,2%) se počuti popolnoma varne. 25,9% je izjavilo, da jim povzročitelj nasilja še vedno grozi in 22,2% je takih, ki se še vedno bojijo povzročitelja, čeprav jim ta ne grozi več.

Tabela 42. Občutek varnosti oseb, ki do doživele fizično nasilje po dopoljenem 15. letu starosti in ki so ga doživele tudi v zadnjih 12. mesecih

Občutek varnosti	f
Ni bilo odgovora	8
Popolnoma sem varna	6
Še vedno mi grozi	7
Čeprav mi ne grozi, se ga še vedno bojim	4
Čeprav mi ne grozi, me je še vedno strah	2
Skupaj	27

Ponavljanje fizičnega nasilja

- **15,6% (27) žensk, ki so poročale o tem, da so doživele nasilje, ga je doživelo od svojega 15. leta starosti in v zadnjih 12. mesecih.**
- **Največ oseb, ki so doživele ponavljajoče nasilje, je v starostni skupini od 30 do 39 let in od 19 do 29 let.**
- **Ena oseba je stara od 70 do 80 let.**
- **Največ jih ima zaključeno srednjo šolo (16). Pet oseb ima manj od srednješolske izobrazbe in 5 več kot srednješolsko izobrazbo – ena od teh ima magisterij.**
- **Večina svoje zdravje ocenjuje kot dobro ali povprečno.**
- **4 od 27 (14,8 %) jih redno jemlje zdravila proti depresiji. Redko in občasno jemljejo zdravila proti glavobolu in bolečinam. Četrtnina jih redko ali občasno (1 redno) jemlje zdravila za živce.**
- **Najpogosteje navajajo, da so utrujene, da občutijo tesnobo, stres, jih je strah, so nespečne in imajo slabo koncentracijo.**
- **Več kot polovica jih redno razmišlja o samomoru!**
- **Povzročitelji nasilja v tej skupini so večinoma moški, ki jih je 24 ali 92,3 odstotka in 2 ženski (7,7%).**
- **6 od 27 anketirank (22,2%) se počuti popolnoma varne. 25,9% je izjavilo, da jim povzročitelj nasilja še vedno grozi in 22,2% je takih, ki se še vedno bojijo povzročitelja, čeprav jim ta ne grozi več.**

6. 3. Izkušnje nasilja: Spolno nasilje

6. 3.1. Spolno nasilje od dopolnjenega 15. leta starosti

Spolno nasilje je ena od pogostih oblik nasilja, ki ga doživljajo ženske, bodisi v otroštvu bodisi v odraslosti. Različne odvisnosti so med seboj povezane in součinkujoče. Ekonomska odvisnost se okrepi s simbolnimi odvisnostmi in obratno, simbolne reprezentacije ženskosti vplivajo na ekonomsko odvisnost žensk. Vzemimo primer ženski, ki se priselijo zaradi partnerske zveze. Prihod v tujo državo zaradi partnerske zveze povzroča številne odvisnosti ženske od partnerja, kot na primer ekonomsko, socialno, jezikovno odvisnost. V takšnem kontekstu lažje pride do spolnega nasilja, ženske ga težje prijavljajo, njihova nemoč pa je velika.

6.3.1.1. Pogostost spolnega nasilja in regijske značilnosti

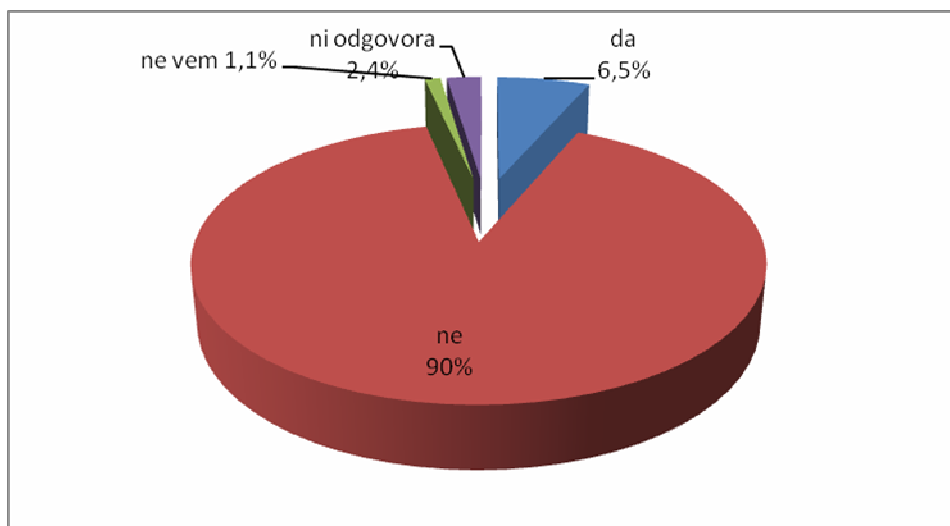
V raziskavi smo anketiranke vprašali po izkušnjah spolnega nasilja v odraščanju in odraslosti (po 15. letu starosti) in po spolnem nasiljem v zadnjih 12. mesecih pred anketiranjem. Po 15. letu starosti je doživelo spolno nasilje 6,5% žensk (49 žensk), v zadnjih 12. mesecih pred opravljanjem ankete pa 1,5% žensk (11 žensk).

8 oseb (1,1%) je odgovorilo z »ne vem«, kar lahko pomeni, da dopuščajo možnost, da so doživele spolno nasilje. Ker je doživetega spolnega nasilja več, kot dejavnega spomina nanj, lahko iz feministične perspektive domnevamo, da je šlo za neko obliko nasilja. Upoštevati je potrebno tudi, da je spolno nasilje pogosto povezano tudi s fizičnim nasiljem, ki ga je bilo v vzorcu občutno več (23% ali 173 oseb) kot spolnega.

Tabela 43. Doživeto spolno nasilje od 15. leta starosti

Ali ste od dopolnjenega 15. leta doživeli spolno nasilje?	f	f%
Da	49	6,5
Ne	677	90,0
Ne vem	8	1,1
Skupaj	734	97,6
Ni bilo odgovora	18	2,4
Skupaj	752	100,0

Graf 37. Doživeto spolno nasilje od 15. leta starosti

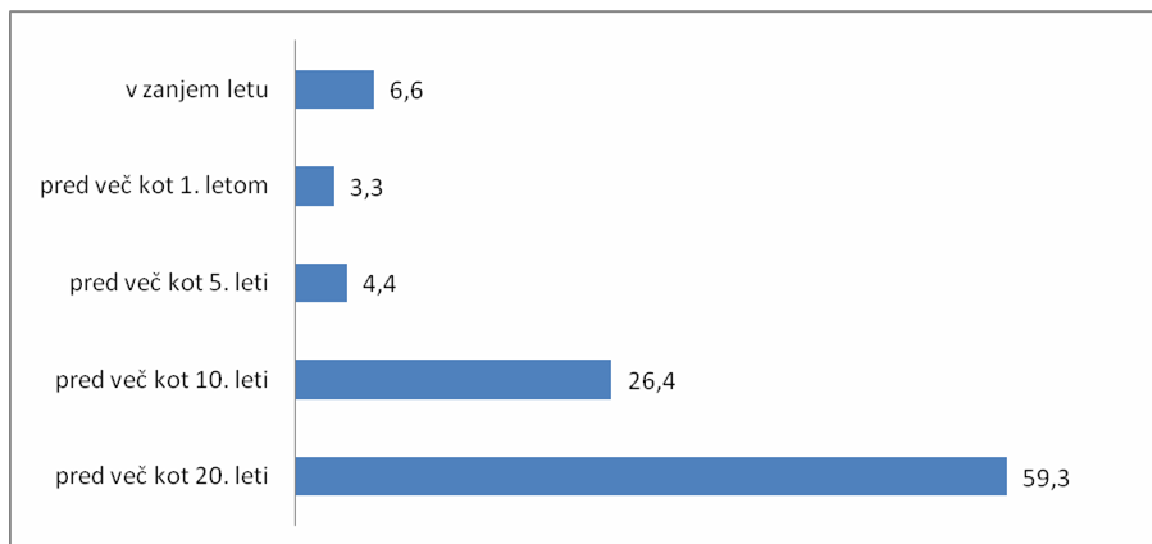
Na vprašanje o tem, kdaj so prvič doživele spolno nasilje, je večina odgovorila, da pred več kot 20. leti in pred več kot 10. leti. Presenetljivo je, da je 91 oseb obkrožilo obdobje, ko so prvič doživele spolno nasilje. Predvidevamo lahko, da gre tudi za spolno nasilje v otroštvu, po katerem v drugih vprašanjih nismo spraševale. Upoštevale smo argumentacijo, ki jo zagovarjajo različne raziskovalke in sicer, da je spraševanje po spolnih zlorabah v otroštvu lahko nevarno, ker lahko deluje travmatsko na tiste, ki so spomine o zlorabi potisnile, se od dogodkov ogradile in se jih ne spomnijo. Iz teh razlogov noben od vprašalnikov, ki smo jih pregledale in upoštevale pri sestavi našega, ne sprašuje po dogodkih pred 15. letom starosti. Vendar veliko število odgovorov nakazuje, da bi se število spolnega nasilja povečalo, če bi spraševali po dogodkih v otroštvu.

Ker je raziskava usmerjena na izkušnje nasilja odraslih, so se vprašanja nanašala na spolno nasilje po dopolnjenem 15. letu starosti. Zaradi tega vprašalnik ne daje odgovora na to, kakšna je korelacija med preživetim otroškim nasiljem in odraslimi izkušnjami, vendar raziskave kažejo, da spolne zlorabe v otroštvu vplivajo na doseženo stopnjo izobrazbe, na zdravje in duševno zdravje in na izbiro intimnih odnosov v odraslosti. V prihodnje bi bilo priporočljivo, da se v vprašalnik umesti tudi vprašanje o spolnem nasilju pred 15. letom starosti in ugotovi omenjeno korelacijo.

Tabela 44. Prvič doživeto spolno nasilje

Kdaj ste prvič doživeli spolno nasilje?	f	f%	f ₁ %
Pred več kot 20 leti	54	7,2	59,3
Pred več kot 10 leti	24	3,2	26,4
Pred več kot 5 leti	4	0,5	4,4
Pred več kot 1 letom	3	0,4	3,3
V zadnjem letu	6	0,8	6,6
Ga nisem doživela	625	83,1	100,0
Skupaj	716	95,2	
Ni bilo odgovora	36	4,8	
Skupaj	752	100,0	

Graf 38. Prvič doživeto spolno nasilje

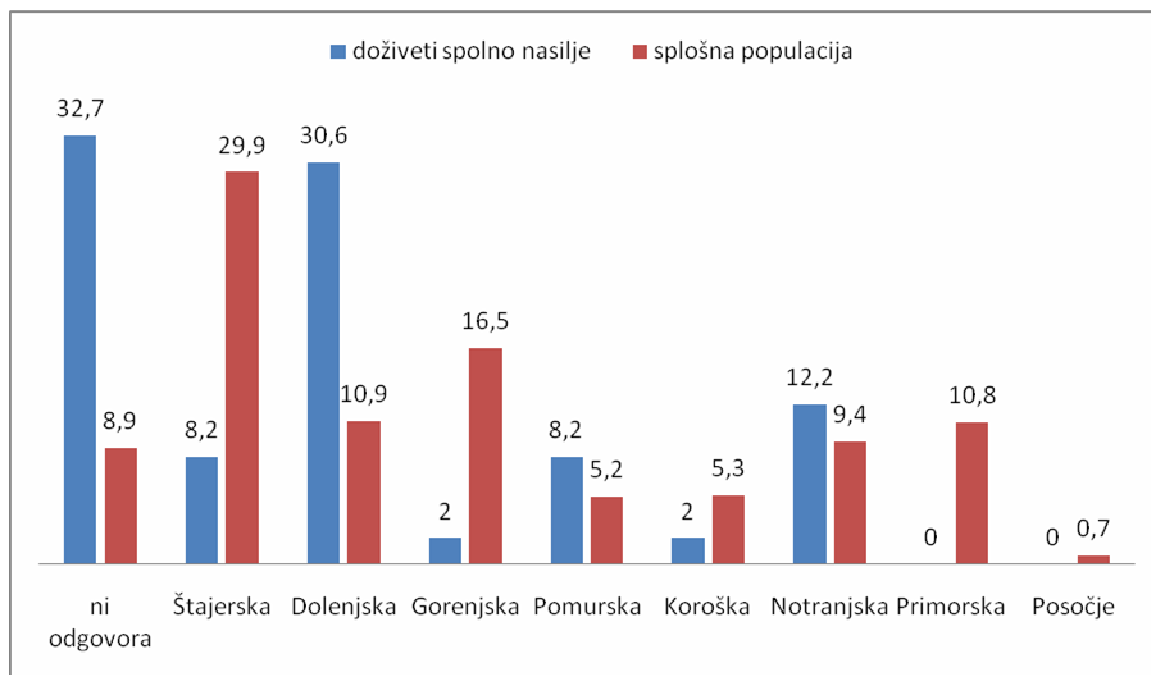

Večina žrtev, ki je odgovorila na vprašanje o prebivališču je iz Dolenjske regije (30,6%), sledi Notranjska (12,2%), Pomurska (8,2%) in Štajerska (8,2%) in po ena iz Gorenjske in Koroške. Regijska slika je nekoliko drugačna od regijske slike splošne populacije, kjer je največ žensk iz Štajerske (29,9%) in Gorenjske (16,5%). Iz Dolenjske in Primorske je s podobnim odstotkom 10,9% oziroma 10,8% anketiranih. Iz Notranjske jih je 9,4%. Podobna odstotka anketiranih sta iz Pomurske in Koroške (5,2 in 5,3%). Iz Zasavja je prišlo 3% vprašalnikov, iz Posočja pa 0,7%. Na vprašanje ni odgovorilo 8,9% anketirank. Ker velik odstotke anketirank, ki so doživele spolno nasilje, ni odgovoril na vprašanje o regiji, ni mogoče z gotovostjo sklepati o regijskih značilnostih spolnih zlorab. Hi-2 test ne pokaže statistično pomembnih razlik.

Tabela 45. Regije, v katerih živijo osebe, ki so doživele spolno nasilje po dopolnjenem 15. letu starosti

Regije	Osebe, ki so doživele spolno nasilje po dopolnjenem 15. letu starosti	
	f	f%
Ni bilo odgovora	16	32,7%
Štajerska	4	8,2%
Dolenjska	15	30,6%
Gorenjska	1	2,0%
Pomurska	4	8,2%
Koroška	1	2,0%
Notranjska	6	12,2%
Primorska	0	0,0%
Posočje	0	0,0%
Skupaj	49	100,0%

Graf 39. Regije

Spolno nasilje od dopolnjenega 15. leta starosti

- **Spolno nasilje je od dopolnjenega 15. leta starosti doživelo 6,5% žensk.**
- **Od tistih, ki so doživele spolno nasilje, jih je največ spolno nasilje doživelo pred več kot 20. leti (59,3%) sledijo tiste, ki so ga doživele pred več kot 10. leti (26,4%), tiste, ki so ga doživele v zadnjem letu (6,6%), potem pred več kot 5. leti (4,4%) in pred več kot 1. letom (3,3%)**
- **Največ jih je iz Dolenjske (30,6%), sledi Notranjska (12,2), potem Štajerska in Pomurje (obe 8,2%) in Gorenjska ter Koroška (obe 2%).**

6.3.1.2. Povzročitelji

Večina povzročiteljev je bilo moških, razen v dveh primerih, ko so žrtve navedle, da je bila povzročiteljica ženska. 54 oseb (7,2%) je doživelo spolno nasilje. Največ žensk je doživelo nasilje s strani sedanjega moža (12 oseb), sledijo prejšnji mož (9 oseb), sedanji izven zakonski partner (8 oseb) in prejšnji izven zakonski partner (5 oseb). Zanimivo je, da je 1 oseba odgovorila, da je spolno nasilje povzročila sedanja partnerka, kar pomeni, da gre za nasilje v istospolni lezbični partnerski zvezi. Odgovori se ne razlikujejo od že obstoječih študij, ki dokazujejo, da je največ spolnega nasilja storjenega s strani znanega, stalnega partnerja (moža ali izven zakonskega partnerja). Med odgovorom »drugo« pa se pojavijo stric, očim/mamin mož, bivši prijatelj, dedek in rejnik, sosed, sosedin stric, znanec.

Poudarimo, da je na vprašanje o osebi, ki je povzročila nasilje, odgovorilo več anketirank (54), kot na direktno vprašanje o tem, ali so doživele spolno nasilje, kjer jih je pritrdilno odgovorilo 49. Razlika kaže, da se ženske nasilja zavedo s podrobnejšimi opisi dejanj in storilcev.

Nekaj anketirank je obkrožilo več oseb, ki so bile do njih spolno nasilne.

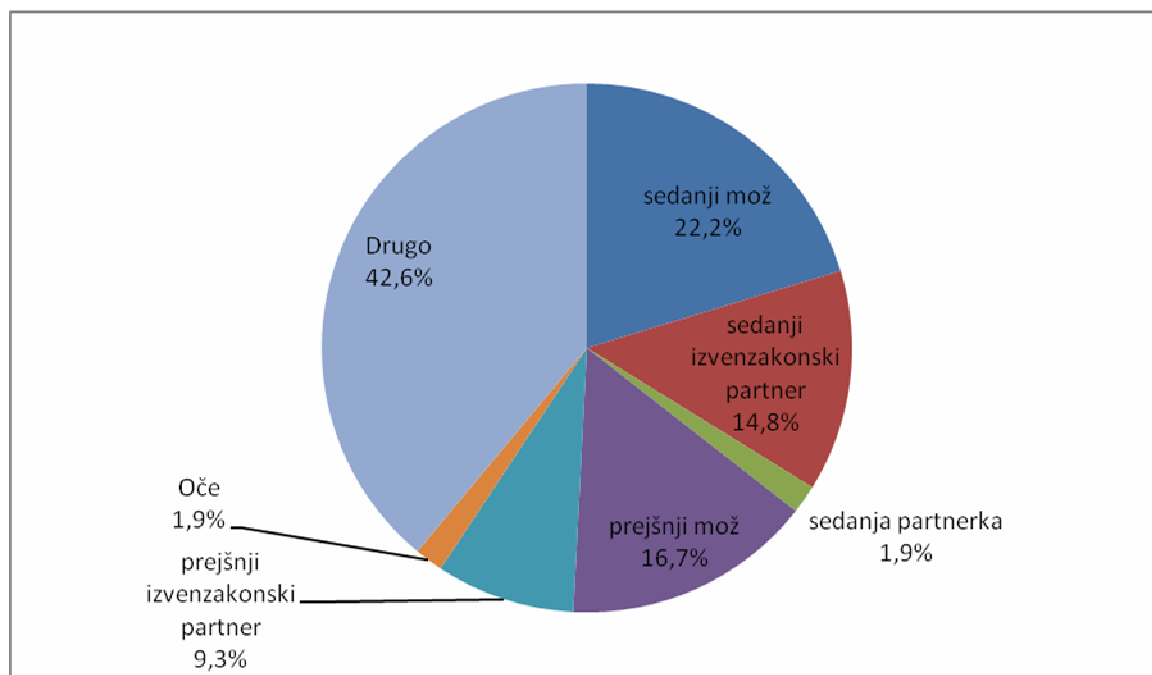
Tabela 46. Oseba, ki je povzročila spolno nasilje

Oseba, ki je povzročila spolno nasilje	f	f%	f ₁ %

Vaš sedanji mož	12	1,6	22,2
Sedanji izven zakonski partner	8	1,1	14,8
Sedanja partnerka	1	0,1	1,9
Prejšnji mož	9	1,2	16,7
Prejšnji izven zakonski partner	5	0,7	9,3
Prejšnja partnerka	0	0	0,0
Mama	0	0	0,0
Oče	1	0,1	1,9
Otrok	0	0	0,0
Drugo (npr. prijatelj, drugi sorodnik)	23	3,1	42,6
Nisem doživela spolnega nasilja	666	88,6	
Skupaj	720	85,7	
Ni bilo odgovora	32	4,3	
skupaj	752	100,0	

Možnih je več odgovorov

Graf 40: Oseba, ki je povzročila nasilje

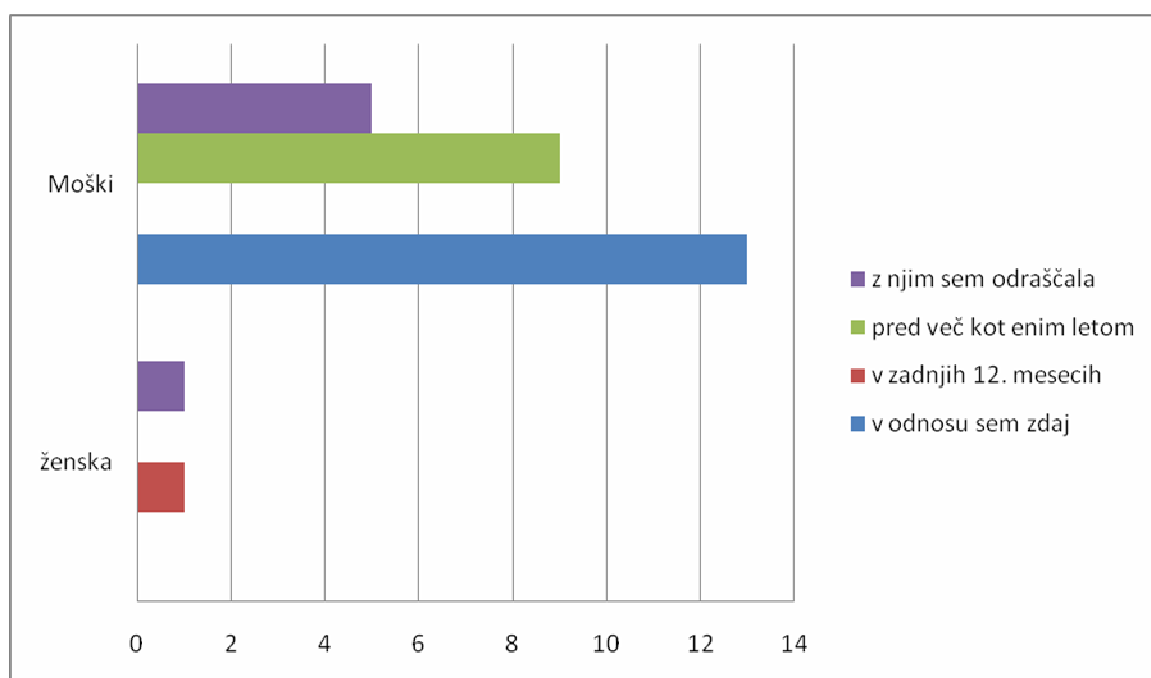

Na naslednje vprašanje je odgovorilo 31 anketirank, ostale na to vprašanje niso odgovorile. Storilka je v dveh primerih ženska, ostalo pa so moški (93,5%) Pomemben je podatek, da kar 6 oseb izmed tistih, ki so bile spolno zlorabljene od rojstva živi s povzročiteljem spolnih zlorab in da jih 13 živi z moškim, ki jih je spolno zlorabil.

Tabela 47. Spol povzročitelja spolnega nasilja in trajanje odnosa oseb, ki so doživele spolno nasilje po dopoljenem 15. letu starosti s povzročiteljem nasilja

Spol povzročitelja	Čas odnosa s povzročiteljem nasilja				Skupaj
	V odnosu sem zdaj	V odnosu sem bila v zadnjih 12. mesecih	V odnosu sem bila pred več kot enim letom	Z njim sem odraščala	
Ženska		1		1	2
Moški	13		9	5	29
Skupaj	13	1	9	6	31

Graf 41. Spol povzročitelja spolnega nasilja in trajanje odnosa oseb, ki so doživele spolno nasilje po dopolnjenem 15. letu starosti s povzročiteljem nasilja

Povzročitelji spolnega nasilja od dopolnjenega 15. leta starosti anketirank

- Največ povzročiteljev je v partnerskih ali ožjih sorodstvenih razmerjih z anketirankami. Skupaj je takih 57,6%. Najpogostejši so: sedanji mož (22,2%), prejšnji mož (16,7%), sedanji izvenzakonski partner (14,8%), prejšnji izvenzakonski partner (9,3%) in v enakem razmerju oče in sedanja izvenzakonska partnerka (1,9%).
- Ostali storilci so izven partnerstva ali ozkega družinskega kroga (42,6%). To so stric, očim/mamin mož, bivši prijatelj, dedek, rejnik, sosed, sosedin stric, znanec.
- Z večino so anketiranke še vedno v odnosu ali pa so bile pred več kot 1. letom.

6.3.1.3. Razlike med doseženo izobrazbo žensk, ki so doživele spolno zlorabo po 15. letu starosti in izobrazbo vseh anketirank

Na vprašanje je odgovorilo 47 anketirank. Med tistimi, ki so preživele spolno nasilje, ima največ žensk srednjo šolo (46,8%), sledijo pa poklicna šola (19,1%), višja šola (12,8%), fakulteta (8,5%) in enako število tistih z visoko strokovno in osnovno šolo (6,4%). Največ preživelih je v starostni skupini od 40 do 49 let (34%), sledijo tiste od 30 do 39 let, (23,4%) nato od 60 do 69 let (17%), od 50 do 59 let (12,8), potem od 19 do 29 (8,5%) in nazadnje od 70 do 80 let starosti (4,3).

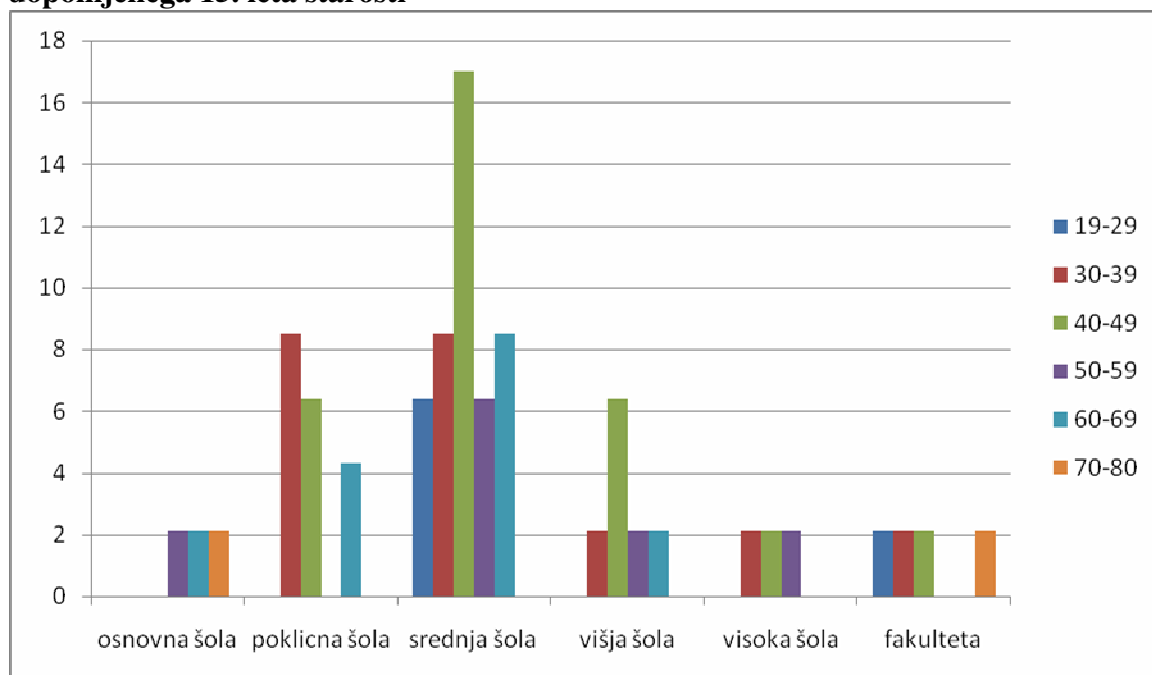
Če primerjamo starostno strukturo žensk, ki so doživele spolno nasilje od 15. leta starosti s celotno populacijo, lahko ugotovimo odstopanja tako v starosti kot v izobrazbi. Preživelih v starostni skupini od 40 do 49 let je skoraj dvakrat (34%) več kot vseh anketirank v tej starostni skupini (18,9%), v starostni skupini od 19 do 29 let pa je preživelih skoraj trikrat manj (8,5%) kot vseh anketirank v tej starostni skupini (22,2%). V ostalih starostnih skupinah ne gre za bistvena odstopanja. Spolno nasilje se torej nakopiči v poznih srednjih letih in ni nujno povezano le s spolnimi zlorabami v otroštvu ali mladosti. Ni mogoče reči, da je manjši odstotek spolnega nasilja v mlajših starostnih skupinah že pripisati večji osveščenosti žensk o spolnem nasilju in o konstrukciji ženskosti, ki naredi žensko telo za javno dobrino. To bi bilo potrebno preveriti s posebno usmerjeno študijo. Mogoče pa je ugotoviti, da se spolno nasilje kopiči v partnerstvu, ki je bolj pogosto v srednjih letih, kot v mlajših, saj se starostna meja sklepanja stalnega partnerstva dviguje.

Tabela 48. Starost in izobrazba anketiranih oseb, ki so doživele spolno nasilje od dopolnjenega 15. leta starosti

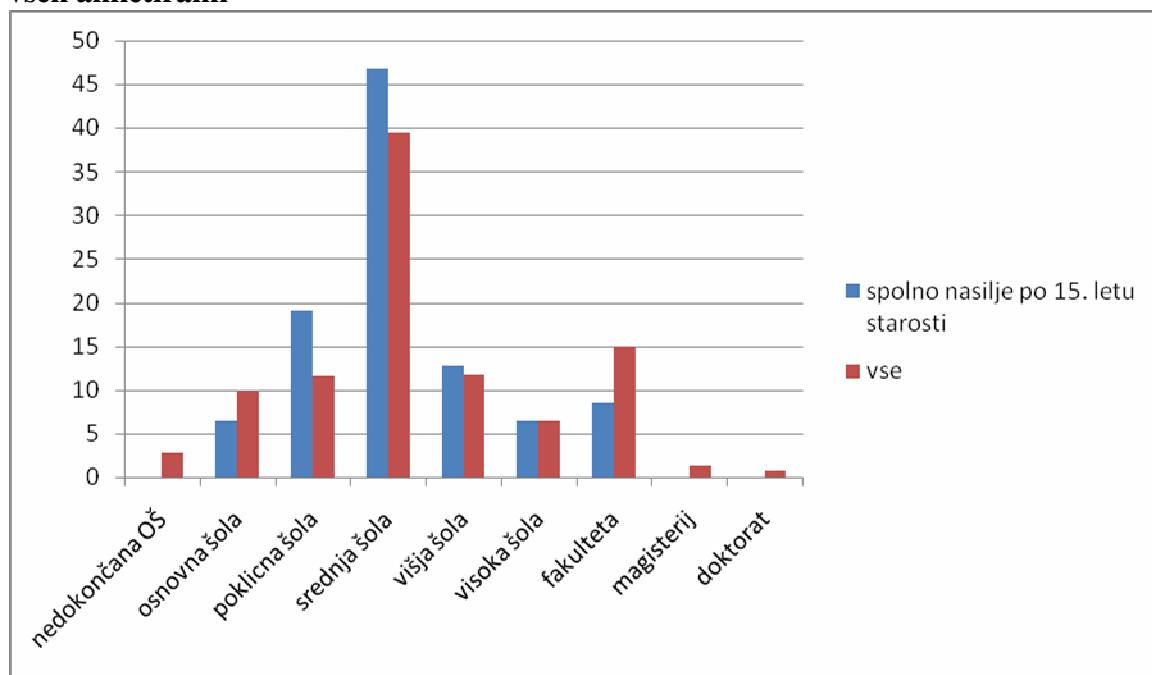
Dosežena izobrazba oseb, ki so doživele nasilje po 15. letom starosti	Starost						Skupaj
	od 19 do 29	od 30 do 39	od 40 do 49	od 50 do 59	od 60 do 69	od 70 do 80	
1. Nedokončana osnovna šola							
2. Osnovna šola				2,1	2,1	2,1	6,4
3. Poklicna šola		8,5	6,4		4,3		19,1
4. Srednja šola	6,4	8,5	17,0	6,4	8,5		46,8
5. Višja šola		2,1	6,4	2,1	2,1		12,8
6. Visoka strokovna šola		2,1	2,1	2,1			6,4
7. Fakulteta	2,1	2,1	2,1			2,1	8,5
8. Magisterij							
9. Doktorat							
Skupaj	8,5	23,4	34,0	12,8	17,0	4,3	100,0

Če primerjamo izobrazbo anketirank, ki so preživele spolno nasilje od 15. leta starosti z izobrazbo vseh anketirank, prav tako ugotovimo odstopanja in sicer jih je nekoliko več s končano srednjo šolo (46,8%) kot v vzorcu vseh anketirank (39,5%), kar nekaj več s poklicno šolo (19,1%) kot v vzorcu vseh anketirank (11,6%) in kar nekaj manj s fakulteto (8,5%) kot v vzorcu vseh anketirank (15%). Vendar Hi-2 test ne pokaže statistično pomembne korelacije med izobrazbo obeh skupin žensk. Številne avtorice ugotavljajo, da spolno nasilje, predvsem otroško, vendar tudi tisto po 15. letu starosti, vpliva na pridobljeno izobrazbo. Ljudje, ki doživljajo spolno zlorabo hitreje zapustijo dom in imajo krajši čas študija in so hitreje prisiljeni vstopiti na trg dela (Hoff, 1990; Klein, 1998; Mullender, 1996; Enders, 2003).

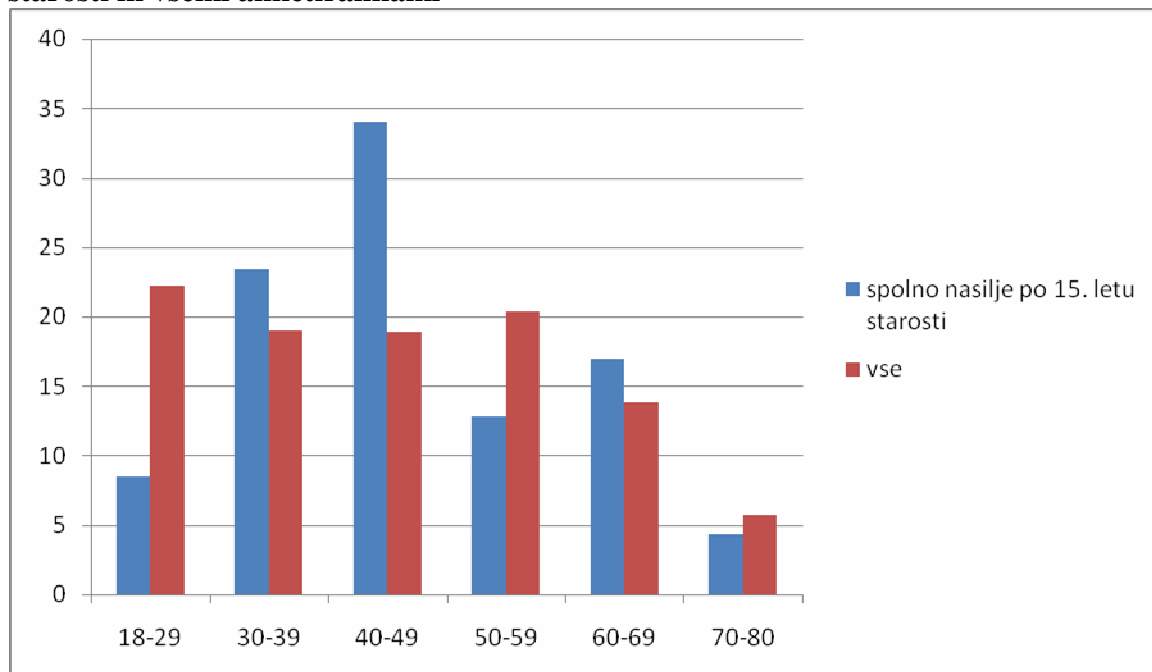
Graf 42. Starost in izobrazba anketiranih oseb, ki so doživele spolno nasilje od dopolnjenega 15. leta starosti

Graf 43: Primerjava izobrazbe anketirank, ki so doživele nasilje po 15. letu starosti in vseh anketirank

Graf 44. Primerjava po starostnih skupinah med tistimi, ki so doživele nasilje po 15. letu starosti in vsemi anketirankami

6.3.1.4. Razlike med doseženo izobrazbo žensk, ki so doživele spolno zlorabo po 15. letu starosti in izobrazbo povzročiteljev

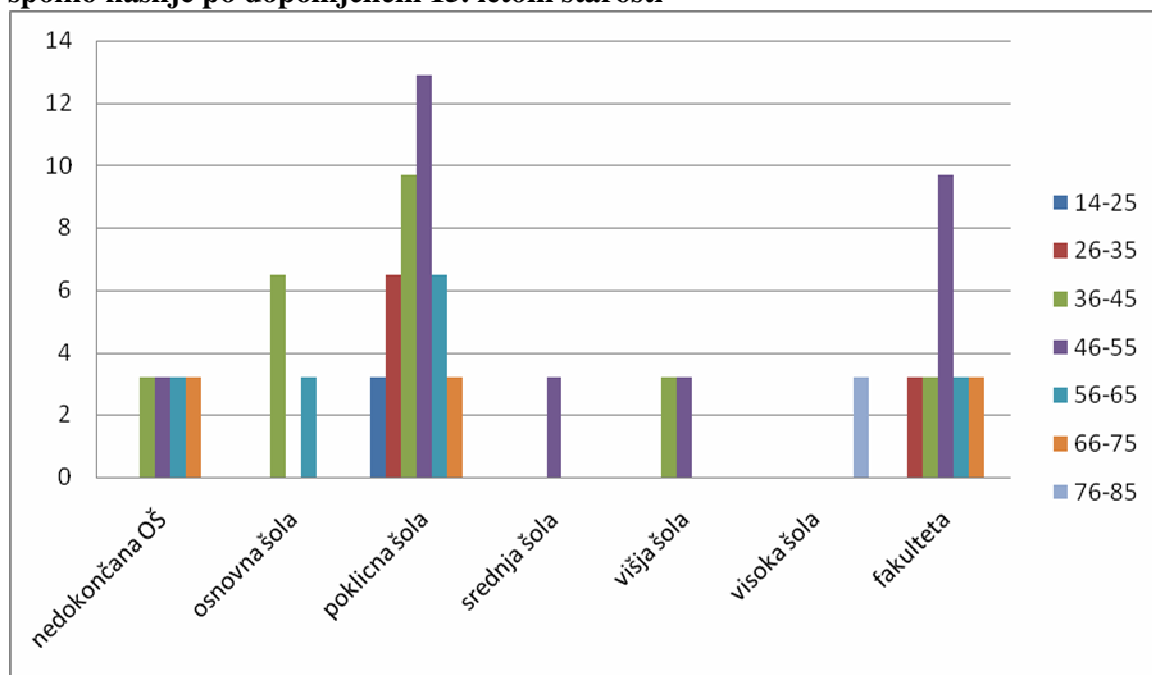
O povzročiteljih je odgovorilo 31 žensk. Manjše število je pripisati predvsem dejstvu, da pogosto ženske nimajo podatkov o storilcih, ko gre za znance, tujce, sosede. Če gre za spolno nasilje v mladosti, pa teh podatkov nimajo niti za svoje sorodnike, zato o tem ne morejo dati podatkov.

Povzročitelji so bili v času izpolnjevanja ankete stari med 36 in 55 let, torej gre za starostno skupino srednjih let. Večina je imela poklicno izobrazbo, osnovno šolo in nedokončano osnovno šolo, skupaj torej 20 oseb (54,6%). Kar 7 oseb pa je imelo končano fakultetno izobrazbo. 3 osebe so imele tudi višjo in visoko strokovno izobrazbo. Gre torej za skupaj 10 oseb (32,3%), katerih izobrazba je presegala srednješolsko. Ti podatki kažejo, da se storilci glede na doseženo izobrazbo gibljejo na dveh polih: so bodisi slabše izobraženi (tudi slabše kot ženske, ki so bile žrtve zlorab) bodisi zelo dobro izobraženi. Vendar Hi-2 test ne pokaže statistično pomembnih razlik med obema skupinama. Kljub temu pa lahko rečemo, da ta podatek kaže, da prihajajo storilci spolnih zlorab iz vseh socialnih slojev, nižjih in višjih. Pomembno je, da se storilci v raziskavi kljub vsemu delijo v dve zelo različni skupini, skupino moških s praviloma slabim ekonomskim in socialnim položajem, kot so ga imele ženske, ki so bile spolno zlorabljene (poklicna šola) in skupino moških z enakim socialnim in ekonomskim statusom, saj imajo višjo, visoko in fakultetno izobrazbo.

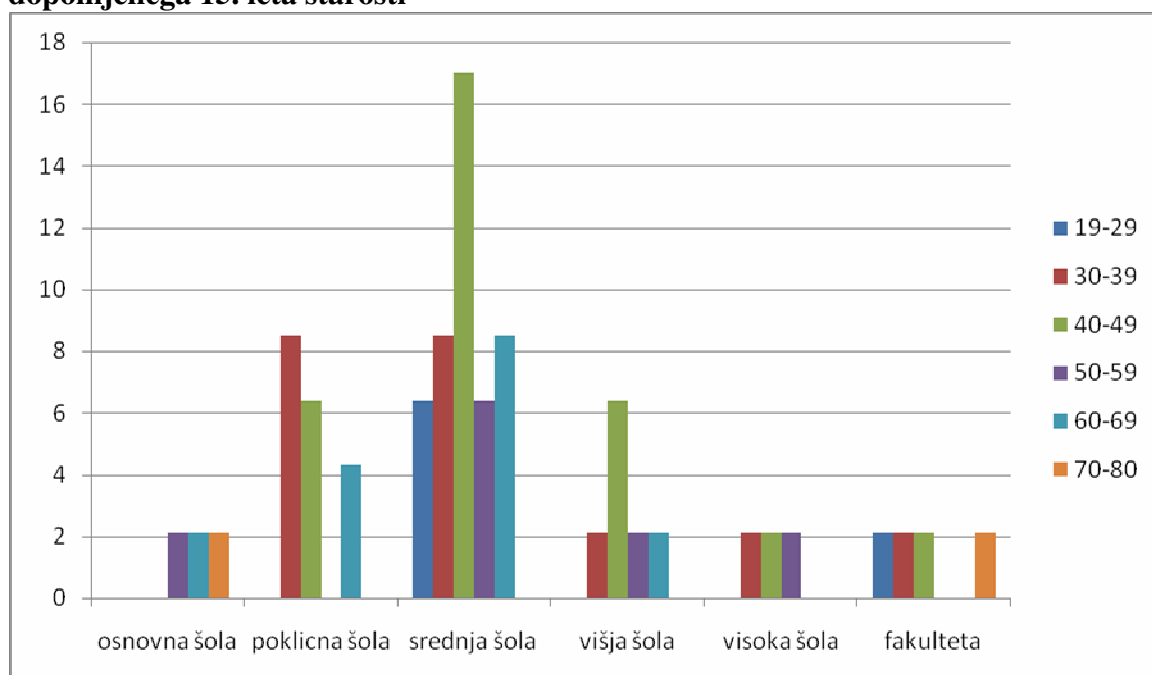
Tabela 49. Izobrazba in starost povzročitelja spolnega nasilja nad osebami, ki so doživela spolno nasilje po dopoljenem 15. letom starosti

Izobrazba povzročitelja nasilja	Starost povzročitelja						
	od 14 do 25 let	od 26 do 35 let	od 36 do 45 let	od 46 do 55 let	od 56 do 65 let	od 66 do 75 let	od 76 do 85 let
1. Nedokončana osnovna šola			3,2	3,2	3,2	3,2	
2. Osnovna šola			6,5		3,2		
3. Poklicna šola	3,2	6,5	9,7	12,9	6,5	3,2	
4. Srednja šola				3,2			
5. Višja šola			3,2	3,2			
6. Visoka strokovna šola							3,2
7. Fakulteta		3,2	3,2	9,7	3,2	3,2	
8. Magisterij							
9. Doktorat							
Skupaj	3,2	9,7	25,8	32,6	16,1	9,7	3,2

Graf 45. Izobrazba in starost povzročitelja spolnega nasilja nad osebami, ki so doživela spolno nasilje po dopolnjenem 15. letu starosti

Graf 46. Izobrazba in starost anketiranih oseb, ki so doživele spolno nasilje od dopolnjenega 15. leta starosti

Primerjava izobrazbe in starosti anketiranih, ki so spolno nasilje doživela po 15. letu starosti z vsemi anketirankami in s povzročitelji spolnega nasilja

- **Največ žrtev spolnega nasilja po 15. letu starosti ima srednjo šolo (46,8%), sledi poklicna šola (19,1%) višja šola (12,8%), fakulteta (8,5%) in enako število tistih z visoko strokovno in osnovno šolo (6,4%).**

- **Primerjava izobrazbe z vsemi anketirankami pokaže, da razlike nastanejo pri srednji in poklicni šoli v prid žrtev nasilja in pri višjih stopnjah izobrazbe od visoke šole naprej v prid vseh anketirank, vendar nisop statistično pomembne.**
- **Primerjava izobrazbe s storilci pokaže, da so imeli slednji izrazito nižjo in izrazito višjo izobrazbo, saj jih je kar 54,6% pod srednjo šolo, ki jo je končal le 1 povzročitelj nasilja. 32,3% pa ima visoko izobrazbo, od tega večina fakulteto.**
- **Največ žrtev spolnega nasilja po 15. letu starosti je v starostni skupini od 40 do 49 let (34%), sledijo tiste od 30 do 39 let, (23,4%) nato od 60 do 69 let (17%), od 50 do 59 let (12,8), potem od 19 do 29 (8,5%) in nazadnje od 70 do 80 let starosti (4,3).**
- **Žrtev spolnega nasilja je v starostni skupini od 40 do 49 let skoraj dvakrat (34%) več, kot vseh anketirank v tej starostni skupini (18,9%), v starostni skupini od 19 do 29 let pa je preživelih skoraj trikrat manj (8,5%) kot vseh anketirank v tej starostni skupini (22,2%).**
- **Največ povzročiteljev nasilja je v starostni skupini od 36 do 55 let, kjer jih je skupaj 58,4%. Ni večjih odstopanj med starostjo žrtev in povzročiteljev.**

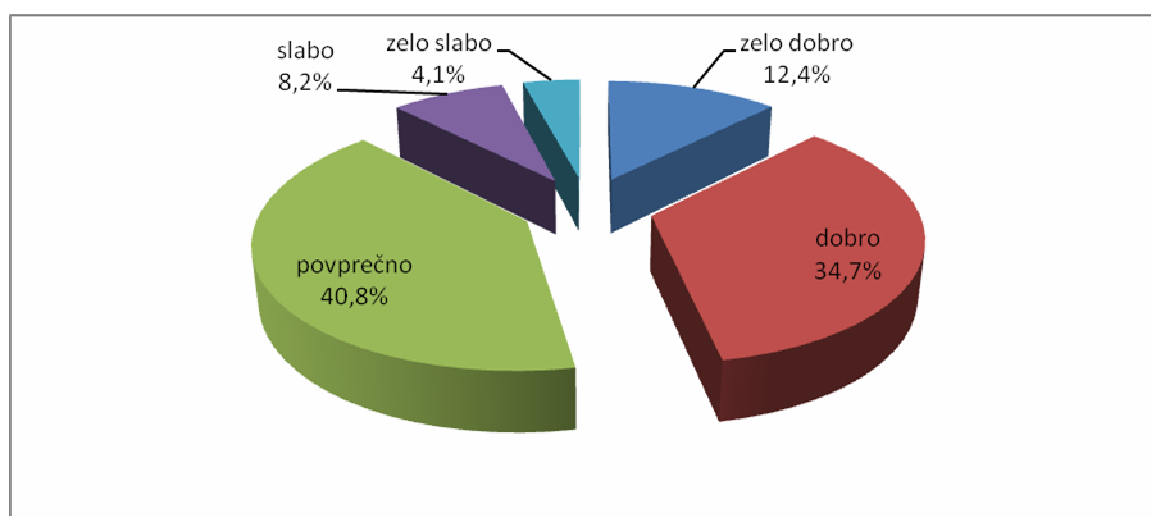
6.3.1.5. Vpliv spolnega nasilja na zdravje žensk

Spolno nasilje vpliva na zdravstveno stanje žensk v obdobju odraslosti, ker je pokazal tudi Hi-2 test, s katerim smo ugotovili statistično pomembne razlike pri samooceni zdravja med skupino žensk, ki so doživele spolno nasilje po 15. letu starosti in med vsemi ženskami. Izmed 49 oseb, jih je skoraj polovica (40,8%) svoje zdravje označila kot povprečno, 12,3% pa kot slabo ali zelo slabo. 23 oseb je svoje zdravje označilo kot dobro (34,7%) ali zelo dobro (12,4%). V samooceni zdravja prihaja do manjših razlik v primerjavi s splošnim vzorcem 752 oseb, ki so vrnilo vprašalnike. Nekoliko manj žensk, ki so doživele spolno nasilje, ocenjuje svoje zdravje kot zelo dobro in dobro (47,1), v splošni populaciji pa 62,8%. Kot slabo in zelo slabo ga ocenijo ženske z izkušnjo spolnega nasilja v 12,3%, v splošni populaciji pa 6,9%. Kot povprečno ga ocenijo ženske z izkušnjo spolnega nasilja v 40,8% in iz splošne populacije v 29,8%.

Tabela 50. Doživljanje lastnega zdravstvenega stanja oseb, ki so doživele spolno nasilje po dopolnjenem 15. letom starosti

Ocena zdravja	f	f%
Zelo dobro	6	12,4
Dobro	17	34,7
Povprečno	20	40,8
Slabo	4	8,2
Zelo slabo	2	4,1
Skupaj	49	100,0

Graf 47. Doživljanje lastnega zdravstvenega stanja oseb, ki so doživele spolno nasilje po dopolnjenem 15. letom starosti

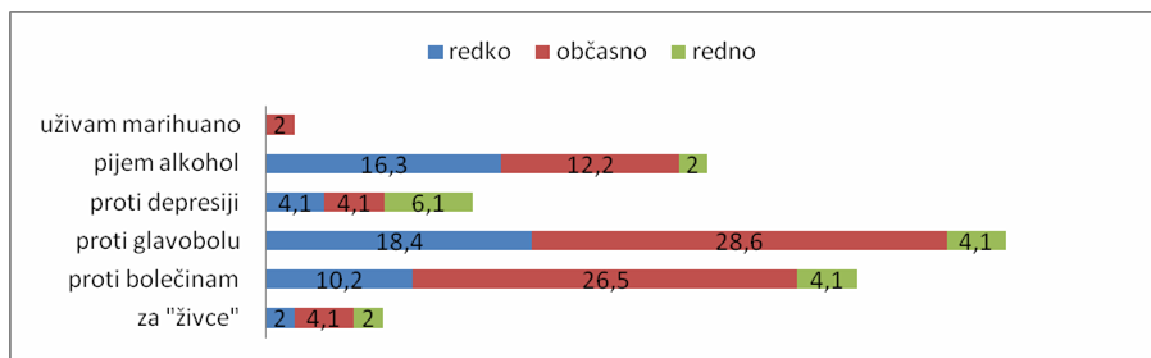

Največ žensk je uporabljalo tablete proti glavobolu in sicer 25 oseb. Ženske, ki so preživele spolno nasilje so v zadnjem letu uporabljale tudi tablete za »živce« (2 osebi), proti bolečinam (20 oseb). Med zdravje sodi tudi duševno zdravje, številne raziskave pa poudarjajo pogostost duševnih stisk, neopredeljenih bolečin in depresije med osebami, ki so preživele zlorabo. Izmed 49 oseb, je bilo 7 oseb, ki so v zadnjih 12 mesecih uporabljale tablete proti depresiji in sicer skupaj 7 oseb med njimi 3 osebe redno. 15 oseb je poročalo o pitju alkohola, 6 žensk ga uživa občasno, 1 oseba pa redno, torej je alkoholno odvisna. 1 občasno uporablja marihuano. Če primerjamo jemanje zdravil in uživanje substanc med ženskami, ki so doživele spolno nasilje in med ženskami iz splošne populacije, ne ugotovimo statistično pomembnih razlik. Tablete za živce uživa manj žensk, ki so doživele spolno nasilje, tudi manjkrat jemljejo tablete proti bolečinam. Približno enak odstotek uživa tablete proti glavobolu, nekoliko manj proti depresiji in manj jih v povprečju uživa alkohol. Hi-2 test ni ugotovil statistično pomembnih razlik pri nobeni od substanc ali zdravil.

Tabela 51. Zdravila in substance, ki so jih osebe, ki so doživele spolno nasilje po dopolnjenem 15. letom, uživale v zadnjih 12. mesecih

Vrsta zdravil ali substanc	Redko %	Občasno %	Redno %	Nikoli %	Brez odgovora %
Za »živce«	2,0	4,1	0,0	30,6	63,3
Proti bolečinam	10,2	26,5	4,1	8,2	51,0
Proti glavobolu	18,4	28,6	4,1	4,1	44,9
Proti depresiji	4,1	4,1	6,1	30,6	59,2
Pijem alkohol	16,3	12,2	2,0	12,2	57,1
Uporabljam marihuano	0,0	2,0	0,0	34,7	63,3
Jemljem prepovedane droge	0,0	0,0	0,0	28,6	71,4

Graf 48. Zdravila in substance, ki so jih osebe, ki so doživele spolno nasilje po dopolnjenem 15. letom, uživale v zadnjih 12. mesecih

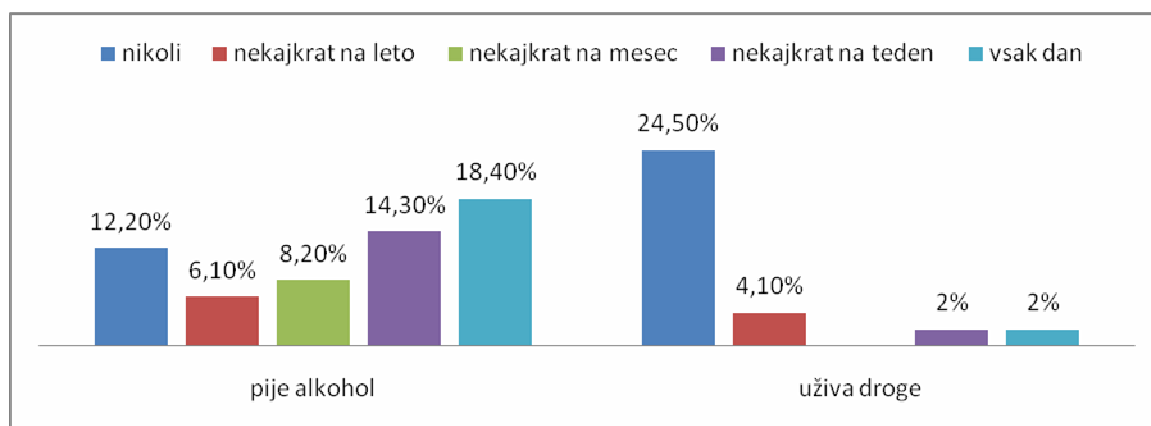
Uživanje alkohola je v nekoliko večji meri prisotno med povzročitelji nasilja, saj je 18,4% žensk navedlo, da povzročitelj pije alkohol vsak dan (pri žrtvah je takih 2,0%), 14,3% pa, da pije alkohol nekajkrat na teden (pri žrtvah je odstotek enak, podobno je tudi v celotni populaciji). V dveh primerih povzročitelj uživa tudi prepovedane droge, kar bistveno ne odstopa od uživanja prepovedanih drog pri ženskah, kjer smo ločeno spraševali po marihuani in drugih prepovedanih drogah. Odstopa torej redno uživanja alkohola, kar je prisotno pri nekaj manj kot petini povzročiteljev spolnega nasilja. Vendar je potrebno odstotek primerjati s pivsko kulturo Slovencev na sploh, kjer se pokaže precej visoko redno uživanje alkohola. Podatki za leto 2006 (Kovše, Nadrag, 2008) kažejo, da na odraslega prebivalca v Sloveniji porabimo 12,2l čistega alkohola ali 113,1l piva, 49,4l vina in 2,8l žganih pijač. Raziskava Slovensko javno mnenje 1999 med polnoletnimi prebivalci Slovenije je pokazala, da je med odraslimi prebivalci Slovenije 63,6% zmernih in 21,4% čezmernih pivcev (moški: 55,1% zmernih in 35,3% čezmernih pivcev; ženske 70,1% zmernih in 10,5% čezmernih pivk). CINDI raziskava *Z zdravjem povezan življenjski slog 2001* na odraslih prebivalcih Slovenije med petindvajsetim in štiriinšestdesetim letom starosti je pokazala, da je v zadnjih 12 mesecih čezmernih pivcev pa 13,4% (22,6% moških in 5,5% žensk). Po teh podatkih je torej odstotek rednih pivcev manjši od slovenskega povprečja¹⁷.

¹⁷ Epidemiološke raziskave o pivskem vedenju v Sloveniji. Spletna stran Inštituta za varovanje zdravja: http://www.ivz.si/Mp.aspx?ni=12&pi=5&_5_id=565&_5_PageIndex=0&_5_groupId=180&_5_newsCategory=&_5_action>ShowNewsFull&pi=12-5.0. 6. 9. 2010.

Tabela 52. Uživanje alkohola in drog pri povzročiteljih spolnega nasilja nad osebami, ki so doživele spolno nasilje po dopolnjenem 15. letu starosti

Uživanje alkohola in substanc		f%
Pije alkohol	Nikoli	12,2
	Nekajkrat na leto	6,1
	Nekajkrat na mesec	8,2
	Nekajkrat na teden	14,3
	Vsak dan	18,4
	Brez odgovora	40,8
Skupaj		100,0
Uživa droge	Nikoli	24,5
	Nekajkrat na leto	4,1
	Nekajkrat na mesec	0,0
	Nekajkrat na teden	2,0
	Vsak dan	2,0
	Brez odgovora	67,4
Skupaj		100

Graf 49. Uživanje alkohola in drog pri povzročiteljih spolnega nasilja nad osebami, ki so doživele spolno nasilje po dopolnjenem 15. letu starosti

Z zgornjo navedbo sovpadajo tudi telesni in čustveni znaki, ki so jih ženske, ki so preživele spolno nasilje po 15. letu starosti navajale opazile pri sebi v zadnjem mesecu. Največ, 67,3% , je redno (28,6%) občasno (26,5%) ali redko utrujenih. Sledjo stres (57,1%), ki ga občutijo večinoma redno ali občasno, potem tesnoba (53,1%), ki prevladuje občasno (22,4%), redko (16,3%) in redno (14,3%), glavobol (26 ali 53,1%), nespečnost (49%), v istem številu sledijo prebavne motnje (40,8%), želodčne težave in depresivnost, brezvoljnost. Potem sledita slaba koncentracija in motnje spomina. V kategorijo o razmišljanju o samomoru se je uvrstilo 16,3% anketirank, od teh 8,2% redno, 6,1% občasno in 2% redko. Opisani čustveni znaki so značilni za travmatska doživetja in ki so povezana z nizko samopodobo, samoobtoževanjem, občutki sokrivde, nerazumevanjem vzrokov za preživetje ipd.

Telesni in čustveni znaki pri ženskah, ki so doživele spolno nasilje, se v nekaterih znakih bistveno ločijo od znakov v splošni populaciji, kjer prednjačita utrujenost, stres, tesnoba, glavobol, nespečnost in prebavne motnje. Izračun statistično pomembnih razlik pokaže

statistično pomembnost pri naslednjih znakih: slabost in bruhanje, vrtoglavica, tresenje rok, motnje spomina, slaba koncentracija, nespečnost, depresivnost, brezvoljnost in misel na samomor. Bistvena razlika se pokaže pri doživljanju strahu, ki ga doživlja 47% odstotkov tistih, ki so doživele spolno nasilje in 35,5% žensk iz splošne populacije.

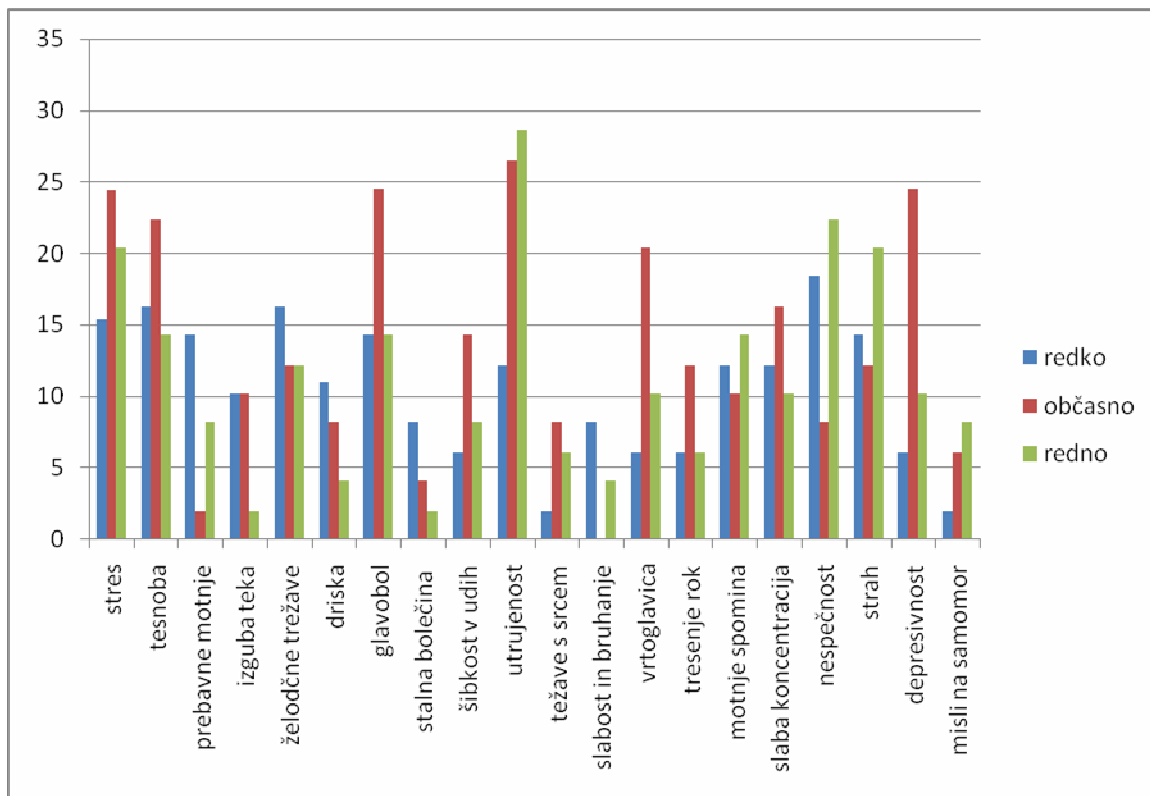
Duševno zdravje je odvisno tudi od občutkov varnosti. Izmed žensk, ki so doživele spolne zlorabe po 15 letu starosti (31 žensk) jih je 13 izmed njih poročalo, da se boji ali jih je strah. Strah vpliva na nespečnost, nemir, negotovost in lahko sproži duševne stiske, zaradi katerih ženske lahko postanejo uživalke dovoljenih drog (tablet). O strahu pred nasiljem je poročalo skoraj polovica vseh žensk, ki so preživele spolno nasilje. Depresijo in brezvoljnost občuti 40,8% žrtev spolnega nasilja in 31,5% žensk iz splošne populacije. Bistvena razlika nastane še pri samomoru, ki ga navaja 16,3% žrtev spolnega nasilja in 7,1% žensk iz splošne populacije.

Tabela 53. Pojavnost in pogostost telesnih in čustvenih znakov, ki so jih osebe, ki so doživele spolno nasilje od 15. leta starosti dalje, opazile pri sebi v zadnjem mesecu

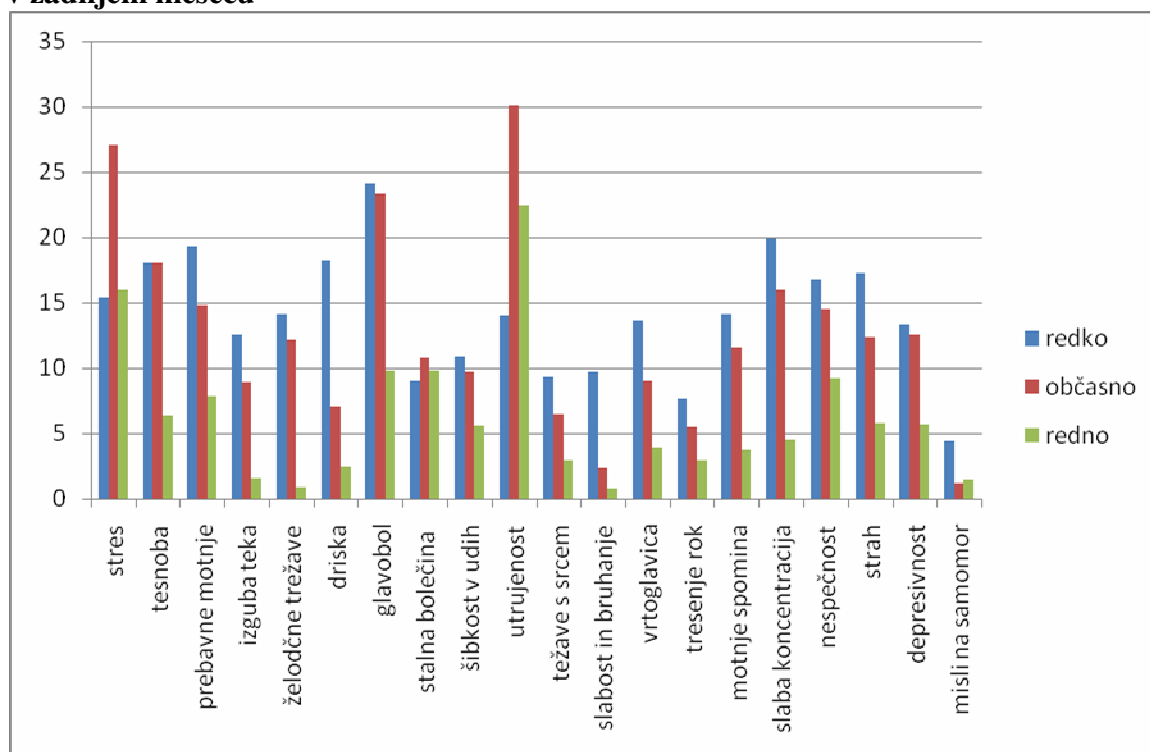
Telesni in čustveni znaki	Ni odgovora	Redko	Občasno	Redno	Nikoli
Stres	34,7	12,2	24,5	20,4	8,2
Tesnoba	36,7	16,3	22,4	14,3	10,2
Prebavne motnje	46,9	14,3	2,0	8,2	12,2
Izguba teka	53,1	10,2	10,2	2,0	24,5
Želodčne težave	44,9	16,3	12,2	12,2	14,3
Driska	49,0	11	8,2	4,1	16,3
Glavobol	38,8	14,3	24,5	14,3	8,2
Stalno bolečino v delu telesa	46,9	8,2	4,1	2,0	22,4
Šibkost v rokah in nogah	49,0	6,1	14,3	8,2	22,4
Utrujenost	32,7	12,2	26,5	28,6	0,0
Težave s srcem	46,9	2,0	8,2	6,1	32,7
Slabost in bruhanje	57,1	8,2	0,0	4,1	30,6
Vrtoglavica	42,9	6,1	20,4	10,2	20,4
Tresenje rok	53,1	6,1	12,2	6,1	22,4
Motnje spomina	42,9	12,2	10,2	14,3	20,4
Slaba koncentracija	51,0	12,2	16,3	10,2	10,2
Nespečnost	36,7	18,4	8,2	22,4	14,3
Strah	40,8	14,3	12,2	20,4	12,2
Depresivnost, brezvoljnost	42,9	6,1	24,5	10,2	16,3
Razmišljanje o samomoru	51,0	2,0	6,1	8,2	32,7

Graf 50. Pojavnost in pogostost telesnih in čustvenih znakov, ki so jih osebe, ki so doživele spolno nasilje od 15. leta starosti dalje, opazile pri sebi v zadnjem mesecu

čustvenih znakov, ki so jih osebe, ki so doživele spolno nasilje od 15. leta starosti dalje, opazile pri sebi v zadnjem mesecu

Graf 51. Samoocena telesnih in čustvenih znaki, ki so jih vse anketiranke opazile pri sebi v zadnjem mesecu

Domnevati je mogoče, da na doživeto spolno nasilje po 15. letu starosti vpliva tudi negotova ali kaotična navezanost, ki jo je ženska razvila v otroštvu in ki je psihološki nastavek za prihodnje odnose, kot je to definiral John Bowlby v svojem delu o tipih zgodnje navezanosti. Kot so pokazali številni teoretiki, navezujoč se na teorijo varne navezanosti (*secure attachment*) angleškega psihoanalitika Johna Bowlblya (1970) je za otroka v zgodnjem

otročtvu odločilnega pomena vprašanje varne navezanosti, ki vpliva na duševno zdravje odraslih ljudi in je temelj vseh kasnejših intimnih odnosov, ki jih bo odrasli ustvaril z drugimi odraslimi in otroki. Varna navezanost brez strahu pred separacijo, na pomembno odraslo osebo, ki omogoča občutke gotovosti, varnosti, trajnosti in stalnosti, preprečuje občutke tesnobe. Izkušnja fizičnega in spolnega nasilja v otroštvu onemogoča varno navezanost, ustvarja strah, tesnobo, kar predstavlja tveganje za dobro duševno zdravje osebe.

Zdravje anketirank, ki so doživele spolno nasilje po 15. letu starosti

- **Ženke, ki so doživele spolno nasilje svoje zdravje ocenjujejo nekoliko slabše, kot vse anketiranke, ki so vrnilе vprašalnike. Razlike so statistično pomembne.**
- **Primerjava med ženskami, ki so doživele spolno nasilje po 15. letu starosti in splošno populacijo ne pokaže razlik v uživanju tablet in substanc. Tablete za živce uživa manj žensk, ki so doživele spolno nasilje, tudi manjkrat jemljejo tablete proti bolečinam. Približno enak odstotek uživa tablete proti glavobolu, nekoliko manj proti depresiji in manj jih v povprečju uživa alkohol.**
- **Uživanje alkohola je v nekoliko večji meri prisotno med povzročitelji nasilja, saj je 18,4% žensk navedlo, da povzročitelj pije alkohol vsak dan (pri žrtvah je takih 2,0%), 14,3% pa, da pije alkohol nekajkrat na teden (pri žrtvah je odstotek enak, podobno je tudi v celotni populaciji). Primerjalni podatki pokažejo, da je odstotek manjši od odstotka čezmernih pivcev med odraslimi moškimi v Sloveniji.**
- **Telesni in čustveni znaki pri ženskah, ki so doživele spolno nasilje od 15. leta starosti dalje, se ne ločijo bistveno od znakov v splošni populaciji, kjer prednjačita utrujenost, stres, tesnoba, glavobol, nespečnost in prebavne motnje. Vendar nastajajo statistično pomembne razlike pri naslednjih znakih: slabost in bruhanje, vrtoglavica, tresenje rok, motnje spomina, slaba koncentracija, nespečnost, depresivnost, brezvoljnost, strah in misel na samomor. Bistvena razlika se pokaže pri doživljanju strahu, ki ga doživlja 47% odstotkov tistih, ki so doživele spolno nasilje in 35,5 žensk iz splošne populacije.**
- **Depresijo in brezvoljnost občuti 40,8% žrtev spolnega nasilja in 31,5% žensk iz splošne populacije. Bistvena razlika nastane še pri samomoru, ki ga navaja 16,3% žrtev spolnega nasilja in 7,1% žensk iz splošne populacije.**

6.3.1.6. Varnost in posredovanje služb

Zaradi zgornjih navedb je pomembno vedeti, kako varne se počutijo ženske, ki so preživele spolno nasilje. Na vprašanje o tem 13 oseb ni odgovorilo, 7 ali 14,3% se jih počiti čisto varne, 9 ali 18,4% pa se še vedno bojijo. Štirim osebam (8,2%) povzročitelj nasilja še vedno grozi.

Tabela 54. Občutek varnosti oseb, ki doživele spolno nasilje po dopolnjenem 15. letu starosti

Občutek varnosti	f%
Ni bilo odgovora	59,1
Popolnoma sem varna	14,3

Še vedno mi grozi	8,2
Čeprav mi ne grozi, se ga še vedno bojim	14,3
Čeprav mi ne grozi, me je še vedno strah	4,1
Skupaj	100,0

Na občutek varnosti lahko vplivajo tudi različne službe, ki so vpletene v preprečevanje, raziskovanje ali zagotavljanje varnosti v primerih spolnega nasilja. Spraševali smo, ali so policisti obravnavali povzročitelje spolnega nasilja, in ali so povzročitelji poiskali pomoč zaradi svojih dejanj. Spodnja tabela pokaže, da v veliki večini policija ni obravnavala povzročitelja nasilja. Nekoliko več uspeha je bilo v primerih, ko je povzročitelj spolnega nasilja iskal pomoč zaradi nasilnega vedenja. Pri teh je policija obravnavala 3 od 15. V primerih, ko povzročitelji niso iskali pomoč, pa policija ni obravnavala nobenega povzročitelja. Institucionalni molk ali pasivnost pri reševanju utrjuje strah in povzroča, da se žrtve ne počutijo varne.

Tabela 55. Policijska obravnava storilcev spolnega nasilja in njihovo iskanje pomoči pri nasilju nad osebami, ki so doživele spolno nasilje po dopolnjenem 15. letu starosti

Obravnava storilca s strani policije	Iskanje pomoči zaradi nasilnega vedenja	f
Da	Da	3
	Ne	10
	Ne vem	2
	Skupaj	15
Ne	Da	0
	Ne	15
	Ne vem	0
	Skupaj	15

Varnost in posredovanje služb

- **Petina žensk se ne počuti varne kljub temu, da ne živi več s povzročiteljem nasilja. Le 15% se jih počuti popolnoma varnih.**
- **Policijsko obravnavanje povzročiteljev nasilja je bolj uspešno v primerih, ko povzročitelj išče pomoč zaradi svojega nasilnega vedenja.**

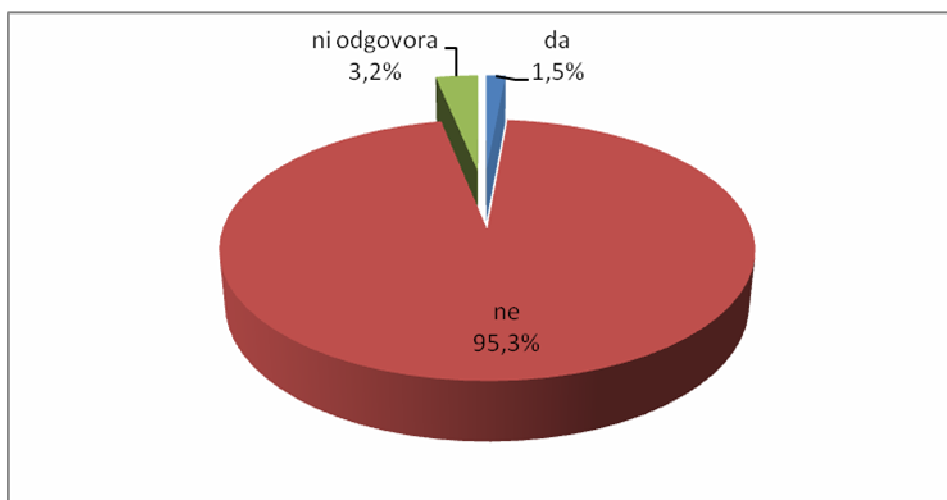
6. 3.2. Spolno nasilje v zadnjih 12. mesecih

Na vprašanje o doživetem spolnem nasilju v zadnjih 12. mesecih je odgovarjalo 728 oseb, izmed katerih jih 717 oseb (96,3%) ni doživelo spolnega nasilja v zadnjem letu v intimnem partnerstvu ali družini. V zadnjih 12 mesecih pred opravljanjem ankete je spolno nasilje doživelo 11 žensk (1,5%), ki so odgovorile na vprašanje.

Tabela 56. Spolno nasilje v zadnjih 12. mesecih v intimnem partnerstvu ali v družini

Ali ste v zadnjih 12. mesecih doživeli spolno nasilje?	f	f%
Da	11	1,5
Ne	717	95,3
Skupaj	728	96,8
Ni bilo odgovora	24	3,2
skupaj	752	100,0

Graf 52. Spolno nasilje v zadnjih 12. mesecih v intimnem partnerstvu ali v družini

S križanjem odgovorov o preživetem spolnem nasilju in fizičnem nasilju v odraslosti v obdobju zadnjih 12 mesecev pa smo ugotovili, da 7 žensk odgovorilo, da so v zadnjem letu doživele tako spolno kot fizično nasilje.

Tabela 57. Fizično in spolno nasilje v zadnjih 12. mesecih

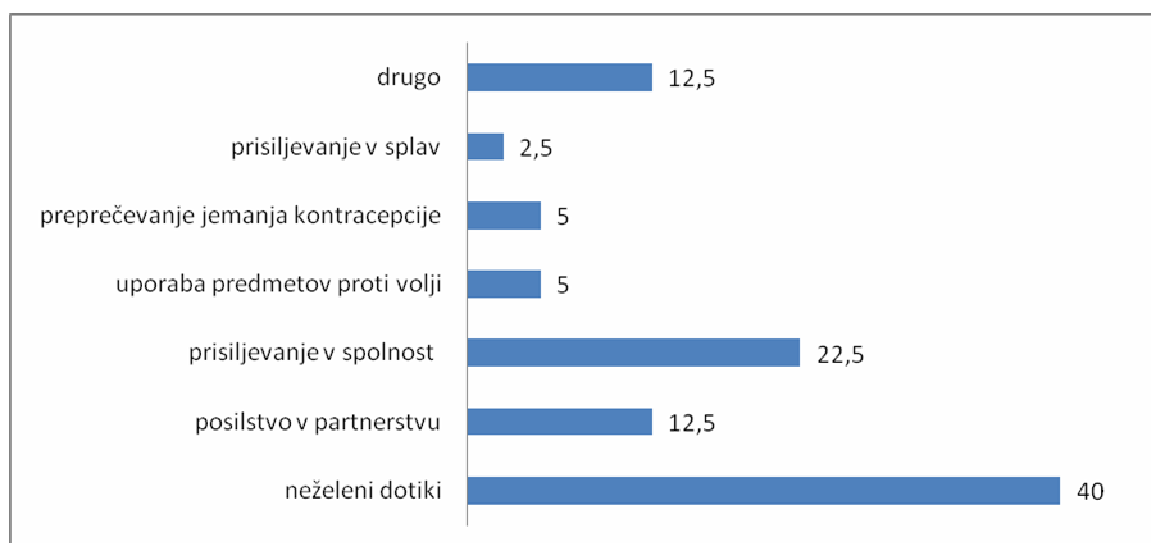
Fizično nasilje v zadnjih 12. mesecih	Spolno nasilje v zadnjih 12 mesecih			Skupaj
	Ni bilo odgovora	DA	NE	
DA	2	7	35	44
NE	17	2	671	690
Drugo	1	1	3	5
Skupaj	20	10	709	739

Izmed oblik spolnega nasilja v zadnjih 12 mesecih je bil najpogostejši odgovor »dotik na seksualen način, ki ga niste želeli, vam je bil mučen, moteč, vas je prizadelo« (16 oseb). 5 oseb je omenilo posilstvo v partnerstvu, prisiljevanje v spolnost proti volji ženske (9 oseb) in uporabo predmetov v spolnosti proti volji osebe (2). Pomembno je, da sta omenjeni tudi »preprečevanje jemanja kontracepcije« (2 osebi) in »prisiljevanje v splav« (1 oseba). Odgovori kažejo na klasičen vzorec spolnega nasilja v intimnih odnosih. Posebej izstopa preprečevanje jemanja kontracepcije, saj gre za kulturno ne-specifično obliko nasilja, pa tudi prisiljevanje v splav. Opozorimo še na to, da je na vprašanje odgovarjalo več žensk (24), kot jih je obkrožilo direktno vprašanje o tem, ali so doživele spolno nasilje v zadnjih 12. mesecih.

Tabela 58. Dejanja, ki jih je vključevalo nasilje v zadnjih 12. mesecih

Dejanja spolnega nasilja v zadnjih 12. mesecih	f	f%	f ₁ %
Dotiki na seksualen način, ki si jih niste želeli in na način, da vam je bilo mučno, moteče in vas je prizadelo	16	2,1	40,0
Posilstvo v partnerstvu (ali zakonu, družini)	5	0,7	12,5
Prisiljevanje v spolne odnose z drugimi ali več osebami	0	0	0
Prisiljevanje v spolne odnose proti vaši volji	9	1,2	22,5
Uporaba predmetov v spolnosti proti vaši volji	2	0,3	5,0
Nasilje med spolnim odnosom	0	0	0
Prisilna prostitucija	0	0	0
Prisiljevanje v gledanje pornografije	0	0	0
Preprečevanje jemanja kontracepcije	2	0,3	5,0
Prisiljevanje v splav	1	0,1	2,5
Drugo, kaj	5	0,5	12,5
Nisem doživljala spolnega nasilja	691	91,9	100,0
Skupaj	715	95,1	
Ni bilo odgovora	37	4,9	
skupaj	752	100,0	

Graf 53. Dejanja, ki jih je vključevalo nasilje v zadnjih 12. mesecih

Pogostost spolnega nasilja je bila različna in se je gibala med 1-3krat na teden (2 odgovora), 1-3krat na mesec (3odgovori), več kot 3x v zadnjem letu (5odgovorov) in manj kot 3x v zadnjem letu (7 odgovorov).

Tabela 59. Pogostost spolnega nasilja v zadnjih 12. mesecih

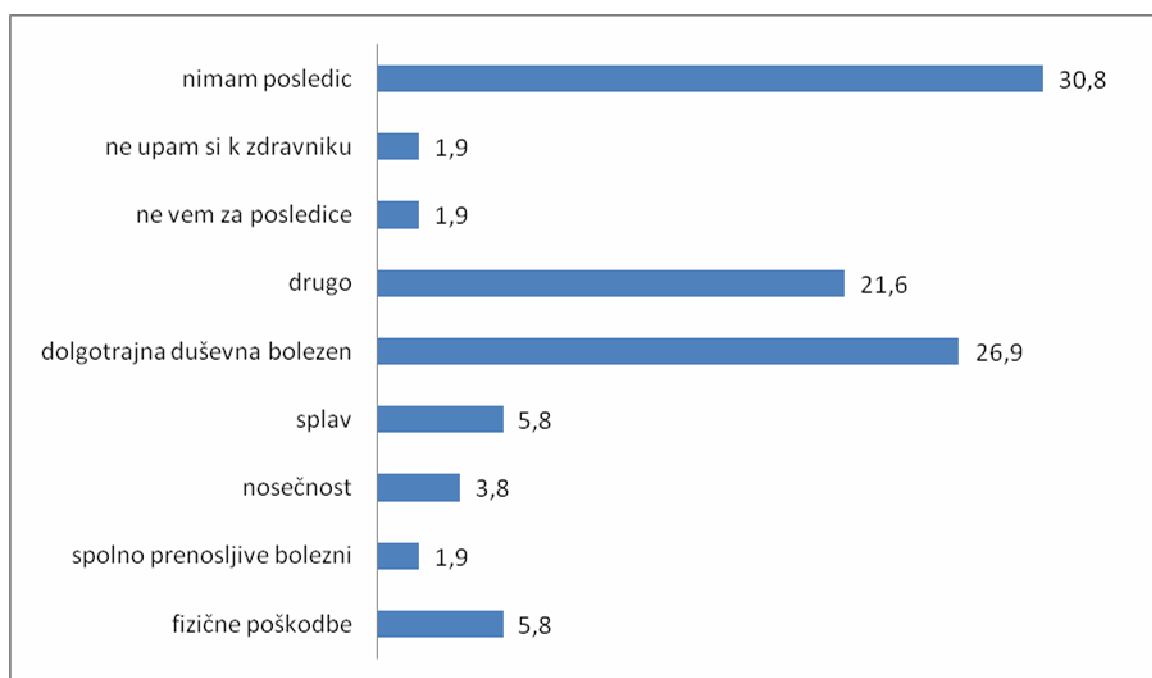
Pogostost	f	f%	f ₁ %
Vsak dan ali skoraj vsak dan	1	0,1	0,1
1-3- krat na teden	2	0,3	0,3
1-3- krat na mesec	3	0,4	0,4
Več kot 3-krat v zadnjem letu	5	0,7	0,7
Manj kot 3x v zadnjem letu	7	0,9	1,0
Drugo	6	0,8	0,8
Ni se zgodilo	692	92,0	96,6
Skupaj	716	95,2	100,0
Ni bilo odgovora	36	4,8	
Skupaj	752	100,0	

Ženske, ki preživljajo spolne zlorabe vedo, da spolno nasilje prinaša posledice na njihovo zdravje. Na vprašanje, kakšne so posledice, ki so nastale v zadnjih 12. mesecih, so ženske med najpogostejšimi posledicami navedle dolgotrajnejše duševne stiske, fizične poškodbe, splav in nosečnost. Večje število žensk je odgovorilo z odgovorom »drugo« (11 oseb), kamor se uvrščajo zelo različni odgovori: nočne more, jeza, nezaupanje do starejših moških, občutek ogroženosti, ipd. Tudi med odgovori »drugo« so navedeni tisti, ki bi jih uvrstili med duševne stiske in težave z duševnim zdravjem kot na primer »kratkotrajna duševna stiska« (1 oseba), »psiha« (1 oseba). Med težave z duševnim zdravjem bi bilo mogoče uvrstiti tudi posledice iz prejšnjega stavka. To pomeni, da so ženske kot posledice nasilja najpogosteje navedle najrazličnejše težave z duševnim zdravjem in da je 11 osebam (1,9%), mogoče prišteti vsaj še 3 osebe, torej skupaj 14 oseb. Preostale osebe so navajale tudi krvavitev (1 oseba), odpor do spolnih odnosov (1 oseba).

Tabela 60. Posledice, ki so nastale v zadnjih 12. mesecih zaradi teh dejanj

Posledice	f	f%	f ₁ %
Fizične poškodbe	3	0,3	5,8
Spolno prenosljive bolezni	1	0,1	1,9
Nosečnost	2	0,3	3,8
Splav	3	0,4	5,8
AIDS	0	0	0
Dolgotrajnejša duševna stiska	14	1,9	26,9
Drugo	11	1,46	21,6
Ne vem za posledice	1	0,1	1,9
Ne upam si k zdravniku	1	0,1	1,9
Nisem imela posledic	16	2,1	30,8
Nisem doživela spolnega nasilja	682	90,7	100,0
Skupaj	719	95,6	
Ni bilo odgovora	33	4,4	
Skupaj	752	100,0	

Graf 54. Posledice, ki so nastale v zadnjih 12. mesecih zaradi teh dejanj

Zanimiv odgovor med skupino »drugo« je tudi, da je bila posledica spolnega nasilja »jeza« (1 oseba). Ni pojasnjeno, ali anketiranka dojema jezo kot nekaj negativnega in kot negativno posledico nasilja ali pa kot dejstvo in čustveno stanje. Prva interpretacija je med ženskami zelo pogosta, saj se »jeza« praviloma dojema kot negativno čustvo, ki lahko ženski prinese negativne posledice.

Dejstvo je, da so posledice spolnih zlorab zelo težko merljive v kratkem časovnem obdobju, saj so psihične in fizične stiske lahko posledica zgodnejših zlorab, ki so nastale pred obdobjem 12 mesecev. Zato je še toliko pomembneje, da so anketiranke identificirale duševne stiske kot posledice spolnega nasilja.

Spolno nasilje v zadnjih 12. mesecih

- V zadnjih 12. mesecih je spolno nasilje doživelo 11 žensk ali 1,5%.
- 7 žensk je v zadnjih 12 mesecih doživelo tako fizično kot spolno nasilje.
- Najpogostejše oblike spolnega nasilja so dotiki na seksualen način, ki jih anketiranke niso želele in so bili mučni, moteči in so jih prizadeli. Sledilo je prisiljevanje v spolnost, posilstvo v partnerstvu, uporaba predmetov proti volji anketirank, preprečevanje jemanja kontracepcije in prisiljevanje v splav. Strategija spolnega nasilja je torej tako neželena nosečnost kot preprečevanje nosečnosti.
- 24 žensk (ali 3,2%) je odgovorilo tudi na vprašanje o pogostosti spolnega nasilja. Najpogosteje se nasilje zgodi nekajkrat na leto, vendar so tudi ženske, ki ga doživljajo vsak dan ali nekajkrat na teden.
- Najpogostejše posledice spolnega nasilja za zdravje žensk so dolgotrajne duševne stiske, fizične poškodbe, splav in nosečnost. Nekatere ženske si kljub poškodbam ne upajo k zdravniku.

6.3.3. Ponavljanje spolnega nasilja: doživeto spolno nasilje po 15. letu starosti in spolno nasilje v zadnjih 12. mesecih

Poglavje večinoma ne bomo podprle s tabelami ali grafi, ker gre za 4 osebe in tabelarni prikaz ni smiseln. Vse tabele so prikazane v prilogi 1. Značilnosti bomo prikazale opisno.

Eden najbolj zaskrbljujočih podatkov ankete je, da izmed žensk, ki so doživljale spolno nasilje od 15. leta starosti kar 4 osebe doživljajo spolno nasilje tudi v zadnjih 12 mesecih.

Tabela 61. Osebe, ki so doživele spolno nasilje po dopolnjenem 15. letu in osebe, ki so ga doživljale v zadnjih 12 mesecih

	Spolno nasilje v zadnjih 12. mesecih			Skupaj
	DA	NE	Drugo	
Doživeto spolno nasilje pred 15. letom starosti	4	42	0	46
Skupaj	4	42	0	46

Dve anketiranki, ki sta doživeli spolno nasilje od dopolnjenega 15. leta starosti in tudi v zadnjih 12. mesecih, sta stari od 30 do 39, po ena pa v skupinah od 40 do 49 in od 50 do 59 let starosti. Po ena ima nedokončano osnovno šolo, poklicno šolo, srednjo šolo in višjo šolo (tabela 21b v prilogi 1).

Svoje zdravje ocenjujeta dve osebi kot povprečno, ena kot dobro in ena kot slabo (tabela 21c v prilogi 1).

Vse 4 osebe redno uživajo zdravila proti bolečinam (1), proti glavobolu (1) in proti depresiji (2), občasno pa še tablete za živce in proti depresiji (tabela 21d v prilogi 1).

Značilno je redno in občasno doživljanje stresa, tesnobe, glavobola, driske, utrujenosti, nespečnosti, motnje spomina, stalna bolečina v predelu telesu, strah. Pomembno je, da so 3 ženske izmed 4 oseb navedle, da redno doživljajo vrtoglavico (tabela 21e v prilogi 1).

Ena povzročiteljica je bila ženska in trije povzročitelji so bili moški. Z žensko je bila anketiranka v zvezi v zadnjih 12. mesecih, z moškim pa so vse tri anketiranke še vedno v odnosu (tabela 21f v prilogi 1).

Tabela 62. Spol povzročitelja fizičnega nasilja in čas odnosa oseb, ki so doživele fizično nasilje po dopolnjenem 15. letu starosti in ki so ga doživele tudi v zadnjih 12. mesecih s povzročiteljem nasilja

Spol povzročitelja	Čas odnosa s povzročiteljem nasilja				Skupaj
	V odnosu sem zdaj	V odnosu sem bila v zadnjih 12. mesecih	V odnosu sem bila pred več kot enim letom	Z njim živim od rojstva/z njim sem odraščala	
Ženska		1			1
Moški	3				3
Skupaj	3	1	0	0	4

Povzročitelji spolnega nasilja nad anketirankami, ki so doživele spolno nasilje od dopolnjenega 15. leta starosti in tudi v zadnjih 12. mesecih ne uživajo droge, eden od povzročiteljev vsak dan uživa alkohol, eden nikoli, eden nekajkrat na leto in eden nekajkrat na teden (tabela 21g v prilogi 1).

Pomoč je zaradi svojega nasilja poiskal eden od povzročiteljev, ki ga je obravnavala policija. Ostali tega niso storili. Policija je obravnavala le enega od povzročiteljev (tabela 21h v prilogi 1).

Dve osebi se počutita varni, dvema pa povzročitelj še vedno grozi (tabela 21i v prilogi 1)

Ponavljjanje nasilja: Spolno nasilje v zadnjih 12. mesecih in od 15. leta starosti

- **4 ženske so spolno nasilje doživele tako od 15. leta starosti dalje in v zadnjih 12. mesecih.**
- **Dve sta v srednjih letih (30-39) in dve v poznih srednjih letih 40-59)**
- **Zdravje ocenjujejo kot povprečno. Vse 4 osebe uživajo tablete proti bolečinam in 2 proti depresiji.**
- **Pogosto doživljajo stres, tesnobo, glavobol, imajo driske, so utrujene, imajo nespečnost, motnje spomina, stalno bolečino v predelu telesa, strah in skoraj vse vrtoglavico.**
- **Ena od 4 povzročiteljev je ženska.**
- **Eden od povzročiteljev uživa alkohol vsak dan, nobeden ne uživa drog.**

6.4. Izkušnje nasilja: Psihično nasilje

Psihično nasilje imenujemo tudi čustveno ali duševno nasilje, je torej tisto nasilje, ki povzroča resne posledice za duševno zdravje in čustvovanje osebe. Poznamo tri vrste psihološkega nasilja in sicer grožnje (npr. z umorom vas, otrok, sorodnikov ali vaših živali), ustrahovanje (zasledovanje, odvzemanje prostosti, odvzemanje predmetov, kot je telefon) in nadlegovanje (stalna prisotnost, zasledovanje) (Sonkin, spletni vir). V vprašalnik smo vključili tista dejanja

psihološkega nasilja, ki so obravnavana v različni znanstveni literaturi, nekaj pa so jih navedle tudi delavke različnih nevladnih organizacij, ki so pregledale vprašalnik pred anketiranjem in se pojavljajo najpogosteje pri njihovem delu. Psihično nasilje je pogosto relativizirano in minimalizirano, ker ga povezujejo s konflikti v partnerstvu in vedenjem, ki ga sprožajo takšni konflikti. Vendar so spoznanja zadnjih 30. let privedla do tega, da je psihično nasilje zaradi svojih posledic postalo predmet kazenskih zakonodaj v mnogih državah sveta. Resnost psihičnega nasilja je pokazala tudi pričujoča raziskava.

6.4.1. V zadnjih 12. mesecih doživeto psihično nasilje

49,9% anketirank je poročalo o psihično nasilju v zadnjih 12. mesecih. Med doživetim psihičnim nasiljem se najpogosteje pojavljajo zmerjanje, sledijo pa lažne obtožbe, izražanje ljubosumja, jezno in glasno vpitje, da se oseba prestraši, zastraševanje, žaljivo izražanje glede zunanjega videza, opustitev pomoči, ko je oseba imela zdravstvene težave in spravljanje v neprijeten položaj med sodelavci. Med pomembnimi, a manjkrat navedenimi odgovori so tudi: razkazovanje orožja pred osebo, poškodovanje ali povzročitev smrti živali na katero je oseba navezana in zasledovanje z avtomobilom.

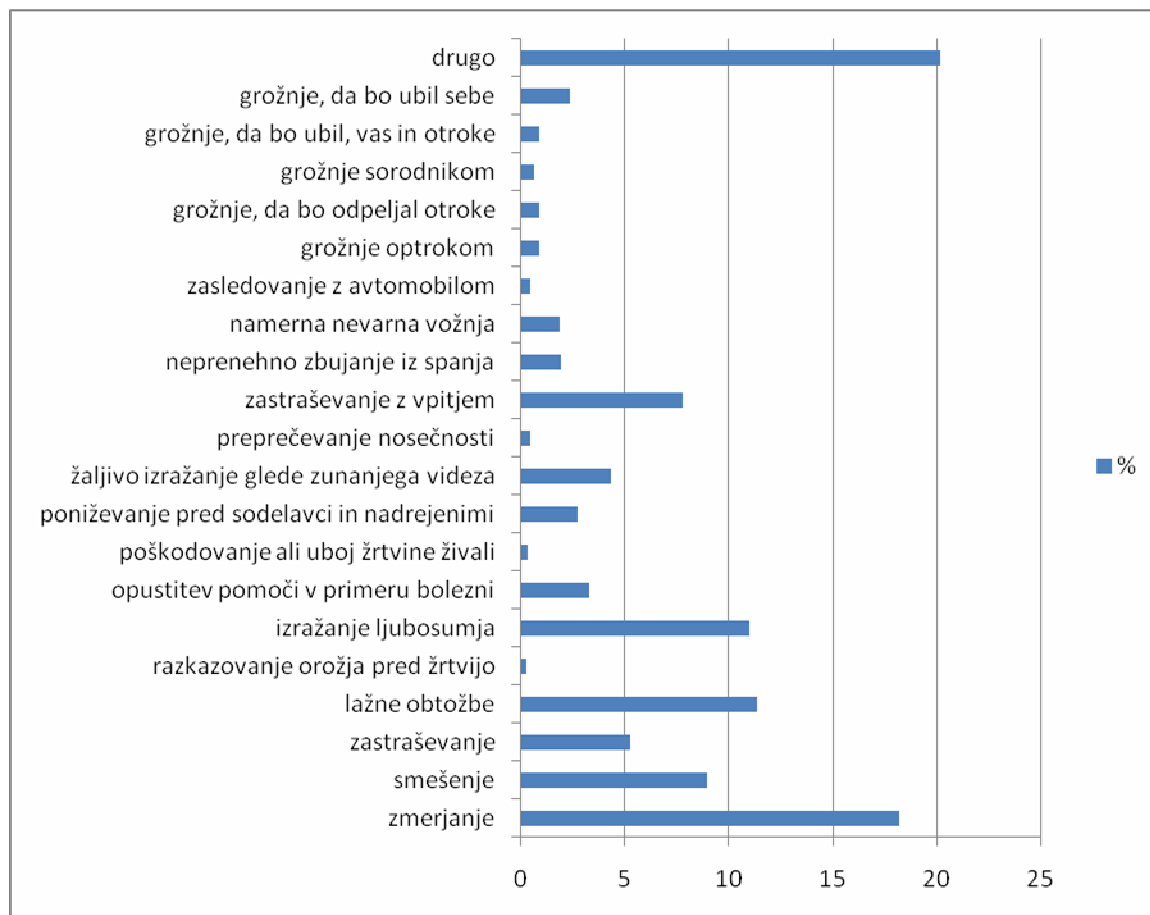
Pomembni so tudi tisti odgovori, ki dokazujejo, da nasilneži pogosto grozijo ženskam z odvzemom otrok, grozijo otrokom samim ali grozijo z ubojem ženske in otrok. Grozijo tudi bližnjim sorodnikom ženske. Včasih pa grozijo s samomorom ali uporabljajo razpršene grožnje («naredil bo kaj hudega»). Pod drugo so osebe navajale: cinizem, grožnja, da bo odšel stran, prekinil odnose, slabo življenje, ne ravno grožnje otrokom, pač pa da jim bo povedal, kakšna je anketiranka, iskanje podpore pri otrocih.

Tabela 63. V zadnjih 12. mesecih doživeto PSIHIČNO nasilje v intimnem partnerstvu ali v družini

Dogodki	f	f%
Zmerjanje	137	18,2
Smešenje	68	9,0
Zastraševanje	40	5,3
Lažne obtožbe	86	11,4
Razkazovanje orožja pred vami	2	0,3
Omejevanje ali preprečevanje stikov s sorodniki ali prijatelji	22	2,9
Izražanje ljubosumja	83	11,0
Opustitev pomoči, ko ste imeli zdravstvene težave, bolezen	25	3,3
Poškodovanje ali povzročitev smrti živali, na katero ste navezani	3	0,4
Spravljanje v neprijeten položaj pred sodelavci in nadrejenimi	21	2,8
Žaljivo izražanje glede vašega zunanjega videza	33	4,4
Preprečevanje, da bi zanosili	4	0,5
Ježno in glasno vpitje tako, da vas prestraši	59	7,8
Zbujanje ponoči, ne dovoli vam spati	15	2,0
Namerno nevarna vožnja avtomobila, da vas zastraši	14	1,9
Zasledovanje z avtomobilom	4	0,5
Grožnje otrokom	7	0,9
Grožnje, da vam bo odvzel oz. odpeljal otroka	7	0,9
Grožnje bližnjim sorodnikom tako, da vas ne upajo braniti	5	0,7
Grožnje da bo ubil vas, otroke in bližnje sorodnike	7	0,9
Grožnje, da se bo ubil ali kaj hudega naredil, če ga boste zapustili	18	2,4
Drugo	152	20,2
Skupaj	375	49,9
Ni bilo odgovora	377	50,1
Skupaj	752	100,0

Možnih je več odgovorov

Graf 55. V zadnjih 12. mesecih doživeto PSIHIČNO nasilje v intimnem partnerstvu ali v družini

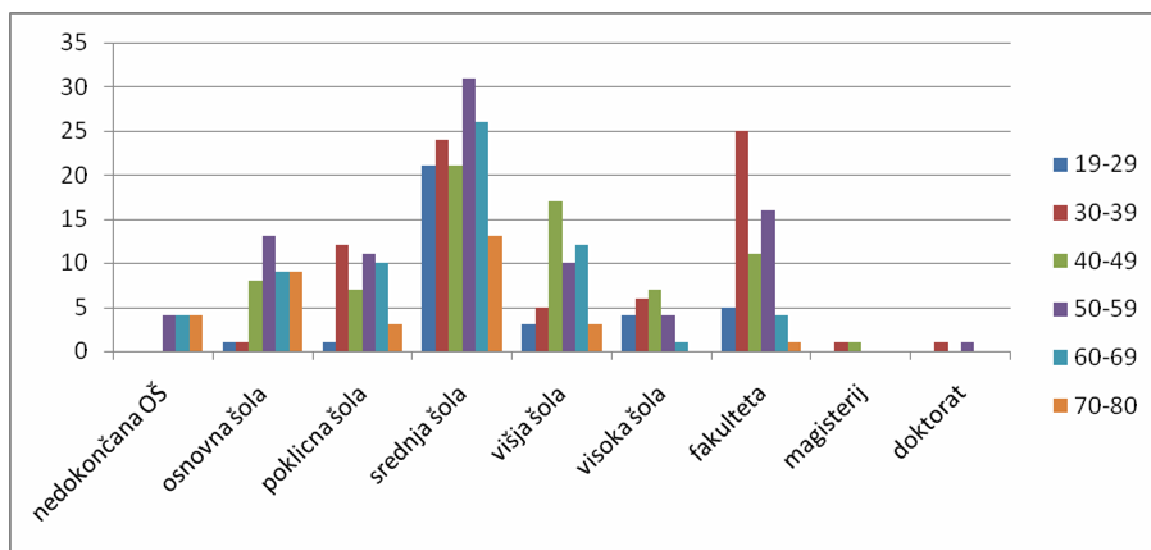
6.4.2. Starost in izobrazba anketirank, ki so v zadnjih 12. mesecih doživele psihično nasilje

Najpogostejša izobrazba oseb, ki so doživele psihično nasilje je srednja šola, ki jo ima 136 ali 36,7% anketirank. Sledi fakulteta (16,7%), potem višja šola (13,5%). Dve anketiranki imata doktorat in dve magisterij. 97 anketirank ima nižjo izobrazbo od srednje šole (26,1%) in 138 (37,2%) ima višjo izobrazbo od srednje. Najpogostejša starostna skupina je od 50 do 59 (90 anketirank ali 24,3%) najmanj jih je v starostnih skupinah od 19 do 29 in od 70 do 80 (53 in 33). V ostalih skupinah so približno enako razporejene.

Tabela 64. Starost in izobrazba anketiranih oseb, ki so doživele psihično nasilje v zadnjih 12. mesecih v intimnem partnerstvu ali v družini

Dosežena izobrazba	Starost						Skupaj
	od 19 do 29	od 30 do 39	od 40 do 49	od 50 do 59	od 60 do 69	od 70 do 81	
1. Nedokončana OŠ				4	4	4	12
2. Osnovna šola	1	1	8	13	9	9	41
3. Poklicna šola	1	12	7	11	10	3	44
4. Srednja šola	21	24	21	31	26	13	136
5. Višja šola	3	5	17	10	12	3	50
6. Visoka strokovna šola	4	6	7	4	1		22
7. Fakulteta	5	25	11	16	4	1	62
8. Magisterij		1	1				2
9. Doktorat		1		1			2
Skupaj	35	75	72	90	66	33	371

Graf 56. Starost in izobrazba anketiranih oseb, ki so doživele psihično nasilje v zadnjih 12. mesecih v intimnem partnerstvu ali v družini

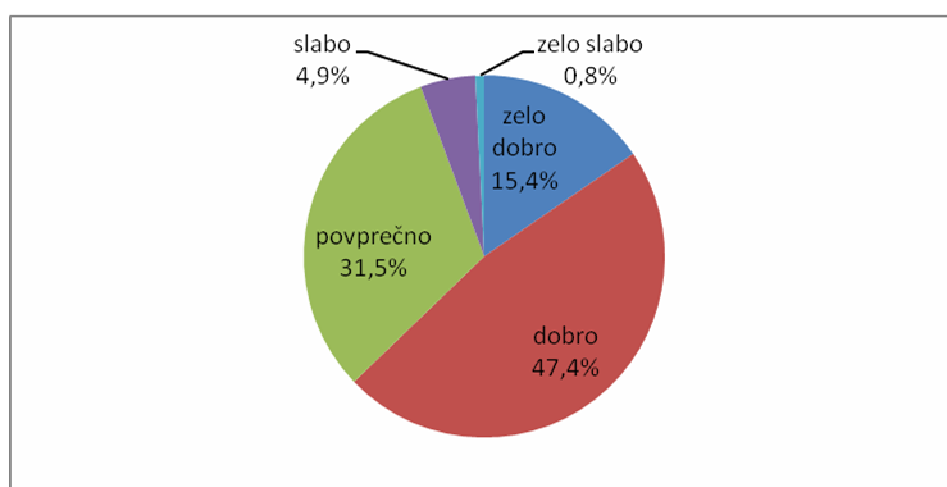
6.4.3. Zdravje anketirank, ki so v zadnjih 12. mesecih doživele psihično nasilje

Večina zdravje ocenjuje bolje od povprečnega. Le 21 od 371 ga ocenjuje kot slabo ali zelo slabo.

Tabela 65. Doživljanje lastnega zdravstvenega stanja oseb, ki so doživele psihično nasilje v zadnjih 12. mesecih v intimnem partnerstvu ali v družini

	f
Zelo dobro	15,4
Dobro	47,4
Povprečno	31,5
Slabo	4,9
Zelo slabo	0,8
Skupaj	100,0

Graf 57. Doživljanje lastnega zdravstvenega stanja oseb, ki so doživele psihično nasilje v zadnjih 12. mesecih v intimnem partnerstvu ali v družini

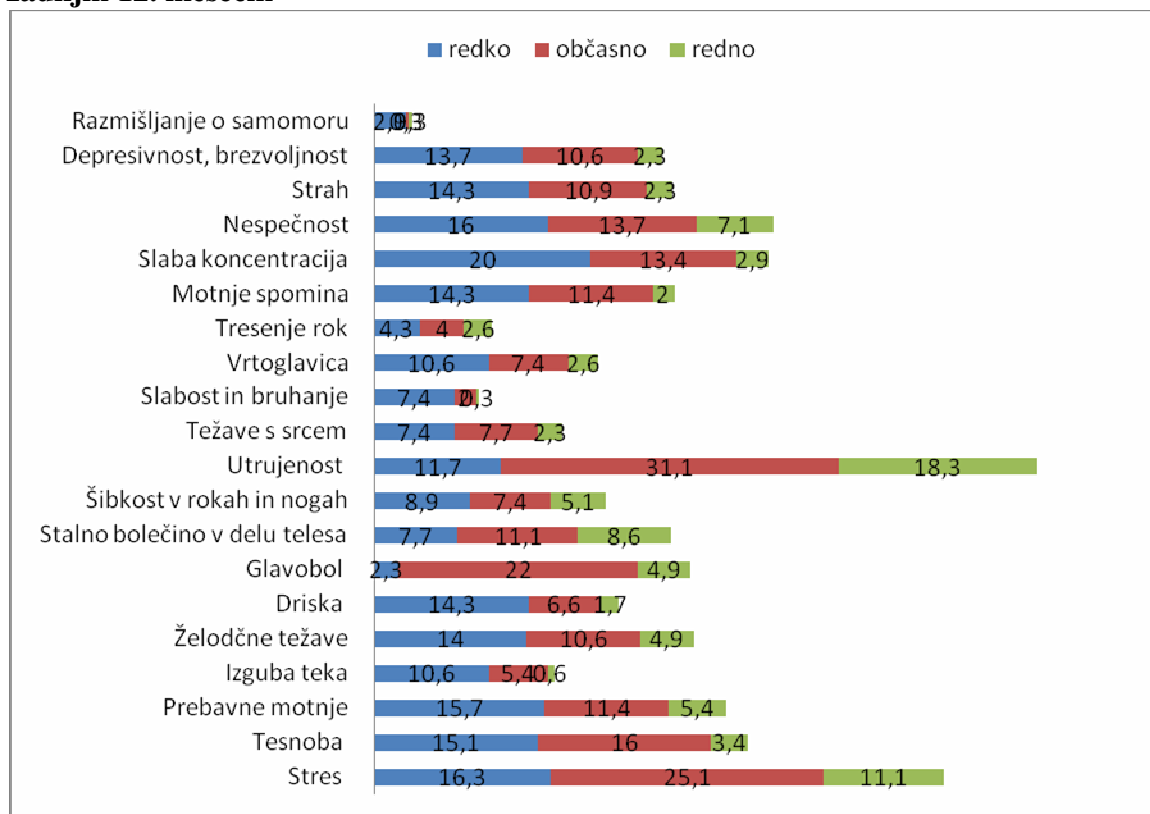
Statistično križanje podatkov med doživljanjem lastnega zdravja in med znaki psihičnega nasilja je pokazalo, da prihaja do statistično pomembnih korelacij med obema. Ženske, ki doživljajo zmerjanje, smešenje, zastraševanje, lažne obljube, omejevanje in preprečevanje stikov s sorodniki in prijatelji, opustitev pomoči, ko so imele zdravstvene težave, žaljivo izražanje glede njihovega zunanjšega videza, jezo in glasno vpitje, da bi se prestrašile, preprečevanje spanja ponoči, zasledovanje z avtomobilom in grožnje s smrtjo anketirankam, otrokom ali sorodnikom, slabše ocenjujejo svoje zdravje.

O telesnih in čustvenih znakih psihičnega nasilja se pokaže naslednja slika. V kategoriji redno je največ anketirank označilo utrujenost, sledi stres, stalna bolečina v predelu telesa, nespečnost, šibkost v rokah in nogah, želodčne težave in glavobol, tesnoba in ostale sledijo v manjšem razmerju. Če seštejemo vrednosti v kategorijah redko, občasno in redno, pa je vrstni red sledeč: Utrujenost 61,1%, stres, 52,6%, nespečnost 36,9%, slaba koncentracija 36,3%, tesnoba 34,3%, prebavne motnje 32,6%, glavobol 29,1%, motnje spomina 27,7%, stalna bolečina v predelu telesa 27,4%, strah 27,4% in depresivnost 26,6%. 12 ali 3,4% anketirank misli na samomor od tega 1 občasno in 1 redno.

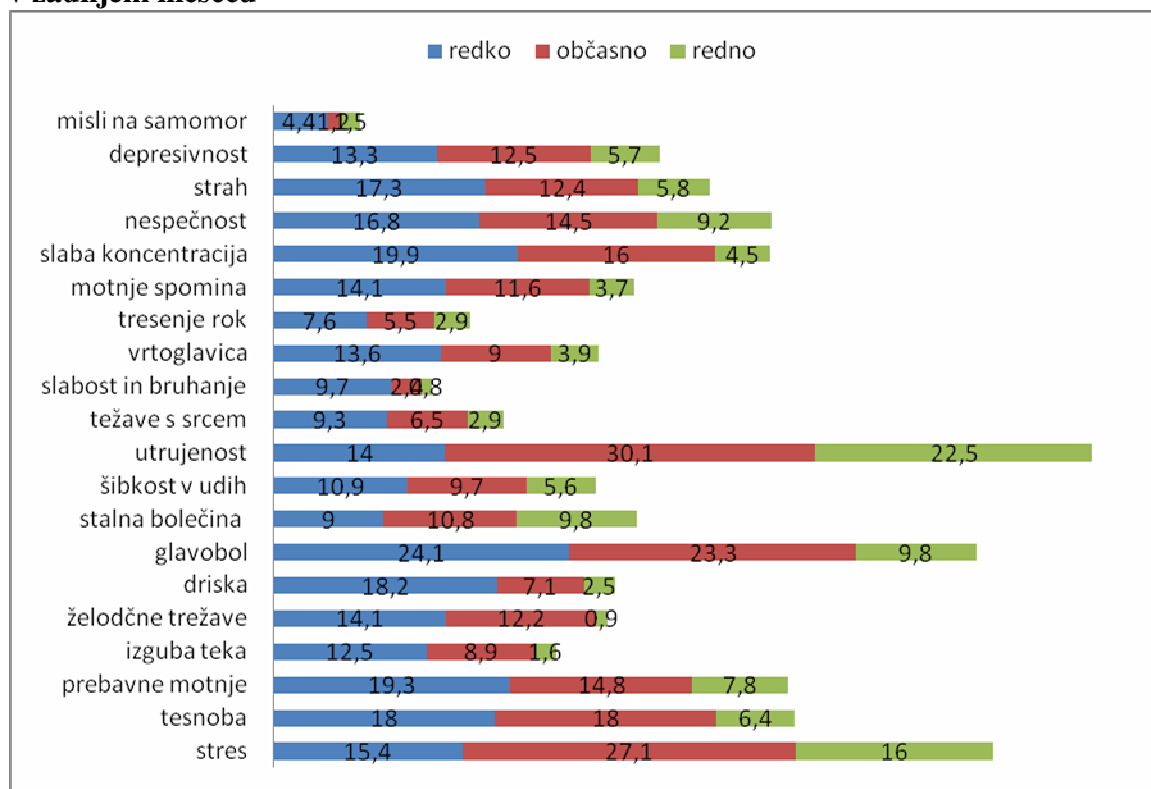
Tabela 66. Telesni in čustveni znaki, ki so jih osebe, ki so doživele psihično nasilje v zadnjih 12. mesecih v intimnem partnerstvu ali v družini

	Ni odgovora %	Redko %	Občasno %	Redno %	Nikoli %
Stres	38,0	16,3	25,1	11,1	9,4
Tesnoba	43,4	15,1	16,0	3,4	2,2
Prebavne motnje	45,8	15,7	11,4	5,4	21,7
Izguba teka	48,6	10,6	5,4	0,6	34,9
Želodčne težave	43,4	14,0	10,6	4,9	27,1
Driska	48,0	14,3	6,6	1,7	29,4
Glavobol	15,5	2,3	22,0	4,9	10,6
Stalno bolečino v delu telesa	42,6	7,7	11,1	8,6	30,0
Šibkost v rokah in nogah	47,4	8,9	7,4	5,1	31,1
Utrujenost	41,7	11,7	31,1	18,3	3,1
Težave s srcem	45,1	7,4	7,7	2,3	37,4
Slabost in bruhanje	49,1	7,4	2,0	0,3	41,1
Vrtoglavica	46,0	10,6	7,4	2,6	33,4
Tresenje rok	48,6	4,3	4,0	2,6	40,6
Motnje spomina	43,4	14,3	11,4	2,0	29,1
Slaba koncentracija	44,0	20,0	13,4	2,9	19,7
Nespečnost	39,1	16,0	13,7	7,1	24,0
Strah	47,4	14,3	10,9	2,3	25,1
Depresivnost, brezvoljnost	45,1	13,7	10,6	2,3	28,3
Razmišljanje o samomoru	49,7	2,9	0,3	0,3	46,9

Graf 58. Telesni in čustveni znaki, ki so jih osebe, ki so doživele psihično nasilje v zadnjih 12. mesecih

Graf 59. Samoocena telesnih in čustvenih znaki, ki so jih vse anketiranke opazile pri sebi v zadnjem mesecu

Primerjava med ženskami, ki doživljajo psihično nasilje in celotno populacijo, pokaže nekaj presenetljivih razlik. Ženske, ki doživljajo psihično nasilje, doživljajo manj stresa, tesnobe, redkeje imajo prebavne motnje, slabo koncentracijo, nespečnost, stres in strah. Manj so tudi depresivne od celotne populacije. V 6. primerih so bile povzročiteljice ženske, s katerimi so bodisi odraščale ali pa so bile z njimi v odnosu pred več kot enim letom. 21 povzročiteljev je bilo moških, z večino so bile v odnosu pred več kot enim letom ali pa so z njimi odraščale. Druge anketiranke na vprašanje niso odgovorile.

6.4.4. Spol povzročiteljev psihičnega nasilja

Tabela 67. Spol povzročitelja psihičnega nasilja in čas odnosa oseb, ki so doživele psihično nasilje v zadnjih 12. mesecih v intimnem partnerstvu ali v družini

		Čas odnosa s povzročiteljem nasilja				Skupaj
		V odnosu sem zdaj	V odnosu sem bila v zadnjih 12. mesecih	V odnosu sem bila pred več kot enim letom	Z njim živim od rojstva/z njim sem odraščala	
Spol povzročitelja	Ženska			11,1	11,1	22,2
	Moški	3,7	3,7	40,7	29,6	77,8
Skupaj		3,7	3,7	51,8	40,7	100,0

Največ povzročiteljev nasilja je v starostni skupini od 46 do 55 let in od 66 do 75 let. Najpogostejša izobrazba povzročiteljev je srednja šola, sledi višja šola, poklicna šola, nedokončana osnovna šola, osnovna šola, visoka strokovna in fakulteta. Izobrazba povzročiteljev je nekoliko nižja od izobrazbe anketirank (tabela 26e v prilogi 1). Alkohol pije vsak dan 15% povzročiteljev in droge uživa 1 povzročitelj psihičnega nasilja (tabela 26f v prilogi 1). Policija je zaradi povzročene psihičnega nasilja obravnavala 16 povzročiteljev, 2 sta iskala pomoč zaradi svojega nasilja, za 3 pa tega podatka ni. Policija ni obravnavala 27 povzročiteljev, vendar so 3. iskali strokovno pomoč zaradi svojega nasilja (tabela 26g v prilogi 1).

Psihično nasilje

- **49,9% anketirank je poročalo o psihičnem nasilju v zadnjih 12. mesecih.**
- **Najpogosteje doživljajo zmerjanje (18,2%), sledijo lažne obtožbe (11,4%), izražanje ljubosumja (11,0%), jezno in glasno vpitje, da se oseba prestraši (7,8%), zastraševanje (5,3%), žaljivo izražanje glede zunanjega videza (4,4%), in spravljanje v neprijeten položaj med sodelavci (2,8%).**
- **Med dejanji se pojavijo tudi takšna, ki resno ogrožajo življenja anketirank: opustitev pomoči, ko je oseba imela zdravstvene težave, razkazovanje orožja pred osebo, poškodovanje ali povzročitev smrti živali, na katero je oseba navezana in zasledovanje.**
- **Pomembni so tudi tisti odgovori, ki dokazujejo, da nasilneži pogosto grozijo ženskam z odvzemom otrok, grozijo otrokom samim ali grozijo z ubojem ženske in otrok. Grozijo tudi bližnjim sorodnikom ženske.**
- **Najpogostejša izobrazba žrtev psihičnega nasilja je srednja šola, ki jo ima 36,7% anketirank. Sledi fakulteta (16,7%), potem višja šola (13,5%). Dve anketiranki imata doktorat in dve magisterij. 26,1% anketirank ima nižjo izobrazbo od srednje šole in 37,2% ima višjo izobrazbo od srednje.**
- **Najpogostejša starostna skupina je od 50 do 59 (24,3%) najmanj jih je v starostnih skupinah od 19 do 29 in od 70 do 80.**
- **72,8% jih ocenjuje svoje zdravje boljše in le 5,7 slabše od povprečnega.**
- **Ženske, ki doživljajo psihično nasilje, doživljajo manj stresa, tesnobe, redkeje imajo prebavne motnje, slabo koncentracijo, nespečnost, stres in strah. Manj so tudi depresivne od celotne populacije.**
- **Ženske, ki doživljajo zmerjanje, smešenje, zastraševanje, lažne obljube, omejevanje in preprečevanje stikov s sorodniki in prijatelji, opustitev pomoči, ko so imele zdravstvene težave, žaljivo izražanje glede njihovega zunanjega videza, jezno in glasno vpitje, da bi se prestrašile, preprečevanje spanja ponoči, zasledovanje z avtomobilom in grožnje s smrtjo anketirankam, otrokom ali sorodnikom, slabše ocenjujejo svoje zdravje.**
- **22,2% povzročiteljic je ženskega spola in 77,8% je moških.**
- **Anketiranke so z njimi bodisi odraščale ali pa so bile z njimi v odnosu pred več kot enim letom.**
- **Največ povzročiteljev nasilja je v starostni skupini od 46 do 55 let in od 66 do 75 let.**
- **Izobrazba povzročiteljev je nekoliko nižja od izobrazbe anketirank.**

- Alkohol pije vsak dan 15% povzročiteljev in droge uživa 1 povzročitelj psihičnega nasilja.

6. 5. Izkušnje nasilja: Premoženjsko nasilje

Tako kot pri drugih oblikah nasilja, gre tudi pri ekonomskem nasilju za različne strategije, ki nasilnežu pomagajo vzdrževati nadzor nad žrtvijo, kot na primer nadzor nad prihodki družine ali prepuščanje plačevanja položnic za gospodinjstvo in otroke partnerki. Za ekonomsko nasilje gre tudi, ko nasilni partner partnerki prepoveduje in preprečuje zaposlovanje, s čimer povečuje svoj nadzor nad njo, saj je tako popolnoma finančno odvisna od njega. Da gre za vzvod nasilja, ki ga povzročitelji nasilja zavestno uporabljajo, se izkaže, ko začne žrtev razmišljati o odhodu in je dejstvo, da je brez lastnih prihodkov in službe, kritičnega pomena, da ne more oditi iz nasilnega odnosa. Takrat se verjetno najbolj zave pasti finančne odvisnosti, občutek ujetosti in brezizhodnosti pa se intenzivira. Če je zaposlena, poskuša po odhodu nasilnež pogosto doseči njeno vrnitev tudi tako, da z nasiljem in nadlegovanjem nadaljuje na delovnem mestu, tako da ji lahko zaradi tega grozi izguba službe. Tveganje, ki ga prinaša nasilje, je lahko tudi izguba stanovanja. Če družina živi v najemniškem stanovanju, jim lahko grozi izselitev, na primer zaradi pritožb stanovalcev zaradi »hrupa«; če pa imata skupno lastniško stanovanje, pomeni odhod finančno tveganje v smislu, da so postopki za pridobitev deleža na premoženje običajno dolgotrajni, v tem času pa žrtev najema stanovanje na prostem trgu, kar dodatno otežuje njen finančni položaj. Ena od metod vzdrževanja nadzora nad žrtvijo je tudi poškodovanje njene lastnine, posebej pa še predmetov, ki imajo emocionalno vrednost ali pa hišnih ljubljencev (Davis 1998).

Na vprašanje o škodi na premoženju kot posledici nasilnega odnosa je odgovorilo 95,7% anketiranih. 7% anketirank je navedlo različne oblike premoženjske škode, kot so:

- nadzorovanje porabe denarja (2,8%),
- nasilni partner je edini lastnik skupnega premoženja (2,1%),
- ima edini dostop do denarja (1,3%),
- grozi z uničenjem bivališča ali drugega premoženja (1,3%),
- krade denar in predmete (1,2%),
- ne plačuje preživnine (1,2%),
- vzame ves denar (0,9%),
- preprečuje vam zaposlitev (0,7%),
- kaznuje vas tako, da uničuje vam ljube predmete (0,7%).

Pod drugo so anketiranke navajale še primere ekonomskega nasilja, kot so: da je plačilo stroškov na plečih žrtve, da ne prispeva k skupnim stroškom ali recimo k stroškom za hrano. Nekaj je bilo omenjenih poskusov izselitev partnerke iz stanovanja. Omenjeni so bile tudi poškodbe na službenem vozilu in škoda, ki nastane v pijanosti (razbiti predmeti, metanje stvari naokoli). Ena anketiranka je omenila, da na skrivaj jemlje kredite.

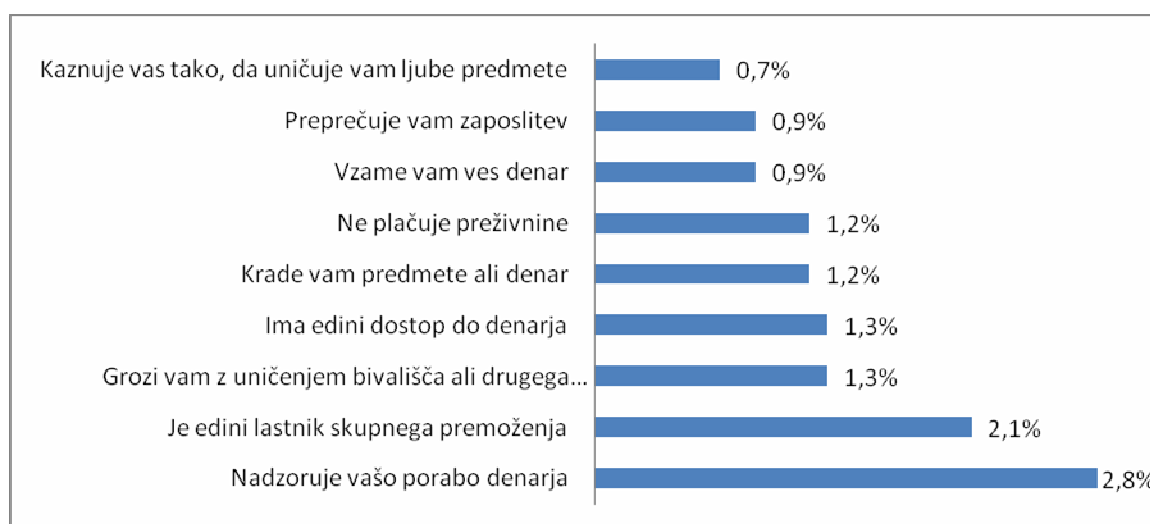
Med oblikami ekonomskega nasilja torej prevladujejo različne oblike nadzora nad sredstvi (nadzor nad porabo denarja, nadzor nad dostopom do denarja, izključno lastništvo nad skupnim premoženjem, odvzemanje vsega denarja). Temu sledi kraja in uničevanje premoženja ali ljubih predmetov ali grožnje glede tega. 1,2% žensk je omenilo neplačevanje preživnin in 0,7 ženskam so partnerji preprečevali in prepovedovali zaposlitev.

Tabela 68. Oblike ekonomskega nasilja

Doživljanje škode	f%
Nadzoruje vašo porabo denarja	2,8
Je edini lastnik skupnega premoženja	2,1
Grozi vam z uničenjem bivališča ali drugega premoženja	1,3
Ima edini dostop do denarja	1,3
Krade vam predmete ali denar	1,2
Ne plačuje preživnine	1,2
Vzame vam ves denar	0,9
Preprečuje vam zaposlitev	0,9
Kaznuje vas tako, da uničuje vam ljube predmete	0,7
Drugo	1,6
Nisem doživela povzročanja premoženjske škode	88,7
Skupaj	95,7
Ni bilo odgovora	4,3
Skupaj	100,0

Možnih je več odgovorov

Graf 60. Oblike ekonomskega nasilja

Poškodovanje premoženja

- **7% anketirank je navedlo različne oblike premoženjske škode, med katerimi prevladujejo različne oblike nadzora nad sredstvi (nadzor nad porabo denarja, nadzor nad dostopom do denarja, izključno lastništvo nad skupnim premoženjem, odvzemanje vsega denarja).**
- **Temu sledi kraja in uničevanje premoženja ali ljubih predmetov ali grožnje glede tega.**
- **1,2% žensk je omenilo neplačevanje preživnin.**
- **0,7 ženskam so partnerji preprečevali in prepovedovali zaposlitev.**

6.6. Izkušnje nasilja: Omejevanje gibanja, stikov in osebne svobode

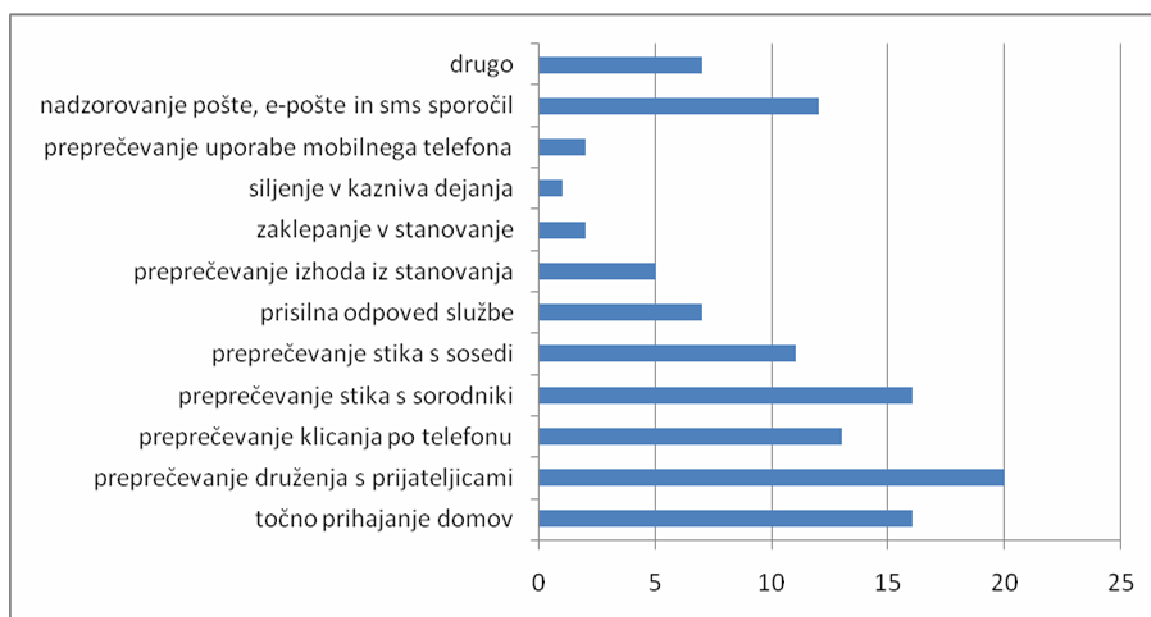
Omejevanje svobode gibanja je eno od klasičnih oblik nasilja nad ženskami in se lahko pojavlja v povezavi s fizičnim, spolnim in psihičnim nasiljem nad ženskami.

V neusmerjenem vzorcu je na vprašanje, ali je oseba doživljala omejevanje gibanja, stikov in osebne svobode odgovorilo 718 anketirank (95,47%), izmed katerih 672 (89,4%) ni doživelo nobene od oblik omejevanja gibanja, stikov in osebne svobode. **46 oseb (6,1%) pa je doživelo omejevanje**, najpogosteje v obliki prepovedi druženja s prijateljicami (2,7%), od njih se je zahtevalo, da pridejo iz službe točno domov (2,1%), preprečevali so se stiki s sorodniki (2,1%), nasilnež je nadzoroval in pregledoval elektronsko pošto, sms sporočila, ni dovolil, da ženska kliče po telefonu prijateljice (1,7%), preprečeval pa je tudi stike s sosedi. Zaskrbljujoči so odgovori, da je ženska morala pustiti službo oz. plačano delo (0,9%) in da ji ni bilo dovoljeno zapuščati stanovanja (0,7%). Med omejevanje gibanja, stikov in osebne svobode pa uvrščamo tudi odgovore, ki so jih anketiranke uvrstile v odgovor »drugo«: zahteva nasilneža, da je ženska doma, da nasilnež nadzoruje prihode iz službe, da omejuje druženje s prijatelji, nadzoruje telefonske pogovore, podaja lažne odgovore na sodišču in poskuša na druge načine vzpostaviti nadzor nad njo. Večina žensk, ki so pritrdilno odgovorile na to vprašanje je imela srednjo izobrazbo, sledili pa sta poklicna in višja šola. Ta podatek je enak kot v primeru doživljanja fizičnega nasilja.

Tabela 69. Omejevanje gibanja, stikov in osebne svobode v zadnjih 12. mesecih v intimnem partnerstvu ali družini

dogodki	f	f%
Zahteva, da pridem iz službe domov do minute točno	16	2,1
Ne dovoli mi druženja s prijateljicami	20	2,7
Ne dovoli mi jih klicati po telefonu	13	1,7
Preprečuje mi stike z bližnjimi sorodniki	16	2,1
Preprečuje mi stike s sosedi	11	1,5
Morala sem pustiti službo oziroma plačano delo	7	0,9
Ne dovoli mi zapuščati stanovanja (razen za odhod v službo)	5	0,7
V stanovanje me zaklene	2	0,3
Sili me v kazniva dejanja	1	0,1
V stanovanju me priklene/priveže, ko odide ven	0	0
Ne dovoli mi imeti mobilnega telefona	2	0,3
Nadzoruje in pregleduje mojo pošto, e-pošto ali sms sporočila	12	1,6
Drugo	7	0,9
Nisem doživela nobene od navedenih oblik omejevanja gibanja	672	89,4
Skupaj	718	95,47
Ni bilo odgovora	34	4,5
Skupaj	752	100,0

Graf 61. Omejevanje gibanja, stikov in osebne svobode v zadnjih 12. mesecih v intimnem partnerstvu ali družini

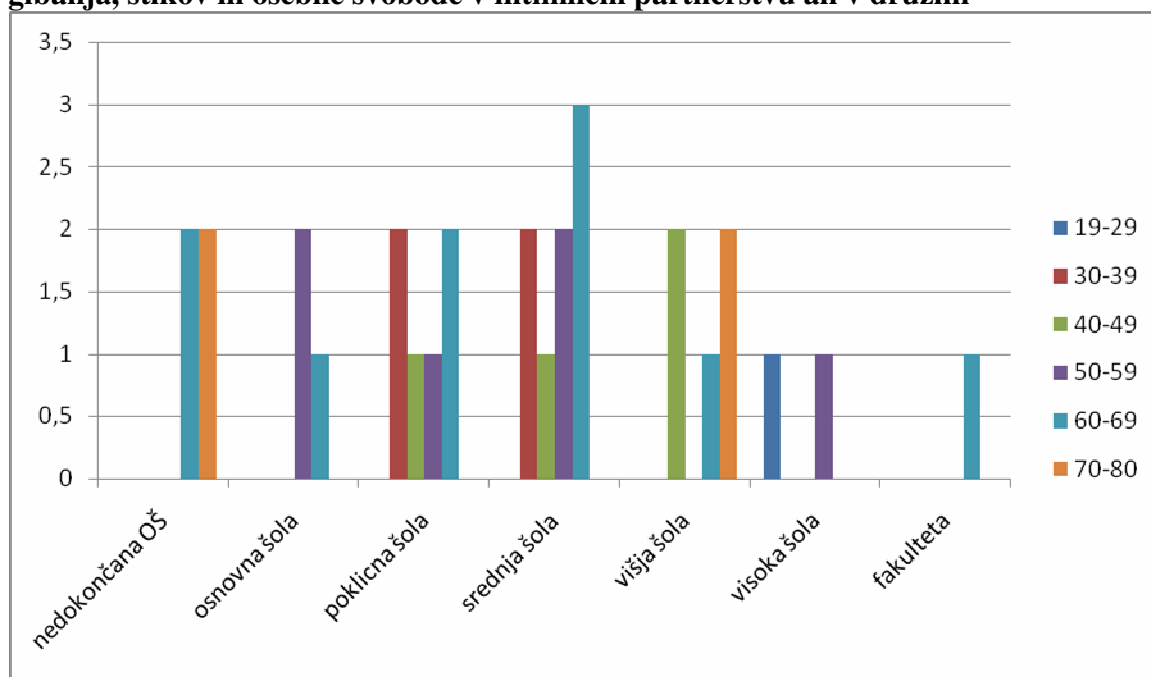

Največ anketirank, ki jim povzročitelj nasilja omejuje gibanje, se nahaja v starostni skupini od 60 do 69 let, sledi skupina od 50 do 59 let, v ostalih (tudi v skupini od 70 do 81 let) so anketiranke enakomerno razporejene. Njihova najpogostejša izobrazba je srednja šola, sledi poklicna šola, potem višja šola, osnovna in nedokončana osnovna šola. 13 anketirank ima nižjo izobrazbo od srednje šole in 8 anketirank ima višjo izobrazbo od srednje šole.

Tabela 70. Starost in izobrazba oseb, ki so doživele v zadnjih 12. mesecih omejevanje gibanja, stikov in osebne svobode v intimnem partnerstvu ali v družini doživljali

Dosežena izobrazba oseb, ki so doživele nasilje	Starost						Skupaj
	od 19 do 29	od 30 do 39	od 40 do 49	od 50 do 59	od 60 do 69	od 70 do 80	
1. Nedokončana osnovna šola					2	2	4
2. Osnovna šola				2	1		3
3. Poklicna šola		2	1	1	2		6
4. Srednja šola		2	1	2	3		8
5. Višja šola			2		1	2	5
6. Visoka strokovna šola	1			1			2
7. Fakulteta					1		1
8. Magisterij							
9. Doktorat							
Skupaj	1	4	4	6	10	4	29

Graf 62. Starost in izobrazba oseb, ki so doživele v zadnjih 12. mesecih omejevanje gibanja, stikov in osebne svobode v intimnem partnerstvu ali v družini

Omejevanje gibanja, stikov in osebne svobode

- **46 oseb (6,1%) je doživelo omejevanje gibanja, stikov in osebne svobode.**
- **Najpogostejše oblike omejevanja so prepoved druženja s prijateljicami (2,7%), da pridejo iz službe točno domov (2,1%), preprečevanje stikov s sorodniki (2,1%), nadzorovanje in pregledovanje elektronsko pošto, sms sporočila, potem preprečevanje klicanja prijateljice po telefonu (1,7%), preprečeval pa je tudi stike s sosedi.**
- **Zaskrbljujoči so odgovori, da je ženska morala pustiti službo oz. plačano delo (0,9%) in da ji ni bilo dovoljeno zapuščati stanovanja (0,7%).**
- **Največ omejevanja gibanja doživljajo starejše anketiranke v starosti od 50 do 69 let.**
- **Najpogostejša izobrazba je srednja šola, sledi poklicna šola, potem višja, osnovna in nedokončana osnovna šola. 13 anketirank ima nižjo izobrazbo od srednje šole in 8 anketirank ima višjo izobrazbo od srednje šole.**

6.7. Nasilje skupaj

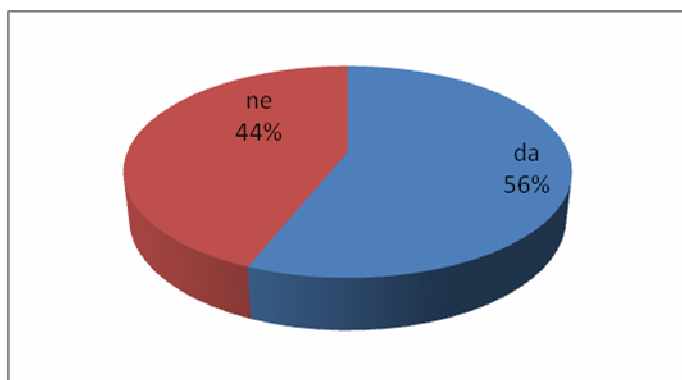
6.7.1. Nasilje od dopolnjenega 15. leta starosti in v zadnjih 12. mesecih

56,1% anketirank je doživelo nasilje od dopolnjenega 15. leta starosti, kar pomeni nekaj več kot vsaka druga ženska.

Tabela 71. Doživeto nasilje od 15. leta dalje

	f	f%
Osebe, ki so od dopolnjenega 15. leta doživele katerokoli od oblik nasilja	422	56,1
Ni doživelo nobene od oblik nasilja	330	43,9
Skupaj	752	100

Graf 63. Doživeto nasilje od 15. leta dalje

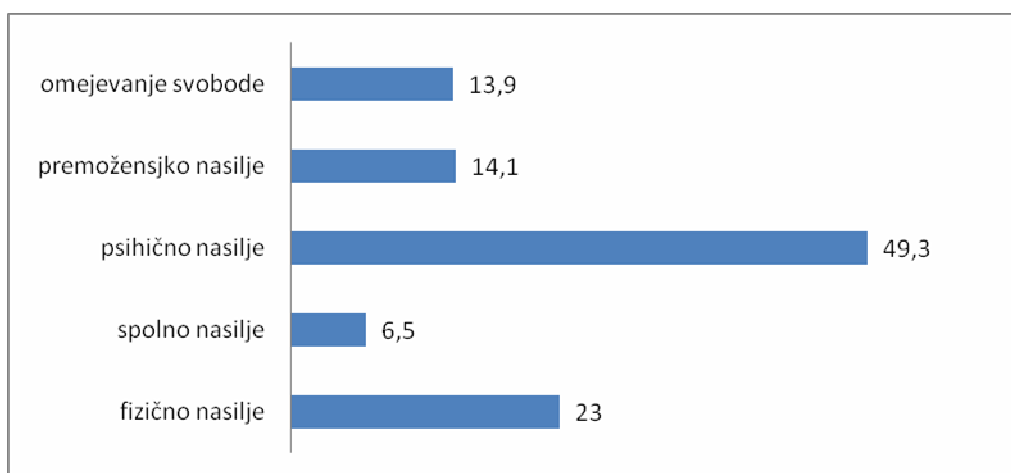

Največ je psihičnega nasilja, skoraj polovica anketirank (49,3%) je navedla enega ali več znakov, ki kažejo na psihično nasilje. Sledi fizično nasilje, ki ga je od svojega dopolnjenega 15. leta starosti doživelo 23% anketirank, potem premoženjsko nasilje, ki ga je doživelo 14,1% anketirank, omejevanje gibanja, stikov in osebne svobode, ki ga doživlja 13,9% anketirank in spolno nasilje, ki ga je od 15. leta starosti doživelo 6,5% anketirank.

Tabela 72. Vrste nasilja od 15. leta dalje

	f	f%
Fizično nasilje	173	23,0
Spolno nasilje	49	6,5
Psihično nasilje	371	49,3
Premoženjsko nasilje	106	14,1
Omejevanje gibanja, stikov in osebne svobode	105	13,9

Graf 64. Vrste nasilja od 15. leta dalje

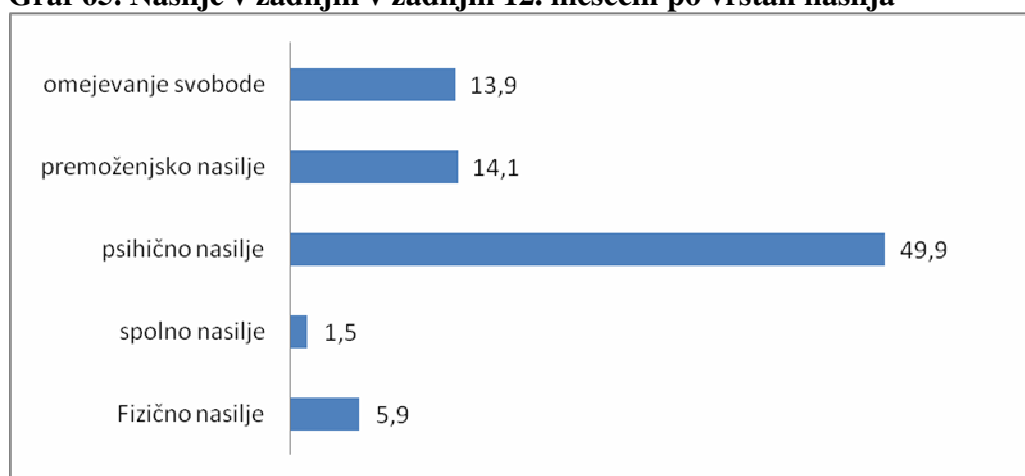

V zadnjih 12. mesecih je fizično nasilje doživelo 5,9% anketirank. 1,5% jih je doživelo spolno nasilje, psihično nasilje jih je doživelo 49,9%, sledi premoženjsko nasilje, ki ga je doživelo 7,4% anketirank in omejevanje gibanja, ki ga je doživelo 6,1% anketirank.

Tabela 73. Nasilje v zadnjih 12. mesecih po vrsti nasilja

	f	f%
Fizično nasilje	44	5,9
Spolno nasilje	11	1,5
Psihično nasilje	375	49,9
Premoženjsko nasilje	53	7,0
Omejevanje gibanja, stikov in osebne svobode	46	6,1

Graf 65. Nasilje v zadnjih v zadnjih 12. mesecih po vrstah nasilja

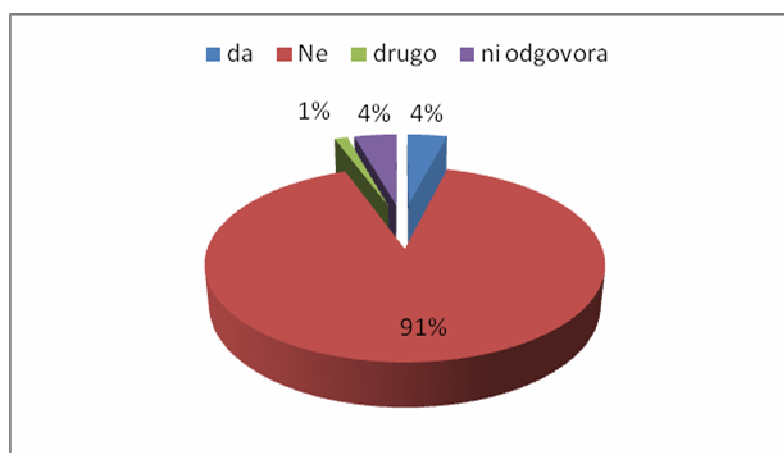

4,0% anketirank je doživelo nasilje s strani večjega števila oseb in v več kot eni intimni zvezi.

Tabela 74. Nasilje z večjim številom oseb ali v več intimnih zvezah

	f	f%
Da	30	4,0
Ne	680	90,4
Drugo	10	1,3
Skupaj	720	95,7
Ni odgovora	32	4,3
Skupaj	752	100,0

Graf 66. Nasilje z večjim številom oseb ali v več intimnih zvezah

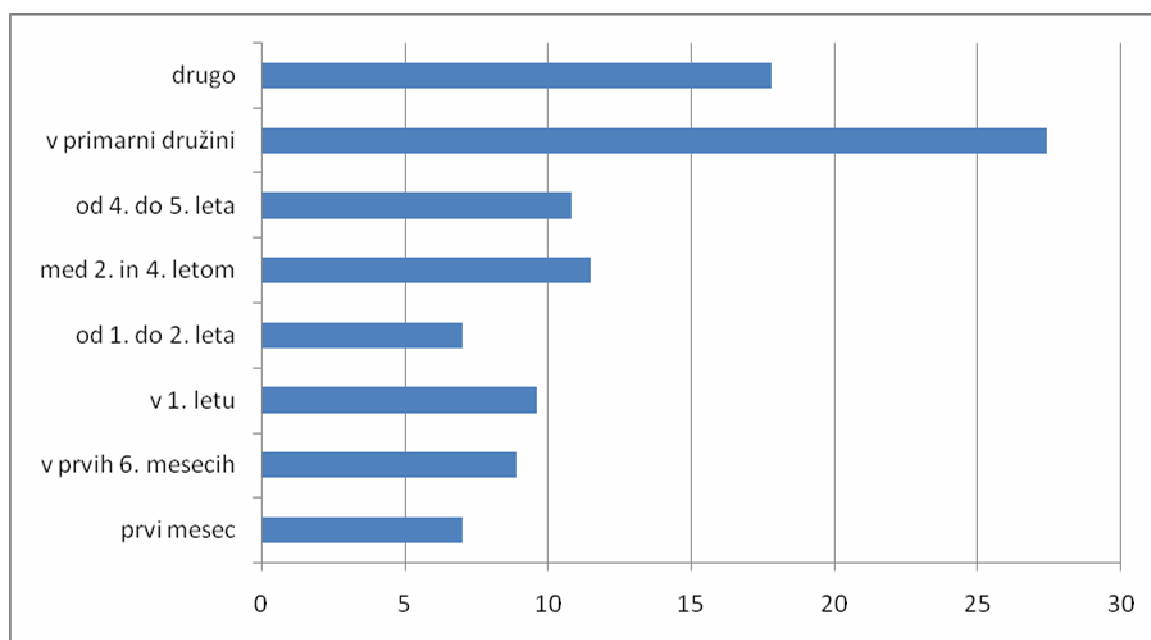
6.7.2 Začetki in trajanje nasilja

O začetku nasilja je poročalo 20,9% anketirank. Od teh jih je največ navedlo, da se je nasilje dogajalo v primarni družini (27,4%), potem med drugim in četrtem letom partnerstva (11,5%), in med četrtem in petim letom partnerstva (10,8%). Pomemben je podatek da se je 7% žensk nasilje zgodilo prvi mesec poznanstva, 8,9% pa v prvih 6 mesecih poznanstva, ter 9,6% v prvem letu poznanstva. To pomeni, da se je 25,5% žensk nasilje zgodilo zelo zgodaj, že v prvem letu poznanstva partnerja.

Tabela 75. Začetek dlje časa trajajočega nasilnega dogajanja

	f	f%	f ₁ %
Prvi mesec, ko sva se spoznala	11	1,5	7,0
V prvih 6 mesecih	14	1,9	8,9
V prvem letu	15	2,0	9,6
V času od prvega do drugega leta	11	1,5	7,0
Med drugim in četrtem letom	18	2,4	11,5
Od četrtega do petega leta	17	2,3	10,8
V družini se je začelo, ko sem bila stara...	43	5,7	27,4
Drugo	28	3,7	17,8
Nikoli nisem doživljala dolgotrajnega nasilja	551	73,3	100,0
Skupaj	708	94,1	
Ni bilo odgovora	44	5,9	
Skupaj	752	100,0	

Graf 67. Začetek dlje časa trajajočega nasilja

V istem vprašanju smo spraševali še po starosti, ko se je začelo nasilje. Podatki kažejo, da se nasilje lahko začne kadarkoli v življenju, od zgodnjega otroštva (pri 1. letu starosti) do pozne starosti (pri 73. letih). Anketiranke so namreč navajale zelo različne starosti (glej tabelo 32a v prilogi 1). Pod drugo so odgovorile tiste, ki so želele razložiti okoliščine nasilja in so navajale naslednje:

»Čedalje bolj pogosto je bil nasilen potem, ko je končal študij«

»Ko sem prišla za tamlado (nasilje od tašče)«

»kar sva poročena (nasilje od tašče)«

»nasilje svaka, ki je živel v isti hiši«

»nasilje sem doživela pred 30. leti ko je mož zbolel za depresivno - manično psihozo, ni bilo dlje časa trajajoče«

»takrat ko je poznal drugo žensko«

Odgovori pokažejo, da je kar nekaj nasilja, ki je povezano s tradicionalnimi vlogami, kot je vloga priseljene žene k moževi družini, kjer se mora podrediti.

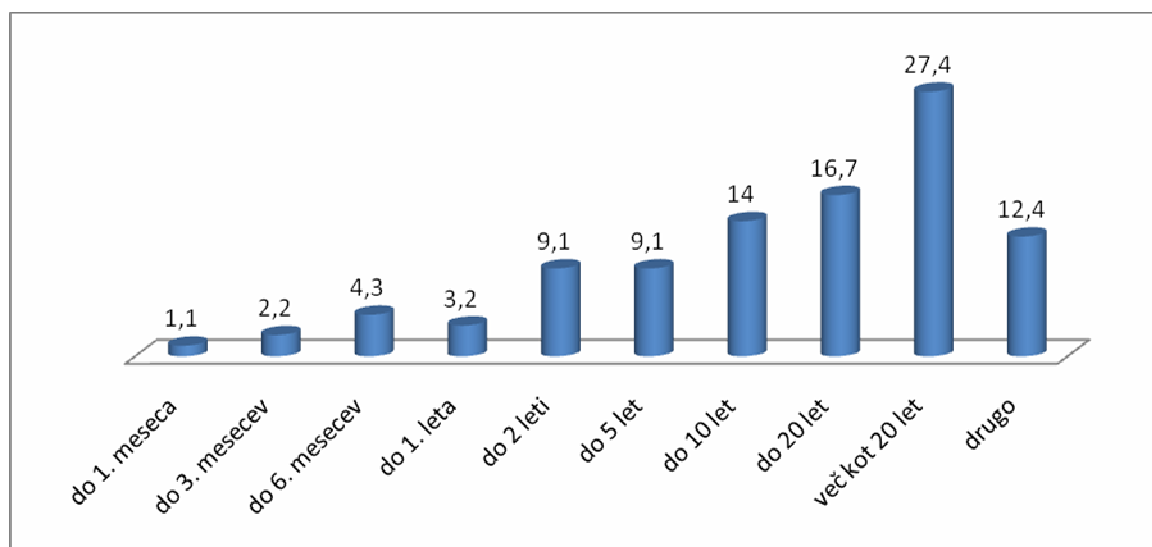
Spraševali smo tudi o **trajanju nasilja**. O trajanju odnosa je poročalo 24,7% anketirank. Med tistimi, ki so na vprašanje odgovorile, jih 27,4% v nasilnem odnosu živi ali so živele več kot 20 let. 16,7% jih živi ali so živele s povzročiteljem nasilja do 20 let in 14% do 10 let. Potem se odstotek zmanjšuje. Najmanj, 1,1% jih je v nasilnem odnosu živelo en mesec, 2,2% do 3 mesece in 4,3% do 6 mesecev. Ta podatek kaže na dolgotrajno bivanje v nasilnem odnosu, kar se ujema z podatki, ki jih navajajo poročila varnih hiš po Sloveniji, ki poročajo o dolgotrajnih bivanjih v nasilnih odnosih. Ženske se za odhod odločijo pogosto šele potem, ko otroci odrastejo ali celo zapustijo dom.

Poudarimo še, da so na vprašanje odgovarjale večinoma ženske, ki doživljajo spolno in fizično nasilje. Ženske, ki doživljajo psihično ali premoženjsko nasilje in omejevanje svobode, tega pogosto ne dojemajo kot resno obliko nasilja, o kateri bi bilo potrebno poročati.

Tabela 76. Čas trajanja nasilnega odnosa

	f	f%	f ₁ %
Do 1. meseca	2	0,3	1,1
Do 3. mesecev	4	0,5	2,2
Do 6. mesecev	8	1,1	4,3
Do 1. leta	6	0,8	3,2
Do 2 leti	17	2,3	9,1
Do 5 let	17	2,3	9,1
Do 10 let	26	3,5	14,0
Do 20 let	31	4,1	16,7
Več kot 20 let	51	6,8	27,4
Drugo	23	3,1	12,4
Nikoli nisem doživljala nasilja	536	71,3	100,0
od 5 let in do 20 let	1	0,1	
Skupaj	722	96,0	
Ni bilo odgovora	30	4,0	
Skupaj	752	100,0	

Graf 68. Čas trajanja nasilnega odnosa

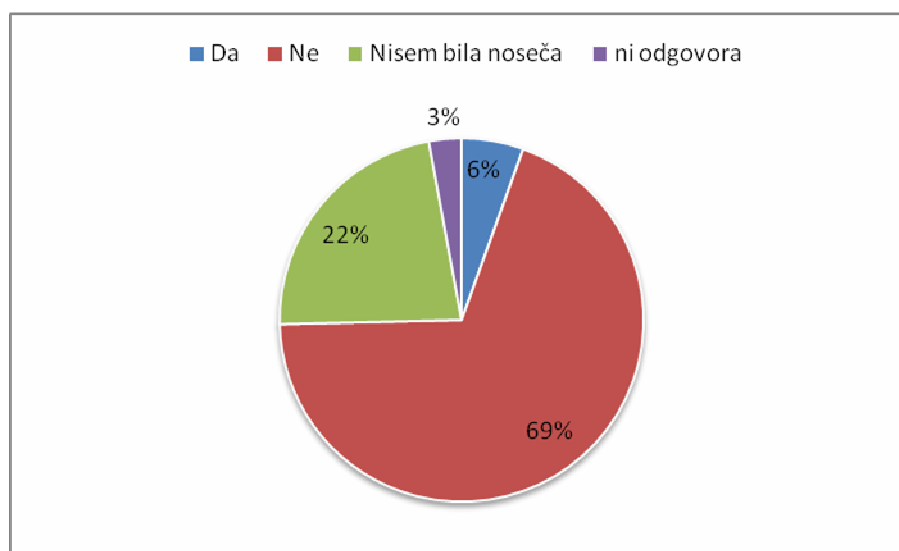
6.7.3 Nasilje v nosečnosti in nasilje nad otroci

41 oseb ali 5,5% je doživelo nasilje v času nosečnosti.

Tabela 77. Nasilje v času nosečnosti

	f	f%
Da	41	5,5
Ne	520	69,2
Nisem bila noseča	169	22,5
Skupaj	730	97,1
Ni bilo odgovora	22	2,9
Skupaj	752	100,0

Graf 69. Nasilje v času nosečnosti

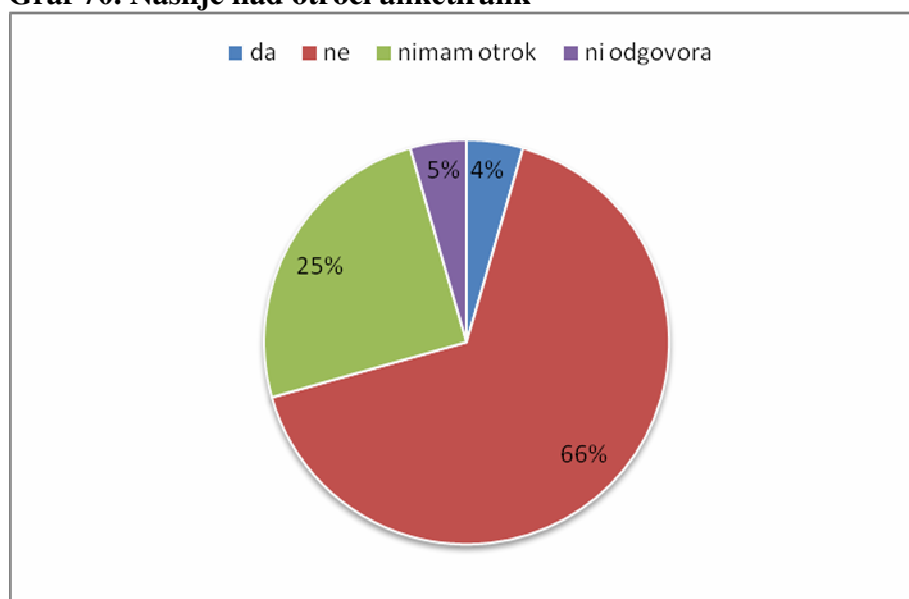

34 oseb (4,7%) pa je odgovorilo da je povzročitelj nasilja bil nasilen tudi do otrok. 26% anketirank.

Tabela 78. Nasilje nad otroci anketirank

	f	f%
Da	34	4,5
Ne	497	66,1
Nimam otrok	187	24,9
Skupaj	718	95,5
Ni bilo odgovora	34	4,5
Skupaj	752	100,0

Graf 70. Nasilje nad otroci anketirank

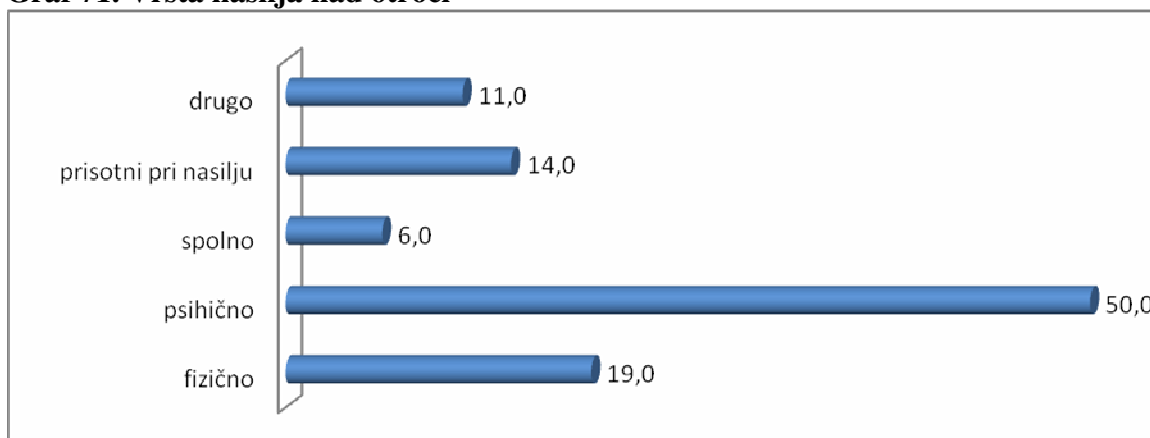
Na vprašanje o vrstah nasilja, je o nasilju nad otroci poročalo veliko več anketirank, kot pri direktnem vprašanju o tem, ali je bil povzročitelj nasilen tudi do otrok. **100 oseb ali 13,3% je navedlo, da otroci doživljajo različne vrste nasilja**, med njimi je največ psihičnega nasilja (6,6%), fizičnega nasilja (2,5%) in spolnega nasilja (0,8%).

Pomembno je poudariti, da je 14 oseb napisalo, da so otroci priče nasilja, saj so prisotni, ko je moški nasilen do anketiranke.

Tabela 79. Vrsta nasilja nad otroci

	f	f%	f ₁ %
Fizično	19	2,5	19,0
Psihično	50	6,6	50,0
Spolno	6	0,8	6,0
Prisotni so, ko je partner nasilen do mene	14	1,9	14,0
Drugo	11	1,5	11,0
Ničesar od navedenega	568	75,5	
Skupaj	668	88,8	
Ni bilo odgovora	120	16,0	
Skupaj	752	100,0	

Graf 71. Vrsta nasilja nad otroci

Nasilje skupaj

- Nasilje je od dopolnjenega 15. leta starosti doživelo 5,5 žensk od 10. (56,1%), ali vsaka druga ženska. Od tega je največ psihičnega nasilja (49,3%), sledi fizično nasilje (23%), premoženjsko (14,1%), omejevanje gibanja, stikov in osebne svobode (13,5%) in spolno nasilje (6,5%).
- Če štejemo samo fizično in spolno nasilje, ga je skupaj doživelo nekaj manj kot 30% žensk v celotni populaciji. Vendar so nekatere ženske doživele tako spolno kot fizično nasilje, zato je odstotek nekoliko manjši (27,5%), kar pomeni, da je spolno in fizično nasilje doživela nekoliko več kot vsaka 4 ženska.
- Nasilje je v zadnjih 12. mesecih doživelo okoli 50% žensk ali ponovno vsaka druga ženska, kar je posledica zelo visokega odstotka doživljanja psihičnega nasilja. Brez tega, je nasilja manj in sicer okoli 20%, kar bi lahko prevedli v vsako 5. žensko.
- 4,0% anketirank je doživelo nasilje s strani večjega števila oseb in v več kot eni intimni zvezi.
- Največ nasilja se je zgodilo v primarni družini. Sledi čas med drugim in petim letom partnerstva (22,3%). Pomembno je, da je kar 25,5% začelo nasilje doživljati že v prvem letu poznanstva, od teh kar 7% v prvem mesecu.
- Več kot četrtnina žensk (27,4) doživlja nasilje več kot 20 let, 16,7% do 20 let, 14% do 10 let, 9,1% do 5 let in potem se odstotek niža. Le 1,1% je doživljalo nasilje manj kot 1 mesec.
- Nasilje se lahko začne kadarkoli v življenju, od zgodnjega otroštva (pri 1. letu starosti) do pozne starosti (pri 73. letih).
- 5,5% žensk je doživljalo nasilje tudi v nosečnosti.
- 4,5% žensk je odgovorilo, da je povzročitelj nasilja bil nasilen tudi do otrok.
- Na vprašanje o vrstah nasilja, ki ga doživljajo otroci s strani povzročitelja je odgovorilo 13,3% anketirank, kar je veliko več kot pri direktnem vprašanju ali je povzročitelj nasilen tudi do otrok. Največ otrok doživlja psihično nasilje (50%), potem fizično (19%), prisotni so, ko je storilec

nasilen do anketirank (14%) in 6% jih doživlja spolno nasilje.

6.8. Povzročitelji nasilja

O povzročiteljih nasilja veljajo različna prepričanja, ki se najpogosteje vežejo na domnevno nizko izobrazbo, revščino, alkoholizem in druge odvisnosti. Splošno prepričanje je, da so povzročitelji takšni že na pogled, da nasilja ne izvajajo dobro izobraženi in ugledni člani skupnosti. Miti in stereotipi o povzročiteljih nasilja so tako močni in splošni, da pogosto vplivajo na to, kako ljudje vidijo žrtve in tudi na manjše možnosti za učinkovito zagotavljanje varnosti žensk, ki so nasilje preživele ali ga doživljajo. Naslednje poglavje je namenjeno ugotavljanju socialnega, ekonomskega in družbenega statusa povzročiteljev nasilja.

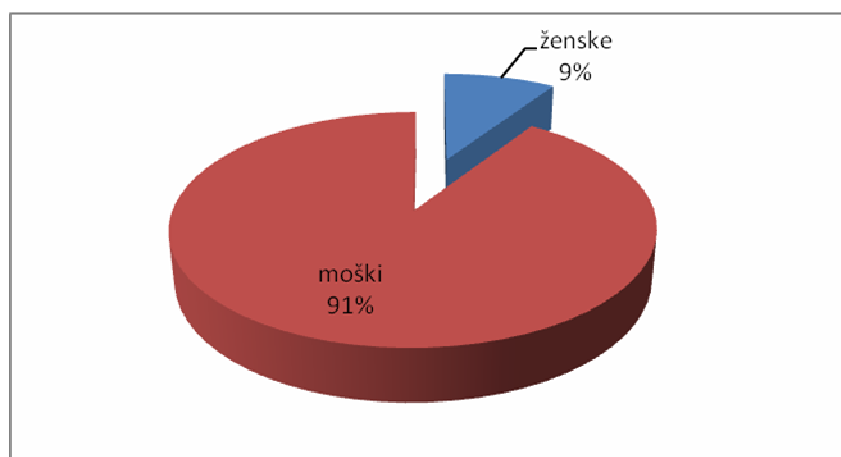
6.8.1. Splošni podatki o povzročiteljih nasilja (spol, izobrazba, zaposlitev)

90,8 odstotkov povzročiteljev vsega nasilja skupaj je moških in 9,2 odstotka žensk.

Tabela 80. Spol povzročitelja nasilja

Spol	f	f%	f ₁ %
Ženska	15	2,0	9,2
Moški	148	19,7	90,8
Skupaj	163	21,7	100,0
Ni odgovora	589	78,3	
Skupaj	752	100,0	

Graf 72. Spol povzročitelja nasilja

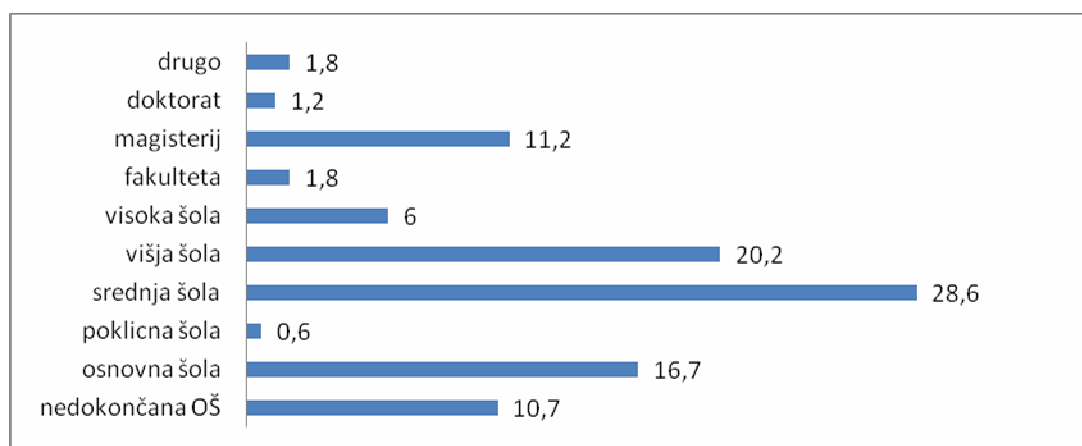

Največ povzročiteljev nasilja ima srednješolsko izobrazbo (28,6%), sledi višja šola (20,2%), osnovna šola (16,7%) in magisterij (11,9%). Potem nedokončana osnovna šola in nato visoka strokovna šola, fakulteta, doktorat in poklicna šola.

Tabela 81. Izobrazba povzročitelja nasilja

Nivo izobrazbe	f	f%	f ₁ %
Nedokončana osnovna šola	19	2,5	10,7
Osnovna šola	28	3,7	16,7
Poklicna šola	1	0,1	0,6
Srednja šola	48	6,4	28,6
Višja šola	34	4,5	20,2
Visoka strokovna šola	10	1,3	6,0
Fakulteta	3	0,4	1,8
Magisterij	20	2,7	11,9
Doktorat	2	0,3	1,2
Drugo	3	0,4	1,8
Skupaj	168	22,3	100,0
Ni bilo odgovora	584	77,7	
Skupaj	752	100,0	

Graf 73. Izobrazba povzročitelja nasilja v odstotkih

Starostni razpon povzročiteljev nasilja je od 14 do 84. V tem razponu so povzročitelji dokaj enakomerno porazdeljeni. Nekaj več jih je v starostih skupinah med 34 letom in 73, vendar bistvenih odstopanj ni (tabela 41 v prilogi 1).

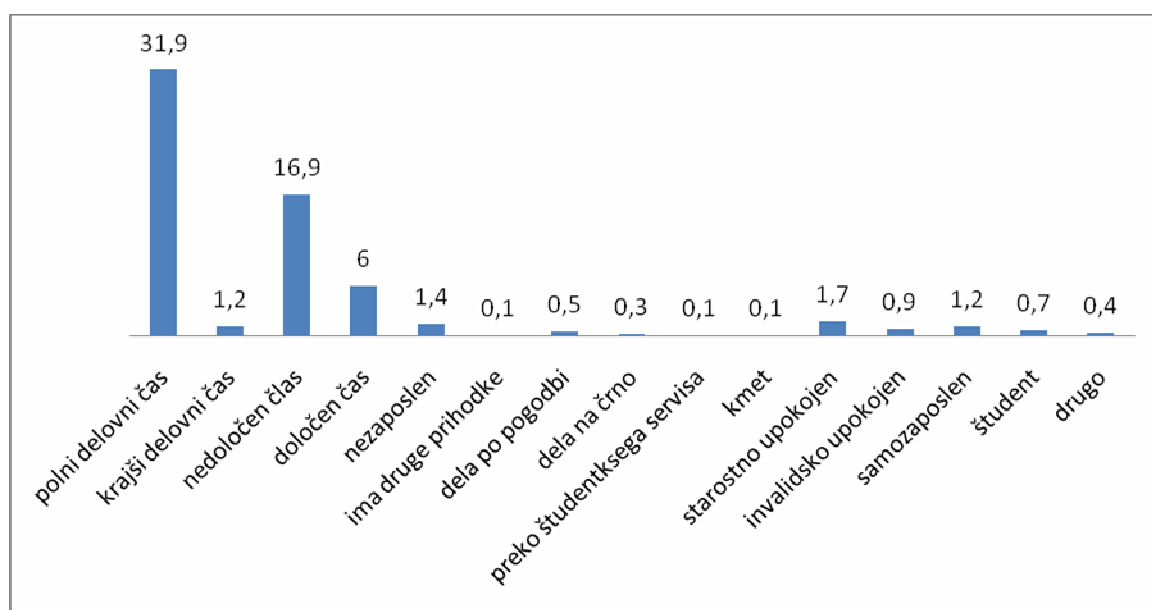
Tri osebe so navedle starost po dveh povzročiteljev nasilja.

Največ povzročiteljev nasilja je zaposlenih za polni delovni čas (31,9%), sledijo zaposleni za nedoločen čas (16,9%) in zaposleni za določen čas (6%). 1,4% povzročiteljev nasilja je nezaposlenih, 1,2% je samozaposlenih in zaposlenih za krajši delovni čas, 0,9% je invalidsko upokojenih, 0,7% je študentov, ostali pa delajo po pogodbi, potem na črno ali pa imajo druge prejeme.

Tabela 82. Zaposlitven status povzročitelja nasilja

Zaposlitveni status	f	f%	f ₁ %
Zaposlen za polni delovni čas	53	7,0	31,9
Zaposlen za krajši delovni čas	2	,2	1,2
Zaposlen za nedoločen čas	28	3,7	16,9
Zaposlen za določen čas	10	1,5	6,0
Nezaposlen	10	1,4	1,4
Ima druge prihodke (npr. socialno pomoč, rento itd.)	1	0,1	0,1
Dela po pogodbi	4	0,5	0,5
Dela na črno	2	0,3	0,3
Dela preko študentskega servisa	1	0,1	0,1
Kmet	1	0,1	0,1
Starostno upokojen	13	1,7	1,7
Invalidsko upokojen	7	0,9	0,9
Samozaposlen	9	1,2	1,2
Študent	5	0,7	0,7
Drugo	3	0,4	0,4
Neveljavni odgovori	13	1,7	1,7
Skupaj	166	22,1	100,0
Ni bilo odgovora	588	78,2	
Skupaj	752	100,0	

Graf 74. Zaposlitven status povzročitelja nasilja

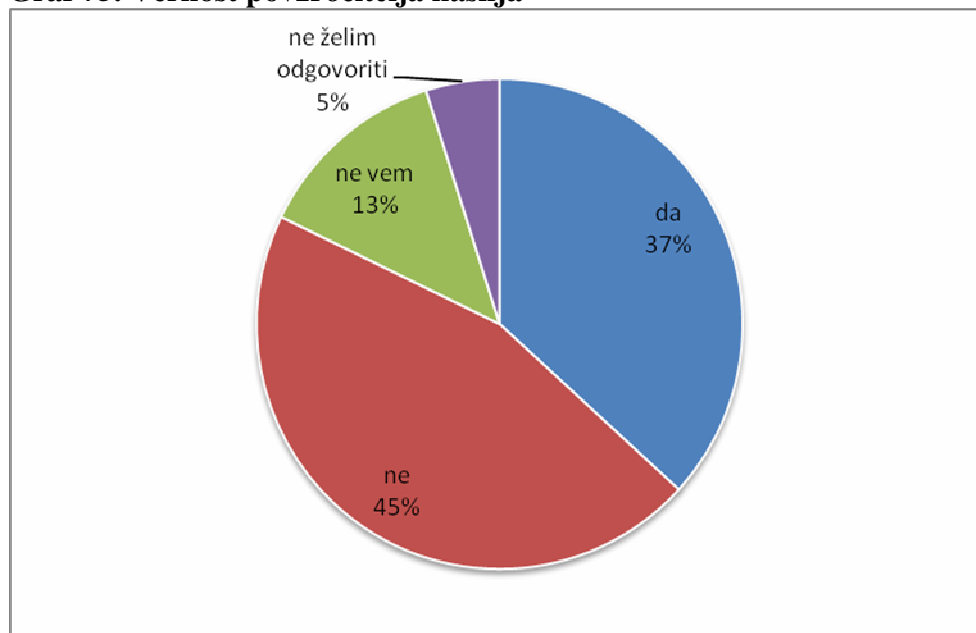
6.8.2. Verska pripadnost in vernost

36,8% povzročiteljev nasilja je vernih, za 12,9% tega podatka nimamo, 45,4% pa jih ni vernih.

Tabela 83. Vernost povzročitelja nasilja

	f	f%	f ₁ %
Da	60	8,0	36,8
Ne	74	9,8	45,4
Ne vem	21	2,8	12,9
Ne želim odgovoriti	8	1,1	4,9
Skupaj	163	21,7	100,0
Ni bilo odgovora	589	78,3	
Skupaj	752	100,0	

Graf 75. Vernost povzročitelja nasilja

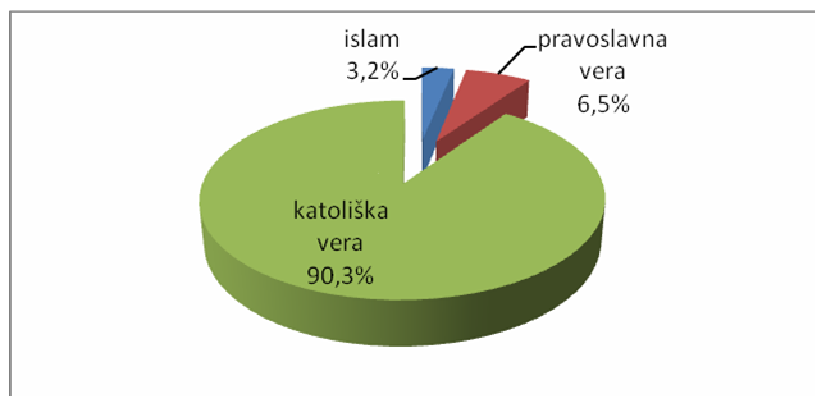
90,3% povzročiteljev nasilja je katoliške vere, sledi pravoslavna (6,5%) in nato muslimanska (3,2%). Odstotki so primerljivi s podatki iz popisa prebivalstva 2002¹⁸, kjer je vključeno vprašanje o veroizpovedi. Če seštejemo vse prebivalce in prebivalke, ki so se izrekli za verne, potem je 93% vseh pripadnikov katoliške vere, 3,2% pravoslavcev in 4% muslimanov.

¹⁸ http://www.stat.si/popis2002/si/rezultati_slovenija_prebivalstvo_dz.htm (18. 9. 2010)

Tabela 84. Veroizpoved povzročitelja nasilja

	f	f%	f₁%
Ni bilo odgovora	689	91,6	
Muslimanska vera	2	0,3	3,2
Pravoslavna vera	4	0,5	6,5
Katoliška vera	56	7,4	90,3
Skupaj	752	100,0	100,0

Graf 76. Veroizpoved povzročitelja nasilja

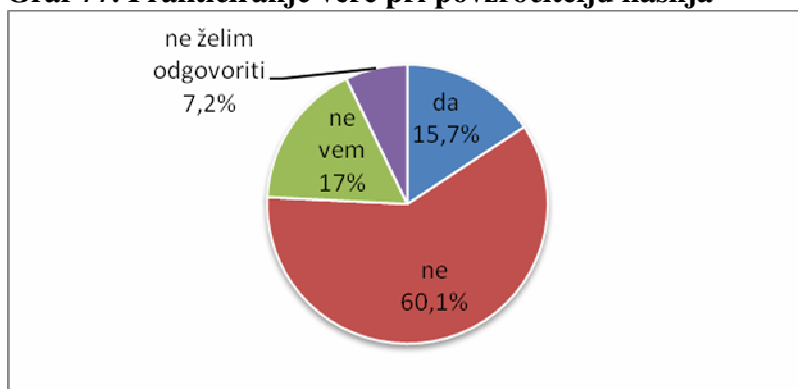

Vero prakticira 15,7% povzročiteljev nasilja. 60,1% pa je ne prakticira.

Tabela 85. Prakticiranje vere pri povzročitelju nasilja

	f	f%	f₁%
Da	24	3,2	15,7
Ne	92	12,2	60,1
Ne vem	26	3,5	17,0
Ne želim odgovoriti	11	1,5	7,2
Skupaj	153	20,3	100,0
Ni bilo odgovora	599	79,7	
Skupaj	752	100,0	

Graf 77. Prakticiranje vere pri povzročitelju nasilja

6.8.3. Trajanje nasilnega odnosa in ponavljanje povzročiteljevega nasilja

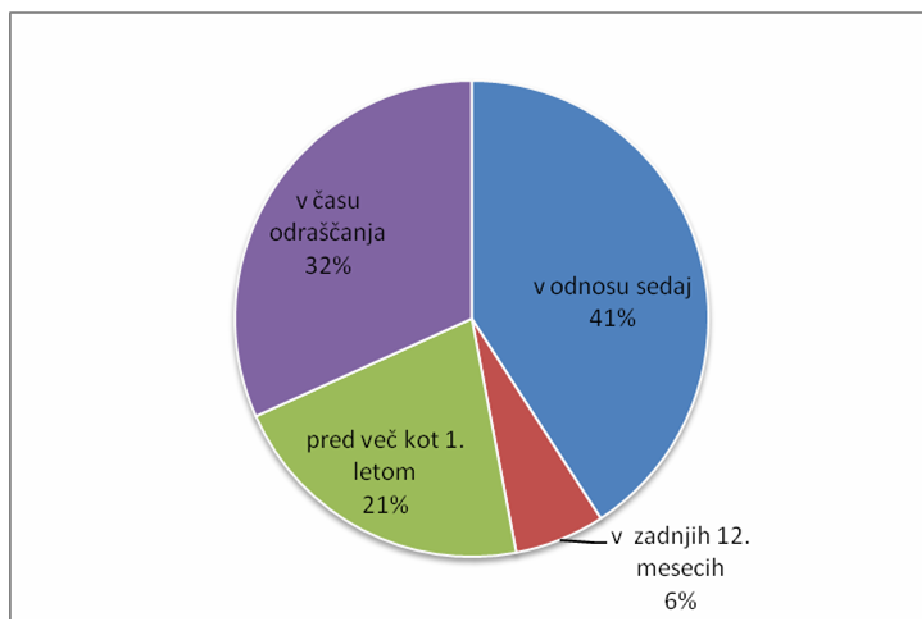
V celotni populaciji anketirank je bilo 6,1% žensk v času izpolnjevanja vprašalnika v nasilnem odnosu. 0,9% jih je bilo v nasilnem odnosu v zadnjem letu, 5,6% pred več kot letom dni in 3,2% je živela s povzročiteljem nasilja v času odraščanja. K temu lahko dodamo še 5,1% tistih, ki so odgovarjale pod drugo in so navajale različna obdobja, ko so bile v nasilnem odnosu.

Če pogledamo razmerja znotraj skupine anketirank v nasilnem odnosu, je 29,1% anketirank trenutno v odnosu s povzročiteljem nasilja, 4,4% je bilo v odnosu v zadnjih 12. mesecih, 26,5% pred več kot enim letom, z njim/njo je odraščalo 15,2 odstotka anketirank, 22,6 pa jih je odgovorilo pod drugo, kjer so navajale, da je bil storilec oče, da se je spolno nasilje dogajalo na športnih treningih in podobno.

Tabela 86. Trajanje odnosa s povzročiteljem nasilja

Trajanje	f	f%	f ₁ %
V odnosu sem zdaj	46	6,1	29,1
V odnosu sem bila v zadnjih 12. mesecih	7	0,9	4,4
V odnosu sem bila pred več kot enim letom	42	5,6	26,5
Z njim živim od rojstva/z njim sem odraščala	24	3,2	15,2
Drugo	38	5,1	22,6
Skupaj	161	21,0	100,0
Ni bilo odgovora	591	79,1	
Skupaj	752	100,0	

Graf 78. Trajanje odnosa s povzročiteljem nasilja

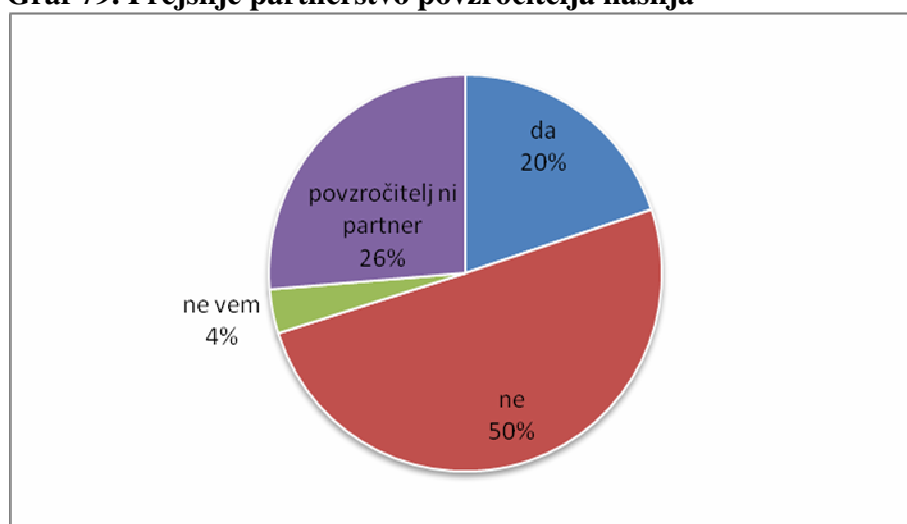

19,8% povzročiteljev je živel v partnerstvu, preden so živel z anketirankami. 50,3% jih ni živel v drugih partnerstvih, 26,3% povzročiteljev nasilja ni partnerjev.

Tabela 87. Prejšnje partnerstvo povzročitelja nasilja

	f	f%	f₁%
Da	33	4,4	19,8
Ne	84	11,2	50,3
Ne vem	6	0,8	3,6
Povzročitelj nasilja ni partner	44	5,9	26,3
Skupaj	167	22,2	100,0
Ni bilo odgovora	585	77,8	
Skupaj	752	100,0	

Graf 79. Prejšnje partnerstvo povzročitelja nasilja

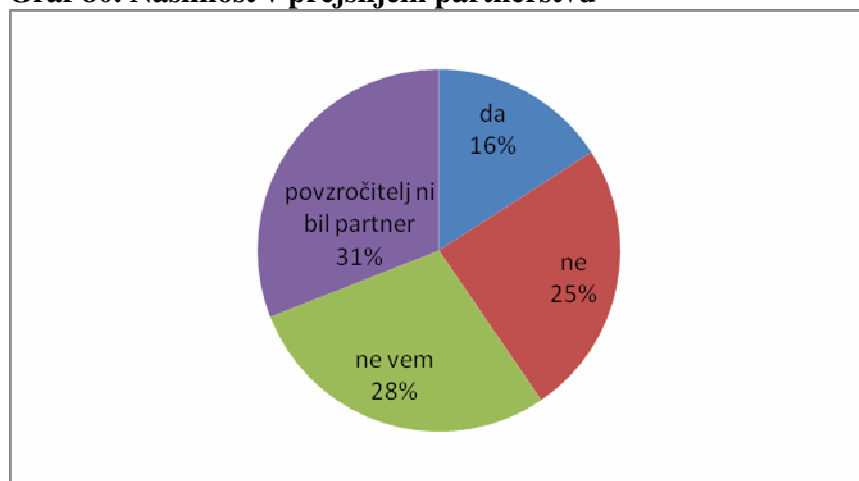

15,9% povzročiteljev nasilja je bilo nasilnih že v prejšnjih partnerstvih, za 28,6% pa tega ni mogoče ugotoviti, ker anketiranke te informacije nimajo.

Tabela 88. Nasilnost v prejšnjem partnerstvu

	f	f%	f₁%
Da	20	2,7	15,9
Ne	31	4,1	24,6
Ne vem	36	4,8	28,6
Povzročitelj nasilja ni partner	39	5,2	31,0
Skupaj	126	16,8	100,0
Ni bilo odgovora	626	83,2	
Skupaj	752	100,0	

Graf 80. Nasilnost v prejšnjem partnerstvu

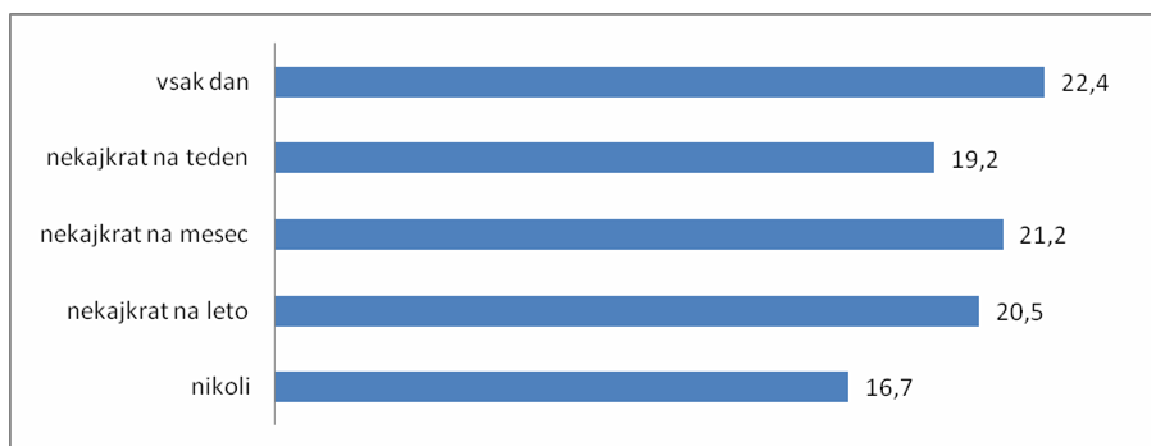
6.8.4. Uživanje alkohola in drog

16,7% povzročiteljev nasilja nikoli ne uživa alkohol do stopnje pijanosti. Nekajkrat na leto je pijanih 20,5% povzročiteljev, nekajkrat na mesec 21,2%, nekajkrat na teden 19,2% in vsak dan 22,4 odstotka.

Tabela 89. Pogostost uživanja alkohola do stopnje pijanosti pri povzročitelju nasilja

Uživanje alkohola	f	f%	f ₁ %
Nikoli	26	3,5	16,7
Nekajkrat na leto	32	4,3	20,5
Nekajkrat na mesec	33	4,4	21,2
Nekajkrat na teden	30	4,0	19,2
Vsak dan	35	4,7	22,4
Skupaj	156	20,7	100,0
Ni bilo odgovora	596	79,3	
Skupaj	752	100,0	

Graf 81. Pogostost uživanja alkohola do stopnje pijanosti pri povzročitelju nasilja

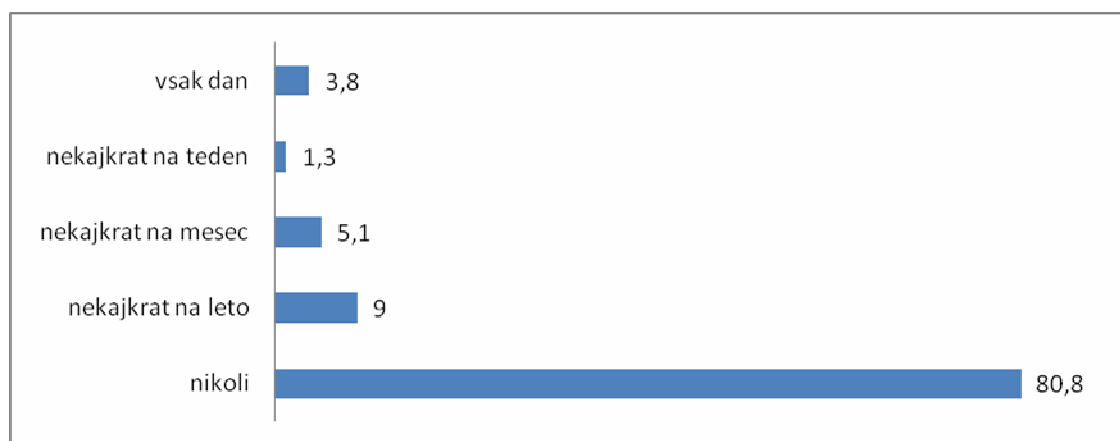
80,8% povzročiteljev nasilja nikoli ne uživa druge droge, nekajkrat na leto jih uživa 9%,

nekajkrat na mesec 5,1 odstotek, 1,3% nekajkrat na teden in vsak dan 3,8%.

Tabela 90. Pogostost uživanja drugih substanc do stopnje omamljenosti pri povzročitelju nasilja

Uživanje droge	f	f%	f ₁ %
Nikoli	63	8,4	80,8
Nekajkrat na leto	7	0,9	9,0
Nekajkrat na mesec	4	0,5	5,1
Nekajkrat na teden	1	0,1	1,3
Vsak dan	3	0,4	3,8
Skupaj	78	10,4	100,0
Ni bilo odgovora	674	89,6	
Skupaj	752	100,0	

Graf 82. Pogostost uživanja drugih substanc do stopnje omamljenosti pri povzročitelju nasilja

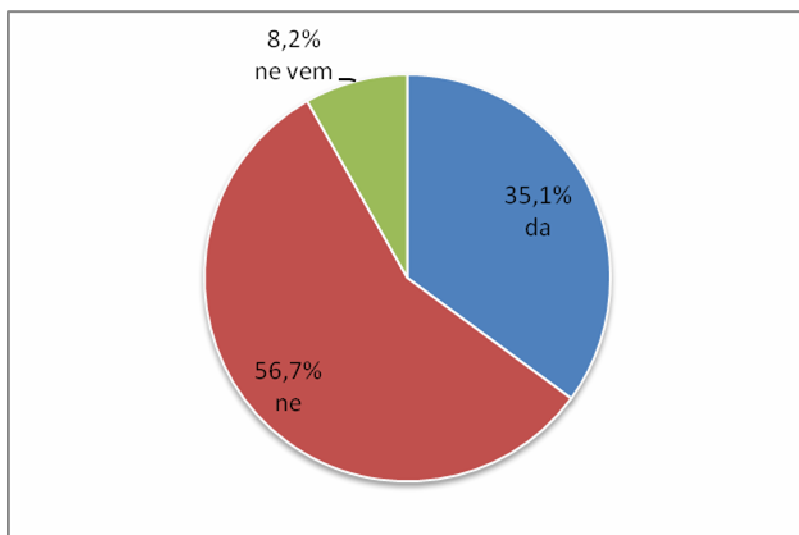
6.8.5. Obravnave povzročiteljev nasilja (policija in druge službe)

56,7% povzročiteljev ni nikoli obravnavala policija, 35,1% pa jih je. Tega podatka nima 8,2% anketirank.

Tabela 91. Policijska obravnava povzročitelja nasilja

	f	f%	f ₁ %
Da	60	8,0	35,1
Ne	97	12,9	56,7
Ne vem	14	1,9	8,2
Skupaj	171	22,7	100,0
Ni bilo odgovora	581	77,3	
skupaj	752	100,0	

Graf 83. Policijska obravnava povzročitelja nasilja

9,5% povzročiteljev nasilja je iskalo pomoč zaradi nasilnega vedenja, 79,7% jih ni iskalo nobene pomoči in za 10,9% anketiranke niso imele tega podatka.

Tabela 92. Iskanje pomoči zaradi nasilnega vedenja

	f	f%	f ₁ %
Da	16	2,1	9,5
Ne	134	17,8	79,7
Ne vem	19	2,5	10,9
Skupaj	169	22,5	100,0
Ni bilo odgovora	583	77,5	
Skupaj	752	100,0	

Tisti, ki so iskali pomoč, so bili večinoma v zdravstvenih ustanovah, bodisi v ambulanti, psihiatrični bolnici ali pa so se zdravili zaradi alkoholizma. V 5 primerih pa so pomoč iskali na centru za socialno delo ali pa v nevladni organizaciji (podrobneje tabela 49a v prilogi 1).

Na vprašanje o trenutni varnosti anketirank, je 59,9% odgovorilo, da se počutijo popolnoma varne, 9,8% pa še vedno doživlja grožnje. 8,7% se še vedno boji, čeprav jim povzročitelj nasilja ne grozi več in 13,6% jih še vedno živi v strahu, čeprav jim povzročitelj nasilja ne grozi več. Pod drugo so anketiranke navajale, da se je povzročitelj odločil za svetovanje, vendar jim še vedno grozi: Ena od anketirank pravi: »mi ne grozi, vendar pogosto občutim tesnobo, strah, nelagodje, nespečnost, pritisk« ali druga: »ne vem, kaj mu lahko pride na pamet«. »Varna sem, če ga ne vznemirjam glede njegovega deleža na premoženju«.

6.8.6. Varnost anketirank, ki so doživele nasilje

Tabela 93. Trenutna stopnja varnosti anketiranih

	f	f%	f ₁ %
Popolnoma sem varna	111	14,7	60,0
Še vedno mi grozi	18	2,4	9,7
Čeprav mi ne grozi, se ga še vedno bojim	17	2,2	9,2
Čeprav mi ne grozi, me je še vedno strah	27	3,6	14,6
Drugo	12	1,6	6,5
Skupaj	185	24,5	100,0
Ni bilo odgovora	567	75,4	
skupaj	752	100,0	

Graf 84. Trenutna stopnja varnosti anketiranih

Povzročitelji nasilja

- **90,8 odstotkov povzročiteljev vsega nasilja skupaj je moških in 9,2 odstotka žensk.**
- **Največ povzročiteljev nasilja ima srednješolsko izobrazbo (28,6%), sledi višja šola (20,2%), osnovna šola (16,7%) in magisterij (11,9%). Potem nedokončana osnovna šola in nato visoka strokovna šola, fakulteta, doktorat in poklicna šola.**
- **Starostni razpon povzročiteljev nasilja je od 14 do 84. V tem razponu so povzročitelji dokaj enakomerno porazdeljeni.**
- **Največ povzročiteljev nasilja je zaposlenih za polni delovni čas (31,9%), sledijo zaposleni za nedoločen čas (16,9%) in zaposleni za določen čas (6%). 1,4% povzročiteljev nasilja je nezaposlenih, 1,2% je samozaposlenih in zaposlenih za krajši delovni čas, 0,9% je invalidsko upokojenih, 0,7% je študentov, ostali pa delajo po pogodbi, potem na črno ali pa imajo druge prejemke.**
- **36,8% povzročiteljev nasilja je vernih, za 12,9% tega podatka nimamo, 45,4% pa jih ni vernih.**
- **90,3% povzročiteljev nasilja je katoliške vere, sledi**

pravoslavna (6,5%) in nato muslimanska (3,2%), kar je primerljivo s splošnimi podatki o veroizpovedi v Sloveniji.

- Vero prakticira 15,7% povzročiteljev nasilja. 60,1% pa je ne prakticira.
- V celotni populaciji anketirank je bilo 6,1% žensk v času izpolnjevanja vprašalnika v nasilnem odnosu. 0,9% jih je bilo v nasilnem odnosu v zadnjem letu, 5,6% pred več kot letom dni in 3,2% je živela s povzročiteljem nasilja v času odraščanja. K temu lahko dodamo še 5,1% tistih, ki so odgovarjale pod drugo in so navajale različna obdobja, ko so bile v nasilnem odnosu.
- 15,9% povzročiteljev nasilja je bilo nasilnih že v prejšnjih partnerstvih, za 28,6% pa tega ni mogoče ugotoviti, ker anketiranke te informacije nimajo.
- 16,7% povzročiteljev nasilja nikoli ne uživa alkohol do stopnje pijanosti. Nekajkrat na leto je pijanih 20,5% povzročiteljev, nekajkrat na mesec 21,2%, nekajkrat na teden 19,2% in vsak dan 22,4 odstotka. Kot smo že ugotovili, je rednih čezmernih pivcev toliko, kot v splošni populaciji moških v Sloveniji.
- 80,8% povzročiteljev nasilja nikoli ne uživa droge, nekajkrat na leto jih uživa 9%, nekajkrat na mesec 5,1 odstotek, 1,3% nekajkrat na teden in vsak dan 3,8%.
- 56,7% povzročiteljev ni nikoli obravnavala policija, 35,1% pa jih je. Tega podatka nima 8,2% anketirank.
- 9,5% povzročiteljev nasilja je iskalo pomoč zaradi nasilnega vedenja, 79,7% jih ni iskalo nobene pomoči in za 10,9% anketiranke niso imele tega podatka.
- 59,9% anketirank, ki so doživljale nasilje, se trenutno počutijo popolnoma varne, 9,8% pa še vedno doživlja grožnje. 8,7% se še vedno boji, čeprav jim povzročitelj nasilja ne grozi več in 13,6% jih še vedno živi v strahu, čeprav jim povzročitelj nasilja ne grozi več.

6.9. Odločanje o prekinitvi nasilnega odnosa in vloga javnih služb

6.9.1. Iskanje pomoči v javnih službah

Javne službe so v zadnjem desetletju postale bolj občutljive in odzivne na pojave nasilja nad ženskami. Hkrati s tem je nov zakon o preprečevanju nasilja v družini vplival na hitrejše in pogostejše odzivanje na nasilje, vendar lahko ugotovimo, da takšni učinki še niso vidni, oziroma jih ta raziskava ne potrdi. Ugotovimo lahko, da so ženske pogosteje, kot da bi poiskale pomoč, o tem molčale in o nasilju niso obvestile nikogar. Izmed 21,6% vprašanih, ki je odgovarjalo na vprašanje ali so iskale pomoč in obvestile ustrezne službe je bilo kar 50,9% žensk, ki ni obvestilo nobene od navedenih organizacij o nasilju, ki se jim je dogajalo. Najpogosteje so obveščale policijo in sicer v 36,2%, center za socialno delo v 31,3% primerih, potem sledi zdravstveni dom v 22,7% primerih in odvetnik v 17,2% primerih. Redkeje ženske o nasilju govorijo z duhovniki, kličejo na krizni telefon ali gredo v svetovalnico za ženske. Pod drugo so navajale naslednje službe ali osebe, pri katerih so iskale pomoč: prijateljice, sorodniki, starši, Varuh človekovih pravic, psihiatrična bolnica, Društvo za nenasilno komunikacijo, Al-Alon, in bolnišnico. Ko pa gre za spolno nasilje je bilo najverjetneje prijavljanja še manj, saj je le 3 storilce spolnega nasilja po dopolnjenem 15 letu starosti obravnavala policija.

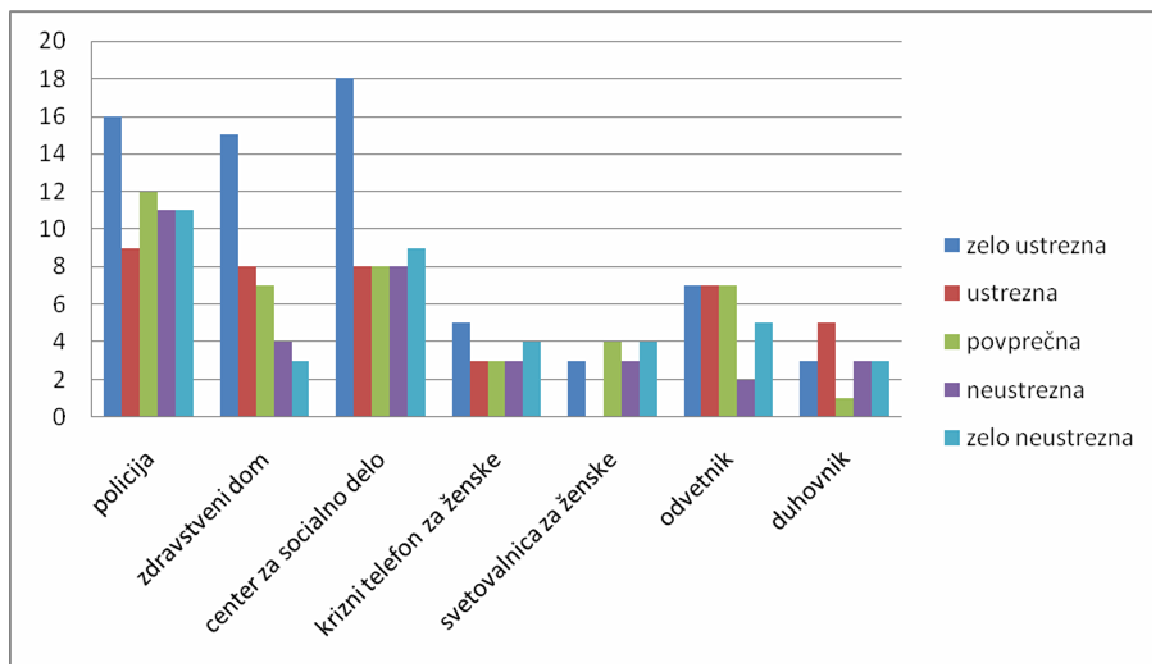
Ženske so bile praviloma zadovoljne s pomočjo, ki so jo prejele, tako da je okoli polovica tistih, ki so najpogosteje navedle, da so iskale pomoč v zdravstvenem domu, centrih za socialno delo in na policiji odgovorilo, da je bila pomoč ustrezna. Podobno je bilo tudi pri odvetniku in duhovniku. Zanimivo je, da je bila pomoč nevladnih organizacij bolje ocenjena ko je šlo za telefonsko svetovanje, kot pa neposredno svetovanje in obisk službe. Najslabše so bile ocenjene svetovalnice za ženske. Pričakovali bi, da bi bile nevladne organizacije kot specializirane službe na tem področju boljše ocenjene, vendar temu ni tako.

Tabela 94. Iskanje pomoči in obveščanje služb in organizacij o nasilju in ustreznost nudene pomoči

	Zelo ustrezna	Ustrezna	Povprečna	Neustrezna	Zelo neustrezna	Skupaj
Policijo	16(27,1)	9(15,5)	12(20,3)	11(18,6)	11(18,6)	36,2
Zdravstveni dom	15(40,5)	8(21,6)	7(18,9)	4(10,8)	3(8,1)	22,7
Center za socialno delo	18(35,3)	8(15,7)	8(15,7)	8(15,7)	9(17,6)	31,3
Krizni telefon za ženske	5(27,7)	3(16,6)	3(16,6)	3(16,6)	4(22,2)	6,7
Svetovalnico za ženske	3(21,4)	0(0)	4(28,6)	3(21,4)	4(28,6)	8,6
Odvetnika	7(25)	7(25)	7(25)	2(7,1)	5(17,9)	17,2
Duhovnika	3(20)	5(33,3)	1(6,7)	3(20)	3(20)	9,2
Drugo						7,7
Nisem obvestila nikogar						50,9
Skupaj odgovorov						100,0
Ni bilo odgovora						589
skupaj						752

Možnih je bilo več odgovorov.

Graf 85. Iskanje pomoči in obveščanje služb in organizacij o nasilju in ustreznost nudene pomoči

V naslednjem vprašanju smo spraševali po razlogih, zakaj niso o nasilju povedale nobeni od ustanov. Najpogostejši odgovor je, da so problem uredile same in sicer je tako odgovorilo 35,4% anketirank. Sledi odgovor, da jih je sram povedati, kaj se jim dogaja (31,9%). Menile so tudi, da se bo storilec spremenil (22,1%). Menile so, da gre za družinsko zadevo in o tem niso hotele obveščati javnih služb (21,2%). Niso verjele, da se bo nasilje ponovile in čim hitreje so želele dogodek pozabiti (13,3%). Tudi niso verjele, da bi jim kdo lahko pomagal in ne zaupajo javnim službam (11,5). Potem sledi odgovor, da niso vedele, kam lahko pokličejo (8,8%). Sledijo strahovi, da se bo to ponovilo, da se bodo grožnje uresničile in bo potem le še huje. V enakem številu so menile, da jim nihče ne bo verjel ali pa jih bodo krivili za nasilje. V 5 primerih so se bale njegovih zvez in vpliva ali pa so menile, da jih bodo označili kot slabe mame in jim odvzeli otroke.

Pod drugo so navajale še naslednje odgovore: bila sem še otrok, nasilje je bilo v blagi obliki, spontano in takoj (na mestu) sem prekinila.

Razlogi za to, da ženske niso nikogar obvestile o nasilju so tradicionalni in poudarjajo ugotovitev, da molk žensk o nasilju dokazuje obstoječo nezaupanje do služb, prepričanje, da gre za zasebno zadevo, ki jo bo ženska uredila sama brez tuje pomoči in da to kaže na majhno ozaveščenost, nedostopnost in premajhno družbeno občutljivost in ozaveščenost za nično toleranco do nasilja. Pričakovali bi, da so bili narejeni večji premiki, kot pa jih je pokazala raziskava.

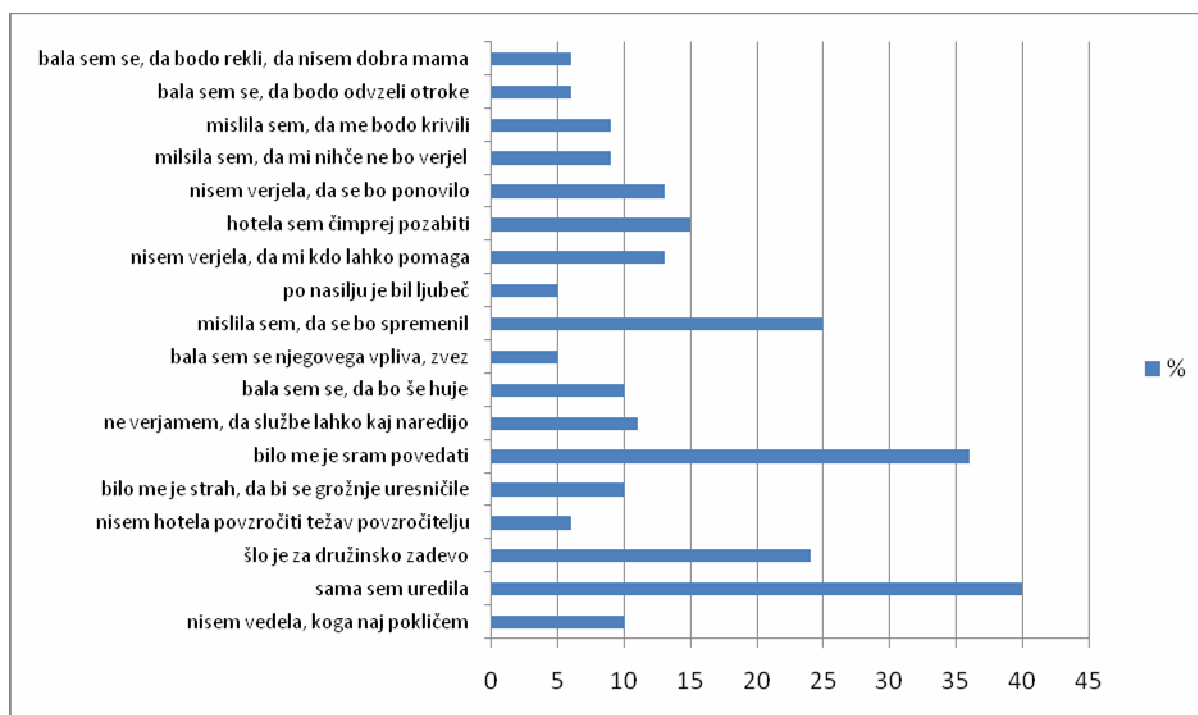
Tabela 95. Razlogi, da ženske o nasilju nikogar ne obvestijo

	Število odgovorov	%	% navedb razlogov
Nisem vedela, koga naj pokličem	10	1,3	8,8
Sama sem uredila	40	5,3	35,4

Šlo je za družinsko zadevo, nisem želela vmešavati policije ali drugih služb	24	3,2	21,2
Nisem želela, da bi povzročitelj imel težave s policijo ali drugimi službami	6	0,8	5,3
Bilo me je strah, da bi se grožnje uresničile	10	1,3	8,8
Bilo me je sram povedati, kaj se mi dogaja	36	4,8	31,9
Ne zaupam javnim službam, ne verjamem, da lahko kaj naredijo	11	1,5	9,7
Bala sem se, da bi partner to izvedel in bi bilo še huje	10	1,3	8,8
Bala sem se njegovega vpliva, zvez in poznanstev v javnih službah	5	0,7	4,4
Mislila sem, da se bo spremenil	25	3,3	22,1
Po nasilju je bil zelo ljubeč do mene	5	0,7	4,4
Nisem verjela, da mi kdo lahko pomaga	13	1,7	11,5
Hotela sem čim prej pozabiti dogodek	15	2,0	13,3
Nisem verjela, da se bo dogodek ponavljal	13	1,7	11,5
Mislila sem, da mi nihče ne bo verjel	9	1,2	8,0
Mislila sem, da bodo mene krivili za nasilje	9	1,2	8,0
Bala sem se, da mi bodo vzeli otroke	6	0,8	5,3
Bala sem se, da bodo rekli, da nisem dobra mama	6	0,8	5,3
Drugo	10	1,3	8,8
Ni bilo odgovora	639	85,0	100,0
skupaj	752	100,0	

Možnih največ 3. odgovori.

Graf 86. Najpomembnejši razlogi, da ženske o nasilju nikogar ne obvestijo

27,5 odstotkov (ali 6,6 v celotni populaciji) jih je obiskalo zdravnika zaradi nasilja. Ostale tega niso naredile.

Tabela 96. Obisk bolnišnice ali zdravnika zaradi nasilja

	Število odgovorov	Odstotek	Odstotek navedb
--	-------------------	----------	-----------------

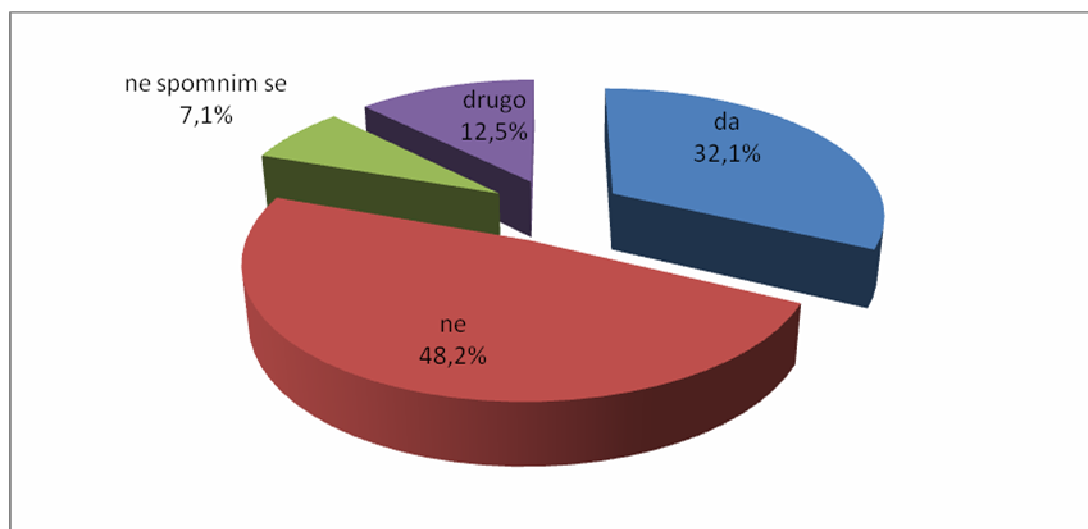
			obiska
Da	50	6,6	27,5
Ne	131	17,4	72,0
Ne spomnim se	1	0,1	0,5
Skupaj	182	24,2	100,0
Ni bilo odgovora	570	75,8	
Skupaj	752	100,0	

Od žensk, ki so šle k zdravniku zaradi nasilja, jih je 36 (od 50) povedalo, kako so poškodbe nastale. Ostale tega niso povedale, ali pa se ne spomnijo, če so. Pri odgovorih pod drugo se je pokazalo, da je nekaj žensk pri zdravniku povedalo nasilje šele po več obiskih.

Tabela 97. Iskrenost glede vzroka nastanka poškodbe

	Število odgovorov	%
Da	36	4,8
Ne	54	7,2
Ne spomnim se	8	1,1
Drugo	14	1,9
Skupaj	112	14,9
Ni bilo odgovora	640	85,1
Skupaj	752	100,0

Graf 87. Iskrenost glede vzroka nastanka poškodbe

6.9.2. Iskanje pomoči v osebni mreži

Anketiranke, ki so povedale o nasilju, so se v 56,6 odstotkih zaupale prijateljici oziroma prijatelju, nekaj manj (42,8%) pa mami. Sledi sestra (24,1%), oče in otroci(19,3%) in nato

soseda in v manjšem številu sledijo še sodelavci, bratje in drugi sorodniki.

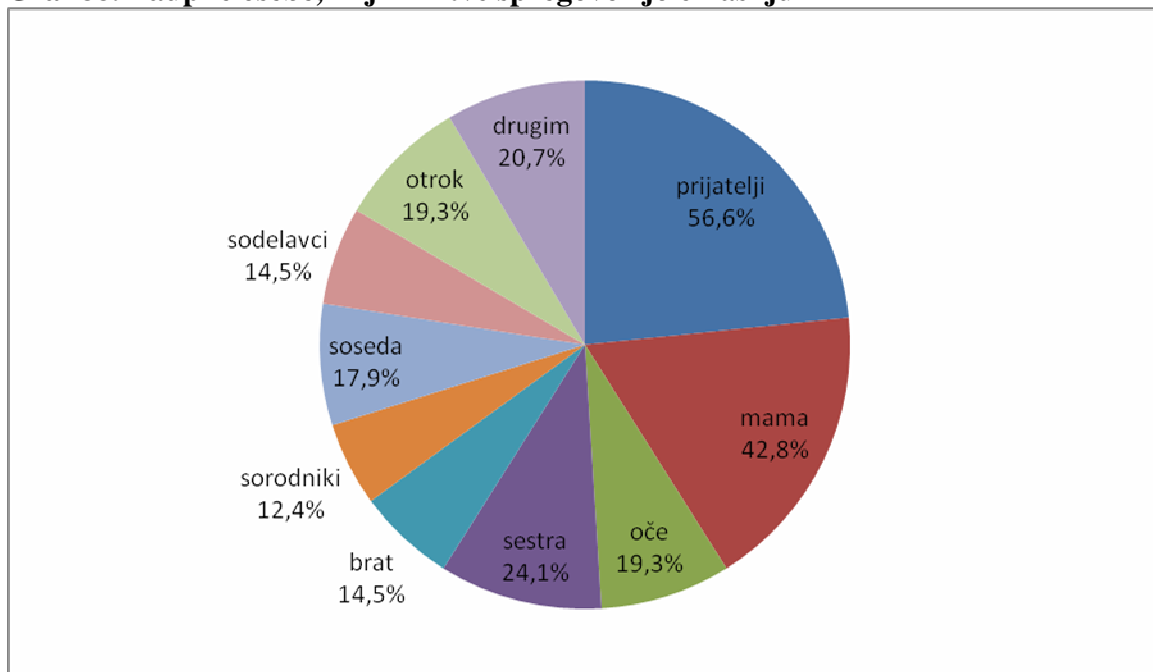
Pod drugo so anketiranke navajale: fantu (3 osebi) možu (3 osebi), partnerju (4 osebi), svakinji, tastu ali tašči (3 osebe).

Tabela 98. Zaupne osebe, ki jim žrtve spregovorijo o nasilju

	Število odgovorov	%	% navedb zaupne osebe
Prijateljici/prijatelju	82	10,9	56,6
Mami	62	8,2	42,8
Očetu	28	3,7	19,3
Sestri	35	4,7	24,1
Bratu	21	2,8	14,5
Drugim sorodnikom	18	2,4	12,4
Sosedi	26	3,5	17,9
Sodelavki/sodelavcu	21	2,8	14,5
Otrokom	28	3,7	19,3
Drugim	30	4,0	20,7
Ni bilo odgovora	607	80,7	100,0
skupaj	752	100,0	

Možnih je bilo več odgovorov

Graf 88. Zaupne osebe, ki jim žrtve spregovorijo o nasilju

Spraševali smo tudi o najbolj pogostem odzivu ljudi na njihovo razkritje nasilja. V 65,5 odstotkih so osebe verjele ženski, ki je povedala, da doživlja nasilje. Najpogosteje so ji svetovali, naj nasilneža takoj zapusti (39,3%). V nekaj primerih so jim ponudili bivanje pri

njih (13,8%), v enakem številu pa so jim tudi svetovali, naj zdrži (13,8%). V nekaj primerih so se pogovorili z nasilnežem (10,3), spremljali žrtev k zdravniku ali k pristojnim službam (7,6%) ali jim dali informacije (4,8). Vendar jim v 7,6 odstotkih niso verjeli, v 6,2 odstotkih so krivdo pripisali žrtvam ali pa ji svetovali, naj se podredi, dela, kot želi nasilnež (2,6%) ali pa so menili, da žrtve provocirajo nasilneža (6,2%). 7,6 odstotkov se niso menili za nasilje, ki so mu bili priča. Skupaj je teh odzivov 37,8 odstotkov.

Pod drugo so ženske navajale, da so doživljale mešane odzive. Ena od žensk je zapisala: »Moji sorodniki so mi pomagali pri mojih otrocih, njegovi sorodniki so krivili mene, edina rešitev je bila ločitev«.

Sledijo še odgovori, naj poiščejo strokovno pomoč; »ostala sem z bolečino in občutki krivde in strahom, ki me je spremljal več kot 30 let«;

»Ponudili fizično zaščito, da jih lahko kadarkoli pokličem, otroke dam k njim, če bo začel razbijat, ko me bo pretepal, naj za policijo takoj pokličem njih«.

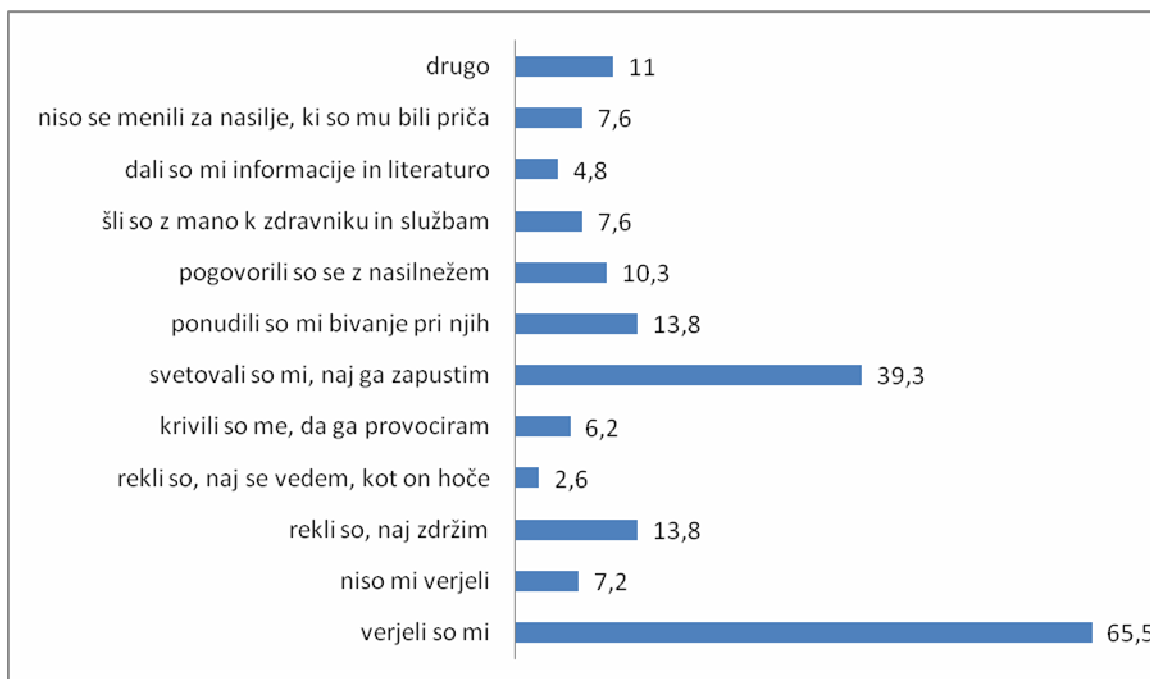
»Sorodniki mi oz. nam niso verjeli, rekli so naj rečem ne in bo nehal (...) niso mi verjeli ali niso hoteli verjeti, rekli so mi, naj ga skušam razumeti in v zakonu sem zaradi otrok«.

Tabela 99. Najbolj pogost odziv ljudi, ki so jim ženske povedale o nasilju

	Število odgovorov	%	% navedb odziva
Verjeli so mi	95	12,6	65,5
Niso mi verjeli	11	1,5	7,6
Rekli so mi naj zdržim	20	2,7	13,8
Rekli so mi, naj se vedem tako, kot on hoče	4	0,5	2,6
Krivili so mene, češ da ga provociram	9	1,2	6,2
Svetovali so mi, naj ga zapustim	57	7,6	39,3
Ponudili so mi bivanje pri njih	20	2,7	13,8
Pogovorili so se z nasilnežem	15	2,0	10,3
Šli so z mano k zdravniku ali k pristojnim službam	11	1,5	7,6
Dali so mi literaturo in informacije, kam se lahko obrnem	7	0,9	4,8
Niso se menili za nasilje, ki so mu bili priča (na primer sosedje)	11	1,5	7,6
Drugo	16	2,1	11,0
Ni bilo odgovora	607	80,7	100,0
skupaj	752	100,0	

Možni največ 3. odgovori

Graf 89. Najbolj pogost odziv ljudi, ki so jim ženske povedale o nasilju

Odločanje o prekinitvi nasilnega odnosa in vloga javnih služb

- Več kot polovica žensk o nasilju ni obvestila nikogar. Med tistimi, ki so iskale pomoč, ji je največ obvestilo policijo (36,2%), potem CSD (31,3%), sledijo še zdravstveni dom in odvetnik.
- Odstotek zadovoljstva s temi institucijami je visok, saj je npr. kot zelo ustrezno označilo pomoč policije 27,1% žensk, zdravstvenega doma kar 40,5% žensk, CSD 35,3% žensk in pomoč odvetnika četrtnina. Če k temu prištejemo še tiste, ki so pomoč označile za ustrezno, potem je s policijo zadovoljnih 42,6%, z zdravstvenim domom 62,1%, s CSD 51% in z odvetnikom 50%. Vendar je 18,6% (malo manj kot petina) žensk označila intervencijo policije tudi kot zelo neustrezno, 8,1% je kot zelo neustrezen označila odziv zdravstvenega doma, 17,6% odziv CSD in 17,9% odziv odvetnika.
- Redkeje se odločajo za pomoč pri nevladnih organizacijah, kjer je iskalo pomoč 15,3% anketirank. Duhovnika je obiskalo 17,2% žensk.
- Ustreznost te pomoči je različna. 27,7% žensk je zelo zadovoljnih z odzivom kriznega telefona in le 21,4% z odzivom svetovalnice za ženske. 20% je zelo zadovoljnih z odzivom duhovnika, kar je najnižji odstotek v kategoriji zelo ustrezne pomoči. Vendar je odstotek zelo neustrezne pomoči tudi visok. Pri kriznem telefonu je ta odstotek 22,2%, pri svetovalnici za ženske 28,6% in pri duhovniku 20%. V povprečju je torej nezadovoljstva več pri nevladnih organizacijah, kot pri javnih službah.
- Največ žensk ni nikogar obvestilo o nasilju, ker so problem uredile same (35,4%). Kar 31,9% je odgovorilo, da jih je bilo sram povedati, kaj se jim dogaja, v 22,1% pa so menile, da se bo povzročitelj nasilja spremenil. 21,2% jih ni poročalo iz prepričanja, da gre za družinsko zadevo. 13,3% jih ni verjelo, da se bo nasilje ponovilo, 11,5 pa jih je menilo, da jim službe ne morejo pomagati.

8,8% jih ni vedelo, kam lahko pokličejo. V istem odstotku (8,8%) jih je bilo strah, da bo povzročitelj nasilja to izvedel in tudi, da se bodo grožnje uresničile (spet 8,8%). Nekatere ženske so se bale, da jih bodo krivili za nasilje ali pa jim bodo odvzeli otroke, ker da so slabe mame.

- Od tistih, ki so poročale o nasilju, jih je četrtnina obiskala zdravnika ali šla v bolnišnico zaradi poškodb, ki so nastale z nasiljem. V celotni populaciji je to 6,6% žensk. Od tistih, ki gredo k zdravniku, jih le malo več kot polovica pove, kako so poškodbe nastale. Večina to pove šele po več obiskih.
- Bolj, kot službam, zaupajo ženske svojim bližnjim. Več kot polovica se zaupa prijateljici/ju, potem mami (42,8%), četrtnina sestri, petina očetu ali otrokom, sledi sosedu, sodelavka ali drugi sorodniki.
- V 65,5% so ljudje verjeli anketirankam, da doživljajo nasilje in v 40% so jim svetovali, naj nasilneža zapustijo. Približno šestina jim je ponudila bivanje. Druga šestina pa je anketirankam svetovala, naj nasilje zdržijo, desetina pa, naj se pogovorijo z nasilnežem. Kar 37,8% odzivov je bilo izrazito negativnih, bodisi, da anketirankam niso verjeli, krivili so jih za dogajanje, češ da storilca provocirajo, svetovali so, naj se podredi ali pa se preprosto niso menili za nasilje.

6.10. Sedanje stanje

6.10.1 Delež žensk, ki so zadnjih 12 mesecev doživljale nasilje in ki so trenutno še vedno v nasilnem odnosu

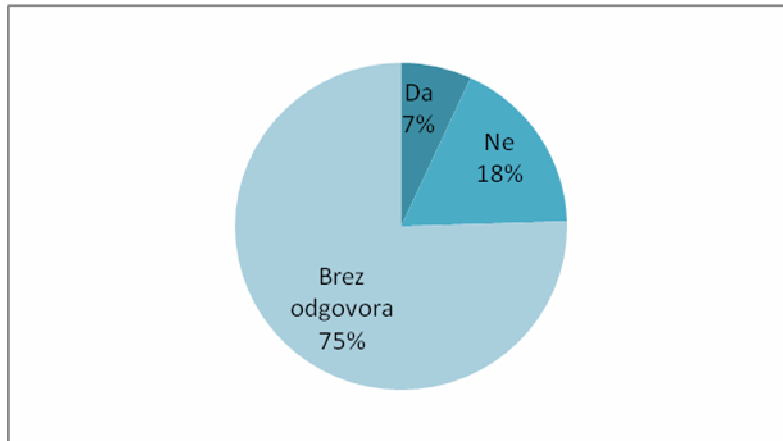
Trenutno je v nasilnem odnosu 6,9% vseh anketiranih žensk o ali 28,3 % tistih žensk, ki so odgovarjale na vprašanje. To pomeni, da je bila v nasilnem odnosu približno vsaka 14 ženska v Sloveniji. Iz poznejših odgovorov o razlogih ostajanja v odnosu pa izhaja, da je verjetno ta odstotek še višji.

Tabela 100. Delež žensk, ki so trenutno v nasilnem odnosu

Trenutno bivanje v nasilnem odnosu	%	% navedb stanja
------------------------------------	---	-----------------

Da	6,9	28,3
Ne	17,6	71,7
Skupaj	24,5	100,0
Ni bilo odgovora	75,5	
Skupaj	100,0	

Graf 90. Delež žensk, ki so trenutno v nasilnem odnosu

Delež anketirank, ki so trenutno v nasilnem odnosu

- **Trenutno je v nasilnem odnosu 6,9% vseh anketiranih žensk. To pomeni, da je bila v danem obdobju, leta 2009, ko je potekalo anketiranje, v nasilnem odnosu približno vsaka 14 ženska v Sloveniji.**

6.10.2 Razlogi za vztrajanje v nasilnem odnosu

Razlogov, da ženske ostajajo v nasilnih odnosih, je zelo veliko, so kompleksni, osebni in obenem splošno značilni, predvidljivi. Najpogostejši razlogi, ki jih običajno navaja literatura so: strah, da ji bo nasilnež ali socialne službe vzeli otroke, neinformiranost o svojih pravicah, mehanizem spolne kontrole in izolacije žrtve (postopno zoževanje življenjskega in socialnega prostora), stanje zamrznjenega strahu, obljube nasilneža, da se bo spremenil, spomin na dobre časa v partnerstvu, napačno iskanje razlogov za nasilje, idealiziranje partnerja, vera, da bo nasilnega partnerja spremenila njena ljubezen, strah zaradi groženj z umorom, občutek sramu zaradi neuspešnega razmerja ali zakona, finančni razlogi (nezaposlenost), izguba samozavesti in samospoštovanja, izkušnje nasilja iz otroštva (normalizacija nasilja, ponavljanje travme), fizična in psihična izčrpanost, strah pred samoto in starostjo, izguba podpore najbližjih, verska prepričanja, družbena pričakovanja glede vloge žensk in družine, čustveno izsiljevanje povzročitelja s samomorom, in drugi (Douglas 1994). Zanimalo nas je, kateri so najpogostejši razlogi, da udeleženke v naši raziskavi ostajajo v nasilnem odnosu. Na vprašanje je odgovorilo 7,8% vseh anketirank, kar je en odstotek žensk, ki trenutno doživljajo nasilje več kot smo ga dobili pri prejšnjem vprašanju. Če prištejemo še anketiranke, ki so podale več odgovorov (kljub drugačnim navodilom), je ta odstotek še višji (11,2%). Razlog je morda lahko v tem, da so na vprašanje odgovorile tudi ženske, ki sicer še zmeraj ostajajo skupaj z nasilnim partnerjem, vendar pa ta morda v tem trenutku nasilja ne izvaja in zato niso pozitivno odgovorile na prejšnje vprašanje. Dinamika nasilja je namreč zapleten proces, v katerem se izmenjujejo obdobja miru, naraščanja napetosti in izbruhov nasilja in ta so lahko različno dolga. Obdobje miru lahko merimo v dnevih, mesecih, včasih pa tudi v letih, ko se zdi, da se nasilje ne bo več ponovilo. Še bolj verjetno pa je, da so na vprašanje odgovorile tudi ženske, ki so se nasilnega odnosa že rešile, in se njihov odgovor nanaša na razloge za ostajanje v odnosu v preteklosti.

Najpogostejši razlog, ki so ga navedle anketiranke (ki so na seznamu izbrale en, verjetno najpomembnejši razlog) je ugotovitev, da je odhajanje od nasilneža dolg proces (1,3%). Trije naslednji po pogostosti pomembni razlogi so povezani z otroki in družino. Anketiranke, ki še zmeraj doživljajo nasilje v tem trenutku, je bodisi strah, da bi izgubile otroka (0,4%), pri njih je prisoten občutek krivde, da bi z odhodom razdrle družino (0,4%), še en razlog pa je, da bi tako otroci ostali brez očeta (0,3%). Enak odstotek žensk pa je navedel, da nočejo ostati same (0,3%). Vidimo torej, da pri anketirankah na prvem mestu prevladujejo razlogi, ki so psihološke narave, povezani s čustvi in prepričanji. Materialni razlogi se zdijo nekoliko bolj v ozadju. Vendar če združimo odgovore, ki se nanašajo na pomanjkanje sredstev ali drugih materialnih možnosti za odselitev (stanovanje, služba), vidimo, da pravzaprav kar visok odstotek (0,4%) žensk ostaja v nasilnem odnosu tudi zaradi teh razlogov (brezposelnost, brez denarja in strehe nad glavo, nima kam iti, ne bi vedela kam iti in kako se znajti). V manjših odstotkih so ženske navajale še, da jih je strah, da bi se partner maščeval in da bi jih bilo sram, da bi kdo izvedel o nasilju. Anketiranke so še navajale razloge, da jih sorodniki spodbujajo, naj potrpijo. Manjši odstotek anketirank pojasnjuje razloge s partnerjevim vedenjem (»ko ni nasilen, je dober«) in z značilnostjo nasilnega odnosa (»ni bil takoj nasilen, to se je počasi zalezlo v najin odnos«). 0,1% jih meni, da nasilje ni zadosten razlog, da bi ga zapustila ali odšla od doma.

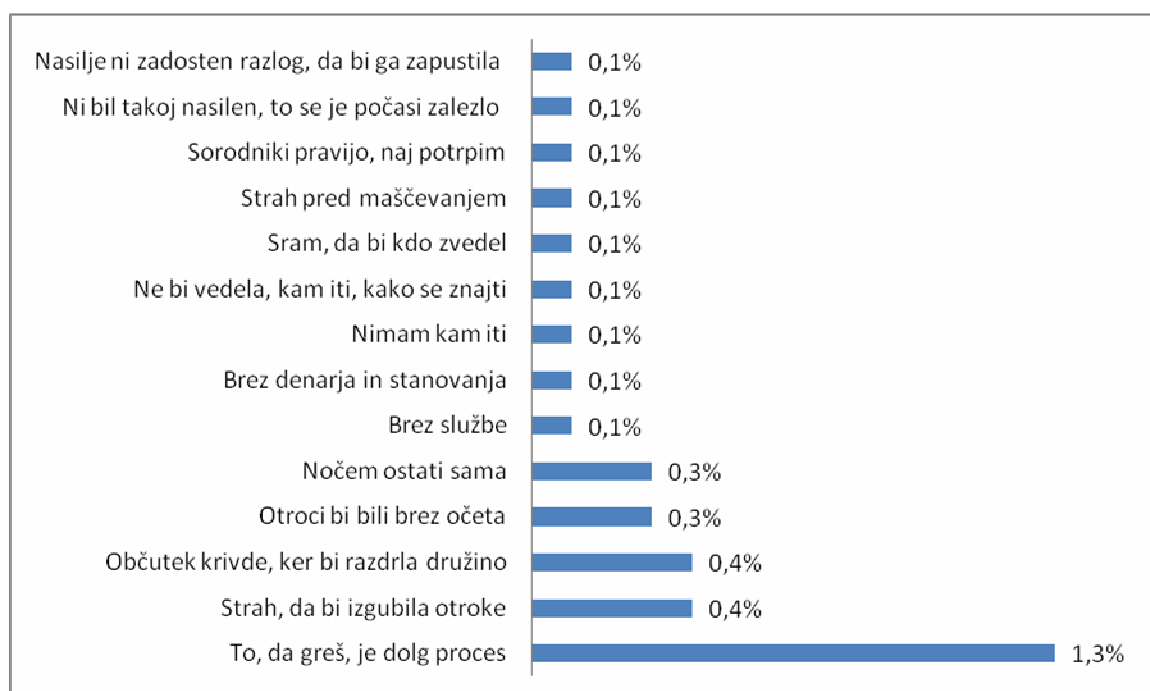
Pod drugo so anketiranke posamično navajale bolezen matere ali bolezen sina (»pred boleznijo ni bil tak, psihično nasilen, zdaj pa se noče odseliti, ne more ga spraviti iz hiše«). Ena od anketirank upa, da bo svetovanje partnerju pomagalo. Druga anketiranka je spet izpostavila tudi sicer pogost razlog, to je trpljenje otrok: »Kjer so otroci v zakonu, se je težko odločiti, da bi ga zapustila, zato sem trpela«. Iz odgovora ene od anketirank pa preveva upanje, da se bo z vztrajanjem v odnosu mogoče naučiti reševanja konfliktov: »Želim se

naučiti reševati konflikte, prav tako želim, da bi znali otroci reševati težave«. Osebne situacije žensk, ki doživljajo nasilje, so seveda zelo različne in bilo bi jih bilo zelo narobe posploševati. Kljub temu gre opozoriti, da gre lahko pri govoru o »konfliktih«, ko se v resnici dogaja nasilje, za strategijo žensk, s katero v nekem (običajno zgodnejšem) obdobju nasilnega odnosa zmanjšujejo pomen nasilju, da bi lahko z njim lažje preživele in ohranile iluzijo »običajnega odnosa, s katerim ni nič narobe«. S to strategijo prevzamejo odgovornost tudi nase, tako tudi lažje ohranjajo upanje, da bodo stvari šle na bolje, saj je navsezadnje tudi na njih samih, da nekaj spremenijo, se potrudijo, na primer zmanjšajo svojo konfliktnost. Interpretacijo nasilja kot medsebojnega konflikta pa pogosto žrtvi vsiljujejo tudi drugi (povzročitelj, okolica, javni govor). Ni »lažje« le žrtvi sprejeti nasilja kot »medsebojnega konflikta«, tudi okolica s tem lažje opraviči svojo neodzivnost.

Tabela 101. Razlog za vztrajanje v nasilnem odnosu

Razlogi	%
To, da greš, je dolg proces	1,3
Strah me je, da bi izgubila otroke	0,4
Počutila bi se kriva, če bi razdrla družino	0,4
Otroci bi bili brez očeta	0,3
Nočem ostati sama	0,3
Nimam kam iti	0,1
Sem brez denarja in brez strehe nad glavo	0,1
Ne bi vedela, kam iti, kako se znajti	0,1
Sem brez službe	0,1
Mislím, da nasilje ni zadosten razlog, da bi ga zapustila ali odšla od doma	0,1
Ni bil takoj nasilen, to se je počasi zalezlo v najin odnos	0,1
Sorodniki me spodbujajo naj potrpi	0,1
Ko ni nasilen, je dober	0,1
Bojim se maščevanja	0,1
Sram me je, da bi kdo zvedel o nasilju	0,1
Bojim se ga	0
Ker mi nihče ne bi verjel, da se mi to zares dogaja	0
Ker partner prepreči moj odhod	0
Izgubila sem zaupanje, da sem lahko sama	0
Nasilja sem bila navajena še od svojega doma, zdi se mi normalno	0
Ne želim prekiniti odnosa	0
Rada ga imam	0
Navezana sem nanj	0
Odvisna sem od njegove pomoči pri vsakodnevni negi in opravilih	0
Vera mi preprečuje	0
Ženska mora marsikaj potrpeti v zakonu	0
Nimam nobene podpore	0
Drugo	1,3
Skupaj	7,8
Ni bilo odgovora	92,2
Skupaj	100

Graf 91. Razlog za vztrajanje v nasilnem odnosu v odstotkih

Čeprav je to vprašanje predvidelo samo en odgovor, je 3,4% anketirank vseeno obkrožilo dva ali več odgovorov, ki kažejo na različne kombinacije življenjskih situacij anketirank, kot to, da jih je obenem strah in nimajo kam iti ali pa menijo, da bi otroci ostali brez očeta, ki je dober človek, ko ni nasilen. Iz večkratnih odgovorov dobimo vpogled v nekoliko širšo zgodbo, ki jo nakazujejo povezave med odgovori, kot če obravnavamo posamezne odgovore posebej. Zdi se, da je najpogostejši temeljni zaplet, ki ima potem različne variacije tak: 0,9% anketirank podobno poveže odgovore, da partner ni bil takoj nasilen, nasilje se je počasi zalezlo v odnos, anketiranka je nanj navezana, ga ima rada, in ko ni nasilen je še vedno dober človek. Odhod dojemajo kot dolgotrajen proces. Na osnovni vzorec zgodbe se potem vežejo različni poudarki (po pogostosti navedb: krivda zaradi razdrte družine in da otroci ne bi imeli očeta, finančni in stanovanjski problem, strah pred partnerjem in njegovim maščevanjem, strah ostati sama).

Če seštejemo število navedb razlogov vseh anketirank (ne glede na to, ali so obkrožale enega ali več odgovorov), je vrstni red tak: še zmeraj je najpogostejši razlog ugotovitev, da je odhod dolgotrajen proces (16,1%). Naslednji in nekoliko višje v rangi kot prej se uvršča razlog, da bi bili otroci brez očeta (8,4%). V skupnem seštevku so po pogostosti pomembni še naslednji trije razlogi: da je partner dober, ko ni nasilen (6,7%), da nimajo kam iti (6,7%) in da partner ni bil takoj nasilen, nasilje se je postopoma zalezlo v odnos (5,9%). Visoko so se uvrstili tudi razlogi, ki govorijo bolj o čustveni in odnosni plati razloga, da anketiranka vztraja, kot sta na primer strah pred samoto (5%) in navezanost na partnerja (5%).

Nobena od anketirank pa se ni prepoznala v štirih možnih odgovorih, in sicer v tem, da bi ji odhod preprečevala vera ali ker bi bila odvisna od partnerjeve pomoči pri vsakodnevni negi in opravilih ali ker bi ji partner odhod preprečeval ali ker ne bi imela čisto nobene podpore.

Tabela 102. Razlogi za vztrajanje v nasilnem odnosu po pogostosti pojavljanja

Seštevek vseh navedb odgovorov/razlogov anketirank	%
To, da greš, je dolg proces	16,1
Otroci bi bili brez očeta	8,4
Ko ni nasilen, je dober	6,7
Nimam kam iti	6,7
Ni bil takoj nasilen, to se je počasi zalezlo v najin odnos	5,9
Nočem ostati sama	5,0
Navezana sem nanj	5,0
Počutila bi se kriva, če bi razdrla družino	5,0
Bojim se maščevanja	4,2
Sem brez denarja in brez strehe nad glavo	4,2
Strah me je, da bi izgubila otroke	3,3
Rada ga imam	3,3
Bojim se ga	3,3
Sram me je, da bi kdo zvedel o nasilju	3,3
Ženska mora marsikaj potrpeti v zakonu	3,3
Ne bi vedela, kam iti, kako se znajti	2,5
Izgubila sem zaupanje, da sem lahko sama	2,5
Sem brez službe	2,5
Ker mi nihče ne bi verjel, da se mi to zares dogaja	2,5
Mislím, da nasilje ni zadosten razlog, da bi ga zapustila ali odšla od doma	2,5
Ne želim prekiniti odnosa	1,7
Sorodniki me spodbujajo naj potrpim	1,7
Nasilja sem bila navajena še od svojega doma, zdi se mi normalno	0,8
Ker partner prepreči moj odhod	0
Nimam nobene podpore	0
Odvisna sem od njegove pomoči pri vsakodnevni negi in opravilih	0
Vera mi preprečuje	0
Skupaj	100%

Graf 92. Razlogi za ostajanje v nasilnem odnosu po pogostosti pojavljanja v odstotkih

Odgovore smo tudi združevali v večje kategorije, glede na to, ali se odgovor nanaša na čustveno in odnosno plat oziroma materialno plat odločitve za vztrajanje v nasilnem odnosu, ali je posredi zaskrbljenost glede posledic za družino, strah pred nasilnežem, ali so na delu prepričanja anketiranke ali odziv okolice na problem.

- Pričakovano so prevladali odgovori, ki kažejo na različne psihološke, čustvene ali odnosne plati odločitve za ostajanje v nasilnem odnosu (»Ko ni nasilen, je dober«, «Ni bil takoj nasilen, to se je počasi zalezlo v najin odnos», »Navezana sem nanj«, »Nočem ostati sama«, »Rada ga imam«, «Sram me je, da bi kdo zvedel o nasilju», »Izgubila sem zaupanje, da sem lahko sama«, »Nasilja sem bila navajena še od svojega doma, zdi se mi normalno«), saj te nastopajo samostojno, same zase, spremljajo pa tudi odločitve, pri katerih je morda pomembnejši kak drug dejavnik (recimo finance ali strah). Kar ena tretjina (32,5%) je bila takih razlogov.
- Naslednji po vrsti so bili razlogi, ki govorijo o zaskrbljenosti anketiranke glede posledic odhoda za otroke in družino (»Otroci bi bili brez očeta«, »Počutila bi se kriva, če bi razdrla družino«, »Strah me je, da bi izgubila otroke«). Te odgovore smo združili v posebno kategorijo, čeprav širše gledano spadajo med bolj psihološko motivirane razloge, saj poprejšnji rezultati kažejo, da gre za močno prisoten dejavnik pri odločanju za odhod. Takih navedb odgovorov je bilo 16,7%.
- Odgovor »Odhod je dolg proces« smo uvrstili v posebno kategorijo, saj se ta ugotovitev lahko nanaša na več tipov razlogov (čustvene, odnosne, materialne, namestitvene, prepričanja in drugo). 16,1% navedb odgovorov pripada tej ugotovitvi.

- Odgovori, ki govorijo o materialni plati problema (»Sem brez denarja in strehe nad glavo«, »Sem brez službe«, »Nimam kam iti«) in o pomanjkanju osebnih virov (»Ne bi vedela, kam iti, kako se znajti) so naslednji po vrsti (15,9%).
- Odgovori, ki govorijo o strahu pred nasilnežem kot razlogu (»Bojim se ga« in »Bojim se maščevanja«) so naslednji po pogostosti in približno za pol manjši od prejšnji štirih kategorij razlogov (7,5%).
- Odgovorov, ki se nanašajo na prepričanja anketirank (»Ženska mora marsikaj potrpeti v zakonu«, »Mislim, da nasilje ni zadosten razlog, da bi ga zapustila ali odšla od doma«) je 5,8%.
- Odgovorov, ki se nanašajo na zunanje reakcije bližnjih in okolice kot ovire za odhod (»Sorodniki me spodbujajo naj potrpi«, »Ker mi nihče ne bi verjel, da se mi to zares dogaja«) je 4,2%.
- »Ne želi oditi« je bila postavljena kot kategorija zase in predstavlja 1,7% odgovorov.

Tabela 103. Razlogi za ostajanje, združeni v kategorije

Kategorije	%
Odgovori, ki kažejo na različne psihološke, čustvene ali odnosne vidike odločitve za ostajanje v nasilnem odnosu (»Ko ni nasilen, je dober«, « Ni bil takoj nasilen, to se je počasi zalezlo v najin odnos« »Navezana sem nanj«, »Nočem ostati sama«, »Rada ga imam«, «Sram me je, da bi kdo zvedel o nasilju«, »Izgubila sem zaupanje, da sem lahko sama«,»Nasilja sem bila navajena še od svojega doma, zdi se mi normalno«).	32,5%
Odgovori, ki nakazujejo zaskrbljenost anketiranke glede posledic odhoda za otroke in družino (»Otroci bi bili brez očeta«, »Počutila bi se kriva, če bi razdrla družino«, »Strah me je, da bi izgubila otroke«).	16,7%
Odhod je dolg proces.	16,1
Odgovori, ki govorijo o materialni plati problema in pomanjkanju osebnih virov (»Sem brez denarja in strehe nad glavo«, »Sem brez službe«, »Nimam kam iti«, »Ne bi vedela, kam iti, kako se znajti).	15,9
Odgovori, ki govorijo o strahu pred povzročiteljem kot razlogu (»Bojim se ga« in »Bojim se maščevanja«).	7,5
Odgovori, ki se nanašajo na prepričanja anketirank (»Ženska mora marsikaj potrpeti v zakonu«, »Mislim, da nasilje ni zadosten razlog, da bi ga zapustila ali odšla od doma«).	5,8
Odgovori, ki se nanašajo na zunanje reakcije bližnjih in okolice kot ovire za odhod (»Sorodniki me spodbujajo naj potrpi«, »Ker mi nihče ne bi verjel, da se mi to zares dogaja«)	4,2
Ne želi oditi	1,7%

Graf 93. Razlogi po kategorijah

Razlogi za ostajanje v nasilnem odnosu

- Na vprašanje je odgovorilo 7,8% vseh anketirank. Če prištejemo še anketiranke, ki so podale več odgovorov (kljub drugačnim navodilom), je ta odstotek še višji (11,2%).
- Najpogostejši razlog, ki so ga navedle anketiranke (ki so izbrale en odgovor) je ugotovitev, da je odhajanje od nasilneža dolg proces (1,3%). Trije naslednji po pogostosti pomembni razlogi so povezani z otroki in družino (1,1%). Anketiranke, ki še zmeraj doživljajo nasilje v tem trenutku, je tako bodisi strah, da bi izgubile otroka (0,4%), pri njih je prisoten občutek krivde, da bi z odhodom razdrle družino (0,4%), še en razlog pa je, da bi tako otroci ostali brez očeta (0,3%).
- 3,4% anketirank je obkrožilo dva ali več odgovorov, ki kažejo na različne kombinacije življenjskih situacij anketirank.
- Najpogostejši temeljni zaplet, ki ga lahko povežemo iz večkratnih odgovorov, da partner ni bil takoj nasilen, nasilje se je počasi zalezlo v odnos, anketiranka se je nanj navezala, ga ima rada, in ko ni nasilen je še vedno dober človek. Odhod dojemajo kot dolgotrajen proces. Na osnovni vzorec zgodbe se potem vežejo različni poudarki (po pogostosti navedb: krivda zaradi razdrte družine in da otroci ne bi imeli očeta, finančni in stanovanjski problem, strah pred partnerjem in njegovim maščevanjem, strah ostati sama).
- Pri seštevku števila navedb razlogov vseh anketirank (ne glede na to, ali so obkrožale enega ali več odgovorov), je vrstni red tak: še zmeraj je najpogostejši razlog ugotovitev, da je odhod dolgotrajen proces (16,1% navedb razlogov). Sledijo razlogi: strah, da bi bili otroci brez očeta (8,4%), partner je dober, ko ni nasilen (6,7%), nimajo kam iti (6,7%) in da partner ni bil takoj nasilen, nasilje se je postopoma zalezlo v odnos (5,9%).
- Nobena od anketirank pa se ni prepoznala v naslednjih možnih odgovorih, in sicer v

tem, da bi ji odhod preprečevala vera ali da ne odide, ker bi bila odvisna od partnerjeve pomoči pri vsakodnevni negi in opravilih, ker bi ji partner odhod preprečeval ali ker ne bi imela čisto nobene podpore.

- Vidimo, da so v raziskavi prevladali odgovori, ki kažejo na različne psihološke, čustvene ali odnosne plati odločitve za ostajanje v nasilnem odnosu (32,5%).
- Sledijo razlogi, ki govorijo o zaskrbljenosti anketiranke glede posledic odhoda za otroke in družino (16,7%) in za njimi odgovori, ki govorijo o materialni plati problema in o pomanjkanju osebnih virov (15,9%).

6.10.3. Razlogi za prekinitev nasilnega odnosa

Odhod je praviloma res dolgotrajen proces – kot ugotavljajo tudi ženske, ki preživljajo nasilje v naši raziskavi. Prav v začetnih obdobjih je značilno strukturo nasilja težko uvideti, zdi se, da gre za posamične in med seboj nepovezane incidente, ki jih je mogoče vsakič na novo pojasniti. V poznejših obdobjih pa je sistematičnost, s katero se nasilni izbruhi pojavljajo, vedno težje spregledati. Krogi nasilja se začnejo predvidljivo in (običajno) vedno pogosteje ponavljati. Sočasno s tem procesom žrtev in povzročitelj nasilje v odnosu vsak iz svojih razlogov in na svoj način normalizirata. Žrtve se čedalje bolj doživljajo kot manjvredne in brez moči ter opuščajo pravico do tega, da bi odločale o sebi. Njihove meje postanejo ohlapnejše, kot bi si želele, obenem pa izgubljajo tudi stik s svojimi občutki. Odločilni trenutek v procesu odhajanja običajno nastopi, ko ženska, ki doživlja nasilje, uvidi, da ni pomembno, kaj stori oziroma ne stori – na partnerjevo nasilje ne more vplivati (Ent Van der et al., 2001). Med drugimi pomembnejšimi razlogi za prekinitev odnosa, ki jih najdemo v literaturi, so: ko partner postane fizično nasilen tudi nad otroki, ko se začnejo krogi nasilja tako pogosto ponavljati, da obdobje miru tako rekoč ni več in ko žrtev začuti, da je njeno življenje v nevarnosti.

Tudi v naši raziskavi smo anketiranke spraševali, kaj so bili razlogi, da so odšle. Na vprašanje je odgovarjalo 14,7% anketirank. Lahko so izbrale več odgovorov.

Najpogostejši razlogi za prekinitev odnosa z nasilnežem so bili tele:

- ker se ta ni spremenil (6,6%),
- ker se je nasilje stopnjevalo (3,6%),
- ker je anketiranka odrasla in se odselila (3,2%),
- rešila je stanovanjski problem (2,9%),
- novo intimno razmerje nasilnega partnerja (2,1%),
- nasilje od otrok (1,3%),
- smrt nasilnega partnerja (1,3%),
- nasilni partner je bil v kazenskem postopku (0,8%),
- ima prepoved približevanja (0,4%),
- dobila je mesto v varni hiši (0,1%).

Pod drugo so osebe navajale: fizični odpor in gnus do nasilneža ali pa posredovanje centra za socialno delo in ustrezna namestitvev (varna, hiša, krizni center za stare, materinski dom). Nekaj anketirank omenja tudi, da je nasilje prenehalo. Pri eni se je šel nasilni partner zdraviti. Ena anketiranka omenja, da ji je takoj, ko se je psihično nasilje sprevglo v fizično, »odprlo oči«, v čem živi.

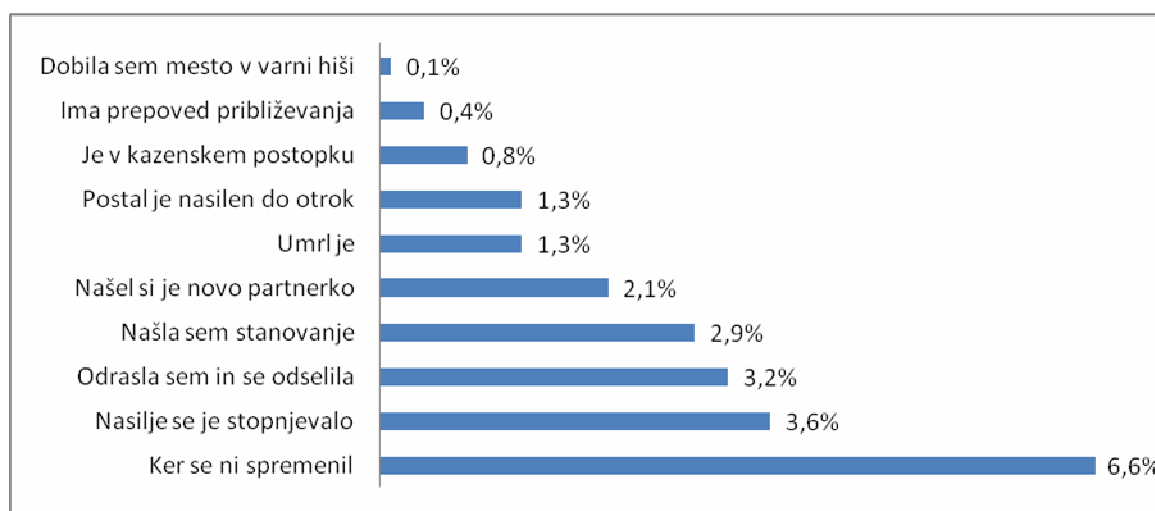
Rezultati vsaj deloma potrjujejo dognanja drugih raziskav. Vidimo da med razlogi za odhod prevladuje spoznanje, da se nasilni partner ni spremenil (6,6%). Čeprav nimamo vpogleda v posamične situacije, pa verjetno ni narobe sklepati, da tak odgovor kaže na daljši odnos, na določeno obdobje predhodnega trajanja in ponavljanja nasilja, v katerem je to spoznanje lahko dozorelo. In verjetno pomeni obenem tudi opustitev naporov, da bi lahko kaj same spremenile, da bi se nasilje nehalo. Za 3,6% žensk je bil razlog stopnjevanje nasilja. Za skoraj 3% žensk je bilo odločilno to, da so si našle stanovanje. Da je možnost trajnejšega umika ali celo trajnejše rešitve stanovanjskega problema lahko pomemben sprožilec za odhod, vidimo tudi iz odgovorov, ki so jih anketiranke navedle pod drugo (omenjale so selitev v različne varne namestitve). 1,3% anketirank pa je odnos zapustila, ker je bil partner nasilen tudi otrok. 4,5% žensk je navedlo, da je povzročitelj nasilen tudi do otrok.

Tabela 104. Razlog za prekinitev odnosa

Razlogi	%	% navedb razlogov
Ker se ni spremenil	6,6	45,0
Nasilje se je stopnjevalo	3,6	24,3
Odrasla sem in se odselila	3,2	21,6
Našla sem stanovanje	2,9	19,8
Našel si je novo partnerko	2,1	14,4
Umril je	1,3	9,0
Postal je nasilen do otrok	1,3	9,0
Je v kazenskem postopku	0,8	5,4
Ima prepoved približevanja	0,4	2,8
Dobila sem mesto v varni hiši	0,1	0,9
Drugo	2,5	17,1
Ni bilo odgovora	85,2	100,0
Skupaj	100,0	

Možnih je več odgovorov

Graf 94. Razlog za prekinitev odnosa v odstotkih

Razlogi za prekinitev nasilnega odnosa

- Med razlogi za odhod prevladuje izkušnja, da se nasilni partner ni spremenil (6,6%), kar kaže na določeno obdobje predhodnega trajanja in ponavljanja nasilja, v katerem je to spoznanje lahko dozorelo.
- Za 3,6% žensk je bil razlog stopnjevanje nasilja.
- Za skoraj 3% žensk je bilo odločilno to, da so si našle stanovanje. Da je možnost trajnejšega umika ali celo trajnejše rešitve stanovanjskega problema lahko pomemben sprožilec za odhod, vidimo tudi iz odgovorov, ki so jih anketiranke navedle pod drugo (omenjale so selitev v različne varne namestitve).
- 1,3% anketirank pa je odnos zapustila, ker je bil partner nasilen tudi otrok.

6.10.4. Strategije žrtev, da bi preprečile nasilje

Ženske, ki doživljajo dolgotrajnejše nasilje - v nasprotju s splošnim prepričanjem - naredijo zelo veliko, da bi nasilne izbruhe nad seboj in svojimi otroki preprečile. Veliko svojega življenjskega časa posvetijo ocenjevanju tveganj in načrtom za svojo varnost. Tako na *mikro* ravni neposrednega nasilnega napada kot na ravni širše situacije žrtve dolgotrajnega nasilja ves čas ocenjujejo resnost grožnje, da se bo nekaj zgodilo, pozorne so na signale za nevarnost, ocenjujejo kako pogoste so grožnje, da bi ocenile v kako veliki nevarnosti so. Preizkušajo, kateri dejavniki in ravnanja povečujejo in kateri zmanjšujejo tveganja in kako velika je lahko škoda ob določenem ravnanju. Ključ za dobre strokovne ocene ogroženosti in učinkovite varnostne načrte je zato prav v tem, da se strokovne delavke in delavci najprej natančno seznanijo z oceno žrtve, s kakšnimi tveganji ima za opraviti, kako poskuša ravnati v različnih fazah nasilja in kako se te taktike obnesejo v razmerju do tveganj.

V različnih fazah kroga nasilja in nasilnega odnosa so v ospredju različne strategije, kako nasilje preprečiti ali zmanjšati. Med znanimi strategijami preživetja je tako na primer strategija izogibanja, ki je v ospredju v času, ki nastopi po obdobju miru, ko napetost ponovno narašča, vse do izbruha nasilja. Ženske v tem času pogosto naredijo vse, da bi nasilnega partnerja pomirile, predvidele njegovo počutje in prilagodile svoje vedenje, mu ustregle, se mu izognile, »ne dajale povoda« za nasilni izbruh. Zaradi tega so v stalni pripravljenosti, da bi lahko pravočasno predvidele, kakšne volje je, kaj se dogaja v njegovi službi, ali je pil, in drugo. Strategija identifikacije z nasilnežem jim omogoči, da se postavijo v njegov položaj, prizadevajo si čutiti in razmišljati tako kot on, da bi onemogočile nasilje. Te strategije zahtevajo veliko iznajdljivosti in moči, kljub temu napetost slej kot prej preraste v nasilje. V času nasilnega izbruha so v ospredju zaščitne strategije, kot je umik v varnejši del stanovanja ali iz stanovanja ven, vpitje na pomoč, fizična zaščita pred nasiljem, klic na policijo in drugo. Nenehna napetost, negotovost in strah pred izbruhi pogosto pripeljejo do tega, da žrtev razdvoji samopodobo in podobo svojega partnerja na »dobro« in »slabo« osebo, glede na to, ali je partner prijazen ali nasilen. V obdobjih po izbruhu je partner pogosto »dober« in »prijazen«, obljublja, da se bo poboljšal, neredko se vede kot majhen otrok, ki se mu je izmuznil nadzor iz rok. V takih trenutkih lahko prosi partnerko, naj mu drugič prepreči, »da ga ne bo spet polomil« in s tem prenese odgovornost za svoje vedenje nanjo. Žrtvi odleže, da je partner spet prijazen in nekako odvisen od nje, da je dobila nadzor nad svojim življenjem spet nazaj, zato ima občutek, da bo drugič nasilje lahko preprečila. Izid take separacije je negotovost žrtve o lastnem vedenju in čustvovanju in nenehna čuječnost, kaj se dogaja in kdaj se bo situacija spet obrnila. Navsezadnje lahko tudi začasen odhod od partnerja razumemo - ne kot neuspeli beg -, ampak kot strateško odločitev, s katero ženska želi doseči pogajalsko

pozicijo, s katere lažje postavlja pogoje, pod katerimi se je pripravljena vrniti, v upanju, da se bo nasilje končalo (Ent Van der et al., 2001).

Na vprašanje o tipih ravnanj, s katerimi se izogibajo nasilju, je odgovorilo 14,7% anketirank. Anketiranke, ki so na vprašanje odgovorile, najpogosteje poskušajo preprečiti nasilje nad seboj tako da:

- se izogibajo nasilnežu (5,2%),
- poskušajo biti čim bolj neopazne (2%),
- poskrbijo, da nasilnega partnerja ne jezijo (1,5%),
- pobegnejo iz stanovanja (k prijateljem, na vrt, na njivo, v naravo, k sosedom ali staršem, v gozd ali v garažo, k hčerki v Beograd) (1,2%),
- pobegnejo iz prostora, v katerem je nasilnež, v drug prostor v stanovanju (1,1%),
- se skupaj z otroci zaprejo v sobo (0,5%) ali skupaj z njimi pobegnejo iz stanovanja (0,5%),
- naredijo vse, kar nasilnež od njih zahteva (0,5%),
- pokličejo policijo (0,4%),
- vpijejo, da bi jih kdo slišal in prišel na pomoč (0,3%),
- Nobena od anketirank ni navedla, da bi udarila nasilneža nazaj.

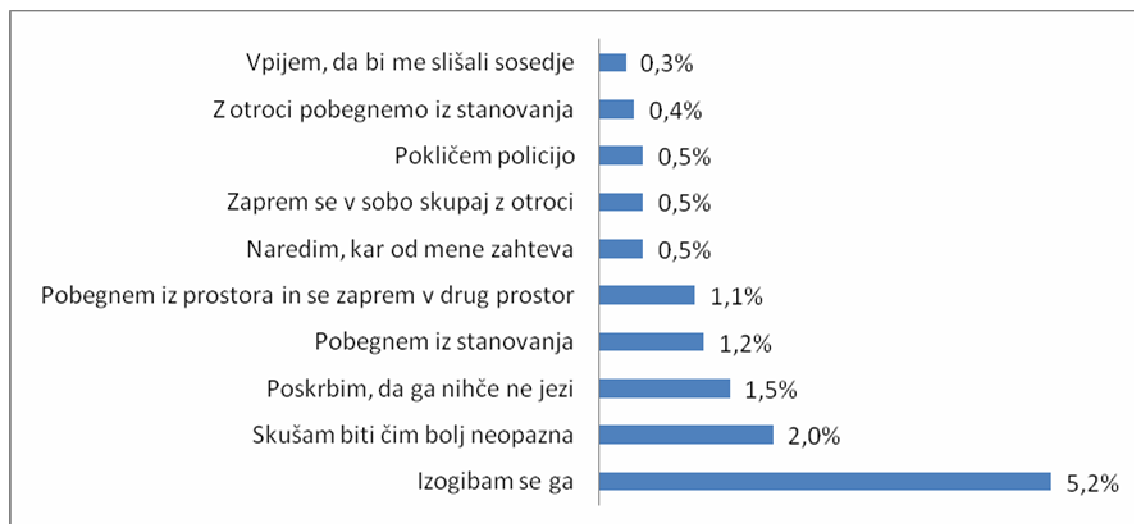
Pod drugo so osebe navedle več strategij, na primer da nasilneža ignorirajo, kot v naslednji izjavi: *»Ne razčiščujem do konca, kadar vidim, da pogovor pelje v nasprotno smer – se stopnjuje – ob drugi priliki dokončam razpravo«*. Več je bilo navedb, da se anketiranke poskušajo izogniti nasilju tako, da nasilneža in njegova izzivanja ignorirajo. Nekatere gredo ven iz stanovanja, bodisi k prijateljici ali na interesne aktivnosti. Ena anketiranka se poskuša čim bolj zaposliti. Izkušnja ene od anketirank je, da karkoli naredi, nič ne zaleže, saj njen sin *»tako ne neha nič prej dokler ne teče kri«*; z njimi živi tudi njegov devetletni sin. Več anketirank omenja, da poskušajo vztrajati v pogovoru in reševanju. Ena od anketirank živo ponazori svojo strategijo zmanjševanja nasilja nad njo, pove: *»Žalim in vpijem nazaj dokler ne neha«*. Ena anketiranka pa pravi: *»Postavim se zase in za hčerko, mu povem, naj da mir«*.

Tabela 105. Najpogostejše oblike izogibanja nasilju

Ravnanja	%
Izogibam se ga	5,2
Skušam biti čim bolj neopazna	2,0
Poskrbim, da ga nihče ne jezi	1,5
Pobegnem iz stanovanja, kam	1,2
Pobegnem iz prostora in se zaprem v drug prostor	1,1
Naredim, kar od mene zahteva	0,5
Zaprem se v sobo skupaj z otroci	0,5
Pokličem policijo	0,5
Z otroci pobegnemo iz stanovanja	0,4
Vpijem, da bi me slišali sosedje	0,3
Udarim ga nazaj	0
Drugo	3,2
Ni bilo odgovora	85,2
skupaj	100,0

Možnih je več odgovorov

Graf 95. Osebne strategije preprečevanja ali zmanjševanja nasilja

Najpogosteje so anketiranke navedle tipe ravnanja, ki jih lahko uvrstimo med strategije izogibanja, ki so ponavadi v ospredju v času naraščanja napetosti, pred nasilnim izbruhom (*»izogibam se ga«, »sem neopazna«, »poskrbim, da ga nič ne jezi«, »naredim, kar od mene zahteva«*) (10,4% vseh anketirank). Med temi jih največ poskuša nasilje preprečiti tako, da se partnerju izogibajo (5,2%), kar je tudi najpogosteje navedeno ravnanje. Manjši delež pa je takih ravnanj, ki bi jih lahko poimenovali zaščitne strategije in se bolj verjetno nanašajo na obdobje nasilnega napada (*»pobegnem iz stanovanja«, »pobegnem iz prostora in se zaprem v drug prostor«, »pokličemo policijo«, »z otroci pobegnemo iz stanovanja«, »vpijem«*) (3,5%). Med zaščitnimi strategijami prevladuje pobeg iz stanovanja (1,2%).

Strategije za preprečevanje nasilja

- **Na vprašanje o tipih ravnanj, s katerimi se izogibajo nasilju, je odgovorilo 14,7% anketirank.**
- **Najpogosteje so anketiranke navedle tipe ravnanja, ki jih lahko uvrstimo med strategije izogibanja, ki so običajno v ospredju v času naraščanja napetosti, pred nasilnim izbruhom (*»izogibam se ga«, »sem neopazna«, »poskrbim, da ga nič ne jezi«, »naredim, kar od mene zahteva«*) (10,4% vseh anketirank).**
- **Med temi jih največ poskuša nasilje preprečiti tako, da se partnerju poskušajo izogniti (5,2%), kar je tudi najpogosteje navedeno ravnanje.**
- **Manjši delež pa je takih ravnanj, ki bi jih lahko poimenovali zaščitne strategije in se bolj verjetno nanašajo na obdobje nasilnega napada (*»pobegnem iz stanovanja«, »pobegnem iz prostora in se zaprem v drug prostor«, »pokličemo policijo«, »z otroci pobegnemo iz stanovanja«, »vpijem«*) (3,5%).**
- **Med zaščitnimi strategijami prevladuje pobeg iz**

stanovanja (1,2%).

- Nobena od anketirank ni navedla, da bi udarila nasilneža nazaj.

6.10.5 Ocena škode, ki jo je povzročilo nasilje

Dolgotrajno nasilje je totalen pojav, je katastrofa, ki se dotakne in prizadene vse vidike življenja žrtve (duševno zdravje, telesno zdravje, intimnost, finančno stanje, odnosi z otroki in drugimi bližnjimi, socialna mreža, služba). O vplivu izkušenj nasilja na nastanek dolgotrajnih duševnih stisk, kot tudi na fizično in spolno zdravje, govorijo danes obsežne raziskave. Nasilje je verjetno eden od najbolj pogostih spolno specifičnih vzrokov za depresijo, samopoškodovalno vedenje, tesnobo, panične napade, socialno fobijo, zasvojenost od drog in drugih opojnih substanc – pri ženskah (Women's mental health strategy, 2002).

Na vprašanje o tem, kako posledice nasilja in škodo ocenjujejo anketiranke, je odgovorilo 17,9% anketirank. Posledice nasilja se poznajo predvsem v tem, da se anketiranke:

- ne morejo znebiti strahu (6%),
- so izgubile zdravje (5,7%),
- nikomur ne zaupajo (5,5%),
- ima psihiatrične težave (4,1%),
- ima še vedno nočne more (3,1%),
- finančne težave, ker so pustile del premoženja nasilnežu (2,5%),
- ne morejo vzpostaviti kontakta z moškimi (2,4%),
- počutijo se drugačne in nimajo prijateljic ali prijateljev (2,1%),
- imajo trajne poškodbe (1,6%),
- izgubile so službo (0,9%),
- izgubile so stik z otroki (0,5%),
- ne morejo imeti otrok (0,4%).

Velik del anketirank (6%) je navedel odgovore pod drugo. Med škodo, ki jih je v njihovih življenjih povzročilo nasilje, so navedle depresijo, občasnno tesnobo, izgubo samozavesti in slabo samopodobo, podzavestni strah, zaklepanje v sobo, izgubo notranjega miru, občutek krivde in ponižnost. Izgubo duševnega miru je ena od anketirank ponazorila z izjavo »Zdi se mi, kot da postajam nora!« Več žensk je navedlo, da so nezaupljive do moških, da so tudi drugače bolj previdne pri vzpostavljanju stikov in imajo šibko osebno mrežo, saj so veliko prejšnjih stikov tudi izgubile. Težko pridejo do spolnosti ali pa imajo sploh odpor do spolnih odnosov. Nekaj žensk je navedlo resno premoženjsko škodo, ki jo je nasilje povzročilo (»ostala sem brez vsega – denarja, stanovanja, stvari...«). Anketiranka, ki je napisala, da posledic nima, je vseeno pripisala .. »razen, da se namerno izogibam osebi«, kar kaže na neke vrste nadzor, ki ga ima pretekli odnos nanjo.

Nezanemarljivo število žensk je navedlo tudi pozitivne posledice, kot to, da so iz izkušenj nasilja dobile boljšo mero, »do kje pustiti moškemu in kdaj prekiniti zvezo«, postale so previdnejše (»pazim s kom imam opravka«), se naučile postaviti zase (»končno sem se enkrat postavila zase!«), dobile nove življenjske izkušnje, začele so tudi ceniti pozitivne odnose v svojem življenju: »Resnično znam ceniti toplino, prijateljstvo, zaupanje in deljeno veselje v, lahko rečem, vseh relacijah bodisi starševskih, partnerskih in prijateljskih«. Ena od anketirank piše: »Umirila sem se in lepo živim«. Teh izkušenj ne bi smeli zanemariti, saj pričajo o tem, da ženske tudi na različne pozitivne načine osmišljajo prestanto nasilje in

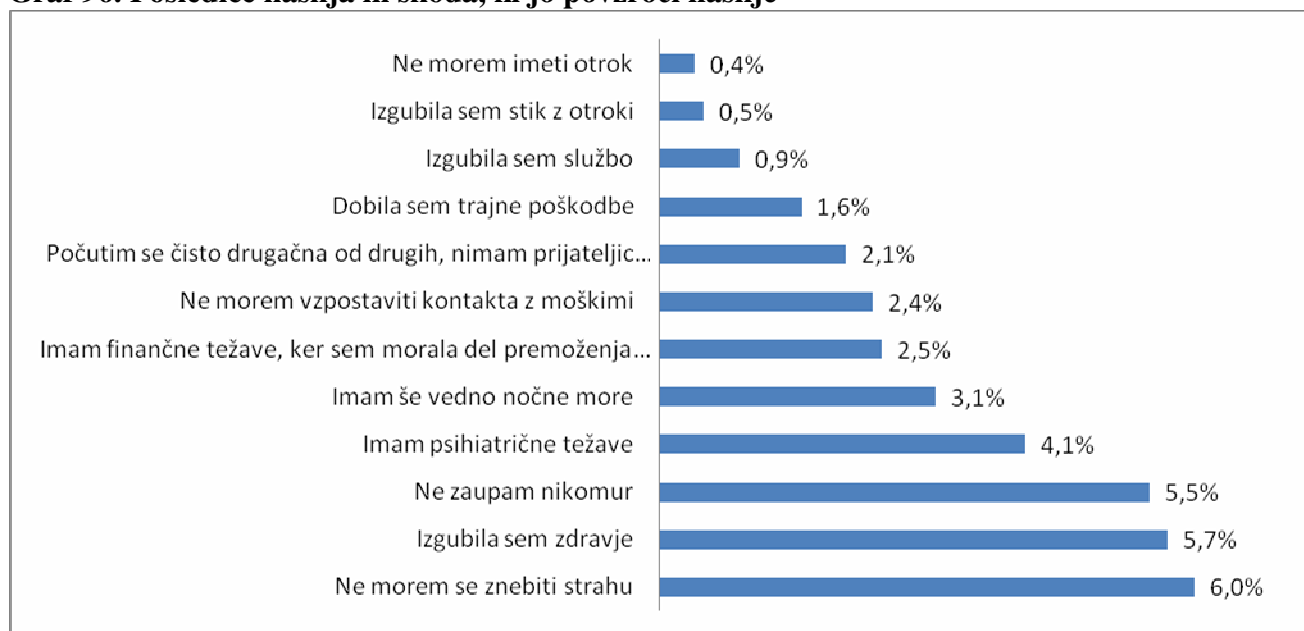
pričajo o tem, da je okrevanje mogoče.

Tabela 106: Samoocena škode, ki jo je povzročilo nasilje

Samoocena škode	%	% navedb škode
Ne morem se znebiti strahu	6,0	33,3
Izgubila sem zdravje	5,7	31,9
Ne zaupam nikomur	5,5	30,4
Imam psihiatrične težave	4,1	23,0
Imam še vedno nočne more	3,1	17,0
Imam finančne težave, ker sem morala del premoženja pustiti njemu	2,5	14,1
Ne morem vzpostaviti kontakta z moškimi	2,4	13,3
Počutim se čisto drugačna od drugih, nimam prijateljic in prijateljev	2,1	11,9
Dobila sem trajne poškodbe	1,6	8,9
Izgubila sem službo	0,9	5,2
Izgubila sem stik z otroki	0,5	3,0
Ne morem imeti otrok	0,4	2,2
Drugo	6,0	33,3
Ni bilo odgovora	82,0	100,0
Skupaj	100,0	

Možnih je več odgovorov

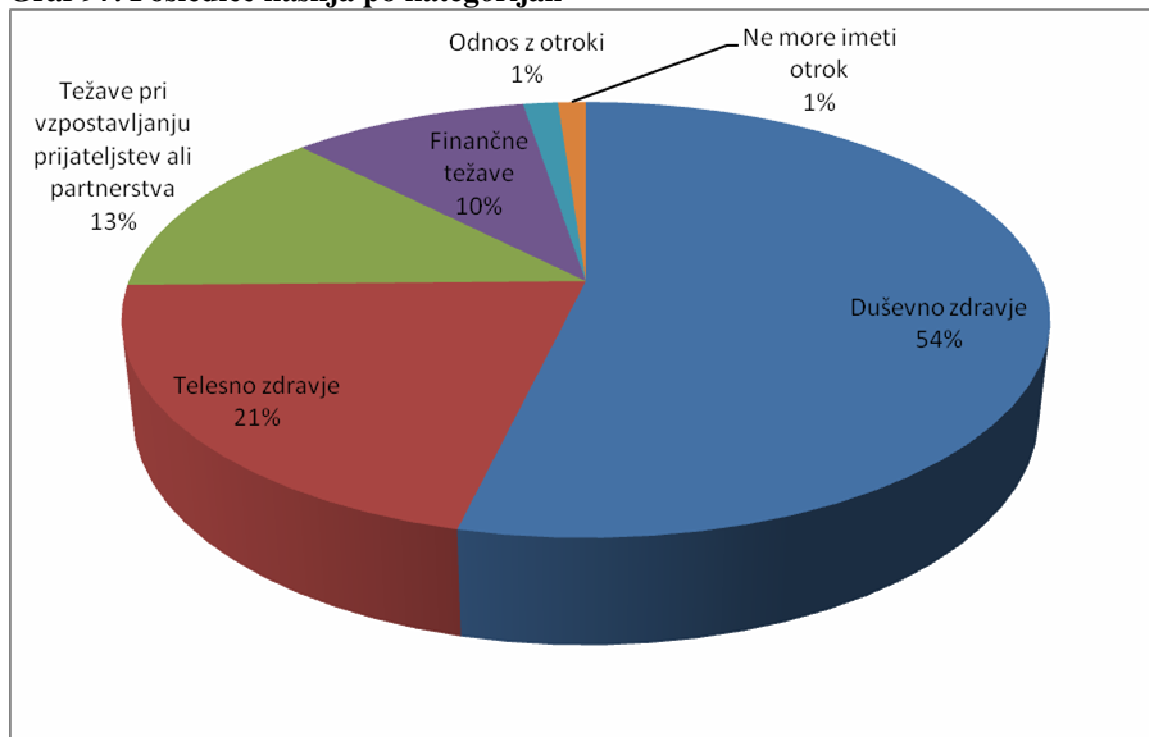
Graf 96. Posledice nasilja in škoda, ki jo povzroči nasilje

Vidimo, da pri ženskah, ki so preživele nasilje močno prevladujejo posledice na duševno zdravje (*stalno prisoten strah, nezaupanje, nočne more, psihiatrične težave*) (18,7% vseh anketirank). Sledi škoda na telesnem zdravju (*izgubila je zdravje, trajne telesne poškodbe*)

(7,3%). Težave na osebnem področju v odnosu z ljudmi ali pri vzpostavljanju novega razmerja omenja 4,5% anketirank. Finančne in premoženjske težave kot posledice nasilja (*pustile premoženje nasilnežu, izgubile službo*) pa pestijo 3,4% anketirank. Stik z otroki je zaradi nasilja izgubilo 0,5% žensk. 0,4% pa jih ne more imeti otrok.

Graf 97. Posledice nasilja po kategorijah

Ocena škode, ki jo je povzročilo nasilje

- Na vprašanje je odgovarjalo 17,9% anketirank, ki so lahko navedle več odgovorov.
- Prevladuje škoda, ki jo je storjeno nasilje pustilo na duševnem zdravju žensk (*stalno prisoten strah, nezaupanje, nočne more, psihiatrične težave*) (18,7%).
- Največ anketirank je pri tem navedlo, da se ne morejo znebiti strahu (6%).
- 4,1% anketirank je navedlo, da imajo zaradi nasilja psihiatrične težave.
- Sledi škoda na telesnem zdravju (*izgubila je zdravje, trajne telesne poškodbe*) (7,3%).
- Pri tem ima trajne telesne poškodbe zaradi nasilja 1,6% žensk.
- Težave na osebnem področju v odnosu z ljudmi ali pri vzpostavljanju novega razmerja omenja 4,5% anketirank.
- Finančne in premoženjske težave kot posledice nasilja (*pustile premoženje nasilnežu, izgubile službo*) pa pestijo 3,4% anketirank.
- Stik z otroki je zaradi nasilja izgubilo 0,5% žensk.
- 0,4% pa jih ne more imeti otrok.

Literatura:

- Bowlby John (1970): *On Attachment*. Penguin, London.
- Aris Rosemary, Hague Gill, Mullender Audrey (2003): *Defined by men's abuse: the 'spoiled identity' of domestic violence survivors*. V: Stanko, Elizabeth A. (2003): *The Meanings of Violence*. Routledge, London, New York. Str. 149-164.
- Davis Jill (1998), *Safety Planning With Battered Women*. London: Sage.
- Department of Health (2002) *Women's Mental Health: Into the Mainstream: Strategic Development of Mental Health Care for Women*. Available in website: <http://www.dh.gov.uk> (25.8.2010)
- Dobash R. Emerson in Dobash Russell P (1992): *Women, Violence and Social Change*. Routledge, London New York.
- Douglas Kay (1994), *Invisible Wounds: Self-help Guide for Women in Destructive Relationships*. Auckland: Penguin.
- Ellsberg Mary, Heise Lori (2005), *Researching Violence against women: A Practical Guide for Researchers and Advisers*. WHO, PATH.
- Enders Ursula (ured.)(2003): *Zart war ich, bitter war's*. Handbuch gegen sexuellen Missbrauch. Kiepenheuer & Witsch, Koeln.
- Hagemann-White Carol (1998): *Violence without end? Some reflections on achievements, contradictions, and perspectives of the feminist movement in Germany*. V: Klein, Renate C.A. ured.: *Multidisciplinary Perspectives on Family Violence*. Routledge, London, New York. Str. 176-194.
- Filipčič, Katja, Darja Zaviršek, Špela Mežnar, Katja Šugman, Mateja Končina Peternel in Vita Habjan (2004), *Strokovna izhodišča s predlogi rešitev za sistemsko ureditev varstva pred nasiljem v družini*. Ljubljana: Inštitut za primerjalno pravi pri Pravni fakulteti v Ljubljani.
- Hoff Lee Ann (1990): *Battered Women as Survivors*. Routledge London, New York.
- Jansen Henriette (2008), *Challenges to measure violence against women*. Geneva: Foundation for Medical Education and Research. Interentni vir: http://www.gfmer.ch/Medical_education/En/PGC_RH_2005/Research_design_in_studying_violence.htm (4. 9. 2009)
- Klein Renate C.A. (ured.)(1998): *Multidisciplinary Perspectives on Family Violence*. Routledge, London, New York.
- Kovše, K., Nadrag, P. (2008) *Poraba alkohola in kazalci škodljive rabe alkohola v Sloveniji leta 2006*. Ljubljana: Inštitut za varovanje zdravja. Dostopno na: http://ivz.arhiv.over.net/javne_datoteke/datoteke/1737-Raba_alkohola_v_letu_2006.pdf 29.. 8. 2010.
- Mahoney, Patricia, Linda Williams in Carolyn M. West (2001), *Violence Against Women by Intimate Relationship Partners*. V: Renzetti, M. Claire, Raquel Kennedy Bergen in Jeff Edleson (ur.), *Sourcebook on Violence Against Women*. Thousand Oaks, London, New Delhi: Sage Publications (str. 5-21).
- McKie Linda and Lombard Nancy (2005): *Violence in families: boundaries, memories and identities*. V: McKie, Linda and Cunningham-Burley, Sarah (2005): *Families in Society. Boundaries and relationships*. Policy Press, Bristol.
- Mullender Audrey (1996): *Rethinking Domestic Violence*. The Social Work and Probation Response. Routledge, London, New York.

Ollus Natalia, Nevala Sami (2005), Challenges of Surveying Violence Against Women: Development of Research Methods. In: Wilma Smeenk, Marijke Malsch: *Family Violence and Police Response*. Aldershot: Ashgate.

Roemkens Renee, Mastenbroek Sylvia (1998): Budding happiness: The relational Dynamic of the abuse of girls and young women by their boyfriends. V: Klein, Renate C.A. ured.: *Multidisciplinary Perspectives on Family Violence*. Routledge, London, New York. Str. 58-78.

Ruiz-Pérez Isabel, Plazaola-Castaño Juncal, Vives-Cases Carmen (2007), Methodological issues in the study of violence against women. *J. Epidemiol Community Health* no. 61: 26-31.

Sonkin J. D. (brez letnice), Defining Psychological Maltreatment in Domestic Violence Perpetrators Treatment Programmes: Multiple Perspectives. Dostopno na avtorjevi domači spletni strani: <http://www.daniel-sonkin.com/PsychAb.html> 30. 8. 2010.

Stanko Elizabeth A. (2003): *The Meanings of Violence*. Routledge, London, New York.

Tjaden Patricia, Thoennes Nancy (2000), *Full Report od the Prevalence, Incidence and Consequences od Violence against Women*. Washington: US Department of Justice. Dostopno na: http://www.unecce.org/stats/gender/vaw/surveys/USA/USA_report_on_VAW.pdf 2. 9. 2010.

Van der Ent, D.W., Evers, Th.D., Komduur, K. (2001), *Nasilje nad ženskami – odgovornost policije*. Ljubljana: Ženska svetovalnica.

Zaviršek Darja (2000): *Hendikep kot kulturna travma*. Založba cf/, Ljubljana.

Zavod Emma (2003): *Odpiranje centra za mlade ženske-žrtve nasilja*. Zbrani prispevki z okrogle mize, Ljubljana.

Walby Sylvia (2005), Improving Statistics on violence against women. V: *Violence against women: a statistical overview, challenges and gaps in data collection and methodology and approaches for overcoming them*. Expert group meeting. Geneva: UN Division for the Advancement of Women in collaboration with Economic Commission for Europe and WHO.

Domače in tuje raziskave o nasilju:

Sonja Robnik, Tanja Skornšek Pleš, Špela Veselič (2003): *Nasilje nad ženskami v družini: Analiza stanja*. Ljubljana: Društvo za nenasilno komunikacijo, Strokovni svet za problematiko nasilja.

Spregovorimo o nasilju nad starejšimi ženskami (2004): Analiza stanja. Ljubljana: Urad za enake možnosti.

Mateja Sedmak, Ana Kralj, Zorana Medarič, Blaž Simčič (2006). *Nasilje v družinah v Sloveniji: rezultati raziskave*. Koper: Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče Koper.

Nasilje nad invalidnimi osebami v zasebni sferi in/ali v partnerskih odnosih (2008). Ljubljana: Urad za enake možnosti.

Resolucija o nacionalnem programu preprečevanja nasilja v družini 2009-2014 (2009). Ljubljana: Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve (statističen del).

British Crime Survey (1999, 2001, 2005). London: Home Office.

Indicators to Measure Violence Against Women (2007). United Nations Expert Group Meeting United Nations Division for the Advancement of Women, United Nations Economic Commission for Europe and United Nations Statistical Division. Geneva, 8-10 October, 2007.

Natalia Ollus, Holly Johnson, Anna Alvazzi del Frate and Sami Nevala (2003). *International Violence Against Women Survey: Manual and Questionnaire*. HEUNI, United Nations Office on Drugs and Crime, UNICRI and Statistics Canada.

Violence Against Women Survey – Questionnaire (1993). Housing, Family and Social Statistics Division, Canadian Centre for Justice Statistics.

Minna Piispa, Markku Heiskanen, Juha Kääriäinen, Reino Sirén (2006), *Violence Against Women in Finland: Research Report*. Helsinki: National Research Institut for Legal Policy, The European Insitut for Crime Prevention and Control affilited to United Nations.

Mary Ellsberg, Lori Heise (2005), *Researching Violence Against Women: A Practical Guide for Researchers and Activists*. Washington DC: WHO and PATH.

WHO Multi-Country Study on Women's Health and Domestic Violence Against Women: Initial Results on prevalence, health outcomes and women's responses (2005). World Health Organisation.

Eva Lundgren, Gun Heimer, Jenny Westersrand, Anne-Marie Kalliokoski (2001), *Captured Queen: Men's violence against women in »equal« Sweden: A prevalence study and a questionair*. Brottsoffermyndigheten, Umea and Uppsala University, Sweden.

Dorothy Watson, Sarah Parsons (2005), *Domestic abuse of women and men in Ireland: Report on the national study on domestic abuse and questionnaire*. Dublin: Stationery office.

PRILOGE

PRILOGA 1. TABELARNI PRIKAZ REZULTATOV

A. DEMOGRAFSKI PODATKI

Tabela 1. Člani in članice gospodinjstva

Člani gospodinjstva	Število odgovorov	Odstotek
Mož	390	51,9
Izvenzakonski partner ali partnerka	92	12,2
Otroci, ki jih imam s sedanjim možem oz. partnerjem	231	38,6
Otroci, ki jih imam iz prejšnjega zakona	59	7,8

Otroci, ki jih ima mož/partner iz prejšnjega zakona	6	0,8
Vaši starši	152	20,2
Starši vašega partnerja	22	2,9
Živim sama	76	10,1

Možnih je več odgovorov

390 žensk ali 51,9 odstotkov živi v zakonski skupnosti, 92 ali 12,2 odstotka jih živi v izvenzakonski skupnosti, 10,1 odstotkov žensk živi samih. 231 ali 38,6 odstotkov jih ima otroke s partnerjem, s katerim so trenutno v zvezi, 59 pa jih živi z otroci iz prejšnjega zakona. 6 jih živi tudi z otroci iz moževega/ partnerjevega prejšnjega zakona. 152 jih živi še s svojimi starši in 22 s partnerjevimi starši.

Pod drugo so osebe navajale: otrok, 4 sestre, stara mama (3 osebe), stari starši, brat (3 osebe), brat z družino, fant, hčerin partner, hči (5 oseb), hči z družino, hči in vnuk (2 osebi), mama (4 osebe), sestra (6 oseb), nečak, najini otroci, partner, punca od sina, sin (3 osebe), sin z družino, snaha (2 osebi), svak, teta, zet in zet z družino.

Tabela 2. Ostali stanovalci v gospodinjstvu

	Število odgovorov	Odstotek
Da	24	3,2
Ne	649	86,1
Ni bilo odgovora	79	10,5
Skupaj	752	100,0

3,2 odstotka gospodinjstev sestavlja še drugi člani gospodinjstva, ki so: bivši mož, sostanovalka, hčerin partner, mati, brat, moj fant, podnajemnik, prijatelj (4 osebe), sin z družino (3 osebe), starši (2 osebi), mož, nečakinja, vnuk in sin, svak in svakinja, tašča, tast in teta.

Tabela 3. Starost anketiranih

Starost	Število odgovorov	Odstotek	Starost	Število odgovorov	odstotek
18	1		51	18	2,7
19	16	0,1	52	19	2,4
20	11	2,2	53	19	2,6
21	14	1,5	54	11	2,6
22	14	1,9	55	8	1,5
23	15	1,9	56	20	1,1
24	10	2,0	57	15	2,7
25	12	1,4	58	15	2,0
26	14	1,6	59	15	2,0
27	17	1,9	60	11	2,0
28	14	2,3	61	19	1,5
29	11	1,9	62	14	2,6
30	15	1,5	63	8	1,9
31	16	2,0	64	6	1,1
32	17	2,2	65	10	0,8
33	16	2,3	66	15	1,4
34	9	2,2	67	6	2,0
35	23	1,2	68	9	0,8
36	6	3,1	69	9	1,2
37	15	0,8	70	6	1,2
38	14	2,0	71	6	0,8
39	10	1,9	72	6	0,8
40	14	1,4	73	3	0,8
41	10	1,9	74	5	0,4
42	13	1,4	75	6	0,7
43	16	1,8	76	2	0,8
44	14	2,2	77	1	0,3
45	8	1,9	78	5	0,1
46	16	1,1	79	2	0,7
47	13	2,2	80	5	0,3
48	14	1,8	81	1	0,7
49	14	1,9	Skupaj	738	0,1
50	20	1,9	Ni bilo odgovora	14	100,0

Anketiranke so dokaj enakomerno porazdeljene po starostnih skupinah od 19 do 70, nekoliko manj jih je v skupini od 71 do 81. Največ (23) jih je starih 35 let, sledijo starosti 50, 56, 52, 53, 51, 61, 27, 32, 19, 31, 46. Najmlajša anketiranka je stara 18 let in najstarejša 81.

Tabela 4. Dosežena izobrazba

	Število anketirank	Odstotek	Odstotek odgovorov
1. Nedokončana osnovna šola	21	2,8	2,8
2. Osnovna šola	74	9,8	9,9
3. Poklicna šola	87	11,6	11,6
4. Srednja šola	297	39,5	39,8
5. Višja šola	89	11,8	11,9
6. Visoka strokovna šola	49	6,5	6,6
7. Fakulteta	113	15,0	15,1
8. Magisterij	10	1,3	1,3
9. Doktorat	5	0,7	0,7
10. Drugo	2	0,3	0,3
Skupaj	747	99,3	100,0
Ni bilo odgovora	5	0,7	
Skupaj	752	100,0	

Najpogostejša raven izobrazbe je srednješolska (39,5%), sledi fakultetna (15,0%) in skoraj enako število poklicne in višje šole. Sledi osnovna šola, nedokončana osnovna šola in v manjših številkah še magisterij in doktorat.

Pod drugo so anketiranke navajale: absolventka (2 osebi); študentka; specializacija; gimnazijka; srednja šola (2 osebi); izpit poslovodja; razne tečaje; priučitev v krojača; tečaj za knjižničarstvo.

B. OSEBNI STATUSI IN OKOLIŠČINE (PARTNERSTVO, DRŽAVLJANSTVO, VERSKA PRIPADNOST, ZDRAVJE)

Tabela 5. Državljanstvo anketirancev

	Število anketirank	Odstotek	Odstotek odgovorov
Slovensko	746	99,2	99,7
Državljanstvo tuje države	2	0,3	0,3
Skupaj	748	99,5	100,0
Ni bilo odgovora	4	0,5	
Skupaj	752	100,0	

Večina anketirank ali 99,2 odstotka imajo slovensko državljanstvo, le 0,3 odstotka ima državljanstvo tuje države.

Tabela 5a. Državljanstvo druge države (poleg slovenskega):

	Število odgovorov	Odstotek
Avstralsko	1	0,1

Dansko	1	0,1
Bosansko	2	0,2
Hrvaško	3	0,3
Makedonsko	1	0,1
Nemško	1	0,1
Rusko	1	0,1
Slovaško	1	0,1
Slovensko	1	0,1
Poljsko	1	0,1
Švicarsko	1	0,1
Ukrajinsko	1	0,1
Skupaj	752	100,0

15 anketirank ima dvojno državljanstvo in sicer največ (3) hrvaško, sledi bosansko, ostala državljanstva pa ima po ena anketiranka.

Tabela 6. Anketiranki brez slovenskega državljanstva imajo sledeč status

	DA	NE
Delovna migrantka z dovoljenjem za bivanje	1	14
Delovna migrantka brez dovoljenja za bivanje	1	14
V Slovenijo sem se preselila zaradi sedanjega partnerja	5	13
Skupaj	7	41
Ni bilo odgovora	728	728
Skupaj	752	100,0

Na vprašanje je odgovorilo 24 oseb. 5 anketirank se je v Slovenijo priselilo zaradi zveze s sedanjim partnerjem. Dve osebi sta delovni migrantki, ena z dovoljenjem za bivanje in ena brez dovoljenja.

Tabela 6a. Osebe, ki so se v Slovenijo preselile zaradi sedanjega partnerja in izvorne države

	Število odgovorov	Odstotek
Ni bilo odgovora	728	96,8
Odgovorili na vprašanje	19	2,5
BIH	2	0,3
Hrvaška	1	0,1
Slovaška	1	0,1
Ukrajina	1	0,1
Skupaj	752	100,0

Osebe, ki so se v Sloveniji priselile zaradi zveze s sedanjim partnerjem, so iz Bosne in Hercegovine, Hrvaške, Slovaške in Ukrajine.

Tabela 7. Vernost anketiranih

	Število anketirank	Odstotek	Odstotek odgovorov
Da	397	52,8	53,5
Ne	179	23,8	24,1
Ne bi se mogla opredeliti glede tega vprašanja	155	20,6	20,9
Drugo	11	1,5	1,5

Skupaj	742	98,7	100,0
Ni bilo odgovora	10	1,3	
Skupaj	752	100,0	

Na vprašanje je odgovorilo 98,7 odstotka anketirank. Od teh je 53,5 odstotkov anketirank je odgovorilo, da so verne. 24,1 odstotkov ni vernih in 20,9 odstotkov pa se ne morejo opredeliti glede vernosti. 1,3 odstotka jih na vprašanje ni odgovorilo.

Pod drugo so anketiranke navajale: agnostik; katoliški; ne, vendar imam opravljene vse zakramente; oboje; ko pogledaš novice, ne moreš verjeti; sem katoliške vere ali verujem po svojih močeh; spoštujem vse narodnosti; verjamem v »višjo silo«; verjamem v svojega Boga, moč misli in veselja!; verjamem v Boga vendar se ne čutim pripadnico veri; verna ja – toda ne religiozna (Nisem pripadnica verske skupnosti); vero jemljem kot našo kulturno dediščino (folkloro); zmerno.

Tabela 8. Vera, ki pripadajo osebe, ki so se opredelile kot verne

	Število odgovorov	Odstotek
Ni bilo odgovora	343	45,6
Budizem	1	0,1
Evangelikičanska vera	4	0,5
Jehova priča	2	0,3
Kalvinska vera	1	0,1
Muslimanska vera	9	1,2
neopredeljena	1	0,1
nisem članica nobene cerkve	1	0,1
nobeni	1	0,1
nobeni ne pripadam	1	0,1
Pravoslavna vera	14	1,9
Protestantska vera	2	0,3
Katoliška vera	371	49,3
verjamem v Boga – nimam določene vere	1	0,1
Skupaj	752	100,0

49,1 (ali 90,4 med tistimi, ki so opredelile svojo vernosti) odstotek anketirank je katoliške vere, 1,9 odstotkov je pravoslavne vere, 1,2 muslimanske vere 0,5 evangelikičanske, 0,3 protestantske vere, 0,3 Jehova prič, z enakim odstotkom 0,1 pa si sledita še budizem in Kalvinska vera

Tabela 9. Opredelitev zdravstvenega stanja

	Število anketirank	Odstotek	Odstotek odgovorov
Zelo dobro	134	17,8	17,9
Dobro	335	44,5	44,9
Povprečno	223	29,6	29,8
Slabo	45	6,0	6,0
Zelo slabo	7	0,9	0,9
Skupaj	744	98,9	100,0
Ni bilo odgovora	8	1,1	
Skupaj	752	100,0	

Na vprašanje je odgovorilo 98,9 odstotka anketirank. Od teh je 17,9 odstotka svoje zdravje opredelilo kot zelo dobro, 44,9 kot dobro, 29,8 kot povprečno, 6,0 odstotkov kot slabo in 0,9 odstotkov kot zelo slabo. 1,1 odstotek anketirank na vprašanje ni odgovorilo.

Tabela 10. Vrsta zdravil in pogostost uživanja v zadnjih 12. mesecih

	Ni bilo odgovora	Redko	Občasno	Redno	Nikoli
--	------------------	-------	---------	-------	--------

Za »živce«	337	41	40	14	291
Proti bolečinam	272	151	163	37	100
Proti glavobolu	279	188	159	13	84
Proti depresiji	352	15	11	33	312
Pijem alkohol	334	167	89	13	120
Uporabljam marihuano	381	9	4	1	328
Jemljem prepovedane droge	387	2	0	0	334
Drugo	526	8	7	68	113
Ni bilo odgovora	29	29	29	29	29

Na vprašanje ni odgovorilo 29 oseb, 121 oseb ali 16,1 odstotek ne jemlje nobenih zdravil. Ostale anketiranke so se uvrstile v eno od možnih kategorij. 25 odstotkov jih redko jemlje tablete proti glavobolu v zadnjih 12. mesecih, 22 odstotkov jih redko pije alkohol, sledijo tablete proti bolečinam, ki jih redko jemlje 20 odstotkov anketirank. Sledijo tablete za živce, ki jih redko jemlje 5,5 odstotka anketirank, tablete proti depresiji, ki jih redko uživa 2 odstotka anketirank, 1,2 jih redko uživa marihuano in 0,3 odstotka jih redko jemlje prepovedane droge. Občasno jih največ, to je 21,7 odstotkov jemlje tablete proti bolečinam, sledijo tablete proti glavobolu, ki jih občasno jemlje 21,1 odstotek anketirank in alkohol občasno pije 11,8 odstotkov. Tablete za živce občasno uživa 5,3 odstotka, proti depresiji 1,5 odstotka in marihuano občasno uporablja 0,5 odstotka anketirank. Redno uživa tablete proti bolečinam 4,9 odstotkov anketirank, 4,4 jih redno jemlje tablete proti depresiji, 1,9 jih redno jemlje tablete za živce in v enakem odstotku 1,7 jih jemlje redno tablete proti glavobolu in jih redno pije alkohol. Pod drugo so anketiranke navedle, da redno jemljejo: 23 za pritisk, 4 proti alergiji, 4 za želodec, za srce, za sladkorno in za holesterol.

Tabela 11. Telesni in čustveni znaki, ki so jih anketiranke opazile pri sebi v zadnjem mesecu ter njihova pogostost

	Ni bilo odgovora	Redko	Občasno	Redno	Nikoli
Stres	205	116	204	121	66
Tesnoba	235	136	135	48	158
Prebavne motnje	251	145	111	59	146
Izguba teka	280	94	67	12	259
Želodčne težave	246	106	92	53	215
Driska	277	137	53	19	226
Glavobol	209	181	175	56	91
Stalno bolečino v delu telesa	245	68	81	74	244
Šibkost v rokah in nogah	265	82	73	42	250
Utrujenost	191	105	226	169	21
Težave s srcem	260	70	49	22	311
Slabost in bruhanje	286	73	18	6	329
Vrtoglavica	259	102	68	29	254
Tresenje rok	278	57	41	22	314
Motnje spomina	252	106	87	28	240
Slaba koncentracija	257	150	120	34	151
Nespečnost	221	126	109	69	187
Strah	265	130	93	44	180
Razmišljanje o samomoru	286	33	9	8	376

Drugo	582	4	3	2	121
Ni bilo odgovora	40	40	40	40	40

60 oseb ali 8 odstotkov ni občutilo ničesar od naštetega v zadnjem mesecu, 92 odstotkov anketirank pa je občutilo enega ali več naštetih znakov. V kategoriji redko je imelo največ anketirank glavobol in sicer 24,1 odstotek, sledi slaba koncentracija (19,9%), prebavne motnje (19,3%), driska (18,2%), tesnoba (18%), strah (17,3%), nespečnost (16,8%), stres (15,4%), želodčne težave (14,1%), motnje spomina (14,1%), utrujenost (14%), vrtoglavico (13,6%), depresivnost in brezvoljnost (13,3%), izguba teka (12,5%), šibkost v rokah in nogah (10,9%), temu sledijo po vrstnem redu slabost in bruhanje, težave s srcem, stalno bolečino v delu telesa, tresenje rok, o samomoru pa je redko v zadnjem mesecu razmišljalo 4,4 odstotka anketirank. Občasno je največ anketirank doživljalo utrujenost in sicer v 30,1 odstotkih, sledi stres 27,1%, potem glavobol 23,3%, tesnobo 18%, slabo koncentracijo 16%, prebavne motnje 14,8%, nespečnost 14,5%, depresivnost in brezvoljnost 12,5%, strah 12,4%, želodčne težave 12,2%, sledijo motnje spomina, stalna bolečina v delu telesa, šibkost v rokah in nogah, vrtoglavica, izguba teka, driska, težave s srcem, tresenje rok in slabost in bruhanje. 1,2 odstotka anketirank je v zadnjem mesecu občasno razmišljalo o samomoru. Redno se je največ anketirank spopadalo z utrujenostjo in sicer 22,5 odstotkov, stres je doživljalo 16 odstotkov anketirank, stalo bolečino ima 9,8 odstotkov anketirank, nespečnost muči 9,2 odstotka anketirank, prebavne motnje ima 7,8 odstotka anketirank, sledijo glavobol, želodčne težave, 6,4 odstotka redno občuti tesnobo, nekaj manj strah in depresivnost, šibkost v rokah in nogah, slabo koncentracijo, vrtoglavico, motnje spomina, tresenje rok in težave s srcem, drisko, izgubo teka ter slabost in bruhanje. 1,5 odstotka anketirank stalno razmišlja o samomoru.

Če združimo vrednosti znotraj posameznih kategorij, potem so najpogosteje od redko do redno označene utrujenost, ki jo v zadnjem mesecu doživlja 66,5% vseh anketirank, sledi stres, ki ga doživlja 58,6% anketirank, glavobol navaja 54,8% anketirank, sledi tesnoba (42,4%) prebavne motnje (41,9%), nespečnost (40,4%), slaba koncentracija (40,4%), strah (35,5%), depresivnost in brezvoljnost (31,5%) in stalna bolečina v predelu telesa (29,7%). Na samomor v zadnjem mesecu misli 6,6 odstotka žensk.

Pod drugo pa so navajale težave z menom, bolečine v hrbtenici, razdražljivost in žalost.

C. IZKUŠNJE NASILJA

C1. FIZIČNO NASILJE¹⁹

Tabela 12. Izkušnja s fizičnim nasiljem od dopolnjenega 15. leta starosti dalje

	Število odgovorov	Odstotek	Odstotek navedb odgovora
Da	173	23,0	23,4
Ne	523	69,5	70,9
Se ne spomnim	42	5,6	5,7
Skupaj	738	98,1	100,0
Ni bilo odgovora	14	1,9	
Skupaj	752	100,0	

Na vprašanje o tem, *ali je oseba imela izkušnjo s fizičnim nasiljem od dopolnjenega 15. leta starosti* je odgovorilo 738 anketirank (98,1%). Slaba tretjina anketiranih (523 oseb ali 69,5%) ni imela izkušnje s fizičnim nasiljem od dopolnjenega 15. leta starosti. Skoraj četrtnina anketirank pa je imela izkušnje s fizičnim nasiljem od dopolnjenega 15. leta starosti, to je 173 oseb ali 23.0 odstotkov.

Tabela 12a. Starost in izobrazba anketiranih oseb, ki so doživele fizično nasilje od dopolnjenega 15. leta starosti

Dosežena izobrazba oseb, ki so doživele nasilje po 15. letom starosti	Starost						Skupaj
	od 19 do 29	od 30 do 39	od 40 do 49	od 50 do 59	od 60 do 69	od 70 do 80	
1. Nedokončana osnovna šola					2	2	4
2. Osnovna šola			2	2	4	2	10
3. Poklicna šola	2	7	4	2	4	1	20
4. Srednja šola	23	15	15	8	10	2	73
5. Višja šola	2	2	8	7	2	2	23
6. Visoka strokovna šola	2	3	6	2			13
7. Fakulteta	2	8	3	6		1	20
8. Magisterij		1	1	1			3
9. Doktorat		1	1				2
Skupaj	31	37	40	28	22	10	168

Starostne in izobrazbena struktura anketirank, ki so doživele fizično nasilje, je sledeča:

- Štiri anketiranke z nedokončano osnovno šolo v starosti od 60 do 80 let
- Deset anketirank ima končano osnovno šolo in so razporejene po starostnih skupinah od 40 do 80
- Dvajset anketirank ima končano poklicno šolo: dve sta v starostni skupini od 19 do 29 let, sedem od 30 do 39, štiri od 40 do 49, dve od 50 do 59, štiri od 60 do 69 in 1 od 70 do 80
- Največ, 73 anketirank ima končano srednjo šolo, ki je bolj značilna za mlajše anketiranke. Triindvajset jih je v starostni skupini od 19 do 29 let, po petnajst jih je v starostni skupini od 30 do 49 let, osem v skupini od 50 do 59 let, 10 v skupini od 60 do 69 let in dve v skupini od 70 do 80 let
- Višjo šolo ima 23 anketirank, ki so doživele nasilje od dopolnjenega 15. leta starosti. Po dve sta v starostnih skupinah od 19 do 39 let in od 60 do 80 let. V starostni skupini od 40 do 49 let jih je osem in v skupini od 50 do 59 let jih je sedem.
- 13 anketirank ima visoko strokovno šolo. Dve sta v starostni skupini od 19 do 29 let, tri v skupini od 30 do 39 let, 6 v skupini od 40 do 49 let in dve v skupini od 50 do 59 let. Nobene ni v skupini od 60 do 80 let.
- Fakulteto je končalo 20 anketirank, dve v skupini od 19 do 29 let, osem v skupini od 30 do 39 let, tri v skupini od 40 do 49 let in šest v skupini od 50 do 59 let starosti. Ena anketiranka ima končano fakulteto v starostni skupini od 70 do 80 let.
- 3 anketiranke imajo magisterij in sicer po ena v skupinah od 30 do 39, od 40 do 49 in od 50 do 59 let.
- Dve imata doktorat in sicer po ena v starostni skupini od 30 do 39 let in od 39 do 40 let.

Značilno je, da imajo ženske, ki so doživele nasilje od 15. leta starosti, v povprečju višjo izobrazbo od poklicne. Največ jih je sicer prevladujejo s srednješolsko izobrazbo, vendar jih je v kategorijah od višje šole naprej skupaj 61, pod srednjo šolo pa 24. Nekončana osnovna šola je značilna za starejše generacije žensk od 60 let starosti dalje, končana osnovna šola pa za generacije od 40 let dalje. Srednja šola je pogostejša pri generacijah pod 50 let starosti, vendar je številčna tudi v generaciji od 50 do 70 let starosti. Visokošolsko in fakultetno izobrazbo imajo

¹⁹ Interpretirane so temeljne tabele, in ne še križanja med posameznimi deli vprašalnika.

ženske do starostne skupine 59 let in fakulteto le ena v skupini od 70 do 80 let. Magisterij in doktorat je značilen za srednjo generacijo.

Nasilje so pogosteje navajale ženske v starostnih skupinah od 19 do 49 let (108 žensk) in potem upada od starostne skupine 80 let (60 žensk)

Tabela 12b. Doživljanje lastnega zdravstvenega stanja oseb, ki so doživele fizično nasilje po dopolnjenem 15. letu starosti

Doživljanje lastnega zdravja	Oseb, ki so doživele fizično nasilje po 15. letu starosti
Zelo dobro	29
Dobro	63
Povprečno	1
Slabo	60
Zelo slabo	15
Skupaj	168

Ženske, ki so doživele nasilje od 15. leta starosti, svoje zdravje v enaki meri ocenjujejo kot dobro in kot slabo. V povprečju nekoliko več kot dobro.

Tabela 12c. Zdravila, ki so jih osebe, ki so doživele fizično nasilje po dopolnjenem 15. letom, uživale v zadnjih 12. mesecih

	Redko	Občasno	Redno	Nikoli
Za »živce«	9/9,5%	11/11,6%	5/5,3%	70
Proti bolečinam	32/28,8%	45/40,5%	13/11,7%	21
Proti glavobolu	40/36,0%	48/43,2%	5/4,5%	18
Proti depresiji	6/6,2%	5/5,2%	14/14,4%	74
Pijem alkohol	42/42,0%	25/25,0%	3/3,0%	30
Uporabljam marihuano	5/5,7%	1/1,1%	0	82
Jemljem prepovedane droge	1/1,2%	0	0	84

*odstotki so izračunani glede na število odgovorov v posamezni kategoriji

Ženske, ki so doživele nasilje od 15. leta starosti, redno jemljejo tablete proti bolečinam (11,7% tistih, ki so na vprašanje odgovorile) in proti depresiji (14,4% tistih, ki so na vprašanje odgovorile), v manjši meri tudi tablete za živce (5,3%) in proti glavobolu (4,5%) 3,0% redno pije alkohol. Občasno jih nekaj manj kot polovica jemlje tablete proti bolečinam (40,5% tistih, ki so na vprašanje odgovorile) in proti glavobolu (43,2%) ter pijejo alkohol (25%). Nekaj manj jih jemlje tablete za živce (11,6% tistih, ki so na vprašanje odgovorile) in proti depresiji (5,2%). Redko jih največ pije alkohol (42% tistih, ki so na vprašanje odgovorile), jemlje tablete proti glavobolu (36%), proti bolečinam (28,8%), za živce (9,5%), proti depresiji 6,2%, uporabljajo marihuano (5,7%) in jemljejo prepovedane droge (1,2%).

Skupaj jemlje tablete proti depresiji 26,4% ali 25 tistih, ki so na vprašanje odgovorile; proti bolečinam 81% ali 90 anketirank; proti glavobolu 83,7% ali 93 anketirank; proti depresiji 25,7% ali 23 anketirank; marihuano uporablja 6,8% ali 6 anketirank in 1,2% oziroma 1 anketiranka jemlje prepovedane droge.

Tabela 12d. Telesni in čustveni znaki, ki so jih osebe, ki so doživele fizično nasilje od 15. leta starosti dalje, opazile pri sebi v zadnjem mesecu ter njihova pogostost

	Ni bilo odgovora	Redko	Občasno	Redno	Nikoli
Stres	35	26	63	37	7
Tesnoba	40	43	43	16	26
Prebavne motnje	47	34	34	21	32
Izguba teka	60	26	26	1	55
Želodčne težave	45	24	29	24	46

Driska	56	32	13	8	59
Glavobol	43	33	52	21	19
Stalno bolečino v delu telesa	48	21	26	28	45
Šibkost v rokah in nogah	56	30	18	13	51
Utrujenost	29	23	54	60	2
Težave s srcem	51	23	14	7	73
Slabost in bruhanje	61	19	6	3	79
Vrtoglavica	50	28	26	10	54
Tresenje rok	54	15	16	12	71
Motnje spomina	42	33	24	17	52
Slaba koncentracija	49	41	35	16	27
Nespečnost	39	33	31	22	43
Strah	50	39	27	19	33
Depresivnost, brezvoljnost	45	24	44	14	41
Razmišljanje o samomoru	57	13	3	5	90

V kategoriji redko je najpogosteje navedena tesnoba, ki jo občuti 25,6% anketirank, ki so doživele fizično nasilje od 15. leta starosti dalje, sledi slaba koncentracija, ki jo ima 24,4 žensk, sledi strah (23,2%), prebavne motnje, motnje spomina, glavobol, nespečnost, driska, vrtoglavica, stres, izguba teka, želodčne težave, depresivnost in brezvoljnost, utrujenost, težave s srcem, stalna bolečina v predelu telesa, slabost in bruhanje, tresenje rok in razmišljanje o samomoru (7,7%). V kategoriji občasno je največ žensk, 37,5%, označilo stres, sledi utrujenost 32,1%, potem glavobol 31,0%, depresivnost in brezvoljnost 26,2%, tesnoba 25,6%, sledijo slaba koncentracija, prebavne motnje, nespečnost, želodčne težave, strah, izguba teka, stalna bolečina v predelu telesa, vrtoglavica, motnje spomina, tresenje rok, težave s srcem, driska, slabost in bruhanje ter razmišljanje o samomoru (1,8%). Redno anketiranke najpogosteje občutijo utrujenost (35,7%), stres (22%), stalno bolečino v predelu telesa (16,7%), sledijo želodčne težave, nespečnost, glavobol, strah, motnje spomina, tesnoba, slaba koncentracija, depresivnost, brezvoljnost, šibkost v rokah in nogah, tresenje rok, vrtoglavica, driska, težave s srcem, razmišljanje o samomoru (3,0%), slabost in bruhanje in izgubo teka.

Če pogledamo eno kategorijo v skupnih seštevkih od redko do stalno, potem so anketiranke, ki so doživele fizično nasilje od 15. leta starosti dalje, najpogosteje navajale utrujenost (81,5%), stres (75%), glavobol (63,1%), tesnobo (61%), slabo koncentracijo (55%), prebavne motnje (53%), nespečnost in strah (51,2%). Nekaj manj odstotkov imata še depresivnost in brezvoljnost in motnje spomina. Na samomor pomisli 12,5% žensk, ki so doživele fizično nasilje od 15. leta starosti dalje.

Tabela 12e. Spol povzročitelja fizičnega nasilja in trajanje odnosa oseb, ki so doživele fizično nasilje po dopoljenem 15. letu starosti s povzročiteljem nasilja

Spol povzročitelja	Čas odnosa s povzročiteljem nasilja				Skupaj
	V odnosu sem zdaj	V odnosu sem bila v zadnjih 12. mesecih	V odnosu sem bila pred več kot enim letom	Z njim živim od rojstva/z njim sem odraščala	
Ženska	0	1	1	6	8
Moški	37	5	37	14	93
Skupaj	37	6	38	20	101

92 odstotkov povzročiteljev je moških, s katerimi so anketiranke v odnosu v enakem odstotku 36,6% zdaj in pred več kot enim letom. 5% jih je bilo v odnosu v zadnjih 12. mesecih in 13,9% z njim živijo od rojstva. Z ženskimi

povzročiteljicami nasilja so anketiranke večinoma odraščale. V enem primeru so bile z njimi v odnosu v zadnjem letu ali pred več kot enim letom.

Tabela 12f. Izobrazba in starost povzročitelja nasilja nad osebami, ki so doživela fizično nasilje po dopolnjenem 15. letom starosti

Izobrazba povzročitelja nasilja	Starost povzročitelja						
	od 14 do 25 let	od 26 do 35 let	od 36 do 45 let	od 46 do 55 let	od 56 do 65 let	od 66 do 75 let	od 76 do 85 let
1. Nedokončana osnovna šola	0	0	5	1	3	5	1
2. Osnovna šola	2	3	6	3	4	1	1
3. Poklicna šola	0	0	0	0	0	0	0
4. Srednja šola	1	3	1	7	6	6	2
5. Višja šola	3	1	6	9	4	3	2
6. Visoka strokovna šola	2	0	1	3	1	1	1
7. Fakulteta	0	0	1	0	0	2	1
8. Magisterij	0	1	2	6	3	2	0
9. Doktorat	0	1	0	0	1	0	0
Skupaj	8	9	30	29	23	20	8

V starostnih skupinah od 14 do 25 let je enako število storilcev kot v skupini od 76 do 85 let starosti. Podobno število je v skupini od 26 do 35 let starosti. Dva povzročitelja fizičnega nasilja imata doktorat in sta v starostni skupini od 26 do 35 let in od 56 do 65 let starosti. Štirinajst jih ima magisterij, ki je najpogostejši v skupini od 46 do 55 let in podobno razporejen po drugih skupinah razen tiste od 14 do 25 let in od 76 do 85 let starosti. Fakultetno izobrazbo imajo le trije povzročitelji nasilja v srednji in starejši generaciji. Visoko strokovno šolo ima 9 povzročiteljev nasilja, ki so skorajda enakomerno porazdeljeni po vseh starostnih skupinah, ni jih le v skupini od 26 do 35 let starosti. Višjo šolo ima osemindvajset povzročiteljev nasilja, največ v srednjih treh starostnih skupinah od 36 do 65 let, v ostalih štirih skupinah so enakomerno porazdeljeni. Srednjo šolo ima šestindvajset povzročiteljev nasilja, največ v starostnih skupinah od 46 do 75 let starosti, dva v starosti od 76 do 85, eden v starosti od 14 do 25, trije v starosti od 26 do 35 in eden v starosti od 36 do 45 let starosti. Nihče od povzročiteljev nasilja nima končane poklicne šole. Dvajset jih ima končano osnovno šolo, največ (6) v skupini od 36 do 45 let, sledi skupina od 56 do 65 let starosti (4). Nedokončano osnovno šolo ima petnajst povzročiteljev nasilja, največ v starostni skupini 36 do 45 let in od 66 do 75 let starosti. V skupini od 14 do 53 let ni nobenega.

57 povzročiteljev nasilja je v izobrazbeni strukturi nad srednjo šolo in 35 pod srednjo šolo. 26 pa jih ima srednjo šolo. Povzročitelji nasilja so torej bolj izobraženi in imajo podobno izobrazbeno strukturo kot žrtve nasilja. Najpogosteje so povzročitelji stari od 36 do 45 let, sledijo stari od 46 do 55 let, nato od 56 do 65 let in od 66 do 75 let. Čeprav so ženske žrtve fizičnega nasilja najpogostejše iz srednje generacije, tako kot povzročitelji nasilja, pa je pri storilcih potem obratna slika. Več storilcev je v starejših generacijah, medtem ko je več žrtev v mlajših generacijah.

Tabela 12g. Policijska obravnava storilcev fizičnega nasilja in njihovo iskanje pomoči zaradi nasilja nad osebami, ki so doživele fizično nasilje po dopolnjenem 15. letu starosti

Obravnava storilca s strani policije	Iskanje pomoči zaradi nasilnega vedenja	Osebe, ki so doživele fizično nasilje po 15. letu starosti
Da	Da	9
	Ne	42
	Ne vem	6
	Skupaj	59
Ne	Da	4
	Ne	63
	Ne vem	2

	Skupaj	69
Ne vem	Da	1
	Ne	4
	Ne vem	2
	Skupaj	7

Nasilje je policiji prijavilo 59 anketirank. Povzročitelji, ki jih je zaradi nasilja obravnavala policija, so iskali pomoč zaradi svoje nasilnosti v devetih primerih. Nasilja ni prijavilo 69 anketirank. V tej skupini je le en povzročitelj nasilja iskal pomoč zaradi svoje nasilnosti, ostali pa ne.

Tabela 12h. Občutek varnosti oseb, ki do doživele fizično nasilje po dopolnjenem 15. letu starosti

Občutek varnosti	Osebe, ki so doživele fizično nasilje po 15. letu starosti
Ni bilo odgovora	115
Popolnoma sem varna	65
Še vedno mi grozi	17
Čeprav mi ne grozi, se ga še vedno bojim	16
Čeprav mi ne grozi, me je še vedno strah	23
Skupaj	236

Anketiranke, ki so doživele nasilje po dopolnjenemu 15. letu starosti se v veliki meri počutijo varne. Sedemnajstim anketirankam povzročitelj nasilja še vedno grozi. Devetintridesetim pa ne grozi več, vendar se kljub temu ne počutijo varne.

Tabela 12i. Regije, v katerih živijo osebe, ki so doživele fizično nasilje po dopolnjenem 15. letu starosti

Regije	Osebe, ki so doživele fizično nasilje po dopolnjenem 15. letu starosti
Ni bilo odgovora	16
Štajerska	75
Dolenjska	22
Gorenjska	49
Pomurska	11
Koroška	11
Notranjska	28
Primorska	28
Posočje	7
Skupaj	247

Najpogosteje prihajajo osebe, ki so doživele fizično nasilje po dopolnjenem 15. letu starosti, iz Štajerske, sledi Gorenjska, Notranjska in Primorska, Dolenjska, Pomurska in Koroška in Posočje.

Tabela 13. Prva izkušnja z nasiljem

	Število odgovorov	Odstotek
--	-------------------	----------

1. Pred več ko 20. leti	151	20,1
2. Pred več kot 10. leti	43	5,7
3. Pred več kot 5. leti	22	2,9
4. Pred več kot 1. letom	11	1,5
5. V zadnjem letu	9	1,2
6. Se ne spomnim	43	5,7
7. Ga nisem doživljala	444	59,0
Pred več kot 20. Leti in pred več kot 1. letom	1	0,1
Pred več kot 20. Leti, pred več kot 10. Leti in pred več kot 5. leti	1	0,1
Skupaj	725	96,4
Ni bilo odgovora	27	3,6
Skupaj	752	100,0

Na vprašanje je odgovorilo 725 oseb (96,4%). Za razliko od gornjega vprašanja, se je pri tem vprašanju povečalo število tistih, ki so pritrdilno odgovorile.

Večina odgovorov se je nanašala na doživeto nasilje »pred več kot 20. leti« (151 oseb ali 20,1%). Sledijo mu doživljanje nasilja »pred več kot 10 leti« (43 oseb ali 5,7 %), »pred več kot 5 leti« (22 oseb ali 2,9%), »pred več kot 1 letom (11 oseb ali 1,5%), in najmanjši odstotek se nanaša na obdobje zadnjega leta (9 oseb ali 1,2 %).

Dve osebi sta doživeli fizično nasilje večkrat. Obe pred več kot 20. leti, eni tudi pred več kot 1. letom. Druga pa ga je doživela še pred več kot 10. leti in več kot 5. leti.

Tabela 14. Fizično nasilje v zadnjih 12. mesecih v intimnem partnerstvu ali v družini

	Število odgovorov	Odstotek	Odstotek navedb nasilja
Da	44	5,9	6,0
Ne	690	91,8	93,4
Drugo	5	0,7	0,7
Skupaj	739	98,3	100,0
Ni bilo odgovora	13	1,7	
Skupaj	752	100,0	

Na to vprašanje je odgovorilo 739 anketirank (98,3%). Izmed njih je **44 oseb (5,9%), pritrdilno odgovorilo, da so doživele nasilje v zadnjem letu dni.** 690 oseb (91,8%) je na vprašanje odgovorilo nikalno.

Izmed 739 anketirank je 5 oseb izbralo odgovor »drugo« (0,7%), med katero se je uvrstilo psihično nasilje, tolčenje po mizi, kot da bo udaril; verbalno nasilje.

Pod drugo so anketiranke odgovarjale: bivši partner, mož, občasno verbalno sin, prizadeti sin zna uveljaviti svojo trmo, Tolčenje po mizi, grožnje kot da bo udaril, nasilno grozeče obnašanje, Verbalno nasilje, Psihično nasilje in v zadnjih 10. Letih pa!.

Tabela 15. Oseba, ki je bila v zadnjih 12. mesecih nasilna do anketirank

	Število odgovorov	Odstotek
Vaš sedanji mož	17	2,3
Sedanji izvenzakonski partner	8	1,1
Sedanja partnerka	1	0,1
Prejšnji mož	16	2,1
Prejšnji izven zakonski partner	9	1,2
Prejšnja partnerka	0	0
Mama	4	0,5
Oče	2	0,3
Drugo (npr. prijatelj, drugi sorodnik)	2	0,3
Nihče ni bil nasilen do mene	670	89,1
Ni bilo odgovora	27	3,4
Skupaj	752	100,0

Možnih je več odgovorov

Na vprašanje je odgovorilo 752 oseb. Izmed njih jih je 670 oseb (89,1%) odgovorilo, da ni bil nasilen nihče. Tiste, ki so odgovorile pritrdilno, so navajale najpogosteje sedanjega (17 oseb) in prejšnjega moža (16 oseb). Njim so sledili še : prejšnji izvenzakonski partner (9 oseb), sedanji izvenzakonski partner (8 oseb), mama (4 osebe), oče (2 osebi). V enem primeru je bil odgovor, da je bila nasilna sedanja partnerka (1 oseba). V nobenem primeru ni prišlo do nasilja prejšnje partnerke.

Pod drugo so anketiranke odgovarjale: brat (3 osebe), sestra (2 osebe), fant (2 osebe), otrok (ena osebe), sin

(ena oseba), tašča (psihično nasilje – ena osebe) in zet (ena oseba).

Tabela 16. Dejanja, ki so vključevali napadi v zadnjih 12. mesecih

	Število odgovorov	Odstotek	Odstotek navedb dejanj
Metanje predmetov v vas	16	2,1	2,2
Pretepanje s predmeti	3	0,4	0,4
Hudo stresanje	7	0,9	1,0
Porivanje	33	4,4	4,6
Vlečenje po tleh	8	1,1	1,1
Zvijanje rok	14	1,9	1,9
Lasanje	16	2,1	2,2
Suvanje	15	2,0	2,1
Brcanje	11	1,5	1,5
Klofutanje	20	2,7	2,8
Udarci s pestmi	16	2,1	2,2
Zažiganje	3	0,4	0,4
Davljenje	10	1,3	1,4
Dušenje	5	0,7	0,7
Butanje z glavo ob steno ali predmete	5	0,7	0,7
Napad z nožem ali drugim orožjem	7	0,9	1,0
Povzročanje opeklin s cigareti	1	0,1	0,1
Drugo, kaj	7	0,9	1,0
Nisem bila fizično napadena	666	88,6	92,5
Ni bilo odgovora	32	4,3	
skupaj	752	100,0	

Možnih je več odgovorov

Predmeti s katerimi so anketiranke bile pretepane so bili metla, pas in z rokami.

Na vprašanje je odgovorilo 720 anketirank. Izmed njih jih je 666 (88,6%) odgovorilo, da niso bili fizično napadene, **54 oseb pa je opisalo eno od oblik nasilja**. 32 oseb ni odgovorilo. Izmed 54 oseb, ki so omenile eno od oblik fizičnega nasilja, je bilo najpogosteje porivanje (33 oseb). Sledili so: klofutanje (20 oseb), metanje predmetov v anketiranko (16 oseb), lasanje (16), udarci s pestmi (16), suvanje (15), zvijanje rok (14), brcanje (11), davljenje (10), vlečenje po tleh (8), hudo stresanje (7). Druge oblike nasilja so bile še:

-napad z nožem ali drugih orožjem (7 oseb);

-dušenje (5);

-butanje z glavo ob steno ali predmete (5);

-povzročanje opeklin s cigareti (1).

Zaskrbljujoče je, da je imelo **7 oseb izkušnjo, da so bile napadene z nožem ali drugim orožjem**. Med »druge predmete«, s katerimi so bile pretepane, so Uvrstile: metlo, pas in roke. Med druge oblike pa se ponovno pojavi najpogosteje psihično nasilje in verbalnim kričanjem in ščipanjem (4 osebe), pa tudi otipavanje in pretep.

Primerjava z prejšnjimi tabelami: Pri vprašanju, kjer je bilo potrebno navesti konkretno obliko fizičnega nasilja je **bilo več anketirank, ki so pritrdilno** odgovorile na vprašanje tako, da so izbrale obliko nasilja (54 oseb). Pri vprašanju, ki je spraševalo zgolj o tem, če so anketiranke doživele fizično nasilje, pa je bilo pritrdilnih odgovorov manj (44 oseb).

Pod drugo so osebe navajale: deset let nazaj preživela vse to, otipavanje, poskus pretepa, prijem za roko, psihično, moralno, vpitje (4 osebe), ščipanje in splošen pretep med brati in sestrami.

Tabela 17. Poškodbe, ki so nastale v zadnjih 12. mesecih zaradi teh dejanj

	Število odgovorov	Odstotek	Odstotek navedb poškodb
Praske	15	2,0	2,1
Modrice	33	4,4	4,7
Rane	3	0,4	0,4
Ureznine	2	0,3	0,3
Strelne ali vbodne rane	0	0	0
Nategnjene mišice, izpah uda	4	0,5	0,6
Zlom kosti	7	0,9	1,0
Zlomljen zob	1	0,1	0,1
Splav	2	0,3	0,3
Notranje poškodbe	4	0,5	0,6
Poškodbo genitalij	0	0	0
Poškodbo glave	7	0,9	1,0
Poškodbo nosu	2	0,3	0,3
Poškodbo vida	0	0	0
Pretres možganov	4	0,5	0,6
Izgubo zavesti	4	0,5	0,6
Ožganino, opekline	1	0,1	0,1
Trajne telesne poškodbe	3	0,4	0,4
Invalidnost	2	0,3	0,3
Duševne težave	15	2,0	2,1
Drugo poškodbo, katero	3	0,3	0,3
Nisem imela poškodb	53	7,0	7,5
Nisem bila fizično napadena	646	85,9	91,8
Ni bilo odgovora	48	6,4	100,0
skupaj	752	100,0	

Možnih je več odgovorov

Izmed 704 oseb, ki so odgovorile na to vprašanje, jih je 646 (85,9%) napisalo, da niso bile fizično napadene, 48 pa na vprašanje ni odgovorilo. 58 anketirank je bilo torej tistih, ki so doživele nasilje. Domnevamo lahko, da je oseba, ki pri splošnem vprašanju o nasilju določenega vedenja še ni razpoznala in uvrstila kot nasilno vedenje, to storila, ko je bilo določene dejanje konkretno navedeno. Anketiranke so navedle veliko število poškodb. Najpogostejše poškodbe so bile:

-Modrice (33)

-Praske (15)

-Duševne težave (15).

Sledijo težje fizične poškodbe, ko so:

-zlom kosti (7)

-poškodba glave (7)

-pretres možganov (4)

-izguba zavesti (4)

-nategnjene mišice, izpad uda (4);

-notranje poškodbe (4);

-rane (3);

-ureznine (2);

-splav (2);

-poškodba nosu (2).

Pomembno je, da se v 3 primerih pojavi »trajna telesna poškodba« in v dveh primerih »invalidnost«.

Pod drugo so osebe navajale: Pretrgano veno, zastrupitev in zlom trtice – nalomljen 3. člen hrbtenice.

Tabela 18. Pogostost fizičnega nasilja v zadnjih 12. mesecih

	Število odgovorov	Odstotek	Odstotek navedb pogostosti
Ni bilo odgovora	112	14,9	14,9
Vsak dan ali skoraj vsak dan	6	0,8	0,8
1-3- krat na teden	3	0,4	0,4
1-3- krat na mesec	7	0,9	0,9
Več kot 3-krat v zadnjem letu	10	1,3	1,3
Manj kot 3-krat v zadnjem letu	15	2,0	2,0
Drugo	28	3,7	3,7
Se v zadnjem letu ni nikoli zgodilo	571	75,9	75,9
Skupaj	752	100,0	100,0

Na vprašanje je odgovorilo 640 oseb, odgovorilo pa ni 112 oseb (14,9%). Izmed 640 oseb je 571 oseb odgovorilo, da se nasilje v zadnjem letu ni nikoli zgodilo. **41 oseb (5,4%) je navedlo pogostost nasilja doživele v zadnjem letu.** To število je mogoče razdeliti na tiste, ki so nasilje doživljale zelo pogosto, tiste, ki so ga redko in tiste, ki so odgovarjale pod drugo. Izmed 41 oseb je **16 žensk doživelo nasilje pogosto** in sicer 6 od teh vsak dan ali skoraj vsak dan, 3 osebe 1-3 krat tedensko in 7 oseb 1-3 krat na mesec. Tistih, ki so nasilje doživljale redkeje je bilo izmed 41 oseb 25 oseb in sicer 15 oseb je nasilje doživelo manj kot 3 krat v zadnjem letu in 10 oseb več kot 3krat v zadnjem letu. Ti odgovori pokažejo, da je med osebami, ki doživljajo nasilje, le-to praviloma stalno, ponavljajoče in pogosto. 28 oseb izmed 752 je označilo odgovor drugo, med katerimi se uvršča največ odgovorov, da niso bile fizično napadene (20 oseb), 1 oseba pa je med »drugo« uvrstila psihično nasilje 1-3 krat tedensko.

Tabela 18a. Več kot 3-krat v zadnjem letu, kolikokrat:

	Število odgovorov	Odstotek
2 - krat	1	0,1
5 - krat	2	0,2
7 - krat	1	0,1
Približno 6 - krat	1	0,1
vsako soboto	1	0,1
Število ni bilo navedeno	4	0,4
Skupaj	10	100,0

Anketiranke, ki so odgovorile, da so nasilje doživele več kot trikrat v zadnjem letu, so ga doživele petkrat, šestkrat, sedemkrat in vsako soboto. Nekaj jih ni navedlo števila.

Tabela 18b. Manj kot 3-krat v zadnjem letu, kolikokrat:

	Število odgovorov	Odstotek	Odstotek navedb števila
1 - krat	8	1,1	1,1
2 - krat	5	0,7	0,7
3 - krat	2	0,3	0,3
Skupaj	752	100,0	100,0

Osebe, ki so doživele nasilje manj kot trikrat v zadnjem letu so navedel število ena, dve in tri. Pod drugo so osebe navajale: 1- krat, enkrat v 4. Letih, 1x – prvič in zadnjič, 2 – krat (4 osebe) in Psihično nasilje 1 – 3 krat na teden.

Tabela 18c. Osebe, ki so doživele fizično nasilje po dopolnjenem 15. letu in osebe, ki so ga doživljale v zadnjih 12 mesecih

	Fizično nasilje v zadnjih 12. mesecih			
	DA	NE	Drugo	Skupaj
Doživeto fizično nasilje po 15. letu starosti	27	139	3	169
Skupaj	27	139	3	169

Med vsemi 173 anketiranimi osebami, ki so navedle, da so doživele fizično nasilje po dopolnjenem 15. letu starosti, jih je 27 navedlo, da doživljal fizično nasilje tudi v zadnjih 12. mesecih do dneva anketiranja

Tabela 18d. Starost in izobrazba oseb, ki so fizično nasilje doživele po dopolnjenem po 15. letu starosti in, ki so ga doživele tudi v zadnjih 12. mesecih

Izobrazba	Starost						Skupaj
	od 19 do 29	od 30 do 39	od 40 do 49	od 50 do 59	od 60 do 69	od 70 do 80	
1. Nedokončana osnovna šola							0
2. Osnovna šola			1			1	2
3. Poklicna šola		2			1		3
4. Srednja šola	6	5	2	1	2		16
5. Višja šola					1		1
6. Visoka strokovna šola		1					1
7. Fakulteta	1			1			2
8. Magisterij				1			1
9. Doktorat							0
Skupaj	7	8	3	3	4	1	26

Največ oseb, ki so doživele nasilje po dopolnjenem 15. letu starosti in tudi v zadnjih 12. mesecih je v starostni skupini od 30 do 39 (8 oseb) let in od 19 do 29 let (7 oseb). V ostalih starostnih skupinah so enakomerno porazdeljene (po 3 ali 4). Ena oseba je stara od 70 do 80 let. Največ jih ima srednjo šolo (16), po pet manj od srednješolske izobrazbe in 5 več kot srednješolsko izobrazbo – ena od teh ima magisterij.

Tabela 18e. Ocena zdravstvenega stanja oseb, ki so fizično nasilje doživele po dopolnjenem 15. letu starosti in, ki so ga doživele tudi v zadnjih 12. mesecih

Ocena zdravstvenega stanja	
Zelo dobro	2
Dobro	10
Povprečno	8
Slabo	6
Zelo slabo	1
Skupaj	27

Anketiranke, ki so nasilje doživele po dopolnjenem 15. letu starosti in tudi v zadnjih 12. mesecih, ocenjujejo svoje zdravstveno stanje večinoma kot dobro (10) in povprečno (8). Kot slabo jih ocenjuje 6, zelo slabo 1 in zelo dobro 2.

Tabela 18f. Zdravila, ki so jih osebe, ki so doživele fizično nasilje po dopolnjenem 15. letom in ki so ga doživele tudi v zadnjih 12. mesecih, uživale v zadnjih 12. mesecih

	Redko	Občasno	Redno	Nikoli
--	-------	---------	-------	--------

Za »živce«	3	3	1	9
Proti bolečinam	6	4	4	4
Proti glavobolu	7	9	1	4
Proti depresiji	1	1	4	10
Pijem alkohol	4	5	0	8
Uporabljam marihuano	0	0	0	14
Jemljem prepovedane droge	0	0	0	14

Osebe, ki so doživele fizično nasilje po dopolnjenem 15. letu starosti in v zadnjih 12. mesecih ne uporabljajo marihuano in ne jemljejo prepovedane droge. Redko ali občasno pijejo alkohol, vendar jih ravno toliko nikoli ne pije alkohola. 4 od 27 jih redno jemlje zdravila proti depresiji, kar znese 14,8 %. Redko in občasno jemljejo zdravila proti glavobolu in bolečinam. Četrtnina jih redko ali občasno (1 redno) jemlje zdravila za živce.

Tabela 18g. Telesni in čustveni znaki, ki so jih osebe, ki so doživele fizično nasilje od 15. letom starosti dalje in ki so ga doživele tudi v zadnjih 12. mesecih, opazile pri sebi v zadnjem mesecu ter njihova pogostost

	Ni bilo odgovora	Redko	Občasno	Redno	Nikoli	Skupaj
Stres	4	2	8	10	2	26
Tesnoba	2	8	9	5	2	26
Prebavne motnje	4	8	5	3	6	26
Izguba teka	5	2	7	1	11	26
Želodčne težave	4	0	4	4	14	26
Driska	6	4	4	2	10	26
Glavobol	3	6	12	2	3	26
Stalno bolečino v delu telesa	5	3	2	6	10	26
Šibkost v rokah in nogah	6	9	2	4	5	26
Utrujenost	3	6	7	10	0	26
Težave s srcem	4	5	3	3	11	26
Slabost in bruhanje	7	3	0	0	16	26
Vrtoglavica	4	3	6	2	11	26
Tresenje rok	3	3	4	4	11	26
Motnje spomina	3	7	3	4	9	26
Slaba koncentracija	4	10	3	4	5	26
Nespečnost	3	6	8	4	5	26
Strah	3	6	6	7	4	26
Depresivnost, brezvoljnost	5	6	4	4	7	26
Razmišljanje o samomoru	6	3	1	16	0	26

V kategorijah izstopa utrujenost, ki jo doživlja 23 anketirank ali 88,5%. Sledi tesnoba, ki jo v zadnjem mesecu občuti 22 anketirank ali 84,6%, nato sledi visoka vrednost razmišljanja o samomoru, saj kar 61,5% anketirank, ki so imele izkušnjo nasilja od svojega 15. leta starosti in doživljajo nasilje tudi v zadnjih 12. mesecih redno razmišlja o samomoru. Občasno in redko pa še dodatnih 15,4% anketirank. Stres doživlja 20 anketirank ali 76,9%, od tega polovica redno. Prav toliko jih občuti glavobol, največ občasno. Strah občuti 19 ali 73,1% anketirank, od teh 15,4% redno. Nespečnost ima 18 anketirank ali 69,2%. Sledijo slaba koncentracija, šibkost v rokah in nogah, prebavne motnje, motnje spomina in depresivnost. Težave s srcem ima 12 anketirank, kar je 46,2%. 11 ali 42,3% pa jih čuti stalno bolečino v delu telesa.

Tabela 18h. Spol povzročitelja fizičnega nasilja in čas odnosa oseb, ki so doživele fizično nasilje po dopolnjenem 15. letu starosti in ki so ga doživele tudi v zadnjih 12. mesecih s povzročiteljem nasilja

Spol povzročitelja	Skupaj
Ženska	2

Moški	24
Skupaj	26

Povzročitelji nasilja so večinoma moški, ki jih je 24 ali 92,3 odstotka in 2 ženski (7.7%).

Tabela 18i. Občutek varnosti oseb, ki do doživele fizično nasilje po dopolnjenem 15. letu starosti in ki so ga doživele tudi v zadnjih 12. mesecih

Občutek varnosti	Osebe, ki so doživele fizično nasilje po 15. Letu starosti in ki so ga doživele tudi v zadnjih 12. mesecih
Ni bilo odgovora	8
Popolnoma sem varna	6
Še vedno mi grozi	7
Čeprav mi ne grozi, se ga še vedno bojim	4
Čeprav mi ne grozi, me je še vedno strah	2
Skupaj	27

Na vprašanje ni odgovorilo 8 oseb. 6 ali 22,2% se počutijo popolnoma varne. 25,9 odstotkov je izjavilo, da jim povzročitelj nasilja še vedno grozi in 22,2% se še vedno bojijo, čeprav jim povzročitelj ne grozi več.

C2. SPOLNO NASILJE

Tabela 19. Doživeto SPOLNO nasilje od 15. leta starosti

	Število odgovorov	Odstotek	Odstotek navedb spolnega nasilja
Da	49	6,5	6,7
Ne	677	90,0	92,2
Ne vem	8	1,1	1,1
Skupaj	734	97,6	100,0
Ni bilo odgovora	18	2,4	
skupaj	752	100,0	

Na vprašanje je odgovorilo 734 oseb. 677 (90%) je odgovorilo, da ni doživelo spolnega nasilja in **49 oseb (6,5%)** je odgovorilo, da so preživele spolno nasilje. 8 oseb (1,1%) izmed tistih, ki so odgovarjale na vprašanje, je odgovorilo z »ne vem«.

Tabela 19a. Starost in izobrazba anketiranih oseb, ki so doživele spolno nasilje od dopolnjenega 15. leta starosti

Dosežena izobrazba oseb, ki so doživele nasilje po 15. letom starosti	Starost						Skupaj
	od 19 do 29	od 30 do 39	od 40 do 49	od 50 do 59	od 60 do 69	od 70 do 80	

1. Nedokončana osnovna šola							
2. Osnovna šola				1	1	1	3
3. Poklicna šola		4	3		2		9
4. Srednja šola	3	4	8	3	4		22
5. Višja šola		1	3	1	1		6
6. Visoka strokovna šola		1	1	1			3
7. Fakulteta	1	1	1			1	4
8. Magisterij							
9. Doktorat							
Skupaj	4	11	16	6	8	2	47

Tri anketiranke, ki so doživele spolno nasilje od dopolnjenega 15. leta starosti, so končale osnovno šolo in so v starosti skupini od 50 do 80 let. Devet jih je končalo poklicno šolo in sicer 7 v starostni skupini od 30 do 49 let in dve v skupini od 60 do 69 let starosti. Največ, 22, jih je končalo srednjo šolo, največ v starostni skupini od 40 do 49 let, v ostalih je število dokaj enakomerno porazdeljeno. Nobene ni v skupini od 70 do 80 let starosti. Višjo šolo ima 6 anketirank v starosti od 30 do 69 let. Visoko strokovno šolo so končale 3 anketiranke v skupini od 30 do 59 let starosti in tri imajo končano fakulteto v starosti od 19 do 49 let.

Skupaj je največ anketirank, ki so doživele spolno nasilje v starostni skupini od 40 do 49 let, sledi skupina od 30 do 39 let. Najmanj jih je v skupini od 70 do 80 let in od 19 do 29 let.

Tabela 19b. Doživljanje lastnega zdravstvenega stanja oseb, ki so doživele spolno nasilje po dopolnjenem 15. letom starosti

	Oseb, ki so doživele fizično nasilje po 15. letom starosti	Skupaj
Zelo dobro	6	6
Dobro	17	17
Povprečno	20	20
Slabo	4	4
Zelo slabo	2	2
Skupaj	49	49

Prevladujeta odgovora povprečno (20 od 49) in dobro (17 od 49). 6 jih je zdravje opredelilo kot zelo dobro in 6 kot slabo in zelo slabo.

Tabela 19c. Zdravila, ki so jih osebe, ki so doživele spolno nasilje po dopolnjenem 15. letom, uživale v zadnjih 12. mesecih

	Redko	Občasno	Redno	Nikoli
Za »živce«	1	2	0	15
Proti bolečinam	5	13	2	4
Proti glavobolu	9	14	2	2
Proti depresiji	2	2	3	15
Pijem alkohol	8	6	1	6
Uporabljam marihuano	0	1	0	17
Jemljem prepovedane droge	0	0	0	14

Tri anketiranke redko ali občasno v zadnjem mesecu jemljejo tablete za živce, 20 jih jemlje tablete proti bolečinam, največ občasno, sledijo tablete proti glavobolu, prav tako največ občasno in redko, Proti depresiji jemlje tablete 7 anketirank, od tega 3 redno, alkohol pije redno ena anketiranka, ostale najpogosteje redko ali občasno. 1 občasno uporablja marihuano.

Tabela 19d. Telesni in čustveni znaki, ki so jih osebe, ki so doživele spolno nasilje od 15. letom starosti dalje, opazile pri sebi v zadnjem mesecu ter njihova pogostost

	Ni bilo odgovora	Redko	Občasno	Redno	Nikoli
Stres	14	6	12	10	4
Tesnoba	15	8	11	7	5
Prebavne motnje	20	7	9	4	6
Izguba teka	23	5	5	1	12
Želodčne težave	19	8	6	6	7
Driska	21	11	4	2	8
Glavobol	16	7	12	7	4
Stalno bolečino v delu telesa	20	4	2	9	11
Šibkost v rokah in nogah	21	3	7	4	11
Utrujenost	13	6	13	14	0
Težave s srcem	22	1	4	3	16
Slabost in bruhanje	25	4	0	2	15
Vrtoglavica	18	3	10	5	10
Tresenje rok	23	3	6	3	11
Motnje spomina	18	6	5	7	10
Slaba koncentracija	22	6	8	5	5
Nespečnost	15	9	4	11	7
Strah	17	7	6	10	6
Depresivnost, brezvoljnost	18	3	12	5	8
Razmišljanje o samomoru	22	1	3	4	16

Največ, 33 ali 67,3% , je redno (14) občasno (13) ali redko utrujenih. Sledijo stres (28 ali 57,1%), ki so v stresu večinoma redno ali občasno, potem tesnoba (26 ali 53,1%), ki prevladuje občasno (11), redko (8) in redno (7), glavobol (26 ali 53,1%), v istem številu sledijo prebavne motnje (20 ali 40,8%), želodčne težave in depresivnost, brezvoljnost. Potem sledita slaba koncentracija in motnje spomina (18). V kategorijo o razmišljanju o samomoru se je uvrstilo 8 anketirank (16,3), od teh 4 ali 8,2% redno, 3 ali 6,1% občasno in 1 redko.

Tabela 19e. Spol povzročitelja spolnega nasilja in čas odnosa oseb, ki so doživele spolno nasilje po dopolnjenem 15. letu starosti s povzročiteljem nasilja

Spol povzročitelja	Čas odnosa s povzročiteljem nasilja				Skupaj
	V odnosu sem zdaj	V odnosu sem bila v zadnjih 12. mesecih	V odnosu sem bila pred več kot enim letom	Z njim živim od rojstva/z njim sem odrasčala	
Ženska		1		1	2
Moški	13		9	5	29
Skupaj	13	1	9	6	31

Odgovorilo je 31 anketirank, ostale na to vprašanje niso odgovorile. Storilka je v dveh primerih ženska, ostalo pa so moški (93,5%)

Tabela 19f. Izobrazba in starost povzročitelja spolnega nasilja nad osebami, ki so doživele spolno nasilje po dopolnjenem 15. letom starosti

Izobrazba povzročitelja nasilja	Starost povzročitelja						
	od 14 do 25 let	od 26 do 35 let	od 36 do 45 let	od 46 do 55 let	od 56 do 65 let	od 66 do 75 let	od 76 do 85 let

1. Nedokončana osnovna šola			1	1	1	1	
2. Osnovna šola			2		1		
3. Poklicna šola	1	2	3	4	2	1	
4. Srednja šola				1			
5. Višja šola			1	1			
6. Visoka strokovna šola							1
7. Fakulteta		1	1	3	1	1	
8. Magisterij							
9. Doktorat							
Skupaj	1	3	8	10	5	3	1

Na vprašanje je odgovorilo 31 anketirank. Najpogostejša izobrazba povzročiteljev spolnega nasilja nad osebami, ki so spolno nasilje doživele po 15. letu starosti, je poklicna šola (13 povzročiteljev ali 41,9%), sledi fakultetna izobrazba (7 ali 22,6%). Sledi nedokončana osnovna šola, (4 ali 12,9%), potem višja šola (2), srednja (1) in visoka strokovna (1). 20 povzročiteljev ali 54,6% ima izobrazbo nižjo od srednje šole in 10 ali 32,3% višjo od srednje šole, ki jo ima le 1 povzročitelj.

Največ jih je v starostni skupini od 46 do 55 let (10 ali 32,3%), sledi skupina od 36 do 45% (8 ali 25,8%), potem skupina od 56 do 65 let starosti (5 ali 16,1%), v enakem številu starostni skupini od 26 do 35 let in od 66 do 75 let in spet v enakem številu skupini od 14 do 25 in od 76 do 85 let starosti.

Tabela 19g. Uživanje alkohola in drog pri povzročiteljih spolnega nasilja nad osebami, ki so doživele spolno nasilje po dopolnjenem 15. letu starosti

		Osebe, ki so doživele spolno nasilje po dopolnjenem 15. letu starosti
Pije alkohol	Nikoli	6
	Nekajkrat na leto	3
	Nekajkrat na mesec	4
	Nekajkrat na teden	7
	Vsak dan	9
Skupaj		49
Uživa droge	Nikoli	12
	Nekajkrat na leto	2
	Nekajkrat na mesec	0
	Nekajkrat na teden	1
	Vsak dan	1
Skupaj		49

Redno pije alkohol 9 povzročiteljev ali 18,4%, nekajkrat na teden 7 ali 14,3%, ostali redko ali nikoli. Redno uživa droge 1 povzročitelj spolnega nasilja ali 2%, v istem številu nekajkrat na teden, ostali nikoli.

Tabela 19h. Obravnavanje policije storilcev spolnega nasilja in njihovo iskanje pomoči pri nasilju nad osebami, ki so doživele spolno nasilje po dopolnjenem 15. letu starosti

Obravnava storilca s strani policije	Iskanje pomoči zaradi nasilnega vedenja	Osebe, ki so doživele spolno nasilje po 15. letu starosti
Da	Da	3
	Ne	10
	Ne vem	2

	Skupaj	15
Ne	Da	0
	Ne	15
	Ne vem	0
	Skupaj	15
Ne vem	Da	0
	Ne	2
	Ne vem	2
	Skupaj	4

Trije od 15. storilcev spolnega nasilja so iskali pomoč po tistem, ko jih je obravnavala policija. Deset jih tega ni storilo, za 2 pa anketiranke tega podatka nimajo. Pri storilcih, ki jih policija ni obravnavala, ni v nobenem primeru prišlo do tega, da bi iskali pomoč zaradi svojega spolnega nasilja.

Tabela 19i. Občutek varnosti oseb, ki do doživele spolno nasilje po dopolnjenem 15. letu starosti

Občutek varnosti	Osebe, ki so doživele spolno nasilje po 15. letu starosti
Ni bilo odgovora	13
Popolnoma sem varna	7
Še vedno mi grozi	4
Čeprav mi ne grozi, se ga še vedno bojim	7
Čeprav mi ne grozi, me je še vedno strah	2
Skupaj	49

13 oseb ni odgovorilo, 7 ali 14,3% se jih počuti čisto varne, 9 ali 18,4% pa se še vedno bojijo. Štirim osebam (8,2%) povzročitelj nasilja še vedno grozi.

Tabela 19j. Regije v katerih živijo osebe, ki so doživele spolno nasilje po dopolnjenem 15. letu starosti

Regije	Osebe, ki so doživele spolno nasilje po dopolnjenem 15. Letu starosti
Ni bilo odgovora	16
Štajerska	4
Dolenjska	15
Gorenjska	1
Pomurska	4
Koroška	1
Notranjska	6
Primorska	0
Posočje	0
Skupaj	49

Največ storilcev je iz Dolenjske (30,6%), sledi Notranjska (12,2), Štajerska in Pomurka (8,2) in po eden iz Gorenjske in Koroške.

Tabela 20. Prvič doživeto spolno nasilje

	Število odgovorov	Odstotek	Odstotek navedb obdobja
Pred več ko 20 leti	54	7,2	7,5

Pred več kot 10 leti	24	3,2	3,4
Pred več kot 5 leti	4	0,5	0,6
Pred več kot 1 letom	3	0,4	0,4
V zadnjem letu	6	0,8	0,8
Ga nisem doživela	625	83,1	87,3
Skupaj	716	95,2	100,0
Ni bilo odgovora	36	4,8	
skupaj	752	100,0	

Na vprašanje je odgovarjalo 716 oseb, izmed katerih jih je 625 oseb (87,3%) odgovorilo, da spolno nasilje niso doživele. **91 oseb (12,7%) je odgovorilo, da so doživele spolno nasilje.** Večina od njih je nasilje preživela pred več kot 20 leti (54 oseb kar je več kot polovica od 91 oseb) in pred več kot 10 leti (24 oseb). 6 oseb, nasilje doživelo v zadnjem letu.

Tabela 21. Spolno nasilje v zadnjih 12. mesecih v intimnem partnerstvu ali v družini

	Število odgovorov	Odstotek	Odstotek navedb spolnega nasilja
Da	11	1,5	1,5
Ne	717	95,3	98,5
Skupaj	728	96,8	100,0
Ni bilo odgovora	24	3,2	
skupaj	752	100,0	

Na vprašanje je odgovarjalo 728 oseb, izmed katerih jih 717 oseb (98,5%) ni doživelo spolnega nasilja v zadnjem letu v intimnem partnerstvu ali družini, **11 oseb (1,5%) pa je doživelo spolno nasilje.** Odstotek je večji kot pri odgovorih na vprašanje C9, kar ponovno dokazuje, da bolj specifično zastavljena vprašanja dajejo višji odstotek pritrdilnih odgovorov v zvezi z preživetim nasilje kot ohlapnejša.

Tabela 21a. Osebe, ki so doživele spolno nasilje po dopolnjenem 15. letu in osebe, ki so ga doživljale v zadnjih 12 mesecih

	Spolno nasilje v zadnjih 12. mesecih			Skupaj
	DA	NE	Drugo	
Doživeto spolno nasilje pred 15. letom starosti	4	42	0	46
Skupaj	4	42	0	46

4 osebe so doživele spolno nasilje od dopolnjenega 15. leta starosti in tudi v zadnjih 12. mesecih.

Tabela 21b. Starost in izobrazba oseb, ki so spolno nasilje doživele po dopolnjenem 15. letu starosti in, ki so ga doživele tudi v zadnjih 12. mesecih

Izobrazba	Starost						Skupaj
	od 19 do 29	od 30 do 39	od 40 do 49	od 50 do 59	od 60 do 69	od 70 do 80	
1. Nedokončana osnovna šola				1			1
2. Osnovna šola							0
3. Poklicna šola		1					1

4. Srednja šola			1				1
5. Višja šola		1					1
6. Visoka strokovna šola							0
7. Fakulteta							0
8. Magisterij							0
9. Doktorat							0
Skupaj	0	2	1	1	0	0	4

Dve anketiranki, ki sta doživeli spolno nasilje od dopolnjenega 15. leta starosti in tudi v zadnjih 12. mesecih, sta stari od 30 do 39, po ena pa v skupinah od 40 do 49 in od 50 do 59 let starosti.

Tabela 21c. Ocena zdravstvenega stanja oseb, ki so spolno nasilje doživele po dopolnjenem 15. letu starosti in, ki so ga doživele tudi v zadnjih 12. mesecih

Ocena lastnega zdravstvenega stanja	Zelo dobro	1
	Dobro	0
	Povprečno	2
	Slabo	1
	Zelo slabo	0
Skupaj		4

Svoje zdravje dve osebi ocenjujeta kot povprečno, ena kot dobro in ena kot slabo.

Tabela 21d. Zdravila, ki so jih osebe, ki so doživeli spolno nasilje po dopolnjenem 15. letom in ki so ga doživele tudi v zadnjih 12. mesecih, uživale v zadnjih 12. mesecih

	Redko	Občasno	Redno	Nikoli
Za »živce«	0	1	0	0
Proti bolečinam	0	0	1	0
Proti glavobolu	0	0	1	0
Proti depresiji	0	1	2	0
Pijem alkohol	0	0	0	1
Uporabljam marihuano	0	0	0	1
Jemljem prepovedane droge	0	0	0	1

Tri jemljejo tablete proti depresiji, od tega dve redno in ena občasno in 1 tablete za živce.

Tabela 21e. Telesni in čustveni znaki, ki so jih osebe, ki so doživeli spolno nasilje od 15. letom starosti dalje in ki so ga doživele tudi v zadnjih 12. mesecih, opazile pri sebi v zadnjem mesecu ter njihova pogostost

	Ni bilo odgovora	Redko	Občasno	Redno	Nikoli	Skupaj
Stres	0	0	2	2	0	4
Tesnoba	1	0	1	2	0	4
Prebavne motnje	2	0	1	1	0	4
Izguba teka	3	0	0	1	0	4
Želodčne težave	2	0	1	1	0	4
Driska	1	1	0	2	0	4

Glavobol	2	0	0	2	0	4
Stalno bolečino v delu telesa	1	0	1	2	0	4
Šibkost v rokah in nogah	1	0	2	1	0	4
Utrujenost	2	0	0	2	0	4
Težave s srcem	2	0	0	1	1	4
Slabost in bruhanje	3	0	0	1	0	4
Vrtoglavica	1	0	0	3	0	4
Tresenje rok	2	0	1	1	0	4
Motnje spomina	1	0	1	2	0	4
Slaba koncentracija	2	0	1	1	0	4
Nespečnost	1	1	0	2	0	4
Strah	1	0	1	2	0	4
Depresivnost, brezvoljnost	1	0	2	1	0	4
Razmišljanje o samomoru	2	0	1	1	0	4

Redno in občasno občutijo vrtoglavico, stres, tesnobo, stalno bolečino v predelu telesa, strah, depresivnost, šibkost v rokah in nogah, dve od štirih razmišljata o samomoru.

Tabela 21f. Spol povzročitelja fizičnega nasilja in čas odnosa oseb, ki so doživele fizično nasilje po dopolnjenem 15. letu starosti in ki so ga doživele tudi v zadnjih 12. mesecih s povzročiteljem nasilja

Spol povzročitelja	Čas odnosa s povzročiteljem nasilja				Skupaj
	V odnosu sem zdaj	V odnosu sem bila v zadnjih 12. mesecih	V odnosu sem bila pred več kot enim letom	Z njim živim od rojstva/z njim sem odrasčala	
Ženska		1			1
Moški	3				3
Skupaj	3	1	0	0	4

Ena povzročiteljica je bila ženska in trije povzročitelji so bili moški. Z žensko je bila anketiranka v zvezi v zadnjih 12. mesecih, z moškim pa so vse tri anketiranke še vedno v odnosu.

Tabela 21g. Uživanje alkohola in drog pri povzročiteljih fizičnega nasilja nad osebami, ki so doživele fizično nasilje po dopolnjenem 15. letu starosti in ki so ga doživele tudi v zadnjih 12. mesecih

		Osebe, ki so doživele fizično nasilje po dopolnjenem 15. letu starosti in ki so ga doživele tudi v zadnjih 12. mesecih
Pije alkohol	Nikoli	1
	Nekajkrat na leto	1
	Nekajkrat na mesec	0
	Nekajkrat na teden	1
	Vsak dan	1
Skupaj		4
Uživa droge	Nikoli	2
	Nekajkrat na leto	0
	Nekajkrat na mesec	0
	Nekajkrat na teden	0
	Vsak dan	0
Skupaj		2

Povzročitelji spolnega nasilja nad anketirankami, ki so doživele spolno nasilje od dopolnjenega 15. leta starosti in tudi v zadnjih 12. mesecih ne uživajo droge, eden od povzročiteljev vsak dan uživa alkohol.

Tabela 21h. Obnavljanje policije storilcev fizičnega nasilja in njihovo iskanje pomoči pri nasilju nad osebami, ki so doživele fizično nasilje po dopolnjenem 15. letu starosti in ki so ga doživele tudi v zadnjih 12. mesecih

Obnavlja storilca s strani policije	Iskanje pomoči zaradi nasilnega vedenja	Osebe, ki so doživele fizično nasilje po 15. letu starosti in ki so ga doživele tudi v zadnjih 12. mesecih
Da	Da	1
	Ne	0
	Ne vem	0
	Skupaj	1
Ne	Da	0
	Ne	3
	Ne vem	0
	Skupaj	3
Ne vem	Da	0
	Ne	0
	Ne vem	0
	Skupaj	0

Pomoč zaradi svojega nasilja je poiskal eden od povzročiteljev, ki ga je obravnavala policija. Ostali tega niso storili. Policija je obravnavala le enega od povzročiteljev.

Tabela 21i. Občutek varnosti oseb, ki do doživele fizično nasilje po dopolnjenem 15. letu starosti in ki so ga doživele tudi v zadnjih 12. mesecih

Občutek varnosti	Osebe, ki so doživele fizično nasilje po 15. letu starosti in ki so ga doživele tudi v zadnjih 12. mesecih
Ni bilo odgovora	0
Popolnoma sem varna	2
Še vedno mi grozi	2
Čeprav mi ne grozi, se ga še vedno bojim	0
Čeprav mi ne grozi, me je še vedno strah	0
Skupaj	4

Dve osebi se počutita varni, dvema pa povzročitelj še vedno grozi.

Tabela 22. Dejanja, ki jih je nasilje v zadnjih 12. mesecih vključevalo

	Število odgovorov	Odstotek	Odstotek navedb dejanj
Dotiki na seksualen način, ki si jih niste želeli in na način, da vam je bilo mučno, moteče in vas je prizadelo	16	2,1	2,2
Posilstvo v partnerstvu (ali zakonu, družini)	5	0,7	0,7
Prisiljevanje v spolne odnose z drugimi ali več osebami	0	0	0
Prisiljevanje v spolne odnose proti vaši volji	9	1,2	1,3
Uporaba predmetov v spolnosti proti vaši volji	2	0,3	0,3
Nasilje med spolnim odnosom	0	0	0
Prisilna prostitucija	0	0	0
Prisiljevanje v gledanje pornografije	0	0	0
Preprečevanje jemanja kontracepcije	2	0,3	0,3
Prisiljevanje v splav	1	0,1	0,1
Drugo, kaj	5	0,5	0,5
Nisem doživljala spolnega nasilja	691	91,9	96,6
Skupaj	715	95,1	100,0
Ni bilo odgovora	37	4,9	
skupaj	752	100,0	

Na vprašanje je odgovarjalo 715 oseb, od tega je 691 oseb (91,9%) odgovorilo, da niso doživljale spolnega nasilja, 24 oseb pa je navedlo vsaj enega od nasilnih dejanj. 24 oseb je skupaj navedlo 40 dejanj, ki so vključevali tudi kategorijo »drugo«. Najpogostejši odgovor je bil »dotik na seksualen način, ki ga niste želeli, vam je bil mučen, moteč, vas je prizadelo« (16 oseb). 5 oseb je omenilo tudi posilstvo v partnerstvu, prisiljevanje v spolnost proti volji ženske (9 oseb) in uporabo predmetov v spolnosti proti volji osebe. Pomembno je, da sta omenjeni tudi »preprečevanje jemanja kontracepcije« (2 osebi) in »prisiljevanje v splav« (1 oseba). Odgovori kažejo na klasičen vzorec spolnega nasilja v intimnih odnosih.

Posebej izstopa preprečevanje jemanja kontracepcije, pa tudi prisiljevanje v splav. Če primerjamo C11 z odgovori na vprašanje c10 gre za povišanje števila oseb, ki so odgovorile, da so doživele oblike spolnega nasilja (od 11 oseb na 24 oseb).

Pod drugo so osebe navajale: Masturbacija v javnosti in poljub (francoski).

Tabela 23. Pogostost spolnega nasilja v zadnjih 12. mesecih

	Število odgovorov	Odstotek	Odstotek navedb pogostosti
Vsak dan ali skoraj vsak dan	1	0,1	0,1
1-3- krat na teden	2	0,3	0,3
1-3- krat na mesec	3	0,4	0,4
Več kot 3-krat v zadnjem letu	5	0,7	0,7
Manj kot 3x v zadnjem letu	7	0,9	1,0
Drugo	6	0,8	0,8
Ni se zgodilo	692	92,0	96,6
Skupaj	716	95,2	100,0
Ni bilo odgovora	36	4,8	
Skupaj	752	100,0	

Na vprašanje je odgovorilo 716 oseb, od tega jih je 692 (92,0%) odgovorilo, da se spolno nasilje ni zgodilo, **18 oseb pa je navedlo odgovor**. Naslednja tabela pokaže, da so v to število všteti tudi neveljavni odgovori, saj so navajale neverbalno nasilje in odgovori anketirank, ki nasilja niso doživele v zadnjem mesecu. Izmed 18 oseb, jih je 7 oseb nasilje doživelo manj kot 3krat v zadnjem letu, 5 oseb pa več kot 3krat v zadnjem letu. Izmed 18 oseb jih je 6 oseb doživljalo spolno nasilje zelo pogosto to je od vsak dan ali skoraj vsak dan (1 oseba), 1-3krat

tedensko (2 osebi) in 1-3krat mesečno (3 osebe). Odgovor pokaže, da tretjina oseb, ki doživlja spolno nasilje doživlja nasilje izredno pogosto, najmanj nekajkrat mesečno.

Tabela 23a. Pogostost spolnega nasilja (več kot 3-krat) v zadnjem letu

	Število odgovorov	Odstotek	Odstotek navedb pogostosti
5 - krat	2	0,2	0,2
verbalno	1	0,1	0,1
Skupaj	752	100,0	100,0

Dve osebi sta doživeli spolno nasilje več kot 5krat in ena oseba je doživela verbalno nasilje. Pod drugo so osebe navajale: prvič in zadnjič in sedaj so pretrgani stiki.

Tabela 24. Oseba, ki je povzročila spolno nasilje

	Frekvenca	Odstotek
Vaš sedanji mož	12	1,6
Sedanji izven zakonski partner	8	1,1
Sedanja partnerka	1	0,1
Prejšnji mož	9	1,2
Prejšnji izven zakonski partner	5	0,7
Prejšnja partnerka	0	0
Mama	0	0
Oče	1	0,1
Otrok	0	0
Drugo (npr. prijatelj, drugi sorodnik)	23	3,1
Nisem doživela spolnega nasilja	666	88,6
Skupaj	720	85,7
Ni bilo odgovora	32	4,3
skupaj	752	100,0

Možnih je več odgovorov

Na vprašanje je odgovorilo 720 oseb. Izmed njih 666 oseb (88,6%) ni doživelo spolno nasilje, 54 oseb (7,2%) pa je doživelo spolno nasilje. Največ žensk je doživelo nasilje s strani sedanjega moža (12 oseb), sledijo prejšnji mož (9 oseb), sedanji izven zakonski partner (8 oseb) in prejšnji izven zakonski partner (5 oseb). Zanimivo je, da je 1 oseba odgovorila, da je spolno nasilje povzročila sedanja partnerka, kar pomeni, da gre za nasilje v istospolni lezbični partnerski zvezi. Odgovori se ne razlikujejo od že obstoječih študij, ki dokazujejo, da je največ spolnega nasilja storjenega s strani znanega, stalnega partnerja (moža ali izven zakonskega partnerja).

Na odgovor je 23 oseb (3,05%) odgovorilo z odgovorom »drugo«. Izmed njih je 20 oseb navedlo osebo moškega spola, ki je povzročil nasilje. Pod drugo so osebe navajale: bivši prijatelj, En zoprni stari tip na delovnem mestu, mamin mož (očim), Nadrejeni, znanec v družbi, ne vem kdo (2 osebi), nono (dedek) (2 osebi), očim, rejnik, šef v službi, Sorodnik (mamin stric), sosed, sosedin stric – a ne živi z njimi, stari oče, stric (3 osebe), znanec – posilstvo leta 1967 in znanec.

Tabela 25. Posledice, ki so nastale v zadnjih 12. mesecih zaradi teh dejanj

	Število odgovorov	Odstotek	Odstotek navedb posledic
Fizične poškodbe	3	0,3	0,3

Spolno prenosljive bolezni	1	0,1	0,1
Nosečnost	2	0,3	0,3
Splav	3	0,4	0,4
AIDS	0	0	0
Dolgotrajnejša duševna stiska	14	1,9	1,9
Drugo	11	1,46	1,46
Ne vem za posledice	1	0,1	0,1
Ne upam si k zdravniku	1	0,1	0,1
Nisem imela posledic	16	2,1	2,2
Nisem doživela spolnega nasilja	682	90,7	94,9
Skupaj	719	95,6	100,0
Ni bilo odgovora	33	4,4	4,4
Skupaj	752	100,0	

Na vprašanje je odgovarjalo 719 oseb. Izmed njih 682 oseb (90,7%) ni doživelo spolnega nasilja, **37 oseb pa je doživelo spolno nasilje**, vendar 16 izmed njih ni poročalo o posledicah.

Med najpogostejšimi posledicami so ženske navedle **dolgotrajnejše duševne stiske (11 oseb ali 1,9%)**, fizične poškodbe (3 osebe), splav (3 osebe) in nosečnost (2osebi). Večje število žensk je odgovorilo z odgovorom »drugo« (11 oseb), kamor se uvrščajo zelo različni odgovori predvsem čustvene narave kot na primer: nočne more, jeza, nezaupanje do starejših moških, občutek ogroženosti, ipd. Tudi med odgovori »drugo« so navedeni tisti, ki bi jih uvrstili med **duševne stiske in težave z duševnim zdravjem kot na primer »kratkotrajna duševna stiska« (1 oseba), »psiha« (1 oseba)**. Med težave z duševnim zdravjem bi bilo mogoče uvrstiti tudi posledice iz prejšnjega stavka. To pomeni, da so ženske kot posledice nasilja najpogosteje navedle najrazličnejše težave z duševnim zdravjem in da je 11 osebam (1,9%), mogoče prišteti vsaj še 3 osebe, torej skupaj 14 oseb. Preostale osebe so navajale tudi krvavitve (1 oseba), odpor do spolnih odnosov (1 oseba). Zanimiv odgovor med skupino »drugo« je tudi, da je bila posledica spolnega nasilja »jeza« (1 oseba). Ni pojasnjeno, ali anketiranka dojema jezo kot nekaj negativnega in kot negativno posledico nasilja ali pa kot dejstvo in čustveno stanje. Dejstvo je, da so posledice spolnih zlorab zelo težko merljive v kratkem časovnem obdobju, saj so psihične in fizične stiske lahko posledica zgodnejših zlorab, ki so nastale pred obdobjem 12 mesecev. Zato je še toliko pomembnejše, da so anketiranke identificirale duševne stiske kot posledice spolnega nasilja.

Tabela 25a. Vrsta fizične poškodbe

	Število odgovorov	Odstotek
Vrsta poškodbe ni bila navedena	1	0,1
črevo-krči v trebuhu in črevu	1	0,1
modrice	1	0,1

Pod **drugo** so osebe navajale: blodnje, more ponoči, jeza, Kratkotrajna duševna stiska, krvavitve, Ne zaupam starejšim moškim (okoli 50. let)!, O tem bi rada spregovorila z ustrežno strokovno osebo., Občutek ogroženosti (trenutni), Občutek zlorabe objekta, psiha, Sestrin sin in upor do spolnih odnosov.

Tabela 25b. Fizično in spolno nasilje v zadnjih 12. mesecih

Fizično nasilje v zadnjih 12 mesecih	Spolno nasilje v zadnjih 12 mesecih			Skupaj
	Ni bilo odgovora	DA	NE	
DA	2	7	35	44
NE	17	2	671	690
Drugo	1	1	3	5
Skupaj	20	10	709	739

7 oseb je v zadnjih 12. mesecih doživelo spolno in fizično nasilje.

C3 PSIHIČNO NASILJE

Tabela 26. V zadnjih 12. mesecih doživeto PSIHIČNO nasilje v intimnem partnerstvu ali v družini

	Število odgovorov	Odstotek
Zmerjanje	137	18,2
Smešenje	68	9,0
Zastraševanje	40	5,3
Lažne obtožbe	86	11,4
Razkazovanje orožja pred vami	2	0,3
Omejevanje ali preprečevanje stikov s sorodniki ali prijatelji	22	2,9
Izražanje ljubosumja	83	11,0
Opustitev pomoči, ko ste imeli zdravstvene težave, bolezni	25	3,3
Poškodovanje ali povzročitev smrti živali, na katero ste navezani	3	0,4
Spravljanje v neprijeten položaj pred sodelavci in nadrejenimi	21	2,8
Žaljivo izražanje glede vašega zunanjega videza	33	4,4
Preprečevanje, da bi zanosili	4	0,5
Jezno in glasno vpitje tako, da vas prestraši	59	7,8
Zbujanje ponoči, ne dovoli vam spati	15	2,0
Namerno nevarna vožnja avtomobila, da vas zastraši	14	1,9
Zasledovanje z avtomobilom	4	0,5
Grožnje otrokom	7	0,9
Grožnje, da vam bo odvzel oz. odpeljal otroka	7	0,9
Grožnje bližnjim sorodnikom tako, da vas ne upajo braniti	5	0,7
Grožnje da bo ubil vas, otroke in bližnje sorodnike	7	0,9
Grožnje, da se bo ubil ali kaj hudega naredil, če ga boste zapustili	18	2,4
Drugo	152	20,2
Skupaj	375	49,9
Ni bilo odgovora	377	50,1
Skupaj	752	100,0

Možnih je več odgovorov

375 oseb (49,9%) je navedlo psihično nasilje v zadnjih 12. mesecih, 377 oseb (50,1%) na vprašanje ni odgovorilo. Med doživetim psihičnim nasiljem se najpogosteje pojavljajo zmerjanje (137 odgovorov), sledijo pa lažne obtožbe (86), izražanje ljubosumja (83), jezno in glasno vpitje, da se oseba prestraši (59), zastraševanje (40), žaljivo izražanje glede zunanjega videza (33), opustitev pomoči, ko je oseba imela zdravstvene težave (25), spravljanje v neprijeten položaj med sodelavci (21).

Med pomembnimi a manjkrat navedenimi odgovori so tudi: razkazovanje orožja pred osebo (2), poškodovanje ali povzročitev smrti živali na katero je oseba navezana (3), zasledovanje z avtomobilom itd.

Pomembni pa so tudi tisti odgovori, ki dokazujejo, da nasilneži pogosto grozijo ženskam z odvzemom otrok (7), grozijo otrokom samim (7) ali grozijo z ubojem ženske in otrok (7). Grozijo tudi bližnjim sorodnikom ženske. Včasih pa grozijo s samomorom ali uporabljajo razpršene grožnje (»naredil bo kaj hudega«) (18).

Pod drugo so osebe navajale: cinizem, da bo odšel stran/prekinitev odnosov, imela sem slabo življenje, ne ravno grožnje otrokom, pač pa da jim bo povedal »kakšna« sem, iskanje podpore pri otrocih, nebi želela odgovoriti, 1 leto je bil mož zelo bolan in sedaj je umrl, Občasni prepir, Razmerje trajalo 12. Mesecev, z novim letom končano in verbalno "špikanje" glede nadaljnjih ciljev in kariere (družinski pogovor in nestrinjanje glede nekaterih tem).

Tabela 26a. Starost in izobrazba anketiranih oseb, ki so doživele psihično nasilje v zadnjih 12. mesecih v intimnem partnerstvu ali v družini

Starost

Dosežena izobrazba oseb, ki so doživele psihičnonasilje v zadnjih 12 mesecih	od 19 do 29	od 30 do 39	od 40 do 49	od 50 do 59	od 60 do 69	od 70 do 81	Skupaj
1. Nedokončana osnovna šola				4	4	4	12
2. Osnovna šola	1	1	8	13	9	9	41
3. Poklicna šola	1	12	7	11	10	3	44
4. Srednja šola	21	24	21	31	26	13	136
5. Višja šola	3	5	17	10	12	3	50
6. Visoka strokovna šola	4	6	7	4	1		22
7. Fakulteta	5	25	11	16	4	1	62
8. Magisterij		1	1				2
9. Doktorat		1		1			2
Skupaj	35	75	72	90	66	33	371

Najpogostejša izobrazba oseb, ki so doživele psihično nasilje je srednja šola, ki jo ima 136 ali 36,7% anketirank. Sledi fakulteta (16,7%), potem višja šola (13,5%). Dve anketiranki imata doktorat in dve magisterij. 97 (anketirank ima nižjo izobrazbo od srednje šole (26,1%) in 138 (37,2%) ima višjo izobrazbo od srednje. Najpogostejša starostna skupina je od 50 do 59 (90 anketirank ali 24,3%) najmanj jih je v starostnih skupinah od 19 do 29 in od 70 do 80 (53 in 33). V ostalih skupinah so približno enako razporejene.

Tabela 26b. Doživljanje lastnega zdravstvenega stanja oseb, ki so doživele psihično nasilje v zadnjih 12. mesecih v intimnem partnerstvu ali v družini

	Osebe, ki so doživele psihično nasilje po 15. letom starosti
Zelo dobro	57
Dobro	176
Povprečno	117
Slabo	18
Zelo slabo	3
Skupaj	371

Večina zdravje ocenjuje boljše od povprečnega. Le 21 od 371 ga ocenjuje kot slabo ali zelo slabo.

Tabela 26c. Telesni in čustveni znaki, ki so jih osebe, ki so doživele psihično nasilje v zadnjih 12. mesecih v intimnem partnerstvu ali v družini

	Ni bilo odgovora	Redko	Občasno	Redno	Nikoli
Stres	133	57	88	39	33
Tesnoba	152	53	56	12	77
Prebavne motnje	160	55	40	19	76
Izguba teka	170	37	19	2	122
Želodčne težave	152	49	37	17	95
Driska	168	50	23	6	103
Vrtoglavica	161	37	26	9	117
Tresenje rok	170	15	14	9	142
Motnje spomina	152	50	40	7	102
Slaba koncentracija	154	70	47	10	69
Nespečnost	137	56	48	25	84
Strah	166	50	38	8	88

Depresivnost, brezvoljnost	158	48	37	8	99
Razmišljanje o samomoru	174	10	1	1	164

Odgovorilo je 350 anketirank, ki so nekatere kategorije izpušile. V kategoriji redno je največ anketirank označilo utrujenost, sledi stres, stalna bolečina v predelu telesa, nespečnost, šibkost v rokah in nogah, želodčne težave in glavobol, tesnoba in ostale sledijo v manjšem razmerju. Če seštejemo vrednosti v kategorijah redko, občasno in redno, pa je vrstni red sledeč: Utrujenost 61,1%, stres, 52,6%, nespečnost 36,9%, slaba koncentracija 36,3%, tesnoba 34,3%, prebavne motnje 32,6%, glavobol 29,1%, motnje spomina 27,7%, stalna bolečina v predelu telesa 27,4%, strah 27,4% in depresivnost 26,6%. 12 ali 3,4% anketirank misli na samomor od tega 1 občasno in 1 redno.

Tabela 26d. Spol povzročitelja psihičnega nasilja in čas odnosa oseb, ki so doživele psihično nasilje v zadnjih 12. mesecih v intimnem partnerstvu ali v družini

		Čas odnosa s povzročiteljem nasilja				Skupaj
		V odnosu sem zdaj	V odnosu sem bila v zadnjih 12. mesecih	V odnosu sem bila pred več kot enim letom	Z njim živim od rojstva/z njim sem odrasčala	
Spol povzročitelja	Ženska			3	3	6
	Moški	1	1	11	8	21
Skupaj		1	1	14	11	27

344 anketiranih ni navedlo podatkov o povzročitelju nasilja. Odgovorilo je 27 anketirank, ki je navedlo, da so bile povzročiteljice psihičnega nasilja 6 žensk, s katerimi so bodisi odrasčale (3) ali pa so bile z njimi v odnosu pred več kot enim letom (3). 21 povzročiteljev je bilo moških, z večino so bile v odnosu pred več kot enim letom (14) ali pa so z njimi odrasčale (11).

Tabela 26e. Izobrazba in starost povzročitelja psihičnega nasilja nad osebami, ki so doživela psihično nasilje v zadnjih 12. mesecih v intimnem partnerstvu ali v družini

Izobrazba povzročitelja nasilja	Starost povzročitelja						
	od 14 do 25 let	od 26 do 35 let	od 36 do 45 let	od 46 do 55 let	od 56 do 65 let	od 66 do 75 let	od 76 do 85 let
1. Nedokončana osnovna šola					1	5	
2. Osnovna šola			3	1			
3. Poklicna šola		1	1	1	1	2	
4. Srednja šola	1	1	2	3	1	1	2
5. Višja šola				4	3	1	1

6. Visoka strokovna šola		1				1	1
7. Fakulteta		1		1			
8. Magisterij							
9. Doktorat							
Skupaj	1	4	6	10	6	10	4

Odgovorilo je 41 anketirank. Največ povzročiteljev nasilja je v starostni skupini od 46 do 55 let in od 66 do 75 let. skupinah od 36 do 45 in od 56 do 65 jih je 6, v skupini od 76 do 85 so 4 povzročitelji in eden v skupini od 14 do 25 let.

Najpogostejša izobrazba je srednja šola, ki jo je zaključilo 11 povzročiteljev psihičnega nasilja, sledi višja pola (9), poklicna šola (6), nedokončana osnovna šola (6), osnovna šola (4), visoka strokovna (3) in fakulteta 2.

Tabela 26f. Uživanje alkohola in drog pri povzročiteljih psihičnega nasilja nad osebami, ki so doživele psihično nasilje v zadnjih 12. mesecih v intimnem partnerstvu ali v družini

		Osebe, ki so doživele psihično nasilje v zadnjih 12. mesecih v intimnem partnerstvu ali v družini
Pije alkohol	Nikoli	6
	Nekajkrat na leto	8
	Nekajkrat na mesec	11
	Nekajkrat na teden	10
	Vsak dan	6
Skupaj		41
Uživa droge	Nikoli	10
	Nekajkrat na leto	1
	Nekajkrat na mesec	0
	Nekajkrat na teden	0
	Vsak dan	1
Skupaj		12

Alkohol pije vsak dan 6 povzročiteljev od 41. in droge uživa 1 povzročitelj psihičnega nasilja.

Tabela 26g. Obravnavanje policije storilcev psihičnega nasilja in njihovo iskanje pomoči pri nasilju nad osebami, ki so doživele psihično nasilje v zadnjih 12. mesecih v intimnem partnerstvu ali v družini

Obravnava storilca s strani policije	Iskanje pomoči zaradi nasilnega vedenja	Osebe, ki so doživele psihično nasilje v zadnjih 12. mesecih v intimnem partnerstvu ali v družini
Da	Da	2
	Ne	11
	Ne vem	3
	Skupaj	16
Ne	Da	3
	Ne	22
	Ne vem	2
	Skupaj	27

Policija je zaradi povzročene psihičnega nasilja obravnavala 16 povzročiteljev, 2 sta iskala pomoč zaradi svojega nasilja, za 3 pa tega podatka ni. Policija ni obravnavala 27 povzročiteljev, vendar so 3. iskali strokovno pomoč zaradi svojega nasilja.

C4. POŠKODOVANJE PREMOŽENJA

Tabela 27. Premoženska škoda, ki je nastala v zadnjih 12. mesecih v intimnem partnerstvu ali v družini

	Število odgovorov	Odstotek
Vzame vam ves denar	7	0,9
Ima edini dostop do denarja	10	1,3
Nadzoruje vašo porabo denarja	21	2,8
Je edini lastnik skupnega premoženja	16	2,1
Kaznuje vas tako, da uničuje vam ljube predmete	5	0,7
Krade vam predmete ali denar	9	1,2
Grozi vam z uničenjem bivališča ali drugega premoženja	10	1,3
Preprečuje vam zaposlitev	7	0,9
Ne plačuje preživitve	9	1,2
Drugo	12	1,6
Nisem doživela povzročanja premoženjske škode	667	88,7
Skupaj	720	95,7
Ni bilo odgovora	32	4,3
Skupaj	752	100,0

Možnih je več odgovorov

Na vprašanje je odgovorilo 720 anketirank (95,7%), izmed katerih večina ni doživela premoženjske škode (667 oseb ali 88,7%). **53 oseb** je navedlo različne oblike premoženjske škode kot na primer nadzorovanje porabe denarja (21), nasilnež je edini lastnik skupnega premoženja (16), oseba ne plačuje preživitve (12), nasilnež ima edini dostop do denarja (10), grožnje z uničenjem bivališča ali drugega premoženja (10), kraja denarja in predmetov (9). Pod drugo so osebe navajale: Da je plačilo večine stroškov na mojih plečih, da me meče iz stanovanja, grožnje naj izginem, izgubila vse od bivšega moža, na skrivaj jemljem kredite, podpirajo ga moji starši, ne daje denarja za hrano, ne prispeva za stroške, Poškodovanje službenega avta, V pijanosti kaj razbije po nesreči, drugače pa meče stvari okrog in vse je od drugega partnerja. nepremičnino, jo meče iz stanovanja ipd.

C5. OMEJEVANJE GIBANJA

Tabela 28. V zadnjih 12. mesecih omejevanje gibanja, stikov in osebne svobode v intimnem partnerstvu ali v družini doživljali

	Število odgovorov	Odstotek
Zahteva, da pridem iz službe domov do minute točno	16	2,1
Ne dovoli mi druženja s prijateljicami	20	2,7
Ne dovoli mi jih klicati po telefonu	13	1,7
Preprečuje mi stike z bližnjimi sorodniki	16	2,1
Preprečuje mi stike s sosedi	11	1,5
Morala sem pustiti službo oziroma plačano delo	7	,9
Ne dovoli mi zapuščati stanovanja (razen za odhod v službo)	5	,7
V stanovanje me zaklene	2	,3
Sili me v kazniva dejanja	1	,1
V stanovanju me priklene/priveže, ko odide ven	0	0
Ne dovoli mi imeti mobilnega telefona	2	,3
Nadzoruje in pregleduje mojo pošto, e-pošto ali sms sporočila	12	1,6
Drugo	7	0,9
Nisem doživela nobene od navedenih oblik omejevanja gibanja	672	89,4
Skupaj	718	95,47
Ni bilo odgovora	34	4,5
Skupaj	752	100,0

Na vprašanje je odgovorilo 718 anketirank (95,47%), izmed katerih 672 (89,4%) ni doživelo nobene od oblik

omejevanja gibanja, stikov in osebne svobode. **46 oseb je doživelo omejevanje**, najpogosteje so imele prepoved druženja s prijateljicami (20), se od njih zahteva, da pride iz službe točno domov (16), preprečuje stike s sorodniki (16), nadzoruje in pregleduje elektronsko pošto, sms sporočila, ne dovoli, da ženska kliče po telefonu prijateljice (13), preprečeval pa je tudi stike s sosedi. Zaskrbljujoči so tudi odgovori, da je ženska morala pustiti službo oz. plačano delo (7) in da ji ni bilo dovoljeno zapuščati stanovanja (5). Pod drugo so osebe navajale: do ločitve je bil obup, ima razne prigovore a ne dovolim omejevanja, laže na sodišču, moram biti doma, nadzor mojega prihoda iz službe, omejeno druženje s prijatelji, nadzorovanje telefonskih pogovorov in poskus nadzora.

Tabela 28a. Starost in izobrazba anketiranih oseb, ki so doživele v zadnjih 12. mesecih omejevanje gibanja, stikov in osebne svobode v intimnem partnerstvu ali v družini doživljali

Dosežena izobrazba oseb, ki so doživele nasilje	Starost						Skupaj
	od 19 do 29	od 30 do 39	od 40 do 49	od 50 do 59	od 60 do 69	od 70 do 81	
1. Nedokončana osnovna šola					2	2	4
2. Osnovna šola				2	1		3
3. Poklicna šola		2	1	1	2		6
4. Srednja šola		2	1	2	3		8
5. Višja šola			2		1	2	5
6. Visoka strokovna šola	1			1			2
7. Fakulteta					1		1
8. Magisterij							
9. Doktorat							
Skupaj	1	4	4	6	10	4	29

Največ anketirank, ki jim povzročitelj nasilja omejuje gibanje, se nahaja v starostni skupini od 60 do 69 let, sledi skupina od 50 do 59 let, v ostalih (tudi v skupini od 70 do 81 let) so anketiranke enakomerno razporejene. Njihova najpogostejša izobrazba je srednja šola, sledi poklicna šola, potem višja šola, osnovna in nedokončana osnovna šola. 13 anketirank ima nižjo izobrazbo od srednje šole in 8 anketirank ima višjo izobrazbo od srednje šole.

C6. NASILJE SKUPAJ

Tabela 29. Nasilje po vrstah nasilja

	Število odgovorov	Odstotek
Osebe, ki so v od dopolnjenega 15. leta doživele katerokoli od oblik nasilja	422	56,1
Ni doživelo nobene od oblik nasilja	330	43,9
Skupaj	752	100

422 ali 56,1% anketirank je doživelo nasilje od dopolnjenega 15. leta starosti.

Tabela 30. Nasilje skupaj od dopolnjenega 15. leta starosti

	Število odgovorov	Odstotek
Fizično nasilje	173	23,0

Spolno nasilje	49	6,5
Psihično nasilje	371	49,3
Premoženjsko nasilje	106	14,1
Omejevanje gibanja, stikov in osebne svobode	105	13,9

Največ je doživetega psihičnega nasilja, skoraj polovica anketirank (371) je navedla enega ali več znakov, ki kažejo na psihično nasilje. Sledi fizično nasilje, ki ga je od svojega dopolnjenega 15. leta starosti doživelo 173 anketirank, potem premoženjsko nasilje, ki ga je doživelo 106 anketirank, omejevanje gibanja, stikov in osebne svobode, ki ga doživlja 105 anketirank in spolno nasilje, ki ga je od 15. leta starosti doživelo 49 anketirank.

Tabela 31. Nasilje v zadnjih 12 mesecih po vrsti nasilja

	Število odgovorov	Odstotek
Fizično nasilje	44	5,9
Spolno nasilje	11	1,5
Psihično nasilje	375	49,9
Premoženjsko nasilje	53	7,04
Omejevanje gibanja, stikov in osebne svobode	46	6,1

V zadnjih 12. mesecih je fizično nasilje doživelo 44 anketirank, 11 jih je doživelo spolno nasilje, psihično nasilje jih je doživelo 375, sledi premoženjsko nasilje, ki ga je doživelo 53 anketirank in omejevanje gibanja, ki ga je doživelo 46 anketirank.

Tabela 32. Čas začetka dlje časa trajajočega nasilnega dogajanja

	Število odgovorov	Odstotek	Odstotek navedb časa
Prvi mesec, ko sva se spoznala	11	1,5	1,6
V prvih 6 mesecih	14	1,9	2,0
V prvem letu	15	2,0	2,1
V času od prvega do drugega leta	11	1,5	1,6
Med drugim in četrtem letom	18	2,4	2,5
Od četrtega do petega leta	17	2,3	2,4
V družini se je začelo, ko sem bila stara	43	5,7	6,1
Drugo	28	3,7	4,0
Nikoli nisem doživljala nasilja	551	73,3	77,8
Skupaj	708	94,1	100,0
Ni bilo odgovora	44	5,9	
Skupaj	752	100,0	

Na vprašanje je odgovarjalo 708 oseb, izmed katerih 551 oseb (73,3%) ni nikoli doživljala nasilja. **Izmed 157 oseb**, ki so odgovorile na vprašanje, jih je največ navedlo, da se je nasilje dogajalo v primarni družini (43), sledili so odgovori, da se je nasilje začelo pojavljati med drugim in četrtem letom skupnega partnerstva, in nekaj let za tem. Pomemben je podatek da se je 11 ženskam nasilje zgodilo prvi mesec poznanstva, 14 osebam pa v prvih 6 mesecih poznanstva, ter 15 osebam v prvem letu poznanstva. To pomeni, da se je 40 ženskam od 157 oseb, torej skoraj tretjini oseb, nasilje zgodilo zelo zgodaj, že v prvem letu poznanstva partnerja.

Tabela 32a. Starost ob pričetku nasilnega dogajanja

	Število odgovorov	Odstotek
Ni bilo odgovora	44	5,9
Ni bilo navedeno	647	86,0

1 - 15 leta	1	0,1
1. leto	1	0,1
11 let	1	0,1
12 let	1	0,1
13 let	1	0,1
15 leta	2	0,3
17 leta	1	0,1
2 leti	1	0,1
20 let	1	0,1
20. let	1	0,1
23 leta	2	0,3
23 let	1	0,1
24 let	1	0,1
28 leta	2	0,3
3-4. leta	1	0,1
3 leta	3	0,4
30 let	2	,3
32 let	1	0,1
33 leta	1	0,1
33 let	1	0,1
36 leta	1	0,1
37 leta	1	0,1
4 leta	1	0,1
40 let	1	0,1
46 let	1	0,1
5 let	1	0,1
50 let	1	0,1
55 let	1	0,1
6 let	1	,1
7-let	1	,1
7 leta	1	0,1
7 let	2	0,3
70 let	1	0,1
73 let	1	0,1
8-9. let	1	0,1
8 - 18 l	1	0,1
8 let	3	0,4
9 let do 16 leta	1	0,1
kar vem zase	1	0,1
ko sem mu dala denar da je plačal stanovanje	1	0,1
ko sva začela živeti skupaj do ločitve	1	0,1
med 10-20 letom	1	0,1
med 10 – 19 letom	1	0,1
Nasilje sem doživela kot otrok, ker je bil oče alkoholik do 12 leta	1	0,1
nekaj mesecev	1	0,1
od malega	1	0,1
od rojstva - 18 leta	1	0,1
Od rojstva dalje, nezaželen otrok	1	0,1
otrok	1	0,1
pred tremi leti	1	0,1
pred, 7. letom	1	0,1
zelo zgodaj	1	0,1
Skupaj	752	100,0

Podatek o starosti kaže, da se nasilje začne kadarkoli v času življenja, od zgodnjega otroštva (pri 1. letu starosti) do starosti (pri 73. letih). Pod drugo so osebe navajale: »Čedalje bolj pogosto, ko je končal študij«, »Ko sem prišla za tamlado (nasilje od tašče)«, »kar sva poročena (nasilje od tašče)«, med sedmim in osmim letom, »nasilje svaka, ki je živel v isti hiši«, »po očetovi smrti, ko sem bila stara 16. let«, »nasilje sem doživela pred 30. leti ko je mož zbolel za depresivno - manično psihozo«, ni bilo dlje časa trajajoče, od 12 (dvanajstega) do 17 (sedemnajstega) leta, po 2. letu do ločitve, po poroki – psihično, po rojstvu otroka, »od rojstva otroka in do moje bolezni (l. 1993)«, po sedmem letu, prepir v družini ko sem živela pri starših, psihično nasilje izbruhne vsako toliko časa, psihično nasilje po 5. letu zakona, sin pri 12. letih, takrat ko je poznal drugo žensko, v prvem zakonu, v zakonu med 45 in 48 letom (v zadnjem letu ne) in z grožnjo od prvega dne.

Tabela 33. Nasilje v času nosečnosti

	Število odgovorov	Odstotek	Odstotek navedb nasilja
Da	41	5,5	5,6
Ne	520	69,2	71,2
Nisem bila noseča	169	22,5	23,2
Skupaj	730	97,1	100,0
Ni bilo odgovora	22	2,9	
Skupaj	752	100,0	

Na vprašanje je odgovorilo 730 vprašanih oseb (97,1%). Izmed njih je 520 izjavilo (71,2 %), da ni doživelo nasilja v času nosečnosti, 41 oseb (5,6%), pa je doživelo nasilje v času nosečnosti.

Tabela 34. Nasilje z večjim številom oseb ali intimnih zvezah

	Število odgovorov	Odstotek	Odstotek navedb nasilja
Da	30	4,0	4,2
Ne	680	90,4	94,4
Drugo	10	1,3	1,4
Skupaj	720	95,7	100,0
Ni bilo odgovora	32	4,3	
Skupaj	752	100,0	

Na vprašanje je odgovorilo 720 anketirank (95,7%). Izmed njih 680 oseb (94,4%) ni doživelo nasilja v več intimnih ali osebnih zvezah, 30 oseb (4,2%) pa je doživelo nasilje s strani večjega števila oseb in v več kot eni intimni zvezi. Pod drugo so osebe navajale: Psihično nasilje, v odnosu z materjo in v zakonu.

Tabela 35. Čas trajanja odnosa z nasilno osebo

	Število odgovorov	Odstotek	Odstotek navedb časa
Do 1. meseca	2	,3	,3
Do 3. mesecev	4	,5	,6
Do 6. mesecev	8	1,1	1,1
Do 1. leta	6	,8	,8
Do 2 leti	17	2,3	2,4
Do 5 let	17	2,3	2,4
Do 10 let	26	3,5	3,6
Do 20 let	31	4,1	4,3
Več kot 20 let	51	6,8	7,1
Drugo	23	3,1	3,2
Nikoli nisem doživljala nasilja	536	71,3	74,2
od 5 let in do 20 let	1	,1	,1
Skupaj	722	96,0	100,0
Ni bilo odgovora	30	4,0	
Skupaj	752	100,0	

Ena oseba je imela izkušnjo z dvema tovrstnima odnosoma – v prvem od 5 let in drugem več kot 20 let. Na vprašanje je odgovorilo 722 oseb (96,0%). Izmed njih je 536 oseb navedlo, da ni nikoli doživljala nasilja, **186 oseb, pa je navedlo čas trajanja nasilja**. Zaskrbljujoče je, da je skoraj tretjina žensk doživljala nasilje več kot 20 let (51 odgovorov), in malo manj do dvajset let (31) ter 26 oseb do deset let. Lahko torej zaključimo, da je izmed 186 žensk 108 žensk doživljalo nasilje med 10 in 20 let. Ta podatek kaže na dolgotrajno bivanje v nasilnem odnosu, kar se ujema z podatki, ki jih navajajo poročila varnih hiš po Sloveniji. Pod drugo so osebe navajale: prvi

dan, 2 leti (2 osebi), 3 leta (3 osebe), 12 let, 13 let, 15 let, 16 let, 17 let (2 osebi), 2 leti, 35 let, Nasilje sem doživljala pred 40. leti , 50 let, brat, Nasilen je bil oče, Nasilje med starši ne nad mano, Nezaupanje v času trajanja zakonske zveze, v kateri ni bilo nasilja. Le-tega nebi v kakršni koli obliki prenesla, nisem bila v odnosu s to osebo, par ur na leto – rekreativni šport, pozna me od 16. leta!, po bolezni matere, Psihično nasilje, redno do 15 leta, nato stike še 2x, samo tisti dan, še smo skupaj, sin star 45 let in v otroštvu.

Tabela 36. Nasilje nad otroci anketirank

	Število odgovorov	Odstotek	Odstotek navedb nasilja
Da	34	4,5	4,7
Ne	497	66,1	69,2
Nimam otrok	187	24,9	26,0
Skupaj	718	95,5	100,0
Ni bilo odgovora	34	4,5	
Skupaj	752	100,0	

Na vprašanje je odgovorilo 718 žensk (95,5%). Izmed njih 497 oseb (69,2%) ni doživelo, da je nasilnež izvajal nasilje nad njihovimi otroki, **34 oseb (4,7%) pa je odgovorilo pritrdilno**. Pomemben je podatek, da izmed skupno 718 oseb, 187 oseb ali 26% od vseh, ki so odgovarjali na vprašanje, nima otrok.

Tabela 37. Vrsta nasilja nad otroci

	Število odgovorov	Odstotek
Fizično	19	2,5
Psihično	50	6,6
Spolno	6	,8
Prisotni so, ko je partner nasilen do mene	14	1,9
Drugo	11	1,5
Ničesar od navedenega	568	75,5
Skupaj	668	88,8
Ni bilo odgovora	120	16,0
Skupaj	752	100,0

Na vprašanje je odgovarjalo 668 oseb (88,8%), izmed katerih jih 568 (75,5%) navedlo, da otroci ne doživljajo nobene od naštetih vrst nasilja. **100 oseb je navedlo, da otroci doživljajo različne vrste nasilja**, med njimi je največ psihičnega nasilja (50 odgovorov), fizičnega nasilja (19) in spolnega nasilja (6). Pomembno je poudariti, da je 14 oseb napisalo, da so otroci priče nasilja, saj so prisotni, ko je moški nasilen do anketiranke. Pod drugo so osebe navajale: lažne sodiščne obtožbe ob sodelovanju odvetnika – njegovega J.H., Občasno verbalno, Prisotni ko je tašča nasilna in sedaj ko živim z otrokom je zelo v redu.

D. POVZROČITELJI NASILJA

Tabela 38. Spol povzročitelja nasilja

	Število odgovorov	Odstotek	Odstotek navedb spola
Ženska	15	2,0	9,2
Moški	148	19,7	90,8
Skupaj	163	21,7	100,0
Ni bilo odgovora	589	78,3	

Skupaj	752	100,0	
--------	-----	-------	--

Na vprašanje je odgovorilo 163 anketirank ali 21,7 odstotkov. 90,8 odstotkov povzročiteljev je moških in 9,2 odstotka žensk.

Tabela 39. Čas trajanja odnosa s povzročiteljem nasilja

	Število odgovorov	Odstotek	Odstotek navedb časa
V odnosu sem zdaj	46	6,1	29,1
V odnosu sem bila v zadnjih 12. mesecih	7	0,9	4,4
V odnosu sem bila pred več kot enim letom	42	5,6	26,5
Z njim živim od rojstva/z njim sem odraščala	24	3,2	15,2
Drugo	38	5,1	22,6
Skupaj	161	21,0	100,0
Ni bilo odgovora	591	79,1	
Skupaj	752	100,0	

V celotni populaciji anketirank je bilo 6,1 odstotek žensk v nasilnem odnosu v času izpolnjevanja vprašalnika, 0,9 odstotkov v zadnjem letu, 5,6 odstotkov pred več kot letom dni in 3,2 odstotka je živela s povzročiteljem nasilja v času odraščanja. K temu lahko dodamo še 5,1 odstotek tistih, ki so odgovarjale pod drugo in sicer v kategorijo tistih, ki so bile v odnosu s povzročiteljem nasilja prev več kot enim letom. V tej kategoriji je torej skupaj 10,7 odstotkov žensk, ki so doživljale nasilje. Na vprašanje je odgovorilo 161 ali 21,0 odstotkov anketirank. Če pogledamo razmerja znotraj te skupine, je 29,1 odstotek anketirank sedaj v odnosu s povzročiteljem nasilja, 4,4% je bilo v odnosu v zadnjih 12. mesecih, 26,5% pred več kot enim letom, z njim/njo je odraščalo 15,2 odstotka anketirank, 22,6 pa jih je odgovorilo pod drugo.

Pod drugo so osebe navajale: bil je oče do 18. leta starosti; bila sem vsako leto par ur (rekreativni šport); do 34 leta; med 2. in 4. letom starosti; pred 6. leti; od 23 – 25 leta starosti; od 8. leta do 15. leta starosti, od rojstva, poročena 45 let; pred 15. leti; pred 18. leti; pred 40. leti; pred 5. leti; pred 8. leti, pred 7. leti, od 14. do 25. leta, v času zakona; v mladosti pred 20 leti; pred 19. leti, pred 7. leti, pred več kot 10 leti; pred leti; pred slabim mesecem; v prvem zakonu, pred 30; več kot 10 let nazaj.

Tabela 40. Izobrazba povzročitelja nasilja

	Število odgovorov	Odstotek	Odstotek navedb izobrazbe
Nedokončana osnovna šola	19	2,5	10,7
Osnovna šola	28	3,7	16,7
Poklicna šola	1	0,1	0,6
Srednja šola	48	6,4	28,6
Višja šola	34	4,5	20,2
Visoka strokovna šola	10	1,3	6,0
Fakulteta	3	0,4	1,8
Magisterij	20	2,7	11,9
Doktorat	2	0,3	1,2
Drugo	3	0,4	1,8
Skupaj	168	22,3	100,0
Ni bilo odgovora	584	77,7	
Skupaj	752	100,0	

Na vprašanje je odgovorilo 168 anketirank. Največ povzročiteljev nasilja ima srednješolsko izobrazbo (28,6%), sledi višja šola (20,2%), osnovna šola (16,7%) in magisterij (11,9%). Potem nedokončana osnovna šola in nato visoka strokovna šola, fakulteta, doktorat in poklicna šola.

Tabela 41. Starost povzročitelja nasilja

Starost	Število odgovorov	Odstotek	Starost	Število odgovorov	Odstotek
14	1	0,1	54	7	0,9
16	1	0,1	55	2	0,3
21	1	0,1	56	3	0,4
22	1	0,1	57	4	0,5

23	2	0,3	58	2	0,3
25	2	0,3	59	5	0,7
29	3	0,4	60	3	0,4
30	1	0,1	62	5	0,7
31	2	0,3	63	3	0,4
32	2	0,3	64	2	0,3
34	5	0,7	65	2	0,3
35	2	0,3	66	5	0,7
36	5	0,7	68	1	0,1
37	3	0,4	69	3	0,4
38	1	0,1	70	3	0,4
39	4	0,5	71	4	0,5
40	3	0,4	72	2	0,3
41	2	0,3	73	3	0,4
42	7	0,9	74	1	0,1
43	2	0,3	75	2	0,3
44	3	0,4	76	3	0,4
45	3	0,4	77	1	0,1
46	3	0,4	80	1	0,1
47	2	0,3	81	2	0,3
48	4	0,5	84	1	0,1
49	5	0,7	Ni bilo odg.	595	79,1
50	3	0,4	1933 in 1948	1	0,1
51	4	0,5	1946 in 1947	1	0,1
52	4	0,5	1962 in 1936	1	0,1
53	3	0,4	Skupaj	752	100,0

Starostni razpon povzročiteljev nasilja je od 14 do 84 in so v tem razponu dokaj enakomerno porazdeljeni. Nekaj več jih je v starostih skupinah med 34 letom in 73, vendar bistvenih odstopanj ni. **Tri osebe so doživele nasilje v odnosu z dvema povzročiteljema nasilja.**

Tabela 42. Status povzročitelja nasilja

	Število odgovorov	Odstotek	Odstotek navedb statusa
Zaposlen za polni delovni čas	53	7,0	31,9
Zaposlen za krajši delovni čas	2	,2	1,2
Zaposlen za nedoločen čas	28	3,7	16,9
Zaposlen za določen čas	10	1,5	6,0
Nezaposlen	10	1,4	1,4
Ima druge prihodke (npr. socialno pomoč, rento itd.)	1	0,1	0,1
Dela po pogodbi	4	0,5	0,5
Dela na črno	2	0,3	0,3
Dela preko študentskega servisa	1	0,1	0,1
Kmet	1	0,1	0,1
Starostno upokojen	13	1,7	1,7
Invalidsko upokojen	7	0,9	0,9
Samozaposlen	9	1,2	1,2
Študent	5	0,7	0,7
Drugo	3	0,4	0,4
Neveljavni odgovori	13	1,7	1,7
Skupaj	166	22,1	100,0
Ni bilo odgovora	588	78,2	
Skupaj	752	100,0	

Največ povzročiteljev nasilja je zaposlenih za polni delovni čas (31,9%), sledijo zaposleni za nedoločen čas (16,9) in zaposleni za določen čas (6%). 1,4 odstotke povzročiteljev nasilja je nezaposlenih, 1,2 odstotka je samozaposlenih in zaposlenih za krajši delovni čas, 0,9 odstotkov je invalidsko upokojenih, 0,7 odstotkov je študentov, ostali pa delajo po pogodbi, potem na črno ali pa imajo druge prejemke.

Tabela 42a: Osebe, ki so na vprašanje odgovarjale z obkroževanjem več odgovorov (neveljavni odgovori)

	Število odgovorov	Odstotek
--	-------------------	----------

Zaposlen za polni delovni čas in Dela po pogodbi	1	0,1
Zaposlen za nedoločen čas in zaposlen za določen čas	1	0,1
Nezaposlen in dela na črno	2	0,3
Zaposlen za polni delovni čas in kmet	1	0,1
Zaposlen za polni delovni čas in starostno upokojen	1	0,1
Zaposlen za polni delovni čas in invalidsko upokojen	1	0,1
Zaposlen za krajši delovni čas in starostno upokojen	1	0,1
Zaposlen za nedoločen čas in invalidsko upokojen	1	0,1
Zaposlen za nedoločen čas, dela na črno in kmet	1	0,1
Zaposlen za krajši delovni čas, dela po pogodbi, dela na črno in starostno upokojen	1	0,1
Nezaposlen, kmet in invalidsko upokojen	1	0,1
Zaposlen za polni delovni čas, kmet, starostno upokojen in invalidsko upokojen skupaj	1	0,1

13 oseb, ki smo jih v prejšnji tabeli šteli v neveljavne odgovore, ker ni bilo mogoče obkrožiti več, kot en odgovor, je navedlo dva ali tri zaposlitvene statusse povzročiteljev nasilja. Večinoma so zaposleni za polni delovni čas in so ali upokojenci, kmetje, delno invalidsko upokojeni ali pa delajo na črno. Eden je nezaposlen in dela na črno.

Tabela 43. Prejšnje partnerstvo povzročitelj nasilja

	Število odgovorov	Odstotek	Odstotek navedb partnerstva
Da	33	4,4	19,8
Ne	84	11,2	50,3
Ne vem	6	0,8	3,6
Povzročitelj nasilja ni partner	44	5,9	26,3
Skupaj	167	22,2	100,0
Ni bilo odgovora	585	77,8	
Skupaj	752	100,0	

Na vprašanje je odgovorilo 167 ali 22,2 odstotka oseb. Od teh je 19,8 odstotkov (4,4 v celotni populaciji) povzročiteljev živelo v partnerstvu preden so živeli z anketirankami. 50,3 odstotke jih ni živelo v drugih partnerstvih, 26,3 odstotka povzročiteljev nasilja ni partnerjev.

Tabela 44. Nasilnost v prejšnjem partnerstvu

	Število odgovorov	Odstotek	Odstotek navedb nasilnosti
Da	20	2,7	15,9
Ne	31	4,1	24,6
Ne vem	36	4,8	28,6
Povzročitelj nasilja ni partner	39	5,2	31,0
Skupaj	126	16,8	100,0
Ni bilo odgovora	626	83,2	
Skupaj	752	100,0	

Na vprašanje je odgovorilo 126 oseb. 15,9 odstotka (2,7 v splošni populaciji) povzročiteljev nasilja je bilo nasilnih že v prejšnjih partnerstvih, za 28,6 odstotkov pa tega ni mogoče ugotoviti, ker anketiranke te informacije nimajo.

Tabela 45. Vernost povzročitelja nasilja

	Število odgovorov	Odstotek	Odstotek navedb vernosti
Da	60	8,0	36,8

Ne	74	9,8	45,4
Ne vem	21	2,8	12,9
Ne želim odgovoriti	8	1,1	4,9
Skupaj	163	21,7	100,0
Ni bilo odgovora	589	78,3	
Skupaj	752	100,0	

Na vprašanje je odgovorilo 163 anketirank. 36,8 odstotkov (8,0 v celotni populaciji) povzročiteljev nasilja je vernih, za 12,9 odstotka tega podatka nimamo, 45,4% pa jih ni vernih.

Tabela 46. Veroizpoved povzročitelja nasilja

	Število odgovorov	Odstotek
Ni bilo odgovora	689	91,6
Muslimanska vera	2	0,3
Pravoslavna vera	4	0,5
Katoliška vera	56	7,4
Skupaj	752	100,0

Na vprašanje je odgovorilo 62 anketirank. Največ povzročiteljev nasilja in sicer 93 odstotkov je katoliške vere, sledi pravoslavna in nato muslimanska.

Tabela 47. Prakticiranje vere pri povzročitelju nasilja

	Število odgovorov	Odstotek	Odstotek navedb practiciranja vere
Da	24	3,2	15,7
Ne	92	12,2	60,1
Ne vem	26	3,5	17,0
Ne želim odgovoriti	11	1,5	7,2
Skupaj	153	20,3	100,0
Ni bilo odgovora	599	79,7	
Skupaj	752	100,0	

Na vprašanje je odgovorilo 153 anketirank. Vero praticira 15,7 odstotkov (3,2 odstotka v splošni populaciji) tistih, ki so povzročitelji nasilja. 60,1 odstotek (12,2 v celotni populaciji) pa je ne praticira.

Tabela 47a. Pogostost uživanja alkohola do stopnje pijanosti pri povzročitelju nasilja

Uživanje alkohola	Število odgovorov	Odstotek	Odstotek navedb uživanja alkohola
Nikoli	26	3,5	16,7
Nekajkrat na leto	32	4,3	20,5
Nekajkrat na mesec	33	4,4	21,2
Nekajkrat na teden	30	4,0	19,2
Vsak dan	35	4,7	22,4
Skupaj	156	20,7	100,0
Ni bilo odgovora	596	79,3	
Skupaj	752	100,0	

Na vprašanje je odgovorilo 156 anketirank. 16,7% povzročiteljev nasilja nikoli ne uživa alkohol do stopnje pijanosti. Nekajkrat na leto je pijanih 20,5 odstotkov povzročiteljev, nekajkrat na mesec 21,2 odstotka, nekajkrat na teden 19,2% in vsak dan 22,4 odstotka. V celotni populaciji 3,5 odstotka povzročiteljev nasilja nikoli ne pije alkohola, 4,3 nekajkrat na leto, 4,4 nekajkrat na mesec, 4,0 nekajkrat na teden in 4,7 vsak dan.

Tabela 47b. Pogostost uživanja drugih substanc do stopnje omamljenosti pri povzročitelju nasilja

Uživanje droge	Število odgovorov	Odstotek	Odstotek navedb uživanja drog
Nikoli	63	8,4	80,8
Nekajkrat na leto	7	0,9	9,0
Nekajkrat na mesec	4	0,5	5,1
Nekajkrat na teden	1	0,1	1,3
Vsak dan	3	0,4	3,8
Skupaj	78	10,4	100,0
Ni bilo odgovora	674	89,6	
Skupaj	752	100,0	

Na vprašanje je odgovorilo 78 anketirank. 80,8% povzročiteljev nasilja nikoli ne uživa druge droge (8,4 v celotni populaciji), nekajkrat na leto jih uživa 9% (0,9 v celotni populaciji), nekajkrat na mesec 5,1 odstotek (0,5 v celotni populaciji), 1,3% nekajkrat na teden (0,1 v celotni populaciji) in vsak dan 3,8% (ali 0,4% v celotni populaciji).

Tabela 48. Policijska obravnava povzročitelja nasilja

	Število odgovorov	Odstotek	Odstotek navedb obravnave
Da	60	8,0	35,1
Ne	97	12,9	56,7
Ne vem	14	1,9	8,2
Skupaj	171	22,7	100,0
Ni bilo odgovora	581	77,3	
skupaj	752	100,0	

Na vprašanje je odgovorilo 171 anketirank. 56,7 odstotkov povzročiteljev ni nikoli obravnavala policija, 35,1 odstotek pa jih je. Tega podatka nima 8,2% anketirank. V celotni populaciji je odstotek tistih, ki jih je obravnavala policija 8,0%, tistih, ki jih ni, pa 12,9%.

Tabela 49. Iskanje pomoči zaradi nasilnega vedenja

	Število odgovorov	Odstotek	Odstotek navedb iskanja pomoči
Da	16	2,1	9,5
Ne	134	17,8	79,7
Ne vem	19	2,5	10,9
Skupaj	169	22,5	100,0
Ni bilo odgovora	583	77,5	
Skupaj	752	100,0	

Na vprašanje je odgovorilo 169 anketirank. 9,5 odstotkov (ali 2,1 v celotni populaciji) povzročiteljev nasilja je iskalo pomoč zaradi nasilnega vedenja, 79,7% (ali 17,8 v celotni populaciji) jih ni iskalo nobene pomoči in za 10,9 odstotkov (ali 2,5 v celotni populaciji) anketiranke niso imele tega podatka.

Tabela 49a. Službe, kjer je povzročitelj nasilja iskal pomoč

	Število odgovorov	Odstotek	Odstotek navedb služb
Ni bilo odgovora	585	77,8	
Odgovorili	150	19,9	100,0
Ambulanta, psihiatrija	1	0,1	0,6
CSD, ZD-psihologija	1	0,1	0,6
dr, Lokar – Poljanski nasip	1	0,1	0,6
Društvo za nasilno komunikacijo	1	0,1	0,6
Jaz sem jo iskala zanj – Socialna služba Kranj	1	0,1	0,6
kot pove, on je pameten in ni to za njega	1	0,1	0,6
na psihiatriji – zdravljenje od alkoholizma	1	0,1	0,6
Partnersko svetovanje	1	0,1	0,6
Poljanski nasip - Ljubljana	1	0,1	0,6
Poskusil se je zdraviti	1	0,1	0,6
Psihiater	1	0,1	0,6
Psihoterapevt: Bojan Sinko	1	0,1	0,6
V Ljubljani, Kliničnem centru, CSD, policija	1	0,1	0,6
Vojnik - bolnica	1	0,1	0,6
zdaj več ne pije, šel je k zdravniku in v Ormož na posvetovanje	1	0,1	0,6
Zdravil se je alkohola	2	0,1	1,2
Skupaj	752	100,0	

Tisti, ki so iskali pomoč, so bili večinoma v zdravstvenih ustanovah, bodisi v ambulanti, psihiatrični bolnici ali pa so se zdravili zaradi alkoholizma. V 5 primerih pa so pomoč iskali na centru za socialno delo ali pa v nevladni organizaciji.

Tabela 50. Trenutna stopnja varnosti anketiranih

	Število odgovorov	Odstotek	Odstotek navedb varnosti
Popolnoma sem varna	111	14,7	59,9
Še vedno mi grozi	18	2,4	9,8
Čeprav mi ne grozi, se ga še vedno bojim	16	2,1	8,7
Čeprav mi ne grozi, me je še vedno strah	25	3,3	13,6
Drugo	12	1,6	6,5
Popolnoma sem varna in čeprav mi še grozi, me je še vedno strah	1	0,1	0,5
Čeprav mi ne grozi, se ga še vedno bojim in čeprav mi ne grozi, me je še vedno strah	2	0,3	1,1
Skupaj	184	24,5	100,0
Ni bilo odgovora	567	75,4	
skupaj	752	100,0	

Na vprašanje je odgovorilo 184 anketirank. 111 ali 59,9 odstotkov se jih počuti popolnoma varnih, 9,8 odstotkov še vedno doživlja grožnje. 8,7 odstotkov se še vedno boji, čeprav jim povzročitelj nasilja ne grozi več in 13,6 odstotkov jih še vedno živi v strahu, čeprav jim povzročitelj nasilja ne grozi več. V celotni populaciji se popolnoma varne počuti 14,7 odstotkov anketirank, 2,4% še doživljajo grožnje, 5,4 jih še vedno doživlja strah in se bojijo povzročitelja nasilja, če prav jim ta ne grozi več.

Pod drugo so osebe navajale: čeprav mi grozi se je odločil za svetovanje; fizično nisem ogrožena; izogibam se ga; je umrl; mi ne grozi, vendar pogosto občutim tesnobo, strah, nelagodje, nespečnost, pritisk; ne dovolim več nobenega nasilja; ne vem, kaj mu lahko pride na pamet; občasno še vedno grozi, takrat se pojavi tudi strah; odšla sem od doma; se ga ne bojim; šel je v Nemčijo, zato sem kolikor toliko varna; varna sem, če ga ne vznemirjam glede njegovega deleža na premoženju.

E. ODLOČANJE O PREKINITVI NASILNEGA ODNOSA IN VLOGA SLUŽB

Tabela 51. Iskanje pomoči in obveščanje služb in organizacij o nasilju in ustreznost nudene pomoči

	Zelo ustrezna	Ustrezna	Povprečna	Neustrezna	Zelo neustrezna	Skupaj
Policijo	16(27,1)	9(15,5)	12(20,3)	11(18,6)	11(18,6)	59
Zdravstveni dom	15(40,5)	8(21,6)	7(18,9)	4(10,8)	3(8,1)	37
Center za socialno delo	18(35,3)	8(15,7)	8(15,7)	8(15,7)	9(17,6)	51
Krizni telefon za ženske	5(45,5)	3(27,3)	3(27,3)	3(27,3)	4(36,4)	11
Svetovalnico za ženske	3(21,4)	0(0)	4(28,6)	3(21,4)	4(28,6)	14
Odvetnika	7(25)	7(25)	7(25)	2(7,1)	5(17,9)	28
Duhovnika	3(20)	5(33,3)	1(6,7)	3(20)	3(20)	15
Drugo						13
Nisem obvestila nikogar						83
Ni bilo odgovora						589
skupaj						752

Možnih je bilo več odgovorov.

Iskanje in obveščanje o nasilju:

Na vprašanje je odgovorilo 163 (21,6%) vprašanih, od katerih 83 žensk ni obvestilo nobene od navedenih organizacij o nasilju, ki se jim je dogajalo. Najpogosteje so obveščale policijo in sicer v 59 primerih, center za socialno delo v 51 primerih, potem sledi zdravstveni dom v 37 primerih in odvetnik v 28 primerih. Redkeje ženske o nasilju govorijo z duhovniki (v 15 primerih), kličejo na krizni telefon (11 primerih) ali gredo v svetovalnico za ženske (v 14 primerih).

Ustreznost pomoči:

Pod drugo so navajale naslednje službe ali osebe, pri katerih so iskale pomoč: prijateljice, sorodniki, starši, Varuh človekovih pravic, psihiatrična bolnica, Društvo za nenasilno komunikacijo, Al-Alon, in bolnišnico. V povprečju je pomoč, ki jo iščejo žrtve v svojih osebnih mrežah, ustrezna. Tako je v primerih, ko so ženske iskale pomoč pri sorodnikih, v enakem številu ta pomoč označena kot zelo ustrezna in neustrezna. Praviloma je pomoč prijateljic, prijateljev zelo ustrezna in prav tako pomoč navedenih služb. Pomoč nevladnih organizacij je označena kot povprečna.

Tabela 52. Razlogi za to, da o nasilju nikogar ne obvestijo

	Število odgovorov	Odstotek	Odstotek navedb razlogov
Nisem vedela, koga naj pokličem	10	1,3	8,8
Sama sem uredila	40	5,3	35,4
Šlo je za družinsko zadevo, nisem želela vmešavati policije ali drugih služb	24	3,2	21,2
Nisem želela, da bi povzročitelj imel težave s policijo ali drugimi službami	6	0,8	5,3
Bilo me je strah, da bi se grožnje uresničile	10	1,3	8,8
Bilo me je sram povedati, kaj se mi dogaja	36	4,8	31,9
Ne zaupam javnim službam, ne verjamem, da lahko kaj naredijo	11	1,5	9,7
Bala sem se, da bi partner to izvedel in bi bilo še huje	10	1,3	8,8
Bala sem se njegovega vpliva, zvez in poznanstev v javnih službah	5	0,7	4,4
Mislila sem, da se bo spremenil	25	3,3	22,1
Po nasilju je bil zelo ljubeč do mene	5	0,7	4,4
Nisem verjela, da mi kdo lahko pomaga	13	1,7	11,5
Hotela sem čim prej pozabiti dogodek	15	2,0	13,3
Nisem verjela, da se bo dogodek ponavljal	13	1,7	11,5
Mislila sem, da mi nihče ne bo verjel	9	1,2	8,0
Mislila sem, da bodo mene krivili za nasilje	9	1,2	8,0
Bala sem se, da mi bodo vzeli otroke	6	0,8	5,3
Bala sem se, da bodo rekli, da nisem dobra mama	6	0,8	5,3
Drugo	10	1,3	8,8
Ni bilo odgovora	639	85,0	100,0
skupaj	752	100,0	

Možnih največ 3. odgovori.

Odgovorilo je 113 anketirank. Najpogostejši odgovor je, da so problem uredile same in sicer je tako odgovorilo 35,4 anketirank. Sledi odgovor, da jih je sram povedati, kaj se jim dogaja (31,9%). Menile so tudi, da se bo storilec spremenil (22,1%). Menile so, da gre za družinsko zadevo in o tem niso hotele obveščati javnih služb (21,2%). Niso verjele, da se bo nasilje ponovilo in čim hitreje so želele dogodek pozabiti (13,3%). Tudi niso verjele, da bi jim kdo lahko pomagal in ne zaupajo javnim službam (11,5). Potem sledi odgovor, da niso vedele, kam lahko pokličejo (8,8%). Sledijo strahovi, da se bo to ponovilo, da se bodo grožnje uresničile in bo potem le še huje. V enakem številu so menile, da jim nihče ne bo verjel ali pa jih bodo krivili za nasilje. V 5 primerih so se bale njegovih zvez in vpliva ali pa so menile, da jih bodo označili kot slabe mame in jim odvzeli otroke.

Pod drugo so navajale še naslednje odgovore: bila sem še otrok, nasilje je bilo v blagi obliki, spontano in takoj (na mestu) sem prekinila.

Tabela 53. Obisk bolnišnice ali zdravnika zaradi nasilja

	Število odgovorov	Odstotek	Odstotek navedb obiska
Da	50	6,6	27,5
Ne	131	17,4	72,0
Ne spomnim se	1	0,1	0,5
Skupaj	182	24,2	100,0
Ni bilo odgovora	570	75,8	
Skupaj	752	100,0	

Na vprašanje je odgovorilo 182 žensk. 27,5 odstotkov (ali 6,6 v celotni populaciji) jih je obiskalo zdravnika zaradi nasilja. Ostale tega niso naredile.

Tabela 54. Iskrenost glede vzroka nastanka poškodbe

	Število odgovorov	Odstotek
Da	36	4,8
Ne	54	7,2
Ne spomnim se	8	1,1
Drugo	14	1,9
Skupaj	112	14,9
Ni bilo odgovora	640	85,1
Skupaj	752	100,0

Od žensk, ki so šle k zdravniku zaradi nasilja, jih je 36 (od 50) povedalo, kako so poškodbe nastale. Ostale tega niso povedale, ali pa se ne spomnijo. Pri odgovorih pod drugo se je pokazalo, da je nekaj žensk pri zdravniku povedalo nasilje šele po več obiskih.

Tabela 55. Zaupne osebe, ki jim žrtve spregovorijo o nasilju

	Število odgovorov	Odstotek	Odstotek navedb zaupne osebe
Prijateljici/prijatelju	82	10,9	56,6
Mami	62	8,2	42,8
Očetu	28	3,7	19,3
Sestri	35	4,7	24,1
Bratu	21	2,8	14,5
Drugim sorodnikom	18	2,4	12,4
Sosedi	26	3,5	17,9
Sodelavki/sodelavcu	21	2,8	14,5
Otrokom	28	3,7	19,3
Drugim	30	4,0	20,7
Ni bilo odgovora	607	80,7	100,0
skupaj	752	100,0	

Možnih je bilo več odgovorov

Na vprašanje je odgovorilo 145 anketirank. Anketiranke, ki so povedale o nasilju, so se v 56,6 odstotkih zaupale prijateljici oziroma prijatelju, nekaj manj (42,8%) pa mami. Sledi sestra (24,1%), oče in otroci (19,3%) in nato soseda in v manjšem številu sledijo še sodelavci, bratje in drugi sorodniki.

Pod drugo so anketiranke navajale: fantu (3 osebi) možu (3 osebi), partnerju (4 osebi), svakinji, tastu ali tašči (3 osebe).

Tabela 56. Najbolj pogost odziv ljudi, ki so jim ženske povedale o nasilju

	Število odgovorov	Odstotek	Odstotek navedb odziva
Verjeli so mi	95	12,6	65,5
Niso mi verjeli	11	1,5	7,6
Rekli so mi naj zdržim	20	2,7	13,8
Rekli so mi, naj se vedem tako, kot on hoče	4	0,5	2,6
Krivilo so mene, češ da ga provociram	9	1,2	6,2
Svetovali so mi, naj ga zapustim	57	7,6	39,3
Ponudili so mi bivanje pri njih	20	2,7	13,8
Pogovorili so se z nasilnežem	15	2,0	10,3
Šli so z mano k zdravniku ali k pristojnim službam	11	1,5	7,6
Dali so mi literaturo in informacije, kam se lahko obrnem	7	0,9	4,8
Niso se menili za nasilje, ki so mu bili priča (na primer sosedje)	11	1,5	7,6
Drugo	16	2,1	11,0
Ni bilo odgovora	607	80,7	100,0
skupaj	752	100,0	

Možni največ 3. odgovori

Na vprašanje je odgovorilo 145 oseb. V 65,5 odstotkih so osebe verjele ženski, ki je povedala, da doživlja nasilje. Najpogosteje so ji svetovali, naj nasilneža takoj zapusti (39,3%). V nekaj primerih so jim ponudili bivanje pri njih (13,8%), v enakem številu pa so jim tudi svetovali, naj zdrži (13,8%). V nekaj primerih so se pogovorili z nasilnežem (10,3), spremljali žrtev k zdravniku ali k pristojnim službam (7,6%) ali jim dali informacije (4,8). Vendar jim v 7,6 odstotkih niso verjeli, v 6,2 odstotkih so krivdo pripisali žrtvam ali pa ji svetovali, naj se podredi, dela, kot želi nasilnež (2,6%) ali pa so menili, da žrtve provocirajo nasilneža (6,2%). 7,6 odstotkov se niso menili za nasilje, ki so mu bili priča. Skupaj je teh odzivov 37,8 odstotkov.

Pod drugo so ženske navajale, da so doživljale mešane odzive. Ena od žensk je zapisala: »Moji sorodniki so mi pomagali pri mojih otrocih, njegovi sorodniki so krivili mene, edina rešitev je bila ločitev«.

Sledijo še odgovori, naj poiščejo strokovno pomoč; »ostala sem z bolečino in občutki krivde in strahom, ki me je spremljal več kot 30 let«;

»Ponudili fizično zaščito, da jih lahko kadarkoli pokličem, otroke dam k njim, če bo začel razbijat, ko me bo pretepal, naj za policijo takoj pokličem njih«.

»Sorodniki mi oz. nam niso verjeli, rekli so naj rečem ne in bo nehal (...) niso mi verjeli ali niso hoteli verjeti, rekli so mi, naj ga skušam razumeti in v zakonu sem zaradi otrok«.

F. SEDANJE STANJE

Tabela 57. Trenutna udeležnost v nasilnem partnerskem ali družinskem odnosu

	Število odgovorov	Odstotek	Odstotek navedb udeležnosti
Da	52	6,9	28,3
Ne	132	17,6	71,7
Skupaj	184	24,5	100,0
Ni bilo odgovora	568	75,5	
Skupaj	752	100,0	

Trenutno je v nasilnem odnosu 28,3 odstotkov žensk, ki so odgovorile, da so doživljale nasilje oziroma 6,9% vseh anketiranih.

Tabela 58. Razlogi za vztrajanje v nasilnem partnerskem odnosu

	Število odgovorov	Odstotek
Otroci bi bili brez očeta	2	0,3
Nimam kam iti	1	0,1
Sem brez denarja in brez strehe nad glavo	1	0,1
Bojim se ga	0	0

Mislím, da nasilje ni zadosten razlog, da bi ga zapustila ali odšla od doma	1	0,1
Bojim se maščevanja	1	0,1
Sram me je, da bi kdo zvedel o nasilju	1	0,1
Ker mi nihče ne bi verjel, da se mi to zares dogaja	0	0
Ker partner prepreči moj odhod	0	0
Strah me je, da bi izgubila otroke	3	0,4
Ne želim prekiniti odnosa	0	0
Nočem ostati sama	2	0,3
Rada ga imam	0	0
Navezana sem nanj	0	0
Ni bil takoj nasilen, to se je počasi zalezlo v najin odnos	1	0,1
Sem brez službe	1	0,1
Odvísna sem od njegove pomoči pri vsakodnevni negi in opravilih	0	0
Sorodniki me spodbujajo naj potrpim	1	0,1
Počutila bi se kriva, če bi razdrla družino	3	0,4
Ko ni nasilen, je dober	1	0,1
Vera mi preprečuje	0	0
Ne bi vedela, kam iti, kako se znajti	1	0,1
Ženska mora marsikaj potrpeti v zakonu	0	0
To, da greš, je dolg proces	10	1,3
Drugo	10	1,3
Skupaj	59	7,8
Ni bilo odgovora	693	92,2
Skupaj	752	752

Odgovorilo je 59 anketirank. Najpogostejši razlog je ugotovitev, da je odhajanje od nasilneža dolg proces. Prisoten je strah, da bi izgubile otroka ali pa je prisoten občutek krivde, da bi z odhodom razdrle družino. Otroci bi bili brez očeta. Dve ženski sta odgovorili, da nočeta ostati sami. Po en odgovor se nizajo strah, da bi se maščeval, brezposelnost, strah pred brezdomstvom, sram, da bi kdo izvedel o nasilju in drugo.

Nekaj žensk je obkrožilo več odgovorov in sicer jih je hkrati strah in nimajo kam iti ali pa menijo, da bi otroci ostali brez očeta, ki je dober, ko ni nasilen. Ena ženska meni da ženske morajo potrpeti, če nočejo ostati same.

Pod drugo so osebe navajale bolezen matere, da se sin noče odseliti, da pred boleznijo ni bil tak (tudi zdaj zgolj psihično nasilje), ne more ga spraviti iz hiše. Ena ženska upa, da mu bo svetovanje pomagalo.

»Kjer so otroci v zakonu se je težko odločiti, da bi ga zapustila, zato sem trpela«.

»Želim se naučiti reševati konflikte, tudi želim, da bi znali otroci reševati težave«.

Tabela 59. Razlogi za prekinitev odnosa

	Število odgovorov	Odstotek	Odstotek navedb razlogov
Ker se ni spremenil	50	6,6	45,0
Nasilje se je stopnjevalo	27	3,6	24,3
Postal je nasilen do otrok	10	1,3	9,0
Dobila sem mesto v varni hiši	1	0,1	0,9
Odrasla sem in se odselila	24	3,2	21,6
Našla sem stanovanje	22	2,9	19,8
Umril je	10	1,3	9,0
Našel si je novo partnerko	16	2,1	14,4
Je v kazenskem postopku	6	0,8	5,4
Ima prepoved približevanja	3	0,4	2,8
Drugo	19	2,5	17,1
Ni bilo odgovora	641	85,2	100,0

skupaj	752	100,0	
--------	-----	-------	--

Možnih je več odgovorov

Odgovorilo je 111 anketirank. Najpogostejši razlog za prekinitev odnosa z nasilnežem je, ker se ni spremenil in se je nasilje stopnjevalo 45,0% in 24,3%). Žrtev si je rešila stanovanjski problem (19,6%) ali pa se je odselila (21,6%). V nekaj primerih je bil razlog nasilje do otrok ali smrt nasilnega partnerja. 16 oseb je navedlo, da si je našel novo partnerko. V šestih primerih je v kazenskem postopku, v treh pa ima prepoved približevanja (2,8%). Pod drugo so osebe navajale: fizični odpor in gnus do nasilneža ali pa posredovanje CSD in namestitev v ustrezno stanovanjsko skupnost (varna, hiša, krizni cente, enota za starejše ljudi).

Tabela 60. Izogibanje nasilju med tistimi, ki so v nasilnem odnosu

	Število odgovorov	Odstotek	Odstotek navedb izogibanja
Naredim, kar od mene zahteva	4	0,5	5,6
Skušam biti čim bolj neopazna	15	2,0	20,8
Izogibam se ga	39	5,2	54,2
Poskrbim, da ga nihče ne jezi	11	1,5	15,3
Pobegnem iz prostora in se zaprem v drug prostor	8	1,1	11,1
Pobegnem iz stanovanja, kam	9	1,2	1,2
Z otroci pobegnemo iz stanovanja	3	0,4	4,2
Zaprem se v sobo skupaj z otroci	4	0,5	5,6
Udarim ga nazaj	0	0	0
Vpijem, da bi me slišali sosedge	2	0,3	2,8
Pokličem policijo	4	0,5	5,6
Drugo	24	3,2	3,2
Ni bilo odgovora	641	85,2	100,0
skupaj	752	100,0	

Možnih je več odgovorov

Odgovorilo je 111 anketirank. Najpogosteje se ženske skušajo izogniti nasilju tako, da se izogibajo nasilnežu (54,2%) in skušajo biti čim bolj neopazne (20,8). Poskrbijo, da ga ne jezijo (15,3%) ali pa pobegnejo iz stanovanja ali prostora, v katerem je nasilnež (skupaj 5,4%). Podobno ravnaajo, ko so skupaj z otroci (5,6%). V manjšem številu pokličejo policijo, naredijo, kar od njih zahteva nasilnež ali pa kričijo. Če pobegnejo iz stanovanja, gredo k prijateljem, na vrt, na njivo, k sosedom ali staršem, v gozd ali v garažo.

Pod drugo so osebe navajale, da nasilneža ignorirajo.

»Ne razčiščujem do konca kadar vidim, da pogovor pelje v nasprotno smer – se stopnjuje – ob drugi priliki dokončam razpravo«,

»Stanuje z mano sin in njegov 9 letni sin, sej tako ne neha nič prej dokler ne teče kri«

»Žalim in vpijem nazaj dokler ne neha«.

Tabela 61. Ocenite škodo, ki jo je povzročilo storjeno nasilje

	Število odgovorov	Odstotek	Odstotek navedb škode
Izgubila sem zdravje	43	5,7	31,9
dobila sem trajne poškodbe	12	1,6	8,9
Ne morem se znebiti strahu	45	6,0	33,3
Imam še vedno nočne more	23	3,1	17,0
Imam psihiatrične težave	31	4,1	23,0
Imam finančne težave, ker sem morala del premoženja pustiti njemu	19	2,5	14,1
Izgubila sem stik z otroki	4	0,5	3,0
Počutim se čisto drugačna od drugih, nimam prijateljic in prijateljev	16	2,1	11,9
Ne zaupam nikomur	41	5,5	30,4
Ne morem vzpostaviti kontakta z moškimi	18	2,4	13,3
Ne morem imeti otrok	3	0,4	2,2

Izgubila sem službo	7	0,9	5,2
Drugo	45	6	33,3
Ni bilo odgovora	617	82,0	100,0
skupaj	752	100,0	

Možnih je več odgovorov

Odgovorilo je 135 žensk. Posledice nasilja se poznajo predvsem v izgubi zdravja (31,9%), trajni poškodovanosti (8,9%), stalni prisotnosti strahu (33,3), nezaupanju do ljudi (30,4%), potem v psihiatričnih težavah (23,0%) in nočnih morah (17,0%). Imajo finančne težave, ker so del premoženja pustile nasilnežu (14,1%). Ženske težko ali ne morejo vzpostaviti kontakta z moškimi, počutijo se drugačne in nimajo prijateljic ali prijateljev. V nekaj primerih so izgubile službo ali pa nimajo več stika z otroci.

Pod drugo so anketiranke navajale depresijo, tesnobe, izgubo samozavesti in slabo samopodobo, podzavestni strah, zaklepanje v sobo, izgubo notranjega miru, občutek krivde in ponižnost. Kar nekaj žensk je navedlo, da so nezaupljive, še sploh do moških, da so previdne in imajo šibko osebno mrežo. Težko pride do spolnosti, imajo odpor do spolnih odnosov. Nekatere pa so navedle, da so se iz nasilja tudi naučile, do kje pustiti moškemu in kdaj prekiniti zvezo.

»Resnično znam ceniti toplino, prijateljstvo, zaupanje in deljeno veselje v, lahko rečem, vseh relacijah bodisi starševskih, partnerskih in prijateljskih«.

G. ZAKLJUČEK: SOCIALNO-EKONOMSKI STATUS (ZAPOSLITEV, PRIHODKI, STANOVANJSKA SITUACIJA)

Tabela 62. Status anketiranih

	Število odgovorov	Odstotek
1. Zaposleni za polni delovni čas	160	21,3
2. Zaposleni za delni delovni čas (manj od 8 ur dnevno)	11	1,3
3. Zaposleni za nedoločen čas	144	19,2
4. Zaposleni za določen čas	25	3,3
5. Zaposlena kot kmetica	5	0,7
6. Samozaposlena	18	2,4
7. Na porodniškem dopustu	23	3,0
8. Nezaposlena	59	7,8
9. Starostno upokojena	161	21,4
10. Invalidsko upokojena	29	3,9
11. Študentka	86	11,4
12. Drugo	25	3,4
Skupaj	744	98,9
Ni bilo odgovora	8	1,1
Skupaj	752	100,0

Od 744 ali 99% anketirank, ki so odgovorile na to vprašanje, je 386 ali 51% anketirank na nek način zaposlenih. Drugi največji delež pa predstavljajo upokojene anketiranke, ki jih je bilo skupaj 190 ali 25,3%. Nezaposlenih je

bilo 59 ali 7,8%. Študentk je bilo 86 ali 11,4%. Pod »drugo« je svoj status opisalo 25 ali 3,4% anketirank. Znotraj teh večjih kategorij so se statusi razporejali takole. Med deležem *zaposlenih* je največ takih, ki so zaposlene za polni delovni čas, kar 160 je bilo takih, kar predstavlja 21,3% vseh, ki so odgovorile na to vprašanje. 144 ali 19,2% vseh, ki so odgovarjale, je zaposlenih za nedoločen čas. Manjši deleži so razporejeni med anketirankami, ki so zaposlene za določen čas (3,3%) na porodniškem dopustu (3%), samozaposlene (2,4%), zaposlene za delni delovni čas (1,3%) in kmeticami (0,7%). Med *upokojenimi* anketirankami prevladujejo starostno upokojene (161 ali 21,4%), ki predstavljajo največji delež med temi, ki so odgovarjale na to vprašanje. Manjši delež upokojenk pa pripada invalidsko upokojenim anketirankami (3,9%).

Pod *drugo* so osebe navajale: dijakinja (6), mama (4), »ostala doma zaradi bolezni« (3), ZPIZ (2), 229 € pokojnine, družinska pokojnina, družinska pokojnina zaradi invalidnosti, državljanska pokojnina, gospodinja, gospodinja in dopolnilna kmetijska dejavnost, »imam svojo projekt biro«, otrok, ki ji Center za socialno delo plačuje leta in zavarovanje, na čakanju, otrok., pokojnina po možu, preživnina, »rabila bi še kakšno socialno pomoč glede majhne pokojnine in glede bolezenskega stanja«, redno upokojena, se bom kmalu zaposlila, solastnica podjetja, upokojena po možu, uporabnica v varstveno delovnem centru in vključena v program usposabljanja na delovnem mestu na Zavodu za zaposlovanje.

Tabela 63. Ogroženost sedanje zaposlitve

	Število odgovorov	Odstotek	Odstotek navedb ogroženosti zaposlitve
Da	80	10,6	13,7
Ne	345	45,8	59,3
Ne vem	157	20,9	27,0
Skupaj	582	77,4	100,0
Ni bilo odgovora	170	22,6	
Skupaj	752	100,0	

Na vprašanje glede ogroženosti zaposlitve 170 anketirank ni odgovorilo (22,6%). Med preostalimi 582 ali 77% žensk jih je 345 ali 59,3% odgovorilo, da ocenjujejo, da njihova zaposlitev ni ogrožena. 80 ali 13,7% anketirank, ki so odgovorile na to vprašanje pa je ocenilo, da je njihova zaposlitev ogrožena. Na to vprašanje ni vedelo odgovoriti 27% oziroma 157 žensk, ki so na vprašanje odgovarjale.

Tabela 64. Lasten dohodek

	Število odgovorov	Odstotek	Odstotek navedb o lastnem dohodku
Da	619	82,3	84,2
Ne	116	15,4	15,8
Skupaj	735	97,7	100,0
Ni bilo odgovora	17	2,3	
Skupaj	752	100,0	

Na vprašanje je odgovorilo 97,7 anketirank. Velika večina, 84,2% anketirank, ki je odgovorila na to vprašanje, ima lasten dohodek. Da nimajo lastnega dohodka, je odgovorilo 116 žensk, kar je 15,8% od vseh, ki so na to vprašanje odgovorile.

Tabela 65. Možnost razpolaganja z lastnim dohodkom

	Število odgovorov	Odstotek	Odstotek navedb o razpolaganju z lastnim dohodkom
Da	569	75,6	78,3
V gospodinjstvo prispevam enak delež kot ostali zaposleni člani	35	4,6	4,8
Ne, ves denar, ki ga imam moram dati partnerju (ali staršem, otrokom)	1	0,1	0,1
Lastna sredstva moram pred partnerjem (starši, otroci) skrivati	2	0,3	0,3
Nekaj denarja uspem zadržati za sebe	12	1,6	1,7
Nimam lastnega dohodka	86	11,4	11,8

Drugo	9	1,2	1,2
Da in V gospodinjstvo prispevam enak delež kot ostali zaposleni člani	11	1,5	1,5
Da in Nekaj denarja uspem zadržati za sebe	1	0,1	0,1
Da, V gospodinjstvo prispevam enak delež kot ostali zaposleni člani in Nekaj denarja uspem zadržati za sebe	1	0,1	0,1
Skupaj	727	96,7	100,0
Ni bilo odgovora	25	3,3	
Skupaj	752	100,0	

Na vprašanje, ali je razpolagajo z lastnim dohodkom, je odgovorilo 96,7% žensk. Od teh jih 78,3% razpolaga z lastnim dohodkom. 86 anketirank ali 11,8% anketirank lastnega dohodka nima. 35 anketirank ali 4,8% je navedlo, da v gospodinjstvo prispeva enak delež kot ostali zaposleni člani. Manjši deleži pripadajo odgovorom anketirank, ki so navedle, da »nekaj denarja uspejo zadržati zase« (12 ali 1,7%), »morajo lastna sredstva skrivati pred partnerjem (starši, otroci) (2 anketiranki ali 0,3%) ali da »morajo ves denar, ki ga imajo dati partnerju (ali staršem, otrokom) (samo ena anketiranka ali 0,1%). Odstotek teh, ki razpolagajo z lastnim dohodkom je v resnici še višji (80% vseh, ki so odgovorile na to vprašanje), saj je vseh 13 anketirank (1,7%), ki so obkrožile več možnih odgovorov, obkrožilo tudi »da«. 12 oziroma 1,6% pa jih je dodatno ob tem, da so navedle, da razpolagajo s svojim dohodkom, obkrožilo še možnost, da v gospodinjstvo prispeva enak delež kot ostali zaposleni člani, tako da je odstotek teh nekoliko višji (6,4%).

Pod drugo je odgovorilo 1,2% ali 9 žensk, ki so navajale naslednje odgovore: vse gre za položnice (2 osebi), »ga bom kmalu (dohodek) imela«; komaj (zelo malo pokojnino imam); občasno pred očitki »Kaj potrebuješ?« »Cena?«; otroški dokladi; plačujem vso hrano in darila otrokom, staršem mojim, vnukom; preživlja me mož, ni problemov, saj je premajhna pokojnina družinska skupna blagajna, skupno gospodinjstvo; v dogovoru s fantom in očetom, ki me preživljata, vse dam za otroke – hrano, oblačila, šola...; in »z možem imava skupne blagajno, pokojnine«.

Tabela 66. Okolje, v katerem živijo anketiranke

	Število odgovorov	Odstotek	Odstotek navedb okolja
Večje mesto (na primer Ljubljana, Maribor, Koper, Kranj, Celje, Murska Sobota itd.)	238	31,6	32,5
Manjše mesto (na primer Velenje, Kočevje, Jesenice, Postojna, Piran, Ajdovščina, Ilirska Bistrica, Trebnje itd.)	127	16,9	17,3
Manjši kraj (na primer Radovljica, Cerknica, Beltinci itd.)	94	12,5	12,8
Vas, v bližini mesta	161	21,4	22,0
Vas, oddaljena od mestnih okolij	84	11,2	11,5
Drugo	29	3,9	4,0
Skupaj	733	97,5	100,0
Ni bilo odgovora	19	2,5	
Skupaj	752	100,0	

Na vprašanje je odgovorilo 97,5% anketirank. Največji odstotek teh žensk prihaja iz večjih mest (na primer Ljubljana, Maribor, Koper, Kranj, Celje, Murska Sobota itd.) in sicer 238 ali 32,5% žensk, ki so odgovorile na to vprašanje. Iz manjših mest (na primer Velenje, Kočevje, Jesenice, Postojna, Piran, Ajdovščina, Ilirska Bistrica, Trebnje itd.) prihaja 127 ali 17,3% žensk. Iz manjšega kraja (na primer Radovljica, Cerknica, Beltinci itd.) prihaja 94 ali 12,8% žensk. Velik delež jih prihaja iz vasi, ki je v bližini mesta (161 ali 22%) in manjši delež je takih, ki prihajajo iz vasi, oddaljenih od mestnih okolij (84 ali 11,5%).

Skupni delež žensk iz urbanih okolij (večja in manjša mesta skupaj) je 49,8%. Iz vasi prihaja skupno 245 žensk ali 33,5%. Glede na dostopnost virov je morda smiselno združiti tudi kategoriji manjših krajev in vasi, v bližini mest. Teh je skupno 255 oziroma 34,8%.

Pod drugo je odgovore navedlo 4% anketirank. Navajale so: Ptuj (3 osebe), Bled (2 osebi); Vrhnika (2 osebi), Koper; Celje; Dublin, Irska; Fram; Gorišnica pri Ptuj; Izlake; Izola; Koroška; Litija; Ljubljana; malo v mestu, pretežno na vasi (oddaljeni od mesta); Medvode; na hribovski kmetiji oddaljeni iz mesta oz. vasi; na podeželju daleč od mesta; stanujem v centru mesta; trg; vas v bližini manjšega kraja; večina časa v Španiji, Costa Brava; Zagorje; Žalec; živim sama sredi gozdov in travnikov, do sosedu imam 2 km, do vasi 4 km; živim v Slovenski Bistrici; živim v Reki, Hrvaška; in živim na vasi v kmečkem okolju, kjer se preživljamo še malo z kmetijstvom - to je na Krškem polju med Brežicami in Krškem.

Tabela 67. Regije, v katerih anketirani živijo

	Število odgovorov	Odstotek
Štajerska	220	29,2
Dolenjska	82	10,9
Gorenjska	124	16,5
Pomurska	39	5,2
Koroška	40	5,3
Notranjska	71	9,4
Primorska	81	10,8
Posočje	5	,7
Zasavje	23	3,1
Skupaj	685	91,1
Ni bilo odgovora	67	8,9
Skupaj	752	752

Na to vprašanje je odgovorilo 685 anketiranih (91,1%). Največ anket je prišlo iz Štajerske (220 ali 29,2%), ki ji sledi Gorenjska (124 ali 16,5%). Iz Dolenjske in Primorske prihaja podoben odstotek anketiranih (10,9% oz. 10,8%). Iz Notranjske je 71 anketiranih ali 9,4%. Podobna odstotka anketiranih sta Pomurske in Koroške (5,2 in 5,3%). Iz Zasavja je odgovorilo 3% oziroma 23 žensk. Iz Posočja je prišlo 5 žensk, ki so izpolnile vprašalnik (0,7%). Na vprašanje ni odgovorilo 67 žensk, kar je 8,9%. Iz vprašalnika je izpadla Osrednjeslovenska regija, zaradi česar so se glasovi anketirank iz Ljubljane in okolice verjetno porazgubili v med glasovi gorenjske ali dolenjske regije.

Tabela 68. Lastnik stanovanja v katerem prebivajo anketiranke

	Število odgovorov	Odstotek
Sem lastnica stanovanja	130	17,3
S partnerjem imava deljeno lastništvo (stanovanje je del skupnega premoženja, pridobljenega v zakonski ali izvenzakonski zvezi)	241	40,0
Lastnik stanovanja je partner/partnerka	76	10,1
Lastnik stanovanja je drug sorodnik	159	21,1
Živimo v najemniškem stanovanju	69	9,2
Drugo	76	10,1
Skupaj	742	98,7
Ni bilo odgovora	10	1,3
Skupaj	752	100,0

Na to vprašanje so nekatere anketiranke obkrožale več odgovorov, zato je skupni seštevek večji kot 100%

Največ anketiranih ima s partnerjem deljeno lastništvo nad stanovanjem, v katerem živi. Kar 241 (31,8%) je vseh takih žensk (od tistih, ki so odgovorile na to vprašanje). 159 (21,3%) je takih, ki živijo v stanovanju, kjer je lastnik stanovanja drug sorodnik. Na tretjem mestu po pogostosti so ženske, ki so lastnice stanovanja (130 žensk ali 17,5%). 76 žensk ali 10,1% je takih, ki živijo v stanovanju, kjer je lastnik partner. Le slab procent manj (9,3%) pa je anketiranih, ki živijo v najemniškem stanovanju. 10,1% je takih, ki so podale opis na to vprašanje pod »drugo«. 159 anketirank je navedlo, da živijo v stanovanju, kjer je lastnik drugi sorodnik. Rezultati so pokazali, da v teh primerih kot lastniki prevladujejo starši anketirank. Takih odgovorov je bilo 82, kar je 51% vseh anketiranih, ki živijo v stanovanjih, kjer so lastniki drugi sorodniki. Zanimivo je, da v vzorcu staršev, ki so lastniki stanovanja, prevladuje skupno lastništvo (mama in oče skupaj) (72%), sledijo samo matere lastnice stanovanja (25%) in nato šele samo očetje (4,8%). 26 odgovorov (4,6%) govori o lastništvu moževih staršev (tast in tašča). V manjših odstotkih se pojavijo kot lastniki še stari starši (0,9%), otroci (0,9%) in sorojenci (0,5%). 76 anketirank (10,1%) je podalo odgovore pod »drugo«. Anketiranke so navajale sledeče opise lastništva. Največ je bilo takih, ki so navedle, da so *lastniki hiše, v kateri živijo, njeni starši*; takih je bilo 28 ali 36,8% vseh, ki so navedli odgovore pod »drugo«. 8 (10%) je *lastnic nepremičnine* (2 od teh navajata, da se mož noče odseliti in da noče izplačati njenega deleža). 8 (10%) je bilo takih, ki imajo skupno lastništvo (največkrat hiše) z možem. Naslednja večja skupina so anketiranke, ki so opisovale različne oblike deljenega lastništva s sorodniki, ki niso njihovi možje ali partnerji (starši, njegovi starši, otroci); takih je bilo 6 ali 7,8% odgovorov pod »drugo«. Še 5 drugih anketirank je navedlo skupno lastništvo hiše, vendar ni navedlo, kdo je solastnik. Skupaj jih ima torej *neko obliko solastništva* nepremičnine 19 (25%). V manjših deležih so navajale še druge lastnike: njegovi starši (3),

mož (3), otroci (2), brat (1), najem (1), neprofitno stanovanje (1), materinski dom (1), občina (1), Staninvest (1), hišnik (1).

Tabela 69. Okoliščine najema pri najemnikih

	Število odgovorov	Odstotek	Odstotek navedb o okoliščinah najema
Živim v neprofitnem stanovanju	34	4,5	12,1
Živim v socialnem stanovanju	7	,9	2,5
Najemamo na prostem trgu, podpisnik pogodbe je partner/partnerka	16	2,1	5,7
V stanovanju nismo najemniki	182	24,2	64,8
Drugo	42	5,6	14,9
Skupaj	281	37,4	100,0
Ni bilo odgovora	471	62,6	
Skupaj	752	100,0	

Na vprašanje je odgovorilo 281 anketiranih, kar je 37,4% vseh anketiranih. 57 oziroma 20,3% teh, ki so odgovorile na vprašanje, stanovanje najemajo (kar je 7,5% vseh anketiranih). 34 (12,1%) jih živi v neprofitnem stanovanju; 16 (2,1%) najemajo na prostem trgu, podpisnik pa je partner; 7 ali 0,9% pa jih živi v socialnem stanovanju. Da niso najemniki, se je izreklo 182 anketiranih (24,2%). 42 anketiranih (5,6%) je navedlo odgovore pod drugo.

Pod drugo so osebe navajale, da živijo v lastni hiši ali stanovanju (18), da same najemajo stanovanje (7), da živijo v profitnem stanovanju (2), da sta oba najemnika v Ljubljani (1), pri eni je podpisnik najemne pogodbe oče (1), živi s starši (1), živi v moževem stanovanju (1), živi v študentskem domu (1), živi v gospodinjstvu, kjer si delijo stroške (1), materinski dom (1).

Tabela 70. Zasebnost pri izpolnjevanju vprašalnika

	Število odgovorov	Odstotek	Odstotek navedb o zasebnosti
Da	707	94,0	94,8
Ne	39	5,2	5,2
Skupaj	746	99,2	100,0
Ni bilo odgovora	6	,8	
Skupaj	752	100,0	

707 anketiranih ali kar 94,8% (od tistih, ki so odgovorile) je bilo samih, ko so izpolnjevale vprašalnik. Manjši delež (5,2 % ali 39 žensk) pa jih je odgovorilo, da niso bile same. Na to vprašanje ni odgovorilo 6 anketiranih (0,8%).

PRILOGA 2. VPRAŠALNIK

Vprašalnik o osebni varnosti žensk v zasebni sferi, 2009

Spoštovani!

Na Inštitutu za kriminologijo delamo v sodelovanju s Fakulteto za socialno delo obširno nacionalno raziskavo o osebni varnosti žensk v družini. Iz centralnega registra prebivalcev smo prejeli vzorec 3000 polnoletnih žensk, ki bodo izpolnjevale vprašalnik. Do sedaj ni bila narejena še nobena podobna raziskava pri nas, ki bi zajela tako velik vzorec. Z raziskavo želimo zbrati podatke o tem, koliko žensk v Sloveniji se ne počuti varnih v domačem okolju, kdo so povzročitelji nasilja o odgovorih ustreznih služb in podobno.

Hvaležni vam bomo, če si boste lahko vzeli čas (približno 40 minut) in izpolnili vprašalnik. Vaši odgovori so za nas pomembni ne glede na to, ali se počutite v vašem domu povsem varni, nekoliko manj ali pa če vsakodnevno doživljate nasilje. Pridobljene podatke bomo uporabili za oblikovanje takšnih politik, ki bodo pripomogle k izboljšanju osebne varnosti, prepoznavanju nevarnih situacij in k oblikovanju ustreznih storitev za ženske, ki doživljajo nasilje.

Čeprav bi bilo dobrodošlo, če bi lahko odgovorili na vsa vprašanja, ki ustrezajo vaši situaciji, se zavedamo, da je veliko vprašanj zelo osebne narave in so nekatera lahko neprijetna. Na vprašanja odgovorite le, če želite. Če imate možnost, si vzemite čas, morda vam bo lažje na kako vprašanje odgovoriti, če si vzamete nekoliko premora.

Vaši odgovori bodo povsem anonimni, kar pomeni, da nihče (vključno z raziskovalnim osebjem) ne bo mogel izslediti, kdo je izpolnjeval vprašalnik! Podatki o vzorcu bodo uničeni takoj po končnem roku za pošiljanje vprašalnikov. Prosimo vas, da nam vprašalnik vrnete do **15. junija 2009**. Ovojnica z naslovom je priložena.

Dr. Katja Filipčič

Nosilka raziskave

UL - Pravna fakulteta

Dr. Vesna Leskošek

Koordinatorica raziskave na

UL - Fakulteta za socialno delo

A. DEMOGRAFSKI PODATKI

Želeli bi izvedeti, kdo razen vas še živi v vašem gospodinjstvu. Gospodinjstvo so osebe, ki živijo skupaj in si delijo dohodke. Kvadratki na koncu vprašanja so namenjeni obdelavi podatkov in vas prosimo, da jih ne označujete.

A1. Kdo so člani in članice vašega gospodinjstva? (lahko obkrožite več odgovorov)

Mož

Izvenzakonski partner ali partnerka

Otroci, ki jih imam s sedanjim možem oz. partnerjem

Otroci, ki jih imam iz prejšnjega zakona

Otroci, ki jih ima mož/partner iz prejšnjega zakona

Vaši starši

Starši vašega partnerja

Druga oseba, kdo _____

Živim sama

A2. Ali z vami živi še kdo, ki ni član vašega gospodinjstva? (varuška, prijatelj/ica, podnajemnik/ca)

1. Da, kdo _____

2. Ne

A3. Katerega leta ste rojeni? (dopolnite letnico):

19 _____

A4. Katero najvišjo izobrazbo ste dosegli? (obkrožite en odgovor)

1. Nedokončana osnovna šola

2. Osnovna šola

3. Poklicna šola

4. Srednja šola

5. Višja šola

6. Visoka strokovna šola

7. Fakulteta

8. Magisterij

9. Doktorat

10. Drugo, kaj: _____

B. OSEBNI STATUSI IN OKOLIŠČINE (PARTNERSTVO, DRŽAVLJANSTVO, VERSKA PRIPADNOST, ZDRAVJE)

Z vprašanji od B4 do B8 bomo spraševali o vaši etnični pripadnosti, nacionalnosti, državljanstvu in verski pripadnosti. *Na ta vprašanja odgovarjajte le, če želite!*

B1. Katero državljanstvo imate?

1. Slovensko
2. Državljanstvo tuje države, katero _____
3. Nimam državljanstva
4. Drugo, kaj _____

B2. Če nimate slovenskega državljanstva ali ste (obkrožite ustrezno številko pri vsakem odgovoru):

	Da	Ne
1. Delovna migrantka z dovoljenjem za bivanje	0	1
2. Delovna migrantka brez dovoljenja za bivanje	0	1
3. V Slovenijo sem se preselila zaradi sedanjega partnerja iz	0	1

(navedite državo) _____

4. Drugo, kaj: _____

B3. Ali ste verni?

1. Da
2. Ne
3. Ne bi se mogla opredeliti glede tega vprašanja
4. Drugo, kaj: _____

B4. Če je odgovor DA, prosimo, če lahko navedete, kateri veri pripadate (na primer rimo-katoliški, pravoslavni, muslimanski itd.): _____

B5. Kateri od odgovorov najbolje opiše vaše zdravje?

1. Zelo dobro
2. Dobro
3. Povprečno
4. Slabo
5. Zelo slabo

B7. Ali v zadnjih 12. mesecih uživate katere od naslednjih zdravil ali substanc in kako pogosto? (pri vsakem odgovoru obkrožite ustrezno številko)

	Redko	Občasno	Redno	Nikoli
1. Za »živce«	1	2	3	0
2. Proti bolečinam	1	2	3	0
3. Proti glavobolu	1	2	3	0
4. Proti depresiji	1	2	3	0
1. Pijem alkohol	1	2	3	0
5. Uporabljam marihuano	1	2	3	0
6. Jemljem prepovedane droge	1	2	3	0
7. Drugo, kaj: _____	1	2	3	0
8. Ne jemljem zdravil				

B8. Ali ste v zadnjem mesecu opazili pri sebi naslednje telesne in čustvene znake in kako pogosto? (pri vsakem odgovoru obkrožite ustrezno številko)

	Redko	Občasno	Pogosto	Nikoli	
1. Stres	1	2	3	0	
2. Tesnobo	1	2	3	0	
3. Prebavne motnje	1	2	3	0	
4. Izguba teka		1	2	3	0
5. Želodčne težave	1	2	3	0	
6. Driska	1	2	3	0	
7. Glavobol	1	2	3	0	
8. Stalno bolečino v delu telesa	1	2	3	0	
9. Šibkost v rokah in nogah	1	2	3	0	
10. Utrujenost		1	2	3	0
11. Težave s srcem	1	2	3	0	
12. Slabost in bruhanje		1	2	3	0
13. Vrtoglavico		1	2	3	0
14. Tresenje rok	1	2	3	0	
15. Motnje spomina	1	2	3	0	
16. Slabo koncentracijo		1	2	3	0
17. Nespečnost		1	2	3	0
18. Strah	1	2	3	0	
19. Depresivnost, brezvoljnost		1	2	3	0
20. Razmišljanje o samomoru		1	2	3	0
21. Drugo, kaj: _____		1	2	3	0
22. Nisem opazila nič od naštetega					

C. IZKUŠNJE NASILJA

Naslednji sklop vprašanj se bo nanašal na osebne izkušnje nasilja in zlorablajočih razmerij, ki jih morebiti doživljate v svojem življenju. Nekatera vprašanja bodo morda za vas naporna. Ne glede na to, ali ste izkusili nasilje ali ne, bodo vaše izkušnje za nas zelo pomembne.

C1. Ali je bil od dopolnjenega 15. leta kdorkoli FIZIČNO NASILEN do vas?

1. Da
2. Ne
3. Se ne spomnim

C2. Kdaj ste prvič doživeli nasilje?

1. Pred več ko 20. leti

2. Pred več kot 10. leti
3. Pred več kot 5. leti
4. Pred več kot 1. letom
5. V zadnjem letu
6. Se ne spomnim
7. Ga nisem doživljala

C3. Ali je bil v zadnjih 12. mesecih kdorkoli v intimnem partnerstvu ali v družini fizično nasilen do vas?

1. Da
2. Ne
3. Drugo, kaj: _____

C4. Kdo je oseba, ki je bila v zadnjih 12. mesecih fizično nasilna do vas? (obkrožite lahko več odgovorov)

1. Vaš sedanji mož
2. Sedanji izven zakonski partner

3. Sedanja partnerka
4. Prejšnji mož
5. Prejšnji izven zakonski partner

6. Prejšnja partnerka
7. Mama
8. Oče
9. Drugo (npr. prijatelj, drugi sorodnik): _____

10. Nihče ni bil nasilen do mene

C5. Katera dejanja so vključevali napadi v zadnjih 12. mesecih (obkrožite lahko več odgovorov)

1. Metanje predmetov v vas
2. Pretepanje s predmeti, katerimi _____

3. Hudo stresanje
4. Porivanje
5. Vlečenje po tleh
6. Zvijanje rok
7. Lasanje
8. Suvanje
9. Brcanje
10. Klofutanje

11. Udarci s pestmi
12. Zažiganje
13. Davljenje

14. Dušenje
15. Butanje z glavo ob steno ali predmete
16. Napad z nožem ali drugim orožjem

17. Povzročanje opeklin s cigareti
18. Drugo, kaj: _____
19. Nisem bila fizično napadena

C6. Ali ste zaradi teh dejanj imeli v zadnjih 12. mesecih katero od spodaj naštetih poškodb? (ustrezno obkrožite)

1. Praske
2. Modrice
3. Rane
4. Ureznine
5. Strelne ali vbodne rane
6. Nategnjene mišice, izpah uda
7. Zlom kosti
8. Zlomljen zob
9. Splav
10. Notranje poškodbe

11. Poškodbo genitalij

12. Poškodbo glave
13. Poškodbo nosu
14. Poškodbo vida
15. Pretres možganov
16. Izgubo zavesti
17. Ožganino, opeklino

18. Trajne telesne poškodbe
19. Invalidnost

20. Duševne težave
21. Drugo poškodbo, katero: _____
22. Nisem imela poškodb
23. Nisem bila fizično napadena

C7. Kako pogosto se dogaja fizično nasilje v zadnjih 12. mesecih?

1. Vsak dan ali skoraj vsak dan
2. 1-3- krat na teden,
3. 1-3- krat na mesec
4. Več kot 3-krat v zadnjem letu (navedite število): _____
5. Manj kot 3-krat v zadnjem letu (navedite število): _____
6. Drugo, kaj: _____
7. Se v zadnjem letu ni nikoli zgodilo

C8. Ali ste od dopolnjenega 15. leta doživeli SPOLNO NASILJE?

1. Da
2. Ne
3. Ne vem

C9. Kdaj ste prvič doživeli to nasilje?

1. Pred več ko 20 leti
2. Pred več kot 10 leti
3. Pred več kot 5 leti
4. Pred več kot 1 letom
5. V zadnjem letu
6. Ga nisem doživela

C10. Ali ste v zadnjih 12. mesecih doživeli spolno nasilje v intimnem partnerstvu ali v družini?

1. Da
2. Ne

C11 Ali je nasilje v zadnjih 12. mesecih vključevalo naslednja dejanja? (obkrožite lahko več odgovorov)

1. Dotiki na seksualen način, ki si jih niste želeli in na način, da vam je bilo mučno, moteče in vas je prizadelo
2. Posilstvo v partnerstvu (ali zakonu, družini)
3. Prisiljevanje v spolne odnose z drugimi ali več osebami
4. Prisiljevanje v spolne odnose proti vaši volji
5. Uporaba predmetov v spolnosti proti vaši volji
6. Nasilje med spolnim odnosom
7. Prisilna prostitucija
8. Prisiljevanje v gledanje pornografije
9. Preprečevanje jemanja kontracepcije
10. Prisiljevanje v splav
11. Drugo, kaj _____
12. Nisem doživljala spolnega nasilja

C12. Kako pogosto se dogaja spolno nasilje v zadnjih 12. mesecih?

1. Vsak dan ali skoraj vsak dan
2. 1-3- krat na teden
3. 1-3- krat na mesec
4. Več kot 3-krat v zadnjem letu (navedite število): _____
5. Manj kot 3x v zadnjem letu
6. Drugo, kaj: _____

7. Ni se zgodilo

C13. Kdo je bila oseba, ki je povzročila spolno nasilje? (obkrožite lahko več odgovorov)

1. Vaš sedanji mož
2. Sedanji izven zakonski partner

3. Sedanja partnerka
4. Prejšnji mož
5. Prejšnji izven zakonski partner

6. Prejšnja partnerka
7. Mama
8. Oče
9. Otrok
10. Drugo (npr. prijatelj, drugi sorodnik): _____

11. Nisem doživela spolnega nasilja

C14. Ali ste zaradi teh dejanj imeli v zadnjih 12. mesecih katero od spodaj naštetih posledic? (ustrezno obkrožite)

1. Fizične poškodbe (navedite): _____

2. Spolno prenosljive bolezni (navedite): _____

3. Nosečnost
4. Splav
5. AIDS
6. Dolgotrajnejša duševna stiska
7. Drugo, kaj _____

8. Ne vem za posledice
9. Ne upam si k zdravniku
10. Nisem imela posledic
11. Nisem doživela spolnega nasilja

C15. Ali ste v zadnjih 12. mesecih v intimnem partnerstvu ali v družini doživeli katero od spodaj navedenih oblik PSIHIČNEGA NASILJA? (obkrožite lahko več odgovorov)

1. Zmerjanje
2. Smešenje
3. Zastrásevanje
4. Lažne obtožbe
5. Razkazovanje orožja pred vami
6. Omejevanje ali preprečevanje stikov s sorodniki ali prijatelji
7. Izražanje ljubosumja

8. Opustitev pomoči, ko ste imeli zdravstvene težave, bolezen
9. Poškodovanje ali povzročitev smrti živali, na katero ste navezani
10. Spravljanje v neprijeten položaj pred sodelavci in nadrejenimi
11. Žaljivo izražanje glede vašega zunanjega videza
12. Preprečevanje, da bi zanosili
13. Jezno in glasno vpitje tako, da vas prestraši
14. Zbujanje ponoči, ne dovoli vam spati
15. Namerno nevarna vožnja avtomobila, da vas zastraši
16. Zasedovanje z avtomobilom
17. Grožnje otrokom
18. Grožnje, da vam bo odvzel oz. odpeljal otroka
19. Grožnje bližnjim sorodnikom tako, da vas ne upajo braniti
20. Grožnje da bo ubil vas, otroke in bližnje sorodnike
21. Grožnje, da se bo ubil ali kaj hudega naredil, če ga boste zapustili
22. Drugo, kaj: _____

C16. Ali ste v zadnjih 12. mesecih v intimnem partnerstvu ali v družini doživljali povzročanje PREMOŽENJSKE ŠKODE s katerim od spodaj naštetih dejanj?

(obkrožite lahko več odgovorov)

1. Vzame vam ves denar
2. Ima edini dostop do denarja
3. Nadzoruje vašo porabo denarja
4. Je edini lastnik skupnega premoženja
5. Kaznuje vas tako, da uničuje vam ljube predmete
6. Krade vam predmete ali denar
7. Grozi vam z uničenjem bivališča ali drugega premoženja
8. Preprečuje vam zaposlitev
9. Ne plačuje preživnine
10. Drugo, kaj _____
11. Nisem doživela povzročanja premoženjske škode

C17. Ali ste v zadnjih 12. mesecih v intimnem partnerstvu ali v družini doživljali katero od spodaj navedenih oblik OMEJEVANJA GIBANJA, STIKOV IN OSEBNE SVOBODE? (obkrožite lahko več odgovorov)

1. Zahteva, da pridem iz službe domov do minute točno
2. Ne dovoli mi druženja s prijatelji
3. Ne dovoli mi jih klicati po telefonu

4. Preprečuje mi stike z bližnjimi sorodniki

5. Preprečuje mi stike s sosedi

6. Morala sem pustiti službo oziroma plačano delo

7. Ne dovoli mi zapuščati stanovanja (razen za odhod v službo)
8. V stanovanje me zaklene
9. Sili me v kazniva dejanja
10. V stanovanju me priklene/priveže, ko odide ven

11. Ne dovoli mi imeti mobilnega telefona
12. Nadzoruje in pregleduje mojo pošto, e-pošto ali sms sporočila

13. Drugo, kaj _____
14. Nisem doživela nobene od navedenih oblik omejevanja gibanja

C20. Če ste doživljali dlje časa trajajoče nasilje v partnerskem odnosu ali družini: kdaj bi rekli, da se je v razmerju začelo dogajati nasilje? Prosim, omejite se na zadnji nasilni odnos.

1. Prvi mesec, ko sva se spoznala
2. V prvih 6 mesecih
3. V prvem letu
4. V času od prvega do drugega leta
5. Med drugim in četrtem letom
6. Od četrtega do petega leta
7. V družini se je začelo, ko sem bila stara (vpišite starost) _____
8. Drugo, kaj _____
9. Nikoli nisem doživljala nasilja

C21. Ste doživljali nasilje v času nosečnosti?

1. Da
2. Ne
3. Nisem bila noseča

C23. Ali ste doživljali nasilje v več osebnih ali intimnih zvezah?

1. Da

2. Ne
3. Drugo, kaj _____

C22. Koliko časa ste bili (ali ste še) v odnosu z osebo, ki je (bila) nazadnje nasilna do vas?

1. Do 1. meseca
2. Do 3. mesecev
3. Do 6. mesecev
4. Do 1. leta
5. Do 2 leti
6. Do 5 let
7. Do 10 let
8. Do 20 let.
9. Več kot 20 let.
10. Drugo, kaj _____
11. Nikoli nisem doživljala nasilja

C18. Ali so otroci v vašem gospodinjstvu žrtve nasilja?

1. Da
2. Ne
3. Nimam otrok

C19. Kakšno nasilje doživljajo? (možnih je več odgovorov)

1. Fizično
2. Psihično
3. Spolno
4. Prisotni so, ko je partner nasilen do mene
5. Drugo, kaj _____
6. Ničesar od navedenega

D. POVZROČITELJI NASILJA

ČE NE DOŽIVLJATE NASILJA, POJDITE NA SKLOP G: ZAKLJUČEK

POVZROČITELJ NASILJA je tisti, ki vam je prizadejal nasilje. Vprašanja se nanašajo na sedanji ali pa na zadnji nasilni partnerski ali družinski odnos, v katerem ste živeli. Uporabljamo moško slovnično obliko, kar vključuje tudi ženske povzročiteljice nasilja. **V primeru, ko je povzročitelj nasilja več, vas prosimo, da se omejite na tistega, ki je (bil) najbolj nasilen do vas.**

D1. Katerega spola je povzročitelj nasilja?

1. Ženska
2. Moški

D2. Kdaj ste (bili) v odnosu s povzročiteljem nasilja?

1. V odnosu sem zdaj
2. V odnosu sem bila v zadnjih 12. mesecih
3. V odnosu sem bila pred več kot enim letom
4. Z njim živim od rojstva/z njim sem odraščala
5. Drugo, kaj _____

D3. Katero najvišjo izobrazbo je dosegel povzročitelj nasilja?

1. Nedokončana osnovna šola
2. Osnovna šola
3. Poklicna šola
4. Srednja šola
5. Višja šola
6. Visoka strokovna šola
7. Fakulteta
8. Magisterij
9. Doktorat
10. Drugo, kaj _____

D4. Katerega leta je bil rojen: 19 _____

D6. Ali je (bil) povzročitelj nasilja?

1. Zaposlen za polni delovni čas
2. Zaposlen za krajši delovni čas
3. Zaposlen za nedoločen čas
4. Zaposlen za določen čas
5. Nezaposlen
6. Ima druge prihodke (npr. socialno pomoč, rento itd.) _____
7. Dela po pogodbi
8. Dela na črno
9. Dela preko študentskega servisa
10. Kmet
11. Starostno upokojen
12. Invalidsko upokojen
13. Samozaposlen
14. Študent
15. Drugo, kaj: _____

D7. Če je povzročitelj nasilja partner, ali je živel že v kakšnem drugem partnerstvu pred vami?

1. Da
2. Ne
3. Ne vem

4. Povzročitelj nasilja ni partner

D8. Je bil nasilen tudi v tistem partnerstvu?

1. Da
2. Ne
3. Ne vem
4. Povzročitelj nasilja ni partner

D9. Ali je povzročitelj nasilja veren?

1. Da.
2. Ne.
3. Ne vem.
4. Ne želim odgovoriti.

D10. Če DA, kateri veroizpovedi pripada: _____

D11. Ali prakticira vero (se udejeva obredov itd.)?

1. Da.
2. Ne.
3. Ne vem.
4. Ne želim odgovoriti.

D12. Kako pogosto (je) povzročitelj nasilja uživa(l) alkohol ali druge substance v tolikšni meri, da je (bil) pijan/ omamljen? (obkrožite ustrezno številko pri vsaki navedbi)

	Nikoli	Nekajkrat na leto	Nekajkrat na mesec	Nekajkrat na teden	Vsak dan
1. Pije alkohol	0	1	2	3	4
2. Uživa droge	0	1	2	3	4

D13. Ali je povzročitelja zaradi nasilja obravnavala kdaj policija?

1. Da.
2. Ne.
3. Ne vem.

D14. Ali je zaradi svojega nasilnega vedenja kdaj iskal pomoč (svetovanje, delavnice)?

1. Da (navedite kje): _____
2. Ne.
3. Ne vem.

D15. Ali lahko ocenite stopnjo vaše varnosti v tem trenutku?

1. Popolnoma sem varna
2. Še vedno mi grozi
3. Čeprav mi ne grozi, se ga še vedno bojim
4. Čeprav mi ne grozi, me je še vedno strah
5. Drugo, kaj _____

E. ODLOČANJE O PREKINITVI NASILNEGA ODNOSA IN VLOGA SLUŽB
--

E1. Ali ste kdaj o nasilju obvestili ali iskali pomoč pri naslednjih službah ali organizacijah in kako ustrezna je bila pomoč? (obkrožite ustrezno številko pri vsaki navedbi)

	Zelo ustrezna	Ustrezna	Povprečna	Neustrezna	Zelo neustrezna	
1. Policijo	1	2	3	4	5	
2. Zdravstveni dom	1	2	3	4	5	
3. Center za socialno delo	1	2	3	4	5	
4. Krizni telefon za ženske	1	2	3	4	5	
5. Svetovalnico za ženske	1	2	3	4	5	
6. Odvetnika	1	2	3	4	5	
7. Duhovnika		1	2	3	4	5
8. Drugo, koga _____	1	2	3	4	5	
9. Nisem obvestila nikogar						

E2. Če niste obvestili nikogar od javnih služb, kaj je (bil) poglavitni razlog za to (obkrožite največ tri odgovore):

1. Nisem vedela, koga naj pokličem
2. Sama sem uredila
3. Šlo je za družinsko zadevo, nisem želela vmešavati policije ali drugih služb
4. Nisem želela, da bi povzročitelj imel težave s policijo ali drugimi službami.
5. Bilo me je strah, da bi se grožnje uresničile
6. Bilo me je sram povedati, kaj se mi dogaja
7. Ne zaupam javnim službam, ne verjamem, da lahko kaj naredijo
8. Bala sem se, da bi partner to izvedel in bi bilo še huje
9. Bala sem se njegovega vpliva, zvez in poznanstev v javnih službah
10. Mislila sem, da se bo spremenil
11. Po nasilju je bil zelo ljubeč do mene
12. Nisem verjela, da mi kdo lahko pomaga
13. Hotela sem čim prej pozabiti dogodek
14. Nisem verjela, da se bo dogodek ponavljal
15. Mislila sem, da mi nihče ne bo verjel
16. Mislila sem, da bodo mene krivili za nasilje
17. Bala sem se, da mi bodo vzeli otroke
18. Bala sem se, da bodo rekli, da nisem dobra mama
19. Drugo, kaj _____

E3. Ste bili kdaj zaradi poškodb po nasilju pri zdravniku ali v bolnici?

1. Da
2. Ne
3. Ne spomnim se

E4. Ste povedali, da so poškodbe nastale zaradi nasilja?

1. Da
2. Ne
3. Ne spomnim se
4. Drugo, kaj _____

E5. Ali ste o nasilju spregovorili naslednjim osebam? (možnih več odgovorov):

1. Prijateljici/prijatelju
2. Mami
3. Očetu
4. Sestri/ bratu (ustrezno podčrtaj)
5. Bratu
6. Drugim sorodnikom, komu _____

7. Sosedu
8. Sodelavki/sodelavcu
9. Otrokom
10. Drugim, komu _____

E6. Kakšen je bil njihov najbolj pogost odziv? (obkrožite največ tri odgovore)

1. Verjeli so mi
2. Niso mi verjeli
3. Rekli so mi, naj zdržim
4. Rekli so mi, naj se vedem tako, kot on hoče
5. Krivili so mene, češ da ga provociram
6. Svetovali so mi, naj ga zapustim
7. Ponudili so mi bivanje pri njih
8. Pogovorili so se z nasilnežem
9. Šli so z mano k zdravniku ali k pristojnim strokovnim službam
10. Dali so mi literaturo in informacije, kam se lahko obrnem
11. Niso se menili za nasilje, ki so mu bili priča (na primer sosedje)
12. Drugo, kaj _____

F. SEDANJE STANJE

F1. Ali ste trenutno še v nasilnem partnerskem ali družinskem odnosu?

1. Da
2. Ne

F2. Če ste odgovorili z DA, kaj je razlog za to, da ste ostali v nasilnem odnosu?

1. Otroci bi bili brez očeta
2. Nimam kam iti
3. Sem brez denarja in brez strehe nad glavo
4. Bojim se ga
5. Mislim, da nasilje ni zadosten razlog, da bi ga zapustila ali odšla od doma
6. Bojim se maščevanja
7. Sram me je, da bi kdo zvedel o nasilju
8. Ker mi nihče ne bi verjel, da se mi to zares dogaja
9. Ker partner prepreči moj odhod
10. Strah me je, da bi izgubila otroke
11. Ne želim prekiniti odnosa
12. Nočem ostati sama
13. Rada ga imam
14. Navezana sem nanj
15. Ni bil takoj nasilen, to se je počasi zalezlo v najin odnos
16. Sem brez službe
17. Odvisna sem od njegove pomoči pri vsakodnevni negi in opravilih
18. Izgubila sem zaupanje, da sem lahko sama
19. Nasilja sem bila navajena še od svojega doma, zdi se mi normalno
20. Sorodniki me spodbujajo naj potrpi
21. Počutila bi se kriva, če bi razdrila družino
22. Ko ni nasilen, je dober
23. Vera mi preprečuje
24. Ne bi vedela, kam iti, kako se znajti
25. Nima nobene podpore
26. Ženska mora marsikaj potrpeti v zakonu
27. To, da greš, je dolg proces
28. Drugo (navedite): _____

F3. Če ste odgovorili za NE ali lahko poveste, kaj je bil razlog za prekinitev odnosa?
(možnih je več odgovorov)

1. Ker se ni spremenil
2. Nasilje se je stopnjevalo
3. Postal je nasilen do otrok
4. Dobila sem mesto v varni hiši
5. Odrasla sem in se odselila
6. Našla sem stanovanje
7. Umril je
8. Našel si je novo partnerko
9. Je v kazenskem postopku
10. Ima prepoved približevanja
11. Drugo, kaj _____

F4. Če ste še v nasilnem odnosu, kako najpogosteje ravnate, da se izognete nasilju?
(obkrožite vse ustrezne odgovore)

1. Naredim, kar od mene zahteva
2. Skušam biti čim bolj neopazna

3. Izogibam se ga
4. Poskrbim, da ga nihče ne jezi
5. Pobegnem iz prostora in se zaprem v drug prostor

6. Pobegnem iz stanovanja, kam _____
7. Z otroci pobegnemo iz stanovanja

8. Zaprem se v sobo skupaj z otroci
9. Udarim ga nazaj
10. Vpijem, da bi me slišali sosedje
11. Pokličem policijo
12. Drugo, kaj: _____

F5. Ali lahko ocenite, kakšno škodo vam je povzročilo storjeno nasilje? (možnih je več odgovorov)

1. Izgubila sem zdravje
2. dobila sem trajne poškodbe

3. Ne morem se znebiti strahu

4. Imam še vedno nočne more

5. Imam psihiatrične težave

6. Imam finančne težave, ker sem morala del premoženja pustiti njemu
7. Izgubila sem stik z otroki
8. Počutim se čisto drugačna od drugih, nimam prijateljic in prijateljev

9. Ne zaupam nikomur
10. Ne morem vzpostaviti kontakta z moškimi

11. Ne morem imeti otrok
12. Izgubila sem službo

13. Drugo, kaj: _____

G. ZAKLJUČEK: SOCIALNO-EKONOMSKI STATUS (ZAPOSLITEV, PRIHODKI, STANOVANJSKA SITUACIJA)

Na koncu bi vas prosili, da odgovorite še na nekaj vprašanj glede vašega socialno-ekonomskega statusa. Zadnji sklop vprašanj se nanaša na vašo zaposlitev, delo, prihodke in stanovanjske razmere.

G1. Ali ste trenutno (ustrezno obkrožite):

1. Zaposleni za polni delovni čas
2. Zaposleni za delni delovni čas (manj od 8 ur dnevno)

3. Zaposleni za nedoločen čas
4. Zaposleni za določen čas
5. Zaposlena kot kmetica
6. Samozaposlena
7. Na porodniškem dopustu
8. Nezaposlena
9. Starostno upokojena
10. Invalidsko upokojena
11. Študentka
12. Drugo, kaj _____

G2. Ocenjujete, da je vaša zaposlitev v bližnji prihodnosti ogrožena?

1. Da
2. Ne
3. Ne vem

G3. Ali imate lasten dohodek?

1. Da
2. Ne

G4. Ali s tem dohodkom lahko samostojno razpolagate?

- A. Da
- B. V gospodinjstvo prispevam enak delež kot ostali zaposleni člani
- C. Ne, ves denar, ki ga imam moram dati partnerju (ali staršem, otrokom)
- D. Lastna sredstva moram pred partnerjem (starši, otroci) skrivati
- E. Nekaj denarja uspeš zadržati za sebe
- F. Nimam lastnega dohodka
- G. Drugo _____

G5. Prosim napišite, v kakem okolju živite:

1. Večje mesto (na primer Ljubljana, Maribor, Koper, Kranj, Celje, Murska Sobota itd.)
2. Manjše mesto (na primer Velenje, Kočevje, Jesenice, Postojna, Piran, Ajdovščina, Ilirska Bistrica, Trebnje itd.)
3. Manjši kraj (na primer Radovljica, Cerknica, Beltinci itd.)
4. Vas, v bližini mesta
5. Vas, oddaljena od mestnih okolij
6. Drugo (navedite) _____

G6. V kateri regiji živite:

1. Štajerska
2. Dolenjska
3. Gorenjska
4. Pomurska
5. Koroška
6. Notranjska
7. Primorska
8. Posočje
9. Zasavje

G7. Kdo je lastnik stanovanja, v katerem živite?

1. Sem lastnica stanovanja
2. S partnerjem imava deljeno lastništvo (stanovanje je del skupnega premoženja, pridobljenega v zakonski ali izvenzakonski zvezi)

3. Lastnik stanovanja je partner/partnerka
4. Lastnik stanovanja je drug sorodnik (navedite): _____
5. Živimo v najemniškem stanovanju
6. Drugo, kaj _____

G8. Če stanovanje najemate, kakšne so okoliščine najema?

1. Živim v neprofitnem stanovanju
2. Živim v socialnem stanovanju
3. Najemamo na prostem trgu, podpisnik pogodbe je partner/partnerka
4. V stanovanju nismo najemniki
5. Drugo, kaj _____

G9. Ste bili sami, ko ste izpolnjevali vprašalnik?

1. Da
2. Ne

HVALA, DA STE SI VZELI ČAS IN IZPOLNILI VPRAŠALNIK!

Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani
Poljanski nasip 2
1000 Ljubljana

**CRP V5-0464: Pojavnost nasilja in odzivnost
na nasilje v zasebni sferi in partnerskih odnosih**
Nosilka: Izr. prof. dr. Katja Filipčič

KATJA FILIPČIČ, KATARINA PARAZAJDA, MAJA RIHTARŠIČ,
SENDI MURGEL

**DELO INSTITUCIJ PRI OBRAVNAVANJU NASILJA V
DRUŽINI**

KONČNO POROČILO 2. FAZE RAZISKOVALNEGA PROJEKTA

Februar, 2011

KAZALO

1. Katja Filipčič: Analiza zadev, v katerih je policija izrekla ukrep prepovedi približevanja

Stran 3

2. Katarina Paradajza: Zakon o preprečevanju nasilja v družini v sodni praksi višjih sodišč (2008-2010)

Stran 44

3. Maja Rihtaršič: Kazenskopravno obravnavanje nasilja v družini – vloga žrtve

Stran 53

4. Sendi Murgel: Delo centrov za socialno delo na področju preprečevanja nasilja v družini

Stran 157

ANALIZA ZADEV, V KATERIH JE POLICIJA IZREKLA UKREP PREPOVEDI PRIBLIŽEVANJA

Katja Filipčič, Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti

PREDSTAVITEV VZORCA

V analizo je bilo zajetih 198 v letu 2009 izrečenih ukrepov prepovedi približevanja po Zakonu o policiji (Uradni list RS, št. 49/98 in spremembe – v nadaljevanju ZPol): 87 izrečenih ukrepov na področju policijske uprave (v nadaljevanju PU) Novo mesto in 111 izrečenih ukrepov na področju PU Ljubljana. Na področju PU Novo mesto je bilo v letu 2009 izrečenih 92 ukrepov, kar pomeni, da smo jih v analizo zajeli 95%; na področju PU Ljubljana pa je bilo v letu 2009 izrečenih 135 ukrepov, v analizo pa smo jih zajeli 82%. V letu 2009 je policija skupaj na vseh PU izrekla 1.120 ukrepov, v raziskavo smo tako zajeli 18% vseh izrečenih ukrepov. Zadeve s PU Novo mesto smo analizirali v aprilu 2010, s PU Ljubljana pa v septembru 2010.

Nekateri podatki v policijskih spisih niso navedeni dosledno (vsebina zapisov, ki se hranijo v obliki spisov – dosjejev, se med policijskimi postajami nekoliko razlikuje); za področje PU Novo mesto smo tako večino manjkajočih podatkov pridobili naknadno iz računalniških evidenc, ne pa tudi za PU Ljubljana. Ker predstavljajo manjši delež in tako ne vplivajo na ugotovitve analize, prikazujemo v nadaljevanju analizirane podatke večinoma brez kategorije »ni podatka«, razen v primerih, ko predstavljajo večji delež (praviloma vsaj 10% vseh podatkov).

Za ponazoritev nekaterih značilnosti ali zaznanih problemov v analiziranih zadevah navajamo opise primerov, kot so bili zapisani v policijskih spisih (seveda brez osebnih podatkov).

Analizirani podatki bodo za obe PU prikazani skupaj, razen v primerih, ko so bile pri določeni kategoriji podatkov ugotovljene večje razlike med PU.

PRIJAVA NASILNEGA DOGODKA

Žrtve kot prijavitelji

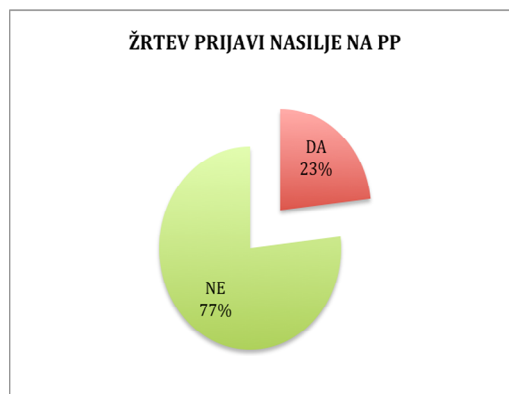
Večino dejanj (77%) so prijavile žrtve, naslednjo večjo kategorijo pa predstavljajo bližnji sorodniki žrtev (v največjem deležu so to polnoletni otroci).

Večina žrtev je policijo poklicala v času nasilnega dogodka ali neposredno po njem, četrtnina pa je dejanje prijavila tako, da je osebno prišla na policijsko postajo, najpogosteje neposredno po nasilnem dogodku kot v naslednjih primerih:

Ponoči je prišel izvenzakonski partner domov vinjen, kričal na pškodovanka, ji grozil, da jo bo ubil, če pokliče policijo in ji razbil mobilni telefon. Oškodovanka je zbežala, bosa in v pižami se ob polnoči odpelje na policijsko postajo.

16-letnik je prišel na policijsko postajo povedat, da ga je oče pretepel. Osumljenca so povabili na policijsko postajo, kjer mu je bil takoj izrečen ukrep prepovedi približevanja sinu.

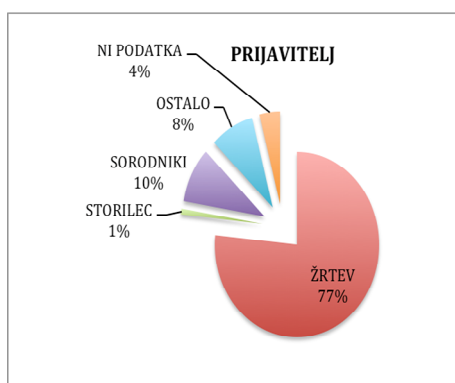
ŽRTEV PRIDE OSEBNO NA PP	
DA	35
NE	116

Institucije kot prijavitelji

Zakon o preprečevanju nasilja v družini (Ur.l. RS, št. 16/2008, v nadaljevanju ZPND) nalaga vsem organom in organizacijam, da nasilje prijavijo centrom za socialno delo (v nadaljevanju CSD), socialni delavci pa so kot uradne osebe po kazenski zakonodaji dolžni o nasilju takoj obvestiti policijo (281.člen Kazenskega zakonika). V analiziranih zadevah sta le dva dogodka prijavila CSD, 4 pa zdravstvene institucije. To je majhen delež, vendar iz tega podatka ni mogoče sklepati na pasivnost navedenih institucij. Povod za izrek ukrepa je praviloma nasilen dogodek, zaradi katerega se žrtev čuti ogroženo. In ker se boji za lastno varnost, je pričakovati, da se bo najprej obrnila na policijo, ki naj bi ji zagotovila osebno varnost in šele potem na druge institucije, za katere ve, da ji ne morejo zagotoviti takojšnje fizične varnosti. V ostalih primerih (ko po njihovi oceni ne potrebujejo takojšnje fizične zaščite) pa žrtve seveda poiščejo pomoč tudi pri drugih institucijah. Ali institucije v takšnih primerih spoštujejo dolžnost prijavljanja, pa v naši raziskavi ni bilo mogoče ugotoviti.

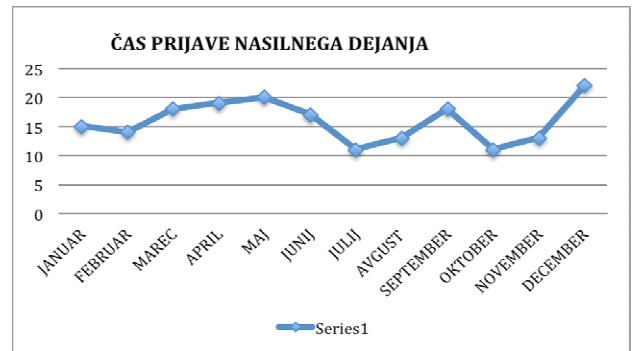
PRIJAVITELJ	
ŽRTEV	151
STORILEC	2
SORODNIKI	19
OSTALO	17
NI PODATKA	8

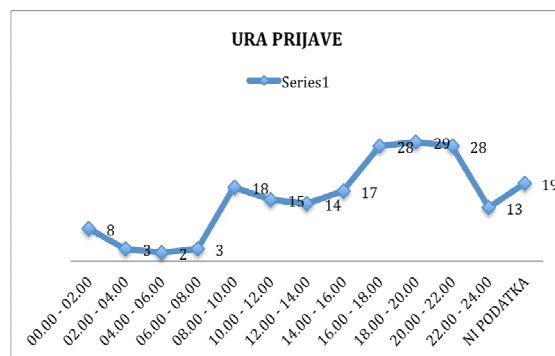
Ostale značilnosti prijav

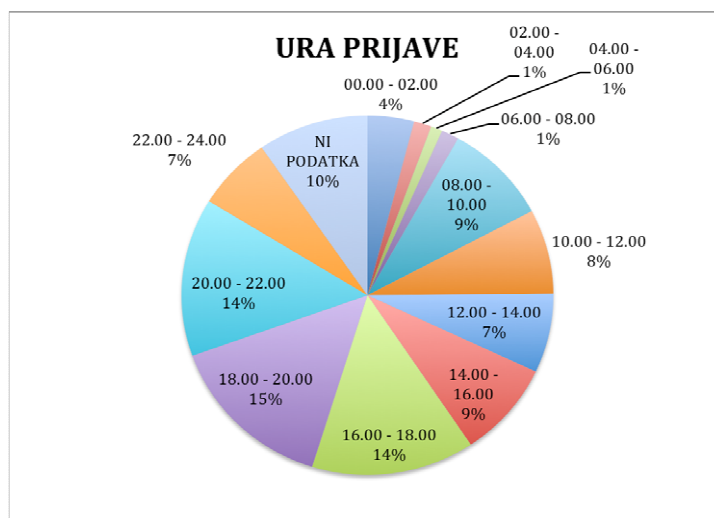
V nadaljevanju so prikazani podatki o tem, kdaj so bile prijave vložene (mesec in ura), ki predvsem kažejo, da posamični meseci niso pomembneje obremenjeni z nasiljem od ostalih – po številu prijav izstopata nekoliko le junij in december. Največ nasilnih dogodkov pa je prijavljenih med 18.00 in 22.00 uro.

OBDOBJE V LETU	
JANUAR	15
FEBRUAR	14
MAREC	18
APRIL	19
MAJ	20
JUNIJ	17
JULIJ	11
AVGUST	13
SEPTEMBER	18
OKTOBER	11
NOVEMBER	13
DECEMBER	22
NI PODATKA	5

URA PRIJAVE	
00.00 - 02.00	8
02.00 - 04.00	3
04.00 - 06.00	2
06.00 - 08.00	3
08.00 - 10.00	18
10.00 - 12.00	15
12.00 - 14.00	14
14.00 - 16.00	17
16.00 - 18.00	28
18.00 - 20.00	29
20.00 - 22.00	28
22.00 - 24.00	13
NI PODATKA	19

TRAJANJE NASILJA PRED IZREKOM UKREPA

Ob prijavi nasilnega dogodka so vse žrtve navajale, da nasilje traja »že dlje časa« ali »več let«, malo pa jih je konkretnije opredelilo trajanje doživljanja nasilja. Navajamo nekaj primerov, v katerih so žrtve navedle zelo dolgo trajanje nasilja:

*64-letna žrtev je prijavila nasilni dogodek, ko je 54-letni mož kričal nanjo, jo zmerjal, jo vlekel za lase, udarjal z rokami po glavi in vpil, da je nesposobna. Nasilje traja že od poroke, to je **32 let**.*

*66-letnik je na dan prijave alkoholiziran grozil svoji 61-letni ženi, da ji bo z nožem odrezal glavo in ji zavil vrat. Ko je začela bežati, se je podil za njo. Da je ni poškodoval, je preprečil sin, ki je očeta ustavil. Oškodovanka je nato s sinom pobegnila iz hiše. Nasilje traja že **40 let**. Po izrečenem ukrepu se je oškodovanka preselila v varno hišo.*

*63-letna oškodovanka že **več kot 20 let** doživlja nasilje s strani moža, ki je do upokojitve delal v Nemčiji, oškodovanka pa je živela na domačiji kot gospodinja. Spravljal jo je tudi v ekonomsko odvisnost (tudi več mesecev ji ni dal nobenega denarja, sama pa dohodkov ni imela). Na dan prijave jo je brutalno pretepel. Dogodek je prijavila policiji hčerka, oškodovanka pa je odšla v varno hišo.*

*Osumljenec že **več kot 20 let** (od svojega 14.leta) popiva in pod vplivom alkohola nadleguje mamo in njenega moža. V izbruhih jeze jima grozi, da ju bo ubil, uničuje hišni inventar in psihično maltretira ostale družinske člane. Enako je bilo tudi kritičnega dne, ko se je kršitelj spraval nad očima, nato pa še nad mamo. Sodišče je zavrnilo predlog za podaljšanje ukrepa za 60 dni in v obrazložitvi zavrnitve predloga svetovalo oškodovancema, naj« sprožita postopek po Zakonu o*

preprečevanju nasilja v družini in se pri preprečevanju nadaljnjih napadov kršitelja obrneta na CSD, saj gre za zadeve reševanja sporov v družini«.

Zakaj žrtve ne prijavijo nasilja prej

Zaradi nasilja v družini je policija že ukrepala pred izrekom prepovedi približevanja v približno polovici primerov na različne načine: izdala plačilne naloge, vložila ovadbe, pridržala nasineža, ali tudi že izdala ukrep prepovedi približevanja. To pomeni, da je polovica žrtev prijavila nasilje šele po nekajletnem trajanju nasilja. Kot pojasnilo, zakaj niso nasilje prijavile že prej, navajajo žrtve predvsem strah pred nasilnežem ali pa se svojega položaja sramujejo. Navajamo nekaj primerov:

Sin izvaja nasilje nad 70-letno materjo dlje časa; nasilja prej ni prijavila, ker jo je bilo sram.

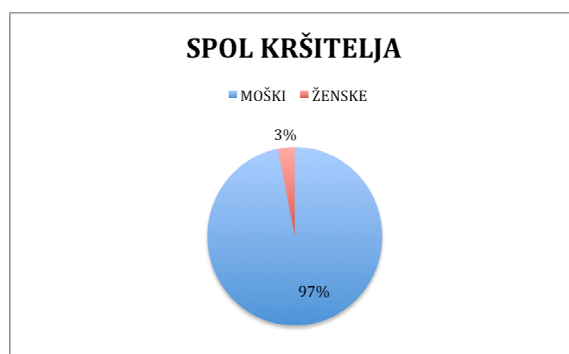
Okodovanka ni prijavila nasilja prej iz strahu, ker je mož enkrat dobil kazen, vendar ta kazen ni imela učinka, saj so bili zaradi tega potem vsi prikrajšani (pred 4 leti se je razvezala, vendar se je pred 1,5 letom priselil nazaj k bivšemu možu, ki je v pijanem stanju nasilen).

Zadnjih 18 let je mož oškodovanko enkrat tedensko pretepel, ni ji dovolil vstopa v hišo, da je zmrzovala zunaj. Pred 3 leti je prijavila nasilje, vendar jo je po odhodu policije mož zaradi tega pretepel, plačati pa je morala tudi položnico, zato se nasilnih dogodkov pozneje ni več upala prijaviti. Policija je v spis po izreku ukrepa zapisala: ni pričakovati, da bi oškodovanka naznanila kršitve ukrepa, saj je bilo z zadnjimi zbiranji obvestil ugotovljeno, da prijavo policiji obžaluje.

POVZROČITELJI NASILJA - SPOL

Analizirani ukrepi so zajeli 193 kršiteljev, katerim je bilo izrečenih 198 ukrepov (petim je bil v letu 2009 izrečen ukrep dvakrat); 97% storilcev je moških, 3% pa žensk.

SPOL KRŠITELJA	
MOŠKI	187
ŽENSKÉ	6
SKUPAJ	193

Ženske kot izvajalke nasilja

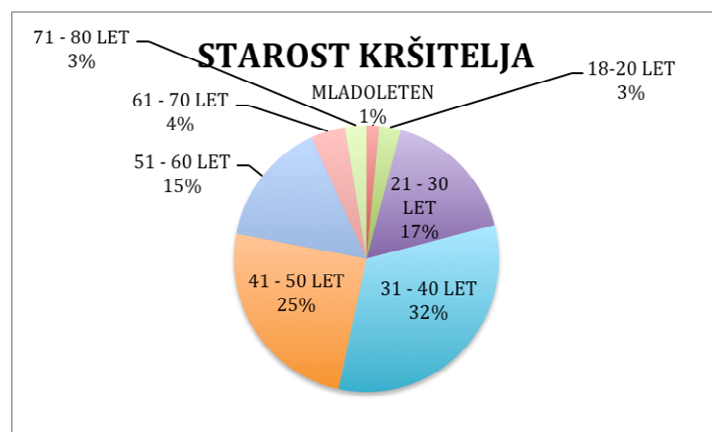
Čeprav odnose med storilcem in žrtvami prikazujemo posebej v nadaljevanju, naj že pri prikazu spola kršitelja poudarim značilnost nasilja, kadar ga je izvajala ženska: žrtve njihovega nasilja niso bili v nobenem primeru partnerji ali otroci, ampak njihove mame ali tašče. Le v enem primeru je bil poleg matere storilke žrtev tudi storilkin brat.

6 žensk je bilo nasilnih do 7 žrtev; nad šestimi žrtvami so izvajale fizično nasilje, nad eno pa psihično.

ODNOS ŽRTVE DO STORILKE	ŠTEVILO ZADEV
MATI	4
TAŠČA	1
MATI IN BRAT	1

STAROST KRŠITELJA

STAROST KRŠITELJA	
MLADOLETEN	3
18-20 LET	5
21 - 30 LET	32
31 - 40 LET	62
41 - 50 LET	47
51 - 60 LET	29
61 - 70 LET	8
71 - 80 LET	5
NI PODATKA	2

Mladoletni kršitelj - načelo izjemnosti izrekanja ukrepa in problem namestitve mladoletnika

Splošna problematika

V družini so lahko nasilne tudi mladoletne osebe, njihovo nasilje pa je praviloma odraz neurejenih družinskih razmer. Zaradi tega dejstva in tudi zato, ker se v skladu s kazensko zakonodajo represivni ukrepi zoper mladoletne storilce kaznivih dejanj uporabljajo le kot skrajno sredstvo (in se dosledno upošteva stopnjevanost ukrepov), bi bilo primerno, da se policisti pred izrekom ukrepa mladoletni osebi posvetujejo s CSD glede primernosti in nujnosti takšnega ukrepanja in iskanja alternativnih načinov nasilnega razmerja.

Pravilnik o prepovedi približevanja določenemu kraju ali osebi (Ur.l. RS, št. 95/2004) kot podzakonski akt ZPol opozarja na potrebo po posebni obravnavi mladoletnih kršiteljev v 11. členu: »Če je kršitelj mladoletna oseba ali oseba, ki ji je bila odvzeta poslovna sposobnost, oškodovanci pa so starši mladoletne osebe ali zakoniti zastopniki osebe, ki ji je bila odvzeta poslovna sposobnost, policisti ob izreku prepovedi približevanja nemudoma obvestijo krajevno pristojni center ali interventno službo centra.« Pravilnik torej nalaga policiji sodelovanje s CSD že po izreku ukrepa: v primeru polnoletnih storilcev mora policija o ukrepu obvestiti CSD takoj, v primeru mladoletnih oseb pa nemudoma. Razlika v uporabljenih izrazih vsebinsko sicer ne predstavlja bistvenih razlik, kaže pa predvsem na potrebo po čimprejšnji vključitvi CSD v obravnavanje zadeve. **Pravilnik bi moral slediti dobri praksi, opisani s strani nekaterih socialnih delavcev, in določiti, da mora policija obvestiti CSD že o nameri, da bo izrekla ukrep in ne zgolj o dejstvu, da je ukrep že izrečen.**

Takšno zgodnje obvestilo bi imelo dva namena:

- posvet s CSDjem o ustreznosti takšnega ukrepanja in
- dogovor s CSDjem o takojšnjem prevzemu mladoletnika po izrečenem ukrepu, saj je za mladoletno osebo treba poskrbeti za ustrežno namestitev.

Navedeni pravilnik ne obvezuje policije, da bi morala sama poskrbeti za nastanitev mladoletnika in da bi bil to pogoj za izrek ukrepa, saj sodi to v področje dela CSD. Nesporno namreč že iz ustavnih določb in Konvencije o otrokovih pravicah izhaja, da državni organ ne sme mladoletnika izločiti iz njegovega doma, ne da bi bilo pri tem poskrbljeno za njegovo namestitev. **V Pravilniku o sodelovanju organov ter o delovanju CSD, multidisciplinarnih timov in regijskih služb pri obravnavi nasilja v družini (Ur.l. RS, št. 31/2009) bi morale ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve vnesti dodatna pravila sodelovanja CSD in policije v primeru mladoletnih nasilnežev in postopek obravnavanja takšnih storilcev.** Kljub temu, da je takšnih primerov malo, bi bilo potrebno to področje urediti vsaj na nivoju dogovorov o sodelovanju med policijo in CSD oz doreči način ravnanja s to skupino storilcev na CSD. Tudi v strokovnih izhodiščih za delo CSD s povzročitelji nasilja,²⁰ kjer je izčrpno opredeljen način dela s polnoletnimi povzročitelji nasilja, je ta skupina povzročiteljev nasilja spregledana.

Kot najustreznejša možnost se v sedANJI mreži institucij, kamor se lahko namesti mladoletnika, kaže namestitev v prevzgojni dom. Nujno potrebno je namreč takoj vključiti takšnega mladoletnika v strokovne programe, ki jih razvijajo te institucije kot specializirane za delo z mladoletniki, storilci kaznivih dejanj. Ustrezna, vendar vsebinsko manj primerna, pa je namestitev v krizni center.

Nemudoma pa mora steči tudi kazenski postopek zoper takšnega mladoletnika, v katerem sodišče v sodelovanju s CSD poišče najustreznejši način obravnavanja mladoletnika. Po podatkih Statističnega urada je sodišče v letu 2009 obravnavalo dva mladoletnika zaradi izvršitve kaznivega dejanja nasilje v družini po 191.čl. KZ-1; enemu je bil izrečen

²⁰ Strokovna izhodišča za delo z odraslimi žrtvami in povzročitelji nasilja, Kaljenje št. 10, Bilten Skupnosti CSD, Ljubljana, december 2010

vzgojni ukrep navodila in prepovedi po 77.čl. KZ (torej je ostal v družinski skupnosti), drugemu pa vzgojni ukrep oddaje v zavod za usposabljanje po 81.čl. KZ. V obeh primerih je bil postopek na sodišču končan prej kot v dveh mesecih, kar lahko ocenimo kot kratko trajanje postopka.

Mladoletni povzročitelji nasilja, zajeti v raziskavo

Med 193 kršitelji so bili mladoletni trije. V vseh treh primerih so bili nasilni zoper starše. V dveh zadevah ni podatkov o tem, da bi policija skupaj s CSD ali sam CSD poskrbel za nastanitev mladoletnika v času prepovedi in tudi sodišče v svojem sklepu ni bilo pozorno na to okoliščino. Ker smo v analizi izhajali iz iste dokumentacije, ki je bila tudi predložena preiskovalnemu sodniku, lahko zaključimo, da gre v navedenih dveh primerih za spregled problema s strani sodišča. Seveda pa dopuščamo možnost telefonske komunikacije in preverjanja podatkov s strani preiskovalnega sodnika, ki pa v spisih ni bila zabeležena.

V eni zadevi pa je sodišče razveljavilo izrečeni ukrep zoper 17-letnika, z obrazložitvijo, da »niso bili podani pogoji za izrek, saj ni bilo poskrbljeno za varstvo mladoletnega kršitelja. Iz dokazil ne izhaja, kdo naj bi v primeru, če bi bila odredba potrjena, poskrbel za njegovo varstvo.« Sodišče je torej utemeljeno ocenilo namestitev mladoletnika kot pogoj za izrek ukrepa prepovedi približevanja, čeprav to kot pogoj ni navedeno v ZPol, utemeljneo pa to lahko izpeljemo iz dolžne skrbi države do mladoletnih oseb. Odločitev sodišča kaže na prej opisano problematiko izrekanja tega ukrepa mladoletnikom in na dolžno pozornost sodišča do vprašanja namestitve mladoletnika. Vendar pa opis ravnanj policije v spisu konkretnega primera kaže, da sodišče ali ni razpolagalo s celotno dokumentacijo policijskega spisa ali pa je ni dovolj natančno poznalo. Iz dokumentacije namreč izhaja, da je bilo poskrbljeno za namestitev mladoletnika, res pa šele nekaj ur po izreku ukrepa. Iz policijskega spisa tako izhaja naslednje:

Mladoletnik je napadel starša po tem, ko sta ga prevzela iz Kriznega centra za mlade, kamor je bil nameščen, vendar so ga zaradi neustreznega vedenja izročili staršem. Ukrep je bil ustno izrečen ob 0:50 (starša in mladoletnik so bili pripeljani na policijsko postajo), policija pa je CSD obvestila o izrečenem ukrepu večkrat – ob 1:30, 1:50, 4:00 in 5:00. Policija je namreč želela, da CSD mladoletnika prevzame, vendar ni bil prevzet vse do 6:40, ko je ponj prišla delavka CSD in ga odpeljala nazaj v Krizni center.

Očitno je bil mladoletnik ves ta čas na policijski postaji; glede na to, da ni bilo izrečeno pridržanje ne po ZP-1 in ne po ZKP, sklepam, da je bil mladoletnik čas po izreku ukrepa na policijski postaji prostovoljno. Kaže pa ta primer na zaplete v primerih mladoletnih nasilnežev in na potrebo po izrazito učinkovitem sodelovanju med CSD in policijo (predvsem na potrebo po takojšnji reakciji CSD oziroma posredovanju njene interventne službe glede nameščanja mladoletnika v ustrezno institucijo).

Starejši in invalidni povzročitelji nasilja

Med analiziranimi zadevami je bilo 5 povzročiteljev nasilja starejših od 70 let (najstarejši je bil star 77 let). Tudi pri starejših in invalidnih povzročiteljih se lahko pojavi problem njihove nastanitve, predvsem zato, ker imajo zaradi starosti ali invalidnosti šibkejšo socialno mrežo. Dolžnost države v takšnih primerih seveda ni identična dolžnosti države v primerih zagotovitve ustrezne namestitve za mladoletne povzročitelje nasilja. Vendar pa kljub temu opozarjamo na problematiko, ki smo jo tudi zaznali v enem obravnavanem primeru, ko je policija sama poskrbela za bivališče starejše invalidne osebe za čas trajanja ukrepa:

75-letnik, invalid, že več let izvaja nasilje nad svojo 83-letno svakinjo (sestro pokojne žene), s katero živi v skupnem gospodinjstvu. S psihičnim in fizičnim nasiljem jo želi prisiliti, da bi odšla v dom za starejše. Konkretnega dne je osumljenec oškodovanko napadel, ko se je vračala v svojo sobo, jo večkrat udaril po glavi ter po roki. Z njeno glavo je tolkel ob steno in ji priprl roko. Policijo je o nasilju obvestila bonišnica, ki je zdravila oškodovanko zaradi nastale poškodbe. Policisti so izrekli prepoved približevanja, v spisu pa je navedeno, da so »uredili, da je osumljenca prevzela njegova sestra, da pri njej biva za čas prepovedi«.

Splošno o namestitvi povzročiteljev nasilja

Tako pri nas kot v tujini je sprejeta doktrina, da država ob izreku prepovedi približevanja ni dolžna poskrbeti za namestitev povzročitelja nasilja, če ukrep pomeni, da mora le-ta zapustiti svoje dotedanje bivališče. Problema namestitve pa ni mogoče prezreti pri mladoletnih povzročiteljih nasilja, kot je bilo opisano že zgoraj.

V analiziranih zadevah je polnoletni povzročitelj s svojo socialno mrežo brez problemov poskrbel za začasno bivališče za čas trajanja ukrepa – vsaj v nobeni zadevi policija ni zabeležila tega problema v dokumentacijo.

Na posvetu sodnikov in tožilcev (27.5.2010)²¹ pa so udeleženci opozorili tudi na problem namestitve povzročiteljev nasilja, ki so ga v praksi zaznali nekateri sodniki ob izreku prepovedi približevanja ali izselitve iz skupnega stanovanja po ZPND, ki sicer lahko traja bistveno dlje kot pa prepoved približevanja po ZPol. Na posvetu je bil tako oblikovan naslednji predlog in posredovan ministrstvu za pravosodje: »ZPND bi bilo treba dopolniti tako, da bi določil dolžnost države v vseh slovenskih regijah ustanoviti centre za namestitev povzročiteljev nasilja s pogojem, da se v nasmetitvenem centru udeležijo ustreznega izobraževalnega, psihosocialnega ali zdravstvenega programa.«

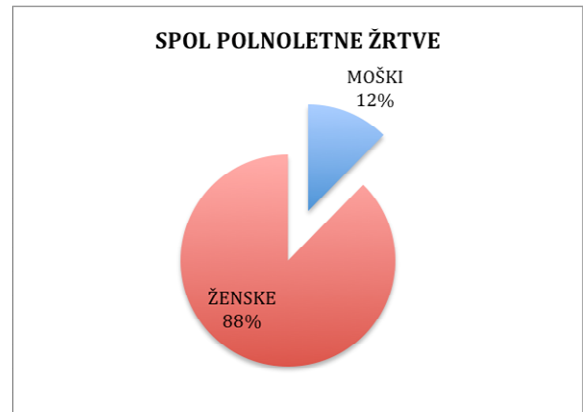
SPOL ŽRTVE

²¹ posvet »Odprta vprašanja v zvezi z uporabo Zakona o preprečevanju nasilja v družini«, Bled, 27.5.2010, organizator: Center za izobraževanje v pravosodju (sklepi in priporočila posveta so objavljeni na spletnem naslovu: http://www.mp.gov.si/si/cip/izobrazevanja_za_sodnike_drzavne_tozilce_drzavne_pravobranilce_in_sodno_o_sebje/

Pri prikazu spola žrtve smo upoštevali le polnoletne žrtve. V izrečenih ukrepih je bila določena prepoved približevanja 227 polnoletnim žrtvam (39 žrtev pa je bilo mladoletnih).

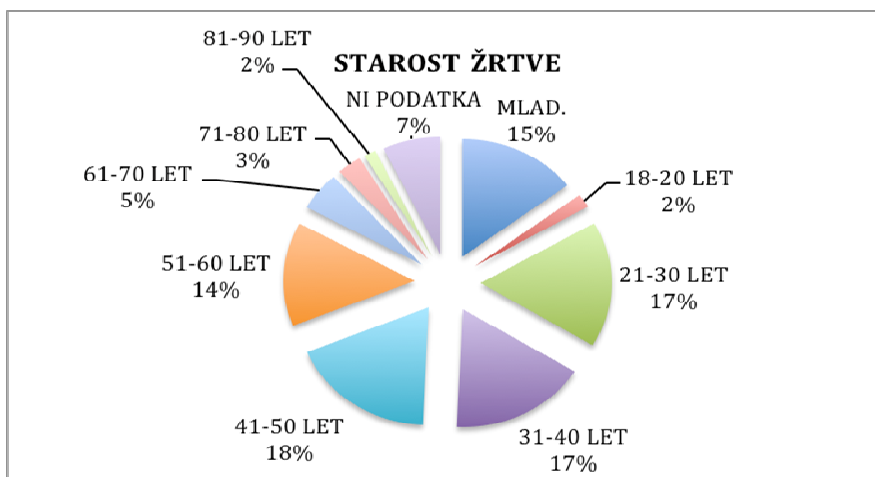
Med polnoletnimi žrtvami je bilo 28 moških; 27 jih je bilo žrtev nasilja s strani moškega povzročitelja nasilja, le eden s strani ženske – sestre.

SPOL POLNOLETNE ŽRTVE	
MOŠKI	ŽENSKE
28	199

STAROST ŽRTVE

Iz policijskih spisov smo pridobili podatke o starosti 247 žrtev, medtem ko za 19 v spisih ni bilo navedenih podatkov o njihovi starosti.

Mladoletne žrtve

Le v manjšem številu zadev je bilo nasilje storilca neposredno usmerjeno tudi proti otroku. Takšen je npr. naslednji primer:

Storilec je izvenzakonski partnerki grozil, da se mora izseliti in pri njemu pustiti otroka in da bi jo že kdaj prej moral udariti. Ko mu je 14-letna hči rekla, da z njim ne bo nikoli živela, ji je z vratu strgal verižico, vzela v roke pas z namenom, da bi jo udaril, kar pa je partnerka preprečila. – ukrep ne zajame prepovedi približevanja hčerki.

V večini zadev pa je storilec izvajal nasilje (fizično ali psihično) nad partnerko, ob tem pa so bili prisotni tudi otroci. ZPND v drugem odstavku 4.člena posebej opredeljuje, da je otrok žrtev nasilja tudi, če je prisoten pri izvajanju nasilja nad drugim družinskim članom ali živi v okolju, kjer se nasilje izvaja. ZPND sicer ne predstavlja t.i. stransko kazensko zakonodajo, kar pomeni, da opredelitev nasilja nad otrokom v smislu 4.čl. ZPND ne predstavlja tudi že njegove inkriminacije. Policija namreč lahko izreče prepoved približevanja le, če je bil storjen prekršek ali kaznivo dejanje z elementi nasilja, zato v nadaljevanju kratko povzemam posebno inkriminacijo nasilja v družini nad otrokom in stališča sodne prakse glede izvršitvenih oblik tega kaznivega dejanja.

Kazenska zakonodaja (tako KZ kot KZ-1) v okviru kaznivega dejanja »zanemarjanje otroka in surovo ravnanje« po 192.čl. KZ-1 (201.čl. KZ) opredeljuje naslednje izvršitvene oblike:

- temeljna izvršitvena oblika je huda kršitev dolžnosti do otroka (1.odst. 192.čl. KZ-1),
- kvalificirano obliko pa predstavlja več izvršitvenih oblik v okviru 2.odst. 192.čl. KZ-1, v kontekstu nasilja v družini prideta v poštev predvsem naslednji: surovo ravnanje in trpinčenje otroka.

V okviru temeljne kot tudi kvalificirane oblike navedenega kaznivega dejanja je mogoče zajeti nasilje nad otrokom, opredeljeno v 4.členu ZPND. Tudi sodna praksa potrjuje navedeno stališče. Njena analiza pa kaže, da so odločitve sodišča glede opredelitve takšnega ravnanja povzročitelja nasilja po temeljni ali kvalificirani obliki kaznivega dejanja po 192.členu KZ-1 (201.čl. KZ) različne. Šele natančnejša analiza sodb bi pokazala, ali sodišča pri tem vodi nek konsistenten kriterij.

- **opredelitev »posrednega« nasilja nad otrokom kot »huda kršitev starševske dolžnosti« v sodni praksi**

Višje sodišče v Ljubljani je v zadevi II Kp 973/2009 (storilec je bil nasilen do partnerke, v partnerski zvezi pa sta živela tudi dva njuna otroka) pritrnilo sodišču prve stopnje, da »je obtoženi kot oče hudo kršil svoje dolžnosti do svojih otrok T in Te, to pa zato, ker je bil žaljiv in nasilen do MK - T v prisotnosti obeh otrok in da sta bila oba mladoletna otroka zaradi tega prestrašena, zgrožena, kratka, da je takšno ravnanje obtoženca vplivalo na nadaljnji psihofizični razvoj otrok. Dolžnost obtoženca kot enega od staršev je, kar je pravilno ugotovilo tudi sodišče prve stopnje (...), da poskrbi za takšne razmere v družini, ki zagotavljajo zdravo rast in skladen osebni razvoj otrok. Nobenega dvoma ni, tudi po presoji pritožbenega sodišča, da pomeni hudo kršitev starševske dolžnosti izvajanje tako fizičnega, kakor tudi psihičnega nasilja v obravnavanem primeru proti MK - T in to

v stanovanju, kjer se pričakuje, da predstavlja okolje za optimalno skrb in vzgojo otrok. Povsem irelevantno je, ali je bilo ravnanje obtoženca (grdo ravnanje, žalitve, pretepanje) usmerjeno proti MK - T. Odločilno je, da sta to zaznala 13-letna Te in 5-letni T, ki pričakujeta in to upravičeno, tako kot vsi ostali otroci, do takšnega vedenjskega vzorca svojih staršev, ki jih primerno osebno oblikuje v njunem razvoju. Skratka, v kolikor neko ravnanje ni neposredno usmerjeno v otroka, kot kazensko pravno varovane osebe iz 1. odst. 192. člena KZ-1, to še ne pomeni, da v opisanem primeru, kot je v obravnavani zadevi, obtoženi ne more odgovarjati za navedeno kaznivo dejanje.»

V navedeni odločbi je sodišče za obstoj kaznivega dejanja po 192.čl. KZ-1 postavilo naslednja pogoja:

(1) nasilje nad materjo mora vplivati na razvoj otrok

Sodišče je bilo v navedeni zadevi zelo jasno, da je storilec z izvajanjem nasilja nad ženo storil ne samo kaznivo dejanje po 191.čl. KZ-1, ampak tudi kaznivo dejanje po 192.čl. KZ-1. Iz odločbe pa tudi izhaja, da gre za to kaznivo dejanje zato, ker šteje sodišče za dokazano, da je takšno ravnanje storilca vplivalo na razvoj otrok. Opredelitev nasilja nad otrokom po 4.členu ZPND ni vezana na izrecni pogoj, da mora takšno ravnanje vplivati na otrokov razvoj. Namen navedenega člena je namreč, da pristojne institucije (CSD, vzgojno-izobraževalni zavodi) takšnega otroka pojmujejo kot potrebnega obravnavanja, nedvomno pa bodo pri odločanju, kakšne oblike pomoči otrok potrebuje, upoštevale predvsem intenzivnost posledic, ki jih je nasilje pustilo na otroku.

Kazenski zakonik pri izvršitvenem ravnanju po prvem odstavku 191.člena KZ-1 ne določa kot zakonskega znaka tudi posledice, ki naj bi jih na otroku povzročila kršitev starševske dolžnosti. Sodišče pa to posledico očitno upošteva kot utemeljitev »hude« kršitve dolžnosti staršev do otroka.

(2) otrok je kot »posredna« žrtev nasilja oškodovanec po 192.čl. KZ-1 le, če je bilo nasilnih dogodkov več

Sodišče je v isti zadevi opredelilo kaznivo dejanje po 191.čl. KZ-1 kot kolektivno kaznivo dejanje in iz tega izpeljalo zaključek, da je navedeno kaznivo dejanje izvršeno le, če je storilec večkrat izvršil katerega od izvršitvenih ravnanj iz tega člena. Obstoj kaznivega dejanja po 192.čl. KZ-1 veže sodišče na dokazanost kaznivega dejanja po 191.čl. KZ-1, zato v odločbi navede: »...ker ne gre samo za en primer ("prekršek"), ampak, ker je ravnanje obtoženca, tudi zaradi alkoholiziranosti, prehajalo v stanje nasilnega vedenja obtoženca, je zato evidentno, da takšen opis ustreza znakom kaznivega dejanja iz 1. odst. 192. člena KZ-1.«

Sistematična analiza sodne prakse glede kaznivega dejanja Zanemarjanje otroka in surovo ravnanje po 192.čl. KZ-1 še ni bila opravljena. Leta 2005 pa je bila v okviru diplomske naloge²², izdelane na Pravni fakulteti, analizirana sodna praksa glede kaznivega dejanja po 201.čl. KZ, ki je bilo brez sprememb preneseno tudi v KZ-1 (192.čl. KZ-1). V nadaljevanju navajam nekaj primerov iz sodne prakse Okrajnega

²² Blatnik Anja: Vpliv kaznovalnega prava na spreminjanje oblik vzgoje v družini, diplomska naloga, Pravna fakulteta 2005 (mentorica: prof. Katja Filipčič)

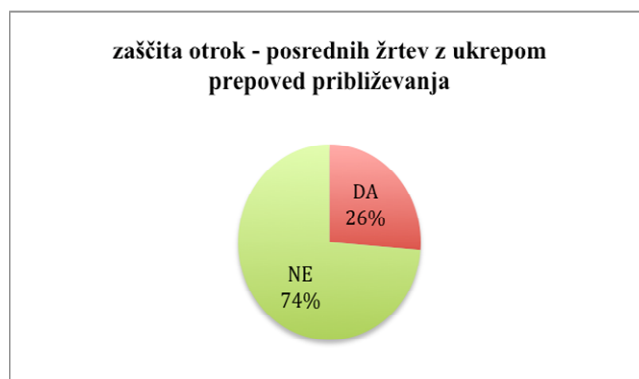
sodišča v Ljubljani, ki so bili zajeti v tej nalogi. Iz sodb je povzeto ravnanje obsojenca, s katerim je izpolnil zakonske znake temeljne oblike kaznivega dejanja Zanemarjanje otroka in surovo ravnanje:

- očetova agresivnost nad ženo je pri hčerki povzročilo učne, čustvene, vzgojne in socializacijske težave in ogroženost²³;
- često prepiranje in pretepanje staršev med seboj v prisotnosti obeh hčerk, kar prav zagotovo ni pozitivno vplivalo na njun razvoj²⁴;
- razgrajanje v vinjenem stanju po stanovanju vpričo otrok, tako da so morali intervenirati policisti in vpričo otrok pretepanje njune matere ter tako kršenje svoje dolžnosti skrbi in vzgoje, saj takšno ravnanje na otroka nikakor ni moglo vzgojno vplivati.²⁵

Zaščita otrok, posrednih žrtev z ukrepom prepovedi približevanja

Policija je v 25 zadevah v ukrep prepovedi približevanja zajela tudi mladoletne otroke, ki so živeli s storilcem in polnoletno žrtvijo. Iz opisov nasilnih dogodkov in družinskih razmer v policijskih spisih pa je bilo mogoče razbrati, da so živeli otroci še v vsaj 70 skupnostih, v kateri je bilo prisotno nasilje, pa v ukrepu niso bili zajeti – povzročitelj nasilja (njihov oče ali redkeje oči) se jim je torej lahko približal.

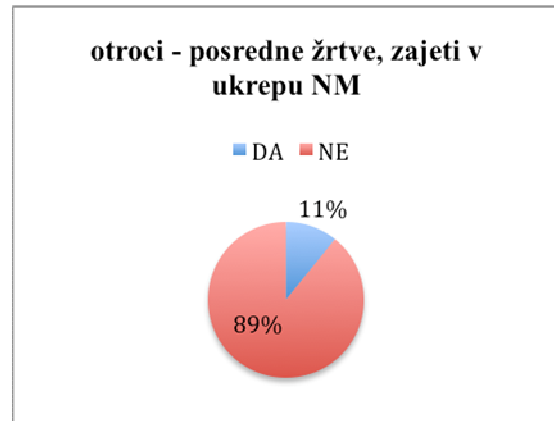
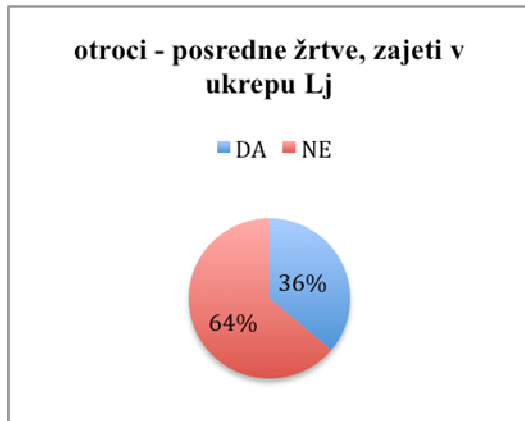
UKREP ZAJEMA OTROKE KOT POSREDNE ŽRTVE	
DA	25
NE	70

²³ K 365/2001

²⁴ K 145/85

²⁵ K 254/82

Ker gre za večje razlike med obema policijskima upravama glede tega, ali so bili otroci kot posredne žrtve zajeti v prepovedi približevanja, prikazujemo podatke posebej tudi za PU Novo mesto in PU Ljubljana.

Otroci zajeti v ukrep kot »posredne« žrtve

Med vsemi obravnavanimi zadevami je bila le ena takšna, ko je bil ukrep izrečen zato, ker je storilec izvajal nasilje le nad mladoletno žrtvijo. V vseh ostalih primerih (25 ukrepov, v katerih je bilo poleg polnoletnih žrtev zajetih tudi 39 mladoletnikov), ko so bile v ukrep zajete mladoletne žrtve, so bile »posredne« žrtve - družinski član je izvajal fizično ali psihično nasilje nad materjo otrok, ki so živeli v takšnih zvezah. Kadar se je izrek nanašal tudi na zaščito mladoletnega otroka, so v večini primerov policisti kvalificirali dejanje ne le kot kaznivo dejanje po 191.čl. KZ-1, ampak tudi kot kaznivo dejanje po 192.čl. KZ-1, nekaj pa je tudi zadev, ko so dejanje kvalificirali le kot 191.čl. KZ-1. Takšna pravna kvalifikacija storilčevega ravnanja je nepopolna, saj bi bilo potrebno napraviti stek med prej navedenima kaznivima dejanjema. S tem ukrepom namreč ni mogoče zaščititi oseb, če niso bile oškodovanci konkretnega kaznivega dejanja, poleg tega pa morajo obstajati razlogi za sum, da bo storilec ogrozil življenje, osebno varnost ali svobodo osebe« (39.a čl. ZPol). Nevarnost ogrožanja v prihodnosti je po ZPol vezana na življenje, osebno varnost in svobodo, ne pa izrecno tudi na ogrožanje razvoja otroka, kar dejansko storilec ogroža pri otrocih kot »posrednih« žrtvah. Kljub temu menim, da je mogoče ogrožanje razvoja otroka uvrstiti v okvir zakonsko določenih ogrožanj, še najustrezneje v zakonski znak »ogrožanje osebne varnosti«. Za otroke kot »posredne« žrtve je namreč značilno, da so prestrašeni, saj se v nasilnem okolju počutijo izrazito ne-varne. Najustrezneje pa bi bilo, da bi bilo v ZPol dodana naslednja oblika ogrožanja: ogrožanje otrokovega razvoja.

Otroci niso zajeti v ukrep

Tudi brez natančnejšega poznavanja zadev (torej le iz opisa v policijskih spisih) je mogoče v večini zadev, ko je bilo dejanje opredeljeno kot kaznivo dejanje po 191.čl. KZ-1, zaključiti, da če je nasilje v takšni meri ogrožalo varnost polnoletnih žrtev, da je bil

utemeljen izrek ukrepa prepovedi približevanja žrtvi, so bili izpolnjeni tudi zakonski znaki kaznivega dejanja po 192.čl. KZ-1 (ob izpolnjevanju pogojev, navedenih ob analizi sodne prakse) in tako so bili takšne zaščite potrebni tudi otroci. Še posebej je to očitno v zadevah, v katerih otroci niso bili zajeti v prepoved približevanja, policija pa je ravnanje storilca opredelila kot dve kaznivi dejanji: po 191.čl KZ-1 in po 192.čl. KZ-1 (in tudi vložila ovadbo za obe kaznivi dejanji). Iz tega torej izhaja, da so policisti v teh zadevah nasilje nad partnerko razumeli tudi kot nasilje nad otrokom, kljub temu pa nasilnežu niso prepovedali približevanja tudi otroku. Seveda je mogoče, da so na samem kraju ocenili, da zaradi nasilja ni ogrožen tudi otrokov razvoj, vendar v spisih praviloma ni navedenih podatkov, iz katerih bi bilo mogoče sklepati na to okoliščino. V večini zadev tako ni navedenih nobenih podatkov, iz katerih bi bilo mogoče sklepati, v kakšni meri storilčevo nasilno ravnanje ogroža otrokov razvoj oz. kakšne posledice ima otrok zaradi tega. **Iz zapisov v analiziranih zadevah izhaja, da so policisti premalo pozorni na potrebo po zaščiti otrok – »posrednih« žrtev z ukrepom prepovedi približevanja.**

Za ponazoritev naj navedem dva primera, kjer so bili otroci »posredne« žrtve, pa niso bili zajeti v izrečenem ukrepu:

Storilec je pred 10-letnim otrokom ženo davil, na prošnjo sina jo spusti. Takrat sta bila v stanovanju še dva otroka (8-letna hčerka je v postelji jokala).

Mož je večkrat zaradi ljubosumja z ženo grdo ali ponižujoče ravnal, ji grozil z neposrednim napadom in jo preganjal iz skupnega bivališča. Temu je prisostvovala tudi 6-letna hčerka, ki je bila po oceni policistov vidno preplašena.

Stališča do potrebne zaščite otrok z ukrepom prepovedi približevanja, če storilec nad njimi ni neposredno izvajal nasilja, pa so različna tudi pri sodnikih in državnih tožilcih, kot izhaja iz naslednjih primerov:

Policisti so v odredbo zajeli tako ženo storilca kot tudi dva otroka (21 in 7 let.) Preiskovalni sodnik je spremenil izrečeni ukrep tako, da se ukrep nanaša le na prepoved približevanja ženi (v takšni vsebini je bil tudi podaljšan do 10 dni), ker je storilec »nasilje izvajal le nad polnoletno oškodovanko, ne pa tudi nad otrokoma«. Iz tega razloga je sodnik ukrep spremenil tako, da je iz njega izvzel tudi mladoletnega otroka.

Storilec izvaja 1 leto hujše fizično nasilje nad ženo, pri tem pa sta prisotna dva otroka. V odredbi je navedena kvalifikacija ravnanja kot kaznivo dejanje po 191. in 192.čl. KZ-1, vendar v odredbi otroci niso zajeti. V spisu je zapis policista, da mu je državni tožilec naročil, naj v prepoved zajame le prepoved približevanja ženi, ne pa tudi otrokoma (čeprav iz spisa izhaja, da imata otroka zaradi nasilja težave v šoli – težave s koncentracijo, sta neprespana).

V nekaterih primerih pa se je pokazalo, da so policisti s prepovedjo približevanja materi otrok razumeli, da je v tak ukrep zajeta tudi prepoved približevanja otrokom in to zapisali v obrazložitvi odredbe. Takšnemu napačnemu načinu razmišljanja je včasih sledilo tudi sodišče, kot v naslednji zadevi:

V ukrepu je bila določena le prepoved približevanja ženi storilca, ne pa tudi 17-letnemu sinu. V sklepu sodišča o podaljšanju takšnega ukrepa do 10 dni je navedeno: »S tem ukrepom bo zagotovljeno, da osumljenec ne bo ogrožal varnosti oškodovanke in sina, ki je bil večkrat prisoten v stanovanju, ko je osumljenec zmerjal in grozil oškodovanki«.

Vsaj delna zaščita otrok z ukrepom pa je podana v primerih, ko storilcu sicer ni bila izrečena prepoved približevanja otroku, med kraji, ki se jim storilec ne sme približati na določeno razdaljo, pa je bil zajet tudi vrtec ali šola, ki ju je obiskoval otrok. Očitno so policisti torej želeli z ukrepom zaščititi tudi otroka in so to v določeni meri tudi dosegli, vendar bi bilo jasneje, da bi bil otrok naveden v samem izreku kot oseba, ki se ji nasilnež ne sme približati.

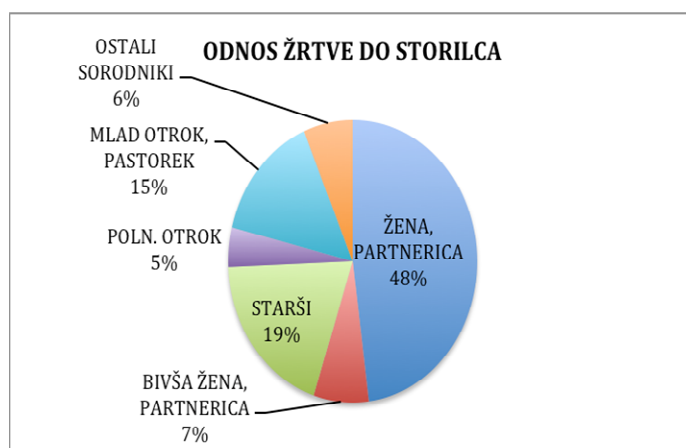
Oškodovanka se je na policijsko postajo zatekla skupaj s 3-letnim otrokom, ker jo je partner pretepel. V ukrepu ni zajeta prepoved približevanja hčerki, ampak prepoved približevanja vrtcu hčerke.

Seznanitev VIZ s prepovedjo približevanja otroku

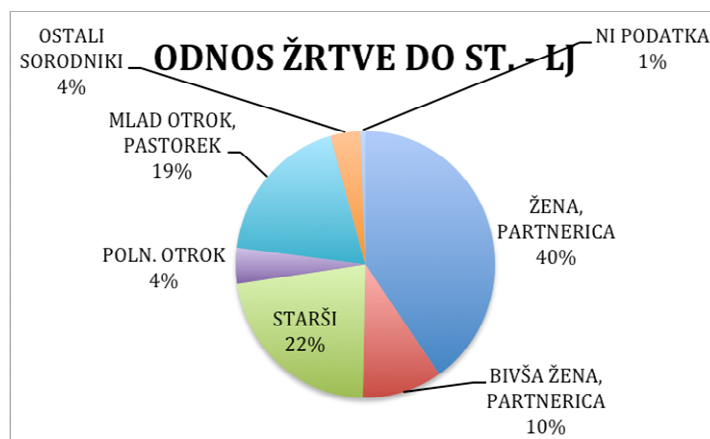
Noben pravni akt (niti Zpol, ZPND in podzakonski akti) ne nalaga nobeni instituciji, da mora v primeru izreka prepovedi približevanja otroku in/ali VIZ, ki jo otrok obiskuje, z izrečenim ukrepom seznaniti VIZ. Na to še posebej opozarjajo zaposleni v VIZ na strokovnih srečanjih. Seveda bi zadoščal že dogovor o tem (npr med CSD in VIZ) in ni nujno, da bi bila ta dolžnost navedena v kakšnem pravilniku, kar bi bilo sicer jasneje. Najprimerneje se zdi, da VIZ o izrečenem ukrepu obvesti CSD. V Pravilniku za obravnavo nasilja v družini za VIZ pa je v drugem odstavku 12.čl. določeno: »Če je VIZ uradno obveščen, da je bila povzročitelju nasilja izrečena prepoved približevanja otroku, ki jo je izreklo sodišče ali policija zaradi izvajanja nasilja v družini, o zaznanih kršitvah te prepovedi ravnatelj oziroma pomočnik ravnatelja takoj obvesti policijo.« V praksi pa VIZ praviloma niso obveščeni, kar pomeni, da storilec zlahka krši prepoved in takšno stanje bi bilo nujno treba spremeniti.

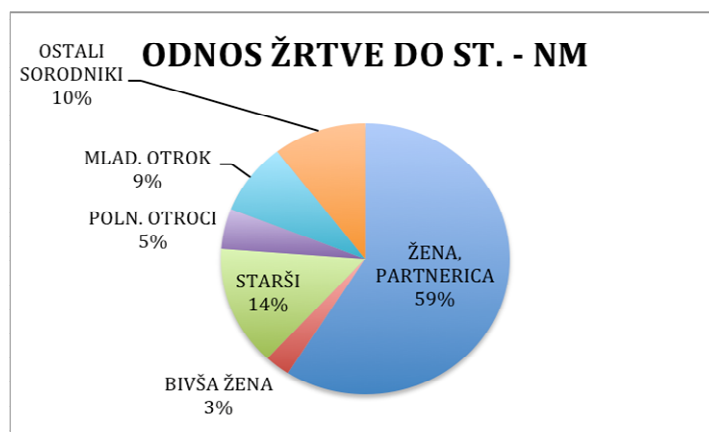
ODNOS ŽRTEV – POVZROČITELJ NASILJA

ODNOS ŽRTVE DO KRŠITELJA	
ŽENA, PARTNERICA	127
BIVŠA ŽENA, PARTNERICA	19
STARŠI	51
POLN. OTROK	12
MLAD. OTROK, PASTOREK	39
OSTALI SORODNIKI	17
SKUPAJ	266

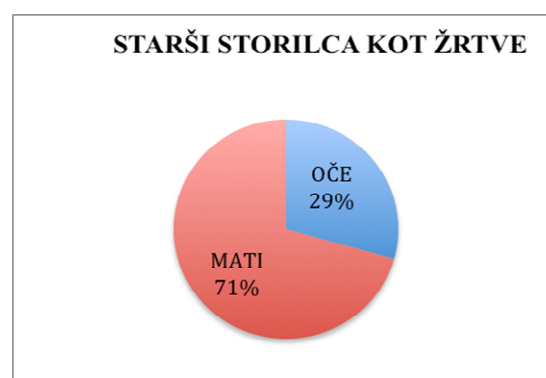
Ker je pri odnosu med storilcem in žrtvijo kar nekaj razlik med PU Ljubljana in PU Novo mesto, v nadaljevanju prikazujemo grafično ponazoritev za obe PU. Iz navedenih podatkov pa ni mogoče sklepati na različen odnos policije do tega ukrepa, kakor tudi ne na razlike v pogostosti nasilja med določenimi družinskimi člani na področju obeh PU. Dejavnikov za prikazane razlike je namreč lahko veliko.

Starši kot žrtve nasilja

MATI	36
OČE	15
SKUPAJ	51

V kriminološki literaturi se nasilje nad starejšimi osebami (v starosti nad 65 let) izpostavlja kot posebej problematično zaradi izredno nizkega deleža žrtev, ki se odločijo za prijavo nasilja oziroma zaprosijo za pomoč ustrezne institucije. Praviloma namreč izvajajo nasilje nad starejšimi osebami njihovi otroci ali druge osebe, ki skrbijo zanje, od (zdravstvene, finančne) pomoči katerih so te žrtve odvisne, zaradi starosti pa imajo šibko socialno mrežo. Poleg tega je staršem težko priznati, da je do njih nasilen otrok, saj se deloma same čutijo za sokrive za otrokovo ravnanje. Podobna stiska je razvidna iz spodnjega primera:

32-letnik je starša izsiljeval za denar za drogo, pod vlivom droge je bil agresiven. Policija je izrekla ukrep prepovedi približanja, preiskovalni sodnik pa je odredbo potrdil in jo podaljšal do 10 dni. Zoper sklep preiskovalnega sodnika ni bila vložena pritožba, ampak je mati dala na zapisnik pri preiskovanem sodniku izjavo, naj se prepoved približanja preneha izvajati. V spisu je zapisan podatek, da se je zato ukrep dejansko nehala izvajati.

Med analiziranimi zadevami pa je bilo le nekaj takšnih, ko so bili starši zaradi svoje starosti odvisni od skrbi otrok. Prevladujejo zadeve, ko so bili storilci mlajši od 35 let,

starši pa mlajši od 55 let. Iz tega seveda ni mogoče sklepati, da pri nas ni prej opisanega nasilja nad starejšimi oziroma starši, ampak da v takšnih primerih pač niso bile podane prijave.

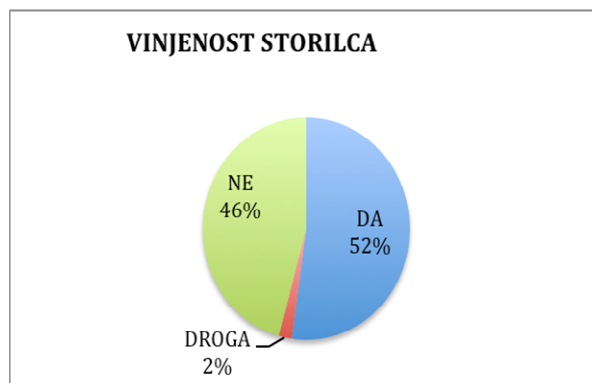
VINJENOST STORILCA

Kot »vinjenega storilca« smo v raziskavi označili tiste osebe, ki so bile vinjene v času nasilnega dogodka, ki je bil povod za intervencijo policije in izdajo ukrepa (v vseh teh primerih so žrtve poročale o dlje časa trajajočem prekomernem uživanju alkohola), kot tudi tiste osebe, za katere so žrtve izjavile, da prekomerno uživajo alkohol, tudi če v času nasilnega dogodka niso bile vinjene (takšnih primerov je bilo sicer zelo malo). Poudariti je treba, da podatki glede vinjenosti storilca niso zanesljivi, saj ni nujno, da je policija dosledno v svojo dokumentacijo vnašala podatek o vinjenosti storilca v predhodnih nasilnih dejanjih (oziroma o tem spraševala žrtve), kar bi kazalo na kroničen problem alkoholizma pri nasilnežih.

Podatki o vinjenosti odstopajo od ugotovljenega deleža vinjenih povzročiteljev nasilja v nacionalni raziskavi o nasilju v družini²⁶, iz katere izhaja, da petina povzročiteljev nasilja redno uživa alkohol. Iz analize izrečenih ukrepov prepovedi približevanja namreč izhaja, da je takšnih bistveno več - nekaj več kot polovica. Takšna razlika je lahko posledica dejstva, da smo v našo analizo zajeli le prijavljene primere nasilja, povod za prijavo pa je bil konkreten nasilen dogodek, ko je bila žrtev ogrožena v takšni meri, da je potrebovala zaščito policije. Navedena nacionalna raziskava pa je analizirala vse primere nasilja, četudi jih žrtev ni prijavila.

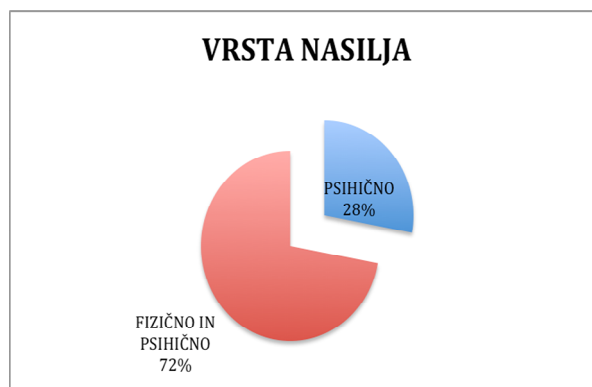
²⁶ LESKOŠEK, Vesna, UREK, Mojca, ZAVIRŠEK, Darja. Nacionalna raziskava o nasilju v zasebni sferi in partnerskih odnosih : končno poročilo 1. faze raziskovalnega projekta. Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti, 2010

VINJENOST STORILCA			
DA	DROGA	NE	
103	4	90	

VRSTA NASILJA

VRSTA NASILJA	
PSIHIČNO	FIZIČNO IN PSIHIČNO
55	142

Policija ni opredeljevala vrste nasilja v odredbi, s katero je izrekla ukrep prepovedi približevanja, ampak je nasilni dogodek opisala in pravno kvalificirala ravnanje storilca, praviloma po 191.čl. KZ-1 (opis katerega vsebuje več različnih izvršitvenih oblik). Člani raziskovalne skupine, ki smo analizirali zadeve, smo na podlagi opisa dogodka sami opredelili vrsto nasilja.

V skupino psihičnega nasilja smo tako npr. uvrstili naslednje zadeve:

Sin je mamo zmerjal, stekel za njo, razmetaval po stanovanju in grozil: »prasica stara, gobec ti bom stolkel, da se ne bos spoznala«.

Mož je prišel domov, začel zmerjati ženo in ji grozil, da jo bo vrgel skozi okno. Njene stvari je začel metati iz omar. Žrtev se je ustrašila in pobegnila.

Storilec je ženo nenehno klical po telefonu, naj pride domov, da jo bo že izsledil, da ji bo kaj naredil. Takšno nasilje traja že ves čas od poroke, to je 11 let.

Storilec je grozil, da bo odpeljal štiriletnega sina, da ga nihče več ne bo našel, ženi pa je grozil, da jo bo ubil. Nasilje traja 1 leto.

Storilec je izvezakonsko partnerico močno žalil in zmerjal ter ji grozil, da jo bo ubil. Psihično in fizično nasilje traja 1 leto.

Že iz nekaj navedenih primerov izhaja, da psihično nasilje predstavljajo grožnje, zaradi katerih se žrtev počuti prestrašeno in ogroženo.

Fizično nasilje v analiziranih zadevah ni bilo takšne intenzivnosti, da bi žrtev nujno potrebovala zdravniško pomoč (razen v dveh zadevah). Zajemalo je tudi zelo različne intenzivnosti, kar izhaja tudi iz naslednjih primerov:

23-letnik izvaja zadnja 3 leta hudo nasilje nad partnerko: pretepanje (večkrat je krvavela iz ustnice), ugašanje cigaret na roki, kaznovanje tako, da je morala stati naga celo noč v kotu sobe, grožnje s pištolo, prepovedani stiki z njeno družino – žrtev se z enoletnim otrokom naseli v varno hišo in nato prijavi nasilje.

Svojo partnerko je začel zmerjati, naganjal jo je iz stanovanja, jo pljunil, ona ga je pljunila nazaj, storilec jo je prijel za lase, s pestjo druge roke pa jo je udaril v obraz. Enomesečnega otroka je ta čas držala v rokah, iz nosu je krvavela, tudi otrok je bil zato okrvavljen. Z otrokom je nato zbežala k sosedom in poklicala policijo. Nasilje traja že več let.

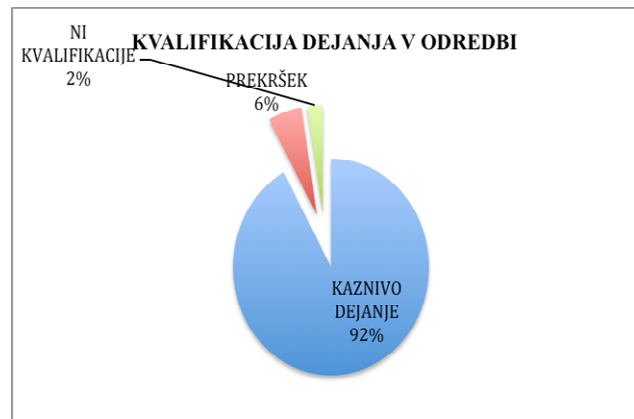
Mož je neopazno prišel v kuhinjo in ženo s pestjo dvakrat močno udaril v glavo. Zaščitila si je glavo, vendar je mož nadaljeval. Dobila je še najmanj pet udarcev v glavo. Uspelo ji je zbežati v sobo, kamor se je zaklenila (nasilje traja 20 let, prijavila ga je le enkrat, pa še potem po prihodu policistov ni vztrajala, da ga obravnavajo, saj je bil takrat umirjen).

Osumljenec je alkoholiziran pričel vpiti na ženo v osebnem avtomobilu, jo z rokami vlekel za lase, pri čemer se mu ni mogla iztrgati iz prijema in je zato začela hupati na avtomobilsko sireno, kar so slišali sosedje. Nasilje traja 10 let.

Storilec je ženo z roko udaril po obrazu, kričal nanjo in ji grozil, da ji bo razbil mobilni telefon. Policija mu je leta 2006 že izdala plačilni nalog zaradi nasilja nad ženo.

PРАВNA KVALIFIKACIJA DEJANJA

PРАВNA KVALIFIKACIJA	
KAZNIVO DEJANJE	182
PREKRŠEK	11
NI KVALIFIKACIJE	5

Med kaznivimi dejanji prevladuje kaznivo dejanje po 191.čl. KZ-1, ki pa ji je v 23 zadevah pridružena še kakšna druga kvalifikacija; prevladuje stek s kaznivim dejanjem po 192.čl. KZ-1, v manjšem številu pa še kazniva dejanja lahke telesne poškodbe po 122.čl. KZ-1 in ogrožanja varnosti po 135.čl. KZ-1. V šestih primerih so policisti storilcu očitali poleg kaznivega dejanja nasilje v družini še kaznivo dejanje preprečitev uradnega dejanja uradni osebi po 299.čl. KZ-1, ki sicer ni utemeljitev za izrek prepovedi približevanja, kaže pa na ravnanje storilca ob prihodu policistov. Ostale kvalifikacije so razvidne iz spodnje tabele.

PРАВNA KVALIFIKACIJA	
191 KZ-1	150
191 + 192 KZ-1	12
191 + 122 KZ-1	3
191 + 299 KZ-1	6
191 + 135 KZ-1	2
122 KZ-1	1
135 KZ-1	5
296/2 KZ-1	3
6/4 ZJRM-1	11
NI KVALIFIKACIJE	5

Pomembnejša od ocene, ali je bilo izbrano kaznivo dejanje ustrežna kvalifikacija dejanja ali pa bi bilo ustrežnejše katero drugo kaznivo dejanje, pa je vprašanje, ali je bilo dejanje opredeljeno kot prekršek ali kot kaznivo dejanje. Ta odločitev policije namreč usmeri postopek obravnavanja v kazenski postopek (in državni tožilec lahko dejanje opredeli kot drugo kaznivo dejanje, saj ni vezan na pravno kvalifikacije v ovadbi) ali pa postopek izvede sama policija kot prekrškovni organ po Zakonu o prekrških (v nadaljevanju ZP-1). V slednjem primeru izda policija plačilni nalog in s tem je postopek zaključen. Nobene druge sankcije ni mogoče izreči. Denarna kazen (globa) pa je za nasilje v družini ni

primerna oblika sankcije, saj praviloma nasilnež zlorabi svojo moč nad oškodovanko še tako, da mora globo plačati sama oškodovanka.

Iz zgoraj prikazanih podatkov izhaja, da so se policisti v 6% zadev odločili za kvalifikacijo nasilnega dogodka kot prekršek po 4.odst. 6.čl. Zakona o varstvu javnega reda in miru (v nadaljevanju ZJRM), v ostalih zadevah pa za kaznivo dejanje. Na dejstvo, da se izvršitvena ravnanja prekrška po 4.odst. 6.čl. ZJRM izrecno ali smiselno prekrivajo s kaznivim dejanjem po 191.čl. KZ-1, je bilo po sprejemu KZ-1 večkrat opozorjeno na različnih strokovnih posvetih. Ob takšni nejasnosti je pričakovano, da so se policisti v nekaterih posamičnih primerih odločili za opredelitev dejanja kot prekršek. Vendar pa **analiza zadev, ko je bilo dejanje opredeljeno kot prekršek in ne kot kaznivo dejanje, kaže, da kvalifikacija v konkretnih primerih ni bila ustrezna.** Pri tem izstopata naslednja dva primera:

Storilec je od jutra pil in v dopoldanskem času zmerjal ženo, jo pričel daviti, z glavo tolkel v omaro, jo zbil po tleh in z glavo udaril v tla. Po dogodku se je storilec umiril, oškodovanka pa je o dogodku obvestila hčerko, ki je poklicala policijo. Izdan mu je bil plačilni nalog. Ob 13h istega dne je zopet zmerjal oškodovanko in jo udaril. Policija mu je ponovno izdala plačilni nalog in dejanje opredelila kot prekršek po 4.odst. 6.čl. ZJRM in ga pridržala po 2.odst. 109.čl. ZP-1. Po navedbah oškodovanke je bil nasilen že tudi v preteklosti. Storilec je v istem dnevu prejel plačilne naloge v skupni višini 1.584 eurov.

Storilcu je bila zaradi nasilja nad izvenzakonsko partnerko že izrečena prepoved približevanja (in tudi podaljšana do 60 dni). Že več let se vdaja alkoholu in v vinjenem stanju postane agresiven ter izvaja psihično in fizično nasilje nad oškodovanko. Zaradi poškodb oškodovanka vedno potrebuje zdravniško pomoč. Kritičnega dne je kršitelj oškodovanko zopet fizično napadel, kar je vztrajno nadaljeval tudi ob prihodu policije, vpričo njunih mladoletnih otrok. Policisti so dejanje opredelili kot prekršek po 4.odst. 6.čl. ZJRM, mu izrekli prepoved približevanja in ga pridržali po 2.odst. 109.čl. ZP-1.

Opredelitev dejanja kot prekrška v odredbi, s katero so policisti izrekli ukrep prepovedi približevanja, pa v nekaterih zadevah ni bila dokončna. V eni zadevi, kjer je dejanje sicer kvalificirala kot prekršek, je tako policija zapisala, da »bodo policisti nadaljevali z zbiranjem obvestil v smislu ugotovitve elementov kaznivega dejanja po 191.čl. KZ-1«. (V spisu ni podatka, da je bila pozneje tudi vložena ovadba.) V drugi zadevi pa je bilo v spisu navedeno, da je policija 3 dni po dogodku (in izdani odredbi zaradi prekrška po 4.odst. 6.čl. ZJRM) opravila dodatne razgovore in vložila ovadbo za kaznivo dejanje po 191.čl. KZ-1. Po določilu 12.čl. ZP-1 je potrebno v takšnem primeru začeti postopek o prekršku prekiniti do pravnomočne odločbe v kazenskem postopku. Če bo povzročitelj nasilja v kazenskem postopku spoznan za krivega storitve kaznivega dejanja, se mu bo v izrečeno kazen za kaznivo dejanje vštela globa za prekršek (če jo je storilec plačal še pred prekinitvijo postopka o prekršku. Na takšen način se v določeni meri sicer »sanira« prvotno neustrezno pravno kvalifikacijo, vendar naj bi se to zgodilo le v izjemnih

primerih. Policisti morajo torej že na kraju dogodka zbrati dovolj informacij, ki utemeljujejo kvalifikacijo dejanja kot prekršek ali kot kaznivo dejanje.

Šele septembra 2009 je Vrhovno sodišče v odločbi št. I Ips 194/2009 postavilo jasnejšo razmejitev med prekrškom po 4.odst. 6.čl. ZJRM in kaznivim dejanjem po 191.čl. KZ-1. Navedena odločba preko interpretacije zakonskih znakov kaznivega dejanja po 191.čl. KZ-1 namreč razmejuje tudi to kaznivo dejanje od prekrška po 4.odst. 6.čl. ZJRM (posredno, ker predmet odločanja Vrhovnega sodišča ni bila primerjava med nevedenim prekrškom in kaznivim dejanjem po 191.čl. KZ-1) predvsem z naslednjimi poudarki:

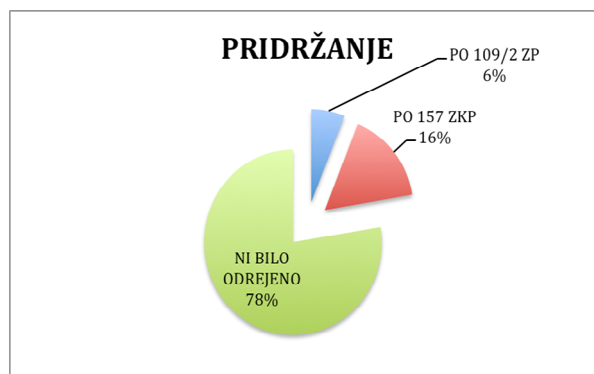
- pri kaznivem dejanju po 191.čl. KZ-1 bo praviloma podana določena kontinuiteta ravnanja storilca; enkratna uporaba fizične sile bo praviloma lahko predstavljala kakšno drugo kaznivo dejanje,
- »spravljanje v podrejen položaj« ni zgolj ena od alternativno navedenih oblik kaznivega dejanja po 191.čl. KZ-1, ampak posledica, ki mora biti podana pri vsakem od izvršitvenih ravnanj.

Treba pa je poudariti, da je s takšnim stališčem Vrhovno sodišče nakazalo smernice za razmejevanje prekrška po 4.odst. 6.čl. ZJRM in kaznivega dejanja po 191.čl. KZ-1²⁷, še vedno pa ostaja nejasna razmejitev med navedenim prekrškom in drugimi kaznivimi dejanji s podobnimi izvršitvenimi ravnanji (kaznivo dejanje nasilništva po 296.čl. KZ-1 in kaznivo dejanje ogrožanja varnosti po 135.čl. KZ-1). Vse navedene težave z razlikovanjem prekrška in podobnih kaznivih dejanj bi se rešile s črtanjem prekrška po 4.odst. 6.čl. ZJRM, kar bi imelo za posledico obravnavanje vseh povzročiteljev nasilja v kazenskem postopku (vrsta kaznivega dejanja pa bi bila odvisna od teže in pogostosti nasilja).

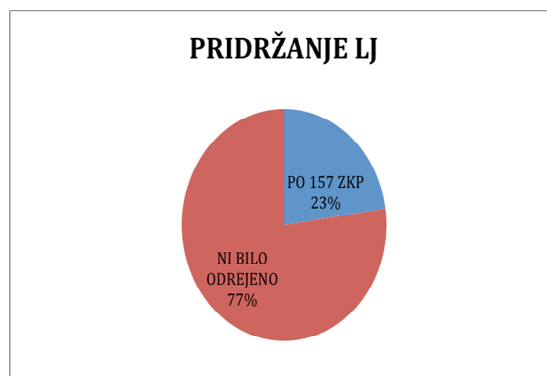
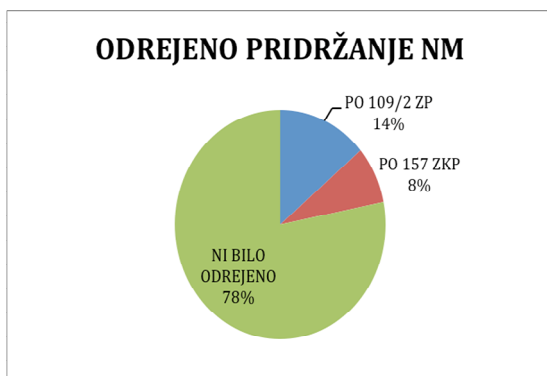
²⁷ Na osnovi takšnih smernic pa je Višje sodišče v Ljubljani v sodbi II Kp 973/2009 zapisalo: »Kaznivo dejanje nasilja v družini, tako kot je opredeljeno v 1. odst. 191. člena KZ-1, je po svoji biti tako imenovano kolektivno kaznivo dejanje. Torej ne zadošča zgolj samo en fakt grdega ravnanja ali pretepanja, ponižnega ravnanja oziroma ostalih izvršitvenih oblik, ki so navedena v 1. odst. 191. člena KZ-1 (...). To pa pomeni, da je obstoj kaznivega dejanja vezan na več prepovedanih ravnanj in ne samo na en "prekršek".« Če storilec torej izpolni katerega od izvršitvenih ravnanj iz 191.čl. KZ-1, je podan prekršek in ne to kaznivo dejanje.

PRIDRŽANJE POVZROČITELJA NASILJA

ODREJENO PRIDRŽANJE	
PO 109/2 ZP	12
PO 157 ZKP	32
NI BILO ODREJENO	153

V večini zadev pridržanje ni bilo odrejeno. Delež pridržanih storilcev se med PU Ljubljana in Novim mestom ne razlikuje, razlikuje pa se temelj za pridržanje; medtem ko so policisti PU Ljubljana storilca vedno pridržali po Zakonu o kazenskem postopku (v nadaljevanju ZKP), so ga policisti PU Novo mesto pridržali v nekaj zadevah tudi po ZP-1, kot izhaja iz spodnjih grafov.

Pridržanje je bilo odrejeno ali zaradi vinjenosti storilca, ki je z nasiljem nadaljeval še po prihodu policistov ali pa zaradi zbiranja obvestil o kaznivem dejanju. V nekaterih primerih je bil ukrep prepovedi približevanja izrečen šele ob prenehanju pridržanja in takšno ravnanje je ustrezno. Med temi zadevami je nekaj takšnih, kjer mu je bila hkrati tudi že vročena pisna odredba o izrečenem ukrepu. V nekaterih zadevah pa je bila pisna odredba vročena pozneje. Tako so ravnali policisti v naslednji zadevi:

Žrtev prijavi dejanje ob 4.00 (zunajzakonski partner jo je zmerjal, davil in udaril po obrazu). Policisti ob prihodu na kraj dogodka odredijo pridržanje po ZKP. Ukrep je ustno izrečen ob 8.00 in takrat je tudi odpravljeno pridržanje. Pisna odredba mu vročijo ob 10.30.

Kot neprimerne ocenjujem zadeve, kjer je bil najprej izrečen ukrep prepovedi približevanja, nato (ali istočasno) pa je bilo še odrejeno pridržanje. Takšno ravnanje je problematično z dveh vidikov:

- če je oseba pridržana, ji je s tem onemogočeno tudi približevanje oškodovancu, in je zato ukrep prepovedi približevanja v času pridržanja nesmiseln,
- takšna situacija pa tudi pomeni kopičenje ukrepov, kar je nesprejemljivo tudi z vidika načela stopnjevanja ukrepov.

Na navedeno problematiko je opozorilo tudi sodišče ob obravnavi naslednje zadeve:

Ob izreku prepovedi približevanja je bil storilec pridržan po ZKP, v času pridržanja mu je bila vročena pisna odredba (iz pridržanja je bil izpuščen 13 ur po vročitvi odredbe). Sodišče je ob presoji izrečenega ukrepa (ko je bil storilec še v pridržanju) zapisalo: »Odredba je preuranjena... Osumljenec je v pridržanju, kar pomeni, da mu je s hujšim ukrepom onemogočeno, da bi ogrozil življenje oškodovanke... Policija se bo po tem, ko bo zbrala dokaze o kaznivem dejanju, odločila za privedbo pred preiskovalnega sodnika ali pa bo zagotovila varnost z milejšim ukrepom – prepovedjo po ZPol... Iz navedenega razloga se sodišče ni spuščalo v vsebinsko presojo prepovedi, ugotovilo je zgolj, da istočasno dveh ukrepov zoper istega osumljenca pojmovno ni mogoče izreči.« V konkretni zadevi storilec po preteku pridržanja ni bil priveden k preiskovalnemu sodniku (po posvetu z državnim tožilcem), ampak je bil izpuščen. Po dveh dneh je bil storilec torej izpuščen, prepovedi pa tudi več ni bilo, ker je preiskovalni sodnik zaradi sočasnega pridržanja ni podaljšal.

Analiza zadev je tudi pokazala, da policisti odredijo pridržanje po različnih temeljih; ali po 2.odst 109.čl. ZP-1 ali pa po 2.odst. 157.čl. ZKP. Ob tem je treba poudariti, da je bilo pridržanje po 2.odst. 109.čl. ZP-1 odrejeno tudi, če so policisti dejanje kvalificirali kot kaznivo dejanje. Takšno ravnanje ni ustrezno. Če je storilec ob prihodu policistov vinjen in nadaljuje z grožnjami oškodovancu, ga je mogoče pridržati po 2.odst. 109.čl. ZP-1 le, če je bil zaloten pri storitvi prekrška in ne kaznivega dejanja. V primeru kvalifikacije dejanja kot kaznivega dejanja pa je mogoče takšnega storilca pridržati le po ZKP.

V dveh zadevah se je še posebej izrazito pokazalo **kopičenje ukrepov**, ker preiskovalni sodnik ni upošteval podatka (ali pa z njim ni razpolagal), da je storilcu v času odločanja o podaljšanju ukrepa do 10 dni tudi odvzeta prostost:

Storilcu je bil izrečen ukrep po ZPol, takoj je bilo tudi odrejeno pridržanje, ki se spremenilo v pripor in nato v prepoved približevanja po ZKP. V času, ko je bil v priporu, je sodišče podaljšalo tudi prepoved približevanja, ki so jo izrekli policisti.

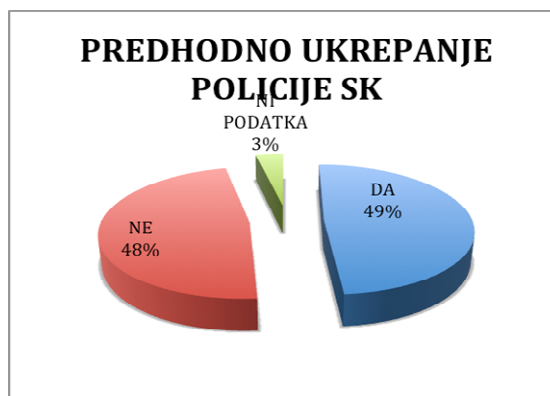
Storilcu so policisti izrekli prepoved približevanja, naslednji dan je prepoved kršil, zato so ga policisti pridržali po ZKP. Čeprav sodišče ve, da je pridržan,

podaljša policijski ukrep do 10 dni in v obrazložitvi celo zapiše, da je bil storilec zaradi kršitve ukrepa pridržan iz pripornih razlogov, s čimer naj bi utemeljilo potrebo po podaljšanju ukrepa.

PREDHODNO UKREPANJE POLICIJE

Iz podatka o predhodnem ukrepanju je mogoče ugotavljati predvsem, ali so žrtve že pred izrekom ukrepa prepovedi približevanja kdaj prijavile nasilje. V vseh primerih, kjer je policija že posredovala zaradi nasilja in izrekla povzročitelju nasilja ali plačilni nalog ali pa vložila ovadbo za kaznivo dejanje, pa se kažejo predhodni ukrepi za neučinkovite. Pomembna bi bila ugotovitev, ali so že pred izrekom ukrepa povzročitelja nasilja ali žrtev obravnaval tudi na CSD. Iz tega podatka bi bilo mogoče ugotoviti razliko v učinkovitosti posredovanja policije v primerih, ko je bilo policijskemu ukrepu pridruženo tudi obravnavanje na CSD za razliko od primerov, kjer je ostalo zgolj pri represivnem ukrepu. Tuje raziskave namreč kažejo, da imajo represivni ukrepi kratkotrajni učinek, če se v obravnavanje nasilja ne vključijo socialne službe. Dolžnost policije, da mora v 24 urah, ko izve za nasilje v družini, obvestiti CSD, je določena v Pravilniku o sodelovanju policije z drugimi organi in organizacijami pri odkrivanju in preprečevanju nasilja v družini. Vendar pa je bil ta pravilnik sprejet marca 2010, v raziskavi pa smo analizirali zadeve pred njegovim sprejemom. Zato domnevamo, da po sprejemu navedenega pravilnika CSD obravnava vsak primer nasilja, ki ga zazna policija, četudi ne izreče ukrepa prepovedi približevanja.

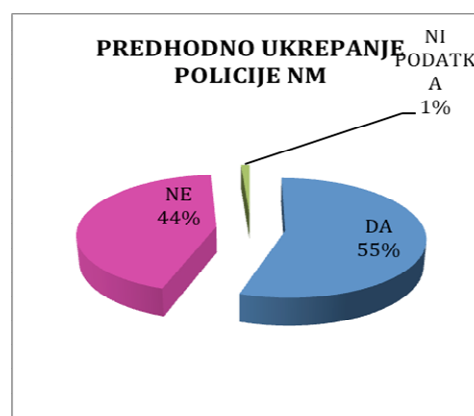
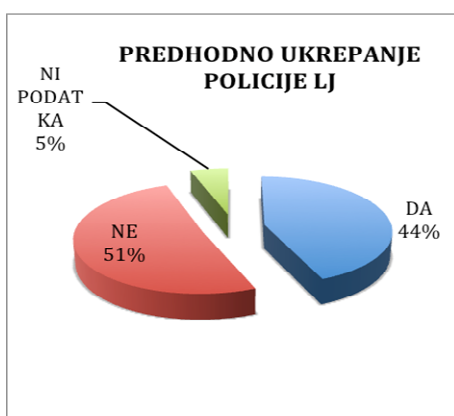
PREDHODNO UKREPANJE POLICIJE		
DA	NE	NI PODATKA
96	94	7

Podrobneje prikazujem načine ukrepanja na področju PU Ljubljana, pri čemer je treba pojasniti, da vsa predhodna ukrepanja niso bila nujno vezana le na nasilje v družini, ampak tudi na druga protipravna ravnanja storilca.

VRSTA PREDHODNEGA UKREPANJA – PU Lj	
1x IZDAN PLAČILNI NALOG	13
VEČ KRAT IZDAN PLAČILNI NALOG	9
1X VLOŽENA OVADBA	3
VEČ KRAT VLOŽENA OVADBA	20
ŽE OBSOJEN	3

Pri predhodnem ukrepanju policije je nekaj občutnejših razlik med PU Ljubljana in PU Novo mesto, zato prikazujem podatke tudi ločeno za ti dve policijski upravi.

VROČITEV PISNE ODREDBE

Po 39.a čl. ZPol izeče policist prepoved približevanja ustno, v roku, ki ne sme biti daljši od šestih ur, pa mu vroči še pisno odredbo o izrečenem ukrepu. Med analiziranimu zadevami je bilo 19 takšnih, kjer je bila storilcu ob izreku ukrepa takoj vročena tudi pisna odredba. Pričakovali bi, da so to zadeve, ko je bilo storilcu odrejeno pridržanje in je bil ukrep izrečen po prenehanju pridržanja in takrat tudi vročena pisna odredba. Vendar niso vse zadeve take. Žal pa iz zapisov v spisih ni bilo mogoče ugotoviti v vseh zadevah, kako je delovanje policije potekalo v takšnih primerih. V nekaterih zadevah je bilo sicer ugotovljeno, da je žrtev prišla na policijsko postajo in tam prijavila nasilje, policisti pa so najprej zbrali potrebne podatke in nato poiskali storilca ter mu ob ustnem izreku že tudi vročili pisno odredbo. V nekaterih zadevah pa storilec ob intervenciji ni bil izsleden, v času, ko so ga policisti iskali, pa so tudi že pripravili pisno odredbo, ki so mu jo vročili ob ustnem izreku.

V petih zadevah (3% vseh zadev) pa je bil zakonski rok za vročitev prekoračen. Razlogi za prekoračitev roka:

- v eni zadevi storilca ni bilo mogoče najti na naslovu, ki ga je navedel ob ustnem izreku, zato je bila pisna odredba pribita na oglasno desko in je od ustnega izreka do objave na oglasni deski preteklo 6 ur in 25 minut

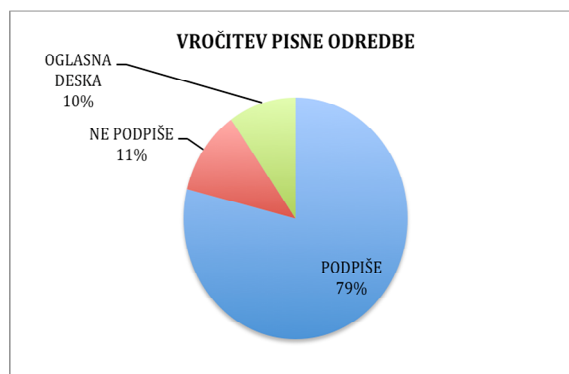
- v dveh zadevah je bilo ob ustnem izreku odredbe storilcu odrejeno tudi pridržanje in je bila storilcu pisna odredba vročena očitno po prenehanju pridržanja (o neprimernosti pridržanja po ustni odredbi je bilo v tej analizi že razpravljano),
- v dveh zadevah pa iz spisa ni razvidno, kaj bi bili lahko razlogi za prekoračitev zakonskega roka za vročitev pisne odredbe (v eni zadevi je od ustnega izreka do vročitve pisne odredbe preteklo 7 ur 35 minut, v drugi pa kar 23 ur 50 minut – v slednji storilec in žrtev ne živita več skupaj, zato ukrep ni zajemal izselitve storilca iz njegovega stanovanja).

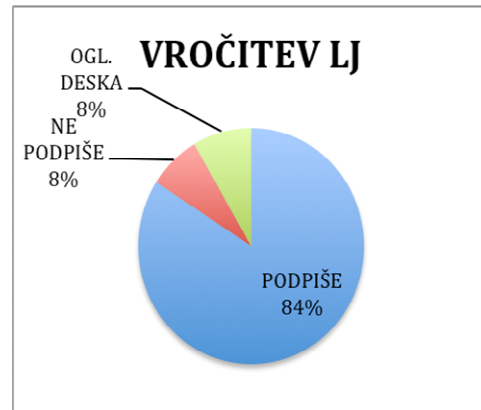
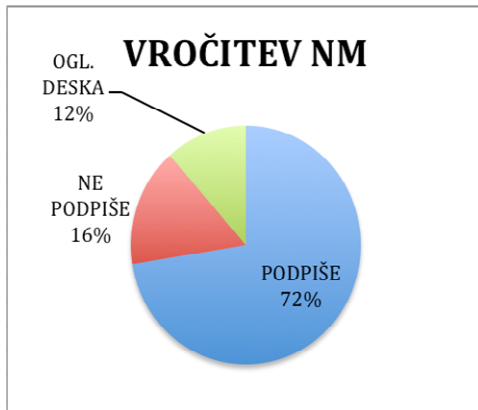
ČAS OD IZREKA USTNE ODREDBE DO VROČITVE PISNE ODREDBE	
VROČITEV OB IZREKU	19
V TREH URAH	86
OD 3 DO 6 UR	55
VEČ KOT 6 UR	5
NI PODATKA	33

V grafu so zajete le zadeve, pri katerih je bila v spisu navedena ura vročitve (165 zdev).

VROČITEV PISNE ODREDBE	
PODPIŠE	154
NE PODPIŠE	22
OGLASNA DESKA	19
NI PODATKA	4

NADZOROVANJE UKREPA IN KRŠITVE UKREPA

Nadzor nad izvajanjem ukrepa smo lahko ugotavljali le za ukrepe, izdane na področju PU Novo mesto, saj v spisih s področja PU Ljubljana v več kot polovici zadev ni bilo podatka o tem.

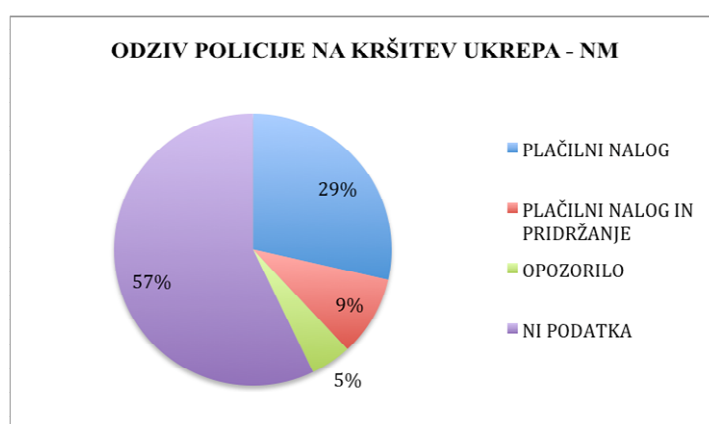
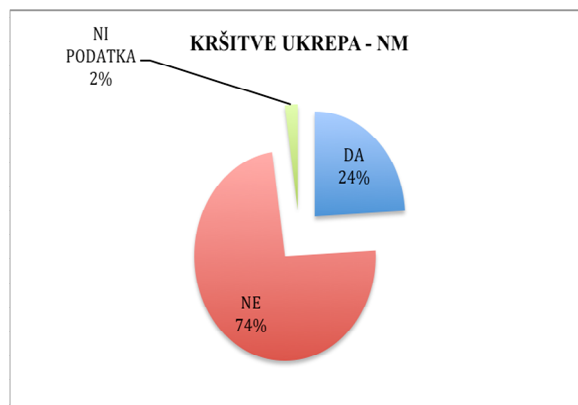
Za PU Novo mesto je iz opravljene analize razvidno, da policija skrbno in zelo pogosto nadzoruje spoštovanje izrečenega ukrepa. Tako je v primeru podaljšanja ukrepa do 10 dni s strani sodišča spoštovanje prepovedi nadzirala v povprečju enkrat na dan, in sicer v 53% primerov. V 42% primerov je policija spoštovanje prepovedi nadzirala dva- do trikrat na dan. Tudi v primeru podaljšanja do 60 dni je spoštovanje ukrepa nadzirala policija v povprečju vsaj enkrat na dan, ali celo večkrat na dan. Praviloma policisti pridejo k oškodovanki in jo vprašajo, ali je storilec kršil prepoved, redkeje to storijo v telefonskem pogovoru.

Na doslednost policistov pri nadzoru spoštovanja ukrepa kaže tudi naslednja zadeva:

Ob izreku ukrepa po ZPol je bilo odrejeno pridržanje po ZKP, zoper pridržanega je preiskovalni sodnik odredil pripor, ki pa je bil nadomeščen s prepovedjo približevanja po ZKP in to prepoved je nadzorovala policija - v mesecu in pol je opravila 52 kontrol. V spisu je zapisana izjava oškodovanke, da se ne strinja s tako pogostimi kontrolami in želi, da se sploh ne izvajajo.

Zaradi že navedenih težav s pridobivanjem podatkov glede nadzorovanja (in kršitev ukrepov) smo v analizo kršitev ukrepov spet zajeli le ukrepe, ki so bili izrečeni na PU Novo mesto.

KRŠITVE UKREPA	
DA	21
NE	64
NI PODATKA	2

ZPol določa, da se kršitelja kaznuje z globo 400 eurov. Vprašljiva je smiselnost takšnega sankcioniranja povzročitelja nasilja zaradi že navedene neučinkovitosti denarnih kazni in velike verjetnosti, da bo kazen moral plačati oškodovanec. Predlog Zakona o nalogah in pooblastilih policije²⁸ spreminja sedanji 39a.čl. ZPol v delu, ki določa sankcijo za kršitev izrečenega ukrepa prepovedi približevanja. Predlagani 57.čl. dviguje globo iz 400 na 800 eurov, če pa kršitev ponovi, ga policisti pridržijo. Na takšen način je sicer zagotovljena stopnjevanost ukrepov. Po mojem mnenju pa je najustreznejša rešitev v primeru ponavljanja kršitev prepovedi privedba storilca k preiskovalnemu sodniku zaradi možnosti odreditve pripora, kar pa omogoča že sedanja zakonodaja.

Neustreznost navedene zakonske rešitve za kršitelje prepovedi približevanja izhaja tudi iz naslednjega primera:

Sin je bil nasilen do matere in sestre, zato mu je bil izrečen ukrep prepovedi približevanja. Zaradi kršitve ukrepa je policija v skladu z ZPol izdala plačilni nalog, policist pa se je posvetoval s preiskovalno sodnico in državnim tožilcem zaradi morebitne privedbe osumljenca in o tem zapisal: »Po opravljenih konzultacijah je bilo ugotovljeno, da s kršitvami ukrepa ne gre za neposredno

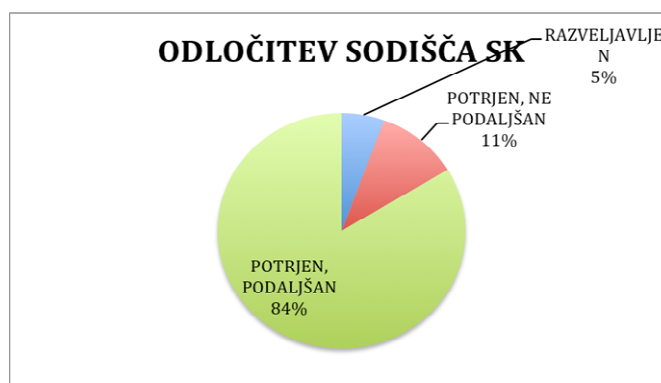
²⁸ http://www.mnz.gov.si/si/zakonodaja_in_dokumenti/predlogi_predpisov/

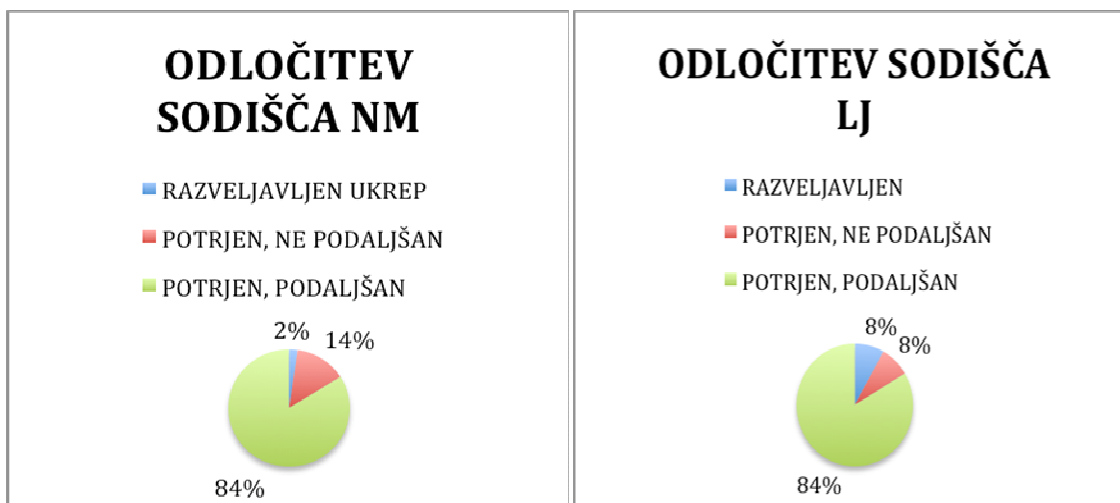
ogrožanje življenja oškodovank«. Zato osumljenca niso privedli k preiskovalnemu sodniku, so pa na policijski postaji z njim opravili razgovor in mu ponovno pojasnili pomen in vsebino prepovedi. Čez nekaj dni je ponovno kršil ukrep in spet mu je bil izdan plačilni nalog. Tri dni po izteku ukrepa je bilo ponovno prijavljeno nasilje, policisti izdajo plačilni nalog zaradi prekrškov po 4.odst. 6.čl. in 1.odst. 22.čl. ZJRM in odredijo pridržanje. Povzročitelju nasilja so bili tako v manj kot mesecu dni izdani plačilni nalogi v skupnem znesku skoraj 2.000 eurov.

PRESOJA PREISKOVALNEGA SODNIKA PO 4. odst. 39a. čl. ZPol

Preiskovalni sodnik vsako pisno odredbo preizkusi in jo lahko razveljavi, potrdi in podaljša do skupnega trajanja 10 dni ali pa le potrdi brez podaljšanja. Preiskovalni sodnik je 83% odrejenih ukrepov podaljšal, 11% le potrdil brez podaljšanja, 5% pa jih je razveljavil (pri dveh zadevah pa ni bilo v spisu podatka o odločitvi sodišča).

ODLOČITEV SODIŠČA		
RAZVELJAVLJEN	POTRJEN, NE PODALJŠAN	POTRJEN, PODALJŠAN
11	21	164

Razlogi za odločitev sodišča, ko ukrep potrdi, ne pa podaljša:

1. policija ne prikaže predhodnega nasilja oz. njegovega trajanja
 Prevladujoč razlog za potrditev ukrepa, ne pa tudi za njegovo podaljšanje, je po utemeljitvi preiskovalnega sodnika enkratnost dogodka oziroma neizkazanost dlje časa trajajočega nasilja. V skladu z 39a.čl. ZPol morajo policisti v pisni odredbi med drugim navesti tudi trajanje nasilja oziroma ogrožanja varnosti oškodovanca, kar je policija v nekaterih zadevah naredila pomanjkljivo ali sploh ne. Navedene odločitve sodišča ponazarjam z nekaterimi zadevami:

Vpričo 4-letne hčerke je izvenzakonski partner oškodovanko zmerjal in porinil tako, da je padla. Hčerka je močno jokala. Po izjavi oškodovanke je storilec nasilen 3 leta. Sodišče ne podaljša ukrepa, »saj iz podatkov spisa ni razvidno predhodno nasilno vedenje«.

Policija se odzove na anonimni klic, ker se iz hiše sliši vpitje. Storilec je grobo pretepel ženo. Odpeljana je bila v bolnico in iz zapisov v spisu je sklepati, da zaradi poškodb ni bila sposobna dati izjave. Sodišče ne podaljša ukrepa, ker »iz predloženega ni razvidno dotedanje grdo ravnanje osumljenca, ni razvidno, da bi bile že prej kakšne intervencije ... gre le za enkratni dogodek«.

Sin je žalil starša, jima grozil, da ju bo ubil in razbil vrata. Odredba ni podaljšana, ker »iz listin ni bilo razvidno daljše grdo ravnanje oz predhodne intervencije policije«.

V naslednji zadevi pa ocenjujem **odločitev sodišča kot neustrezno** oziroma so bili navedeni razlogi neustrezni, saj je sodnik očitno štel kot »dokaz« o trajanju nasilja le predhodne intervencije policije. Iz poznavanja dinamike nasilja v družini je potrebno razumeti, zakaj žrtve nasilje težko prijavijo oziroma zakaj ga nekatere

doživljajo nekaj let, ne da bi ga prijavile. Trajanje nasilja je tako treba ocenjevati tudi iz izjav oškodovancev in morebitnih drugih oseb. Kratek opis navedne zadeve:

Sodišče potrди ukrep, ga pa ne podaljša do 10 dni, ker naj bi šlo za enkraten dogodek in kot argument vzame izjavo oškodovanke, da dosedanjih dogodkov ni prijavila policiji. V opisani zadevi je odločitev sodnika nenavadna zato, ker je nasilje potrdila tudi oškodovankina hčerka, kar pa sodnik očitno ne šteje za zadostno.

2. ukrep ni podaljšan, ker je bila storilcu odvzeta prostost (storilec je bil pridržan zaradi nadaljevanja groženj ob izreku ukrepa ali kasneje zaradi kršitve ukrepa)

3. sodišče šteje 48-urno trajanje ukrepa za zadosten ukrep

Ukrep potrjen, ne pa tudi podaljšan z obrazložitvijo: »Sodišče ocenjuje, da bo 48-urna prepoved približevanja na storilca vplivala vzgojno, da preneha z nasiljem nad staršema«. Takšna odločitev se v konkretnem primeru ne zdi ustrezna, saj je sin grozil staršema že 15 let, iz strahu sta večkrat prespala pri sosedu, policija pa je zaradi nasilja že posredovala.

Storilec že 5 let izvaja psihično in fizično nasilje nad 87-letnim stricem, za katerega mora skbeti po sklepu o dedovanju. Preiskovalni sodnik je ukrep potrdil, ne pa tudi podaljšal in v obrazložitvi navedel: »Preiskovalni sodnik je ukrep potrdil, ker gre za utemeljen in resen opomin obdolžencu, da preneha z nasiljem nad oškodovancem, za katerega mora skrbeti in ga preživljati tako, da bo spoštoval njegovo človekovo dostojanstvo in osebno nedotakljivost«.

4. podaljšanje ni potrebno, ker se je žrtev umaknila v varno hišo

Zaradi navedenega razloga preiskovalni sodnik ni podaljšal ukrepa le v eni zadevi. Umik v varno hišo že po izrečenem ukrepu prepovedi približevanja oškodovanki in njenemu stanovanju je okoliščina, ki bi lahko utemeljevala le ne-podaljšanje ukrepa v delu, ki zajema prepoved približevanja oškodovankinemu stanovanju (ker tam več ne biva), še vedno pa bi bilo primerno podaljšati ukrep glede približevanja oškodovanki. Vendar pa tudi ni mogoče trditi, da ni utemeljelo podaljšanje prepovedi približevanja oškodovankinemu prebivališču zato, ker se je oškodovanka umaknila v varno hišo. Vse takšne primere je treba natančno proučiti in upoštevati posebnosti konkretnih primerov.

Razlogi za razveljavitev ukrepa:

1. niso podani razlogi za sum, da bo osumljeni nadaljeval z nasiljem oz. v bodoče ogrozil varnost oškodovanca

16-letnik je prijavil očeta, da ga je pretepel, tudi v zadnjih dveh letih naj bi to večkrat storil. Sodišče je ukrep razveljavilo z utemeljitvijo: »Sodnik ocenjuje, da dosedanje ugotovitve ne napotujejo na sklep, da bo s takšnim ravnanjem osumljeni nadaljeval...«

2. v odredbi ni pravne kvalifikacije dejanja

Preiskovalni sodnik je razveljavil odredbo, ker v njej ni bilo kvalificirano kaznivo dejanje, ampak je bilo zgolj navedeno, da gre za kaznivo dejanje z elementi nasilja. Policija je po razveljavitvi izdala novo odredbo, v kateri je dejanje opredelila kot kaznivo dejanje po 191.čl. KZ-1, to odredbo pa je preiskovalni sodnik potrdil in podaljšal do 10 dni.

3. ni dokazov, da bi bilo izvršeno kaznivo dejanje

Storilec je zadnje tri tedne oškodovanko – bivšo partnerko nadlegoval po telefonu, udaril po njenem avtomobilu, jo zalezoval in otipaval na skupnem del mestu. Ukrep je sodišče razveljavilo, ker odredba ni vsebovala zakonskih znakov kaznivega dejanja po 191.čl. in 171.čl. KZ-1, saj dejanja niso konkretno opredeljena.

4. odredba ni dovolj utemeljena

Sin je več kot leto nasilen do staršev, preiskovalni sodnik odredbo najprej razveljavi, ker ni bila dovolj utemeljena. Zoper takšno njegovo odločitev se pritožita starša in navedeta razloge za izselitev sina, zato preiskovalni sodnik odredbo podaljša do trajanja 10 dni.

5. bližnje razmerje po Zpol ni podano

Storilec in oškodovanka sta bila v zvezi 14 dni leta 2005. Od takrat ji storilec grozi, zasleduje z avtomobilom, stoji pred hišo. Preiskovalni sodnik razveljavi odredbo, ker varovana oseba ne sodi v krog oseb po 39a. čl. Zpol.

6. ni poskrbljeno za namestitev mladoletnega storilca

17-letnik je izvajal nasilje nad staršema. Odredba je razveljavljena, »ker niso bili podani pogoji za izrek, saj ni bilo poskrbljeno za varstvo mladoletnega kršitelja. Iz dokazil ne izhaja, kdo naj bi v primeru, če bi bila odredba potrjena, poskrbel za njegovo varstvo«.

7. vsebinske pomanjkljivosti odredbe

Storilec je ženo udaril v obraz, iz rok ji je izpulil njuno hči, ki ji je ni hotel vrniti. Odredba je bila razveljavljena iz naslednjih razlogov: ni podan konkreten opis kaznivega dejanja po 191.čl. KZ-1, ni podan utemeljen sum, da je osumljenec storil kaznivo dejanje, nevarnost ponavljanja je obrazložena pomanjkljivo, odredbi niso priloženi nobeni listinski dokazi, policija ni pridobila izjave osumljenca.

Odredba je razveljavljena, ker je pomanjkljiva: ni razvidno, zakaj je bila odredba sploh podana – ali gre za kaznivo dejanje ali za prekršek – tudi ni izjave oškodovanke.

8. izrečeni ukrep je preuranjen

V zadnjih mesecih pogostejši spori med partnerjema, udarci po obrazu. Odredba je razveljavljena z obrazložitvijo: »V tej fazi ni treba izreči prepovedi približevanja – doslej ni bilo nikakršnih prijav, ni predkaznovanosti... čeprav preiskovalni sodnik verjame doslej zbranim podatkom, da je do nasilja v preteklosti že prišlo, ocenjuje, da bo sedanja prijava lahko na osumljenca vplivala

v tolikšni meri, da se bo takšnih ravnanj v prihodnje izogibal, če pa ne, bo lahko ukrep izrečen v prihodnosti».

9. istočasno izvajanje pridržanja

Ob izreku prepovedi je bil storilec pridržan po ZKP, pridržanje je prenehalo šele 13 ur po vročitvi pisne odredbe. Preiskovalni sodnik je ukrep razveljavil in zapisal: »Odredba je preuranjena... Osumljeni je v pridržanju, kar pomeni, da je s hujšim ukrepom obdolženemu onemogočeno, da bi ogrozil življenje... Policija se bo po tem, ko bo zbrala dokaze o kaznivem dejanju, odločila za privedbo pred preiskovanega sodnika ali pa bo zagotovila varnost z milejšim ukrepom – prepovedjo po Zpol... Iz navedenega razloga se sodišče ni spuščalo v vsebinsko presojo prepovedi, ugotovilo je zgolj, da istočasno dveh ukrepov zoper istega osumljenca pojmovno ni mogoče izreči».

Pritožba zoper odločitev preiskovalnega sodnika

O pritožbi zoper odločbo preiskovalnega sodnika odloča izvenobravnavni sena. Iz podatkov v spisih je bilo mogoče ugotoviti, da so bile pritožbe vložene v osmih zadevah (5%), v katerih je preiskovalni sodnik potrdil in podaljšal ukrep do trajanja 10 dni. V sedmih zadevah je bila pritožba zavrnjena kot neutemeljena. V eni od navedenih zadev je sodišče posebej poudarilo, da *»senat ne odloča o osumljenčevi krivdi za kaznivo dejanje, temveč le o tem, ali so podani utemeljeni sum za storitev in razlogi za sum bodočega ogrožanja, ti pa so v konkretnem primeru po oceni senata podani (predkaznovanost)».*

Zanimiva je zadeva, v kateri je pritožbo vložila oškodovanka (v vseh ostalih jo je vložil povzročitelj nasilja):

Osumljeni je sredi noči prišel domov pijan, kričal na 65-letno mater, jo odvedel na balkon, tam razmetaval inventar preko ograje, mamo prijale za vrat, ji grozil, da jo bo vrgel z balkona, jo udaril po obrazu. Ob prerivanju pri vratih balkona, ker je ni pustil v hišo, ji je z vrati priprl prst. Dopoldne odide z doma in ji zagrozi, naj se pazi, ko se vrne. Nasilni dogodek je prijavil drugi sin oškodovanke, nasilje pa traja že dlje časa. Zoper sklep o podaljšanju ukrepa do 10 dni se pritoži oškodovanka, ker naj bi zoper sina podal lažno prijavo njen drugi sin (osumljenčev brat). Šlo naj bi le za manjši spor med njo in osumljencem in zato preklicuje vse obtožbe. Sodišče zavrne pritožbo z obrazložitvijo, da osumljenčevo nasilje izhaja iz izjave oškodovanke, osumljenčevega brata, ki je mamo že pred prijavljenim dogodkom videl krvavo, v spisu pa je tudi zdravniško potrdilo o poškodbah kot posledica nasilja osumljenca.

Le eni pritožbi je izvenobravnavni senat delno ugodil (vse ostale so bile zavrnjene) z obrazložitvijo:

Pritožbi se delno ugotovi in se ukrep delno spremeni tako, da se prepoved nanaša le na osebo in ne tudi na kraj, saj je oškodovanka zapustila domačijo in se preselila v varno hišo.

PODALJŠANJE UKREPA DO 60 DNI (39b. čl. ZPol)

V 22 zadevah (14%) je bil vložen predlog za podaljšanje ukrepa po 39b.čl. ZPol, za polovico je bil v spisih naveden podatek, da je sodišče predlogu ugodilo in ukrep podaljšalo.

ODLOČITEV O PREDLOGIH ZA PODALJŠANJE DO 60 DNI			
PREDLOGU UGODENO	PREDLOG ZAVRNJEN	NI PODATKA O ODLOČITVI SODIŠČA	SKUPAJ VLOŽENI PREDLOGI
11	9	2	22

Prevladujoči razlog za zavrnitev predloga je bil za sodišče podatek, da povzročitelj nasilja ukrepa ni kršil. Zgolj to dejstvo ne more biti razlog za zavrnitev predloga za podaljšanje, ampak je potrebna širša ocena obstoja suma, da bo osumljenec nadaljeval z ogrožanjem oškodovanca. Spoštovanje 10-dnevnega ukrepa predvsem kaže na to, da je bil izrečeni ukrep učinkovit, takšno ravnanje osumljencev pa ne more samo po sebi kazati, da po prenehanju pripovedi ne bo nadaljeval z nasiljem. Navajamo nekaj izsekov iz obrazložitve sodišča in ob vsaki zadevi podajamo kratek komentar:

»Izrečenega policijskega ukrepa ni kršil, zato sodnica ocenjuje, da niso izkazani zakonski pogoji za podaljšanje ukrepa, ker ni podan utemeljen razlog za sum, da bo s kršitvami nadaljeval. Poleg tega je bil o izrečenem ukrepu obveščen CSD, ki je po ZPND pristojen za nudenje pomoči žrtvi in povzročitelju in preiskovalna sodnica je prepričana, da se je CSD vključil v reševanje medsebojnih neurejenih odnosov med zakoncema in da ju bo usmerjal, kako naj se izogibata medsebojnim konfliktom in uredita medsebojne odnose, kršitelja pa opozoril na škodljive posledice zlorabe alkohola. Oškodovanka pa se tudi sama mora izogibati verbalnim sporom z bivšim možem in se obrniti na pomoč na CSD.« V tej zadevi je sicer podano dolgotrajno nasilje, pred ukrepom so bili storilcu že izdani 4 plačilni nalogi, oškodovanka je tudi že bila v varni hiši. V času ukrepa sta razvezana, vendar še živita skupaj. Navedene okoliščine dopuščajo oceno, da sklep sodišča ni ustrezen.

Osumljenec nad ženo več let izvaja psihično nasilje. Oškodovankin predlog za podaljšanje ukrepa je sodišče zavrnilo kot neutemeljen in navedlo: »Osumljenec ni kršil določene razdalje. V začetni fazi ji je poslal SMS, nato pa je s kršitvami prenehal. Sodišče meni, da se oškodovanka, ki se je od osumljenca odselila, lahko obnaša preventivno in se izogne osumljencu. Svoje družinsko življenje bo morala urejati preko CSD, ki ima za to primerna sredstva.« Argumentacija sodišča je v delu, ko prelaga odgovornost za preprečevanje nadaljnjega nasilja na oškodovanko (s tem, ko ji predlaga, da se osumljencu izogiba), vprašljiva.

37-letni sin je že več kot 20 let nasilen do matere in očima (ima tudi problem s prekomernim uživanjem alkohola), sodišče predlagano podaljšanje zavrne, ker »kršitve ukrepa niso bile ugotovljene, zakonski pogoji pa ne dopuščajo podaljšanja«. Sodišče oškodovanca napoti, naj sprožita postopek po ZPND in se pri preprečevanju nadaljnjih napadov obrneta na CSD, saj gre za zadeve reševanja sporov v družini. Iz takšne obrazložitve izhaja, da sodišče pojmuje nasilje v konkretni družini za zaseben problem družine.

Sodišče pri utemeljenosti predloga za podaljšanje ukrepa različno upošteva dejstvo, da se je oškodovanka po izreku ukrepa umaknila v varno hišo. V eni zadevi je to okoliščino sodišče štelo kot razlog za neutemeljnost predloga, v drugi pa je kljub tej okoliščini predlogu ugodilo:

Sodišče je predlogu za podaljšanje ugodilo in navedlo: »oškodovanka je kot finančno povsem odvisna od moževih denarnih sredstev, po odselitvi v varno hišo pa si mora urediti zdravstveno zavarovanje in na CSD urediti prejemanje denarne pomoči. Ker obstaja verjetnost, da bo pri omenjenih institucijah srečala moža, izraža strah, da bo uresničil večkrat podane grožnje, da jo bo ubil«

Oškodovanka je med trajanjem ukrepa odšla v varno hišo in predlagala podaljšanje ukrepa, ker mož ukrep krši. Sodišče predlog zavrne, »ker je oškodovanka sprejeta v varno hišo, kjer se ji kršitelj ne more približati in s CSD ima izdelan varnostni načrt, zato ni zakonskih pogojev za podaljšanje.« V navedeni zadevi traja nasilje že 40 let in že pred ukrepom je bila oškodovanka določeno obdobje v varni hiši.

ZAKLJUČNE UGOTOVITVE

Analiza 198 ukrepov prepovedi približanja po ZPol je imela dva namena:

- oceniti delo policije in sodišča pri obravnavanju zadev, v katerih je bil izrečen ta ukrep in opozoriti na morebitne neustrezne prakse,
- boljše spoznati značilnosti nasilja v družini, kjer je bila žrtev zaradi nasilja ogrožena do takšne mere, da je potrebovala (in praviloma sama poiskala) zaščito policije.

1. TEMELJNE ZNAČILNOSTI NASILJA V DRUŽINI

- V 77% zadev je nasilje prijavila sama žrtev, 10% so prijavili sorodniki žrtve, le 3% zadev so prijavile institucije (CSD in zdravstvene institucije).
- Ob prijavi nasilnega dogodka so vse žrtve navajale, da nasilje traja »že dlje časa« ali »več let«, malo pa jih je konkretnije opredelile trajanje doživljanja nasilja.
- Zaradi nasilja v družini je policija že ukrepala v približno polovici primerov na različne načine: izdala plačilne naloge, vložila ovadbe, pridržala nasineža, že izdala ukrep prepovedi približevanja. To pomeni, da je polovica žrtv prijavila nasilje šele po nekajletnem trajanju nasilja. Kot pojasnilo, zakaj niso nasilje

prijavile že prej, navajajo predvsem strah pred nasilnežem ali pa se svojega položaja žrtve sramujejo.

- Analiza je pokazala, da posamični meseci niso pomembneje obremenjeni z nasiljem od ostalih – po številu prijav izstopata nekoliko le junij in december. Največ nasilnih dogodkov pa je prijavljenih med 18.00 in 22.00 uro.
- 97% storilcev je moških, 3% pa žensk. Vse ženske storilke, zajete v analizo, so izvajale nasilje nad starši (v enem primeru nad taščo), v nobenem primeru nad partnerjem.
- Med povzročitelji nasilja jih je polovica mlajših od 40 let, 3% je starejših od 70 let (med njimi je bila tudi invalidna oseba), 1% pa je mladoletnih. Mladoletniki so bili vedno nasilni do svojih staršev.
- V izrečenih ukrepih je bila določena prepoved približevanja 227 polnoletnim žrtvam (39 žrtev pa je bilo mladoletnih).
- Med polnoletnimi žrtvami je bilo 12% moških; vsi razen enega so bili žrtve nasilja s strani moškega nasilneža, le eden s strani ženske – sestre.
- Analizirali smo odnose med storilcem in žrtvijo in ugotovili naslednje: med žrtvami prevladujejo žene in izvenzakonske partnerice storilca (48%), 19% žrtev so starši storilca, skupino 20% pa predstavljajo njegovi otroci (med katerimi prevladujejo mladoletni otroci).
- 52% prekomerno uživa alkohol oziroma so bili vinjeni v času nasilnega dogodka.
- Ukrep prepovedi približevanja je bil izdan v 28% primerih zaradi izvajanja psihičnega nasilja (prevladujejo grožnje), v 72% pa zaradi fizičnega nasilja.

2. UGOTOVITVE GLEDE OBRAVNAVANJA ZADEV NA POLICIJI

V analizi smo ocenjevali le postopanje policije v tistih zadevah, v katerih je ocenila obstoj pogojev za izrek prepovedi približevanja. Ker nismo analizirali tudi ostalih primerov nasilja v družini, v katerih se policija ni odločila za izrek tega ukrepa (zaradi prevelikega števila teh zadev, ki jih v času raziskave ne bi bilo mogoče ustrezno analizirati), ni mogoče podati splošne ocene obravnavanja nasilja v družini s strani policije.

V okviru analiziranih zadev, ko policisti izrečejo prepoved približevanja, pa je mogoče delo policistov oceniti kot dobro. Nepravilnosti ali neustreznosti je zaslediti le pri manjšem delu zadev in jih ni mogoče oceniti kot splošne pomanjkljivosti pri obravnavanju zadev, kjer je policija izrekla prepoved približanja. Nekateri med njimi tudi kažejo na nerešena vprašanja delovanja drugih institucij (predvsem CSD). V nadaljevanju navajamo konkretne ugotovitve, ki jih je treba razumeti v okviru te splošne ocene:

Problem namestitve mladoletnih povzročiteljev nasilja

Policisti se srečujejo s težavami pri izrekanju ukrepa, kadar so povzročitelji nasilja mladoletne osebe zaradi nedorečene prakse oz. ukrepanja s strani CSD (in pomanjkanja pravnih podlag) glede namestitve takšne osebe,

Težave pri izreku ukrepa starejšim in invalidnim povzročiteljem nasilja

Kadar je ukrep izrečen starejši in/ali invalidni osebi, se policisti srečajo s težavo, ker takšna oseba potrebuje določeno nego in skrb. V eni zadevi so tako policisti sami poiskali

takšnemu povzročitelju nasilja ustrezno namestitev, vendar bi bilo ustrežneje, da bi tovrstne probleme reševal CSD.

Vrsta nasilja, zaradi katerega je bil izrečen ukrep

V 28% zadev je policija izrekla prepoved približevanja zaradi psihičnega nasilja (praviloma različnih oblik groženj), ki mu ni bilo pridruženo tudi fizično nasilje. To kaže na dobro razumevanje narave, dinamike in posledic nasilja v družini.

Zaščita otrok kot »posrednih« žrtev nasilja

Policija je le v četrtini primerov, ko je povzročitelj nasilja izvajal nasilje nad polnoletno oškodovanko, ob nasilju pa so bili prisotni tudi njuni skupni otroci, nasilnežu prepovedala približevanje tudi mladoletnim otrokom, čeprav je v večini primerov v nasilnem ravnanju prepoznala tudi kaznivo dejanje po 192.čl. KZ-1 (zanemarjanje otroka in surovo ravnanje). Glede potrebe po zaščiti otrok s prepovedjo približanja očitno nimajo enotnega mnenja niti državni tožilci, saj je v eni zadevi policija prepovedala približevanje le polnoletni oškodovanki in ne tudi njenemu otroku po posvetu z državnim tožilcem, prav tako pa je tudi sodišče razveljavilo en ukrep v delu, ki se nanaša na mladoletnega otroka s pojasnilom, da storilec ni nad otrokom nikdar izvajal nasilja.

Iz nekaterih zadev izhaja napačno razumevanje policistov, da prepoved približevanja materi otrok zajema tudi približevanje otrokom, kot so zapisali v obrazložitvi.

Nedosledna je tudi rešitev, ko se prepoved približevanja ne nanaša na otroka, je pa kot kraj, ki se mu povzročitelj nasilja ne sme približati, naveden tudi vrtec ali šola, ki jo otrok obiskuje. Ob takšni vsebini ukrepa bi se namreč lahko storilec približal otroku, ko bi bil izven razdalje, do katere se storilec ne sme približati VIZ.

Glede ukrepov, v katerih je storilcu prepovedano tudi približevanje otroku oziroma VIZ, ki ga otrok obiskuje, se v praksi pojavlja problem, da VIZ o tej prepovedi ni obveščen. To težavo bi bilo mogoč premostiti že z dogovorom med policijo in CSD, da CSD v takšnih primerih z ukrepom seznanijo VIZ oziroma s to dolžnostjo CSD dopolnijo ustrezen pravilnik, ki določa delo CSD pri obravnavanju nasilja v družini. Pa tudi v zadevah, kjer je bilo storilcu prepovedano približevanje VIZ v spisih ni bilo podatka, da bi policija preverjala morebitne kršitve pri VIZ (vedno je glede nadzora spoštovanja ukrepa kontaktirala le oškodovanko – mati otrok).

Pravna kvalifikacija dejanja

V 6% zadev je policija dejanje opredelila kot prekršek in ne kot kaznivo dejanje. Kvalifikacija nasilnega ravnanja kot prekršek po 4.odst. 6.čl. ZJRM je kljub velikemu prekrivanju izvršitvenih ravnanj med navedenim prekrškom in kaznivim dejanjem po 191.čl. KZ-1 (in nekaterimi drugimi kaznivimi dejanji) mogoča, vendar res v izjemnih primerih. Analiza zadev, ko se je policija odločila za opredelitev dejanja kot prekršek, je pokazala, da je bila takšna kvalifikacija neustrezna, ker so bili v konkretnih primerih podani znaki kaznivega dejanja. Posledice opredelitve dejanja kot prekršek ali kot kaznivo dejanje so zelo pomembne pri nadaljnjem obravnavanju zadeve, zato bi morala policija, če se s tem vprašanjem srečuje tudi po letu 2009 (ki ga v raziskavo jismo zajeli), temu nameniti veliko pozornosti.

Pridržanje

V analiziranih zadevah je policija v 22% zadev odredila pridržanje povzročitelja nasilja. Kot neustrezna se je pokazala (neenotna) praksa policije pri pridržanju glede dveh vidikov:

1. Neustrezna je praksa v zadevah, ko policija najprej izreče ukrep prepovedi približevanja, nato pa (ali istočasno z izrekom) praviloma zaradi nadaljevanja z grožnjami v vinjenem stanju storilcu odredi še pridržanje. Če storilec ob prihodu policistov nadaljuje z nasilnim vedenjem, je treba najprej odrediti pridržanje, šele po prenehanju pridržanja pa mu izreči ukrep prepovedi približevanja.
2. Analiza zadev je tudi pokazala, da policisti odredijo pridržanje po različnih temeljih; ali po 2.odst. 109.čl. ZP-1 ali po 2.odst. 157.čl. ZKP. Ob tem je treba poudariti, da je bilo pridržanje po 2.odst. 109.čl. ZP-1 odrejeno tudi, če so policisti dejanje kvalificirali kot kaznivo dejanje. Takšno ravnanje ni ustrezno. Če je storilec ob prihodu policistov vinjen in nadaljuje z grožnjami oškodovancu, ga je mogoče pridržati po 2.odst. 109.čl. ZP-1 le, če je bil zaloten pri storitvi prekrška in ne kaznivega dejanja. V primeru kvalifikacije dejanja kot kaznivega dejanja pa je mogoče takšnega storilca pridržati le po ZKP.

Vročanje pisne odredbe

Več kot polovica pisnih odredb je vročenih v treh urah po ustnem uzreku ukrepa, V petih zadevah (3% vseh zadev) pa je bil zakonski rok šestih ur za vročitev prekoračen. Delež kaže na sicer redke primere in praviloma so povezani s težavami pri vročanju (storilec se npr. ne nahaja na naslovu, ki ga je navedel policiji), vendar mora policija dosledno spoštovati zakonsko določen rok.

Nadzorovanje spoštovanja prepovedi približevanja

Iz opravljene analize je razvidno, da policija skrbno in zelo pogosto nadzoruje spoštovanje izrečenega ukrepa. Tako je v primeru podaljšanja ukrepa do 10 dni s strani sodišča spoštovanje prepovedi nadzirala v povprečju enkrat na dan, in sicer v 53% primerov. V 42% primerov je policija spoštovanje prepovedi nadzirala dva – do trikrat dnevno. Tudi v primeru podaljšanja do 60 dni je spoštovanje ukrepa nadzirala policija v povprečju vsaj enkrat ali celo večkrat dnevno. Praviloma policisti pridejo k oškodovanki in jo vprašajo, ali je storilec kršil prepoved, redkeje to storijo v telefonskem pogovoru.

Razveljavljeni ukrepi s strani preiskovalnega sodnika

Utemeljenost odločitev policistov za izrek ukrepa prepovedi približevanja se kaže v visokem deležu potrjenih ukrepov s strani preiskovalnega sodnika, saj je bilo le 5% razveljavljenih. Podrobnejša analiza razveljavljenih zadev (in zadev, ko je sodišče potrdilo ukrep, ni ga pa podaljšalo) je pokazala, da med razlogi za razveljavitev (ali nepodaljšanje) ukrepa prevladuje pomanjkljiva utemeljitev ukrepa v pisni odredbi (glede predhodnega trajanja in intenzivnosti nasilja, odsotnost pravne kvalifikacije dejanja, sočasno pridržanje storilca). Še večjo pozornost je tako treba nameniti obrazložitvi utemeljenosti ukrepa. Nekatere odločitve sodišča pa je moč oceniti za neustrezne, ker sodišče ni v zadostni meri upoštevalo utemeljitev policije.

3. UGOTOVITVE GLEDE OBRAVNAVANJA ZADEV NA SODIŠČU

Sodišče sodeluje pri vsakem izrečenem ukrepu, saj mora policija vsako odredbo posredovati v presojo preiskovalnemu sodniku. V analiziranih zadevah je preiskovalni sodnik razveljavil 5% ukrepov, v 11% pa je odredbo potrdil, ukrepa pa ni podaljšal. Podrobnejša analiza teh 16% zadev pokaže, da sodišče v svojih sklepih opozarja sodišče na določene pomanjkljivosti pri utemeljevanju pisne odredbe in na ta način oblikuje standarde dela policije. V nekaterih posamičnih zadevah pa se je pokazalo, da so bile odločitve o razveljavitvi ali ne-podalžšanju ukrepov nezadostno utemeljene oziroma so očitno izhajale iz nezadostnega poznavanja dinamike nasilja v družini. Kot problem se je pokazal tudi različen odnos do potrebe po ukrepu v času, ko se je oškodovanka umaknila v varno hišo. Stališča o tem bi bilo treba nujno poenotiti.

ZAKON O PREPREČEVANJU NASILJA V DRUŽINI V SODNI PRAKSI VIŠJIH SODIŠČ (2008 – 2010)

Katarina Parazajda
Višja sodnica na Višjem sodišču v Ljubljani

1. O številu in strukturi zadev

Zakon o preprečevanju nasilja v družini (v nadaljevanju ZPND) je začel veljati 2. 3. 2008. V sodni praksi (v nepravdnih postopkih) se vse več uporablja.

Statistična obdelava zadev je precej otežena, saj sodišča za predloge, vložene po ZPND, nimajo posebnega vpisnika (oz. posebne oznake »vrsta zadeve« v vpisniku). Višje sodišče v Ljubljani jih tako vpisuje pod »druge« družinske zadeve, skupaj z npr. zadevami za odvzem roditeljske pravice, ureditev stikov, ureditev očetovstva; nekatera sodišča pa pod »druge« nepravdne zadeve. Enotno vpisovanje zadev z enotno oznako »vrste zadeve« bi povečalo pregled nad zadevami in morda tudi prispevalo k še ažurnejšemu obravnavanju predlogov po ZPND.

V spodnjih tabelah predstavljam število in strukturo zadev, ki so jih po ZPND obravnavala višja sodišča.

Višje sodišče v Celju

	procesna vpašanja	vstopit i v stan.	zadrževati se v bližini stanovanj a	zadrževati i se v bliž. drugih krajev	navezat i stik	vzpostav . srečanje	prepust. stanovanj a	več ukrepo v
2008	-	-	-	-	-	-	1	-
2009	-	-	-	-	-	-	-	-
2010	-	-	-	-	-	-	-	-

Višje sodišče v Kopru

	procesna vpašanja	vstopit i v stan.	zadrževati se v bližini stanovanj a	zadrževati i se v bliž. drugih krajev	navezat i stik	vzpostav . srečanje	prepust. stanovanj a	več ukrepo v
2008	-	-	-	-	-	-	1	-
2009	-	-	-	-	-	-	1	-
2010	1	-	-	-	-	-	-	-

Višje sodišče v Ljubljani

	procesna	vstopit	zadrževati	zadrževati	navezat	vzpostav	prepust.	več
--	----------	---------	------------	------------	---------	----------	----------	-----

	vpašanja	i v stan.	se v bližini stanovanja	i se v bliž. drugih krajev	i stik	. srečanje	stanovanja	ukrepe v
2008	1	-	-	-	-	-	-	1
2009	2	-	-	-	-	-	-	1
2010	1	-	-	-	-	-	5	3

Višje sodišče v Ljubljani je obravnavalo največ zadev s področja preprečevanja nasilja v družini. V letu 2008 je obravnavalo dve zadevi, v letu 2009 tri, v letu 2010 pa že devet zadev. Ostala višja sodišča so v enakem obdobju obravnavala manj zadev s tega področja - Višje sodišče v Celju le eno (že v avgustu 2008), Višje sodišče v Kopru pa tri (eno v letu 2009 in dve v letu 2010).

Od ukrepov je najbolj »priljubljen« predlog za prepustitev stanovanja v skupni uporabi v smislu 21. člena ZPND. Po številu sledijo predlogi, v katerih je predlagana kombinacija vseh ukrepov iz 19. člena ZPND (pogosto tudi skupaj s predlogom po 21. členu ZPND). Predlogov, v katerih bi bil predlagan le posamezen od ukrepov iz 19. člena ZPND, med pregledanimi ni bilo.

2. O vsebinskih usmeritvah v sodni praksi

Z uporabo ZPND v sodni praksi ni večjih težav. Menim, da sodišča sledijo osnovnim namenom zakonodajalca:

1. nuditi pomoč žrtvam vseh oblik nasilja v družini,
2. v hitrem postopku,
3. s spoštovanjem načela sorazmernosti, ko naj izrečeni ukrepi po eni strani zaščitijo žrtev, po drugi strani pa ne posegajo pretirano v zasebnost posameznikov.

Ad 1.

ZPND nasilje v družini definira v 3. členu. Sodišča se na določbo večkrat naslanjajo, saj se ugovori, da ravnanje nasprotnega udeleženca ni nasilje (ampak: običajna komunikacija; vzgoja; spor, ki ga povzroči sam predlagatelj ipd.) pojavljajo relativno pogosto.

Ukrepi so bili izdani že zaradi vseh oblik nasilja v družini, ki jih opisuje zakon (fizično, spolno, psihično, ekonomsko nasilje oziroma zanemarjanje družinskega člana), najpogosteje pa zaradi več oblik nasilja skupaj. Praviloma gre za dolgotrajne oblike nasilja, včasih takšne, v katerih se žrtev doslej po pomoč ni obračala.

Sodišča v zadevah, ki sem jih proučila, ne kažejo tolerance do nasilja.

Ad 2.

ZPND v 24. členu postopek sodišča v tovrstnih zadevah opredeljuje kot prednost in nujen (kar pomeni, da roki tečejo in sodišče lahko opravlja procesna dejanja tudi v času sodnih počitnic).

V sodni praksi sodišč prve stopnje sta se v fazi izdaje sklepa izoblikovala dva pristopa:

- prvi sledi postopku z začasno odredbo (izdaja sklepa izjemno hitro po prejemu, praviloma isti dan; kontradiktornost postopka pa se vzpostavi šele po vročitvi sklepa v ugovornem postopku)
- drugi pa sledi rednemu (nepravdnemu) postopku (najprej vročitev predloga nasprotnemu udeležencu, nato oprava naroka, nazadnje izdaja sklepa).

Višja sodišča (ki so bila soočena s takšno prakso okrožnih sodišč) so oba načina sprejela kot pravilna.

Moja analiza je pokazala, da je o ukrepu zelo hitro odločeno le takrat, ko sodišče prve stopnje sklep izda v nekontradiktornem postopku (po vzoru postopka z začasno odredbo). Za težje oblike nasilja (za takšne bi bilo treba šteti vse situacije, v katerih so ob nasilju prisotni otroci) se mi zdi torej primernejši tak postopek. Večjih problemov takšno ravnanje ne povzroča, če sodišče prve stopnje razume, da mora po izdaji sklepa vzpostaviti kontradiktoren postopek že na prvi stopnji (prim. pojasnila Višjega sodišča v Ljubljani v zadevah IV Cp 4407/2008 in IV Cp 4006/2009, predstavljena v nadaljevanju). V eni sami od analiziranih zadev sem opazila, da sodišče po izdaji sklepa o vloženem ugovoru ni odločilo tako dolgo, da je ukrep že ob vložitvi pritožbe prenehal veljati, kar je nedvomno predlogo.

Tudi kadar so sodišča prve stopnje predlog vročila nasprotnemu udeležencu in opravila narok ter šele nato izdala sklep, so praviloma upoštevala, da je postopek nujen. A sklep v teh primerih ne more biti izdan prej kot v mesecu in pol po vložitvi predloga. Nedopustno dolg je bil postopek v eni od analiziranih zadev, ko je od vložitve predloga do izdaje sklepa (resda zavrnilnega, ker ni šlo za nasilje) minilo 1 leto in pol.

Višja sodišča (tu sem lahko analizirala le čas reševanja v zadevah pred Višjim sodiščem v Ljubljani) pritožbe v zadevah po ZPND obravnavajo zelo hitro. Pred Višjim sodiščem v Ljubljani je o pritožbah praviloma odločeno v enem do dveh tednih, pogosto tudi prej.

Ad 3.

Tudi z vprašanjem sorazmernosti so se višja sodišča precej ukvarjala. Na načelni ravni je Višje sodišče v Ljubljani v zadevi IV Cp 489/2010 odgovorilo na pritožbeno trditev s splošnim stališčem, da določbe ZPND (konkretno 21. člena o prepustitvi stanovanja v skupni uporabi) prestanejo test sorazmernosti.

Konkretnejša presoja tega, kakšen naj bo ukrep v posamezni situaciji, da ne bo pretirano posegel v zasebnost posameznikov, se pojavi v skoraj vsaki od obravnavanih zadev.

3. Predstavitev primerov iz sodne prakse

Kakšna je bila v vsebinskem smislu doslej uporaba ZPND v sodni praksi bom poskusila v nadaljevanju natančneje predstaviti skozi odločbe Višjih sodišč v Celju, Kopru in Ljubljani. V tem poglavju nisem analizirala tistih odločb višjih sodišč, ki so bile procesne

narave (npr. sklep, da se pritožba šteje za umaknjeno, ker ni bila plačana taksa). Vključila pa sem tiste procesne zadeve, ki so pomembne za sodno prakso (npr. dopisa Višjega sodišča v Ljubljani v zvezi s tem, katero je pravno sredstvo zoper sklep, izdan v nekontradiktornem postopku).

Vse predloge, v zadevah, ki sem jih proučila, so vložile polnoletne žrtve nasilja. Le v nekaj primerih je polnoletna žrtev predlog hkrati vložila še v imenu mladoletnega otroka. Med pregledanimi zadevami ni bilo nobenega predloga, ki bi ga v primeru, ko je žrtev otrok, vložil center za socialno delo.

3.1. Sodna praksa Višjega sodišča v Celju:

N 534/2008

Sodišče prve stopnje je zavrnilo predlog za prepustitev stanovanja v skupni uporabi. Ugotovilo je, da je predlagateljica zaradi nasilja nasprotnega udeleženca zelo ogrožena, a je menilo, da prepustitev stanovanja v izključno rabo ni potrebna, ker je zaradi varovanja predlagateljčine osebne integritete in zdravja zoper nasprotnega udeleženca odrejen pripor.

Višje sodišče je tak sklep razveljavilo. Pojasnilo je, da ukrepi po ZPND lahko tudi dopolnijo ukrepe, izrečene po drugih predpisih. Čeprav pripor predstavlja najstrožji ukrep, s katerim se poseže v človekovo svobodo, ne gre spregledati, da gre za začasen ukrep, katerega utemeljenost se v kazenskem postopku sproti presoja.

3.2. Sodna praksa Višjega sodišča v Kopru:

Cp 551/2009

Sodišče prve stopnje je nasprotnemu udeležencu naložilo, da mora predlagateljicama za 6 mesecev v izključno rabo prepusti stanovanje.

Predlogu nasprotnega udeleženca, da mu predlagateljici za čas uporabe plačujeta nadomestilo, sodišče prve stopnje ni ugodilo. Ker o tem ni odločilo v izreku je višje sodišče pritožbi delno ugodilo in glede odločitve o primernem nadomestilu zadevo vrnilo sodišču prve stopnje v novo odločanje.

Cp 840/2010

Sodišče prve stopnje je zavrnilo predlog za prepustitev stanovanja v izključno rabo predlagateljici. Ugotovilo je, da je nasprotni udeleženec pri predlagateljici povzročil strah in ponižanje ter občutek manjvrednosti in ogroženosti, a blažje oblike, saj je nasilen način obvladovanja konfliktov med udeležencema že dolgotrajen in običajen. Po prepričanju sodišča prve stopnje so, upoštevaje načelo sorazmernosti, do varstva v smislu 21. člena ZPND upravičene le žrtve težjih, bolj ogrožujočih oblik nasilja.

Višje sodišče je pritožbi ugodilo in sklep razveljavilo, ker je ugotovilo, da sklep nima razlogov o odločilnih dejstvih – katera konkretna dejanja so pri predlagateljici vzbudila strah, ponižanje ter občutek manjvrednosti in ogroženosti. Sodišče je še dodalo, da vsa

dejanja, ki jih je zatrjevala in o njih izpovedovala predlagateljica (sodišče prve stopnje pa se ni opredelilo do tega, ali je do njih prišlo) niso taka, da bi povzročila le blažji strah.

Cp 1280/2010

Sodišče prve stopnje je dvema osebama prepovedalo spremljati mladoletno hčer udeležencev postopka v postopku zaradi spremembe stikov (in po nasprotnem predlogu zaradi odvzema stikov) ter na stiku pod nadzorom. Gre za osebi, ki ju je kot spremljevalca žrtve (hčere) izbrala njena zakonita zastopnica (mati) v smislu 7. člena ZPND. Tako je odločilo, ker je menilo, da izjava zakonite zastopnice (ki je nasprotna udeleženka v postopku zaradi spremembe stikov) ni izraz svobodne volje žrtve, ki je stara le štiri leta.

Višje sodišče je sklep razveljavilo in zadevo vrnilo sodišču prve stopnje v novo odločanje. Pojasnilo je, da namen ZPND gotovo ni bil, da bi mladoletni otroci ne bili deležni pravice, ki jo daje 7. člen ZPND. Spremljevalca si lahko izbere tudi mladoletna žrtev nasilja, pač skladno z določbami civilnega prava o zastopanju mladoletnih otrok.

Ker je sodišče prve stopnje v obrazložitvi sklepa glede ene od oseb izrazilo pomisleke, je višje sodišče še obrazložilo, da so lahko razlogi, zaradi katerih se osebi prepove spremljati žrtev, le tisti, ki jih ZPND predvideva v 5. odstavku 7. člena (če spremljevalec ni polnoleten ali če obstoji verjetnost, da oseba ne bo mogla žrtvi pomagati pri zaščiti njene integritete, ji pomagati pri iskanju rešitev in nuditi psihične opore zaradi sorodstvene ali druge povezanosti z žrtvijo ali povzročiteljem nasilja).

3.3. Sodna praksa Višjega sodišča v Ljubljani:

IV Cp 3711/2008

V tej zadevi so bili izdani naslednji ukrepi: prepoved vstopiti v stanovanje, v katerem živijo predlagateljice; prepoved približati se predlagateljici in mladoletnima otrokoma na razdaljo, manjšo od 300 m in z njimi navezovati stike ali srečanja.

Ukrepi so bili izrečeni predvsem zaradi psihičnega nasilja in zaradi fizičnega nasilje nad eno od predlagateljic. Višje sodišče je poudarilo, da je pri presoji, ali gre za nasilje v družini, pomembno predvsem to, kako so žrtve občutile ravnanja nasprotnega udeleženca.

IV Cp 4407/2008

V tej zadevi je bil višjemu sodišču predložen ugovor zoper sklep, izdan po 19. členu ZPND v nekontradiktornem postopku. Sodišče prve stopnje je namreč o predlogu (vloženem 10. 10. 2008) odločilo še isti dan, seveda ne da bi ga vročilo nasprotnemu udeležencu. Ravnalo je podobno kot v postopku za izdajo začasne odredbe. Nasprotni udeleženec je v pritožbi uveljavljal kršitev načela kontradiktornosti.

Višje sodišče je menilo, da takšno ravnanje sodišča prve stopnje (torej izdaja sklepa pred vročitvijo nasprotnemu udeležencu) ni napačno, vendar pa je zadevo vrnilo sodišču prve stopnje. Pojasnilo je, da je nasprotni udeleženec možnost sodelovanja v postopku pridobil šele z vročitvijo sklepa sodišča prve stopnje in prve navedbe v postopku podal v ugovoru (ki ga je sodišče prve stopnje višjemu sodišču predložilo kot pritožbo). Višje sodišče je zato sodišču prve stopnje naložilo, naj odloči o ugovoru, saj bi bilo nedopustno, da bi navedbe predlagateljice presojalo sodišče prve stopnje, navedbe nasprotnega udeleženca pa prvič pritožbeno sodišče.

IV Cp 4006/2009

Tudi v tej zadevi gre za procesno situacijo, enako kot v zadevi IV Cp 4407/2008.

Višje sodišče je prav tako sprejelo postopanje sodišča prve stopnje (ki je sklep izdalo nemudoma, ne da bi nasprotnemu udeležencu omogočilo obravnavanje predloga) in pojasnilo, da lahko sodišče v nujnih, neodložljivih postopkih odloči na podlagi samega predloga. A ponovno je poudarilo, da mora v tem primeru kontradiktornost zagotoviti v ugovornem postopku. Vsaka drugačna razlaga bi nasprotnemu udeležencu odvzela možnost obravnavanja ali pa bi terjala razveljavitev sklepa zaradi kršitve načela kontradiktornosti, kar pa bi izničilo namen ZNPD.

IV Cp 4300/2009

V tej zadevi so bili zaradi več oblik nasilja (psihično, fizično, ekonomsko) izrečeni vsi ukrepi, ki jih po ZPND izreče sodišče (torej po 19. in po 21. členu ZPND).

IV Cp 443/2010

V tej zadevi so bili predlagani vsi ukrepi po ZPND, izdani pa naslednji: prepoved vstopiti v stanovanje; prepoved približati se predlagateljicam na razdaljo, manjšo od 200 m in z njimi navezovati stike ali srečanja. Predlog je bil v preostalem delu zavrnjen z argumentacijo, da izrečeni ukrepi v zadostni meri zagotavljajo varnost predlagateljic, hujši poseg pa bi bil nesorazmeren.

Nasprotni udeleženec se je v pritožbi skliceval na kršitev lastninske pravice in pravice do stikov. Višje sodišče pa je pojasnilo, da se ti pravici po ZPND lahko začasno omejita zaradi zaščite žrtev nasilja. Ocenilo je, da je poseg sorazmeren.

IV Cp 489/2010

Izdan je bil ukrep po 21. členu ZPND in omejen na obdobje 5 mesecev od izdaje odločbe sodišča prve stopnje.

Predlog, da mora predlagateljica nasprotnemu udeležencu plačevati nadomestilo za uporabo stanovanja, je sodišče prve stopnje zavrnilo. Obrazložilo je, da tisti, ki z zlorabo solastninske pravice povzroči nevzdržno solastninsko skupnost, ni upravičen do plačila uporabnine.

Zanimiva je presoja ugovora, da je ukrep iz 1. odstavka 21. člena ZPND mogoče izreči le, če žrtev in povzročitelj nasilja živita v skupnem gospodinjstvu; v tem primeru pa ne (več), saj se je predlagateljica izselila že pred vložitvijo predloga. Višje sodišče je izpostavilo, da je predlagateljica pobegnila zaradi nasilja nasprotnega udeleženca in da z otroki živi v neustreznih bivalnih pogojih. Zato stanovanje, v katerem so prej skupaj živeli, še vedno ustreza pojmu skupnega stanovanja, izdani ukrep pa ustreza namenu 3. odstavka 21. člena ZPND (da si žrtev lahko poišče drug primeren bivalni prostor).

IV Cp 4087/2010

Predlagan je bil ukrep po 21. členu ZPND. Sodišče prve stopnje je ugotovilo, da bivalnega sožitja med udeležencema postopka (zakoncema) ni, nasilja pa tudi ne, in predlog zavrnilo.

Višje sodišče pa je še poudarilo, da vsako neprijetno vedenje (nivo komuniciranja med udeležencema je nizek, nasprotni udeleženec občasno opravi obhod stanovanja, preverja, kaj se kuha, dviguje pokrovke in podobno) še ni psihično nasilje. V skladu z načelom sorazmernosti mora biti za izrek ukrepov po ZPND podana takšna raven nasilja, ki utemeljuje poseg v pravice nasprotnega udeleženca. Gola nevzdržnost zakonske zveze (oz. skupnega življenja po njenem razpadu) in medsebojna nastrojenost bivših zakoncev še ne predstavlja psihičnega nasilja po 3. odstavku 3. člena ZPND.

IV Cp 2095/2010

Sodišče prve stopnje je za 6 mesecev podaljšalo ukrep, na podlagi katerega mora nasprotni udeleženec predlagateljici z otroki prepusti uporabo stanovanja. Predlagateljici pa je naložilo, da mora nasprotnemu udeležencu plačevati mesečno nadomestilo za izključno uporabo stanovanja.

Izjemni razlogi za podaljšanje ukrepa so bili:

- da predlagateljica skrbi za tri otroke,
- da odplačuje posojilo za sporno stanovanje in vse z njim povezane stroške, tako da ji premoženjsko stanje ne dopušča najema drugega stanovanja,
- da si je predlagateljica zelo prizadevala za sklenitev dogovora o delitvi skupnega premoženja z nasprotnim udeležencem in s tem za rešitev stanovanjskih razmer.

Višje sodišče je predlagateljicini pritožbi ugodilo in predlog nasprotnega udeleženca, da mu predlagateljica plačuje mesečno nadomestilo za izključno uporabo stanovanja, zavrnilo. Obrazložilo je, da je nasprotni udeleženec tisti, ki je z nasiljem povzročil nevzdržno stanje, da predlagateljica plačuje posojilo za sporno stanovanje in skrbi za tri otroke, zato bi bilo plačevanje nadomestila nepošteno in nepravilno.

IV Cp 2121/2010

Sodišče prve stopnje je nasprotnemu udeležencu naložilo, da mora predlagateljici za 6 mesecev v izključno rabo prepusti stanovanje.

Višje sodišče je pritožbi nasprotnega udeleženca ugodilo in predlog zavrnilo. Opozorilo je na nesorazmernost ukrepa, saj je sodišče prve stopnje ukrep izreklo zato, da:

- bo predlagateljica pridobila osebne stvari, ki jih je ob odhodu pustila v stanovanju in
- da bo lahko vzpostavila stik z otrokoma,

Poudarilo je, da je namen ukrepa iz 21. člena ZPND v tem, da si žrtev poskuša zagotoviti drugo primerno bivališče, da pa predlagateljica lahko prebiva tako pri materi kot pri prijatelju, s katerim sta v intimni zvezi. Cilj, ki ga zasleduje predlagateljica (prepušitev stvari), bi lahko dosegla z milejšim ukrepom po 18. členu ZPND. Kar se stikov tiče, pa je Višje sodišče poudarilo, da sta oba otroka povedala, da bosta v primeru prepustitve stanovanja odšla z očetom, zaradi česar zaključuje, da ukrep predlagateljici ne bo omogočil želenega cilja (vzpostavitve stikov).

IV Cp 2169/2010

Sodišče prve stopnje je za 6 mesecev podaljšalo ukrep prepovedi vstopa v stanovanjsko hišo, v kateri biva predlagateljica, in zadrževanja bližje kot 100 m od parcelne meje.

Višje sodišče je pritožbi nasprotnega udeleženca ugodilo in predlog zavrnilo. Pojasnilo je, da predlagateljica ni zatrjevala, sodišče prve stopnje pa ni ugotovilo, zakonskih razlogov, ki bi lahko utemeljili podaljšanje ukrepa. Samo to, da se predlagateljica boji nasprotnega udeleženca in da je ta pokazal svojo namero, da premoženja ne bo na lahek način prepustil predlagateljici, ni razlog za podaljšanje ukrepa.

IV Cp 2522/2010

V tej zadevi so bili za obdobje 6 mesecev nasprotnemu udeležencu (polnoletnemu sinu predlagateljice) zaradi več oblik nasilja izrečeni vsi ukrepi, ki jih po ZPND izreče sodišče (torej po 19. in po 21. členu ZPND).

Sodišče prve stopnje je tudi ukrep iz 21. člena ZPND omejilo na obdobje 6 mesecev, a za to ni bilo podlage, saj ne gre za situacijo iz 2. odstavka 21. člena ZPND (nasprotni udeleženec ni solastnik, skupni lastnik, nima stavbne pravice, pravice užitka ali rabe, pa tudi ni skupaj s predlagateljico najel nepremičnine). Predlagateljica se zoper takšno odločitev ni pritožila.

Glede predloga za plačilo primerne nadomestila za izključno rabo stanovanja je višje sodišče izpostavilo, da je nasprotni udeleženec prostore v stanovanjski hiši uporabljal le na podlagi dovoljenja predlagateljice kot izključne lastnice, tako da podlage za zahtevek po 6. členu ZPND ni.

IV Cp 4350/2010

Sodišče prve stopnje je za 6 mesecev podaljšalo ukrepe v smislu 19. člena ZPND.

Višje sodišče je pritožbo nasprotnega udeleženca zavrglo. Pojasnilo je, da izrečeni ukrepi že ob času vložitve pritožbe niso več veljali. Ker izdani sklep na pritožnikov položaj ne vpliva več na noben način, kakršnakoli odločitev višjega sodišča pa tudi ne more

spremeniti tega, da je podaljšanje 6 mesecev veljalo, pritožnik za pritožbo nima pravnega interesa.

Nazadnje naj predstavim še zadevo, v kateri sodišče ni obravnavalo predloga za izdajo ukrepov po ZPND, ampak tožbo na plačilo uporabnine (I Cp 3286/2008). Tožnik (7% solastnik nepremičnine) je bil v letu 1997 prisilno izseljen na podlagi pravnomočne sodbe, ker je bilo skupno življenje pravnih strank nevzdržno, pretežni del razlogov za to pa je bil na strani sedanjega tožnika, ki je bil verbalno in fizično nasilen. Sklicujoč se ne določbo 219. člena Zakona o obligacijskih razmerjih, je tožnik zahteval povračilo za to, ker so preostali solastniki po izselitvi uporabljali tudi njegov delež.

Višje sodišče je poudarilo, da določb obligacijskega prava o neupravičeni pridobitvi ni mogoče uporabiti neodvisno od sistema obligacijskega in stvarnega prava. Pravico do uporabnine je treba presoditi skozi institut neupravičene obogatitve, načelo vestnosti in poštenja ter prepoved zlorabe pravic. Tožniku je po prepričanju višjega sodišča tudi, če so izpolnjeni pogoji iz 219. člena ZOR (prikrajšanje tožnika, okoriščenje toženca, odsotnost pravne podlage in odsotnost tožnikove privolitve v prikrajšanje), treba odreči sodno varstvo, če je bilo njegovo ravnanje takšne narave, da bi bilo po splošnih, obče sprejetih pravilih nepošteno oz. nepravilno, da bi prejel nadomestilo za uporabo njegovega solastniškega deleža na stvari. Višje sodišče je dodalo, da se je takšna interpretacija določb o neupravičeni obogatitvi oz. uporabnini ob nespremenjenih temeljnih načelih obligacijskega in stvarnega prava konkretizirala tudi v določbi 6. odstavka 21. člena ZPND.

KAZENSKOPRAVNO OBRAVNAVANJE NASILJA V DRUŽINI – VLOGA ŽRTVE²⁹

MAJA RIHTARŠIČ

Študentka podiplomskega magistrskega študija kazenskopravnih znanosti, Pravna
fakulteta

1. UVOD

Čeprav se pri obravnavanju nasilja v družini večino pozornosti namenja ženskam, ki doživljajo nasilje s strani moškega intimnega partnerja, so dejanske žrtve različne skupine ljudi: ženske, otroci, moški, starejši. Pri vsaki od teh skupin so iz viktimološke perspektive zaznavne nekatere posebnosti. Predvsem položaj otrok kot oškodovancev se v kazensko-procesnem smislu razlikuje od ostalih. Naloga se bo sicer večinoma posvetila odraslim žrtvam nasilja v družini.

V kazenskem postopku na splošno ima oškodovanec različne vloge in z njimi povezane pravice in dolžnosti. Skozi zgodovinski razvoj kazenskega postopka se je vloga žrtve spreminjala, od izključnega nosilca pregona do povsem pasivnega, skoraj pozabljenega subjekta, ki ostaja le še dokazno sredstvo. Pri kaznivih dejanjih, ki se preganjajo na zasebno tožbo oziroma pri katerih je za pregon potreben oškodovančev predlog, je v večji meri izražen interes oškodovanca, saj gre za dejanja, ki najbolj (ali celo izključno?) prizadenejo prav njega in zato javni interes po kazenskem pregonu storilca stopi v ozadje. Najpogosteje se kot poglavitna motivacija za pregon s strani oškodovanca navaja želja po nadomestitvi škode, ki jo je oškodovanec utrpel zaradi kaznivega dejanja. Vendar so motivi za kaznovanje storilcev kaznivih, še posebej pa nasilnih, dejanj bolj raznoliki: želja po maščevanju, potreba po potrditvi statusa žrtve, javna obsodba dejanj, generalna prevencija, potreba po varnosti in zaščiti (klic na pomoč). Nekateri od njih imajo pomembno vlogo pri rehabilitaciji žrtve in vrnitvi v „normalno“ življenje.

Žrtev lahko poleg tega, da je nosilec pregona, v kazenskem postopku sodeluje na različne druge načine. V nekaterih pravnih sistemih lahko s svojo izjavo (*impact statements*) vpliva na izbiro in višino storilcu izrečene kazni. V postopkih poravnave/mediacije in drugih postopkih, ki temeljijo na ideji restorativne pravičnosti, žrtev (tako sam oškodovanec kot širša skupnost) aktivno sodeluje. Interes oškodovanca za pregon storilca ni problematičen v primerih, ko oškodovanec želi, da se storilca kaznuje, saj lahko v teh primerih sam kot upravičeni tožilec sproži kazenski postopek (zasebna tožba) ali prevzame pregon (oškodovanec kot tožilec). Oškodovančeva nemoč nasproti volji države se pokaže v primerih, ko se kaznivo dejanje preganja po uradni dolžnosti in v skladu z legalitetnim načelom, oškodovanec pa ne želi, da se storilca kazensko preganja. Tak je pogosto položaj pri kaznivih dejanjih, povezanih z nasiljem v družini.

²⁹ Razprava je osnutek magistrske naloge, ki jo avtorica izdeluje pod mentorstvom prof. dr. Katje Filipčič.

Tesno povezano s tem je zato vprašanje avtonomije žrtve v okviru kazenskoprnega obravnavanja nasilja v družini. Avtonomija v ožjem in širšem pomenu je pojem, ki se lahko različno opredeljuje, pač glede na to, s katerega vidika jo obravnavamo: avtonomija v družbeno-političnem, filozofskem, procesno-pravnem, feminističnem (in še kakšnem) pogledu. Pri tem je potrebno upoštevati pojmovno razmejitev avtonomije od pravice do zasebnosti. Stopnja avtonomije žrtve nasilja v družini se spreminja skozi čas in skozi različne pravno-politične ureditve kot odsev kulturnih in družbenih sprememb neke dobe ali nekega geografskega območja.

Na to, da je postalo nasilje, ki se dogaja v zaprtem družinskem krogu, predmet (materialnega in procesnega) kazenskega prava, in ne več zasebna družinska zadeva, je vsaj v Združenih državah Amerike in deloma v Evropi bistveno vplivalo feministično gibanje v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja. S tem, ko so feministična gibanja zahtevala, da se z nasiljem v družini ukvarja pravosodje, naj bi se ženske odrekle svoji avtonomiji, saj namesto njih sedaj o njihovem življenju odločajo nosilci (represivne) oblasti. Tudi pri nas se je postopoma oblikovalo prepričanje, da tovrstna kriminaliteta ni zasebna zadeva moškega in njegove družine, temveč pojav, zoper katerega je potreben boj v interesu družbe kot celote in v interesu varovanja posamezne žrtve. Obravnavanje nasilja v družini se je spremenilo tako v okviru materialnega kot tudi procesnega kazenskega prava. V kazenskem zakoniku je „novo“ kaznivo dejanje, ki se preganja po uradni dolžnosti, brez predloga oškodovanca oziroma glede na uzakonjeno prijavitveno dolžnost lahko celo proti njegovi volji.

In v čem se pravzaprav nasilje v družini razlikuje od kaznivih dejanj, ki se preganjajo na zasebno tožbo ali predlog, in to do te mere, da pri njegovem pregonu skoraj v celoti prevlada javni interes nad interesom žrtve? Avtonomija žrtve nasilja v družini je danes omejena / izključena zaradi spoznanja, da povzroča nematerialno in materialno škodo neposredni okolici, lokalni skupnosti, državi in celotni družbi; zaradi zahtev žrtev (v okviru feminističnih gibanj) po zaščiti; zaradi varstva koristi vsake konkretne žrtve. Načelo legalitete zato zavezuje državnega tožilca, da sproži kazenski postopek v vseh primerih, ko obstajajo formalni (zakonski) pogoji zanj. Kljub mnogim nasprotnim stališčem se zdi, da danes kljub vsemu prevladuje prepričanje, da so kazniva dejanja naperjena zoper državo. Do kakšne mere to velja za kazniva dejanja nasilja v družini? Kazenski postopki zoper nasilneže naj bi delovali tudi generalno preventivno, vendar o takih učinkih ni nespornih rezultatov. Tožilčeva diskrecijska pravica, da odloča o kazenskem pregonu, je izražena v primerih, ko zakon predvideva, da se lahko sprožijo drugi, alternativni postopki, vendar je ta možnost omejena na nekatera kazniva dejanja in pride pri nasilju v družini v poštev le v zelo omejenem obsegu. Pa tudi sama narava nasilja v družini in problematika, povezana z njim, vpliva na omejeno uporabnost teh institutov.

Paternalistični odnos države do žrtev nasilja v družini je pogojen s prepričanjem, da so to nemočne žrtve, ki so v razmerju z nasilnežem v izrazito podrejenem položaju, da so to nemočne osebe, brez lastne volje in so kot take potrebne posebne zaščite. Pogosta so prepričanja, da se žrtve zaradi (predvsem psiholoških) posledic viktimizacije nesposobne sprejemati odločitve, ki lahko pomembno vplivajo na njihovo življenje. Odvzem možnosti odločanja v kazenskem postopku poleg tega pomeni manjšo nevarnost pritiskov, groženj in izsiljevanja s strani nasilneža. Po drugi strani pa niso redka

opozorila, da prav tak odnos žrtev ponovno viktimizira in da je sprejemanje pomembnih odločitev eden od učinkovitejših načinov rehabilitiranja žrtve. Viktimiziranje namreč najpogosteje povzroča občutek nemoči, medtem ko zavest, da lahko pomembno vplivaš na potek dogodkov, daje občutek moči in obvladovanja situacije.

Žrtev nasilja v družini ima tudi v sedanji ureditvi kazenskega postopka nekatere pravice, pa tudi možnosti izbire. Te niso nujno absolutne, vendar lahko žrtev skozi njih kljub vsemu bolj ali manj vpliva na kazenskopravno obravnavanje nasilja zoper njo, na to, kaj se bo zgodilo s storilcem in na to, kaj se bo zgodilo z njo. V kolikšni meri in na kakšen način bo žrtev sodelovala v kazenskem postopku, se lahko do določene mere sama odloča, pri tem pa na različne (neformalne) načine vpliva na odločitve, ki jih sprejemajo subjekti kazenskega postopka (policija, tožilstvo, sodišče). Običajno je predvsem od osebe, ki je oškodovana zaradi kaznivega dejanja, odvisno, ali bo to dejanje prijavila organom odkrivanja in pregona, oziroma kako hitro se bo odločila za „klic na pomoč.“ Navedeno ne velja povsem, kadar teče razprava o nasilju v družini, saj so zaradi prijavitvene dolžnosti na nasilje dolžne opozoriti tudi druge osebe, ki pri opravljanju svojega poklica izvedo, da se v neki družini dogaja nasilje.

Druga pomembna vloga žrtve je vloga prič. Tudi v tem pogledu je položaj žrtve nasilja v družini različen od položaja drugih oškodovancev. V veliki večini primerov gre namreč za privilegirano pričo, zato sama odloča tudi o tem, ali bo pričala ali ne. Glede na zasebno naravo kaznivega dejanja in posledično pomanjkanje drugih dokazov, je prav ta odločitev lahko odločilna za izid velikega števila postopkov. Zato v nekaterih sistemih obstajajo (ali pa jih še iščejo) mehanizmi, s katerimi se poskuša zmanjšati vpliv oškodovančeve odločitve glede različnih oblik sodelovanja na potek in izid postopka. Tudi z vidika učinkovitosti (pregon storilcev kaznivih dejanj, generalna in specialna prevencija) in ekonomičnosti (zbiranje drugih dokazov) je sodelovanje oškodovanca v kazenskem postopku velikega pomena. Zato je pomembno, kakšen odnos do žrtve imajo posamezni subjekti v različnih fazah postopka. Študije kažejo, da se žrtve v veliki meri odločajo glede na svoja pričakovanja in občutke, ki jih (upravičeno ali ne) vzbujajo posamezni subjekti in delovanje kazenskega pravosodja.

Kazenskopravno obravnavanje nasilja v družini je v nalogi predstavljeno v širšem pomenu, tako da vključuje tudi postopke organov odkrivanja in ves predkazenski postopek. Razlog je v tem, da je policija v največ primerih prvi organ, ki pride v stik z žrtvijo in storilcem, od njenih odločitev pa je v veliki meri odvisen nadaljnji (kazenski) postopek. Med drugim gre za presojo (odločitev) ali obstaja sum kaznivega dejanja ali pa je zaznano dejanje potrebno obravnavati kot prekršek.³⁰ Razmejitev med prekrški in kaznivimi dejanji je pomembna tudi z vidika avtonomije oškodovanca, ki je v postopku o prekršku spregledana v bistveno večji meri kot v postopku o kaznivem dejanju.

Ker je bistveni problem nasilja v družini v tem, da si je nasilnež nad žrtvijo pridobil skoraj popolno kontrolo in jo ima povsem v oblasti, je edini način, ki lahko nasilje konča, pomoč žrtvi, da si povrne nadzor nad lastnim življenjem, za kar potrebuje veliko pomoči

30 Ker tudi prekrški sodijo v kaznovalno pravo, jih ne bom povsem izključila, čeprav so osnovni predmet naloge dejanja, ki izpolnjujejo znake kaznivega dejanja iz 191. člena Kazenskega zakonika (KZ-1).

in podpore od zunaj. V pregledani literaturi ni zaslediti pomembnih kritik zoper stališče, da kazenskopравни sistem najverjetneje ni najboljši način za dosego tega cilja. Vendar pa ni namen te naloge raziskati vse poti, kako pomagati žrtvi nasilja v družini, temveč le obravnavati eno od možnih poti: tj., da se žrtvi da moč vplivati na to, ali in na kakšen način ji naj država s svojim kazenskopravnim sistemom pomaga in poseže v njeno razmerje z nasilnežem.

2. NASILJE V DRUŽINI IN NJEGOVE ŽRTVE

2.1. NASILJE V DRUŽINI

Nasilje v družini³¹ je ponavljajoč se vzorec agresivnega vedenja ene osebe do druge osebe ali oseb znotraj družinske skupnosti. Ni nujno, da je nasilje fizično, lahko se pojavlja kot psihične, ekonomske, spolne ali čustvene zlorabe, kar je lahko enako uničujoče kot fizično nasilje. Nasilnež zna zelo dobro manipulirati z žrtvijo, prepriča jo, da ni nič vredna in da ne zmore živeti brez njega. Na dolgi rok je rezultat takšne manipulacije popolna izguba samozaupanja, oblikovanje negativne samopodobe in občutka nemoči. Nasilje v družini je oblika nasilja, ki je razširjena v vseh starostnih, socialnih, izobrazbenih in poklicnih slojih, pri čemer najbolj ogroža tiste skupine, ki so že sicer najbolj ranljive: otroke, ženske in starejše, nezaposlene ter tiste brez izobrazbe. Začne se neopazno in prikrito pod različnimi imeni, kot so ljubezen, ljubosumje, vzgoja.³² Nasilje v družini je bilo v slovenski zakonodaji prvič opredeljeno v Zakonu o preprečevanju nasilja v družini (v nadaljevanju ZPND)³³ leta 2008: *Nasilje v družini je vsaka uporaba fizičnega, spolnega, psihičnega ali ekonomskega nasilja enega družinskega člana³⁴ proti drugemu družinskemu članu oziroma zanemarjanje družinskega člana ne glede na starost, spol ali katerokoli drugo osebno okoliščino žrtve ali povzročitelja nasilja.* Zakon kot nasilje v družini opredeljuje pet oblik nasilja, ki jih podrobneje definira. Fizično nasilje³⁵ je vsaka uporaba fizične sile, ki pri družinskem članu povzroči bolečino, strah ali ponižanje, ne glede na to, ali so nastale poškodbe. Spolno nasilje so ravnanja s spolno vsebino, ki jim družinski član nasprotuje, je vanje prisiljen ali zaradi svoje stopnje razvoja ne razume njihovega pomena. Gre za siljenje v neželene spolne odnose, siljenje k sodelovanju v neželenih spolnih praksah, spolno občevanje po fizičnem napadu, spolne zlorabe otrok. Psihično nasilje so ravnanja, s katerimi povzročitelj nasilja pri družinskem članu povzroči strah, ponižanje, občutek manjvrednosti, ogroženosti ali druge duševne stiske. Občasna nesoglasja se stopnjujejo do vzorca vedenja, s katerim eden od družinskih članov s ponavljajočim se pritiskom vedno znova doseže tisto, kar želi, ne glede na prepričanja, potrebe in želje drugega oziroma drugih članov družine. Gre za žalitve, zaničevanja, obmetavanje s psovki,

31 Za nasilje v krogu družine se v literaturi in praksi uporabljajo številni bolj ali manj pomensko različni izrazi: družinsko (*family* ali *domestic violence*), partnersko, intimno (*intimate partner violence*) nasilje, nasilje v družini, nasilje nad otroki (*child battering*), zloraba otrok (*child abuse*), nasilje nad ženskami (*violence against women*), trpinčenje žensk, pretepanje žensk (*battering*), nasilje med zakonci (*spouse abuse*) in verjetno še kaj. Leta 2008 je Zakon o preprečevanju nasilja v družini (Ur. l. RS, št. 16/2008) uvedel termin nasilje v družini, ki je od tedaj tudi najpogosteje uporabljen v teoriji in praksi.

32 Različni elektronski viri: <http://www2.gov.si/e-uprava/prijavavn.nsf>, <http://svetovalnica.si/2008/12/23/nasilje-v-druzini-2/?nsclid=R3xXUxtW7q5avBKXsuN7Ag>.

33 Ur. l. RS, št. 16/2008, 3. člen.

34 Družinski člani po tem zakonu so: zakonec ali zunajzakonski partner, bivši zakonec ali zunajzakonski partner, partner ali bivši partner v registrirani istospolni partnerski skupnosti, krvni sorodnik v ravni vrsti, krvni sorodnik v stranski vrsti do vštetega tretjega kolena, sorodnik po svaštvu do vštetega drugega kolena, posvojitelj, posvojenec, rejnik, rejnec, skrbnik, varovanec, osebe, ki imajo skupnega otroka, in osebe, ki živijo v skupnem gospodinjstvu (2. člen ZPND).

35 Fizično nasilje se lahko stopnjuje od klofute, brce, lasanja preko obmetavanja z različnimi predmeti do brutalnega pretepanja, metanja ob steno, udarjanja glave ob trde predmete in podobno. Poškodbe, ki jih povzročijo fizično nasilje, so vreznine, odrgnine, modrice, zlomljene kosti, splav, opekline, iznakaženost, trajna invalidnost, smrt.

poniževanje, grožnje s fizičnim nasiljem, mučenje domačih živali, nasilnost do bližnjih, „tíhi dnevi“ (Gradišnik 2008) in podobno. Ekonomsko nasilje³⁶ je neupravičeno nadzorovanje ali omejevanje družinskega člana pri razpolaganju z dohodki oziroma upravljanju s premoženjem, s katerim družinski član samostojno razpolaga oziroma upravlja, ali neupravičeno omejevanje razpolaganja oziroma upravljanja s skupnim premoženjem družinskih članov. Zanimarjanje je oblika nasilja, kadar oseba opušča dolžno skrb za družinskega člana, ki jo potrebuje zaradi bolezni, invalidnosti, starosti, razvojnih ali drugih osebnih okoliščin.

Kazenskopravno opredelitev nasilja v družini smo dobili leta 2008, ko je začel veljati novi Kazenski zakonik³⁷ (v nadaljevanju KZ-1). Kaznivo dejanje nasilja v družini po 191. členu KZ-1, ki je uvrščeno v poglavje kaznivih dejanjih zoper zakonsko zvezo, družino in otroke, *stori, kdor v družinski (prvi odstavek) ali drugi trajnejši življenjski (drugi odstavek) skupnosti*³⁸ *z drugim grdo ravna, ga pretepa ali drugače boleče ali ponižujoče ravna, ga z grožnjo z neposrednim napadom na življenje ali telo preganja iz skupnega prebivališča ali mu omejuje svobodo gibanja, ga zalezuje, ga prisiljuje k delu ali opuščanju dela ali ga kako drugače z nasilnim omejevanjem njegovih enakih pravic spravlja v skupnosti v podrejen položaj.* Za dejanje je predpisana kazen do petih let zopora. Nižja kazen (do treh let zopora) je predpisana³⁹ za dejanje, storjeno proti osebi, s katero je storilec živel v družinski ali drugi trajnejši skupnosti, ki je razpadla, pa je dejanje povezano s to skupnostjo. Novo kaznivo dejanje zajema predvsem lažje oblike nasilja v družini, medtem ko so nekatere vrste – hujšega nasilja – še vedno inkriminirane v drugih členih. To še posebej velja za spolno nasilje, torej za vsa⁴⁰ ali večino kaznivih dejanj iz IX. poglavja *Kazniva dejanja zoper spolno nedotakljivost*: posilstvo (170. člen), spolno nasilje (171. člen), spolna zloraba slabotne osebe (172. člen), spolni napad na osebo, mlajšo od petnajst let (173. člen), kršitev spolne nedotakljivosti z zlorabo položaja (174. člen), in za vsa nasilna dejanja s hudimi posledicami: uboj (115. člen), umor (116. člen), uboj na mah (117. člen), povzročitev smrti iz malomarnosti (118. člen), detomor (119. člen), napeljevanje k samomoru in pomoč pri samomoru (120. člen), lahka, huda in

36 Najpogosteje gre pri tej obliki nasilja za omejevanje razpoložljivih (skupnih) sredstev, namenjenih preživljanju; za odtujevanje sredstev, prisluženih z lastnim delom; storilec nesorazmerno porablja družinska sredstva za lastne potrebe in zadovoljevanje lastnih želja oziroma jih porablja neekonomično in razsipno.

37 Objavljen v Ur. l. RS, št. 55/2008; velja od 1. novembra 2008.

38 Kazenski zakonik ne opredeljuje, kaj je družinska skupnost. V četrtem odstavku 99. člena opredeljuje le zunajzakonsko skupnost, in sicer kot *dalj časa trajajočo skupnost moškega in ženske, ki nista sklenila zakonske zveze* (enako je bilo besedilo šestega odstavka 126. člena KZ iz leta 1995). Še veljavni Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (ZZZDR) opredeljuje družino kot *življenjsko skupnost staršev in otrok, ki zaradi koristi otrok uživa posebno varstvo*. Predlog novega Družinskega zakonika družino opredeljuje kot *življenjsko skupnost otroka z enim ali obema od staršev ali z drugo odraslo osebo, če ta skrbi za otroka in ima po tem zakoniku do otroka določene obveznosti in pravice*. Glede na različne objekte varstva je družinska skupnost po Kazenskem zakonu pojmovana širše, saj vključuje različne oblike življenjskih skupnosti partnerjev (ne glede na spol), ne glede na to, ali imata otroke, ki živijo z njima ali ne. S kazensko pravnega vidika na primer gre za družinsko skupnost, če partnerja, ki nimata skupnih otrok, šele en mesec pred kaznivim dejanjem živita skupaj (sodba Vrhovnega sodišča Republike Slovenije I lps 2/2010 z dne 18. 2. 2010). Prav tako se razširi na ostale družinske člane, kot so sorodniki v ravni vrsti in ostali člani skupnega gospodinjstva. Posebej je v tretjem odstavku 191. člena KZ-1 inkriminirano nasilje nad bivšim partnerjem.

39 V tretjem odstavku istega člena.

40 V širši pojem nasilja v družini bi lahko uvrstili tudi kaznivi dejanji zlorabe prostitucije (175. člen) in prikazovanja, izdelave, posesti in posredovanja pornografskega gradiva (176. člen), kadar obstaja med storilcem in oškodovancem družinska skupnost.

posebno huda telesna poškodba (122., 123. in 124. člen). Za večino naštetih kaznivih dejanj je vsaj pri temeljni obliki dejanja predpisana hujša kazenska sankcija kot pri kaznivem dejanju po 191. členu KZ-1.

Prepričanje, da gre pri nasilju v družini za kaznivo dejanje in ne za medsebojni, zasebni konflikt dveh posameznikov, ima v Sloveniji svoje korenine v inkriminaciji spolnih deliktov iz leta 1977,⁴¹ ko so postali kaznivi tudi spolni delikti znotraj zakonske zveze (Šelih 1993, Selišnik 2009). Do takrat je bilo kaznivo dejanje posilstva opredeljeno kot dejanje, ki ga stori moški proti ženski, ki ni njegova žena. Kazenski zakonik SRS⁴² iz leta 1977 je presegel to klasično pojmovanje spolnega nasilja in določil, da je spolno nasilje, kamor sodi posilstvo in druga spolna dejanja, kaznivo tudi, če je storjeno proti osebi, s katero storilec živi v zakonski ali zunajzakonski skupnosti.⁴³ Pri nobenem drugem kaznivem dejanju z elementi nasilja ni bilo razmerje med storilcem in žrtvijo opredeljeno kot razlog za izključitev kaznivosti ali protipravnosti. Z drugimi besedami: že od leta 1977 dalje so bile v Sloveniji inkriminirane vse oblike nasilja v družini. Glede na različne objekte kazenskopravnega varstva so bile do leta 2008 posamezne inkriminacije razpršene po številnih členih v več poglavjih Kazenskega zakonika iz leta 1995 (KZ):⁴⁴ temeljna inkriminacija je bila skrita (Filipčič 2004) v kaznivem dejanju nasilništva (še posebej od leta 1999,⁴⁵ ko je bil ob izpolnjenih zakonskih pogojih mogoč kazenski pregon po uradni dolžnosti tudi za lažje oblike nasilja v družini⁴⁶), grdo ravnanje, lahke, hude in posebno hude telesne poškodbe, umor, ogrožanje varnosti, ogrožanje z nevarnim orodjem pri prepiru ali pretepu, posilstvo, spolno nasilje, kršitve spolne nedotakljivosti in drugo.

Inkriminacija nasilja v družini kot posebno kaznivo dejanje pomeni simbolično sporočilo, da je nasilje v družini moralno nesprejemljivo vedenje (Hoyle, Sanders 2000), ki mu je zaradi posebne dinamike in s tem povezanih specifičnih lastnosti v sodnem postopku potrebno nameniti posebno skrbno presojo (Filipčič 2009). Praktičen pomen nove inkriminacije je v tem, da dovoli državi intervencijo v zasebnost družine, običajno preko kazenskega pregona, in sicer z namenom kaznovanja (povračilnosti), specialne preprečevanja in obravnavanja (tretmana) nasilneža kot bolj konstruktivnega načina preprečevanja ponovitve nasilja (Hoyle, Sanders 2000), kakor tudi v tem, da omogoči

41 V večini drugih evropskih držav se je to zgodilo 20 do 30 let kasneje: v Nemčiji leta 1997, v Avstriji leta 1989. V zakonodajah Madžarske, Litve, Latvije, Estonije, Poljske in Češke se ne razlikuje med posilstvom izven ali v partnerski skupnosti, saj sta obe vrsti inkriminirani z istim določilom (Selišnik 2009).

42 Ur. l. SRS, 12/1977; s spremembami in dopolnitvami je veljal od 1. julija 1977 do 31. decembra 1994.

43 Ženske so zelo redko prijavile takšna kazniva dejanja, v sodni praksi najdemo le nekaj primerov (Filipčič 2009).

44 Ur. l. RS, 63/1994, s spremembami in dopolnitvami je veljal od 1. januarja 1995 do 30. oktobra 2008.

45 Z zakonom o spremembah in dopolnitvah kazenskega zakonika Republike Slovenije (KZ-A, Ur. l. RS 23/1999) je bil prvi odstavek člena 299 (Nasilništvo), ki se je prej glasil: *(1) Kdor drugega hudo žali, z njim grdo ravna, mu dela nasilje ali ogroža njegovo varnost in s tem v javnosti povzroči zgražanje ali prestrašenost, se kaznuje z zaporom do dveh let, spremenjen tako, da se je nanašal tudi na nasilje v družini: (1) Kdor drugega hudo žali, z njim grdo ravna, mu dela nasilje ali ogroža njegovo varnost in s tem v javnosti ali v družini povzroči ogroženost, zgražanje ali prestrašenost, se kaznuje z zaporom do dveh let.*

46 Predlog ZPND, 9. 7. 2007.

vodenje ločene sodne statistike⁴⁷ za to vrsto nasilja (število primerov, izrečene sankcije, povratništvo) in vzpodbudi nove specializacije sodnikov za delo na tem področju (Filipčič 2009).

2.2. ŽRTVE NASILJA V DRUŽINI

2.2.1. Kdo so in njihove specifičnosti v primerjavi z drugimi?

Skorajda ni viktimološkega dela, v katerem ne bi glede opredelitve pojma žrtev našli tako ali drugače zastavljenega vprašanja: „Kaj pravzaprav pojem, uporabljen v kriminologiji in viktimologiji, pomeni? Je to oznaka, stereotip? Je to stanje? Naj bi označeval položaj, vlogo osebi, ki se mu pripiše? Je to samo-zaznava, družbena konstrukcija, izraz sočutja, pravna opredelitev, pravni naziv?“ (Fattah 1997: 257). Kanduč (2003: 28) postavlja podobno vprašanje: „Je to specifična vloga, status, psihično stanje ali (stereotipna) etiketa?“ Odgovori so različni, delno odvisni od ideološke podlage avtorja, delno od predmeta razprave, vsekakor pa v literaturi še ni natančne, enoznačne, splošno znanstveno sprejete opredelitve tega pojma. Quinney (povzeto v Fattah 1997) na primer navaja, da žrtev ni druga kot družbena konstrukcija, ki je v današnji družbi dobila močan ideološki prizvok (Kanduč 2003). Na splošno bi lahko zapisali, da izraz žrtev označuje tistega,⁴⁸ ki utrpi škodo zaradi tako različnih dejavnikov, kot so na primer naravni pojavi in naravne sile, družbeni pojavi in dogodki ter človekova ravnanja (storitve in opustitve).

Viktimiziranost je osebna, subjektivna in relativna izkušnja. Ljudje se zaznavajo in opišejo kot žrtve, ker so občutili bolečino, trpljenje, prikrajšanje, nelagodje, frustracije (Kanduč 2003). Vendar to, kar so doživeli, ne ustreza nujno pravni opredelitvi viktimizacije (Fattah 1997), niti ni nujno nekaj, kar ostali posamezniki označijo kot tisto, zaradi česar je nekdo upravičen do statusa žrtve. In obratno: nekaj, kar je po normativnih standardih, določeni ideologiji ali pravu označeno kot viktimiziranje, ni nujno kot takšno dojeta tudi s strani vpletenih oseb. Pri tem se neogibno postavi vprašanje, „(a)li je nekdo lahko žrtev, čeprav se tega sploh ne zaveda“ (Kanduč 2003: 28), torej ali je lahko nekdo, ki sam sebe ne dojema kot žrtev, kljub temu z vidika drugih označen in obravnavan kot žrtev? Ker je viktimiziranost subjektivna izkušnja, negativne posledice viktimizacije različno močno prizadenejo različne žrtve, pri čemer viktimizacija še posebej močno prizadene⁴⁹ revne, nemočne, slabotne in drugače družbeno izolirane (Handbook 1999) posameznike in skupine, ki so prav zato tudi najmanj opazne žrtve.

47 Policija šele od leta 1999 v svoje statistike vključuje tudi podatek o razmerju med storilcem in žrtvijo (Gaber *et al.* 2009). Sodna statistika bo tudi po novem vključevala le lažje oblike nasilja v družini, saj so spolna dejanja in dejanja s hujšimi posledicami inkriminirana v drugih členih, kar bo enako kot do sedaj oteževalo vodenje statistike o številu teh dejanj, storjenih med člani družine.

48 Kanduč (2003) navaja, da je lahko objekt viktimizacije ne le človek, temveč karkoli, na primer nadnaravna entiteta, živa in neživa narava, prihodnja generacija, družba, država, kultura...

49 Handbook on Justice for Victims (1999), str. 9: „Spremembe v načinu proizvodnje in urbanizacija, ki ju je spremljalo obširno notranje in mednarodno preseljevanje ter slabljenje družbene infrastrukture, so zmanjšali vlogo razširjene družine in moč družbenega nadzora. Anomija, nezaposlenost in šibkejši sistem socialne podpore so prizadeli sposobnost posameznikov, da si opomorejo od viktimizacije.“

Za današnjo družbo je značilno, da je postalo trpljenje nekaj nesprejemljivega, „kulturno neznosnega“ (Kanduč 2003: 23), zaradi česar se je povečala občutljivost družbe in posameznikov na pojave, ki povzročajo trpljenje. Ta občutljivost pa, še posebej če je pretirana, ni nujno dobra in zaželena. V zadnjem času je splošen trend med viktimologi, da razširjajo pojmovanje viktimiziranosti, pojem definirajo (pre)široko in (pre)ohlapno, oznako žrtve prilepijo širokemu krogu ljudi in skupin. Kanduč (2005) navaja, da do takšnega pretiravanja prihaja večinoma zaradi dobrih namenov, kot je na primer pritegnitev pozornosti medijev, javnosti in zakonodajalca zato, da se doseže sprejetje ukrepov za zmanjševanje določenih viktimizacij ter da se zagotovi večja pomoč žrtvam, ki bi poleg tega spoznale, da se kaznivo dejanje ni zgodilo (ne dogaja) samo njim, temveč gre za zelo razširjen pojav (kar ima nadaljnje učinke, da žrtve ne krivijo same sebe in so prej pripravljene dogodek prijaviti policiji).

Pri tem procesu širjenja pojma viktimizacije so bile ustvarjene žrtve, vključno z osebami, ki same sebe ne zaznavajo kot žrtve: „Tiste iste čaravnice, ki so jih zažgali, ker so bile zločinke in nevarne, se zdaj opredeljujejo kot žrtve lova na čaravnice. Pred petdesetimi leti ženske, pretepe s strani moža, niti otroci, vzgajani s pomočjo nasilnih dejanj, niso bili opredeljeni kot žrtve niti se jim ni pripisoval status žrtve. S tem, ko so se spremenili družbeni pogledi, sta obe skupini postali legitimirani za pridobitev takšnega statusa“ (Fattah 1997: 257). Pečar (1980: 293) navaja, da je med kriminologi pogosto stališče, da se med zločine brez žrtev uvršča preveč pojavov, med drugim „pretepe v zaključenih skupinah (npr. med zakonci in sorodniki)“ ter opozarja na moralno-etična vprašanja, ki se pojavljajo v zvezi s tovrstno kriminaliteto, na primer vprašanje, ali je pravilno posredovati z državnimi organi pri dejanjih, ki sodijo v zasebno okolje udeležencev, kjer ni „resničnih“ žrtev oziroma gre za vzajemni prispevek k dogodku.

Čeprav je danes v teoriji in praksi sprejeto stališče, da je upravičenje države, da v primeru nasilja v družini posega v družino, nesporno, je vprašanje, ki ga je postavil Pečar pred tremi desetletji, še vedno aktualno. Fattah (1997) se, na primer, sprašuje, ali lahko (paternalistično vmešavanje raznovrstnih institucij) in predpisovanje strokovne obravnave žrtev doseže neželene učinke s tem, ko daje žrtvi vedeti, da se ne more sama pozdraviti, da bo za okrevanje potrebovala strokovno in dolgotrajno pomoč. Gre namreč za nevarnost, da se na ta način zgolj utrjuje (samo)podoba žrtve nasilja, za katero je značilna nizka stopnja samospoštovanja, negativna podoba o sebi, pomanjkanje samozaupanja, depresivnost, sprejemanje stereotipne ženske spolne vloge: v procesu socializacije se marsikatera ženska nauči biti ubogljiva, podredljiva, ponižna, hvaležna, odvisna, tiha, poslušna, nesebična (Pečar 1980). Tudi Kanduč (2002) ugotavlja, da (še) ni enotnih odgovorov na vprašanje, v kolikšni meri so akterji družbenega nadzorstva moralno in pravno upravičeni posegati v zasebna konfliktna razmerja.

Viktimizacija žensk ima „globalne družbene korenine“ (Pečar 1980: 289) v neenakopravnosti med spoloma, v organiziranosti družbe, zaznamovane s prevlado moških. Zato je zelo nejasna meja med tem, kaj je normalno in kaj je nenormalno v razmerjih med ljudmi in v razmerjih do žensk. Poleg tega je pomembno prepoznati, da

razmejevanje med žrtvijo (objektom)⁵⁰ in povzročiteljem škode (subjektom) nakazuje na jasno določitev, kdo v razmerju nosi odgovornost, oziroma na dovolj jasno mejo med „nedolžnostjo in krivdo“ (Kanduč 2003: 25), kar pa je v dejanskem življenju nemalokrat problematično. Avtor navaja, da so v vsakdanjem življenju razmerja med objektom in subjektom kompleksnejša, zato ni vselej mogoče odgovoriti na vprašanje, kdo je „volk“ in kdo „ovca,“ kar je nenazadnje povezano tudi s vprašanjem prispevka⁵¹ žrtve k lastni viktimizaciji.

2.2.2. Skupine žrtev nasilja v družini

Čeprav bolj ali manj prikrito vztrajajo in ostajajo med ljudmi (tudi tistimi, ki se z nasiljem v družini ukvarjajo poklicno) določeni stereotipi o žrtvi nasilja v družini (ženska iz nižjega družbenega razreda, otrok iz družine s problemom alkohola), so v resnici žrtve tega nasilja zelo različne. To niso zgolj ženske z nizko stopnjo izobrazbe in sami sebi prepuščeni otroci, temveč tudi moški ter ostareli, bolni ali nemočni (stari) starši. Ne gre izključno za problem najnižjih slojev in marginalnih družbenih skupin, temveč je pojav prisoten v vseh družbenih slojih in skupinah. Znotraj teh skupin se posamezne žrtve razlikujejo tako po svojih osebnih značilnostih kot tudi po okoliščinah, zaradi katerih so se znašle v nasilnem okolju in zaradi katerih v njem vztrajajo. Žrtve nasilja v družini so „specifične žrtve“ (Gassin, citiran v Kanduč 2003: 31): njihova viktimizacija izvira iz specifičnega (intimnega, družinskega) razmerja z viktimizatorjem. Hkrati gre za osebe z določenimi osebnostnimi lastnostmi in vedenjskimi dispozicijami, zaradi katerih so trajen ali občasen „objekt“ viktimizacije. Nekateri od njih bi lahko označili celo kot „kriminalne žrtve“ (Gassin, citiran v Kanduč 2003: 31), torej osebe, ki lahko glede na okoliščine nastopajo bodisi kot žrtve bodisi kot storilci. Pogosto se žrtve nasilja označujejo z oznako „skrite“ žrtve, kar po Kanduču (2003) lahko pomeni dvoje: gre za žrtve, ki so viktimizirane v javno nevidnih prostorih, po drugi strani pa gre za osebe, ki se ne zavedajo, da so žrtve oziroma se ne dojemajo kot take.⁵² Poleg teh obstajajo tudi žrtve, ki se sicer zavedajo, da trpijo škodo (da bi torej lahko bile „žrtve“), vendar tega niso pripravljene deliti z drugimi, prav tako pa niso pripravljene oziroma zainteresirane spremeniti obstoječih vzorcev vedenja tako, da bi se izognile tej „škodi.“

Gre za osebe, ki jim je najpomembnejša varnost, pa ne varnost pred nasiljem, temveč varnost, ki jo nudi znano in poznano. Življenje, ki ga posameznik pozna, je hkrati najbolj udobno življenje. Misel na neznano povzroča strah, skrbi in nepredvidljive nevarnosti. Žrtve pogosto ne prepoznajo, da je to, kar se jim dogaja, nasilje in da so žrtve zlorab, ali pa kot psihološki obrambni mehanizem „ne želijo“ prepoznati nasilja, ki se jim dogaja.

50 „Poenostavljeno rečeno: »biti žrtev« pomeni, da si zanikan ali onemogočen kot subjekt in si – pogosto tudi po zaslugi lastnih storitev ali opustitev (npr. nepremišljenosti, neumnosti, naivnosti, pohlepa, arogantnosti, agresivnosti, malomarnosti, nepozornosti, nepazljivosti...) – prestavljen v nevhvalno vlogo objekta, tj. »entitete«, ki je bistveno opredeljena z zunanjimi določili ali »popredmetena« (Kanduč 2005: 136).

51 „»A« je žrtev kaznivega dejanja, kar pa se je zgodilo tudi po zaslugi njegove nepredvidnosti, nepremišljenosti, arogance, domišljavosti, alkoholiziranosti, malomarnosti, napadalnosti ali izzivanja“ (Kanduč 2003: 25).

52 „V tem primeru je vloga viktimologije nekoliko nenavadna: »objektivno« viktimizirane posameznike mora najprej osvestiti, tj. pripraviti jih do tega, da bodo uvideli svojo viktimiziranost“ (Kanduč 2003: 31).

Nekatere so že iz preteklih izkušenj (otročstvo, prejšnji partnerji) navajene na nasilje in ga sprejemajo kot nekaj povsem običajnega, kar v odnosih pač obstaja in je (normalno). Spet tretje so zaradi nizke ali celo negativne samopodobe prepričane, da si boljšega ne zaslužijo, da jih nihče drug ne mara, da jih nihče drug ne bo ljubil. Nekatere žrtve se počutijo krive za nasilje, ki se jim dogaja in si prizadevajo delati bolje, biti bolj „pridne“ in bolje izpolnjevati želje nasilneža. Prepričane so, da lahko s svojimi dejanji preprečijo ponovno nasilje. Nekatere opravičujejo nasilneža, verjamejo, da mu je žal in da se nasilje ne bo več ponovilo, da je v resnici večino časa dober človek, da v bistvu sploh nikogar ni želel prizadeti. Nekatere do partnerja kljub nasilju in zlorabam, ki jih doživljajo, (še zmeraj) gojijo romantična čustva. Ali pa čutijo dolžnost in željo, da mu pomagajo, saj ga nihče drug ne razume tako dobro kot one. Spet druge se počutijo ujele v situacijo, nemočne in nebogljene, nesposobne živeti brez nasilneža in njegovih sredstev za preživetje. Z drugimi besedami, ni posebnega „tipa“ žrtve nasilja v družini, niti ni posebnega „tipa“ pretepeone ženske, v katerega bi lahko uvrstili vse ali večino žrtev (Hart 1993). Prav tako kot ni posebnega tipa razmerja, za katerega bi bila značilna nasilnost.

Delitev žrtev glede na spol

Preučevanje nasilja v družini se je prvotno nanašalo predvsem na nasilje moškega partnerja nad žensko partnerko, saj so bila gibanja za zaščito žensk prva, ki so opozorila na ta pojav kot družbeni problem v okviru širšega boja za pravice in enakopravnost žensk v patriarhalni družbeni ureditvi. Obstajata dva pogleda na nasilje v družini, ki oba silita pravni sistem na osredotočanje na ženske, vendar iz različnih razlogov, ki vodijo do različnih rešitev (Stalans, Lurigo 1995: 389-390):

- perspektiva družinskega nasilja (*family violence perspective*) pravi, da so moški in ženske enako nagnjeni k uporabi nasilja; oboji se iz otroških izkušenj, medijev in družbenih norm naučijo, da je nasilje sprejemljiv način reševanja sporov (nepriemerna socializacija) – nasilje v družini ni zato nič drugačno od drugih vrst nasilja;
- feministična perspektiva (*feminist perspective*) se osredotoča na razmerje med moškim in žensko, izhajajoč iz (zgodovinske) moške dominacije nad žensko: trdijo, da ženske uporabljajo nasilje izključno kot samoobrambo zoper moško nasilje, medtem ko je moška dominacija glavni razlog za nasilje v družini in tudi ključ do rešitev.

Nasilje ženske nad moškim partnerjem je bilo v preteklosti običajno obravnavano zgolj pri razpravah o vlogi žrtve pri storitvi kaznivega dejanja, o njeni provokaciji storilca, oziroma v tem okviru o – po navedbah Kanduča (2002) v praksi redkih primerih – umora nasilnega/agresivnega partnerja, ki je pred tem storilko – žensko trpinčil, psihično zlorabljal in pretepal oziroma jo drugače zlorabljal. Čeprav se v literaturi še vedno pojavljajo trditve (ponekod celo podprte z empiričnimi podatki), da so ženske agresivne do partnerja le kot odgovor na partnerjeve zlorabe in nasilno vedenje do njih (npr. Kreča 2000), mnogi avtorji opozarjajo, da so samoobramba, izražanje jeze in preprečitev določenega dejanja partnerju enako pogosti motivi uporabe nasilja pri obeh spolih.

Rezultati tuje raziskave (Wyss 2006) kažejo, da ženske niso zgolj nedolžne in nemočne žrtve, ki se zatečejo k nasilju zgolj zaradi samoobrambe in da se ženske k nasilju zaradi samoobrambe ne zatekajo pogosteje kot moški. Poleg tega ženske

pogosteje kot moški sprožijo spor, ki preraste v nasilje, oziroma povzročijo situacijo, na katero se moški partner odzove z nasiljem.⁵³ Vendar ženske običajno niso primarni nasilnež, ki izkorišča nasilno vedenje in zlorabe za nadzorovanje partnerja ali družine. Podobno kot nekatere prejšnje raziskave, tudi rezultati študije, ki jo je opravil Kernsmith (2005) kažejo, da ženske nasilje uporabljajo bolj kot orodje za vzdrževanje določene stopnje samostojnosti znotraj razmerja kot pa zaradi pridobivanja moči nad partnerjem. Glede na razmerje med tem, kdo v intimnem razmerju povzroča nasilje in kdo je žrtev, lahko ženske, ki so nasilne do partnerja, razdelimo v tri skupine: nasilne ženske, čigar partnerji so še bolj nasilni; ženske, ki izvajajo nad partnerji več nasilja kot oni nad njimi; razmerja, v katerih oba partnerja bolj ali manj izvajata nasilje in nadzor nad drugim (Swan, povzeta v Wyss 2003).

Skupine za moške pravice⁵⁴ opozarjajo, da so moški prav tako kot ženske – če ne bolj – nevidni v svojem trpljenju, kar je prav tako kot pri ženskah povezano s spolno vlogo in stereotipno predstavo o „moškem“, ki je nasprotna in nezdružljiva z lastnostmi, običajno pripisanimi žrtvam nasilja v družini. Različna gibanja za pravice in položaj moških vse glasneje opozarjajo, da so moški postali žrtve sodnega sistema. Te skupine, katerih člani so v veliki meri očetje, ki so v sodnih postopkih izgubili skrbništvo nad otroki, so prepričane, da je kazenskoopravni odziv na nasilje v družini pristranski do moških v tem, ko predpostavlja, da je moški tisti, ki je nasilen, in spregleda moške, ki so žrtve nasilja. Trdijo, da je inkriminacija nasilja v družini stigmatizirala vse moške na podlagi dejanj nekaterih.⁵⁵ Njihova osrednja trditev je, da so v polovici primerov nasilja v družini ženske tiste, ki so nasilne (Sack 2004).

Delitev žrtev glede na starost

Otroci so posebej ranljiva skupina žrtev nasilja v družini. Subjektivne in vrednostne opredelitve nasilja nad otrokom so zelo različne. Kar je bilo v nekem obdobju in okolju element sprejemljive in pričakovane starševske vzgoje, je v današnjem drugačnem družbenem kontekstu dojeta kot zloraba, telesno nasilje (Kanduč 2002) in v kazenski zakonodaji opredeljeno kot kaznivo dejanje. Otroci kot žrtve nasilja so posebej zavarovana skupina žrtev, s tem pa pojav nasilja nad njimi priteguje vedno več pozornosti laične in strokovne javnosti. Zaradi povečane senzibilnosti se je povečalo število prijav in odkritih kaznivih dejanj, kar daje vtis, da se je povečal obseg nasilja nad otroki. Kanduč navaja, da temu vendarle ni povsem tako, saj je danes med starši in otroci mnogo manj fizičnega nasilja kot ga je bilo nekoč, in da večina otrok danes ni deležna resne fizične in spolne zlorabe v krogu družine.

53 Verjetno si ni težko zamisliti na videz povsem običajne in pogoste (tukaj sicer izmišljene) zgodbe: Žena mi je cel dan težila. Zjutraj, ker sem dal preveč sladkorja v njeno kavo in ker nisem zaprl predala. Dopoldne, ker sem pustil umazane nogavice na tleh in ker sem poškopril steno z borovničevcem, ko sem si pripravljaj sok. Opoldne, ker nisem zložil posode v pralni stroj. Popoldne nisem mogel gledati tekme, ker sem moral peljati njenega psa na sprehod. Zvečer, ko mi je med dnevnikom rekla, naj odnesem ven smeti, mi je prekipelo in sem jo lopnil, tako da ji je počila ustnica.

54 Na primer : www.branka.si/2008/04/nasilje-v-druzini/, posneto 18. 6. 2010.

55 Da je zadnje čase to zelo zanimiva in aktualna tematika, dokazujejo številni prispevki o tem, ki se pojavljajo v medijih.

Otroci – žrtve nasilja so v kazenskem pravu varovani s posebnimi inkriminacijami (npr. detomor, napeljevanje k samomoru in pomoč pri samomoru,⁵⁶ spolni napad na osebo, mlajšo od petnajst let), s posebnimi pravicami, pravnimi instituti (na primer prijavitvena dolžnost), s posebnimi določbami glede pričanja mladoletnih oškodovancev v kazenskem postopku. Prizadevanja slovenskih in tujih strokovnjakov,⁵⁷ da bi bil otrok, ki je „zgolj“ priča nasilju v družini, pravno priznan kot žrtev, so se v Sloveniji končala s sprejetjem ZPND. Ta določa, da velja otrok (tj. mladoletni družinski član) za žrtev nasilja tudi, če je prisoten pri izvajanju nasilja nad drugim družinskim članom ali živi v okolju, kjer se nasilje izvaja (drugi odstavek 4. člena ZPND). Status otroka kot oškodovanca ni tako jasno določen v okviru kazenskega postopka, kjer je oškodovanec tisti, *kateremu je bila s kaznivim dejanjem prekršena ali ogrožena kakršna koli njegova osebna ali premoženjska pravica.*⁵⁸ Tudi sicer je otrok kot oškodovanec v kazenskem postopku v specifičnem položaju, saj zaradi svoje mladosti pogosto ne more sam opravljati procesnih dejanj. Prav zaradi specifičnosti otrokovega položaja, ki zahteva posebno pozornost, se bom v nalogi omejila na odrasle žrtve nasilja v družini.

Poleg otrok so posebne skrbi pri obravnavanju nasilja in nudenju pomoči deležne starejše osebe in invalidi ter osebe, ki zaradi osebnih okoliščin niso sposobne skrbeti zase (tretji odstavek 4. člena ZPND). Nasilje odraslih otrok nad starši in starimi starši ni neznan pojav, čeprav je bil dolgo časa ena od „tabu“ tem (podobno kot npr. nasilje žensk nad moškimi in spolno nasilje mater nad otroki). Poleg večinoma fizičnega in psihičnega obračunavanja z ostarelimi člani družine se pojavljajo tudi posilstva, ki jih na škodo matere storijo sinovi. Oškodovanke so najprej pretepe, nato posiljene. Kreča (2000) poroča, da gre pri teh družinah skoraj praviloma za prisotnost alkoholizma in za popolnoma skrhane, celo sovražne odnose, družino pa pogosto sestavljata le ostarela mati in sin. Kot pri vseh kaznivih dejanjih nasilja v družini se tudi pri teh pojavi problem dokazovanja, saj so oškodovanke kot matere privilegirane priče, hkrati pa so pri njih pogosto zaradi alkoholizma in starosti prisotne osebne spremembe, ki vplivajo na verodostojnost njihovih izpovedb.

Delitev žrtev glede na pripravljenost razdreti nasilno razmerje

Dr. Vid Pečjak (povzeto v Kreča 2000: 223) je družine razdelil v tri skupine: a) kolikor toliko harmonična družina, b) agresivna družina, ki še vedno vztraja skupaj in c) razvezana družina. Če izhajamo iz te delitve družin, lahko žrtve nasilja razdelimo v dve skupini, pač glede na to, ali živijo v drugi ali v tretji skupini družin: žrtve, ki vztrajajo v nasilnem razmerju, in žrtve, ki zapustijo⁵⁹ nasilno razmerje in pri tej odločitvi vztrajajo. Kadar se intimno razmerje med nasilnežem in žrtvijo popolnoma prekine in med njima ni

56 Drugi in tretji odstavek 120. člena KZ-1.

57 Takšno priporočilo je med drugim rezultat projekta z naslovom Načini implementacije direktiv EU o nasilju zoper ženske, otroke in mladino: dobre prakse in priporočila, ki ga je izvedla raziskovalna skupina Oddelka za sociologijo Filozofske fakultete v Ljubljani s sodelovanjem partnerskih organizacij iz 10 držav, ki so pristopile k EU leta 2004: Češka, Ciper, Estonija, Madžarska, Latvija, Litva, Malta, Poljska, Slovaška in Slovenija (Gaber et al. 2009).

58 Zakon o kazenskem postopku, 6. alineja 144. člena.

59 V zvezi s tem je zanimivo vprašanje, do kdaj je žrtev, ki zapusti nasilnega partnerja, še žrtev. Kako dolgo je upravičena do takšnega statusa, ob predpostavki seveda, da se je ob končanju razmerja končalo tudi nasilje, kar v dejanskem življenju vsekakor ni pravilo. V angleški literaturi zasledimo izraz *survivor* (preživeli), ki bi pomensko lahko nakazoval na to, da je oseba doživela in preživela nasilno izkušnjo, čeprav se v navedeni literaturi uporablja na splošno za žrtve nasilje, brez posebnega ozira na to, ali se nasilje še dogaja ali ne.

stikov, s tem pa tudi ne priložnosti za konflikte, ki prerastejo v nasilje, je sama prekinitev razmerja dosegla želeni cilj - prenehanje nasilja, ne da bi bilo za to potrebno „spremeniti“ nasilneža oziroma kako drugače vplivati na njegovo vedenje do žrtve. V takem primeru, ki se seveda nanaša le na konkretno razmerje s konkretno žrtvijo, se nadaljnji družbeni odziv na nasilje ne zdi potreben. Kakorkoli že, raziskave ugotavljajo, da je številnejša skupina tistih žrtev, ki (še) ne razmišljajo o zapustitvi nasilnega razmerja, ali pa se med nasilnim dogodkom oziroma neposredno po njem sicer odločijo zapustiti partnerja, a se kasneje vrnejo ali partnerja ponovno sprejmejo. V teh primerih je prekinitev razmerja bolj rezultat trenutne travme kot zrele in premišljene odločitve in spoznanja, da je zgolj na tak način mogoče ponovno zaživeti brez nasilja. Zaradi različnih dejavnikov, med drugim strahu, intimnih čustev, navezanosti, finančne odvisnosti, skupnih otrok idr. si žrtev v večini primerov ne želi prekiniti razmerja z nasilnim partnerjem, temveč želi, da nasilnež spremeni svoj odnos do njih. Ker je popolna prekinitev odnosa med žrtvijo in nasilnežem v dejanskem življenju tudi zato prej izjema kot pravilo, veliko žrtev kljub nasilju in zlorabam vztraja v partnerskem odnosu. Prav ta fenomen, ki je na prvi pogled težko razumljiv, je predmet večine strokovne literature in znanstvenih raziskav na temo nasilja v družini.

2.2.3. Zakaj ostajajo žrtve v nasilnem razmerju?

V čem se žrtve nasilja v družini ločijo od ostalih žrtev? Večina ostalih žrtev ni v intimnem razmerju z nasilnežem, večina jih ni že prej trpela nasilja s strani istega storilca, večina ni ekonomsko odvisna od storilca med kazenskim postopkom in po njem, večina ni prisiljena k vzdrževanju stikov z nasilnežem zaradi skupnega skrbništva nad otroki, večini po pravosodni intervenciji ne grozi povečana nevarnost ponovnega nasilja (Hart 1993). Posebnost, zaradi katere je nasilje v družini tako drugačno od ostalih nasilnih kaznivih dejanj in zaradi česar potrebujejo žrtve nasilja v družini drugačno obravnavo kot ostale žrtve kaznivih dejanj, je predvsem dejstvo, da se kljub nasilju žrtve največkrat odločijo, da ostanejo v intimnem razmerju s svojim nasilnim partnerjem.⁶⁰ Vzroki so številni, nemalokrat naštetih v strokovni literaturi in v poljudnih priročnikih. Temeljijo na osebnih lastnostih posamezne žrtve, na specifični situaciji, v kateri se je znašla družina in njeno neposredno okolje, ali pa so posledica kulturnih in organizacijskih značilnosti širše družbene skupine.

Pogosto ostajajo žrtve v nasilnem razmerju zaradi ekonomske odvisnosti, saj same nimajo dovolj visokih prihodkov in drugih finančnih sredstev, da bi lahko preživljale sebe (in otroke) ter hkrati ohranile približno enak življenjski standard kot doslej. Mnoge imajo zaradi nizke izobrazbe in pomanjkanja delovnih izkušenj majhne možnosti za dobro plačano zaposlitev. Zaradi pomanjkanja sredstev nimajo možnosti pridobitve ustreznega stanovanja, kamor bi se umaknile pred nasiljem. Drug pogost razlog za

60 „I didn't want to end the relationship so I saw no point in prosecution. I wanted the marriage to work. I love him and I didn't want to split because of my kids. I didn't want him to go to prison and a fine wouldn't have been of any use, although I would have liked him to get some help with trying to find out why he hit out on me like that – and to help make sure he doesn't do it again. The officer said that if I agreed to him being prosecuted I might be awarded a compensation order but that's no good because we share our money“ (žrtev, citirana v Hoyle, Sanders 2000: 24).

ohranjanje nasilnega razmerja je socialna izolacija žrtve, ki pomeni pomanjkanje podpore s strani družine in prijateljev, pomanjkanje dostopnih virov informacij o možnostih pomoči in rešitev; negativne izkušnje v zvezi z nerazumevanjem in različnimi pritiski v odnosih z družino, prijatelji, policijo, socialnimi službami, tožilci, sodniki, sodelavci, delodajalcem, sosedi in širšo lokalno skupnostjo. Poleg pomanjkanja finančnih sredstev in podpore okolja lahko žrtev občuti stisko tudi zaradi pomanjkanja časa. Načrtovanje in priprava dejanske ločitve od nasilneža zahteva čas, ki ga žrtev pogosto nima na razpolago.

Odločitev žrtve, ali bo zapustila nasilno okolje ali ne, je odvisna tudi od njenih osebnih prepričanj. Pogosto žrtev občuti dolžnost in odgovornost, da ohrani družino enotno, kar izhaja iz prepričanja, da otrok potrebuje oba starša („nasilen oče je boljše kot nič“) in da je družino za vsako ceno potrebno obdržati skupaj, pri čemer je naloga in odgovornost ženske, da družina in zakon uspe. Obljubo „v dobrem in v slabem,“ dano ob sklenitvi zakonske zveze, je potrebno spoštovati; zakon je sklenjen „za vedno.“ Pogosta so prepričanja, da ženska potrebuje partnerja, da ne more živeti sama, in da je nasilje v bistvu nujen, običajen element medosebnih, še posebej intimnih odnosov, in predstavlja zgolj enega od načinov komunikacije.

Poleg osebnih prepričanj in želja, ki so velikokrat med seboj konfliktni, se žrtev sooča z navideznimi in realnimi nevarnostmi, z občutki strahu in negotovosti. Bojijo se, da se bo nevarnost fizičnega nasilja povečala, če bodo poskušale zapustiti nasilneža. Strah, da jih bo zapuščen nasilnež poiskal in z njimi še huje fizično obračunal ali celo ubil, pogosto temelji na resnih grožnjah nasilneža. Ta strah je pogosto upravičen, saj so številne tuje študije (npr. Barata 2007, Erez 2002, Hart 1993) pokazale, da se nevarnost hudega fizičnega nasilja in celo smrti močno poveča potem, ko ženska zapusti partnerja (govorijo o t. i. ločitvenem nasilju (*separation assault*)), kar kaže na to, da ženska varnost ni zagotovljena s tem, ko zapusti nasilno razmerje. Žrtve se poleg tega bojijo, da bodo otroci čustveno prizadeti zaradi ločitve ali da bodo ob ločitvi izgubile skrbništvo nad njimi. Na splošno se bojijo neznanega, strah jih je sprejemati odločitve, ki pomembno spreminjajo ustaljeni in znani način življenja. Bojijo se morebitne osamljenosti.

Ker je nasilje v družini največkrat dolgotrajno, se pri žrtvah pojavijo specifični psihološki odzivi in prilagoditve nanj. Po daljšem obdobju zlorab se žrtev spriznani z nasiljem. K temu prispeva dejstvo, da intenzivnost nasilja narašča postopoma skozi daljše časovno obdobje, pri čemer življenje s stalnimi zlorabami posameznika ohromi, tako da več niti ne zaznava, da živi v ponavljajočem se vzorcu nasilja. Poleg tega so razlogi, da žrtve kljub nasilju partnerja ostajajo v razmerju, tudi čustva. Gre za navezanost na skupnost in stvari (otroci bi morali zamenjati šolo in prijatelje, sama bi morala zapustiti znano soseščino, prijatelje, znance, službo, stanovanje, hišo, pohištvo, osebne stvari), za (romantična) čustva do nasilneža (na primer lojalnost, pripadnost, ljubezen, sočutje), za čustva do sebe in svoje situacije (zanikanje, občutek krivde, sramu, ponižanja, naivni optimizem, lažno upanje, občutek nemoči in nebogljenosti, pomanjkanje samozavesti, negativna samopodoba, naveličanost). Ob upoštevanju opisane številnosti, raznovrstnosti in kompleksnosti dejavnikov se je predvsem potrebno zavedati, da niso pri vsaki žrtvi prisotni vsi dejavniki. Lahko je že eden od njih dovolj močan, da žrtev daljši čas vztraja v nasilnem odnosu. Največkrat je prisotnih več dejavnikov, v različnih kombinacijah.

2.3. POGOSTEJŠE RAZLAGE NASILJA V DRUŽINI

„Kakšen je odziv na nasilje v družini, je delno odvisno od njegove razlage; torej od pogleda na njegove vzroke“ (Dutton 1988: 32). Podobno kot teorije medosebnega nasilja na splošno, so razlage nasilja med družinskimi člani oziroma intimnimi partnerji številne. Nekatere temeljijo na kulturnih (na primer sistemske in strukturalne teorije (Pečar 1984)), druge na individualnih teorijah (na primer psihološke). Prve razlage o vzrokih nasilja v družini, posebej nasilja moža nad ženo, so nasilje opredeljevale kot posledico kulture, ki je oblikovala nadvlado moškega nad žensko na vseh področjih družbenega življenja (Garner, Fagan 1997). Nadvlada, ki jo kultura ohranja, se zrcali na ravni družine v razmerju med možem in ženo. K delitvi „moči“ med spoloma veliko prispeva njuna ekonomska neenakost, ki pripisuje manjšo vrednost ženskemu delu in prispevku, s čimer utrjuje moško dominantno vlogo in podeljuje ženski nižji družbeni status. Stereotipni portreti žensk, v skladu s katerimi je ženska družbena vloga v tem, da so nemočne, odvisne, podredljive, in to ne le v svoji primarni družini, temveč tudi v družini, ki jo ustvarijo s partnerjem. Ti stereotipi so odraz moške usmerjenosti in hegemonije. Na ta način se razlaga vpliv patriarhije na pojav nasilja v družini (Garner, Fagan 1997). Splošne kulturne norme in vrednote, ki podpirajo hierarhično, patriarhalno družbeno ureditev, podpirajo mnenja in prepričanja o upravičenosti nasilja zoper ženske. Skozi proces socializacije ženske sprejmejo in ponotranjijo stereotipno podobo o sebi kot pripadnici manjvrednega spola, ki ni sposobna živeti „brez moškega“ ter sama preživljati in vzgajati otrok. Ženske se svoje nebogljenosti naučijo skozi socializacijo s posnemanjem vedenja in ravnanja matere in iz lastnih negativnih izkušenj otroštva. To družbeno pogojeno podobo pa v vsakem konkretnem primeru na ravni intimnega odnosa utrjuje še storilec sam, ki žrtev degradira v bitje, ki ni dovolj vredno, da bi se nanj nanašale moralne zapovedi in prepovedi. Kanduč (2002) v tej zvezi navaja, da storilec že pred izvršitvijo dejanja žrtev razčloveči, razvrednoti, okrivi, očrni ali zanika, vse to z namenom odstraniti morebitne moralne zadržke, ki bi ga odvrčali od kriminalnega vedenja. Tako oblikuje predstavo o žrtvi kot nekom, ki si zasluži biti tarča za sproščanje agresivnosti in sovražnosti.

Takšna predstava se iz mentalne sfere storilca skozi njegovo ponavljajoče se in dolgotrajno ravnanje in vedenje slej ko prej prenese v (pod)zavest žrtve same. Predvsem feministično usmerjeni avtorji zagovarjajo tezo, da ženske ostajajo s svojimi nasilnimi partnerji zaradi socializacijsko pogojene „naučene nebogljenosti“ (*learned helplessness*), depresije in nesposobnosti sprejemanja odločitev znotraj nasilnega razmerja. Tezo je prva oblikovala Lenore E. Walker (povzeto po Sack 2004: 1712). Naučena nemoč ali nebogljenost pomeni nesposobnost „nadzorovati sovražne dogodke“ (Pečar 1984: 922). Teorija je bistveno pripomogla k razumevanju psihe in vedenja nekaterih zlorabljenih žensk, vendar so tako zagovorniki žensk kot drugi teoretiki kmalu spoznali, da „naučena nebogljenost“ ni primerna za opis položaja vseh zlorabljenih žensk (Sack 2004), saj so nasilneži⁶¹ in njihove žrtve raznolika populacija,⁶² prav tako nastaja nasilje v raznolikih

61 Kreča (2000: 226) na podlagi preučenihih tožilskih spisov nasilneža opiše tako: „V širšem okolju je tak storilec praviloma prilagojen, drži se splošnih norm, v družini pa je on tisti, ki določa pravila. Trenutno je sproščta z nasilnim obračunavanjem, vlogo dominantnega gospodarja družine si vzpostavlja z nasilnim

tipih medosebnih razmerij (Garner, Fagan 1997). Raziskave so pokazale, da lahko nasilna ravnanja načeloma razdelimo v dve skupini (Gloor in Meier, povzeta v Wyss 2006):

1. Situacijsko ali spontano nasilje nastane, ko konflikt preraste v nasilje, ki ima lahko tudi hude posledice. Nasilen je lahko tako en kot drugi partner, nasilje pa ne postavlja sistematično enega od njiju v podrejen položaj. Pri tem ne gre le za nasilno reševanje konfliktov, temveč za dvostranski spopad za moč in prevlado znotraj partnerskega razmerja.
2. Sistematično nasilno in nadzorovalno vedenje je na drugi strani izraz neenakomerne porazdelitve moči med partnerjema. Različne oblike psihičnega in fizičnega zatiranja vedno znova vzpostavljajo in utrjujejo nesimetrično razmerje. Govorimo o zlorabljanju, ki se lahko po več letih zlorab konča z (usodnim) nasiljem zatiranega partnerja.

Sodobne razlage nasilja v družini zato poleg splošnih družbeno in kulturno pogojenih dejavnikov vsebujejo tudi individualne prvine, ki se nanašajo na posameznika. Sem sodijo različne psihološke teorije, na primer mazohizem in duševna motenost (Pečar 1984), kakor tudi sociološke teorije. Pomemben vpliv na pojav nasilja naj bi imelo soočanje z nasiljem do sebe ali bližnjega v otroštvu in mladosti. Otroci, ki so priča nasilju v družini, so v večji nevarnosti, da bodo tudi sami ustvarili družine, v katerih bo komunikacija med člani bolj ali manj nasilna. Otroci se namreč z opazovanjem naučijo, da je nasilje mogočno orodje, s katerim se lahko marsikaj doseže (Garner, Fagan 1997). Zakon o preprečevanju nasilja v družini zato otroke, ki so priča nasilju, posebej opredeli kot žrtve nasilja v družini. Z ustrezno obravnavo in strokovno pomočjo otroku se lahko preventivno vpliva na morebitno kasnejše nasilje v odraslosti.

Zanimivo je, da se našteje razlage nasilja med intimnimi partnerji oziroma nasilja v družini pretežno ukvarjajo z žrtvijo, ne z nasilnežem. Razlage, ki se ukvarjajo z nasilnežem, izhajajo bodisi iz različnih bolezenskih stanj nasilnika (Ojdipov kompleks, napetosti, tekmovalnost, sado-mazohistični značaj, občutki pretirane kritike), bodisi se nanašajo na alkoholike in druge odvisnike, „zakone z motenimi osebnostmi, patološko ljubosumne, slabo vzgojene, nagnjene k igram na srečo itd.“ (Pečar 1984: 923). S tem v zvezi se pogosto omenjata dva dejavnika, ki naj bi močno vplivala na nasilje moža nad ženo. To sta potreba po nadzoru in moči (*power issues*) ter težave z intimnostjo (*intimacy issues*) (Dutton 1988: 38). Razlage, ki se sklicujejo na teorijo moči in nadzora (*power and control model*), so se najprej oblikovale v literaturi o problemu zlorabe alkohola (Garner, Fagan 1997). V kontekstu nasilja v družini ta teorija razlaga, da uporablja nasilnež zlorabe in nasilno vedenje kot sredstvo, s katerim pridobi moč in nadzor znotraj intimnega razmerja. Njegova potreba po moči in nadzoru se izraža kot potreba po nadzoru in obvladovanju partnerja. Nasilnež (običajno mož) enači večanje

ravnanjem nad ženo, v sklopu katerega si ženo podreja tudi s spolnimi odnosi in dejanji, ki niso le proti njeni volji, ampak jih spremlja tudi fizično nasilje. Storitev kaznivega dejanja ponavadi zanika, oškodovanko prikazuje kot nezrelo, prezahtevno, slabo mater otrok in kot sugestibilno, zato naj bi jo za naznanitev kaznivega dejanja nagovorili drugi, in sicer ker bi se s tem tudi njemu maščevali. Tak storilec namreč vedno najde koga, ki njemu želi slabo in se je zato seveda po njegovi razlagi znašel v kazenskem postopku.“
62 Družboslovni znanstveniki si prizadevajo najti skupne značilnosti, ki povezujejo nasilneže in jih ločujejo od ostalih moških. Na drugi strani so terapevti, ki delajo z nasilneži, vedno znova presenečeni nad raznolikostjo in posebnostjo vsakega nasilneža in okolja, v katerem pride do nasilnega ravnanja (Dutton 1988).

partnerjeve (običajno ženine) neodvisnosti z zmanjševanjem njegovega nadzora. Zato poskuša prisiliti partnerja, da prevzame njegove predstave o tem, kakšen naj bi bil njen medsebojni odnos. Nasilje je način uveljavljanja in utrjevanja moči znotraj intimnega razmerja, posebej moči in sposobnosti zmagovati v konfliktih (Garner, Fagan 1997) ter „doseči svoje“ na račun partnerjevih želja. Različne oblike psihične zlorabe (zaničevanje, zmerjanje, kritiziranje, kujanje, izražanje besa in jeze, pa tudi užaljenosti in prizadetosti) uporablja nasilnež pogosto, včasih dnevno, z namenom, da prisili partnerja k ravnanju v skladu s svojimi željami, potrebami in načrti. Fizično in spolno nasilje je le občasno, kadar čustvene manipulacije ne dosežejo želenega rezultata.

Medtem ko nekateri avtorji navajajo, da je nasilje med zakoncema najredkejšo pri pari, kjer so obveznosti gospodinjstkih opravil in odločitve enakomerno porazdeljene (Garner, Fagan 1997), drugi opozarjajo, da nasilje ni rezultat nesorazmerne porazdelitve moči znotraj intimnega razmerja, temveč je rezultat nesoglasja o tem, kako naj bo moč porazdeljena (Kernsmith 2005) – t. im. situacijsko nasilje.⁶³ V razmerjih, kjer obstaja sporazum o tem, kdo⁶⁴ ima dominantno vlogo, naj bi bilo nasilje redkejšo kot v razmerjih, kjer se partnerja med seboj borita za prevladujoč položaj (Gortner *et al.*, povzet v Kernsmith 2005: 174). Narava razmerja med partnerjema pa ni konstantna, temveč se razvija in občasno preoblikuje pod vplivom sprememb v širšem in ožjem okolju. Mnoga razmerja se pričnejo kot zdrava, polna podpore in medsebojnega spoštovanja. Začetek nasilja v razmerju je pogosto povezan s kakšnim dogodkom, ki pomeni korak proti večji medsebojni odvisnosti partnerjev in/ali spremembo stopnje intimnosti, torej ko eden od partnerjev (običajno moški) začuti, da je drugi partner (običajno ženska) do določene mere odvisen od njega: na primer, ko se par preseli od prejšnje družine „na svoje“, ko se par poroči in začne skupno življenje (Hoyle, Sanders 2000), ko eden od partnerjev izgubi zaposlitev, ko se rodi otrok. V teh situacijah povečane odvisnosti pridejo do izraza težave partnerjev z intimnostjo. Dutton (1988) navaja, da je spolno ljubosumje, ki je pogosto povod za fizično in psihično nasilje, v bistvu reakcija na zaznano nevarnost izgube partnerja, ki se povezuje s strahom pred izgubo zanj pomembnega razmerja. Te težave z intimnostjo se kažejo kot povečana zahteva partnerja po izražanju naklonjenosti, pozornosti in čustvene podpore na eni strani,⁶⁵ na drugi strani pa zahteve po večji neodvisnosti in osvoboditvi od partnerjevega nadzora.

Glede vzrokov nasilja staršev nad otroci Kanduč (2002) navaja, da je povod za nasilno dejanje pogosto otrokovo ravnanje, ki je za odraslega nesprejemljivo, nadležno, zoprno, stresno. Nekateri starši nesprejemljivo vedenje otrok doživljajo kot da bi šlo za dejanja odrasle osebe, kot da bi jih želel otrok namerno prizadeti, jim nagajati ali jih razočarati, zato na otrokovo dejanje reagirajo z jezo, celo besom, ki lahko kaj kmalu preraste v agresijo, še posebej pri impulzivnih, vzdražljivih, živčnih, čustveno nestabilnih osebah s pomanjkanjem starševskih izkušenj in pri osebah s pomanjkljivim samoobvladovanjem. Še posebej so izpostavljeni otroci, ki se zaradi telesnih ali vedenjskih posebnosti odmikajo od predstave njihovih staršev o idealnem otroku.

63 Glej zgoraj.

64 Garner in Fagan (1997) navajata, da naj bi bila tako ženska kot moška agresivnost najvišja pri pari, kjer ima ženska največjo vlogo pri odločanju in ima nadzor nad finančnimi viri. - nejasno

65 Raziskava je pokazala, da je tako pri moških kot ženskah najpogostejši motiv za uporabo nasilja povračilo partnerju zaradi čustvene prizadetosti, čustvene zlorabe (Kernsmith 2005).

3. DRUŽBENI ODZIV NA NASILJE V DRUŽINI

3.1. SPREMEMBE SKOZI ČAS

Da bi bolje razumeli način, na katerega danes pristopamo k obravnavi nasilja v družini, je koristno poznati nekatere zgodovinske okoliščine, v katerih in zaradi katerih so se skozi zgodovino oblikovali in spreminjali različni pristopi obravnavanja tega družbenega pojava. Ob tem, da uživa pozornost znanosti in družbe šele relativno kratek čas, saj se dolgo časa z njim niso ukvarjali, ker ga niso zaznavali kot problem, vreden pozornosti, je zanimivo, da je danes pojav relativno dobro raziskan, način soočanja z njim pa je doživel že več preobratov. Problem nasilja v družini se je najprej obravnaval kot problem nasilja moža nad ženo, nato se je razširil na vsakršno nasilje moških nad ženskami. Šele kratek čas se v temo vključuje vsakršno nasilje med intimnimi partnerji, ne glede na spol, ter nasilje med člani družine nasploh, ne glede na spol in starost. Takšen razširjen pristop je značilen predvsem za zakonodajne in politične vidike obravnave nasilja, medtem ko se velika večina strokovne in druge literature še vedno ukvarja v večjem obsegu z nasiljem moškega nad žensko in z nasiljem staršev nad otroki kot z ostalimi oblikami nasilja v družini (nasilje ženske nad moškim, nasilje otrok nad (starimi) starši, nasilje med sorojenci).

3.1.1. Legitimna pravica moškega in zasebni problem družine

Vedenje, ki ga danes označujemo kot nasilje med partnerjema in zloraba partnerja, je v preteklosti veljalo za normalni del zakonske zveze ali intimnega razmerja. Predstavljalo je izkušnjo, ki naj bi jo ženska, ko je vstopila v zakon, pričakovala in tolerirala (Erez 2002), običajen, kulturno sprejemljiv način reševanja problemov in discipliniranja žene (Gaber *et al.* 2009). Družina je tradicionalno pojmovana kot osnovna celica družbe, v kateri vlada razumevanje, harmonija in podpora. Predstavlja varno okolje, zavetje, kamor se posameznik zateče pred stresom vsakdana, ki ga povzročajo nevarnosti zunanjega sveta in odnosi z drugimi posamezniki. Pravne doktrine devetnajstega stoletja so v skladu s takim pojmovanjem ženo pravno popolnoma podredile možu, čigar dolžnost je bila, da skrbi za dobro stanje družine. Ženska je prenehala obstajati kot pravni subjekt v trenutku, ko se je poročila. Ker je bil mož odgovoren za ženina dejanja, je imel pravico, da nadzoruje njeno vedenje, tudi s pomočjo telesnega kaznovanja. V to pravico discipliniranja država ni smela posegati (Dawson 2006, Sack 2004). Pretepe in zlorabljenе žene se zato niso mogle obrniti na sodišče⁶⁶ po zaščito pred dejanji svojih mož, ki so se sicer štela kot kazniva. Na voljo so imele le nepravne institucije, kot so družina, cerkev in lokalna skupnost (Fagan 1996). Leta 1871 je bila Alabama prva država v severni Ameriki, ki je preklicala pravico moža, da pretepa svojo ženo, z obrazložitvijo, da ima ženska pravico do takšne pravne zaščite kot jo lahko zase zahteva njen mož (Dawson 2006). Sodišča v Britaniji so priznavala pravico moža, da pretepa ženo, vse do leta 1891, ko je bila ta pravica ovržena zaradi močnega vpliva britanskega gibanja sufražetk (Dwyer 1995).

Intervencija pravnih institucij v problem nasilja v družini skozi zgodovino ni bila konstantna. V različnih obdobjih se je manjšala in večala, pač odvisno od spreminjajočih se interesov države po uveljavljanju svojih zakonov glede javne morale in potrebe po večanju strahu pred kriminalom (Fagan 1996). Čeprav so nekatere države že sredi devetnajstega stoletja *lege artis* inkriminirale pretepanje žena (Erez 2002), in se je javna politika na področju nasilja v družini začela premikati od pravnega odobravanja k toleriranju, so mnoga sodišča pretepanje žena *de facto* dekriminirala in še vedno stala na stališču, da država v the primerih ni upravičena posegati v zasebnost družin, razen kadar pride do hujšega nasilja. Pri tem so možje uživali procesno imuniteto zaradi zasebnosti zakonske zveze in ohranjanja družinske harmonije (Sack 2004), v skladu s prepričanjem, da je družina pomembna institucija, ki jo mora država varovati kot tako in nima pravice razdiralno posegati vanjo. Tolerantni odnos pravnih institucij do nasilja nad ženskami se ni bistveno spremenil in se je nadaljeval skozi vse devetnajsto stoletje do poznih 60. let dvajsetega stoletja.

Do takrat je imela tudi policija v Združenih državah Amerike do nasilja v družini zelo indiferenten odnos in ga je na listi prednosti uvrščala zelo nizko. Klice v primeru družinskega nasilja je tradicionalno obravnavala tako, da sploh ni intervenirala ali pa je

66 Najstarejši dokumentiran sodni primer nasilja v družini v Britaniji izvira iz leta 1395, ko se je pred cerkvenim sodiščem pojavila Margaret Neffield iz Yorka s pričami, ki so izpovedale, da jo je mož napadel z bodalom in ji povzročil več poškodb in zlomljenih kosti. Sodišče je razsodilo, da kljub pričam ni bil izkazan utemeljen razlog za sodno razvezo in da mora Margaret še naprej živeti z možem (Dwyer 1995).

intervencijo namerno odložila tudi za več ur. Njihov (ne)odziv⁶⁷ je temeljil na prepričanju, da je družinsko nasilje zasebna stvar partnerjev, v katero se policija ne sme vmešavati. Kadar se je odločila za intervencijo, so se policisti s sprtimi osebami zgolj pogovorili ali jih ločili z namenom, da se umirijo. Sprti strani so poskušali pomiriti z nekakšno policijsko mediacijo, ki je obsegala vrsto različnih pristopov,⁶⁸ med drugim napotitev na katerega od formalnih alternativnih načinov reševanja sporov (Hoctor 1997, Sack 2004). Tudi organi pregona niso namenjali posebne pozornosti nasilju v družini in tem primerom niso posvečali svojega časa in truda. Delno zato, ker nasilja v družini niso zaznavali kot resničnih zločinov, delno zaradi pričakovanja, da bo žrtev, ki je v intimnem razmerju s storilcem, umaknila obtožbo, zaradi česar v takih primerih brez sodelovanja žrtve ne morejo zmagati.

Študije so namreč vedno znova kazale, da velika večina žrtev ne želi podati za nasilneža obremenjujoče izjave ali pa takšno izjavo kmalu prekliče oziroma je v naslednji fazi postopka ne ponovi. Hoyle in Sanders (2000) navajata, da so rezultati študije pokazali obstoj nenapisanega pravila med policisti in tožilci, da pomeni žrtvino nesodelovanje avtomatično ustavitev postopka. Takšno pravilo temelji na predpostavki, da nesodelovanje žrtve pomeni, da se postopek ne more končati z obsodilno sodbo. Svojo diskrecijsko pravico so zato tožilci izrabili tako, da kljub policijskim ovadbam niso vlagali obtožnic ali pa so žrtve odvrčali od vlaganja ovadb in nadaljevanja pregona. Razlogi za takšen odnos so poleg očitnih dokaznih problemov tudi v ambivalentnosti in nesodelovanju žrtev, patriarhalnih predstavah o družinski zasebnosti in moških privilegijih, ter v signalih nezainteresiranega sodstva, ki se na obtožbe ni bilo pripravljeno odzvati s smiselnimi sankcijami (Fagan 1996). V redkih primerih, ko je zadeva prišla na sodišče, so bile namreč nasilnežem, ki so bili z žrtvijo v intimnem razmerju, izrečene občutno nižje kazni kot storilcem, ki so (podobno) nasilje izvajali nad neznanci.

Odnos pravosodja do nasilja v družini in njegovih žrtev se je začel spreminjati šele v drugi tretjini dvajsetega stoletja, ko je družba začela posvečati pozornost problemu nasilja v družini in je bila ta vrsta nasilja počasi označena kot zločin. Nasilje v družini je postalo družbeni problem v okviru širšega boja proti nasilju nad ženskami, na katerega so opozarjala feministična gibanja, svetovalci v kriznih centrih za žrtve posilstev, klinični raziskovalci, ki so delali z ženskami, ter delavci v prvih zavetiščih za pretepepe ženske.

3.1.2. Feministična gibanja in politizacija problema

K temu, da so „poprej nevidne žrtve v zasebni sferi“ postale vidne (Kanduč 2002: 340) in da je nasilje nad ženskami iz zasebnega preraslo v družbeni problem, so v ameriški in angleški, torej v bogati kapitalistični zahodni (Pečar 1984) družbi največ

67 Nasilnežu ni bila nikoli odvzeta prostost, razen v primerih, ko se je nasilno vedel do policistov.

68 Policisti so bili izučeni, kako sprti strani družinskega „spora“ začasno ločiti, ju pomiriti, nato pa vzpodbuditi razgovor o problemu in po potrebi napotiti par k ustreznemu svetovanju za družine (Hoctor 1997, Sack 2004) ali svetovanju za nasilneže s problemom zlorabe alkohola (Fagan 1996).

prispevala feministična in druga⁶⁹ gibanja, ki so se borila za enakopravnost in zaščito žensk. Gibanja so se najprej zavzemala za spremembo patriarhalnih odnosov, ki so ženske na splošno, še posebej pa žrtve nasilja v družini, postavljali v manjvreden položaj. Šlo je v prvi vrsti za politična gibanja, katerih cilj je bilo spodbijanje državne moči in patriarhije ter zaščita in izboljšanje položaja žensk. Sčasoma so se v svojem boju za pravice žensk – žrtev nasilnega partnerja – osredotočili le na lobiranje za zakonodajne spremembe na področju kazenskega prava,⁷⁰ saj „se je veliko lažje boriti za specifične zakonodajne reforme kot spodkopavati temelje patriarhalne družbene ureditve“ (Hoyle 2000: 209). Prvi in najpomembnejši cilj feminističnega gibanja na področju nasilja v družini je tako bil, da bi bile ženske, ki zahtevajo pomoč policije, deležne enake pravne zaščite ne glede na to, ali je storilec njihov (sedanji ali bivši) partner ali popoln neznanec.

V ta namen je bilo potrebno povzdigniti problem nasilja v javni problem. Za dosego tega je bila nujna vpletenost državnih institucij.⁷¹ Ob podpori gibanj za zaščito žensk so se žrtve in njihove družine obrnile na sodišča s tožbami zoper policijske oddelke zaradi ne-zaščite in posredne povzročitve smrti (Hoctor 1997, Sack 2004), ker policija tudi v primeru hujših poškodb ali resnih groženj ni odvzela prostosti nasilnežu.⁷² Veliko pozornosti je leta 1984 pritegnil primer *Thurman proti City of Torrington*, ko je zvezno porotno sodišče prisodilo gospe Thurman in njenemu sinu 2,3 milijone dolarjev odškodnine, ker je ugotovilo, da policijsko obravnavanje nasilja nad ženskami in otroci s strani njihovih sorodnikov ali prijateljev, ki se razlikuje od obravnavanja nasilja med neznanci, predstavlja diskriminacijo po določbi o enakem varstvu (*Equal Protection Clause*), ki je del 14. amandmaja k Ustavi ZDA (Sack 2004). Zagovorniki pretepenih žensk, ki so si prizadevali, da bi policija odvzela prostost nasilnežem tudi za lažje oblike nasilja, so skozi pravde in zakonodajne pobude zatrjevali, da ima odvzem prostosti dva želeni učinka: prevaranje in pravičnost (*deterrence and just deserts*) s tem, ko pošlje nasilnežu jasno sporočilo, da nasilje ne bo tolerirano (Sherman 1996). V korist takšnim trditvam so bili tudi rezultati znanega eksperimenta v Minneapolisu,⁷³ ki so pokazali

69 Suфраžetska, feministična in podobna gibanja so se pojavila in razmahnila predvsem v bogatejših zahodnih družbah. Njihov namen je bil organizirati ženske v boju proti moškim, „ne le zaradi njihove prevlade v svetu, v katerem imajo številčno večino ženske, ampak tudi zaradi njihove premoči v zakonski zvezi in še posebej zaradi njihovega gospodarskega pomena v družini, saj so pretežno še vedno najpomembnejši vir dohodka“ (Pečar 1984: 921).

70 A to je le del zgodbe. Feministke so bile med prvimi, ki so si prizadevale za izgradnjo celostnega, ne zgolj kazenskopravnega načina obravnavanja nasilja zoper ženske. Ne glede na (ne)učinkovitost kazenskopravnega odziva, si feministke še vedno prizadevajo za koordiniran skupnostni pristop (*coordinated, collaborative, community-based initiative*). Njihova prizadevanja ne temeljijo na trditvi, da je treba nasilje v družini, ki je zločin, obravnavati zgolj kot zločin, torej le s pomočjo kazenskega prava (DeKeresedy, Dragiewicz 2007).

71 Gibanje, ki je želelo opozoriti na neustreznost državnih institucij, se je tako znašlo v partnerstvu z njimi (Sack 2004).

72 Eden prvih primerov je *Hartzler proti City of San Jose*. Ruth Bunnell je v letih 1971 in 1972 najmanj dvajsetkrat policiji prijavila napad njenega moža Macka nanjo in na njeni dve hčeri. Septembra 1972 je poklicala policijo in jih prosila za zaščito, ker ji je mož po telefonu dejal, da jo prihaja ubiti. Ko se je policija 45 minut kasneje odzvala na klic soseda, je bila Ruth že do smrti zabodena. Kalifornijsko pritožbeno sodišče je potrdilo odločitev sodišča prve stopnje, ki je zavrnilo tožbo zaradi neupravičene smrti (*wrongful death suit*), z obrazložitvijo, da ni mogoče vzpostaviti vzročnega razmerja med dogodkoma, ker policija pokojnice ni niti izrecno niti konkludentno zavedla v prepričanje, da jo bodo zaščitili. Sodišče je navedlo, da uživajo policijski oddelki absolutno, ne zgolj diskrecijsko imuniteto (Hoctor 1997).

73 Leta 1984 je Nacionalni pravosodni inštitut ZDA (*U.S. National Institut of Justice*) razglasil rezultate prvega znanstvenega eksperimenta o učinkih odvzema prostosti v primerih nasilja v družini. V vzorcu 314 primerov nasilja v družini je policija v Minneapolisu na klic reagirala na enega od treh načinov: (1)

očitno povezavo med odvzemom prostosti in zmanjšanjem nasilja v družini. Medtem ko je prva raziskava potrdila trditev zagovornikov obveznega odvzema prostosti, pa rezultati ponovljenih raziskav⁷⁴ niso bili tako prepričljivi. Dosežki feminističnega gibanja in velik medijski odziv na raziskave o učinkovitosti različnih metod obravnavanja tega problema, so imeli močan vpliv na javnost, pravosodje in zakonodajo (Šelih 1993, Davis, Smith 1995, Kanduč 2003). Prispevali so k temu, da se je obravnavanje nasilja v družini v svetu v zadnjih štirih desetletjih močno spremenilo.

3.1.3. Zakonodajne spremembe in nove prakse

Po uspešnih tožbah in rabsodbah v prid žrtev v poznih 70. letih dvajsetega stoletja je država Oregon kot prva v severni Ameriki sprejela zakon, ki je nalagal policiji, da nasilnežu odvzame prostost vsakič, ko obstaja utemeljen sum, da je prišlo do nasilnega napada v družini, in ve ali bi morala vedeti, da je bil prekršen ukrep prepovedi približevanja in nadlegovanja (*protection order*). Do leta 1983 je dve tretjini držav ZDA sprejelo predpise, ki so dovoljevali policiji odvzem prostosti brez odredbe sodišča v primeru lažjih nasilnih dejanj v družini, medtem ko je šest držav predpisalo obvezen odvzem prostosti⁷⁵ (*mandatory arrest*) za nekatere hujše oblike nasilja (Hoctor 1997, Sack 2004). S takšnim pooblastilom je policija dobila izjemno veliko moč. Da to ni najbolj primerno, se je v ZDA izkazalo v primerih, ko je policija odvzela prostost obema partnerjema,⁷⁶ kadar je presodila, da je žrtev izzvala napad ali kadar ni bilo mogoče takoj na kraju dogodka ugotoviti, kdo v paru je žrtev in kdo nasilnež. Politika obveznega odvzema prostosti je povzročila drastično povečanje števila aretacij (Sack 2004), čemur je sledila praksa tožilcev,⁷⁷ da njihova odločitev o nadaljevanju kazenskega pregona več ni odvisna od volje žrtve.⁷⁸ To je posledično pomenilo povečanje števila kazenskih

osumljencu je bila odvzeta prostost, če je policist imel utemeljen razlog za aretacijo; (2) osumljencu je policist samo svetoval; (3) osumljenec je bil začasno ločen od žrtve z grožnjo, da bo naslednjič aretirani. Po šestih mesecih so bili opravljeni intervjuji z žrtvami, primerjali pa so tudi podatke policije o številu „povratnikov.“ Podatki, zbrani z intervjuji, so pokazali, da je odvzem prostosti znatno bolj zaščitil žrtve pred nadaljnjim nasiljem kot ostala dva pristopa. V šestih mesecih po prvem incidentu je napad na svoje žrtve ponovilo 19% aretiranih nasilnežev, 37% nasilnežev, ki jim je policist svetoval, in 33% nasilnežev, ki so jih začasno ločili od žrtve (Hoctor 1997, Ferguson 2009). Rezultati eksperimenta so bili deležni obširne publicitete in so močno vplivali na spremembe zakonodaje in oblikovanje politik obravnavanja nasilja v družini (Ferraro, Pope 1993).

74 Glej poglavje Dve obliki kazenskega postopka.

75 Ukrep obveznega odvzema prostosti je sporen iz več razlogov. Na načelni ravni zato, ker je izjemno tog. Odvzem prostosti na kraju samem je zamišljen kot ukrep preventivne narave, vendar v taki situaciji lahko dobi naravo kazni zapora, kar je nesprejemljivo (Šelih 1993).

76 Problem dvojne aretacije je, da ima hude posledice za tistega, ki je v razmerju dejansko žrtev nasilja. Čeprav je bil cilj predpisov o obveznem odvzemu prostosti prav v zaščiti žrtev, pa lahko ima napačna odločitev policije ali tožilca hude posledice zanjo. Žrtve so zaradi neutemeljene aretacije in obtožbe v nevarnosti, da izgubijo skrbništvo nad otroci, pri svojem „boju“ s socialnimi službami pa so še toliko bolj ranljive za morebitne manipulacije in zlorabe s strani nasilneža (Hoctor 1997).

77 Z angleškim izrazom „*no-drop policy*“ se označuje praksa državnih tožilcev, da vztrajajo pri kazenskem pregonu kljub temu, da žrtev ni pripravljena izpovedati zoper obdolženca. Ker ostanejo brez tega – običajno ključnega – dokaza, morajo tožilci zbrati dovolj drugih dokazov, da lahko dokažejo obdolženčevo krivdo. Zbiranje drugih dokazov pa zahteva glede na zasebno naravo tega kaznivega dejanja veliko dodatnih naporov in virov.

78 Tožilci imajo še vedno diskrecijo glede odločitve, ali bodo kazenski postopek nadaljevali; razlika je le v tem, da njihova odločitev več ni odvisna od tega, ali žrtev želi nadaljevati ali ne. Opisani pristop prav tako pomeni, da kazensko pravo nasilje v družini priznava kot resno in ga obravnava enako kot ostale

postopkov zaradi nasilja v družini. Prav tako je povratno vplivalo na povečanje števila aretacij (Sack 2004), saj je policija bolj pripravljena odvzeti storilcu prostost, če pričakuje, da bo zoper njega sprožen kazenski postopek.

Skupaj s temi spremembami so bile v ZDA izvedene še druge reforme, katerih skupni cilj je bil povečati verjetnost, da bo nasilje v družini sankcionirano. Novost v okviru kazenskega pravosodja je bilo ustanavljanje centrov za krizne intervencije, ki so delovali kot specializirane enote policije (ali tudi kot samostojne enote). Sčasoma so bili opuščeni, med drugim zaradi kritike feminističnega gibanja, da delujejo na pojmovanju nasilja v družini kot družinskem konfliktu, ki ga je potrebno razrešiti, in ne obravnavajo nasilja kot kaznivega dejanja.⁷⁹ Odpravljene so bile organizacijske in sistemske ovire, ki so žrtvam omejevale dostop do civilnopravnih sredstev. Žrtve so lahko v nujnih primerih zaprosile za izdajo ukrepa prepovedi približevanja tudi v postopku brez navzočnosti storilca;⁸⁰ predpisano je bilo obvezno obravnavanje in svetovanje storilcem; organizirani so bili celo posebni sodni oddelki, ki so se ukvarjali le s to problematiko. Novoustanovljeni programi za zaščito prič so v 70. letih dvajsetega stoletja postali „magnet, ki je še posebej privlačil žrtve nasilja v družini“ (Fagan 1996: 8). Več političnih in finančnih virov je bilo namenjeno izobraževanju in tehnični podpori, kar naj bi izboljšalo civilne in kazensko pravne odzive na nasilje v družini.

Vse te spremembe ne bi bile mogoče, če jih ne bi spremljalo tudi javno-mnenjsko zavračanje nasilja v družini. Z zakonodajnimi spremembami, drugačno policijsko prakso in večjim številom kazenskih sankcij je družba simbolično izrazila svoje neodobravanje nasilnega vedenja nasproti intimnemu partnerju in članom družine in s tem zavrgla moralne norme, ki tako vedenje podpirajo. Na tak način se je nasilje v družini izrazilo kot problem določene kulture. Njegova inkriminacija je dobila simboličen pomen v smislu splošne prevencije, temelječe na predpostavki, da bo povečanje gotovosti in teže kazenskih sankcij vplivalo na zmanjšanje nasilja (Fagan 1996). Majhen obseg raziskav, ki bi potrdile takšne učinke, stoji nasproti obsežnim prizadevanjem aktivistov, zagovornikov žrtev in pravosodnih organov, ki želijo v reševanje tega problema vključiti pravo in temu ustrezno oblikovati načine za izkoreninjenje nasilja iz (ameriških) domov.

3.2. V EVROPI IN SLOVENIJI

V prejšnjem poglavju opisano dogajanje je bilo skoncentrirano na območje severne Amerike in Velike Britanije, kjer so se feministična in druga gibanja za zaščito žensk

zločine. Čeprav so sprva nasprotovali obravnavanju nasilja v družini kot javnega problema, s katerim se naj ukvarja država, so mnogi akterji kazenskega postopka postali goreči zagovorniki obveznega odvzema prostosti in kazenskega pregona ter strogega kaznovanja nasilnežev (Sack 2004).

⁷⁹ Takšno „radikalno“ stališče se je kasneje izkazalo za neproduktivno, saj je eden ključnih težav pri nasilju v družini prav v tem, da predstavlja oboje: kaznivo dejanje in družinski konflikt, še zlasti v primerih, ko se tako žrtev kot storilec po nasilnem dogodku odločita nadaljevati medsebojno intimno razmerje (Šelih 1993).

⁸⁰ Pred tem ženske niso bile upravičene do civilnih ukrepov za zaščito zoper nasilnega moža, v kolikor niso hkrati vložile tudi zahteve za razvezo zakonske zveze. Pa tudi sicer ukrepi niso bili učinkoviti, saj nadzor nad izvrševanjem ni bil zadosten, sankcije za kršitve so bile prenizke, ukrepi se niso izdajali v nujnih primerih (Fagan 1996).

najprej pojavila. Posledice spremenjenega odziva družbe na nasilje v družini ter znanje in izkušnje o tem problemu so se počasi razširile v Evropo, od tam pa v Slovenijo. V nemško govorečem prostoru so se družboslovne znanosti komajda zmenile za ta problem vse do 90. let prejšnjega stoletja, ko so se v Nemčiji začele prve empirične raziskave (Wyss 2006), čeprav je tamkajšnje feministično gibanje že dve desetletji prej opozarjalo na problem. Morda pri tem ni zanemarljivo, da je nemško gibanje še posebej močno temeljilo na nezaupanju v vse institucije in organizacije, ki so jih vodili in nadzorovali moški – vlada, politične stranke, tradicionalne socialne službe, znanstvene institucije in seveda institucije Evropske skupnosti in Združenih narodov. Njihovo vodilo je bila naslednja misel: če želijo ženske, zatirane od nasilja, ponovno pridobiti samospoštovanje in človekove pravice, morajo biti podprte s strani organizacij, ki jih vodijo in financirajo izključno ženske (Hagemann-White 2009). V Sloveniji⁸¹ in drugih vzhodno-evropskih državah⁸² pred začetkom 90. let dvajsetega stoletja ni bilo močnih civilnih gibanj,⁸³ ki bi opozarjala na nasilje zoper ženske in otroke (Gaber *et al.* 2009). Slovenska feministična gibanja so na problem nasilja v družini prvič glasneje opozorila leta 1987 na Prvem jugoslovanskem srečanju feministk v Ljubljani. Na postopno oblikovanje zavesti, da se je na problem nasilja v družini potrebno odzvati na državni ravni, je predvsem vplival razvoj v zahodno evropskih državah. Nacionalni pravni sistemi so namreč pod močnim vplivom mednarodnih institucij in globalizacije. Znaten delež zakonodaje izvira iz Sveta Evrope, Evropske unije in drugih mednarodnih institucij, tako da imajo nacionalni zakonodajalci malo možnosti za uveljavljanje svoje „logike“ (Gaber *et al.* 2009).

Leta 1979 je Generalna skupščina Združenih narodov sprejela Konvencijo o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk.⁸⁴ Na njeni podlagi delujoč Odbor za zatiranje vseh oblik diskriminacije proti ženskam je sprejel stališče, da je spolno motivirano nasilje (*gender-based violence*), kamor se uvršča nasilje v družini, oblika diskriminacije, ki resno omejuje sposobnosti žensk, da uživajo svoje pravice in svoboščine, ki izhajajo iz njihove enakopravnosti z moškimi, in je zato prepovedano v skladu s 1. členom Konvencije.⁸⁵ Leta 1997 je EU predstavila program *Daphne* – program za boj zoper nasilje nad otroci, mladino in ženskami. Dejstvo, da je tovrstno nasilje postalo del programov EU, je imelo vrsto pozitivnih posledic: nasilje zoper ženske je resneje obravnavano, izboljšale so se finančne priložnosti, nasilje med zakonci je uvrščeno na agendo EU (Gaber *et al.* 2009), pri čemer to še vedno spada na področje neobvezujoče evropske zakonodaje (t.i. *soft law*). Standardi EU na področju nasilja v družini niso pogoj za priključitev nove države članice, niti niso neposredno predmet pogajanj v priključitvenem postopku. Kljub temu je ta tema občasno in zgolj po naključju postala del strogih zahtev v vstopnem procesu

81 Začetek gibanja za enakopravnost žensk v Sloveniji bi lahko postavili v leto 1897, ko je začel izhajati ženski časopis Slovenka, prvo žensko društvo pa je bilo ustanovljeno leto pozneje. Pomembna letnica v boju za enakopravnost je 1906, ko je Marija Urbas kot prva Slovenka na graški fakulteti doktorirala iz filozofije. V Sloveniji so sredi 80. let dvajsetega stoletja nevladne organizacije kot prve začele opozarjati na problem nasilja v družini in na različne načine pomagale žrtvam tega nasilja (Filipčič 2007).

82 Litva, Latvija, Estonija, Poljska, Madžarska, Slovaška, Češka, Ciper, Malta.

83 Leta 1991 je v Sloveniji začel delovati prvi telefon v sili za pomoč ženskam in otrokom, ki so postali žrtve nasilja. (vir: <http://www.rtvslo.si/zabava/na-danasnji-dan/8-marec-dan-v-znamenju-zensk/172617>, posneto 4.8.2010)

84 *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women* (CEDAW), sprejeta v New Yorku 18. decembra 1979, je pričela veljati 3. septembra 1981. Uradni list SFRJ-MP, št.11/1981, str. 613.

85 ESČP, *Opuz proti Turčiji*, 9. 9. 2009, §74.

(Sack 2004) v nekaterih državah kandidatkah (Romunja, Poljska, Hrvaška), medtem ko se pri drugih državah sploh ni pojavila v pristopnih pogajanjih (Madžarska, Bulgarija) (Krizsan, Popa 2008). Med procesom širitve EU med leti 2003 in 2005 je prišlo v državah srednje in vzhodne Evrope do velikih reform na področju nasilja v družini. Pred reformami v teh državah nasilje v družini ni bilo vključeno v politične strategije in načrte, nato pa so bile sprejete zakonodajne spremembe in oblikovane nove politike z jasnim ciljem ustaviti nasilje v družini. Spremembe so rezultat zapletenega součinkovanja državnih, nevladnih, nacionalnih in mednarodnih organizacij. Vendar čas sprememb, ki sovpada z vstopom v EU, po mnenju Krizsan in Popa (2008) dokazuje, da je imela pri teh spremembah določen vpliv tudi EU oziroma t. i. proces evropeizacije⁸⁶ kot rezultat identifikacije⁸⁷ nacionalnih zakonodajalcev z abstraktnim standardom, ki ga najbolje opiše beseda „evropskost“ (*Europeanness*). Pojem „biti evropski“⁸⁸ se razume kot tak, ki vključuje ne le formalne pravne vire EU, temveč tudi norme posameznih držav članic EU in norme v okviru Sveta Evrope. V ta okvir sodijo politike glede nasilja v družini, bodisi zaradi neposrednega motiva politikov ali zato, ker jih kot sredstvo prepričevanja uporabljajo nevladne organizacije.

V okviru prizadevanj za preprečevanje ponovne viktimizacije žrtev nasilja so v državah EU najprej uvedli ukrepe prepovedi približevanja žrtvi, ki so danes eden najučinkovitejših pravnih ukrepov za zaščito žrtev po vsem svetu. Prvo takšno priporočilo je bilo oblikovano na strokovnem srečanju v Badnu leta 1998, njegov namen pa je bil zagotoviti avtonomijo žrtve in čim bolj zmanjšati negativne posledice zločina. Leta 1997 je bila v Avstriji uzakonjena pristojnost policije, da odstrani nasilneža iz bližine žrtvinega bivališča. To je vplivalo na zakonodajne spremembe v Sloveniji (Selišnik 2009). S spremembo Zakona o kazenskem postopku je bil leta 1998 kot alternativa priporu uveden ukrep prepovedi približevanja določenemu kraju ali osebi (195. a člen ZKP). Leto kasneje je bilo spremenjeno zakonsko besedilo kaznivega dejanja nasilništva (299. člen KZ) tako, da je zajelo tudi nasilništvo, ki se zgodi v krogu družine. Leta 2003 je bil s spremembami Zakona o policiji uveden še „policijski“ ukrep prepovedi približevanja določenemu kraju ali osebi, ki se lahko od leta 2006 izreče tudi za nasilna kazniva dejanja, ne le za prekrške.

86 Krizsan in Popa (2008) ta proces v primeru nasilja v družini razlagata z modelom socializacije in kolektivnega učenja. Shimmelfennig in Sedelmeier (citirana v Krizsan in Popa 2008: 9) ločujeta tri mehanizme evropeizacije:

- model zunanjih spodbud deluje v ozadju pristopnih pogojev EU (*EU conditionality*) in temeljijo na sistemu nagrajevanja in kaznovanja, značilen instrument EU, in vpliva na rezultat analize stroškov in koristi držav kandidatk;
- model družbenega učenja ne deluje na sistemu nagrajevanja in kaznovanja, temveč temelji na identifikaciji držav kandidatk z normami EU, ki jo EU vzpodbuja s pomočjo prepričevanja, spodbujanja sodelovanja in izmenjave dobrih praks;
- model tujih izkušenj (*lesson-drawing model*) temelji na samostojni odločitvi države kandidatke, da prevzame norme EU, ker se ji zdijo primerna in dobra rešitev vprašanj in dilem, s katerimi se sooča in za katera ni sama našla ustrežnejših rešitev.

87 V procesu socializacije se subjekti naučijo ponotranjiti nova pravila v pričakovanju, da bodo postali člani mednarodne skupnosti (družbeni institucionalizem) (Krizsan, Popa 2008).

88 Tudi v Sloveniji je v okviru pobud in predlogov ter kritik zakonodajnih sprememb na vseh področjih zelo pogosto zapisana in izrečena besedna zveza „v večini evropskih držav imajo...“ ali „nobena evropska država nima to tako urejeno,“ čemur le redko sledi navedba rezultatov poglobljene analize zakonodaje drugih držav.

4. KAZENSKOPRAVNO OBRAVNAVANJE NASILJA V DRUŽINI

4.1. (NE)PREMOSTLJIVA RAZHAJANJA

Pri odločanju o načinu obravnavanja nasilja v družini se zakonodajalec in teorija soočata z mestoma konfliktnimi zahtevami, ki jih postavljajo na eni strani interesi in potrebe družbe, po drugi strani pa interesi in potrebe žrtev nasilja v družini. Niso redki avtorji, ki trdijo, da kazensko pravo ni najprimernejši pristop k obravnavanju nasilja v družini. Opozarjajo, da se na ta način zanemarja želje pretepenih žensk ter hkrati zanika njihovo nasilje in prispevek k dinamiki nasilnega razmerja (Sack 2004), obravnavanje zasebnih zadev zakoncev „kot javne zadeve povzroča nove pritiske in konflikte. (...) Večina ljudi namreč ne želi reševati družinskih zadev s pomočjo drugih. Zato je seveda obvladovanje tovrstne konfliktnosti v korist tistega, ki je v družini, med zakoncema najbolj ogrožen, odvisno predvsem od njega samega. Sam mora premisliti, kaj bo pridobil ali izgubil z vpletanjem družbe v njegovo zasebno zakonsko življenje. Od tod seveda tudi izhaja obrobnost medzakonskega nasilja v kazenskem pravu“ (Pečar 1984: 925).

4.1.1. Opredelitev nasilja v družini

Shepard in Pence (povzeto v Ben-Ishai 2009) opozarjata na konflikt, ki obstaja na ravni materialnega kazenskega prava. Gre za strukturno razhajanje med sociološkim pojmovanjem nasilja v družini kot fenomenom porazdelitve moči in nadzora med spoloma na eni strani in kazensko-pravno definicijo, ki je osredotočena na individualni dogodek, na drugi strani. Izven kazensko-pravnega konteksta se nasilje v družini definira kot ponavljajoč se vedenjski vzorec fizične in ne-fizične manifestacije moči. To ni enkratni dogodek ali serija osamljenih dogodkov, temveč gre pogosteje za ponavljajoči se vzorec zlorab. Krog nasilja je opisala Lenore E. Walker (povzeto v (Fischer, Rose 1995: 416) leta 1979: zloraba oziroma nasilni dogodek se običajno pojavi po daljšem obdobju, v katerem se med partnerjema pojavljajo občasni (nenasilni) konflikti in se napetost med njima počasi stopnjuje, dokler se ne sprosti v nasilnem aktu. Izbruhu nasilja sledi obdobje sprave, „*honey-moon*,“ za katerega je značilno nasilneževu obžalovanje dejanja in posvečanje več pozornosti in nežnosti žrtvi. Postopoma se opisani cikli vrtijo vse hitreje, stopnja zlorab se povečuje.

slika 1: Krog nasilja (Van der Ent *et al.*, povzeto po Gradišnik 2008: 4)

Takšna definicija je splošno sprejeta in večinoma neproblematizirana med družboslovnimi znanstveniki, zagovorniki žensk in feministično usmerjenimi pravnimi teoretiki, ki so že zdavnaj spoznali, da je boj za moč in nadzor, za prevlado nad partnerjem, bistvo trpinčenja (Tuerkheimer 2004). S kazenskopravnega stališča je takšna definicija (pre)široka. Čeprav se znotraj nasilnega razmerja prepozna tudi posamezna dejanja zlorabe, pa razumevanje dinamike moči in nadzora znotraj intimnega razmerja presega te posamične nasilne dogodke. Zanikanje vpliva časa med posameznimi nasilnimi dogodki, to je obdobja, v katerem ženska nikoli ne ve, kdaj bo nastopil nov incident in v katerem je lahko neprekinjeno v teku psihološka zloraba,⁸⁹ pomeni nerazumevanje izkušnje ženske, ki živi v neprekinjenem „stanju obleganja“ (Mary Ann Dutton, citirano v Tuerkheimer 2004: 964). Pravilna opredelitev nasilja v družini torej temelji na razumevanju nasilnega vedenja in razumevanju razmerja moči in nadzora, vključno z neprekinjeno spolno in verbalno zlorabo, grožnjami, ekonomsko prisilo, nadlegovanjem in družbeno izolacijo, in ne na številu udarcev. Občasni izbruhi fizičnega nasilja, čeprav uničujoči izrazi nasilneževе oblasti in nadvlade nad žrtvijo, ne zaobsežejo celotnega trpljenja. Predvsem dejstvo, da gre za dalj časa trajajoč in ponavljajoč se vzorec nasilnega vedenja in zlorab med partnerjema, postavlja subjekte kazenskega pravosodja pred pomemben izziv, saj kazensko pravo tradicionalno temelji na obravnavi časovno in krajevno določljivega (in določenega) historičnega dogodka, ki ga je mogoče podrobno in verodostojno opisati. Kaznivo dejanje je *protipravno dejanje, ki ga zakon zaradi nujnega varstva pravnih vrednot določa kot kaznivo dejanje in hkrati določa njegove znake ter kazen za krivega storilca* (16. člen KZ-1). Poudarek kazenskega prava je na kaznivosti dejanja, ki je lahko storitev ali opustitev, torej dejanja, ki se „zgodí“ v določenem trenutku, v katerem morajo obstajati vsi njegovi znaki in na katerega se veže posebno psihološko stanje storilca, od katerega je odvisna njegova kazenska odgovornost.

V Sloveniji situacijo delno rešuje nova inkriminacija nasilja v družini, saj besedilo zakona uporablja nedovršne glagole, ki izražajo različne oblike ponavljajočega se nasilja

89 „Oglobil me je, če sem rekla kaj neprimernega.“ „Bil je na tem, da zažge moje delo – tri leta raziskav in pisanja. Kup mojih papirjev je odnesel na vrt, kjer je gorel sežigalec. Morala sem prositi in moledovati ter pristati na različne pogoje, da je nehal.“ „Po nekaj tednih je začel težiti o tem, kako sem pogrnila mizo za zajtrk. Vedno je bilo kakšna neumnost, kot na primer marmelada na napačni strani mize...začela sem dvomiti o vsem, ali bom naredila prav ali narobe.“ (žrtev, citirana v Tuerkheimer 2004: 967)

in zlorabljanja žrtve, eden od zakonskih znakov kaznivega dejanja pa je spravljanje žrtve v podrejen položaj. Takšen abstraktni dejanski stan se je zelo približal temu, kar nasilje v družini dejansko pomeni. Problem pa verjetno zgolj z zakonodajno spremembo še ni rešen. Poleg tega, da se lahko pričakujejo določene (začetne) težave tožilcev pri sestavljanju opisa⁹⁰ dejanja v obtožbi, bo še večji problem predstavljalo spreminjanje tradicionalnih vzorcev in načina razmišljanja, in to pri vseh subjektih kazenskega postopka. Namreč tudi za slovenski kazenski postopek velja, kar ugotavlja Ben-Ishai (2009), da kazensko pravosodje ni pripravljeno poslušati celotne žrtvine zgodbe, na podlagi katere bi lahko razumelo stopnjo in obsežnost zlorabe in škode, ki jo je žrtev utrpela. V kazenskem postopku je zanimiv le točno določen dogodek, opisan v obtožbi. Kot rezultat tega razhajanja so žrtve nasilja v družini pogosto označene kot „slabe žrtve.“ Posamezne značilnosti konteksta, v katerem se zgodi nasilno dejanje, so pogosto bolj zgovorne kot samo dejanje. To sovпада z razumevanjem nasilja v družini kot pojava, ki odseva zatiranje na podlagi spola v družbi kot celoti, ter se hkrati izraža v posameznih in konkretnih zlorabah, ki jih doživljajo konkretne ženske. Navedeno bi bilo potrebno upoštevati, kadar poslušamo izjave žrtv. Namesto tega se dogaja, da je žrtev med svojo pripovedjo prekinjena, če pripoveduje o dogodkih, ki niso neposredno zajeti v opisu dejanja, ki se očita obdolžencu. In kakšno je v takšnem primeru sporočilo žrtvi? Več let trajajoče kontrolirajoče in oblastno vedenje nasilneža, skupaj z vsemi posameznimi nasilnimi napadi in zlorabami, ni kaznovano – torej ni kaznivo – torej je dovoljeno. Nasilnež je po več letih zlorab in trpinčenja kaznovan z (minimalno) globo.⁹¹ Vse to oblikuje razumevanje žrtve o tem, kar je prestala, kje je njeno mesto v družbi, kako deluje pravo, kaj je pravičnost, kako jo družba lahko in hoče zaščititi ipd. Način, na katerega kazensko pravo obravnava nasilje v družini, vpliva na razumevanje tega problema s strani družbe in predstave javnosti o nasilju v medsebojnih razmerjih (Tuerkheimer 2004).

Tretji problem, ki bi lahko nastajal v praksi zaradi nove inkriminacije, je inkriminiranje sicer nekriminalnega vedenja. Pri inkriminaciji nasilja v družini, ki zajema ne le posamezne, natančno opisane dogodke, temveč celotno nasilno razmerje, v katerem je žrtev podrejena in odvisna od nasilneža, je težko določiti ločnico med kaznivim vedenjem in vedenjem, ki sicer je nadzorujoče in dominantno, a ni (in ne sme biti) kaznivo (Tuerkheimer 2004). Medsebojni (intimni) odnosi so zelo različni glede razporeditve moči in prevlade med partnerjema. Do kje lahko posega v takšna razmerja kazensko pravo in kaj mora ostati zunaj njega? Morda je glede tega potrebno upoštevati

90 Morda bi bila zanimiva študija (ki sicer presega obseg tega dela) o tem, kako konkretni opisi kaznivih dejanj v praksi sledijo smislu nove inkriminacije, in o morebitnih težavah pri ugotavljanju dejanskega stanja in dokazovanju nasploh. Prav tako presega obseg naloge razprava o naravi kaznivega dejanja nasilja v družini oziroma vprašanje, ali gre za trajajoče dejanje, dejanje stanja ali delikt *sui generis*. Za razliko od trenutnih kaznivih dejanj, ki se lahko izvršijo v trenutku ali vsaj v zelo kratkem časovnem obdobju, in kaznivih dejanj stanja, kjer storilec povzroči protipravno stanje, katerega vzdrževanje pa ni zakonski znak kaznivega dejanja, govorimo o trajajočem kaznivem dejanju, ko storilec povzroči nastanek protipravnega stanja in ga nekaj časa vzdržuje (Bavcon *et al.* 2003). Ne glede na to, kako dolgo traja protipravno stanje, gre za eno kaznivo dejanje, ki je dokončano, ko protipravno stanje preneha. Ob tem bo praksa morala rešiti še vprašanje, kako pravno opredeliti kazniva dejanja zoper spolno nedotakljivost, ki se dogajajo v družini (in tudi sicer, seveda) periodično oziroma zaporedoma neko daljše časovno obdobje („dva do tri krat na teden“, „vsako nedeljo“ in podobno), glede na to, da KZ-1 pri t. i. osebnih kaznivih dejanjih več ne omogoča konstrukcije nadaljevanega kaznivega dejanja.

91 V nekaterih državah ZDA so lahko nasilneži, ki ponavljajoče zlorablajo svoje žrtve, preganjani in kaznovani za hujšo obliko kaznivega dejanja (namesto „*class-A misdemeanor battery*“ so obtoženi za „*Domestic battery*“), če so bili predhodno že kaznovani zaradi nasilja zoper isto žrtev (Ford, Regoli 1993).

predvsem položaj tistega, ki ima manj moči. V razmerjih, kjer je moč enakomerno porazdeljena, načeloma ne moremo govoriti o žrtvi in storilcu, tudi če med njima občasno nastajajo konflikti. Tudi če je razmerje moči med partnerjema neenakomerno porazdeljeno in se oba partnerja s tako porazdelitvijo strinjata, to razmerje ne bi smelo zanimati države in kazenskega prava. Šele položaj, ko je eden od partnerjev zaradi prevlade drugega v podrejenem položaju in zaradi tega trpi (psihično in fizično škodo), je lahko predmet kazenskega prava. Toda kako vedeti, v katero skupino spada nek partnerski odnos v situaciji, ko podrejeni in trpinčeni partner (vsaj na navzven prepoznaven način) sebe ne šteje za žrtev, in razpolagamo le s pogledi in interpretacijami tretjih, ki „od zunaj“ ocenjujejo intimno razmerje in odločajo o tem, kdaj bi se moral partner počutiti trpinčen, zlorabljen, oškodovan?

4.1.2. Namen kazenskopravne intervencije

Pravo ne ureja vseh družbenih razmerij, temveč le tista, ki so (potencialno) konfliktna in jih je potrebno prisilno urediti zato, da lahko družbena skupnost nemoteno živi in deluje. Pri tem se red in relativni mir izkažeta za temeljni pravni vrednoti (Pavčnik 2007). Najbolj ostri konflikti v pravu nastajajo prav na področju moralnih vprašanj. „Prava in morale ni mogoče v celoti razkleniti“ (Pavčnik 2007: 631). Avtor navaja, da ima pravno urejanje posameznih področij družbenega in posameznikovega življenja največkrat tudi moralno ozadje. Moralno vrednotenje določenega pojava ne vpliva le na odločanje zakonodajalca, temveč tudi na razumevanje pravnih predpisov in na odločanje v konkretnih primerih. Pravna teorija priznava koristne učinke zlivanja prava s čustvi družbe ali vsaj njenih podskupin. Pravo oblikuje meje med vedenjem, ki je družbeno sprejemljivo, in tistim, ki ni. Oblikovanje in potrjevanje normativnih meja med moškimi in ženskami v medsebojnih intimnih razmerjih lahko morda prepreči izbruh nasilja, ki ima za posledico sankcije, kot na primer odvzem prostosti, z vsemi znanimi učinki. Predpisovanje in uveljavljanje sankcij za nasilje med intimnimi partnerji opominja širšo družbo na skupne moralne vrednote in krepi skupne občutke, zajete v pravnih pravilih. Tak proces lahko preprečuje ali omejuje nasilje med partnerji, vendar ne z zastraševanjem, temveč skozi normativne deklaracije. Pravna prepoved nasilja med partnerji lahko preoblikuje moralni pomen takšnega nasilja in s tem posredno vpliva na zmanjšanje nasilja (Williams 2005).

V ZDA so zagovorniki žensk uporabili tožbe, predpise in znanstvene raziskave za pritisk v smeri večanja števila aretacij v primerih družinskega nasilja (Hoyle 2000). Zagovorniki pretepenih žensk so izrabili kazenskopravni sistem za dosego svojih ciljev: zagotoviti varnost žrtev in jim omogočiti dostop do pomoči in služb, kadar jih želijo. Tudi kazensko pravo je želelo zaščititi žrtve, vendar v skladu s tem, kar je tradicionalno njegova vloga: strogo in striktno kaznovanje nasilnežev. Niso pa bili pripravljeni upoštevati celotne kompleksnosti problema. Zato je neizbežen konflikt med zagovorniki pretepenih žensk in kazenskim sistemom, ki so bili sprva zavezniki. V očeh policije in pravosodnih organov so žrtve nasilja v družini delno same odgovorne za to, da se zoper njih izvaja nasilje – zato ker naj bi same izzvale nasilno reakcijo ali zato, ker naj bi imele moč, da preprečijo nasilje s tem, da ravnajo skladno z nasilneževimi zahtevami. Druge

žrtve, ki sicer niso videne kot soodgovorne, pa se pritožujejo, da jih pravosodni organi obravnavajo kot manj vredne oškodovance, ki „bašejo“ sodišče s svojimi nepomembnimi družinskimi zadevami. Zaradi takšnih stališč policija ne aretira nasilneža ali dejanja ne obravnava kot kaznivo ravnanje. Tožilci zavlačujejo z vložitvijo obtožbe, zahtevajo žrtvino sodelovanje ali poskrbijo, da je žrtev zaradi nesodelovanja kaznovana z denarno kaznijo (Hart 1993).

Država je utelešenje institucionalizirane moške prevlade nad ženskami, ki se je v praksi izražala v nezanimanju kazenskega sistema za problem nasilja v družini. Ferraro in Pope (1993) vidita nepremostljive razlike med moškim k individualizmu orientiranim pravosodnim sistemom na eni strani in žensko kulturo, ki pred individualnost postavlja razmerje do sočloveka in se boji ločitve in osamljenosti.⁹² Gre za različne kulture, temelječe na različnih vrednotah. Pravosodni sistem temelji na vrednotah manjšine, ki je večinoma moškega spola in ima v rokah moč in oblast, ne izraža pa vrednot mnogih (drugih), ki izpadejo iz vsakdanjega tržnega boja za dobrine: tistih, ki rojevajo in skrbijo za otroke, bolnih, telesno in duševno prikrajšanih ter starejših. Za te ljudi je sposobnost povezovanja, vzgajanja in ohranjanja intimnosti zelo visoko cenjena. Vse, kar ogroža odnose z drugimi in pomeni možnost odtujevanja, je razlog za strah in zaščito. Avtorja kot ilustracijo tega konflikta navajata institut sodnih nalogov prepovedi približevanja oziroma sodne zaščitne ukrepe. Sodstvo, temelječe na tradicionalni liberalni pravni teoriji, vidi kršitev posameznikove pravice kot opravičljiv razlog za končanje razmerja in razdružitve kot edino sprejemljivo rešitev. Žrtev, ki se boji vmešavanja in izgube medosebnega odnosa, vidi v sodnem nalogu možnost za prenehanje nasilja; možnost torej, da ohrani zakon brez nasilja. Nadaljuje svoje življenje z nasilnim partnerjem, sodni nalog pa ji služi kot garancija za zaščito s strani države, če njen partner kljub vsemu ne bi držal obljube, da se nasilje ne bo ponovilo. Za sodišče pa je žrtvina nepripravljenost, da zapusti nasilno razmerje, znak njenega nespoštovanja sodišča in ustvarjanje priložnosti za novo nasilje.⁹³ Avtorja kot posledice tega razhajanja navajata dvojne aretacije, kaznovanje žrtev z denarnimi kaznimi, neodzivanje policije na kršitve sodnega naloga, zavrnitev ponovne izdaje naloga isti žrtvi... kar vse ogroža⁹⁴ žrtvino varnost (Ferraro, Pope 1993), namesto da bi jo zaščitilo pred nadaljnjim nasiljem.

4.1.3. Kazensko-procesno obravnavanje nasilja v družini

Mnoge spremembe kazenskopravnega obravnavanja nasilja v družini so bile sprejete zato, da bi povečale vlogo in moč žrtve v procesu odločanja o uporabi pravnih resursov. Ta nov fokus predstavlja poseben izziv za družbeno organizacijo in pravno kulturo

92 „Androcentrično pravosodje, ki ceni avtonomijo in se boji uničenja, trči ob vrednote žensk, ki cenijo razmerja in se bojijo razdružitve“ (Ferraro, Pope 1993: 100).

93 Med pravosodnimi organi, policijo in zakonodajalcem je namreč pogosto prepričanje, da bo žrtev varna potem, ko bo ločena od nasilneža in bo zoper nasilneža uveden kazenski pregon (Hart 1993).

94 Raziskave kažejo, da se nasilje po ločitvi še stopnjuje, nasilnež pa z nasiljem skuša žrtev prepričati k spravi, se ji maščevati za „težave“, ki mu jih je povzročila s prijavo in pričanjem o dogodku, ali jo prisiliti k temu, da doseže ustavitev kazenskega postopka (Hart 1993).

institucij, ki opravljajo te storitve. Povzroči lahko notranja neskladja, tveganja in kompromise, na primer avtonomija žrtve proti pregonu nevarnih storilcev kaznivih dejanj, ter zapleta ocenjevanje učinkovitosti pravosodnega sistema (Fagan 1996). Ta dvojnost ciljev vpliva na učinkovitost in kvaliteto dela pravosodnih organov,⁹⁵ saj lahko zmanjša učinkovitost zaščite žrtev ali sankcioniranja storilcev. Obravnavanje nasilja v družini v okviru kazenskega prava tako povzroča tudi na procesni, izvedbeni ravni, številne konfliktne situacije.

Prvič, kazenskoopravni pristop k obravnavanju nasilja v družini, ki pri odločanju o procesnih dejanjih ne upošteva žrtve, temelji na predpostavki, da družba kot taka oziroma država, natančneje zakonodajalec, tožilec in sodnik natančno vedo, kakšni so interesi skupine posameznikov, ki jih uvršča pod pojem žrtve nasilja v družini. Po drugi strani pa se predlogi, po katerih je pri obravnavanju nasilja v družini potrebno predvsem in zgolj upoštevati interese posamezne žrtve, označujejo kot naivni (npr. Hoyle, Sanders 2000), saj ne upoštevajo okoliščin, ki pri žrtvah vplivajo na oblikovanje želja in prioritet. Zato ni povsem samoumevno, da se nasilje med intimnimi partnerji in člani družine obravnava enako kot nasilje med neznanci. Čeprav gre pravno gledano morda pri obeh dejanjih za enakovrstno kaznivo dejanje (dejanje z elementi nasilja), sta ti dve vrsti nasilja s sociološkega vidika različni.

Drugič, napor za izboljšanje kazenskoopravnega odziva na nasilje temeljijo na ideji, da je nasilje v družini resen zločin, ki ga je potrebno obravnavati enako resno kot ostala nasilna dejanja in ga kaznovati enako strogo kot druga kazniva dejanja (ali vsaj tista z elementi nasilja). Po drugi strani zasebna narava razmerja med žrtvijo in storilcem zahteva posebno pozornost in zaščito pred represivno državno intervencijo. Opisana napetost izhaja iz še vedno prisotnega prepričanja, da nasilje v družini ni družbeni problem,⁹⁶ ni kaznivo dejanje, ki prizadeva varnost družbene skupnosti, ni „*public crime*“ (Fukuroda 2005). To pomeni, da javnost sicer nasilje v družini obsoja kot nemoralno, zavržno in nesprejemljivo, vendar hkrati ne prepozna njegove družbene nevarnosti, ker ocenjuje, da je ogrožena le varnost posameznih družinskih članov,⁹⁷ ne pa varnost širše skupnosti (Fukuroda 2005). Ni treba posebej opozoriti, da je takšna prestava o posledicah nasilja zgrešena in da škoda nastaja tudi širši družbeni skupnosti, celo družbi kot celoti.

Tretjič, subjekti kazenskoopravnega sistema so prepričani, da znotraj družine obstaja več neformalnega nadzora, zato vloga formalnega nadzora ni tako nujna kot pri ostalih kaznivih dejanjih. Poleg tega imajo odpor do vmešavanja, saj ne želijo še bolj razdiralno vplivati na partnerska in družinska razmerja. Nenazadnje vpliva na permissivnejše

95 Subjekti kazenskega pravosodja so v primerih nasilja v družini dolžni povezovati se s socialnimi službami, česar se pri drugih kaznivih dejanjih ne zahteva (Fagan 1996).

96 Družba se nerada vmešava v zakonske prepire in v neustrezna ravnanja z otroki. Kljub bistvenim premikom na tem področju še vedno velja stavek, ki ga je pred več kot tremi desetletji zapisal prof. Pečar (1980: 292): „Največkrat posreduje po posledicah, ko je že prepozno.“ Sosedje, tudi kadar vedo, kaj se dogaja za vrati, ne želijo posredovati, ker menijo, da je to zasebna stvar družine (Sedmak, Kralj povzeto v Gaber *et al.* 2009).

97 „Če se družina, v kateri prihaja do porušeni medsebojnih odnosov, zapira za štiri stene, ki so gluhe in slepe tudi za ušesa in oči sosedov in javnosti, se kajkmalu zgodi, da njeni člani lahko živijo dvoje življenj; tisto, ki ga kažejo svetu in je navidez urejeno ali vsaj prikrito in drugo, ki se odvija doma in v katerem so možne vse oblike nasilja, psihičnega, fizičnega do spolnega, ki pa se na žrtvah poznajo kot vidni ali prikriti klici na pomoč“ (Nussdorfer 2007).

obravnavanje nasilja v družini tudi miselna zapuščina preteklosti, ko je veljalo prepričanje, da je to zasebna stvar družine in da državno vpletanje ni primerno (Dawson 2006). Povezan s tem je tudi naslednji konflikt. Subjekti kazenskega prava pogosto menijo, da je njihova naloga med drugim tudi to, da poskušajo ohraniti družino enotno. Pri tem pridejo v nasprotje z osnovnim namenom kazenskega prava, to je sankcioniranje storilcev kaznivih dejanj. Za kaznivo dejanje nasilja v družini je predpisana relativno visoka zaporna kazen, pri čemer se ob obravnavanju konkretnih primerov družinskega nasilja pravosodnim organom (upravičeno) zdi, da prostostna ali visoka denarna kazen ni primerna sankcija, saj lahko učinkuje razdiralno na že tako razmajano razmerje (Dawson 2006) in s tem žrtvi povzroči še dodatno trpljenje.

4.2. DVE OBLIKI KAZENSKEGA POSTOPKA

Hoyle in Sanders (2000) razdelita dosedanje različice kriminalitetne politike glede nasilja v družini v enega od dveh pristopov: prvi pristop temelji na tem, kaj izbere žrtev („*victim choice*“ *approach*), ne glede na to, ali ima žrtev dejansko pravico odločanja, ali pa njene želje pri odločanju upoštevajo procesni subjekti. Drugi pristop daje prednost odvzemu prostosti in uvedbi kazenskega postopka v vseh primerih, ko obstajajo minimalni pogoji (*pro-arrest approach*), ne glede na želje in potrebe žrtve. Medtem ko prvi pristop teži k zavarovanju žrtve tako, da storilcu grozi s kazenskim pregonom, hkrati pa uresničuje druge cilje, kot so finančna pomoč, varnost, prisilno svetovanje, daje drugi pristop prednost kaznovanju storilcev in preprečevanju nasilja. Ali kot obe vrsti pristopov opredeli Ben-Ishai (2009: 40), temeljijo prvi na etiki skrbi (*models of the ethic of care*), drugi na etiki pravičnosti (*models of the ethic of justice*). Ti dve alternativni med seboj tekmujeta in nista vedno kompatibilni (Fagan 1996), kar pomeni, da je na koncu potrebno izbrati prednostne cilje in se odločiti za en ali drug pristop. To ne pomeni, da ni mogoče do določene mere doseči tudi drugih ciljev, saj je vsak pristop možno dopolniti tako, da se dosežejo tudi drugi cilji. Vendar ne moremo pričakovati, da bo mogoče vse interese spoštovati do popolnosti oziroma da bodo vsi konfliktni interesi zadovoljeni.

V slovenskem kazenskem postopku, kjer načelo legalitete prevladuje nad oportunitetnim načelom, kazenski pregon za večino kaznivih dejanj začne po uradni dolžnosti državni tožilec, ne glede na to, ali žrtev kaznivega dejanja to želi ali ne. Hoyle in Sanders (2000) navajata štiri teze,⁹⁸ na katerih temelji pristop, ki daje prednost kazenskemu pregonu brez ozira na želje žrtve:

1. Če žrtev nima nikakršne moči odločanja, je varna pred nasiljem zaradi maščevanja in zastraševanja.
2. Odvzem prostosti in kazenski pregon pošiljata žrtvi in nasilnežu simbolno sporočilo, da je nasilje v družini družbeno nesprejemljivo.
3. Sistem kazenskega prava je odgovoren za in sposoben preprečevati kriminaliteto.

98 Avtorjema se vse štiri teze zdijo vprašljive, čeprav se podrobneje ukvarjata le z zadnjo. Ker navedene štiri teze predstavljajo osnovne točke kritike kazenskega postopka, v katerem žrtev nima priložnosti odločati o uvedbi in poteku kazenskega postopka in ker med takšne postopke uvrstimo tudi trenutno slovensko ureditev, bom podrobneje predstavila posamezne teze in njihovo ozadje, pri čemer je po (Hoyle, Sanders 2000) povzeto le naštevanje tez, ne pa vsebina posamezne točke.

4. Preference žrtev, ki vodijo do nesodelovanja, so nepravilne, nelegitimne ali pa nasprotujejo interesom žensk, ki jih izrazijo.

V prid prvi tezi govori dejstvo, da pristop, ki daje žrtvi *de facto* moč odločanja, izpostavlja žrtev različnim pritiskom s strani nasilneža, policista, članov družine in drugih, ki imajo vsak svoj interes glede tega, ali naj se kazenski pregon sproži ali ne. Takšen pristop vsaj teoretično omogoča policistom in tožilcem, da za žrtvino odločitvijo „skrijejo“ svojo lastno predstavo o nasilju v družini, ki ga ne obravnavajo na enak način kot ostala kazniva dejanja (Hoyle, Sanders 2000). Ker imajo nasilneži močno oblast nad žrtvijo, dobijo v sistemih, kjer je kazenski pregon odvisen od volje žrtve, dejansko kontrolo nad „svojim“ kazenskim postopkom, saj lahko preko žrtve vplivajo na to, ali se bo postopek začel in nadaljeval ali ne. Nasilneževa moč nad žrtvijo je pogosto tako velika, da nasilnež sam odloča, ali bo žrtvi dovolil govoriti s policijo, tožilcem, kaj bo povedala, ali in kako bo pričala na sodišču, ali ji bo dovolil podati ovadbo oziroma predlog za pregon, ali jo bo prepričal, da predlog in obtožbe proti njemu umakne oziroma prekliche. Hoctor (1997) v tej zvezi navaja, da so v praksi tožilci prišli do spoznanja, da so nasilneži povečali stopnjo zlorab, ko so ugotovili, da ima njihova žrtev odločilen vpliv glede kazenskega postopka zoper njih. Po mnenju avtorice je preprosta rešitev tega problema, da se odvzame žrtvi vsaka možnost odločanja in vplivanja na postopek, ki je lahko odvisen le še od tistih, katerih delo je, da skrbijo za uveljavljanje in spoštovanje zakonov. Njihova pozornost se od dejanj in ravnanj žrtve⁹⁹ preusmeri k nasilnim dejanjem obdolženca.

Vendar takšen predlog spregleda dejstvo, da s tem žrtev še vedno ni zaščitena pred nasiljem in maščevanjem, saj je lahko povod za nasilje tudi že prijava, ki jo poda žrtev policiji, poleg tega ostaja pomembna priča v kazenskem postopku in kot takšna tarča pritiskov. S tem, ko žrtev prejme sporočilo, da na dogajanje več nima nobenega vpliva, postane še ranljivejša. Z izzivanjem maščevanja, podcenjevanjem ranljivosti žrtev ali z odvracanjem žrtev od prijavljanja nasilja¹⁰⁰ lahko vztrajanje pri kazenskem postopku predstavlja večjo nevarnost za žrtev kot njegova alternativa (Little 2007, Sack 2004). Nevšečnosti, povezane z odvzemom prostosti nasilnežu, in državna intervencija v življenje žrtve se lahko izkažejo za izjemno destruktivne (uničujoče), celo življenjsko ogrožujoče (Ben-Ishai 2009). Kritiki opozarjajo, da so tožilci pričeli prisiljevati žrtve k sodelovanju z različnimi instrumenti prisile. Ponekod je prisila prešla okvire sodnih pozivov.¹⁰¹ Zaradi večje zaskrbljenosti glede posledic nasilja v družini se je povečala vpletenost socialnih služb za zaščito otrok,¹⁰² ki lahko podajo prijavo zoper žrtev zaradi

99 Sodniki zmanjšajo svojo negativno nastrojenost nasproti žrtvam, ko ugotovijo, da uvedba postopka ni bila odvisna od odločitve žrtve, za katero pogosto menijo, da po nepotrebnem zapravlja njihov čas (Hoctor 1997).

100 Število klicev na pomoč se je v ZDA zmanjšalo po implementaciji agresivne politike obveznega odvzema prostosti, kar kaže na to, da so nekatere žrtve ponavljajočih se nasilnih dejanj, ki so prej pogosto klicale na pomoč, prenehale klicati policijo zaradi strahu, da ne bodo imele nadzora nad kasnejšim dogajanjem, kot so ga imele prej (Hoyle 2000).

101 Na Aljaski je bila žrtev zaprta, ker je zavrnila pričanje potem, ko je podala prijavo zoper moža. V državi New York je bila žrtev, ki ni spoštovala sodnega poziva, da priča proti svojemu bivšemu partnerju, kaznovana zaradi razžalitve sodišča s tednom dni zapora. Poročajo tudi o tožilcih, ki zagrozijo žrtvi, da jih bodo prijavi službam za zaščito otrok in da lahko izgubijo skrbništvo, če ne bodo sodelovale (Sack 2004).

102 V nekaterih pravnih sistemih policisti ob intervenciji zaradi nasilja v družini, v katerega so vpleteni otroci, rutinsko prijavijo službi za zaščito otrok ne le storilca, temveč tudi žrtev (Sack 2004).

nezaščite svojih otrok, ker je dovolila, da se izvaja nasilje ob prisotnosti otrok. Na tej podlagi so ameriška sodišča žrtve nasilja v družini že spoznala za krive zanemarjanja otrok in jim odvzela skrbništvo¹⁰³ nad njimi (Sack 2004).

Druga teza pomeni, da ima zahteva po doslednem kazenskem pregonu nasilnežev ne glede na želje žrtve močno sporočilno vrednost. Obdolženci v kazenskem postopku spoznajo, da država ne bo ustavila postopka zoper njih. Sporočilo o doslednosti je najpomembnejše: vsa dejanja bodo preganjanja, ni računati s prizanesljivostjo, žrtve pa ne more vplivati na potek postopka z nesodelovanjem (Little 2007). Tak pristop pokaže storilcu, da njegovo vedenje obsoja širša družba in mu jemlje motivacijo za manipulacijo in pritisk na žrtev. Žrtvi pa pošilja sporočilo, da je nasilnež ne more prisiliti v to, da umakne prijavo, torej sporočilo, da nasilnež nima več nobene moči.

S tretjo tezo želijo njeni zagovorniki poudariti, da se z izražanjem ničelne tolerance do nasilja v družini in z doslednim kazenskim pregonom uresničuje širši družbeni cilj – preprečevanje te vrste nasilja (Ben-Ishai 2009). S prenosom odgovornosti za ukrepanje od žrtve na državo družba poudari odgovornost države in zavrača idejo o nasilju kot zasebnem družinskem problemu, s katerim naj se ukvarjajo žrtve same. Javnost in publiciteta preusmerita pozornost od posameznika na skupnost, ki je odgovorna ne le za varnost posamezne žrtve, temveč za varnost vseh žensk (na splošno), ki bi se lahko soočile z nasiljem v družini.¹⁰⁴ Nadalje pomeni ta pristop tudi prizadevanje za enako obravnavanje vseh storilcev kaznivih dejanj, ne glede na to, ali gre za nasilno dejanje zoper neznanca ali zoper intimnega partnerja. Poskus torej, podrediti vse storilce enakim standardom kazenske odgovornosti (Little 2007). Žrtve odločajo o poteku (izidu) postopka glede na svoje osebne interese in potrebe brez ozira na to, kaj odsotnost kazenskega pregona pomeni za storilca in za ostale žrtve nasilja v družini. Zavzetost tožilstva za pregon kaznivih dejanj nasilja v družini ne oziraje se na mnenja in želje žrtve pa zagotavlja večji delež obtožb in obsodb storilcev tega kaznivega dejanja, kar naj bi bilo v interesu vsake posamezne žrtve in vseh žrtve nasilja v družini na splošno,¹⁰⁵ saj deluje generalno in specialno preventivno. Ta predpostavka ima svojo podlago v rezultatih prvega eksperimenta iz Minneapolisa.¹⁰⁶ Kasnejše ponovitve eksperimenta¹⁰⁷

103 Že možnost, da lahko ima klic na pomoč policiji takšne posledice, deluje odvračajoče na prijavljanje nasilja (Sack 2004).

104 S tega vidika je za mnoge, predvsem feministično usmerjene avtorje (npr. Cheryl Hanna, Marilyn Friedman, povzeto v Ben-Ishai 2009), omejevanje svobodne volje in avtonomije posamezne žrtve sprejemljivo in vredno žrtvovanja. Koristi in pozitivni učinki v smislu prevencije in varnosti žensk na splošno pretehtajo nad tveganji, neprijetnostmi in omejitvijo avtonomije posameznih žensk, ki se odločijo, da ne bodo sodelovale s pravosodnimi organi.

105 Tudi če ukrep odvzema prostosti na kraju samem nima zanesljivih preventivnih učinkov, njegovi zagovorniki poudarjajo, da ima močno sporočilno vrednost. Odvzem prostosti je ukrep, ki ga storilec zelo težko prikrije (kot na primer globo, opozorilo, obvezno svetovanje in zdravljenje...). Zaradi aretacije lahko žrtev postane bolj prepričana, da ima pravico živeti brez zlorab, da ji ni potrebno tolerirati partnerjevega nasilnega vedenja, da ni sama kriva, temveč je odgovoren partner. Otroci prejmejo sporočilo, da nasilje ni običajno in normalno in da njihova mati ni kriva za očetove nasilne izbruhe. Sosedje in ostali člani lokalne skupnosti, ki slišijo, da je bil aretirani sosed ali sodelavec, bodo presodili svojo lastno situacijo in se morda drugače odzvali na nasilje, ki so mu priča (Lerman 1992).

106 Glej opombo številka 44.

107 Rezultati eksperimentov v Omahi in Milwaukeeju so pokazali, da je odvzem prostosti nasilneža povzročil manj novih napadov in poškodb žrtve v obdobju prvih 6 mesecev po aretaciji. Policijski podatki študije v Colorado Springsu so pokazali na majhen zastraševalni učinek aretacije pri nasilnežih, ki so bili v

niso potrdile prvotnih rezultatov, temveč so pokazale, da ima lahko odvzem prostosti učinek na zmanjšanje nasilja, vendar le v določenih okoljih, pri določenih skupinah nasilnežev (zaposlitev, dobra socialna mreža) in za kratek čas (Hoyle, Sanders 2000), kar potrjujejo tezo, da so formalne pravne sankcije učinkovite, kadar so podprte z neformalnimi družbenimi mehanizmi kontrole,¹⁰⁸ manj učinkovite pa, kadar teh nadzornih mehanizmov ni (Fagan 1996).¹⁰⁹

V skladu s četrto tezo, da se žrtve ne odločajo najbolj razumno in racionalno, temeljijo pristopi, ki ne upoštevajo žrtev, na prepričanju, da se na tak način povečuje varnost žrtev zaradi zastraševanja in odvracanja od ponovitve nasilnih dejanj (Little 2007) ter da je odvzem prostosti nasilnežu in njegova začasna odstranitev vedno v interesu žrtve, ne glede na mnenje, ki ga le-ta izrazi (Hoyle, Sanders 2000). Organi pregona naj bi bili najbolj usposobljeni za presojo nevarnosti, ki jo za žrtev in družbo predstavlja določen storilec,¹¹⁰ saj svojo presojo opirajo na izkušnje z velikim spektrom nasilnežev v skupnosti (npr. Little 2007). Predpostavljajo, da je odločitev žrtve, da ostane v razmerju z nasilnim partnerjem, sama po sebi vedno napačna in neavtonomna in ne priznavajo, da je lahko odločitev, da bo žrtev ostala v razmerju ali da ne bo zahtevala kazenskega postopka, izraz avtonomne volje (Ben-Ishai 2009) in povsem racionalna. Žrtvi torej jemljejo ne le pravico, temveč tudi sposobnost odločanja, pri čemer navajajo, da je ideja o avtonomiji žrtve v bistvu „volk v ovčji obleki“ (Hocor 1997: 686), ker je bila žrtev z odgovornostjo za podajanje ovadbe in za uvedbo kazenskega pregona izpostavljena večji nevarnosti. Ko žrtve spoznajo, da niso odgovorne za kazenski postopek zoper nasilneža, naj bi bile bolj pripravljene sodelovati. Avtorica navaja, da kljub temu, da se bodo nekatere žrtve nedvomno uprle sistemu, ki ne upošteva njihovih želja, bo pojmovanje nasilja v družini kot dejanja proti državi pripomoglo k večji varnosti vseh žrtev tega nasilja in delovalo zastraševalno in preventivno na bodoče zlorabe v družinah.

Tako kot so številni zagovorniki takšnega pristopa, so številni tudi njegovi kritiki. Poglavitni očitke slednjih je, da se s temi pristopi odvzema avtonomijo žrtvam na več nivojih. Na „makro“ ravni se žrtvuje potrebe in interese žrtev za pravičnostne cilje družbe (Little 2007). „Politika agresivne obtožbe lahko izboljša varnost skupnosti, vendar individualne žrtve ostajajo ranljive. Še več, prav te žrtve in ne organ pregona bodo trpele negativne posledice, če obtožba ne doseže pričakovanih ciljev, kar kaže, da je treba

času odvzema prostosti zaposleni, medtem ko je po podatkih iz intervjujev žrtev tak učinek prisoten tako pri zaposlenih kot pri nezaposlenih nasilnežih (Hocor 1997).

108 Viri neformalnega družbenega nadzora so ponotranjene norme in prepričanja, družbene vezi, socialni in ekonomski položaj storilca. Zastraševalni učinek odvzema prostosti bo zato večji pri nasilnežih, ki nasilje in odvzem prostosti povežejo z možnostjo nastanka velikih (družbenih) stroškov v obliki izgube službe, partnerskega razmerja, otrok in družbenega položaja v lokalni skupnosti. Družbeni in strukturni položaj storilcev, vključno z morebitno predkaznovanostjo in pomenom, ki ga temu pripisujejo, vpliva na učinkovitost izrečenih sankcij. Kadar nasilnež kazni in sankcije šteje kot nepomemben strošek, ki se mu ne splača izogibati, ga pravne sankcije same po sebi ne bodo odvrnile od nasilnih ravnanj (Fagan 1996).

109 Pri rezultatih je potrebno upoštevati tudi možnost, da je v skupnostih z visoko stopnjo zaposlenosti verjetno tudi več žensk zaposlenih, le-te pa prej zapustijo nasilno razmerje, kar lahko vpliva na nižjo stopnjo nasilja v teh naseljih. Poleg tega ženske ne želijo, da odvzem prostosti ogrozi partnerjevo zaposlitev in s tem njihov življenjski standard, zato niso pripravljene prijaviti nasilja. Ženske iz revnih sosesk še naprej doživljajo nasilje, ker za razliko od tistih v premožnejših soseskah nimajo toliko možnosti najti alternativnega bivališča in se umakniti pred nasiljem (Erez 2002).

110 Skoraj nasprotno drugi navajajo, da je žrtev tista, ki lahko najbolje oceni, kakšno nevarnost zanjo predstavlja nasilnež, saj sama najbolje pozna nasilneža in razmerje z njim.

posebno pozornost posvetiti njihovim interesom“ (Little 2007: 389). Ožje pa takšen pristop ne upošteva posebnega položaja in razlogov posamezne žrtve. Žrtev omejuje pri odločanju o pomembnih vprašanjih glede njene družine, s čimer ne priznava njene avtonomije. Temelji na paternalistični predpostavki, da so organi pravosodja najbolj sposobni odločati in določati življenjske načrte za žrtve. S tem reproducirajo razmerje nadvlade, ki ovira razvoj in udejanjenje avtonomije (Ben-Ishai 2009) in pomeni za žrtev novo zlorabo in trpljenje, saj reproducira nasilni odnos, pri čemer država v odnosu do žrtve nadomesti nasilneža (Little 2007). Tako še nadalje (oziroma ponovno) viktimizira žrtev in ji zanika pravico do izbire v skladu s svobodno voljo (Sack 2004), jo oropa možnosti sodelovanja in avtonomije (Erez 2002) ter ustvarja in utrjuje negativno stereotipno predstavo o „nemočni žrtvi“¹¹¹ (Little 2007).

111 „Agresivni pristopi“ k obravnavanju nasilja v družini so bili (v ZDA) uvedeni z namenom, da pokažejo, da tovrstnega nasilja družba ne bo več tolerirala. To sporočilo ni bilo osamljeno, saj so se hkrati ustvarile tudi negativne predstave o žrtvah nasilja v družini. Organi pregona morajo biti zato posebej pozorni na ločevanje dobrega in slabega, poudarjati sporočilo o odgovornosti in doslednemu pregonu nasilja, ter se izogibati predstavam žrtev kot šibkih, nemočnih in nesodelujočih bitij (Little 2007).

5. ZASEBNOST IN AVTONOMIJA

5.1. PRAVICA DO ZASEBNOSTI

Z vidika predstavljanega zgodovinskega razvoja družbenega odziva na nasilje v družini in interesnih konfliktov zaradi posegov države/družbe v zasebnost družinskega življenja, je vloga, ki jo ima žrtev v okviru kazenskopravnega obravnavanja nasilja, odvisna predvsem od stopnje avtonomije, ki ji jo podeljuje in omogoča določen kazenski sistem. Obseg avtonomije žrtev v kazenskem pravu lahko ocenimo z analizo naslednjih značilnosti: v kolikšni meri je odločitev o uvedbi kazenskega postopka prepuščena žrtvam, kako je urejena prijavitvena dolžnost in v kolikšni meri so v kazensko pravo vgrajeni elementi restorativne pravičnosti (Filipčič 2010). Predvsem prvi dve točki sta tesno povezani z vprašanjem meje, do katere je država s svojimi institucijami represivne oblasti moralno in pravno upravičena posegati v zasebno življenje žrtve.

Zasebnost kot vrednota se je začela oblikovati v obdobju razsvetljenstva, ko se priznavanje in uveljavljanje pravice do zasebnosti veže na oblikovanje individualizma in na gibanje za priznavanje in zaščito človekovih pravic. Filozofi,¹¹² pravni teoretiki in praktiki se še niso poenotili glede definicije, funkcije in vrednosti zasebnosti in še zmeraj razpravljajo o tem, kako najbolje v pravu¹¹³ zaščititi in zagotoviti pravico do zasebnosti in najti ravnovesje med zasebnostjo in konkurenčnimi interesi. Zasebnost se povezuje z različnimi koncepti oziroma „zasebnostnimi interesi“ (Judith Wagner DeCew, citirana v Kovačič 2006: 46). Običajno je razumljena kot negativna svoboščina: pravica, da drugi ne posegajo v tvoje zasebno življenje (McGill 2009), „odsotnost prisile in vmešavanja drugih“ (Kovačič 2006: 38), pa tudi kot pozitivna osebnostna¹¹⁴ pravica, ki med drugim zajema pravico do osebne avtonomije,¹¹⁵ pravico biti puščen pri miru¹¹⁶ (v kateri je

112 Med prve štejemo Aristotelovo ločevanje javne in zasebne sfere (oikos in polis). Zasebnost je tudi biblična tematika, saj prikaže sramoto ob posegu v zasebnost, npr. Ko Adam in Eva spoznata, da sta gola (Milton Konvitz v Judith Wagner DeCew: *In Pursuit of Privacy*, Cornell Univ. Press, 1997: 11 (Wikipedia)). Moderni koncepti opažajo ožene zasebne sfere: "Družina postaja čedalje bolj zasebna, delovno in organizacijsko okolje pa vedno bolj javno" (Habermas v Kovačič 2006). Hannah Ardent (citirano v Kovačič 2006) opisuje zasebno sfero kot področje, "kjer je posameznik varen in skrit pred svetom." Če se zasebna sfera zoži le na intimo, posamezniku ostane zgolj lastna subjektivnost, to pa vodi v razčlovečenje, deindividualizacijo posameznikov in s tem v "usodno, sterilno pasivizacijo" (Ardent, citiran v Kovačič 2006).

113 S pravnega vidika zasebnost zaradi svoje subjektivnosti ni nedvoumno ali jasno definirana. Tudi morebitno definiranje bi se lahko v določenem trenutku izkazalo za preozko, zato se v vsakem posameznem primeru sodnega spora tehta pravica do zasebnosti nasproti drugi pravici. Pravica do zasebnosti je sicer definirana kot osebnostna pravica, v kateri se združuje vrsta pravic v zvezi s človekovo osebo in njegovimi osebnimi razmerji. Pravica je, tako kot druge osebnostne pravice, osebna in nepremoženjska. Tudi zanjo je značilno, da pripada posamezniku kot sestavni del njegove osebnosti, ki jo sočasno tudi varuje, pri čemer je varovan tudi njegov odnos do drugih (Cvetko 1999).

114 Finžgar (1985) šteje med osebnostne pravice tiste pravice, ki gredo vsakemu človeku kot takemu, v enaki meri in so vezane na osebnost upravičenca. Te pravice se tičejo neposredno človekovih osebnih dobrin, torej njegovih fizičnih ali duševnih lastnosti. To so pravice, ki so namenjene izključno temu, da varujejo človekovo osebnost.

115 „Zasebna sfera namreč lahko predstavlja tudi zaščito in zavetje za posameznika. Zaščito pred družbo in zavetje, v katerem se lahko razvije v svobodno in avtonomno človeško bitje“ (Kovačič 2006: 19-20). „Nekateri pravijo, da je zasebnost bistvena za biti človek, vendar je v resnici povsem mogoče biti človek brez zasebnosti. Bolj točno je reči, da je zasebnost nujna za biti svobodni človek“ (Charles J. Sykes, citiran v Kovačič 2006: 20).

vsebovana pravica posameznika, da okoli sebe zgradi meje, ki preprečujejo arbitrarne in nezaželene posege državnih in nedržavnih institucij, in tako zavaruje svojo zasebno sfero), pravico do zasebnega življenja, pravico nadzorovati informacije o sebi, pravico omejiti dostopnost do sebe in drugo (Kovačič 2006).

Osebnostne pravice so močno odvisne od družbenega razvoja, zaradi česar se njihov obseg in pomen spreminjata in dopolnjujeta (Cvetko 1999). Kljub temu, da se z razvojem sodobne družbe človekove pravice in svoboščine vedno bolj poudarjajo in so osrednja tema marsikatere družbene razprave, in kljub temu, da „nova življenjska okolja, razvoj civilizacije, tehnični napredek vplivajo na oblikovanje novih osebnih dobrin in novih osebnostnih pravic“ (Finžgar 1985: 39), se pravica do zasebnosti na različnih področjih človekovega življenja skozi zgodovino vse bolj oži (Kovačič 2006) in zasebnost kot vrednota izgublja svoj pomen. Kovačič (2006) meni, da je širjenje varstva zasebnosti zgolj navidezno in praviloma le reakcija na tehnični in družbeni napredek, ki vedno bolj ogroža posameznikovo zasebno življenje. Oženje zasebne sfere, kjer postaja javno celo tisto, kar je bilo vedno intimno, in njeno izpostavljanje javnosti, je postala zavestna strategija posameznih družbenih skupin. S tem, ko se zasebne konflikte spremeni v politične teme, se lažje doseže njihova rešitev (Habermas, povzeto po Kovačič 2006). Številna družbena gibanja zoper različne oblike diskriminacije in nasilja v zasebni sferi se „v sodobnem svetu začnejo z redefiniranjem tistega, kar je prej veljalo za zasebno, nejavno, nepolitično zadevo, v vprašanje javne zadeve, v stvar pravičnosti“ (Benhabib, citirana v Kovačič 2006: 19).

Pravica do zasebnosti, ali pravica do osebnega življenja, kot jo imenuje Finžgar (1985), je relativna pravica. Za njeno izvrševanje veljajo omejitve, ker je človek „družbeno bitje,“ ki nenehno prihaja v stik z drugimi in se ne more izogniti temu, da je njegovo zasebno življenje iz različnih vzrokov predmet zanimanja drugih. Zato je toliko pozornosti (pravne stroke) usmerjeno k vprašanju, kako ustrezno (pravno) zavarovati izvrševanje te osebnostne pravice na eni strani, ne da bi se pri tem nesorazmerno omejevalo interese družbe in drugih posameznikov. Pomen tega vprašanja je razviden že iz dejstva, da je pravica do zasebnosti navedena v mnogih mednarodnih aktih, ki se ukvarjajo s človekovimi pravicami in svoboščinami. Splošna deklaracija o človekovih pravicah¹¹⁷ v 12. členu določa, da *nikogar ni dovoljeno nadlegovati s samovoljnim vmešavanjem v njegovo zasebno življenje, njegovo družino, njegovo stanovanje ali njegovo dopisovanje, pa tudi ne z napadi na njegovo čast in ugled*. Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah¹¹⁸ v 17. členu določa, da se nihče *ne sme samovoljno in nezakonito vmešavati v zasebno življenje, družino, stanovanje ali dopisovanje drugega in ga tudi ne sme nezakonito žaliti ali škodovati njegovemu ugledu. Proti takšnemu vmešavanju ima vsakdo pravico do zakonitega varstva*. Pravico do zasebnosti opredeljuje

116 „Zasebnost omogoča posamezniku oceno samega sebe in mu daje možnost, da najde v nekem majhnem izseku svojega življenja samega sebe, izključenega iz skupine, ki ga sicer vedno obdaja. Tako gradi človek del svoje lastne avtonomije, ki mu je potrebna med drugim tudi za to, da lahko konstruktivno sodeluje z drugimi in se vključuje v družbo“ (Šelih 1979: 176).

117 Sprejela jo je Generalna skupščina Združenih narodov, 10. decembra 1948.

118 Sprejela ga je Generalna skupščina Združenih narodov 16. decembra 1966.

tudi Evropska konvencija o človekovih pravicah¹¹⁹ (EKČP) v 8. členu, ki določa, da ima vsakdo zagotovljeno pravico do spoštovanja svojega zasebnega in družinskega življenja, svojega doma in dopisovanja. Javna oblast se ne sme vmešavati v izvrševanje te pravice, razen če je to določeno z zakonom in nujno v demokratični družbi zaradi državne varnosti, javne varnosti ali ekonomske blaginje države, zato, da se prepreči nered ali zločin, da se zavaruje zdravje ali morala ali da se zavarujejo pravice in svoboščine drugih ljudi. Tako kot v Sloveniji je tudi v večini ostalih evropskih držav¹²⁰ zasebnost ustavna pravica in temu položaju ustrezno zaščiten. Svoboda posameznika, ki jo ščiti zasebnost, se ne nanaša le na odnos med posameznikom in vsakokratno politično oblastjo, temveč še bolj poudarjeno na odnos med posameznikom in družbo. Prav družba je tista, ki najbolj ogroža posameznikovo zasebnost. Država ima dvojno vlogo: po eni strani s svojimi prisilnimi ukrepi in predpisi posega v posameznikovo zasebnost, po drugi strani pa jo ščiti pred posegi družbe (Kovačič 2006).¹²¹ „Očitna je torej ambivalentnost: družba bi rada posegala v družino zaradi varstva ogroženega, toda previdnost velja pred njenim vdiranjem v zasebnost“ (Pečar 1984: 925).

S tem v zvezi je Evropsko sodišče za človekove pravice v več primerih¹²² poudarilo dolžnost države, da naredi vse, kar je v njeni moči, da zaščiti žrtve nasilja pred nadaljnjim nasiljem (Šelih 1993). V primeru *Opuz proti Turčiji*¹²³ je sodišče zapisalo, da prvi odstavek 2. člena¹²⁴ Evropske konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin¹²⁵ (EKČP) nalaga državam članicam ne le dolžnost vzdržati se namerne in nezakonite povzročitve smrti, temveč tudi dolžnost narediti vse potrebno, da se zavarujejo življenja vseh ljudi pod njihovo pristojnostjo. To vključuje osnovno nalogo države, da zavaruje pravico do življenja z učinkovito kazenskoopravno zakonodajo, ki bo

119 Konvencija z izvirnim angleškim naslovom *Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms* je bila podpisana 4. novembra 1950 v Rimu. Prevod besedila konvencije objavljen na uradni spletni strani Sveta Evrope, <http://www.coe.si/>, posneto 17. 8. 2010.

120 To pa ne velja za ZDA. Stopnja varstva zasebnosti je tam nižja kot v Evropi. Ameriška zakonodaja je zasnovana na sistemu negativnih svoboščin, kjer je pravica posameznika do zasebnosti nasproti državi bistveno bolj zavarovana kot nasproti drugim družbenim skupinam (delodajalci, mediji ipd.). Za Evropo velja, da je pravica do zasebnosti bolj univerzalna, zato je tudi posameznik zavarovan tako proti državi kot družbi. Ameriška gibanja za zasebnost na internetu kot glavnega sovražnika dojemajo državo, ne druge posameznike in skupine posameznikov (Kovačič 2006).

121 V sodobni družbi je postala zasebnost tržno blago, s katerim je možno trgovati, zaradi česar izgublja pomen pravice, katero je treba varovati, in postaja ovira pri uveljavljanju interesov posameznikov ter javnih in skupnih interesov (Kovačič 2006).

122 Primer *Airey proti Irski*, sodba z dne 9. oktober 1979, št. 6289/73, objavljeno v A32.

123 Sodba z dne 9. september 2009, št. 33401/02. Tožnica, rojena 1972, živi v Diyrbakiru v Turčiji. Njena mati se je poročila z A.O., tožnica je od leta 1990 živela z H.O., ki je sin A.O. Poročila sta se leta 1995. Od začetka razmerja so bili pogosti spori, v katere je bila pogosto vpletena pritožnična mati, ki je poskušala zavarovati hčer. V sporih sta pritožnica in njena mati pogosto utrpeli tudi hude telesne poškodbe. Večkrat sta vložili zoper H.O. kazenske pritožbe, a je bil postopek zaradi poznejšega umika tožbe ali zaradi pomanjkanja dokazov vedno ustavljen. Le v dveh primerih je bil H.O. kaznovan z denarno kaznijo. Zahtevi za izdajo zaščitnih ukrepov sta bili obakrat neuspešni. Pritožnica je dvakrat vložila zahtevek za razvezo zakonske zveze, a ga je obakrat zaradi groženj umaknila. Tudi pisno opozorilo pritožničine matere, da jima H.O. grozi s smrtjo, da ima pištolo in se z nožem sprehaja po njenem dvorišču, ni prepričalo oblasti k ukrepanju. Leta 2002 je H.O. ubil pritožničino mater. Sodišče ga je spoznalo za krivega umora, a je bila prvotno izrečena dosmrtna kazen zaradi provokacije žrtve omiljena na 15 let in 10 mesecev zapora ter denarno kazen.

124 Pravica vsakogar do življenja je zavarovana z zakonom. Nikomur ne sme biti življenje namerno odvzeto, razen ob izvršitvi sodbe, s katero je sodišče koga spoznalo za krivega za kaznivo dejanje, za katero je z zakonom predpisana smrtna kazen.

125 Uradni list RS(13.6.1994) MP, št.7-41/1994 (RS 33/1994).

delovala preventivno na kazniva dejanja proti posameznikom in ki mora biti hkrati podprta z učinkovitim uveljavljanjem predpisov v smislu prevencije, preprečevanja in kaznovanja kršitev teh predpisov. Prav tako zajema dolžnost države, da zagotovi preventivne ukrepe za zavarovanje posameznikov, katerih življenje je ogroženo zaradi kaznivih dejanj drugih. V citiranem primeru je sodišče odločilo, da turška zakonska ureditev, kjer kljub teži storjenih kaznivih dejanj sodišča niso mogla nadaljevati postopka v javnem interesu, ne izpolnjuje pozitivne dolžnosti države, da vzpostavi učinkovit sistem kaznovanja vseh oblik nasilja v družini in varovanja žrtev pred tem nasiljem. Sodišče je presodilo, da kazenskopравни sistem v konkretnem primeru ni imel zadostnega zastraševalnega učinka, da bi lahko vplival na preprečevanje nasilnih dejanj tožničinega moža zoper osebno integriteto tožnice in njene matere, kar pomeni kršitev njunih pravic iz 2. in 3. člena EKČP. Splošna neodzivnost pravosodja in nekaznovanje storilcev kaže na to, da država nasilja v družini ne obravnava dovolj resno in predano. Glede na ugotovitev, da je splošna in diskriminatorna pasivnost pravosodja večinoma prizadela ženske, je sodišče nasilje, ki sta ga doživeli tožnica in njena mati, označilo kot nasilje na podlagi spola, kar je oblika diskriminacije žensk.

5.1.1. Zasebnost nasilja v družini

Pravica do zasebnosti se v kontekstu nasilja v družini najpogosteje nanaša na idejo o domu¹²⁶ kot o utrdbi, v kateri je posameznik zavarovan pred arbitrarnimi posegi države ali drugih. V večini feministične literature je zaslediti stališče, da je zasebnost (*privacy*) ne le nekoristna, temveč celo škodljiva za življenje žensk. Koncept zasebnosti bi moral biti opuščen, ker nasprotuje feminističnim prizadevanjem za doseg ženske enakopravnosti. Zasebnost deluje kot ščit, ki varuje dejanja in razmerja znotraj domačega svetišča pred zunanjim nadzorom. Spoštovanje pravice do zasebnosti je bil pglavitni „izgovor“ državnega neodziva na problem nasilja v družini in posledične odsotnosti ustrezne zaščite žensk, ki so doživljale zlorabe s strani moških sorodnikov. Država s tem, ko se ne odzove na nasilje v družini, jasno kaže, da postavlja pravico moškega do zasebnosti (pred neželenimi državnimi posegi) pred pravico ženske do zaščite pred neželenimi posegi nasilnega partnerja.

Jena McGill¹²⁷ (2009) poudarja, da je takšna situacija rezultat diskriminatornega pogleda na pravico do zasebnosti, saj se v okviru nasilja v družini ta pravica omenja zgolj v korist moškega, ne pa tudi ženske. Pravno varovanje zasebnosti se omejuje na varovanje zasebnosti moškega na račun ženske in njene varnosti. Pravica do zasebnosti je (bila) izrabljena izključno za varovanje moških potreb in interesov, za varovanje

126 Iz razumevanja zasebnosti kot pravice biti puščen pri miru, predvsem s strani države, izhaja angleška pravica do nedotakljivosti doma oziroma stanovanja, ki ji ustreza naša ustavna svoboščina s podobno vsebino. Kovačič (2006: 44) navaja zanimiv primer iz leta 1765, ko je britanski lord Camden protestiral, ker so preiskovalci želeli vstopiti v njegovo hišo in zaseči neke listine. Ob tem je parlamentarec William Pitt zapisal: „Tudi najrevnejši človek se v svoji koči lahko upira Kroni. Lahko je slaboten, lahko se maje njegova streha, v kočjo lahko piha veter, noter lahko prideta nevihta ali dež, toda kralj Anglije ne sme noter.“

127 Jena McGill (2009) je delala v zavetišču za zlorabljene ženske in je pri svojem delu izkusila, da več zasebnosti za žensko pomeni več varnosti. Nejasno! Njena izkušnja temelji na preprostem dejstvu, da mož, čigar žena je pobegnila pred njegovim nasiljem, ne more več škodovati svoji ženi, če je ne more najti.

nedotakljivosti njegovega doma. Zato je razumljivo, da so feministke zavrgle idejo zasebnosti, saj v ničemer ni koristila ženskam, nasprotno, celo škodovala jim je in je (bila) glavna ovira v boju zoper nasilje nad ženskami znotraj doma. McGill zato opozarja na vprašanje, kaj je s pravico ženske do zasebnosti? Avtorica si prizadeva, da bi koncept zasebnosti opredelili drugače. V kontekstu nasilja v družini bi morala biti pravica žensk do zasebnosti v središču pozornosti. Zato „moramo razumeti pretepanje ženske samo po sebi kot kršitev pravice ženske do zasebnosti“ (McGill 2009: 166). Jasno je, da telesne, spolne, čustvene in ostale oblike zlorab kršijo posameznikovo pravico, da ga drugi pustijo pri miru (*the right to be let alone*), kar je bistveni element pravice do zasebnosti. Zasebnost torej pomeni pravico in sposobnost postaviti in vzdrževati mejo med sabo in drugimi. Nasilnež, ki žensko telesno, duševno, spolno, in drugače zlorabi, očitno prestopi to mejo. Zlorabljenka ženska je zato upravičena zahtevati več zasebnosti v razmerju do partnerja in bolj učinkovita sredstva za postavitev in vzdrževanje zaščitne pregrade za zagotovitev varnosti nje in njene družine.

Avtorica poudarja, da je še bolj kot zaščita s strani države pomembna možnost žensk, da lahko same postavijo meje svoje zasebnosti v razmerju do partnerja, namesto da se morajo zanašati na državno zaščito. Abstraktna svoboda pri postavljanju meja nima vrednosti, če je ne spremljajo ustrezne opcije, med katerimi lahko sama izbira. Sposobnost svobodne izbire pa je odvisna od obstoja ustreznih okoliščin, ki ženski omogočajo, da sama izbira med različnimi možnostmi. Sem sodi predvsem enakopravnost žensk pri dostopu do dobrin, kot so ekonomska varnost, izobrazba, zaposlitvene priložnosti. Odločitev ženske, da zapusti partnerja, je namreč odvisna od dostopnosti ali pomanjkanja teh dobrin. Priznanje, da ženske potrebujejo materialne in socialne pogoje avtonomije in enakopravnosti, da lahko uživajo svojo pravico do zasebnosti, je pomemben prvi korak k zagotavljanju sistema, v katerem bodo ženske lahko uresničevale in uveljavljale zasebnost in zaščitile svoje meje zasebnosti v razmerju do partnerja. Šele ko je žrtvam zagotovljen dostop do dobrin, potrebnih in zaželenih, lahko govorimo o avtonomiji in svobodni izbiri, ki sta pomembna elementa pravice do zasebnosti.

5.2. AVTONOMIJA ŽRTVE

Avtonomija in zasebnost nista sinonimna pojma. Ben-Ishai (2009) navaja, da je enačenje avtonomije z zasebnostjo in označevanje izgube avtonomije kot posledico javnosti (*publicity*) nasilja v družini, zelo problematično. Še posebej, če upoštevamo spolno determiniranost percepcije zasebnosti, tako zgodovinsko kot tudi trenutno. Enako kot pri zasebnosti je tudi razumevanje človekove avtonomije lahko zelo različno. Sam izraz (grško *auto* + *nomos* pomeni: ki si sam/a določa svoj zakon) pomensko usmerja k ideji o samoupravljanju. Ta koncept, ki ga najdemo v moralni,¹²⁸ politični¹²⁹ in bioetični

128 V moralni in politični filozofiji se avtonomija pogosto uporablja kot osnova za določanje moralne odgovornosti za posameznikova dejanja.

129 Politično se lahko nanaša tudi na samoupravo naroda. V pravnem pomenu je avtonomija instrument, s katerim se manjšini, ki zatrjuje različno identiteto, dovoljuje, da izvaja direktno kontrolo nad

filozofiji,¹³⁰ označuje možnost razumnega posameznika, da informirano in brez prisile sprejema odločitve, da ravna predvsem po lastnih preferencah in ne po preferencah drugih. Avtonomija se pogosto opredeljuje kot ena od človekovih pravic in temeljnih svoboščin, povezanih s posameznikovo osebnostjo in dostojanstvom. Posameznik skladno s tem prevzema obveznosti, stopa v razmerja in določa osebne načrte (Gaspari 1998). Avtonomijo kot element človekovih pravic in svoboščin razume tudi Rawls (citiran v Gaspari 1998), ki meni, da je avtonomno tisto delovanje, ki sledi načelom, s katerimi se vsi lahko strinjamo kot svobodna¹³¹ in enaka racionalna bitja. Po avtorjevem mnenju ne moremo govoriti o avtonomiji, če okoliščine posamezniku preprečujejo njegovo samostojnost: „svoboda je torej nujni pogoj avtonomije.“

Vendar takšna opredelitev ne odgovori na vprašanje, ali avtonomija pomeni „le povsem odločilno lastno izbiro prednosti, prizadevanj in ravnanj ali pa tudi ravnanje po trenutnih vzgibih brez tehtnega premisleka. (...) Če osebno sfero označimo tako, da naj bo posamezniku ne le dopuščeno, temveč tudi omogočeno popolno odločanje o zadevah v njenem okviru, torej o tistih, pri katerih se bodo posledice nanašale zgolj nanj in ne na druge, se že s tem različno razumevanje avtonomije in na podlagi tega ureditev socialnega sistema izkazuje tudi v nekaterih pomembnih odločitvah“ (Gaspari 1998: 141). Nekateri avtorji kot bistveno značilnost avtonomije poudarjajo kritičnost do že obstoječih, prinesenih ali primarnih preferenc in sposobnost te menjati. Tudi Gaspari (1998: 140-141) navaja, da „je opredeljevanje bistvo avtonomije in da je dolgoročno načrtovanje lastne dejavnosti za opredeljevanje avtonomnosti prezahtevno, saj lahko vsako odločanje o sebi, tudi tisto, ki je posledica trenutnih vzgibov in ki ni v celoti podrejeno zunanji volji ali zunanjim vplivom, uvrstimo v okvir avtonomnega delovanja, za avtonomijo je torej pomembno, da posameznik o sebi odloča sam in da mu socialni sistem in druge okoliščine to tudi omogočajo.“ Medtem pa drugi avtorji v ospredje koncepta avtonomije postavljajo prav sposobnost dolgoročnega načrtovanja lastnega življenja. V teh primerih je možno govoriti o avtonomiji, vendar po mnenju Gasparija to ne pomeni, da je v ostalih primerih ni.

V slovenski kazensko-pravni literaturi je pojem avtonomija težje najti. Še najpogosteje se pojavi v delih, ki se ukvarjajo z instituti zasebne tožbe in predlagalnih deliktov ter pomena oškodovančeve privolitve na kaznivost (protipravnost) dejanja, s katerim je bila poškodovana kakšna njegova dobrina. Tako Korošec (1997) s pojmom „avtonomija posameznika“ imenuje svobodo potencialnega oškodovanca kaznivega dejanja, ki se kot princip na ustavnopravni in zasebnopravni (pa tudi kazenskopravni) ravni kot garantirano področje individualnosti priznava v t. i. „novem tipu države,“ to je države, ki zmore posameznika v vlogi potencialnega oškodovanca kaznivih dejanj tolerirati kot nosilca kazenskopravnih dobrin.¹³² V tem novem tipu države lahko posameznik osebne dobrine, kot so življenje, telesna integriteta, spolna nedotakljivost,

zadevami, ki so zanje posebnega pomena in hkrati prepušča večji entiteti, da izvajata tista pooblastila, ki pokrivajo skupne interese.

130 Eno najbolj znanih filozofskih teorij avtonomije je razvil Kant.

131 „(A)vtonomija ustreza tako naravnopravnim kot tudi utilitarnim razlogom človekovih svoboščin in pravic, pa tudi bistvu tako „negativne“ kot tudi „pozitivne“ svobode, pa čeprav se avtonomija pretežno uveljavlja kot „pozitivna“ svoboda“ (Gaspari 1998: 141).

132 Z zgodovinskega vidika gre za nov tip države, ki se bistveno razlikuje od tistega, „kjer se kar povprek zanika osebni značaj vsem kazenskopravnim dobrinam“ (Korošec 1997: 11).

zdravje, čast, dobro ime, osebna varnost, zasebnost in lastnina, porablja, poškoduje ali uniči, jim spreminja namembnost in z njimi sploh svobodno razpolaga, če le spadajo v njegovo lastno razpolagalno območje in ne v območje kakšnega drugega posameznika. Če se prizadeti posameznik odpove svoji dobrini, pa pri tem ni v bistveni zmoti ali pod vplivom nedopustne sile ali grožnje, z vidika države družbeni mir ni moten. „Spoštovanje avtonomije posameznika kot potencialnega oškodovanca kaznivih dejanj odtehta morebitne druge kriminalitetno-politične cilje“ (Korošec 1997: 11). Ni potrebno posebej poudarjati, da so z inkriminacijo nasilja v družini (ne)posredno varovane mnoge od zgoraj naštetih dobrin, s katerimi pa žrtev nasilja v družini ne more povsem prosto razpolagati.

Nemška pravna teorija glede na naravo posamezne kazenskopravne dobrine ločuje med nedisponibilnimi in disponibilnimi pravnimi dobrinami,¹³³ oziroma „dobrinami splošnosti“ in „dobrinami individuuma.“ Med prve, za katere je bistveno, da posameznik z njimi ne more razpolagati, šteje Roxin (povzeto v Korošec 1997) pravosodje, pravni promet in **družino**. Da je prav slednja tudi v slovenskem pravnem sistemu posebej varovana dobrina kaže dejstvo, da je znotraj civilno-pravnega sistema, kjer je sicer načelo avtonomije strank eno temeljnih načel, družinsko pravo kot del civilnega prava postalo samostojna pravna panoga, v kateri je močnejše izražena etična in moralna komponenta in za katero so značilni številni javnopravni elementi, saj v zakonsko zvezo¹³⁴ in družino pogosto posegajo država in njeni organi. Kot posebej zaščitena šibkejša stranka najpogosteje nastopajo otroci in zakonci, ki so bili trpinčeni, so slabšega premoženjskega stanja ali so iz zdravstvenih razlogov nesposobni za delo (Barlič 2008). Kljub temu, da družinsko pravo pogosto odstopa od temeljnega načela avtonomije, sicer značilnega za civilno pravno področje, postaja v zadnjem času skozi spremembe zakonske ureditve avtonomija tudi na tem področju izrazitejša.

Če bi podobno trditev še lahko zagovarjali na področju procesne avtonomije žrtev kaznivih dejanj na splošno, je vsaj za žrtve nasilja v družini ni mogoče. S tem, ko je slovenski zakonodajalec nasilje v družini izvzel iz skupine predlagalnih deliktov, se jasno kaže težnja, da se kazensko-pravno „zaščitijo“ vse žrtve tega nasilja, tudi tiste, ki morda same sebe ne čutijo kot žrtev in ne želijo takšne zaščite. Toda to ne pomeni nujno, da je žrtvam odvzeta avtonomija oziroma pravica odločati o lastnem življenju. Dobrine, ki jih varuje kazensko pravo, so samo zato varovane, ker ima družba (država) interes, da se ohranijo. Zato je s poseganjem v vse kazenskopravne dobrine vedno prizadeta celotna družba (država). Posamezniki kot nosilci kazenskopravnih dobrin pa vsaj od zatona Rimskega imperija v evropskem prostoru ne morejo prosto odločati o varovanju dobrin, ki so razglašene za kazenskopravne. To počne država. Posamezniki kot „potencialni oškodovanci“ ne morejo odločati o protipravnosti napada na te dobrine in torej ne o svojem statusu oškodovanca (Korošec 1997). V preteklosti so bila dokaj pogosta, danes pa jih med strokovno literaturo več ne zasledimo, stališča, da žrtve nasilja, ki ne zapustijo nasilneža in ostajajo z nasilnežem v intimnem razmerju (in skupnem domu) v bistvu

133 Jescheck (povzeto v Korošec 1997) mejo med enimi in drugimi vidi tam, kjer bi se svoboda posameznika začela uresničevati na račun drugih, in primeroma navaja nedovoljeno prekinitve nosečnosti, ponarejanje volilnih rezultatov in krivo ovadbo.

134 Omejevanje pogodbene avtonomije zakoncev zahteva varstvo šibkejših strank in varnost pravnega prometa.

privolitijo v nasilje in zlorabe. Če bi sprejeli takšno gledanje, bi lahko postalo zanimivo z vidika privolitve oškodovanca kot instituta kazenskega prava, ki vpliva na protipravnost nekega ravnanja, sicer opredeljenega kot kaznivo dejanje.

Jugoslovanski pisci so na načelni ravni zavračali kazensko-pravno upoštevnost privolitve oškodovanca kot razlog izključene kaznivosti in so poudarjali, da družbenih vrednot ne varujemo (zgolj) v interesu posameznika, ampak vedno tudi v interesu družbe. Družba je pri vseh kaznivih dejanjih posredni oškodovanec,¹³⁵ posameznik pa je kvečjemu del tega velikega oškodovanca (Korošec 1997). Tako jugoslovanska kot sodobna slovenska teorija se z izjemo citiranega avtorja ne ukvarja podrobneje s privolitvijo oškodovanca. Korošec ugotavlja, da se je učbenik splošnega dela materialnega kazenskega prava avtorjev Bavcon, Šelih iz leta 1978 omejil na trditev, da se s kaznivimi dejanji, ki se preganjajo po uradni dolžnosti, varujejo vrednote, ki so splošnega družbenega pomena,¹³⁶ čeprav je bila z dejanjem poškodovana dobrina, ki pripada posamezniku. Dobrina, katere pomen je takšen, da je njeno kazenskopravno varstvo primerno prepustiti oškodovanemu posamezniku, ker gre za njegov interes, je predmet zasebnega kazenskega prava (institut zasebne tožbe). Kot ugotavlja Korošec, je v učbeniku iz leta 1996 to stališče spremenjeno, kar izvaja iz zapisa enega od splošnih načel kazenskega prava, da „je obstoj kaznivega dejanja odvisen praviloma od oškodovančeve volje“ (Bavcon/Šelih 1996: 202). V učbeniku iz leta 2003 (Bavcon *et al.* 2003), kjer je institut privolitve oškodovanca podrobneje obdelan, avtorji ugotavljajo, da vprašanje, katere dobrine spadajo v skupino nerazpoložljivih dobrin, v mednarodni kazenskopravni teoriji ni povsem razčiščeno. Posplošeno pa bi lahko med razpoložljive dobrine uvrstili: človekovo življenje, telesno celovitost, zdravje, osebno varnost, zasebnost, čast, dobro ime in zasebno lastnino. Med njimi ni družine, so pa mnoge druge dobrine, ki pripadajo posamezniku in jih nasilje ogroža.

Problem instituta privolitve oškodovanca je v tem, da se pri privolitvi predpostavlja svobodna volja in zavestna odločitev oškodovanca, kar je lahko pri nasilju v družini vprašljivo, a ne nujno izključeno. Pravno relevantna privolitev oškodovanca pomeni situacijo, ko žrtev kaznivega dejanja tako ali drugače soglaša s spornim ravnanjem **v času izvršitve** (Bavcon *et al.* 2003). Pri tem je pomembno vprašanje oškodovančeve psihološke sposobnosti dati veljavno privolitev. Pri ugotavljanju razuma in volje konkretnega oškodovanca za konkretno posamezno opredelitev se morajo upoštevati vse okoliščine konkretne zadeve, predvsem naravo prizadete dobrine, ki je objekt varstva pri posamezni inkriminaciji (Bavcon *et al.* 2003). Res je, da danes več vemo o naravi nasilnega razmerja, toda ali takšno razmerje res vzame žrtvi vsakršno moč razumnega razmišljanja? Redkokdaj gre verjetno tako daleč. Žrtve zavestno ostajajo v razmerju. Ker partnerja ljubijo, ker ne želijo poslabšati svojega življenjskega standarda, in podobno. Ali res potem v nekem smislu ne pristanejo tudi na zlorabe? Običajno ljudje reagiramo tako,

135 „Dobrine posameznika niso izključno njegove, ampak predstavljajo, na določen način, družbeno vrednoto“ (Čejović, citiran v Korošec 1997: 3).

136 Korošec (2008: 105) navaja med dobrinami, ki so bile tradicionalno zavarovane z inkriminacijami spolnega nasilja na splošno (ne med zakonci in člani iste družine): „nравnost kot oblika moralnosti sama po sebi, moralnost sama po sebi, nравstveni red, naravni življenjski red, tradicionalne predstave o spolnih vlogah same po sebi, stare družbene institucije, kot so rod, družina in zakonska zveza, patriarhat, (...) premoženje rodbine, družine in moškega (...) zdravje naroda (...) spolna čast ženske, čast moškega, čast družine (...), nравstveni (...), moralni (...) in spolni razvoj posameznika.“

da se umaknemo, če česa ne moremo sprejeti. Če ostanemo, načeloma sprejmemo vse, kar sodi zraven. Žrtve nasilja, ki ostajajo z nasilnežem, želijo ohraniti odnos, a brez zlorab in nasilja. Pogosto pa pristanejo celo nanje, rekoč „bom že potrpela to neprijetnost.“ Zakaj jim kazensko pravo, socialne službe, priročniki za samopomoč in gibanja za zaščito žrtev potem dobesedno vsiljujejo spoznanje, da so žrtve? „Ali res država in njen zakonodajalec bolje od nas samih vesta, kaj je za nas dobro“ (Korošec 1997: 16-17)? Argumentiranja v smislu, da država najbolje ve, kaj je dobro za posameznika, Korošec „ironično“ imenuje „teorije države kot guvernante“ in (se) sprašuje: „ali res kar vsi ljudje vedno in povsod potrebujemo posebno kazenskopravno varstvo pred samim seboj?“ Avtor opozarja, da je kazenskopravno razglašanje, da se posamezniki pač motijo in ne vedo, kaj je zanje najbolje, ter posplošeno zanikanje kazenskopravne veljavnosti njihovih privolitev „prav z vidika dostojanstva človeka nevarna politika, ki se iz varstva kaj hitro lahko sprevrže v totalitarno zatiranje ljudi“ (Korošec 1997, 16-17). Tudi Hoyle in Sanders (2000) vztrajata, da ne drži sicer zelo razširjeno stališče, da te ženske nimajo več nobenega nadzora nad svojimi željami. Nasprotno, avtorja trdita, da so njihove odločitve povsem racionalne glede na situacijo in okoliščine njihovega življenja, ki jih prisiljujejo v takšne odločitve.¹³⁷

Oblikovanje volje na podlagi samorefleksije po mnenju Ben-Ishai (2009) ni dovolj, da lahko govorimo o avtonomiji. Zavzema se za vsebinsko¹³⁸ pojmovanje avtonomije, ki ponuja orodje za kritiko obstoječih prevladujočih družbenih struktur, ki omejujejo izvrševanje in zatirajo razvoj avtonomije. Določene norme so napačne. Podrejanje tem normam zato ne moremo šteti za avtonomno vedenje, temveč predstavlja izraz zatirajoče socializacije (Stoljar, povzeto v Ben-Ishai 2009). Pri nasilju v družini obstaja več razlogov, zakaj žrtve nasprotujejo odvzemu prostosti in kazenskemu pregonu nasilneža. Nekateri od njih so lahko posledica spolno zaznamovane socializacije, ki je nasprotna vrednoti avtonomije. Kadar je žrtev prepričana, da bo slaba mati, če bo zapustila nasilnega moža/očeta; ali da je njena dolžnost pomagati partnerju, četudi je nasilen do nje, lahko po mnenju Ben-Ishai predpostavljamo, da so spolno zaznamovane norme (*pervasive gender norms*), ki obstajajo v naši družbi, v veliki meri odgovorne za generiranje take predanosti, ki lahko vodi v (samo)poškodovanje (Ben-Ishai 2009). Avtorica se strinja z Marilyn Friedman, ki navaja, da je lahko žrtvina nepodpora

137 V raziskavi, ki jo je opravila Hoyle (2000), v 12 od 39 primerov policije ni poklicala žrtev. Kot razlog so navedle prepričanje, da to ni stvar policije, da gre za zasebno zadevo, v katero se policija nima kaj vmešavati, da lahko poskrbijo same zase. Ta raziskava je pokazala tri „skupine“ razlogov, zakaj žrtve niso pripravljene prijaviti policiji oziroma sodelovati s policijo. Vsi trije razlogi so povezani s stroški različnih vrst, ki jih morajo žrtve trpeti zaradi kazenskopravnega odziva države na nasilje v njihovi družini: 1. nekatere žrtve niso želele razdreti razmerja ali družine, 2. druge so se bale nadaljnega, povračilnega nasilja, 3. tretje so bile prepričane, da verjetna sankcija ni vredna stroškov, ki jih povzroči postopek.

138 Ben-Ishai loči med avtonomijo v ožjem, vsebinskem smislu (*substantive autonomy*) in procesno avtonomijo (*procedural autonomy*). Teoretiki, ki razumejo avtonomijo v postopkovnem smislu, menijo, da vsebina posameznikovih želja, vrednot, prepričanj in čustvenih odzivov ni pomembna pri ugotavljanju, ali je posameznik avtonomen ali ne, temveč je pomemben le način, na katerega posameznik pride do prepričanja, dejanja in tako dalje. Ključna za avtonomnega posameznika je samorefleksija (*self-reflection*), ki pomeni, da so posameznikova dejanja v skladu z določenimi njegovimi vrednotami, ne pa impulzivna in skladna z vrednotami, ki jih posameznik ne občuti kot svoje. Takšna avtonomija je omejena s „splošno razširjeno zatiralno socializacijo in internalizacijo vrednot, ki služijo omejevanju posameznikove avtonomije“ (Ben-Ishai 2009: 19 – prevod M. R.). Teoretiki relacijske avtonomije (*relational autonomy*) navajajo, da je posameznikova volja vedno rezultat družbenih odnosov. Po mnenju avtorice je pomembno razlikovati voljo, oblikovano pod omejitvami zatiralne socializacije, in voljo, oblikovano preko socializacije v družinskem okolju, ki podpira razvoj otrokovega samospoštovanja in pozitivne samopodobe.

odvzemu prostosti in kazenskemu pregonu nasilneža, ki temelji na strahu pred izgubo sredstev za preživljanje, strahu pred nasiljem zaradi maščevanja, ali prepričanju, da je za otroke bolje, da je v njihovem življenju prisoten oče, izraz povsem avtonomne volje in racionalne odločitve žrtve.

Življenje v partnerskem razmerju in starševstvo nujno omejujejo svobodo posameznika.¹³⁹ Ben-Ishai (2009) meni, da ženske, ki živijo v nasilnih družinah, nedvomno doživljajo večje omejevanje svoje avtonomije kot tiste, ki ne živijo v takih družinah. Vendar to ne pomeni, da niso ali da ne morejo biti avtonomne. Podobno v situacijah, kjer pride do izraza prisilna moč države, to ne pomeni avtomatično, da ženske, vpletene v takšne situacije, niso avtonomne. Zasebnost kot upravičenje moškega, da se država ne vmešava v njegovo zasebno življenje, je pomenila mehanizem, s katerim se je ščitilo nasilje in zlorabljanje žensk. Zato je bilo zavračanje zasebnosti poglavitni vzrok za nastanek družbenih gibanj za zaščito žensk. Prav v kontekstu nasilja v družini se je pokazala ironija, da je ta izolacija, torej nevmešavanje države in njenih pravosodnih institucij v življenje trpinčenih žensk, močno omejila sposobnost žensk, da varujejo in razvijajo svojo avtonomijo. V obeh primerih prisila, nadvlada in omejevanje možnih izbir v določenem trenutku ogrožajo avtonomno voljo ženske. Pa vendar nobena ne pomeni odvzema avtonomije kot sposobnosti, razvite skozi čas, ki jo človek v teku življenja uresničuje bolj ali manj pogosto, niti ne pomeni, da se ženska ne more upreti prisili in zatiranju, ki ju doživlja. Za avtonomijo kot za ostale osebnostne pravice je značilno, da niso absolutne, temveč so omejene, relativne pravice. „Človek živi v družbi, v sožitju z drugimi, kar samo po sebi prinaša posebne omejitve“ (Finžgar 1985: 40). Omejitve osebnostne pravice so lahko (v zakonu) predpisane bodisi v interesu družbe bodisi v interesu (drugega) posameznika. Dejstvo, da se v življenju vsak posameznik bolj ali manj pogosto znajde v situaciji, ko se mora podrediti pravilom, ki so jih postavili drugi – država – in so nasprotni njegovi volji, ne izključuje oziroma ne pomeni izgube sposobnosti, da posameznik avtonomno odloča o svojem življenju (Ben-Ishai 2009). Vsakdo se v določenih življenjskih obdobjih ali določenih situacijah sooča s (prisilno) intervencijo države in se ji mora podrediti, pa zato ne govorimo, da nismo avtonomni oziroma da nimamo svobodne volje, avtonomije.

Vendar je potrebno poleg tega upoštevati tudi širše okoliščine, v katerih posamezne dobre ali slabe odločitve nastajajo. Pristop, po katerem naj bi policist in tožilec pri sprejemanju odločitev upošteval to, kaj v konkretnem primeru želi žrtev, temelji na predpostavki, da okolje, v katerem žrtev živi in se odloča, omogoča svobodno odločanje in da je žrtev sposobna sprejeti „pravilno“ odločitev brez točnih informacij, podpore in nasveta (Hoyle, Sanders 2000). Pa je res tako? Če pustimo ob strani vprašanje pravilne ali nepravilne odločitve, in se osredotočimo na okolje, v katerem se takšne ali drugačne odločitve izoblikujejo, moramo najprej ugotoviti, da na voljo vsakega posameznika vpliva okolje, v katerem živi in v katerem sprejema odločitve in oblikuje mnenja, želje, pričakovanja... kar vse pogojuje, kakšno odločitev bo sprejel. Zato se zdi koristno na tem mestu orisati okolje, v katerem živi in se odloča žrtev nasilja v družini.

139 „Kako pomiriti željo po svobodi (oz. avtonomiji ali »avtentičnosti«, tj. zvestobi do samega sebe, ki jo zahteva aktualna »individualistična kultura«) in življenje v dvoje (oz. roditeljske obveznosti)?“ (Kanduč 2002: 345)

V večini nasilnih razmerij so navzoče različne oblike kontrolirajočega vedenja: neprestano ali pogosto kritiziranje žrtve, njene družine in prijateljev; omejevanje stikov z družino in prijatelji; ljubosumje ob stikih z drugimi; podrobno preverjanje in omejevanje dejanj; grožnje s poškodovanjem otrok, hišnih ljubljencev ali stvari posebne vrednosti; zmerjanje, nadzor nad denarnimi sredstvi. Takšno nadzorovalno vedenje ne prizadene le partnerja, temveč tudi otroke in ostale člane družine. Partner, ki več let poslušal neprestane kritike in očitke o napakah in neprimernosti, te očitke ponotranji¹⁴⁰ (Hoyle, Sanders 2000), kar vodi do izgube pozitivne samopodobe in samospoštovanja. Nasilnež z nadzorovanjem denarnih sredstev in preprečevanjem stikov žrtev ohranja v izolaciji, v stanovanju, ter jo tako odtuji od družine in prijateljev.¹⁴¹ Ženske, ki so tako izolirane, izgubijo svojo socialno mrežo, pa tudi samozavest, ki je potrebna, da se odločijo za ločitev od nasilneža. Razpete so med željo po pobegu od nasilja na eni strani in strahom pred tem, da bodo ostale povsem same, na drugi strani (Hoyle, Sanders 2000).

Kot vse druge oblike nasilja tudi nasilje v družini povzroča številne travmatične izkušnje, duševno stisko, strah, občutek ponižanosti, tesnobo, občutek izgube in razkroj osebnosti (Bašič 2001). Zaradi travme neposredno po dogodku so žrtve lahko depresivne, vznemirjene, zmedene in neprepričane v učinkovitost kazenskopravnega sistema (Dutton 1998). Žrtev ob nasilnem dogodku in neposredno po njem doživi vrsto telesnih reakcij, kot so povečanje adrenalina v telesu, pospešitev srčnega utripa, pretirano znojenje, tresenje, solzenje, otrplost, odrevenelost, izsušenost ust, izostrenost nekaterih čutov in drugo. Žrtev lahko še daljši čas trpi zaradi številnih posledic, kot so nespečnost, motnje apetita, lenobnost, glavoboli, mišična napetost, slabost. Na odločanje neposredno ali nekaj časa po nasilnem dogodku lahko močno vplivajo psihološki učinki, ki jih je nasilje povzročilo žrtvi. Psihologi opisujejo štiri faze¹⁴² psihološkega doživljanja po travmatičnem dogodku (npr. Handbook 1999). V prvem obdobju neposredno po dogodku so med prvimi reakcijami šok, strah, jeza, občutek nemoči, nezaupanje in krivda.¹⁴³ Predvsem jeza je takšen občutek, s katerim se žrtve in tisti, ki ji želijo pomagati, ne znajo spoprijeti. Žrtev lahko jezo usmeri proti drugim žrtvam, ljudem, ki ji želijo pomagati, tistim, ki se po naključju znajdejo v njeni bližini, organizacijam in proti sami sebi. Temu začetnemu obdobju sledi obdobje dezorganiziranosti, ki se kaže v raztresenih mislih o dogodku, nočnih morah, depresiji, občutku krivde, strahu, izgubi samospoštovanja in samozaupanja. Žrtvi se zdi, da se je življenje ustavilo in izgubilo svoj smisel. Prejšnja prepričanja in verovanja izgubijo tolažilno moč. Vse to se lahko navzven izraža v spremenjenih vzorcih vedenja, zlorabi alkohola, pretrganju odnosov z drugimi, socialni izolaciji in izogibanju socialnim stikom. Pri mnogih žrtvah sledi obdobje rekonstrukcije in sprejemanja, ki vodi do normalizacije in prilagoditve. Značilna je želja, da se vzpostavi prejšnje stanje, da se čas zavrti nazaj. Pomemben korak pri okrevanju je, da žrtev povsem

140 „Več let me je poskušal prepričati, da je vse moja krivda – da sem jaz kriva. Na koncu sem mu verjela.“ (žrtev, citirana v Hoyle, Sanders 2000: 20).

141 „Nehali so me klicati (sorodniki – op. M. R.), ker je bil tako grozen do njih in mi ni dovolil, da bi jih videla. Moji družini sem šla na živce, ker sem se vedno znova vračala k njemu in so na koncu izgubili sočutje do mene, zato se na njih nisem mogla zanesti.“ (žrtev, citirana v Hoyle, Sanders 2000: 21).

142 Meje med posameznimi koraki niso povsem jasne in ostre. Ni nujno, da žrtve med njimi napredujejo po opisanem vzorcu. Nekatere lahko obtičijo v katerem od korakov, kakšnega preskočijo in podobno (Handbook 1999). Zato je pomembno, da se pri obravnavanju posamezne žrtve upoštevajo specifičnosti njene situacije in njene potrebe.

143 Nekatere od teh reakcij se lahko pojavijo tudi kasneje ob spominjanju na dogodek, na primer na sodišču.

sprejme to, kar se je zgodilo ter da v mislih rekonstruira dogodek tako, da je zanjo sprejemljiv, da najde vzroke in razloge zanj ter da sprejme dogodek kot življenjsko izkušnjo, ki je prispevala k njeni osebni rasti. Pri tem žrtev pogosto graja oziroma krivi samo sebe, kar ji – kot navaja Kanduč (2002) – končno omogoči, da se ponovno prepriča o tem, da ima nadzor nad svojim življenjem in se bo lahko v prihodnje izognila nadaljnjim viktimizacijam, jih preprečila ali minimalizirala.

Nasilje v družini se dogaja med partnerjema, ki sta dnevno v stiku v zasebnem prostoru, brez zunanjih nadzorov, sicer prisotnih na javnih krajih in med osebami, ki niso v tesnih medsebojnih odnosih. V takem okolju so grožnje ter pritiski pogosti in verjetni (Barata 2007). Strah pred nasilnežem in njegovimi dejanji pogosto preprečujejo žrtvam ravnanje, ki jim je dolgoročno v največjo korist. Paralizirajoč učinek strahu pred nasilnežem je eden od dejavnikov, ki ohranja žrtve v tišini. Drug dejavnik je ljubezensko-odvisnostni odnos, v katerem žrtev zanika nasilni del partnerjevega vedenja in se naveže na pozitivno stran partnerja, lahko tudi zaradi učinka „travmatične vezi“ (Dutton, povzeto v Kanduč 2002: 344), ki se oblikuje v primeru občasnega ponavljajočega se nasilja v okoliščinah neenakomerne porazdelitve moči, pri čemer žrtev zanemarja svoje in je pretirano pozorna do partnerjevih potreb. Podoben je tudi stockholmski sindrom v družini (*Domestic Stockholm Syndrome*).¹⁴⁴ Medosebna zaščitna vez med žrtvijo in nasilnežem se oblikuje v travmatičnem okolju, kjer primanjkuje dražljajev in kjer žrtev nima nobene zunanje podpore ter je povsem odvisna od nasilneža (Fulkerson, Patterson 2006, o tem tudi Kanduč 2002). V takšnih okoliščinah je težko vzpostaviti in vzdrževati učinek, ki bi odvrčal od nesprejemljivega ravnanja (Fagan 1996). „Dejstvo je, da smo ljudje ne samo razumska, ampak tudi čustvena bitja, in sila, ki nas je na začetku zblížala in nam dajala občutek nesmrtnosti, ljubezen, ki se nam je zdela mogočna in večna, se v skaljenih odnosih (pre)rada spreobrne v popolno nasprotje, v negativna čustva: jezo, sovraštvo, škodoželjnost“ (Barlič 2008). Pogosto na začetku razmerja žrtve občutijo negotovost glede svoje krivde in svojega prispevka k nastanku konflikta, in prijaviijo nasilje policiji šele po daljšem obdobju zlorab, ko pridejo do točke „dovolj je dovolj“ (Erez 2002: 3). Ta običajno sledi dolgemu obdobju stopnjujočega se nasilja, ki je postalo resno, pogosto in nepredvidljivo, spremljano z grožnjami in ogrožanjem varnosti otrok.

Na odločitve, ki jih sprejema žrtev v zvezi s potekom kazenskega postopka, pomembno vpliva tudi odnos, ki se vzpostavi med žrtvijo in posameznimi subjekti kazenskopravnega sistema, tj. policija, tožilstvo,¹⁴⁵ sodišče. Odnos in način, na katerega subjekti kazenskega postopka obravnavajo žrtve nasilja v družini, je pomemben dejavnik pri njihovem odločanju in sprejemanju pomoči s strani služb, ki so jim na voljo (Sack 2004). Nezačuden je, da žrtev z delovanjem pravosodnega sistema je posledica

144 Izraz izvira iz termina „stockholmski sindrom,“ ki ga je prvi uporabil kriminolog in psiholog Nils Bejerot. Leta 1973 so med ropom Kreditne banke Norrmalmstorg v Stockholmu roparji šest dni kot talce zadrževali bančne uslužbenke, ki so se v tem času čustveno navezali na roparje in jih po izpustitvi tudi zagovarjali. Dejanja žrtev nasilja v družini so pogosto podobna dejanjem talcev iz bančnega ropa v Stockholmu (Fulkerson, Patterson 2006).

145 Študije, izvedene v Kaliforniji so pokazale, da je le deset (Los Angeles) oziroma oseb (Santa Barbara) odstotkov žrtev nasilja v družini, ki so bile deležne pomoči in podpore s strani zastopnikov programov za žrtve, odklonilo sodelovanje s tožilstvom. Sedemdeset odstotkov žrtev, ki so sodelovale v projektu nasilja v družini državnega tožilstva v San Franciscu, je izjavilo, da ne bi sodelovale s tožilstvom, če ne bi prejele pomoči (Hector 1997).

dolgotrajnih postopkov, nezadostnih informacij in strahu pred nastopom na sodišču. „Ker organi odkrivanja zlasti pri izpovedih o spolnih kaznivih dejanjih ne verujejo njihovi nedolžnosti, (...) morajo pripovedovati neprijetne nadrobnosti (...) še neprijetnejše ko je treba na sodišču znova ponavljati (...) Žrtev se v takih primerih sama sebi zdi viktimizirana“ (Pečar 1979: 197). Ženske pričajo o čustveni zmedi zaradi ambivalentnega odnosa do prekinitve razmerja z nasilnežem ali zaradi občutka krivde, da je „poslala“ partnerja v zapor (Barata 2007). Med stroške, ki jih pričakujejo, sodijo sitnosti z opravljanjem formalnosti, čakanje na policijski postaji in sodišču, očitki drugih v smislu „glej ga špecarja“ in podobno (Hoyle 2000). Vnaprejšnje prepričanje tožilstva, da žrtev tako ali tako ne bo sodelovala, ojačuje žrtvina negativna pričakovanja v zvezi s kazenskim pravosodjem, zaradi česar se ni pripravljena vključiti v postopek oziroma sodelovati z obtožbo (Dawson, Dinovitzer 2001). Gre za začaran krog nezaupanja in negativnih predsodkov.

6. ŽRTEV IN KAZENSKO (PROCESNO) PRAVO

6.1. SPREMINJANJE VLOGE SKOZI ČAS

6.1.1. Od tožnika do pozabljene priče

V prvotnih, zgodovinskih oblikah skupnosti je bila žrtev glavni subjekt represije (Šeparović 1984). Tekom devetnajstega stoletja se je namen kazenskega prava spremenil od restitucije k preprečevanju in kaznovanju, kar je bila posledica novega razlikovanja med dejanji zoper družbeni red (zločini) in dejanji zoper posameznika oziroma med posamezniki (civilni delikti) (Christie 1977). Z razvojem zapletenih družbenih sistemov in pravosodja je država postopoma pridobila primarno vlogo v pravosodju. Prvo omejevanje vloge žrtve¹⁴⁶ v kazenskem pravu je nastopilo s pojavom državnega tožilca, vendar je njena vloga resnično izginila z začetkom pojmovanja kaznivega dejanja kot dejanja zoper vladarja oziroma zoper državo, ki je monopolizirala pravico do kaznovanja (Šeparović 1984) in spremenila odškodnino, namenjeno žrtvi, v denarno kazen, namenjeno vladarjevi (državni) blagajni (Fattah 1997). Država je prevzela odgovornost za odkrivanje, pregon, sojenje in izvrševanje kazenskih sankcij, kakor tudi pravico, da opredeljuje določena vedenja in ravnanja kot kazniva dejanja, ki pomenijo dejanja proti državi in ne več dejanja, ki krši zgolj pravice določenega posameznika. Zločin ni več

146 V nekaterih evropskih, predvsem pa islamističnih pravnih sistemih ima žrtev kaznivega dejanja še vedno pomembno vlogo skozi celoten kazenski postopek (Handbook 1999).

konflikt med dvema posameznikoma, med dvema osebama, temveč konflikt med storilcem in družbo. Christie (1977) navaja, da je spor med dvema, ki hkrati predstavlja tudi kaznivo dejanje, postal lastnina drugih – v prvi vrsti odvetnikov (in tožilcev). V interesu teh drugih je, da razrešijo spore. Še več, njihovi interesi določajo, kaj se sploh definira kot spor (kaznivo dejanje) med dvema posameznikoma, ne oziraje se na to, ali tudi prizadeta posameznika svoj odnos občutita in zaznavata kot spor, konflikt ... kot kaznivo dejanje. Zločin zato ne povzroča obveznosti do žrtve, ampak dolg do družbe. Ko je storilec kaznovan, je ta dolg poplačan. Takšni abstraktni cilji so pripeljali do depersonalizacije in razčlovečenosti kazenskega pravosodnega sistema (Fattah 1997). „(O)d takrat do danes je žrtev kaznivega dejanja po navadi zanemarjena“ (Šeparović 1984: 174) in je ostala le še priča. Pri tem večina žrtev niti ne dočaka svoje vloge ključne priče, saj se v sistemih, kjer je vodilno načelo odvratanje od kazenskega pregona, malo kaznivih dejanj obravnava v klasičnem kazenskem psotopku (Kelly, Erez 1997).

Christie je v delu *Conflicts as Property* (1977), kjer je oblikoval znano tezo o konfliktih kot lastnini, zapisal, da so najbolj zanimivo premoženje spori sami po sebi, ne poškodovane ali odvzete dobrine. V naši družbi so spori bolj redki kot lastnina, in neprimerno več vredni, ker predstavljajo možnost za aktivnost,¹⁴⁷ za (so)delovanje. Moderni kazenski sistemi predstavljajo enega od mnogih primerov izgubljene priložnosti za sodelovanje državljanov v zadevah, ki se jih neposredno tičejo. Posebej veliko je pri tem izgubila prav žrtev. Ne le, da je oškodovana, ker je utrpela materialno škodo, in da je trpela telesno in drugače. Izgubila je pravico sodelovati v svojem lastnem sporu. V središču pozornosti je tožilec, ne žrtev. Tožilec opiše nastalo škodo, ne žrtev. Tožilec se pojavi v časopisih, zelo redko žrtev. Tožilec ima priložnost govoriti s storilcem, pri čemer noben od njiju ni posebej zainteresiran za pogovor. Tožilec je že zdavnaj izgubil interes, žrtev ne. „To bi bil zanjo eden od pomembnih dni v življenju“ (Christie 1977: 9).

Brez žrtvinega vpliva je tako storilec lahko (neupravičeno) oproščen, ali se pregon zoper njega ne začne in podobno. Vse to pa pomembno vpliva na položaj žrtve in njeno pravico, saj od „nekrivega“ storilca ne more zahtevati povračila škode, niti ni upravičena do statusa žrtve oziroma oškodovanca. Tako je žrtev postavljena v pravni položaj, kjer država deluje kot njen predstavnik (v njenem imenu), vendar žrtev na dejanja države, ki so tudi zanjo zavezujoča, nima nobenega vpliva, niti pravnega sredstva, če z njimi ni zadovoljna (Eisenstat 2005, Christie 1977). Žrtev nima na voljo nobenih koristi, ki jih običajno ima principal v posredniškem razmerju. Nima nobenega vpliva na to, kdo bo njen posrednik, niti nima nadzora nad načinom, na katerega „njen agent“ upravlja z „njениm primerom“ (Eisenstat 2005: 34). Seveda je takšen pravni položaj posledica dejstva, da država (v bistvu) ne deluje v imenu žrtve, temveč v interesu družbe kot celote. Žrtev pri tem dvakrat izgubi: prvič v odnosu s storilcem, drugič s tem, ko ji je odvzeta pravica sodelovati v tem, kar bi lahko bil eden pomembnejših obredov v njenem življenju (Christie 1977).

6.1.2. Ponovno zanimanje za žrtve kaznivih dejanj

147 „Conflicts might kill, but too little of them might paralyse“ (Christie 1977: 1).

Po tem, ko so bile žrtve kaznivih dejanj v kazenskem postopku stoletja spregledane,¹⁴⁸ se v zadnjem času na novo odkrivajo in so postale predmet raziskovanj¹⁴⁹ in družbenih akcij (Fattah 1997). Leta 1980 je Pečar (1980: 289) zapisal naslednje: „Zaradi tradicionalne naravnosti k storilcu imamo premalo podatkov o žrtvah, kar je velika škoda. Toda prav ta okoliščina terja spremembe, kajti kolikor gre za javne zadeve, je zasebnost lahko vprašljiva, čeprav gre neredko za intimnost kakih dogodkov ter je z njo treba računati. Toda o žrtvah (tudi ženskah) moramo več vedeti.“ V naslednjih desetletjih je postala vloga, ki jo ima (ali bi jo naj imela) žrtev v kazenskem postopku predmet številnih teoretičnih in empiričnih znanstvenih del, predvsem v anglo-ameriškem pravnem prostoru, nekoliko kasneje v zahodni Evropi in pri nas. K takšnemu preobratu so pomembno prispevali številni dosežki družbenih gibanj za zaščito žrtev, ki so usmerili pozornost na trpljenje žrtev v moderni, industrijski družbi in vzbudili zavedanje javnosti, politikov in organov kazenskega pravosodja o travmatičnih in dolgotrajnih posledicah nekaterih vrst viktimizacije. Zbudili so javno zavest o določenih škodljivih vedenjih, kot je spolno nasilje, zlorabe otrok, družinsko nasilje, vožnja pod vplivom alkohola in drugo. Gibanje je vplivalo na spreminjanje družbenega odnosa do žrtev posilstev in nasilja v družini in spreminjanje odziva kazenskega pravosodja na te in ostale žrtve (Fattah 1997). Najrazličnejše pobude za izboljšanje položaja žrtev kaznivih dejanj so pripeljale do sprememb kazenskega (procesnega in materialnega) prava, do deklaracije novih pravic in uvajanja novih praks, na primer na področju nudenja različnih vrst pomoči žrtvam kaznivih dejanj.

Gibanje za pravice žrtev je delovalo v istem času kot so se pojavile zahteve zagovornikov represivnega modela kazenskega prava (t. i. „*crime control model*“) (Fattah 1997). Henderson na primer navaja, da so konzervativni politiki kmalu spoznali, da so žrtve lahko tudi močan politični simbol, in so pričeli retorično uprizarjati žrtve kot sočutja vredna bitja, čigar pravice in interese je potrebno zaščititi pred številnimi nasprotnimi (in neupravičenimi) pravicami obdolžencev. Spreminjanje vloge žrtve nasilja v družini znotraj kazenskega pravosodja z zamikom sledi razvoju vloge žrtev ostalih kaznivih dejanj. Zamik je posledica dejstva, da je nasilje v družini relativno kratek čas inkriminirano in prepoznano kot kaznivo dejanje. Žrtve kaznivih dejanj na splošno so bile prej prepoznane kot žrtve, čeprav znotraj kazenskega postopka dolgo povsem prezrte. V zadnjem času se njihova vloga spreminja, saj dobivajo skozi spremembe kazenskega postopka vedno večjo vlogo in možnosti vpliva na to, kaj se bo zgodilo s storilcem. To pa ne velja za žrtve nasilja v družini, kjer gre razvoj v nasprotno smer, saj je kazenski pregon vedno manj odvisen od njihove volje. Še vedno prevladuje paternalistično gledanje na žrtve nasilja v družini, tako kot je nekoč to veljalo za žrtve drugih kaznivih dejanj.

148 Leta 1967 je prof. Šelih zapisala, da bi zašli predaleč, če bi vključili med probleme, ki se nanašajo na žrtve kaznivega dejanja, tudi njen procesni položaj in pravice, čeprav je hkrati ugotovila, da nastajajo nekatere pomembne pravice za oškodovanca in hude posledice za storilca ravno iz procesno-pravnih pravic.

149 Povečano zanimanje predvsem kriminoloških, ne toliko tudi pravnih znanosti, za žrtve kaznivih dejanj lahko razložimo z naraščanjem kaznivih dejanj v prometu, kjer je vloga žrtve še posebej izražena; z večanjem težnje po preventivnem delovanju kazenskega prava ter s povečevanjem skrbi za pravice posameznika (Šelih 1967).

6.2. ŽRTEV KOT SUBJEKT KAZENSKEGA POSTOPKA

V slovenskem kazenskem postopku (podobno velja tudi za tuje pravne sisteme) je težko govoriti o žrtvi kot subjektu oziroma stranki kazenskega postopka v strogem procesno pravnem pomenu. Razen kadar nastopa kot upravičeni tožilec in ima s procensega vidika priznan status stranke postopka, je žrtev bolj poudarjeno objekt kot pa subjekt postopka. S tem, ko je kot oseba napadena s kaznivim dejanjem, oziroma je imetnica s kaznivim dejanjem napadenih dobrin, predstavlja pravzaprav del historičnega dogodka, ki je osrednji predmet obravnavanja v kazenskem postopku. Ker pa je hkrati žrtev tudi nosilec kazenskopravno varovanih dobrin in ker ima v postopku določena upravičenja, jo je treba kljub vsemu razumeti tudi kot subjekt, ki (lahko) do določene mere vpliva na posamezne odločitve, ki jih sprejmejo ostali procesni subjekti (sodišče, tožilec, policija, obdolženec).

6.2.1. Sodelovanje žrtve v kazenskem postopku

Bošnjak (2006) navaja, da so možnosti obstoja izbirnih mehanizmov v modernem¹⁵⁰ kazenskem postopku omejene zaradi načela legalitete pri usmerjanju kazenskega pregona, načela iskanja materialne resnice in splošnega ignoriranja žrtve kaznivega dejanja. Kazenski postopek je zasnovan kot postopek iskanja materialne resnice o kaznivem dejanju in ne kot postopek reševanja spora med storilcem in žrtvijo, zaradi česar je v njem „zelo malo prostora za dogovarjanje strank o poenostavljeni rešitvi zadeve“ (Bošnjak 2006: 44). Avtor povzema predstavnika klasične kriminologije Beccaria, ki je nasprotoval, da bi se storilca kaznivega dejanja oprostilo, ker mu je oškodovanec oprostil. To je bilo (in še vedno je) v nasprotju s splošnimi interesi. Tudi kasneje se gledanje kriminologije na oškodovanca ni bistveno spremenilo, predvsem pa se je zanimanje kriminologije osredotočalo na storilca. Sledeč stališču pripadnika sociološke šole Van Liszta (povzeto v Bošnjak 2006) ima država interes za pregon kaznivih dejanj ne glede na voljo žrtve. Takšen položaj naj bi se začel bistveno spreminjati v postmodernizmu, ko je v kazenskem pravu nastalo več izbirnih mehanizmov, ki so se začeli množično uporabljati, za kar navaja Bošnjak naslednje razloge:

1. razbremenjevanje kazenskega pravosodja: kopičenje zadev povzroča zastoje v postopkih, kar negativno vpliva na kvaliteto sojenja in povzroča probleme za obdolženca, žrtve (časovno odmikanje povrnitve škode in zadoščenja, neučinkovito varstvo pred nadaljnjo viktimizacijo) in državo;

¹⁵⁰ Kot moderno imenuje Bošnjak tisto pravo, ki se je razvijalo od razsvetljenstva naprej. Njegove značilnosti so splošnost, abstraktnost, formalizem in sistematičnost. Posledica teh značilnosti je „misel, da je treba vse zadeve, ki so po splošnih in abstraktnih merilih označene kot kazenske, obravnavati na enak način, v enotni obliki“ (Bošnjak 2006: 43).

2. naraščajoče pojmovanje kazenskega postopka kot institucionaliziranega reševanja spora dveh enakopravnih strank in postmoderni liberalizem, ki poudarja možnost strank, da svobodno razpolagajo s pravicami in procesnimi opcijami;
3. koncept obnovljalne pravičnosti (*restorative justice*) kot alternativa retributivnemu in preprečevalnemu konceptu pravičnosti.

Te in še druge spremembe¹⁵¹ zakonodaje o kazenskem postopku so naredile kazenski sistem bolj prijazen do žrtev. Razlogi v prid sodelovanju žrtev v kazenskem postopku so številni. Kaznovanje, torej izbira in odmera kazni bo primernejše (ustreznejše), če bo sodišče seznanjeno s čustvi in občutji žrtev. Kazenski postopek bo bolj demokratičen in bo bolj odseval odziv javnosti na zločin, pri čemer se prepoznava željo in potrebo žrtve, da je obravnavana kot stranka in s spoštovanjem. Navzočnost dejanske žrtve opominja sodnike, poroto, tožilca, da obstaja za „državo“ dejanska oseba z interesom do izida kazenskega postopka (Kelly, Erez 1997). Zlo se je zgodilo, žrtev in njegovi bližnji morajo s posledicami tega zla živeti leta, če že ne celo življenje. Mi ostali bomo živeli naprej, relativno neprizadeti po dnevu ali dveh, odkar smo slišali ali prebrali o zločinu. Posameznik, nad katerim je bilo storjeno kaznivo dejanje, je zato njegova prava žrtev, zaradi česar bi mu moralo pravo priznati pravico, da zahteva odškodnino. Ta pa je odvisna od dejanj posameznih subjektov kazenskopravnega sistema, na katera žrtev nima nobenega vpliva. Pravičnost zahteva, da se dovoli spregovoriti ljudem, ki so dejansko prizadeti (Kelly, Erez 1997). Sodelovanje in vključenost v dogajanje lahko vodi do večjega zadovoljstva žrtev s kazenskim pravosodjem in posledično do večje pripravljenosti za sodelovanje (več prijav) in s tem do večje učinkovitosti. Interes žrtve, da se zoper storilca začne kazenski pregon in njeno sodelovanje v kazenskem postopku, je pomembno z vidika učinkovitosti. Žrtve, ki so prepričane, da bo kazenski postopek in kazenska sankcija učinkovit, bodo pripravljene ne le prijaviti dejanje, temveč tudi aktivno sodelovati v postopku zoper storilca. S tem se bo povečalo število kazenskih postopkov in obsodb.

Poleg tega lahko sodelovanje žrtve v kazenskem postopku vzpodbuja njeno duševno rehabilitacijo (sistem, ki ignorira žrtve, zgolj povečuje njihove občutke nemoči in neobgljenosti, ki jih je povzročil zločin). Nekatere študije so pokazale, da je tudi preventivni učinek glede hudih oblik nasilja večji, kadar je kazenski postopek odvisen od odločitve žrtve.¹⁵² Na podlagi teh rezultatov se je oblikovala tudi hipoteza, da ima lahko že grožnja s kazenskim pregonom, katerega sprožitev je odvisna zgolj od volje žrtve, določen učinek na preprečevanje nasilja. V tem modelu „Demoklejevega meča“ (Fagan 1996: 17) je žrtev v svojem boju s partnerjem oborožena s pomembnim pravnim orožjem, ki pomeni prerazporeditev moči znotraj razmerja žrtev – nasilnež v prid žrtvi, še posebej,

151 Do sprememb ni prišlo zaradi novoodkritega sočutja do žrtev, temveč zaradi rezultatov študij, ki so pokazale, da bi kazensko pravosodje veliko pridobilo, če bi bilo prijaznejše do žrtev (Kelly, Erez 1997).

152 Raziskava, ki sta jo leta 1992 opravila D. Ford in M. J. Rigoli (povzeto v Ferguson 2009), je pokazala, da je bilo v okrožjih, kjer so tožilci delovali po načelu „no-drop“ zaradi nesodelovanja žrtve ustavljenih (umik ali ne-vložitev obtožbe) 20% primerov. V okrožjih, kjer so tožilci lahko opustili pregon (*drop-permitted policy*), je bila žrtev, ki je podala prijavo in sodelovala z obtožbo, kasneje po obsodbi izpostavljena manjšemu tveganju ponovnega nasilja. Po drugi strani je žrtev, ki je umaknila sodelovanje potem, ko se je postopek že začel, izpostavljena večjemu tveganju ponovne viktimizacije. Avtorja študije sta na podlagi teh rezultatov zaključila, da so žrtve, ki so se odločile za pregon nasilneža in pri tej odločitvi vztrajale, na ta način pridobile moč.

če je žrtev hkrati „oborožena“ tudi z drugimi viri neformalne družbene kontrole, ki še dodatno zmanjšujejo ranljivost žrtve in njeno občutljivost na pritiske in manipulacije nasilneža. Nenazadnje lahko sodelovanje žrtve v postopku zoper storilca pripomore k rehabilitaciji storilca, ko se sooči z osebo in trpljenjem, ki ga je povzročil.

Nasproti navedenim stojijo številni razlogi proti sodelovanju žrtev v kazenskem postopku: izpostavljanje sodišča pritisku javnosti, pred katerim bi moralo biti zaščiteno; nadomeščanje objektivnega pristopa sodišča s subjektivnim žrtvinim pristopom; strah tožilcev pred izgubo nadzora nad primerom; žrtvin prispevek je lahko le minimalen, saj so sodišču že prej znana vsa dejstva v zvezi s škodo in posledicami kaznivega dejanja. Ker lahko pravo kaznuje le predvidljive posledice, se lahko upoštevajo le učinki, ki jih ima zločin na „običajno“ žrtev, medtem ko se morajo zanemariti posledice, nastale zaradi „pretirane“ občutljivosti konkretne žrtve. Čeprav izjave o posledicah za žrtve niso obvezne, se lahko žrtve čutijo dolžne podati takšno izjavo, kar lahko povzroči nelagodje pri tistih, ki ne želijo, da storilec izve, kakšno trpljenje jim je povzročil; žrtve se morda ne želijo čutiti odgovorne za višino in težo sankcije (Kelly, Erez 1997). Rezultati študij so pokazali, da žrtve še zdaleč nimajo enakih stališč v zvezi s sodelovanjem v kazenskem postopku (Erez, Belknap 1998, Barata 2007). Nekatere želijo imeti možnost odločati o vložitvi obtožbe in prekinitvi oziroma nadaljevanju kazenskega postopka, medtem ko je drugim bolje, da jim ni naložena takšna odgovornost¹⁵³ in da o tem odločajo pravosodni organi. Vse pa želijo ohraniti možnosti izbire in ostati svobodne posameznice. Žrtve z več možnostmi in resursi so manj odvisne od policije in sodišč v zvezi z razreševanjem njihove situacije in iskanjem zaščite (Erez, Belknap 1998).

Eden od argumentov proti vpletanju žrtev v izrekanje sankcije storilcem je, da je primaren motiv žrtev želja po maščevanju storilcu. To naj bi bil motiv, ki v sodobnem kazenskem pravu ni sprejemljiv. Eisenstat (2005) temu oporeka s trditvijo, da je lahko tudi želja po maščevanju legitimen motiv sankcioniranja storilcev kaznivih dejanj. Postavi trditev, da je pravično in moralno, da družba skozi svoj kazenskopравни sistem zahteva povračilo od tistih, ki kršijo njene zakone. Če je tako, potem je tudi moralno, da družba s pomočjo svojega kazenskopravnega sistema omogoči žrtvi zadovoljitev želje po maščevanju.¹⁵⁴ Avtor navaja, da je bila v preteklosti želja žrtve po maščevanju legitimen motiv za kaznovanje storilca. Maščevanje ni bilo omejeno le neposredno na storilca, temveč se je lahko razširilo na njegove člane družine, klana, vasi, plemena. Delno je bilo maščevanje omejeno s talionskim načelom, vendar se je pogosto tudi v tej smeri razširilo in je bilo zlo, storjeno zaradi maščevanja, mnogo večje od zla, ki se ga je maščevalo. Da bi družba in država preživeli, je morala slednja omejiti takšne maščevalne ekscese. Zato je začela posegati v to, kar je bilo do tedaj zasebna stvar – v pravico do maščevanja.

153 „V mojem primeru je premik odgovornosti za vložitev obtožbe z mene na državo res veliko pomenilo. Lahko bi prijavila pijanca, ki mi je držal nož na vrat, me metal ob stene, me posilil in mi ni dovolil spati, medtem ko mi je grozil in me zmerjal; vendar bi me prijazen, ljubeč mož, ki bi zjutraj vse naredil zame, hitro pregovoril drugače“ (izpoved žrtve, citirana v Erez, Belknap 1998: 260).

154 Da bi sprejeli to trditev, je potrebno najprej ugotoviti, zakaj kaznujemo storilce kaznivih dejanj. Po utilitaristični teoriji je kaznovanje dovoljeno samo, če zasleduje naslednje cilje: 1) rehabilitirati storilca, da ne bo več izvrševal kaznivih dejanj, 2) odvračati storilca (specialna prevencija) in ostale (splošna prevencija) od izvrševanja kaznivih dejanj in 3) onesposobiti (prostostna kazen) storilca z namenom varovanja družbe pred njegovimi bodočimi dejanji. Po retributivistični teoriji Kanta ima družba pravico zahtevati kaznovanje tistih, ki kršijo njene prepovedi in si zaradi teh kršitev zaslužijo kazen (Eisenstat 2005: 12).

Vodje plemen in druge vodje države so se vmešali v privatne konflikte, ugotovili in razglasili krivdo ter določili kazen (Eisenstat 2005). Kaj jim je dalo pravico do takšnega vmešavanja? Praktični interes družbe po preživetju, odgovarja avtor. Družba je sprevidela, da umor ni le privatna stvar, ampak stvar, ki učinkuje na vse; storjeno zlo je „onesnažilo“ celotno družbo, zato je le-ta, preko države, dobila pravico do intervencije. Razvila se je teorija družbene pogodbe,¹⁵⁵ na kateri temelji Beccarijev esej o zločinih in kaznih. Eisenstat (2005) trdi, da zgodovina maščevanja kot motiva za kaznovanje, ki ga izvaja država, ni zavrгла kot nemoralnega, temveč je zgolj opozorila na nevarnosti, če bi maščevanje samo po sebi služilo kot sodnik, porota in rabelj. Tudi če sprejmemo teorijo o onesnaženju celotne družbe, po avtorjevem prepričanju ni mogoče razumno razložiti trditve, da tisti posameznik, ki je oropan, napaden, posiljen ali pretepen, ni utrpel vsaj tako velike, če ne večje škode.¹⁵⁶ Ta posameznik trpi zdaj. Njegovo trpljenje ni zgolj filozofsko ali domnevano.

Maščevanje¹⁵⁷ pomaga žrtvi preživeti zlo, ki se ji je dogodilo.¹⁵⁸ Eisenstat (2005) navaja, da imajo kulture, ki dopuščajo maščevanje, nekaj prednosti, čeprav maščevanje predstavlja tudi številne nevarnosti. Žrtvam nudijo mehanizme, s pomočjo katerih si povrnejo občutek moči in nadzora, ponovno vzpostavijo svoj položaj v družbi, žrtvi povrnejo občutek lastne vrednosti.¹⁵⁹ Takšna kultura priznava, da nima nihče pravice, da drugemu povzroča neutemeljeno zlo; če že, pa je žrtev tista, ki trpi, in ne družba kot celota. Zaradi tega trpljenja ima žrtev prva pravico, da si osebno povrne čast in spoštovanje. Avtor ne zagovarja teze, da so dejanja, motivirana z željo po maščevanju, edina, najboljša in primerna reakcija za vse žrtve. Trdi pa, da državno regulirano maščevanje, kjer je žrtev opolnomočena skozi pravico sodelovati pri odločitvi o kazni, lahko, za nekatere žrtve, pomeni edino, najboljšo ali vsaj koristno sredstvo na poti okrevanja. Fattah (1997: 265) navaja študije, katerih rezultati so pokazali, da „žrtve niso tako maščevalne in krvoločne kot bi zagovorniki retribucije želeli, da verjamemo. Njihova glavna skrb je odprava škode: vrnitev ukradenih stvari, popravilo razbitega okna in poškodovanega avtomobila, menjava uničenega kolesa. Njihova pričakovanja in njihove zahteve so realistične, ne moralistične.“ Čeprav so žrtve na eni strani motivirane

155 Po teoriji družbene pogodbe so se državljani odpovedali delu svojih pravic v korist države, v zameno za obljubo države, da bo varovala njihova življenje in dobrobit. Namen prava je učinkovati kot sredstvo za zagotavljanje varnosti in harmonije družbe.

156 „... the statement that the community at large, and not the victim of the crime, is the wronged party of a criminal act, is intellectually disingenuous, factually mistaken, and emotionally demeaning to victims. It is an example of legal formalism, and ought to be recognized as such.“ (Eisenstat 2005: 37).

157 „To seek vengeance for a grievous wrong, to revenge oneself against evil - that seems to lie at the very foundation of our sense of justice, indeed, of our very sense of ourselves, our dignity and our sense of right and wrong“ (Robert Solomon, citiran v Eisenstat 2005: 37).

158 Eisenstat (2005: 37,38) povzame novelo Roberta Littela: *The Amateur*, ki govori o mladem možu, Hellerju, ki so mu teroristi ubili zaročenko. Na pogrebu Heller spozna zaročenkininega očeta, ki je preživel holokaust. Oče mu pove, da so Nacisti ubili njegovo ženo in njuni dve hčerki. Da bi maščeval njihovo smrt, je tri leta po vojni preživel v iskanju zdravnika, ki je odredil njihovo smrt. Ko ga je našel, pripoveduje: „s temi rokami sem ga zadavil.“ Heller, ki se sooča s svojo lastno željo po maščevanju, očetu nakaže, da umor zdravnika ni vrnil njegove žene in hčera. Oče, razočaran, ker Heller ni razumel bistva njegove zgodbe, ponovi, da je vrnilo **njega**.

159 Žrtev občuti olajšanje, saj se z maščevanjem znebi obremenjujočih občutkov ponižanja, zavrnjenosti, jeze. Uspešno maščevanje lahko vrne žrtvi občutek varnosti, prepričanje, da bo, če se v prihodnosti dogodi kaj podobnega, preživela, da se bo sposobna braniti. Maščevanje ponuja zadoščenje (ne v sadističnem smislu uživanja ob trpljenju drugega) ob ponovni pridobitvi občutka lastne vrednosti in identitete in ob spoznanju, da je s svojim dejanjem prispevala k vzpostavljanju pravičnosti, k temu, da so stvari spet postavljene na svoje mesto. Pozitiven psihološki učinek maščevanja je tudi v tem, da pomaga žrtvi, da ne zgolj verbalno, ampak tudi z dejanji, izrazi svoje ogorčenje in jezo (Eisenstat 2005).

za prijavljanje kaznivih dejanj z maščevanjem, željo po vrnitvi stvari, zahtevo po vračilu ali odškodnini, so na drugi strani številni dejavniki, ki žrtve od prijavljanja odvračajo: „majhna nevarnost dejanja, majhna škoda in izguba časa z naznanitvijo, zasebnost zadeve, želja po nevmešavanju, nezaupanje v zmožnost policije ter njeno zmogljivost, s tem pa se povezuje še nepripravljenost sodelovati s pravosodjem, brezupnost odkritja storilca, strah pred maščevanjem itd. (...). **Žrtve se najpogosteje odločajo po tem, ali se jim splača ukrepati glede koristi, ki bi jih imele z naznanitvijo dejanja**“ (Pečar 1979: 195 – poudarek originalen).

6.2.2. Mednarodni dokumenti

Vprašanje sodelovanja žrtev v kazenskem postopku v zadnjih desetletjih ni zgoj predmet znanstvenih razprav, temveč tudi številnih mednarodnih pravnih aktov.¹⁶⁰ Leta 1983 je Helsinški seminar¹⁶¹ priporočil, da se med drugim žrtvi omogoči več samostojnosti in pravnih garancij pri uvedbi in vodenju kazenskega postopka, pri čemer kaže preučiti možnosti za prenos čim večjega števila kaznivih dejanj iz pristojnosti državnega tožilca na zasebnega tožilca, alternativno pa, da se odločanje javnega tožilca pogoji s predlogom ali soglasjem žrtve. Večanje avtonomije žrtve¹⁶² v postopku obtoževanja mora spremljati ustrezen sistem zaščite interesov v primeru nedovoljenih pritiskov glede vložitve oziroma umika obtožbe, ali kadar prevlada javni interes za pregon storilca (Šeparović 1984). Generalna skupščina Združenih narodov je 29. novembra 1985 na 96. plenarnem zasedanju sprejela Deklaracijo splošnih principov pravice za žrtve kaznivih dejanj in zlorabe oblasti.¹⁶³ V njej je zapisano, da naj bi bile potrebe žrtev v okviru sodnih postopkov lažje upoštevane 1) z informiranjem žrtev o njihovi vlogi ter o obsegu, o časovnem poteku, napredku postopka in naravi njihovega primera, še posebej v primerih hujših zločinov in kadar žrtev zahteva takšne informacije; 2) z možnostjo žrtve, da izrazi svoja stališča in skrbi v posameznih fazah postopka, ki se tičejo njenih interesov, brez prejudiciranja nasproti obdolžencu in v skladu z obstoječim kazenskim postopkom; 3) z zagotavljanjem ustrezne pomoči žrtvam skozi ves postopek; 4) s sprejemanjem ukrepov za zmanjševanje nevšečnosti za žrtve ter za zagotavljanje njihove zasebnosti in varnosti; 5) z izogibanjem nepotrebnim zastojem v postopku.

Resolucija EU o nasilju nad ženskami (A2-44/86) je priporočila, da se pravni odziv na posilstvo in posilstvo znotraj zakonske zveze izenačita. Za vse vrste posilstva je nujno, da kazenski pregon začnejo organi pregona. Ta resolucija ni bila implementirana v

160 Kanduč (2003) v tej zvezi navaja še Priporočilo Sveta Evrope o položaju žrtev v okviru kazenskega prava in postopka, ter dokument, ki ga je leta 1995 sprejel *European Forum for Victim Services*, z naslovom *Victim Rights in the Process of Criminal Justice*.

161 Helsinski Institut for Crime Prevention and Control Affiliated with United Nations - HEUNI

162 Priporočeno je bilo še, da se zagotovi obveščanje državljanov o pravicah, ki jih imajo kot žrtve; da se zagotovi žrtvam ustrezna pravna pomoč; da se poenostavi kazenski postopek; da imajo žrtve vedno pravico prevzeti kazenski pregon, če tega ne stori državni tožilec; da se zagotovi aktivnejšo vlogo žrtve v kazenskem postopku; da se čim bolj poskuša zmanjšati sekundarno viktimizacijo; da se odnos žrtve in storilca obravnava kot medsebojna interakcija; predvsem mora storilec povrniti škodo žrtvi; da se žrtvi omogoči uveljavljanje civilnega odškodninskega zahtevka že v kazenskem postopku (Šeparović 1984).

163 Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power

mnogih državah,¹⁶⁴ med drugim tudi v Sloveniji, kjer se posilstvo v intimnem razmerju še vedno preganja na predlog (četrti odstavek 170. člena KZ-1). Kljub temu je pri nas zaznaven premik naprej, saj je bilo posilstvo v zakonski zvezi do leta 1995 dejanje, ki se je preganjalo na zasebno tožbo. Implementacija kazenskega pregona po uradni dolžnosti za vse vrste nasilja zoper ženske, otroke in mladino je tudi končno priporočilo projekta z naslovom Implementacija Direktiv EU o nasilju zoper ženske, otroke in mladino: dobre prakse in priporočila¹⁶⁵ v 10 pristopnih državah leta 2004. Projekt je poleg tega priporočil, da se v izogib sekundarne viktimizacije poudarjajo pravice žrtve v sodnih postopkih.¹⁶⁶ Vsaka žrtev, ne glede na to, ali je otrok ali odrasla oseba, bi morala imeti pravico biti v postopku zaslišana samo enkrat, pravico, da se ne sooči s storilcem in pravico biti zaslišana v navzočnosti ustreznega strokovnjaka (Gaber 2009). Na splošno je v državah članicah Sveta Evrope kaznovanje nasilja v družini strožje kot v preteklosti, pri čemer se od večine državnih tožilstev zahteva, da sprožijo kazenski pregon po uradni dolžnosti. Vendar je malo nadzora nad deležem preganjanih dejanj nasilja v družini v razmerju do vseh kaznivih dejanj. Zviševanje kazni, predpisanih za dejanja, ki so bolj ali manj del vsakdanjega življenja, lahko povzroči, da je za manjši delež teh dejanj sprožen kazenski postopek, še posebej ob pomanjkanju mehanizmov, ki bi žrtvi zagotovili varnost v času dolgotrajnih sodnih postopkov (Hagemann-White 2006).

6.3. UVEDBA KAZENSKEGA POSTOPKA

Največjo stopnjo avtonomije ima oškodovanec v postopkih zaradi kaznivih dejanj, ki se preganjajo na zasebno tožbo, nekoliko nižjo v primerih t. i. predlagalnih deliktov. Narava pravice žrtve do procesne avtonomije v primerih kaznivih dejanj, ki se preganjajo na zasebno tožbo, je med teoretiki sporna. Bayer (citiran v Šeparović 1984: 182) zagovarja stališče, da ni nikakršnega dvoma o tem, da gre za oškodovančevo pravico do kaznovanja, ki ga na njegovo zahtevo izvaja država pod pogoji, ki jih je sama določila, s čimer zadovoljuje osebne potrebe svojih državljanov. Pri uveljavljanju svoje pravice do kaznovanja oškodovanec ni dolžan upoštevati nikakršnih interesov države. Pri teh kaznivih dejanjih je volja države do kaznovanja povsem odvisna od volje žrtve, kar pomeni, da dejansko obvelja le volja žrtve. Šeparović (1984) ugotavlja, da je Bayer pri takem stališču osamljen, saj večina avtorjev zagovarja tezo, da je zasebna tožba zgolj procesna predpostavka za uvedbo in tek kazenskega postopka za tista kazniva dejanja, ki se preganjajo na zasebno tožbo.

Institut kazenskega pregona na predlog oškodovanca (enako tudi pregon na zasebno tožbo) je institut materialnega kazenskega prava,¹⁶⁷ čeprav gre v bistvu za procesno

164 Na Slovaškem so leta 2004, na Češkem pa leta 2006 zakonodajo spremenili tako, da se za pregon posilstva v zakonski zvezi več ne zahteva predlog oškodovanca (Selišnik 2009).

165 Projekt je vodila raziskovalna skupina Oddelka za sociologijo pri Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani s sodelovanjem 10 partnerskih organizacij iz 10 držav pristopnic: Češka, Ciper, Estonija, Madžarska, Latvija, Litva, Malta, Poljska, Slovaška in Slovenija.

166 O pomenu pravice oškodovanca, da sodeluje v kazenskem postopku, je večkrat presojalo tudi ESČP, npr. v primeru *Perez v. France*, 12. 2. 2006, 47287/99.

167 Tudi primerjalno pravno, saj zakonodajalci večine držav takšno posebno zahtevo za pregon predvidijo že v materialnem kazenskem zakonu (Korošec 2008).

situacijo, torej za vprašanje, ali so v konkretnem primeru izpolnjene vse procesne predpostavke za uvedbo kazenskega postopka. Uvrstitev kaznivega dejanja v skupino dejanj, ki se preganjajo po uradni dolžnosti na predlog oškodovanca, temelji na dveh izhodiščih: 1. oškodovančev interes, da dobi zadoščenje, je večji od interesa države na pregonu; 2. škoda, ki bi jo s kazenskim postopkom utrpel oškodovanec, je večja od koristi, ki bi jo imela država od kazenskega pregona (Fišer 1996). Cigler (1995) zavzema stališče, da predlog za pregon ni institut, ki bi predstavljal izjemo od načela legalitete kazenskega pregona, temveč le pozitivna predpostavka pregona. Gre za kazniva dejanja, ki se preganjajo po uradni dolžnosti. Čeprav oškodovanec z odločitvijo, da predloga ne poda, dejansko vzame tožilcu vsako možnost pregona, pa je tožilec po drugi strani po načelu legalitete zavezan k pregonu, kadar oškodovanec predlog da. Ne gre za omejevanje kazenskega pregona, niti za diskrecijsko pravico državnega organa, temveč zgolj za uveljavljanje pravice oškodovanca, ki je odvisno le od njegove volje.

Predlagalni delikt je institut, ki ga slovensko kazensko pravo med leti 1977 in 1995 ni poznalo. S spremembo kazenskega prava leta 1977 je bil v slovenskem (in jugoslovanskem) pravnem prostoru do leta 1995 ta institut ukinjen. Kot razlog za takšno spremembo je bilo navedeno, da je v največ primerih oškodovanec v zadnjem trenutku umaknil svoj predlog, zaradi česar je prišlo do izdaje zavrnilne sodbe. „Kot da so tožilske statistike pomembnejše od neke upravičene človekove pravice“ (Šeparović 1984: 183). Ker je bil ukinjen institut kot tak, so se tudi Kazniva dejanja, storjena med osebami v družinskem ali bližnjem razmerju, ki so se pred ukinitvijo instituta preganjala na predlog oškodovanca, so se po spremembi preganjala po uradni dolžnosti. Do takšne zakonodajne spremembe pa je prišlo prav v času, ko je bil v svetu ravno obraten trend, in se je z uvajanjem načel obnavljalne pravičnosti poskušalo tudi v kazenskem pravu spodbuditi spravo med žrtvijo in storilcem, kadar je to mogoče brez večje škode za javne interese (Šeparović 1984).

V kaznivo dejanje nasilja v družini zakonodajalec ni uvrstil vseh oblik tega nasilja, ki spadajo sem po drugih inkriminacijah. Tako je spolno nasilje posebej inkriminirano v 170. in 171. členu KZ-1. Kazenski postopek za kaznivo dejanje nasilja v družini sproži državni tožilec po uradni dolžnosti. Kaznivi dejanji posilstva¹⁶⁸ in spolnega nasilja¹⁶⁹ v zakonski, zunajzakonski ali registrirani istospolni skupnosti, in za katera je predpisana višja kazen kot za dejanje po 191. členu KZ, pa se kazensko preganjata na predlog¹⁷⁰ oškodovanca (četrti odstavek 170. člena in četrti odstavek 171. člena KZ-1). Enako velja

168 To kaznivo dejanje stori, kdor prisili osebo drugega ali istega spola k spolnemu občevanju ali z njim izenačenim spolnim ravnanjem, tako da uporabi silo ali zagrozi z neposrednim napadom na življenje ali telo. Predpisana kazen je zapor od enega do deset let (prvi odstavek 170. člena KZ-1). Če je dejanje storjeno grozovito ali posebno poniževalno ali če ga je storilo več oseb zaporedoma, za kar je predpisana kazen od treh do petnajstih let zopora (drugi odstavek 170. člena KZ-1), se kazenski pregon začne po uradni dolžnosti brez predloga oškodovanca.

169 Kdor uporabi silo ali zagrozi osebi drugega ali istega spola z neposrednim napadom na življenje ali telo in jo tako prisili, da stori ali trpi kakšno spolno dejanje, se kaznuje z zaporom od šestih mesecev do desetih let (prvi odstavek 171. člena KZ-1).

170 Predlog žrtve kot pogoj za kazenski pregon je bil za nekatera spolna kazniva dejanja (zvičajno posilstvo, zloraba zaupanja maloletne device v spolnem oziru, spolne zlorabe ženske v nuji) predviden že v Kazenskem zakonu Kraljevine Jugoslavije pred prvo svetovno vojno, domnevno zato, ker so ti delikti tako občutljive narave, da bi utegnil kazenski pregon žrtvi povzročiti škodo, ki bi bila večja od interesa pravnega reda po kaznovanju (Dolenc, Maklešov, citirana v Korošec 2008: 58). Kazenski zakon je določal, da ni kaznivo dejanje, če žrtev in storilec po dejanju skleneta zakonsko zvezo.

za kaznivo dejanje lahke telesne poškodbe (četrti odstavek 122. člena KZ-1), ki prav tako ni zajeta v inkriminaciji po 191. členu KZ-1, pri čemer je zanimivo za to kaznivo dejanje predpisana nižja kazen (denarna kazen ali zapor do enega leta).

Kritiki opozarjajo, da je zlasti zasebni kazenskopравни pregon v škodo oškodovancu, saj prelaga odgovornost in stroške z države na oškodovanca, viktimologi pa, da je žrtev na ta način izpostavljena pritiskom (Korošec 2008) storilca, organov kazenskega pravosodja in družbene skupnosti. Druga slabost predlagalnih deliktov je v tem, da lahko oškodovanec predlog za pregon poda najkasneje v treh mesecih po dejanju (prvi odstavek 52. člena ZKP). Posilstva se v zakonski zvezi običajno ne zgodijo kot osamljen, enkratni primer, temveč se dalj časa ponavljajo. Oškodovanke se praviloma za prijavo storilca enako kot pri ostalih oblikah nasilja v družini odločijo šele po relativno dolgem obdobju posilstev, „ko so posledice uporabljene fizične sile na zunaj vidne in ko so že prišle do trdnega sklepa, da bodo vložile tožbo za razvezo zakonske zveze in pri njej tudi vztrajale“ (Kreča 2000: 225). Tako se zgodi, da oškodovanka prijavi posilstvo in hkrati pove še za vsa tista, ki so se zgodila prej. Ker je za večino od njih potekel tri mesečni rok, se vseh prejšnjih posilstev več ne more kazensko preganjati.

6.3.1. Načelo legalitete in pregon po uradni dolžnosti

V „*common law*“ kazenskopravnih sistemih za razliko od legalitetnega (iz večine kontinentalnih pravnih sistemov) velja oportunitetno načelo, imenovano tudi načelo smotnosti (*expediency approach*). V skladu s tem načelom nobenega zločina ni nujno raziskovati in preganjati, vendar lahko vsakdo raziskuje in preganja dejanje, za katerega meni, da je kaznivo. Žrtve lahko sprožijo kazenski postopek po zasebni obtožbi, če želijo. Teoretično sta policija in žrtev v enakem pravnem položaju, s to razliko, da ima policija veliko več preiskovalnih možnosti kot žrtev (Sanders 2002). V primerih, ki jih prejme Državno tožilstvo (*Crown Prosecution Service*) v Angliji, morajo opraviti test in se nato odločiti, ali bodo vložili obtožbo ali ne. Kriterija, po katerih se opravi test, sta moč dokazov (da je bilo storjeno kaznivo dejanje, katerega storilec je znan in obstaja realna možnost za obsodbo) ter javni interes. Če je dokazov dovolj, mora tožilstvo presoditi, ali obstaja javni interes, da se določen storilec preganja za določeno kaznivo dejanje. Šele če sta izpolnjena oba kriterija,¹⁷¹ ki veljata za vsa kazniva dejanja, se vložijo obtožba.

171 V primeru nasilja v družini tožilstvo zavezujejo še dodatna navodila, katerih poudarek je na tem, da nasilje, zgolj zato, ker se je dogodilo v družinskem krogu, ni nič manj resno kot nasilje med neznanci. Kadar je bilo nasilje med partnerjema že prej prisotno, navodila priporočajo iskanje alternativnih rešitev pred odločitvijo o ustavitvi postopka. Tožilec mora na podlagi določenih kriterijev ugotoviti, zakaj je žrtev umaknila prijavo oziroma podpora obtožbi. Obstaja več možnosti, da se kazenski postopek kljub temu nadaljuje: žrtev se lahko sodno pozove k pričanju o nasilju zoper njo ali njene otroke (žena, ki zavrne pričanje, je lahko kaznovana zaradi razžalitve sodišča); postopek se lahko nadaljuje brez njenega pričanja (če obstaja dovolj drugih dokazov); ali se njena izjava prebere pred sodiščem, ne da bi morala žrtev pričati (Hoyle 2000).

Za razliko¹⁷² od opisanega slovenski kazenski sistem sodi v skupino pravnih sistemov s t. i. legalitetnim načelom, v skladu s katerim je državni tožilec zavezan sprožiti kazenski postopek vedno, ko obstaja utemeljen sum, da je znan storilec storil kaznivo dejanje, ki se preganja po uradni dolžnosti in so izpolnjeni tudi ostali zakonski pogoji (procesne predpostavke). Tehtanje javnega interesa, ki ga v sistemu oportunitete pregona opravi državni tožilec za vsak konkretni primer, je (naj bi) v našem pravnem prostoru opravil že zakonodajalec na splošni ravni. Določena človekova ravnanja so v kazenskem zakonu opredeljena kot kazniva zaradi nujnega varstva pravnih vrednot¹⁷³ oziroma zaradi njihove nevarnosti.¹⁷⁴ Dejanja, ki so predmet kazenskega prava, so tista ravnanja, ki imajo v konkretnih družbenih razmerah negativen predznak (Bavcon *et al.* 2003), kar pomeni, da določena družbena skupina ali celotna družba meni, da so v nasprotju s kakšno (običajno, moralno, socialno ali pravno) normo, ki jo sprejema, spoštuje in razvija, zaradi česar šteje, da so nenormalna, škodljiva, neobičajna ali za družbo nevarna, ker napadajo in ogrožajo temeljne družbene odnose in vrednote. Zgolj povzročitev škode drugemu posamezniku ali družbeni skupini ne zadošča, da bi kakšno ravnanje šteli za kaznivo, je pa lahko temelj odškodninske odgovornosti.

Pogosto se zdi, da je v očeh subjektov kazenskega postopka uspešen kazenski pregon (z izrečeno sankcijo) sam po sebi cilj obravnavanja nasilja v družini. Tako policija kot tožilec si prizadevata, da bi žrtev kar najbolj „koristno“ sodelovala v kazenskem postopku, pri čemer je korist v uspešno zaključenem postopku proti nasilnežu, in ne v preprečitvi nadaljnjega nasilja zoper žrtev (Hoyle, Sanders 2000). Vendar takšnih stališč ne moremo kar posplošeno sprejeti kot prevladujočih. Nenazadnje ne moremo zanikati, da je država – tako kot žrtev – zainteresirana za to, da se nasilje konča. Uvrstitev nasilja v družini med uradno pregonljiva kazniva dejanja, s čimer je bila odvzeta žrtvi možnost vplivanja na odločitev o uvedbi kazenskega postopka, temelji na presoji zakonodajalca, da interes države za kazenski pregon nasilja v družini prevlada nad interesi tistih žrtev, ki kazenskega postopka iz različnih razlogov ne želijo.

In v čem natančneje je interes družbe, ki nenazadnje prevlada tudi nad pravico posameznikov (žrtev in storilcev) do zasebnosti družinskega življenja? V Evropski konvenciji o človekovih pravicah je v 8. členu določeno, da se lahko pravico do zasebnosti omeji samo, če je določeno z zakonom in nujno v demokratični družbi, da se zaščiti državna, javna varnost, ekonomska blaginja države, da se prepreči nered ali zločin, zavarujejo zdravje in morala ali pravice in svoboščine drugih ljudi. „Pravica do zasebnosti je torej omejena z interesi drugih in z interesom javnosti, pri čemer je treba vedno upoštevati težo interesov prizadetih partnerjev oziroma načelo sorazmernosti“

172 Izbira legalitetnega ali oportunitetnega načela na učinkovitost pregona nasilja v družini ne vpliva bistveno. Hagemann-White (2006) na primer navaja, da lahko kazensko pravni sistem deluje preventivno in kaznuje nasilje proti ženskam le, če so vsi primeri tega nasilja prijavljeni ter raziskani in če je v veliki večini primerov sprožen kazenski postopek. Realnost je drugačna. Znatno del nasilja ostane neprijavljen, in le manjši delež prijavljenih dejanj je obravnavan v sodnem postopku, pri čemer je le manjšina teh postopkov zaključena z izrečeno kazensko sankcijo. To velja za države, kjer velja legalitetno načelo in se nasilje v družini preganja po uradni dolžnosti, kot tudi za ostale države.

173 V 16. členu KZ-1 je kaznivo dejanje definirano kot človekovo protipravno dejanje, ki ga zakon zaradi nujnega varstva pravnih vrednot določa kot kaznivo dejanje in hkrati določa njegove znake ter kazen za krivega storilca.

174 Prej veljavni KZ je v 7. členu določal, da je kaznivo dejanje protipravno dejanje, ki ga zakon zaradi njegove nevarnosti določa kot kaznivo dejanje in hkrati določa njegove znake in kazen zanj.

(Cvetko 1999: 56). V že omenjeni zadevi *Opuz proti Turčiji* je ESČP navedlo, da je stališče¹⁷⁵ o nepotrebnosti posega državnih institucij, ker gre za zasebno stvar, v nasprotju z dolžnostjo države, da zagotovi spoštovanje tožničnih pravic.¹⁷⁶ Poudarilo je, da je v določenih primerih poseg državnih oblasti v zasebnost družinskega življenja nujen zaradi zavarovanja zdravja in pravic posameznikov in zaradi preprečitve kaznivih dejanj (točka 143-144). V primerih nasilja v družini pravice storilca ne morejo prevladati nad pravicami žrtve do življenja ter telesne in duševne integritete (točka 147). Zato mora zakonska ureditev omogočati organom pregona, da nadaljujejo kazenski pregon¹⁷⁷ storilca kljub umiku prijave s strani žrtve, kadar gre za hudo kaznivo dejanje in je nasilje tako resno, da ogroža telesno integriteto žrtve (točka 168). Sodišče je ob ugotavljanju obstoječe prakse v državah članicah ugotovilo, da pri odločanju o sprožitvi kazenskega pregona državni tožilci večinoma upoštevajo interes javnosti, sodišču pa se zdi utemeljeno upoštevati tudi nekatere druge dejavnike, in sicer teža in nevarnost dejanja, naravo nastalih poškodb (telesne ali duševne), morebitno uporabo orožja, grožnje po napadu, načrtovanost napada, (psihološki) učinek dejanja na otroke, verjetnost ponovitve nasilja, obstoj nevarnosti za zdravje in varnost žrtve ali kogarkoli drugega, trenutno naravo odnosa med žrtvijo in obdolžencem, učinek, ki bi ga nadaljevanje kazenskega postopka proti željam žrtve imelo na razmerje, morebitno predhodno nasilje v razmerju med partnerjema, obdolženčeva predkaznovanost, predvsem za kazniva dejanja z elementi nasilja.

Poleg navedenega so koristi, ki jih država zasleduje s kazenskim pregonom nasilja, tudi zmanjšanje stroškov, ki družbi nastajajo zaradi nasilja v družini, zaščita družbe kot celote (njenih moralnih vrednot, reda in miru, blagostanja državljanov), zaščita vsake konkretne žrtve, njene zasebnosti, duševnega zdravja in telesne integritete. Visoki stroški, ki jih povzroča nasilje v družini, dokazujejo, da je le-to družbeni, javni in ne več zasebni problem, s katerim se je treba spopasti, saj zaradi njega plačujejo družba kot celota, vlada, posamezniki, organizacije, podjetja (Hagemann-White 2006). Nasilje v družini ne povzroča škode le neposredni žrtvi¹⁷⁸ in družini, temveč tudi širši skupnosti oziroma

175 Turška vlada se je v postopku zagovarjala, da bi ob tem, da po turški zakonodaji kazenski pregon ne teče po uradni dolžnosti, če žrtev umakne prijavo, vsak poskus oblasti v smeri ločitve tožnice in njenega moža pomenil kršitev pravice do družine iz 8. člena Konvencije. Sodišče je zato tehtalo med pravicama iz 2. in 8. člena Konvencije in ugotovilo, da lokalne oblasti niso v zadostni meri upoštevale dejanske nevarnosti, ki so jo dejanja tožničinega moža, ki so bila oblastem znana, predstavljala za življenje in zdravje tožnice in njene matere. Namesto tega so dale izključno prednost potrebi, da se ne vmešavajo v konflikt, ki so ga označili kot družinsko zadevo. Poleg tega oblasti niso presojale razlogov, zaradi katerih sta tožnica in njena mati v vseh primerih umaknili prijave, in to kljub temu, da jih je tožničina mati opozorila, da sta prijave umaknili zaradi groženj s smrtjo in pritiskov s strani tožničinega moža. Sodišče opozarja, da so bile prijave umaknjene v času, ko je bil obdolženec na prostosti ali kmalu po tem, ko je bil izpuščen na prostost.

176 Takšno stališče je sodišče sprejelo že v primeru *Bevacqua in S. proti Bolgariji*, št. 71127/01, z dne 12. junij 2008.

177 Sodišče je ob tem preučilo relevantno zakonodajo v vseh državah članicah Sveta Evrope in ugotovilo, da so v 11 državah (Albanija, Avstrija, Bosna in Hercegovina, Estonija, Grčija, Italija, Poljska, Portugalska, San Marino, Španija in Švica) oblasti dolžne nadaljevati s kazenskim pregonom kljub temu, da žrtev umakne svojo prijavo (*complaint*). V 27 državah imajo oblasti diskrecijsko pravico glede odločitve, ali bodo nadaljevali kazenski pregon zoper storilca tega kaznivega dejanja. Sodišče ugotavlja, da je Romunija edina država, v kateri je pregon za kaznivo dejanje nasilja v družini odvisen izključno od želje oziroma prijave žrtve. Pomembno število držav razlikuje med kaznivimi dejanji, ki se preganjajo na zasebno tožbo ali za katere je potreben predlog oškodovanca, in kaznivimi dejanji, ki se preganjajo po uradni dolžnosti.

178 Žrtev ima zaradi kaznivega dejanja naslednje stroške: stroški zdravstvene oskrbe in strokovne pomoči, prevozi do zdravstvene ustanove in nazaj, selitev, izostanek z dela, nezmožnost opravljanja

družbi na splošno. Premoženska škoda nastaja v obliki stroškov zdravstvene¹⁷⁹ oskrbe (stroški urgentne in travmatološke oskrbe, hospitalizacije, nujnih medicinskih prevozov), kakor tudi pogostih obiskov pri osebnem zdravniku, ginekologu, psihiatru in podobno. Žrtve so zaradi nasilja prisiljene izostajati z dela, kar povzroča stroške delodajalcu in skladu zdravstvenega zavarovanja. Stroške delodajalcem povzroča tudi nasilnežovo nadlegovanje žrtve na delavnem mestu, ki tudi sicer zaradi nezmožnosti koncentracije, slabega fizičnega in psihičnega počutja, utrujenosti in nenaspanosti svoje delo težje in manj kvalitetno opravijo, so bolj izpostavljene nevarnosti poškodb na delu, ali pa celo izgubijo zaposlitev.

Nadaljnji stroški so stroški dela policije, socialnih služb, tožilstva, sodišča, zavodov za izvrševanje kazni zapora in nenazadnje službe, pristojne za izterjavo denarnih kazni in glob. Med klici, ki jih prejme policija, zavzema največji delež prav nasilje v družini (Hoctor 1997, Hagemann-White 2006). Bolj posredni stroški družbe zaradi nasilja v družini so stroški delovanja zavetišč za ženske, otroke in brezdomec,¹⁸⁰ škoda zaradi poškodovanja stvari, ki pogosto spremlja nasilje, stroški rejništva, stroški nevladnih organizacij, ki se ukvarjajo z žrtvami in nasilneži. Kot stroške nasilja v družini lahko štejemo tudi škodo, ki družbi in posameznikom nastaja zato, ker ženska – žrtev zaradi nasilja nima moči za dobro materinstvo, nima moči spopadati se z življenjem, kar vse vpliva na manjšo kvaliteto življenja družine in njenega neposrednega okolja (Bašič 2001). Nenazadnje predstavlja škodo za družbo tudi povečana verjetnost, da bo otrok, ki odrašča v nasilnem okolju, privzel nasilne vzorce vedenja in se v odraslosti tudi sam nasilno vedel (do družinskih članov in drugih) – gre za t. im. teorijo o medgeneracijski transmisiji nasilja (Kanduč 2005).

Ena od ključnih nalog kazenskega prava in kazenskega postopka je zavarovati javnost pred viktimizacijo, kar vključuje onemogočanje storilcev kaznivih dejanj (prostostne kazni) ter odvrčanje morebitnih storilcev od kaznivih dejanj (generalna prevencija).¹⁸¹ Teža, ki se pripiše kaznivemu dejanju, je odvisna od tega, kako veliko nevarnost predstavlja dejanje za varnost ljudi in za ohranjanje javnega reda in miru. Tradicionalno je bilo stališče, da nasilneži, ki zlorablajo intimne partnerje, ne predstavljajo posebne nevarnosti za širšo skupnost, in da nasilje med partnerji ne ogroža javnega reda in miru tako močno kot nasilje, ki nastaja med neznanci oziroma osebami, ki niso v tako tesnih odnosih. Za posameznike, ki izvajajo nasilje znotraj družine, velja predpostavka, da v odnosih z drugimi niso nagnjeni k nasilju in je njihovo nasilništvo le čustveno pogojena reakcija na provokacije znotraj intimnega razmerja. Posvečanje časa in sredstev tem storilcem je zato pojmovano kot nekoristno, saj je pomembneje posvetiti več pozornosti

pridobitne dejavnosti, popravilo in nadomeščanje poškodovanih stvari, stroški povezani z udeležbo na sodišču...

179 Zdravstvene posledice nasilja so številne, resne in daleč presegajo modrice, otekline, zlomljene kosti, izpadle zobe, opekline in zmanjšano telesno aktivnost. Pogoste so posledice v obliki psihosomatskih sindromov kot so kronične bolečine, prehranjevalne težave, post-travmatski stresni sindrom, fobije in panični napadi, depresija in anksioznost. Poveča se tveganje za zlorabo alkohola, zdravil, nikotina. Psihiatrična oskrba je štiri do petkrat pogostejša kot pri drugih, petkrat pogostejši so poskusi samomorov. Vir? Večja je verjetnost nezaželenih nosečnosti, poškodb plodov, zapletov med nosečnostjo, spontanich splavov, spolno nalezljivih bolezni, neplodnosti in podobno.

180 Ženske in otroci, ki pobegnejo iz nasilnega doma, lahko kaj kmalu postanejo brezdomeci.

181 Storilci, ki ubijejo svojega partnerja, naj ne bi bili dovzetni za preventivne učinke kaznovalnega prava (Dawson 2006).

res nevarnim storilcem (Dawson 2006). Takšno stališče je danes preseženo. Še več. Nekateri avtorji navajajo, da je nasilje v družini „varnosti problem,“ ki bi moral zaradi svojih uničujočih posledic postati prioriteta, saj je „varna družina“ predpogoj¹⁸² za „varno družbo“ (Bašič 2001: 193-195). Država je dolžna s svojimi institucijami zagotoviti minimum varnosti vsem svojim državljanom. Nasilje v družini je danes označeno kot zločin, proti kateremu so državne institucije dolžne ukrepati enako kot proti ostalim zločinom, in s svojimi ukrepi povečevati varnost državljanov: „še le ko ga bomo opredelili kot varnosti problem, bo postal tudi družbeni problem“ (Bašič 2001: 195).

Glede na navedeno stališče je utemeljen zaključek, da je z vidika zaščite družbe najprej potrebno zaščititi vsako konkretno žrtev in zagotoviti njeno varnost. Oboje je seveda splošno deklariran cilj kazenskega prava, vendar obstajajo pri nasilju v družini tudi v tem pogledu določene posebnosti, ki postavljajo pod vprašaj sposobnost kazenskega prava, da uresniči deklariran cilj. Nobena študija še ni dokazala, da ima kazenski pregon storilcev kaznivih dejanj nasilništva preprečevalni in preventivni učinek. Vendar lahko kljub temu predpostavimo, da kazenski pregon vsaj v določeni meri prispeva k prekinitvi nasilja in ustavi nadaljevanje nasilja, in sicer na tri načine (Ford, Regoli 1993): s kaznovanjem odvrne od nadaljnjega nasilja storilca, ki se želi ogniti ponovnemu kaznovanju; s pomočjo avtoritete sodišče prisili nasilneža k udeležbi v rehabilitativnih programih; žrtvi omogoči poiskati pomoč in sprejeti ukrepe, s katerimi poskrbi za svojo lastno zaščito.

Učinkovitost kazenskega pregona je omejena s specifično značilnostjo nasilja v družini: njegovo nevidnostjo. Nekateri konflikti so povsem nevidni, in zato ne dočakajo ustrezne razrešitve. Gre za konflikte, ki so preveč skriti, zasebni, ki se dogajajo znotraj izolirane skupine. Zloraba žena in trpinčenje otrok sta takšna primera. Bolj kot je skupina izolirana, bolj je najšibkejši član te skupine osamljen in kot tak podvržen zlorabam. Revščina povzroči, da postanejo člani nuklearne družine povsem odvisni drug od drugega. Zaradi izolacije najšibkejši član nima zunanje mreže, v kateri bi lahko poiskal pomoč. Poleg tega je nasilnež „opremljen“ še s telesno premočjo nad ostalimi člani (Christie 1977). Zato je v slovenski zakonodaji pomembna novost t. i. prijavitvena dolžnost (6. člen ZPND – dolžnost prijave). Vsi državni organi ter nevladne organizacije, ki pri svojem delu izvedo za okoliščine, na podlagi katerih je mogoče sklepati, da se izvaja nasilje, so dolžni o tem takoj obvestiti center za socialno delo, razen v primeru, če žrtev temu izrecno nasprotuje in ne gre za sum storitve kaznivega dejanja, ki se preganja po uradni dolžnosti. Namen uvedbe tega instituta z ZPND je bila prvenstveno pomoč žrtvi nasilja v družini. S tem, ko je po uveljavitvi KZ-1 postalo nasilje v družini uradno pregonljivo kaznivo dejanje, se je praktično izničila ta osnovna ideja ZPND (pomoč žrtvi), prijavitvena dolžnost pa je dobila novo razsežnost. Center za socialno delo je namreč po določbi prvega odstavka 145. člena Zakona o kazenskem postopku dolžan naznaniti kazniva dejanja, za katera se storilec preganja po uradni dolžnosti, če je o njih obveščen, ali če kako drugače izve zanje. Izjema velja torej le za dejanja, ki se preganjajo

182 „Varna družba se (...) začne z varno družino“ (Bašič 2001: 194). Pečar (1984: 928) pa vidi humano družbo kot predpogoj za humano družino. Poudarja, da „(d)ružina *ne more biti boljša kot družba, v kateri je*. Zakonca ne moreta biti bolj humana, kot je povprečje v družbi, kar ne velja le za telesno, marveč tudi za duševno nasilje.“ Navaja, da je mogoče razmerja med člani družine izboljšati „le s humanostjo v družbi. Ta naj bi bila vzor, ki bi ga posnemali.“

na predlog (ali zasebno tožbo), torej po veljavni ureditvi posilstvo in spolno nasilje (ter lahka telesna poškodba). Z institutom prijavitvene dolžnosti¹⁸³ so zavarovane vse skupine žrtev nasilja. Otroci pa so pri tem še posebej varovani, saj „je zloraba otrok s strani družinskih članov že tako travmatična, da otroci pogosto ne zmorejo javno obtoževati osebe, do katere otrok čuti tudi intenzivno navezanost“ (Filipčič 2008: 89). V skladu s potrebo po posebni zaščiti otrok pa mora vsakdo¹⁸⁴ *takoj obvestiti center za socialno delo, policijo ali državno tožilstvo, kadar sumi, da je otrok žrtev nasilja*. Ob tem je pomembno, da velja otrok za žrtev tudi, kadar je priča nasilju, ki se izvaja zoper drugega družinskega člana.

Prijavitvena dolžnost ima med drugim preventivni namen.¹⁸⁵ Nasilnež ponavlja svoja nasilna ravnanja tudi zato, ker se počuti varnega. Prepričan je, da ga žrtev in drugi ne bodo prijavili policiji ali centru za socialno delo, tudi če bodo zaznali nasilje. Vendar sama prijava nasilja in morebitni začasni policijski ukrepi v večini primerov sami po sebi žal niso dovolj, da bi preprečili ponavljanje nasilnih dogodkov v določeni družini. Nizka stopnja vloženih obtožb in meritorno zaključenih kazenskih postopkov izničuje morebitne pozitivne učinke policijskih ukrepov in zmanjšuje verjetnost, da bo odvzemu prostosti oziroma pridržanju sledila kazenska sankcija. Čeprav lahko ima že policijsko pridržanje določene preventivne učinke, se predpostavlja, da je splošna in specialna prevencija lahko dosežena predvsem z meritornimi sodnimi odločitvami (Fagan 1996). Kazenskopravno, torej represivno, obravnavanje nasilja naj bi imelo dva učinka (Bavcon *et al.* 2003). Po teoriji generalne prevencije imajo pričakovane sankcije (odvzemu prostosti) bolj ali manj zastrašujoč učinek na morebitne storilce kaznivih dejanj.¹⁸⁶ Generalno preventivni učinek naj bi bil v tem, da javnost oziroma družba z moralno obsodbo dejanja in njegovega storilca vpliva na vse druge ljudi (potencialne storilce), da ne bi izvrševali kaznivih dejanj, in sicer tako, da jih z grožnjo in zastraševanjem odvrača od teh dejanj, hkrati pa utrjuje družbene vrednote. Kazensko pravo samo po sebi ne more preprečiti nasilja v družini. Njegov pomen je v tem, da lahko posredno vpliva na rešitev te problematike tako, da skozi deklaratorni učinek obsodbe postane javnost bolj občutljiva na ta pojav (Filipčič 2009). S kaznijo, ki je usmerjena na posameznika – storilca, se zasleduje specialna prevencija. S kaznijo se doseže trajna ali začasna popolna

183 Na Cipru so vsi javni uslužbenci (policisti, socialni delavci, učitelji, zdravniki, psihologi in psihiatri), ki zvedo za nasilje v družini, dolžni to prijaviti državnemu tožilcu, ki odloči o vložitvi obtožnice. Kadar se nasilje odvija ob prisotnosti otrok, je žena dolžna dati dokaze (izjavo), če ne, se lahko zoper njo sproži kazenski pregon (Hagemann-White 2006).

184 Zlasti pa strokovni delavci oziroma delavke v zdravstvu ter osebje vzgojno-varstvenih in vzgojno-izobraževalnih zavodov, in to ne glede na določbe o varovanju poklicne skrivnosti.

185 Predlog ZPND, 9. 7. 2007.

186 Tuja študija o mnenju gospodinjstev glede verjetnosti in strogosti odvzema prostosti v primerih nasilja do žene kot tudi pričakovanih stroških takšne sankcije je pokazala močno povezavo med visoko stopnjo verjetnosti, da bo napadu na ženo sledil odvzem prostosti, in nizko stopnjo nasilja. Prepričanje o strogosti sankcije je bolj kot s pravnimi posledicami povezano s pričakovanimi družbenimi posledicami odvzema prostosti, kot so neodobranje družine in prijateljev, izguba partnerja, izguba zaposlitve, negativna samopodoba. Preventivni učinki aretacije so možni samo, kadar potencialni storilec pričakuje, da bo imel odvzem prostosti negativne posledice na njihov odnos z drugimi. Tisti z močnimi socialnimi mrežami, močnimi prijateljskimi vezmi, zaposlitvijo, viri finančnih koristi in drugimi simboli konvencionalnega življenja lahko mnogo več izgubijo zaradi dramatičnega družbenega odziva na njihovo nasilje kot tisti, ki navedenega nimajo. Pri ljudeh s pomanjkljivimi socialnimi vezmi lahko takšna družbena intervencija (odvzem prostosti) povzroči bes in je zaznana kot provokacija, ki vodi celo do stopnjevanja nasilja. Predstave o odvzemu prostosti so torej močno odvisna od posameznikovih lastnosti in njegovega družbenega okolja (Williams 2005).

ali delna odstranitev oziroma izločitev posameznika iz družbe, s čimer se mu onemogoči izvrševanje kaznivih dejanj. Hkrati bi naj kazen kot neprijetna izkušnja vplivala na storilca tako, da v prihodnje „prostovoljno“ ne bo izvrševal kaznivih dejanj, ker bo ocenil, da so pričakovane koristi manjše od verjetnih negativnih posledic. Gotovost kazenske sankcije se lahko poveča tudi s spremembo določil o uvedbi kazenskega postopka. V Sloveniji je bila do leta 1999 uvedba kazenskega postopka za lažja nasilna kazniva dejanja prepuščena žrtvam (Filipčič 2009).

Kazenske sankcije lahko zmanjšajo nasilje posredno tudi s tem, ko opolnomočijo žrtve (Filipčič 2009). Tuje raziskave¹⁸⁷ kažejo, da kazenski pregon, tudi če se konča z izrekom sankcije, ni učinkovit sam po sebi, temveč le takrat, ko je dopolnjen s komplementarnimi dejanji žrtve. „*Mislím, da ga je šokiralo, ko sem šla na sodišče. Vsa stvar – da sem ga zapustila, se ločila, dobila prepoved približevanja, da sem šla v zavetišče – vse to ga je prisililo k spoznanju, da ne bom več tega prenašala. Od takrat je v redu*“ (žrtev, citirana v Hoyle, Sanders 2000: 27). Kasnejša spoznanja kriminološke znanosti so opozarjala, da je v boju zoper kriminaliteto bolj kot represija učinkovito razvijati in izvajati dejavnosti, ki odpravljajo „globlje družbene vzroke kriminalitete“ (Bavcon *et al.* 2003: 40). Na tem mestu se vrnemo k že izpostavljenemu konfliktu pričakovanih učinkov kazenskopravne represije. Nasilje v družini je tako specifično, da je v literaturi zaznati mnogo več opozoril o tem, da lahko kazenski pregon tega kaznivega dejanja povzroči več negativnih kot pozitivnih posledic, na primer novo nasilje ali povečanje intenzitete nasilja kot povračilo ali kazen zaradi nevšečnosti, ki naj bi jih povzročila žrtev s tem, ko je spregovorila o zlorabi. Druga pogosto omenjena negativna posledica kazenskega pregona je izrek kazni. Denarna kazen neposredno finančno prizadene celo družino. S plačilom denarne kazni se zmanjšajo skupna sredstva družine, kar prizadene vse njene člane. V ne tako redkih primerih, ko je zaposlena samo žrtev in nasilnež nima lastnih sredstev, bo seveda breme plačila denarne kazni ali globe padlo na žrtev, in ne na nasilneža. Tudi izrečena prostostna kazen ima lahko hude finančne posledice za člane nasilneževe družine, kadar je on glavni ali edini vir sredstev za preživljanje družine. Če je torej poglobitveni namen kazenskega pregona v preprečevanju nadaljnega nasilja in v pošiljanju sporočila o nesprejemljivosti nasilja, potem se lahko kazenski pregon v posameznem primeru izkaže ne le za neučinkovitega, temveč celo škodljivega (Hoyle, Sanders 2000).

187 Hoyle in Sanders (2000) sta opravila intervju z 21 ženskami – žrtvami nasilja v družini, ki v zadnjem času niso prijavile nobenega nasilja oziroma niso poklicale policije. Razdelila sta jih v tri skupine: 6 žensk je še vedno doživljalo fizično nasilje; 6 žensk, ki niso več doživljale fizičnega nasilja, so pa bile žrtve kontrolirajočega vedenja: nadlegovanje, verbalne zlorabe in poniževanja; in 9 žensk, ki ni več doživljalo nobene vrste nasilja. Od 6 žensk iz prve skupine je le ena končala razmerje z nasilnežem, ki se nikakor ni mogel s tem sprijazniti, medtem ko so se ostale še borile, da bi razmerje uspelo. Nobena od njih ni podpirala kazenskega pregona in ni želela končati razmerja z nasilnežem. Večina jih je kot razlog, da kljub nasilju ne kličejo (več) policije, pojasnilo, da ne vidijo smisla, da je konec koncev bolje, če zadeve uredijo same s partnerjem, in bodo policijo poklicale le, če bodo zaradi hujšega nasilja potrebovale njihovo zaščito. Po njihovem mnenju intervencija policije ni vplivala dolgoročno na nadaljnje nasilje. „Vedno je nasilen. Če bi ga dala aretirati, bi me morda kaznoval takoj zatem, vendar na splošno ostaja grdoba, če pokličem policijo ali ne.“ (žrtev, citirana v Hoyle, Sanders 2000: 26) V drugi skupini žensk sta le 2 še vedno živeli s partnerjem, medtem ko so ostale 4 izjavile, da poskušajo končati razmerje, čeprav pri tem niso povsem dosledne in velikokrat dovolijo partnerju, da jih obiskuje ali se začasno vrne. Iz izjav izhaja, da je fizično nasilje prenehalo zaradi prepovedi približevanja, ločitve in kazenskega pregona (v enem primeru), vendar nadzorujoče vedenje v odnosu, ki se ohranja, še ostaja in je vzrok za psihično nasilje. V tretji skupini je 8 žensk podpiralo uspešen kazenski postopek, 6 od njih se je ločilo od partnerja.

Stalans in Lurigio (1995a) sta opravila raziskavo o mnenju javnosti glede tega, kakšen naj bi bil odziv kazenskega pravosodja na nasilje v družini. V primerjavi z moškimi so ženske bolj naklonjene sodnim prepovedim in kazenskim obsodbam z izrečenim obveznim svetovanjem in zaporno kaznijo. Tako ženske kot moški so izrazili močno naklonjenost sodni madiaciji. Avtorja ugotavljata, da so rezultati raziskave nasprotni splošnemu prepričanju, da želijo ženske ohraniti družinsko harmonijo: večina žensk je želela, da jih sodišče zaščiti, da kaznuje in obravnava nasilneže. Ženske z otroci so dajale prednost mediaciji zaradi ohranjanja družine, ženske brez otrok pa zaradi ohranjanja njihovega statusa v družbi. Moški so manj naklonjeni sodnim varnostnim ukrepom in kazenski odgovornosti, mediaciji v primerih telesnih poškodb pa so bolj naklonjeni zaradi prepričanja, da bo mediacija bolj naklonjena njihovem položaju kot položaju partnerja. Avtorja na podlagi teh rezultatov ugotavljata, da moški iščejo kontrolo nad svojimi problemi. Na splošno se je izkazalo, da je javnost vedno manj tolerantna do nasilja v družini. Kar se tiče naklonjenosti mediaciji pa opozarjata, da so pričakovanja javnosti prevelika, in povzemata Karlo Fisher, ki je ugotovila veliko nekompatibilnosti med nasiljem in mediacijo, ker slednja temelji na predpostavki, da nasilje izvira iz konflikta med strankama, medtem ko gre pri nasilju v družini v bistvu za odnos uveljavljanja moči in nadzora. Raziskava je pokazala, da javnost več ne sprejema nasilja v družini, vendar še vedno krivi žrtve zato, ker ne zapustijo svojih nasilnih sprogov.

6.4. PRIČAKOVANJA ŽRTEV

Nasilje v družini se od ostalih kaznivih dejanj z elementi nasilja razlikuje glede nekaterih pomembnih značilnosti. Najprej je tu obstoj močnih čustvenih vezi med storilcem in žrtvijo. Med njima je ljubezen, ali pa vsaj žrtev goji (ali je doživela) takšna čustva do storilca. Drug pomemben dejavnik je ekonomska odvisnost. V primeru ločitve se žrtev sooča z nevarnostjo, da se bo njen življenjski standard pomembno znižal, morda bo celo ogroženo preživljanje nje in njenih otrok. Zato je razumljivo, da se žrtve ne obremenjujejo toliko s pravnimi sankcijami in prevencijo, kot s tem, da izkoristijo razpoložljiva pravna sredstva tako, da čimbolj zaščitijo sebe in svoje interese: varnost, ekonomska varnost, zaščita otrok, strokovna pomoč za partnerja (Fagan 1996). Ena od redkih tez, s katero se strinjajo skoraj vsi, ki se v praksi ali teoriji ukvarjajo z žrtvami nasilja v družini, je naslednja: žrtve nasilja v družini želijo, da njihov nasilnež preneha s svojim nasilnim vedenjem do njih in ostalih članov družine. Enotnost stališč preneha takoj, ko začnemo razmišljati o načinu, kako doseči, da nasilnež spremeni svoje vedenje v razmerju z žrtvijo. Že same žrtve med seboj se glede tega razlikujejo,¹⁸⁸ poleg tega imajo drugačne interese kot pravosodni organi.

188 Karla Fisher (Fischer, Rose 1995) je opravila raziskavo mnenja in izkušenj med ženskami, ki so čakale na drugo zaslišanje na sodišču v postopku pridobitve sodnega varnostnega ukrepa (*protection order*). V ZDA (Nort Carolina) žrtev najprej na sodišču po kratkem zaslišanju (brez obvestila nasilnežu) pridobi kratkotrajni ukrep, po drugem zaslišanju, o katerem je obveščen nasilnež, pa lahko pridobi dolgotrajnejši ukrep. Anketirane so bile ženske (287), ki so na sodišču čakale na drugo zaslišanje. Rezultati ankete so pokazali, da se ženske odločijo za sodni varnostni ukrep po relativno dolgem obdobju zlorabe, ki se po njihovem videnju stopnjuje tako po intenzivnosti kot pogostosti. Čeprav ne pričakujejo, da bo varnostni

Prenehanje nasilja je sicer skupen cilj obojih, vendar je pri žrtvah hkrati običajno prisotna tudi želja ohraniti intimno razmerje s partnerjem. Za ženske je razmerje s partnerjem in družinska enotnost pomembna. Temelječ na romantični ideologiji si pretepe ne ženske delijo kulturno predstavo zveze kot oaze medsebojne ljubezni in predanosti. Občasno njihov partner tudi izpolni nekatere aspekte te podobe, in s tem okrepi njihovo upanje in vero. V njihovi kulturi, ki daje poudarek razmerjem med ljudmi, odločitve ne temeljijo nujno na dejstvih in izračunih največje koristi. „So bolj kompromisi kot odločitve – strategije preživetja v zapleteni, nevarni in nepredvidljivi situaciji. To je kultura, v kateri so meje spreminjajoče in meglene“ (Ferraro, Pope 1993: 102). Kot navaja Hart (1993), je njihova želja po zasebnosti in anonimnosti v nasprotju z načelom javnosti, na katerem temelji kazenski postopek. Želja po čim prejšnjem zaključku trči ob počasno delovanje sodnega sistema. Žrtve želijo sodelovati pri odločitvah o sankcijah, česar pravosodni organi ne sprejemajo, ker naj bi ogrozilo predvidljivost postopka, tožilčevo diskrecijo in pravice obdolženca. Želja po sankcijah, ki bodo zaščitile žrtev, se pogosto ne sklada s sankcijami, katerih namen je poboljšanje (rehabilitacija) in kaznovanje storilca. Žrtvina ocena o učinkovitosti kazenskega pregona v smislu zagotavljanja svoje varnosti in koristi je zato odvisna od zapletene kombinacije različnih dejavnikov (Fagan 1996).

Motivi žrtve za prijavo nasilja v družini so različni. S prijavo nasilja žrtve ne zasledujejo (zgolj) izreka kazenskih sankcij zoper storilca, temveč so njihovi cilji širši in bolj instrumentalni, na primer pridobiti denar ali premoženje, prisiliti partnerja, da poišče strokovno pomoč, zaščititi sebe in otroke. Včasih želi s prijavo potrditi svoj status žrtve, kar bi ji dalo večjo legitimnost, če bi se kasneje ponovno pojavila kot žrtev (Šelih 1993). V raziskavi, ki sta jo Hoyle in Sanders (2000) opravila med žrtvami nasilja v družini (vse so bile ženske), je več kot polovica izjavila, da so v trenutku, ko so poklicale policijo, želele, da policija odvzame prostost njihovemu partnerju. Zgolj manjšina že takrat ni hotela, da bi policija naredila to, kar je tradicionalno njihova glavna funkcija, to je, da sprožijo kazenski postopek. Žrtve, ki pokličejo policijo, pričakujejo:

1) neposredno zaščito: želijo, da policija pomiri nasilnega partnerja in ga začasno odpelje proč. Večini ni mar, ali mu bo odvzeta prostost ali ne. Želijo, da policija razreši trenutno nasilno situacijo in da imajo na voljo nekaj časa, da si odpočijejo od nasilja. V teh primerih gre bolj za socialno kot kaznovalno vlogo policije;

2) opozorilo nasilnežu: žrtve so prepričane, da bo nasilnež spremenil vedenje, če mu bo policist povedal, da nasilje ni sprejemljivo;

ukrep spremenil nasilneževo vedenje, pa pričakujejo, da jih bo sodni sistem zaščitil pred nadaljnjim nasiljem. Skoraj vse so odgovorile, da imajo „dovolj“, 92% je reklo, da so „utrujene od zlorab“. Za večino je bil ukrep zadnja možnost, potem ko ostali načini pomoči niso bili uspešni. Polovica žensk je izrazila zaskrbljenost, ker je nasilje začelo vplivati na njihove otroke, ali se je celo razširilo nanje (15%). Implicirano sporočilo varnostnega ukrepa naj bi po mnenju žensk bilo: „lahko te zapustim, in ti me zato ne moreš prizadeti.“ Verjamejo, da bo pravni sistem stal ob njih in uveljavil to sporočilo. 98% jih je odgovorilo, da so za vedno zapustile razmerje z nasilnežem, pri čemer jih je 85% verjelo v svojo finančno sposobnost preskrbeti sebe in otroke. Svojo odločitev, da pridobijo prepoved, so označile kot dobro (91%), in izrazile občutek, da imajo več nadzora nad svojim življenjem (98%) in razmerjem (89%), kljub slabemu občutku, da bo nasilnež kršil prepoved (86%). Tak pozitiven odnos avtorica razlaga z ženskim zaupanjem v zaščito s strani kazenskega sistema in prepričanjem (95%), da se bo policija zelo hitro odzvala na morebitno kršitev prepovedi. Ni se torej pri teh ženskah zmanjšal strah pred nadaljnjim nasiljem, ampak se je povečalo pričakovanje zunanje pomoči – intervencije v primeru, da jo bodo potrebovale.

3) informacije in nasvet: več kot tri četrtine žrtev iz raziskave je ne glede na ostale želje želelo pridobiti informacije in nasvet o možnih kratko- in dolgoročnih rešitvah.

Mnoge žrtve nasilnega dogodka ne opredelijo kot zločin (kaznivo dejanje), zato ga tudi ne prijavijo (Dutton 1998). Zato je pomembno osveščanje še neodkritih žrtev o tem, da je nasilje nesprejemljivo, kaznivo dejanje, ki ga niso dolžne prenašati, in o pravnih in drugih načinih pomoči, ki so jim na razpolago v njihovem „boju“ zoper nasilje. Storilci se najbolj bojijo, da bi javnost, policija, sosedje in prijatelji izvedeli za njihov nasilni odnos do intimnega partnerja. Dokler žrtve molče trpijo in prenašajo zlorabe, je moč nasilneža nad njimi največja. Študije so pokazale, da več kot polovica žrtev nasilja nikomur ne pove o nasilju vsaj eno do dve leti. Kot razlog navajajo sram; mnenje, da je zadeva preveč zasebna, da bi se o njej govorilo; govorjenje o tem bi vodilo do povračilnega nasilja; ne vedo, da je pomoč dostopna; strah pred tem, da jih ne bi jemali resno; strah, da bi morale sodelovati v pravnih postopkih zoper svoje želje; skrb, da bi jim odvzeli otroke; izrazile so občutek ničvrednosti; pomanjkanje samozavesti in prepričanje, da si ne zaslužijo pomoči (Hoyle 2000). Večina žrtev dalj časa trpi nasilje in zlorabe, ne da bi o tem komu povedale ali nasilneža prijavile policiji. Preden so poklicale policijo, so se poslužile že vseh ostalih načinov pomoči, vključno s socialnimi službami, svetovanjem in tretmanom, in so iskale pomoč pri družini in prijateljih. Policija je običajno zadnja preostala možnost, nekakšen izhod v sili (Erez 2002). Tudi ko poiščejo zdravniško pomoč, navajajo, da so se poškodovale po nesreči.¹⁸⁹ Ob prvem stiku s kazensko pravnim sistemom težijo k minimiziranju poškodb, ki so jih utpele, občutijo sram in krivdo za svojo viktimizacijo, in so na splošno zelo zadržane do uporabe tega sistema za svojo zaščito.

Pri tem pa je interes žrtve, da se zoper storilca začne kazenski pregon in sodelovanje žrtve v kazenskem postopku pomembno z vidika učinkovitosti kazenskopravnega obravnavanja nasilja v družini. „Kazenskoopravni sistem se ne more učinkovito boriti proti zločinom, ki so hkrati zasebni in neprijavljeni“ (Dutton 1988: 125). Žrtve, ki so prepričane, da bo kazenski postopek in kazenska sankcija učinkovit in bo prekinil zlorabe in nasilje, bodo pripravljene ne le prijaviti dejanje temveč tudi aktivno sodelovati v postopku zoper nasilneža. S tem se bo povečalo število kazenskih postopkov in obsodb. Zavedanje nasilneža o tem, da bo nasilju (gotovo) sledila kazenska sankcija in da njihova žrtev ne bo „tiho“, lahko deluje odvračalno in prispeva k zmanjševanju nasilja (Filipčič 2009).

Žrtve torej ob prijavi nasilja (klicu na pomoč), ki se najpogosteje zgodi med ali neposredno po nasilnem dogodku, predvsem želijo trenutno razrešitev situacije, nekatere predvsem to, da policija odpelje nasilneža in/ali mu začasno odvzame prostost. Med tistimi, ki so ob dogodku želele odvzem prostosti, pa jih po raziskavah sodeč večina ne želi, da se njihov partner kazensko preganja in ne podpirajo uvedbe kazenskega postopka oziroma kakršnih koli nadaljnjih postopkov in sankcij. Razlogov je več. Čeprav običajno menimo, da žrtve prenehajo sodelovati s tožilstvom zato, ker so se spravile z nasilnim partnerjem, rezultati raziskav kažejo, da to ni najbolj pogost razlog za prekinitev sodelovanja v kazenskem postopku (npr. Hoyle, Sanders 2000). Ženske se ne umaknejo iz kazenskega postopka zato, ker so si premislile ali imajo pomisleke v zvezi s svojim

189 Med take stereotipne izgovore spada na primer padec po stopnicah.

razmerjem do nasilneža, temveč zato, ker so dosegle cilje, ki so jih zasledovale (Erez 2002). Pri večini žensk je glavni motiv za klic na policijo želja, da le-ta začasno ali trajno odstrani nasilneža, kar naj bi partnerja „streznilo“ (*to teach him a lesson*) oziroma razrešilo trenutno konfliktno situacijo. Nekaj žrtev iz raziskave je hotelo, da policija pomiri nasilneža, niso pa želele, da ga odpeljejo oziroma o tem niti niso razmišljale.¹⁹⁰ Med tistimi, ki so želele odvzem prostosti, jih je le manjšina izrazila željo po povračilnosti (Hoyle, Sanders 2000). Nekatere žrtve želijo aretacijo, da pokažejo partnerju, da z njimi ne sme tako ravnati, vendar ne želijo ničesar več, ga ne želijo spraviti v težave.¹⁹¹ Kadar že pridržanje povzroči željeno pozitivno spremembo partnerjevega vedenja, kazenski postopek za žrtev več ni potreben. Nekatere žrtve se odločijo, da ne bodo sodelovale v kazenskem postopku, ker je že prijava dejanja in sprožitev kazenskega postopka doseglo želene spremembe, torej prenehanje nasilja. Prepričane so, da nadaljnji postopek ni več nujen za njihovo zaščito (Hart 1993).

Včasih je razlog za nesodelovanje v kazenskem postopku strah, da kazenski pregon ne bo rešil problema (nasilje!), temveč bo povzročil še več nasilja, spet drugič v prepričanju, da je prvotno nasilje manjše zlo od nevšečnosti, ki jih povzroča kazenski postopek. Najpogostejši razlog za zavrnitev izjave ali preklic le-te, ki so ga navajale ženske, je bil strah pred povračilnimi ukrepi nasilnežev, ki so jih ustrahovali in jim grozili, na primer z odvzemom otrok (skrbništvo), požigom hiše.¹⁹² Hoyle in Sanders (2000) ugotavljata, da ženske svojih partnerjev nimajo za slabe ljudi, ki bi si zaslužili kazen, temveč so jih opisovale kot prestrašene, ranljive in čustveno nezaupljive – torej takšne, kot je večina žensk bilo samih. Druge se bojijo finančnih posledic za družino. Stroški kazenskega postopka so večji kot morebitne koristi. Mnoge žrtve ne želijo kazenskega pregona storilcev zaradi negativnih izkušenj iz preteklosti. Hoyle (2000) na primer poroča o dveh primerih, v katerih žrtvi – obe ženski, nista hoteli podati prijave oziroma izjave, ker je bil v preteklosti v obeh primerih kazenski postopek zoper nasilneža zaključen z izrekom denarne kazni (200 oziroma 100 britanskih funtov), pri čemer sta bila v obeh primerih nasilneža nezaposlena in je morala denarno kazen plačati žrtev sama. Te žrtve niso imele namena prekiniti razmerja, zato niso mogle tvegati, da bi bil njihov partner ponovno kaznovan z denarno kaznijo. Nekoliko manj pogost razlog za nesodelovanje z organi pregona je pripadnost in lojalnost do posameznih skupin, ki ne tolerirajo posegov države, na primer religiozne, etnične ali rasne skupine. Manjše število žensk nasprotuje pregonu iz političnih prepričanj, da kazensko pravosodje selektivno kaznuje moške pripadnike določenih (marginalnih) skupin (Hart 1993).

Na drugi strani so (redkejše) žrtve, ki želijo uvedbo in izvedbo kazenskega postopka zoper njihovega nasilneža in so pripravljene v njem sodelovati kot priče. Najpogostejši razlogi za takšno sodelovanje in pričakovanja žrtev so: 1) končati nasilno vedenje, 2)

190 „Želela sem, da ga policija pomiri. Nisem niti razmišljala o tem, ali želim, da ga aretirajo ali ne – želela sem samo, da bi bilo že vsega konec.“ (žrtev, citirana v Hoyle, Sanders 2000: 22)

191 „... to show him that he can't treat me like this. However I don't really want to get him into trouble. I was always worried in the past that to call the police would start the ball rolling and it would go too far ... I just want him to stop thinking he can treat me like this.“ (žrtev, citirana v Hoyle, Sanders 2000: 23-24).

192 Ni pa si težko predstavljati tudi povsem življenjskih situacij, ki ženskam preprečujejo, da bi vztrajale pri kazenskem pregonu njihovega partnerja, moža, očeta njihovih otrok, kot nazorno prikaže izjava ene od žrtev: „Njegov oče je v bolnišnici. Umira za rakom in nikoli si ne bi odpustila, če bi umrl, medtem ko je bil Danny v zaporu. Zasmilil se mi je“ (Hoyle, Sanders 2000: 25).

poslati sporočilo,¹⁹³ da je takšno vedenje kaznivo, 3) kaznovati nasilneža. Manj pogosti so razlogi v zvezi z lažjim postopkom razveze zakonske zveze ali izgovoriti si kakšne koristi v razmerju z nasilnežem (Erez, Belknap 1998). Za sodelovanje z organi pregona se večkrat odločijo žrtve, ki so utrpeli telesne poškodbe, in tiste, ki so že prekinile razmerje z nasilnežem (Dawson, Dinovitzer 2001).

6.5. UKREPI ZA ZAŠČITO ŽRTEV

Ureditev ukrepov, namenjenih zaščiti žrtev nasilja v družini, se v evropskih državah¹⁹⁴ razlikuje glede na trajanje prepovedi približevanja, obsegu vpliva žrtve na potek intervencije, medsebojnega učinkovanja policijskega, civilnega in kazenskega prava, prijavitvene dolžnosti¹⁹⁵ (Hagemann-White 2006) in drugih. V večini držav poznajo sodne varnostne ukrepe (*protection orders*), ki so dveh vrst:

- prepoved nadlegovanja (*non-molestation orders*); sodišče na podlagi zahteve¹⁹⁶ stranke prepove storilcu stik ali približevanje drugi osebi, pogosto tudi prepove približevanje določenemu kraju.
- stanovanjski ukrepi (*occupation orders*); z njim se določi, kdo od strank bo zasedal skupni dom; pogoj za izdajo tega ukrepa je nevzdržnost skupnega bivanja zaradi fizičnega in psihičnega nasilja ali groženj s takim nasiljem (Hagemann-White 2006: 15).

193 Pretepane ženske so v svojem boju proti nasilju utišane s pomočjo psiholoških učinkov zlorabe in ponotranjenega občutka nemoči, ki nastane kot posledica nasilnega razmerja. Pravni postopek je pot, ki žrtvi vrne glas (Ko 2002). „*When you go to court to get the order and you walk out with it in your hand, you feel like you have a little bit of power over your life again*“ (žrtev, citirana v ibidem: 370).

194 V Republiki Madžarski je ukrep prepovedi približevanja urejen v Kazenskem zakoniku. O njem odloča sodišče, predlaga pa ga lahko tudi oškodovanec (to pravico imajo še tožilec, zasebni tožilec, subsidiarni tožilec, zakoniti zastopnik oškodovanca, zakoniti zastopnik mladoletne osebe, ki živi v skupnem gospodinjstvu z obdolžencem) (Šteiner 2009). V več evropskih državah (na primer Avstrija, Švica, Nemčija, Španija, Poljska...) ima policija možnost, da v primeru nasilja v družini storilca odstrani iz bivališča žrtve. Namen teh ukrepov je običajno v tem, da se žrtvi zagotovi prehodna varna doba, v kateri lahko pridobi informacije o možnih pravnih in praktičnih rešitvah njene situacije in se odloči med različnimi možnostmi. Zaradi številnih težav, s katerimi se soočajo žrtve, so države sprejele mehanizme za podaljšanje tega časa. V številnih državah je policija dolžna v primerih, ko izda tak ukrep, o nasilju v družini obvestiti ustrezno svetovalno službo (pri nas CSD). Študije v Avstriji in Nemčiji so pokazale, da mnoge žrtve menijo, da je ukrep koristen v dveh smereh: 1., da jim omogoči ločitev od nasilnega partnerja in 2., da pokaže nasilnežu, da takšno vedenje ni sprejemljivo in ga ne bodo tolerirale. Celotne nekatere ženske, ki so sprva nasprotovale ukrepu, so kasneje izjavile, da se jim je zdel ukrep koristen. Vendar so študije tudi pokazale, da je policija manj pripravljena izdati tak ukrep, ko je k isti družini poklicana drugič (Hagemann-White 2006).

195 Na Irskem je zdravniška komisija pristojna, da vloži na sodišču zahtevo za izdajo varnostnega ukrepa, kadar bi to lahko storila žrtev, pa zaradi strahu ali travme tega ne stori. Pri tem soglasje žrtve ni potrebno, čeprav se mora zdravstvena komisija z njo obvezno posvetovati (Hagemann-White 2006).

196 Izdaja takšnega ukrepa na zahtevo stranke ni avtomatska. Na Švedskem je pozitivno rešenih le polovica zahtev; v Avstriji je uspeh večji pri žrtvah, ki jih zastopajo svetovalne službe ali odvetniki; v Nemčiji je večina postopkov zaključenih s poravnavo ali žrtvinim umikom zahteve, razen v deželah, kjer je razvito dobro med-institucionalno sodelovanje in imajo žrtve veliko podporo svetovalnih služb (Hagemann-White 2006).

V Sloveniji lahko policisti od leta 2003¹⁹⁷ v primeru nasilja v družini¹⁹⁸ nasilnežu odredijo prepoved približevanja določenemu kraju ali osebi. Gre za policijsko varnostno pooblastilo iz 39. a člena Zakona o policiji. Namen ukrepa je omogočiti žrtvi „oddih“ (Šteiner 2009: 2) od nasilja in pridobitev potrebnih informacij in pomoči socialnih služb za dolgoročno rešitev problema nasilja. Namesto da se žrtvi, ki že tako trpi posledice fizične in psihične zlorabe, naloži dodatne težave v zvezi s selitvijo v zavetišče oziroma varno hišo (skrb za nov dom, novo okolje, skrb za varnost otrok, menjava šole in podobno), se začasno iz družine odstrani nasilneža. Za odreditev ukrepa mora biti podan utemeljen sum, da je določena oseba storila kaznivo dejanje ali prekršek z elementi nasilja¹⁹⁹ in morajo obstajati razlogi za sum, da bo nasilnež ogrozil življenje, osebno varnost ali svobodo druge osebe, s katero je ali je bil v bližnjem razmerju.²⁰⁰ Te okoliščine ugotavljajo policisti zlasti na podlagi dotedanjega grdega ravnanja kršitelja, iz okoliščin, ki jih policisti neposredno zaznajo ob prihodu na kraj dogodka, zbranih obvestil od žrtev ali prič, podatkov centra za socialno delo in podobno. Ob obstoju obeh zakonskih pogojev sme policist takoj na kraju ustno odrediti prepoved približevanja²⁰¹ žrtvi,²⁰² kraju ali območju, kjer žrtev stanuje, dela, se izobražuje, je v varstvu ali se vsakodnevno giblje. Prepoved, ki jo policist odredi za 48 ur, vsebuje tudi prepoved nadlegovanja po komunikacijskih sredstvih. Neupoštevanje prepovedi pomeni prekršek, za katerega je predpisana globa 400 evrov.

Policist nato izda pisno odredbo, ki jo po uradni dolžnosti pošlje v presojo preiskovalnemu sodniku. Ta lahko odredbo potrdi in podaljša do 10 dni, spremeni ali razveljavi. Žrtev v tem postopku ne more vplivati niti na izrek policijskega ukrepa niti na odločitev preiskovalnega sodnika, lahko pa po preteku 10 dnevnega ukrepa predlaga podaljšanje ukrepa do 60 dni, če obstajajo utemeljeni razlogi za sum, da bo nasilnež nadaljeval z ogrožanjem varnosti. Predlogu mora predložiti dokaze o utemeljenih razlogih za sum, na primer nespoštovanje izrečenega ukrepa ali nadlegovanja po komunikacijskih sredstvih. Žrtev ima poleg tega tudi pravico zahtevati od centra²⁰³ za

197 Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o policiji (ZPol-B), Ur. l. 79/2003.

198 Od leta 2006 (Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o policiji (ZPol-F), Ur. l. 78/2006) lahko policisti tak ukrep izrečejo ne le za prekrške, temveč tudi za kazniva dejanja z elementi nasilja. Kadar pride do hujšega nasilja, ki izpolnjuje znake kaznivega dejanja, zaradi katerih se lahko odredi pripor, pride v poštev tudi ukrep po Zakonu o kazenskem postopku. Leta 2005 je policija izdala 180 takšnih ukrepov, leta 2008 pa že 553. (Nekoliko drugačni podatki so navedeni v Predlogu ZPND: leta 2005 naj bi policija izrekla 152 takšnih ukrepov, leta 2006 pa 281, pri čemer je trend naraščanja v obeh virih podoben.) Ta porast lahko pripišemo povečani občutljivosti policistov na problem nasilja v družini in večji pripravljenosti žrtev, da nasilje prijavijo policiji, ker verjamejo, da jih bo policija razumela in pomagala (Filipčič 2009), delno pa tudi dejstvu, da se lahko ukrep od leta 2006 izreče tudi za kazniva dejanja.

199 To so prekrški iz 4. točke 6. člena Zakona o prekrških zoper javni red in mir.

200 Oseba v bližnjem razmerju (v smislu 224. člena Kazenskega zakonika) zakonec, zunajzakonski partner, partner iz registrirane istospolne partnerske skupnosti, krvni sorodnik v ravni vrsti (stari starši, starši, otroci, vnuki, pravnuki), krvni sorodnik v stranski vrsti do vštetelega tretjega kolena (brat/sestra, nečak(inja), stric/teta), sorodniki po svaštvo do vštetelega drugega kolena (tast/tašča, zet/snaha, očim/mačeha, pastorek/pastorka), posvojitelj, posvojenec, rejnik, rejnec ali druga oseba, s katero živi kršitelj v skupnem gospodinjstvu.

201 Razdaljo prepovedi določi policist v razponu od najmanj 50 do največ 200 metrov, pri čemer upošteva, da je potrebno žrtvi zagotoviti varnost, kršitelju pa omogočiti nemoteno opravljanje vsakodnevnih opravil.

202 Zakon uporablja kazenskopravni termin oškodovanec.

203 Policija mora o izrečenem ukrepu takoj po telefonu obvestiti krajevno pristojni Center za socialno delo (izven časa uradnih ur pa Center, ki izvaja interventno službo za območje krajevno pristojnega centra), ki mora žrtev seznaniti z organizacijami, ki so ji na voljo za materialno in nematerialno pomoč. Če je nasilnež

socialno delo, da ji omogočiti stik z organizacijami, ki so ji na voljo za materialno in nematerialno pomoč. Kadar se policija ob intervenciji zaradi dejanja, ki predstavlja prekršek ali kaznivo dejanje, ne odloči za izrek prepovedi približevanja, lahko žrtev sama sodišču predlaga, da izda takšen ukrep v nepravdnem postopku (Filipčič 2007). Sodišče nasilnežu prepove vstop v stanovanje žrtve, zadrževanje v bližini njenega stanovanja, približevanje žrtvi in navezovanje stikov z njo. Civilnopravni zaščitni ukrepi,²⁰⁴ ki vsebujejo različne prepovedi, zapovedi in navodila, so za razliko od kazenskopравnih sankcij izdani na zahtevo žrtve in so začasni. Izdani so v postopku, kjer veljajo nižji dokazni standardi kot v kazenskem postopku in se osredotočajo na žrtev in njeno potrebo po zaščiti in materialni pomoči (ne pa na dejanja in kaznovanje storilca) (Fagan 1996).

V Zakonu o kazenskem postopku (ZKP)²⁰⁵ so bili z zakonodajno spremembo leta 1999²⁰⁶ uvedeni nekateri ukrepi kot alternativa priporu. Med njimi je zanimiv ukrep prepovedi približevanja določenemu kraju ali osebi, urejen v 195. a členu ZKP. Ukrep ni zamišljen kot samostojen ukrep za zagotavljanje varnosti žrtev nasilja v družini (Filipčič 2004), na kar kaže dejstvo, da se lahko izreče le, če obstaja utemeljen sum, da je določena oseba storila kaznivo dejanje, in če obstaja nevarnost, da bo obdolženec uničil sledove kaznivega dejanja, vplival na priče, udeležence ali prikrivalce ali da bo ponovil kaznivo dejanje, dokončal poskušeno kaznivo dejanje ali storil kaznivo dejanje, s katerim grozi, moč odvrniti s prepovedjo približevanja obdolženca določenemu kraju ali osebi. Iz dometa tega ukrepa izpadejo torej vsa tista kazniva dejanja, za katera je predpisana kazen do dveh let in tista, ki se preganjajo na predlog oškodovanca (posilstvo in spolno nasilje v partnerski skupnosti, lahka telesna poškodba).

Z vidika žrtev nasilja v družini je neprimerna določba tretjega odstavka 195. a člena ZKP, ki daje sodišču pooblastilo, da kaznuje z denarno kaznijo varovano osebo, ki namerno krši razdaljo – oddaljenost, ki jo mora spoštovati obdolženec. Da takšen način discipliniranja žrtev ni primeren, dokazujejo tuje izkušnje. V nekaterih državah ZDA, kjer ima kršitev civilnopravnih zaščitnih sodnih ukrepov (*civil protection orders*) kazenskopравne posledice, so tožilci pripravljani vložiti obtožbo tudi zoper žrtev, ki pomaga ali omogoči storilcu, da krši prepoved. Policija, tožilstvo in sodišče menijo, da grožnja s takimi sankcijami žrtvi, ki je ambivalentna do svojega odnosa z nasilnežem, nudi motivacijo za prekinitev stikov. Nekateri ameriški sodniki so z zaporno ali denarno kaznijo kaznovali žrtve, ki so bile pobudnice za kontakt z nasilnežem, medtem ko je veljal zaščitni ukrep. Zaenkrat pritožbena sodišča niso sledila takim stališčem z obrazložitvijo, da kaznovanje žrtve ni primerno, saj so zaščitni ukrepi namenjeni zaščiti

mladoleten, žrtve pa so njegovi starši, morajo policisti pristojni CSD obvestiti nemudoma ob izreku prepovedi približevanja.

204 Strokovna pomoč žrtvi nasilja v družini vključuje izgradnjo in vcepljanje prepričanja, da je sposobna skrbeti sama zase brez partnerja in vero v to, da ima moč spremeniti njun odnos. Intervencija državnih - pravnih institucij pomeni prekinitev vzorca dominacije in nadzora s tem, ko neposredno rekonstruira razmerje med žrtvijo in nasilnežem. Poleg tega, da odrejajo nasilnežu, da se vzdrži nasilnih dejanja, vsebujejo civilni preprečevalni ukrepi (*restraining orders*) posebna navodila glede stikov, obiskov in lastninske pravice. Ta navodila dajejo žrtvi priložnost, da ponovno pridobi moč znotraj razmerja, zlasti skozi sodnikovo avtorizacijo. Na žrtvino moč vpliva tudi večja odzivnost policije v primerih, ko je izdan takšen ukrep (Ko 2002). Kršitev ukrepa ne pomeni več le dejanja proti žrtvi, temveč dejanje proti avtoriteti sodišča, torej proti državi.

205 Ur. l. RS, 63/1994.

206 Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o kazenskem postopku (ZKP-A), Ur. l. RS, 72/1998.

in ne kaznovanju žrtve (Sack 2004). Tudi v Sloveniji se pojavljajo pozivi k sankcioniranju žrtev, ki storilcu omogočijo (pomagajo, ga celo prepričajo), da krši prepoved približevanja. Gradišnik (2008: 11) na primer meni, da bi se na tak način zmanjšale možnosti zlorab, ko žrtev najprej kršitelja „vzame“ nazaj, nato pa obvesti policijo o kršitvi odredbe. Takšna razmišljanja so rezultat nerazumevanja in nepoznavanja celotne kompleksnosti problema. V takih primerih se jasno pokaže, da je odziv države na nasilje v družini neustrezen in da represivne politike same po sebi ne morejo rešiti problema nasilja v družini (Ben-Ishai 2009). Čeprav je tak pristop v ZDA povečal število obsodb za nasilje v družini, pa učinek na preprečevanje nasilja ni z ničemer izkazan. Spregleda, da je cilj v ustavitvi nasilja in ne v izvrševanju retribucije (Sack 2004).

6.6. VPLIV ŽRTVE NA PROCESNE ODLOČITVE

V slovenskem kazenskem postopku lahko žrtev v določenih primerih od državnega tožilca „prevzame“ kazenski pregon kot subsidiarni tožilec (oškodovanec kot tožilec), ali pa mu vloga tožilca pripade po sili zakona (zasebni tožilec v primerih kaznivih dejanj, ki se preganjajo na zasebno tožbo). Za nekatere delikte zakon določa, da se sicer preganjajo po uradni dolžnosti (državni tožilec), vendar je za uvedbo in nadaljevanje postopka potreben predlog oškodovanca (predlagalni delikti). V največ postopkih pred slovenskimi sodišči pa žrtev na noben od opisanih načinov ne sodeluje pri odločanju o kazenskem pregonu. V teh primerih žrtev ni stranka kazenskega postopka in ima mnogo manj procesnih pravic in upravičenj. Ob uresničevanju svojih procesnih upravičenj žrtev izoblikuje svojo voljo, ki jo bolj ali manj izrecno sporoča procesnim subjektom in lahko na ta način (ne)posredno vpliva na njihove odločitve. Avtonomija žrtev se torej ne izraža nujno le v možnosti odločanja, ampak tudi v upoštevanju njihovih interesov pri odločanju v postopku. Če žrtev izrazi svojo željo, in se ta želja upošteva pri sprejemanju procesnih ali vsebinskih odločitev, žrtvina volja *de facto* vpliva na potek in izid kazenskega postopka.

Med pomembnejša upravičenja oškodovanca sodi pravica do navzočnosti pri procesnih dejanjih in na glavni obravnavi (tudi kadar je javnost izključena). Kadar javnost na glavni obravnavi ni izključena, ima seveda (tako kot vsakdo) tudi oškodovanec pravico do navzočnosti, pri čemer ima to prednost, da mora biti na obravnavo posebej vabljen. Navzočnost oškodovanca na glavni obravnavi ni pomembna le zaradi zaslišanja, ki je lahko v veliko pomoč pri ugotavljanju dejanskega stanja, temveč tudi zato, ker ima pravico predlagati, da se priskrbijo in izvedejo novi dokazi. Oškodovanec sme poleg tega zastavljati vprašanja obdolžencu, pričam in izvedencem, dajati pripombe in pojasnila, pregledovati spise in dokazne predmete. Pravice žrtve v zvezi z njihovim vplivom na odločitve posameznih procesnih subjektov lahko razdelimo v dve podskupini: pravica biti slišan in pravica do pritožbe (Rachman 2008). Pravica biti slišan je mehanizem posredovanja informacij in vedenj, po drugi strani pa pomembno orodje, s katerim lahko žrtev doseže, da procesni subjekt upošteva (tudi) njene interese. Pravica do pritožbe daje žrtvi možnost zahtevati presojo (pravilnosti, zakonitosti, utemeljenosti) določene procesne ali vsebinske odločitve. Ta pravica oškodovanca je v slovenskem kazenskem

postopku zelo omejena. Poleg omenjenih je pomembna tudi oškodovančeva pravica do informacij, ki predvsem služi omejevanju sekundarne viktimizacije in spodbujanju žrtve k sodelovanju v kazenskem postopku. Žrtve na splošno do določene mere neformalno sodelujejo v kazenskem postopku s tem, ko tožilstvu posredujejo informacije v zvezi z dogodkom ali storilcem. Vendar se zelo redko dogodi, da bi bile vprašane o tem, kaj želijo glede nadaljevanja kazenskega postopka. Še več, pogosto niti niso obveščene o poteku in izidu postopka (Davis *et al.* 1984). V zadnjem času se pojavlja vse več projektov²⁰⁷ in poskusov, da bi izboljšali sodelovanje žrtve s kazenskim pravosodjem.

Po drugi strani obstaja več razlogov, zakaj v praksi žrtev tudi neformalno ni vključena v proces odločanja. Ameriške raziskave kažejo, da imajo tožilci politične, pravne in administrativne skrbi, zaradi katerih nekatere primere zagovarjajo bolj zavzeto kot druge. Tožilci in sodniki želijo hitre in predvidljive postopke, posebej v primeru lažjih in pogostih kaznivih dejanj. Z žrtvami se ne posvetujejo tudi zato, ker le-te težko razumejo, da tožilci ne zastopajo njih in da ne delujejo nujno v skladu z njihovimi interesi (Davis *et al.* 1984). Na splošno delujejo organi pregona prvenstveno v interesu družbe in njene varnosti, vendar mora tožilec varovati tudi interese žrtve (Ferguson 2009). V slovenskem kazenskem postopku je poleg težav, s katerimi se soočajo tožilci drugje, pomembna ovira v tem pogledu tudi organizacija tožilstev. V isti kazenski zadevi pride na vsak narok za obravnavo drug tožilec, ki ne spremlja postopka od začetka, zato ne more biti podrobneje seznanjen s problematiko konkretne družine, ne razume celotne situacije v posamezni družini (Filipčič 2004) in ne more na različne procesne situacije vedno ustrezno reagirati.

6.6.1. Žrtev kot priča

Biti priča je žrtvina najpomembnejša vloga v kazenskem postopku. Če je pri tem žrtev obravnavana s spoštovanjem in dostojanstveno, je lahko ta oblika vključenosti v kazenski postopek povsem dovolj za zaščito njenih interesov in avtonomije. Odstop od kazenskega pregona, kadar sistem žrtvi daje takšno možnost, in nepripravljenost sodelovati v kazenskem postopku kot priča, sta verjetno največja problema, s katerima se srečujejo vsi kazenskopravni sistemi, in sicer na področju vseh oblik nasilja zoper intimne partnerje in druge člane družine. Da obstaja močna povezava med sodelovanjem žrtve in izidom kazenskega postopka, so pokazale tuje raziskave. Avtorji ugotavljajo, da tožilstvo v sistemih s prevladujočim oportunistnim načelom redko nadaljuje postopek, kadar žrtev umakne prijavo, čeprav bi v skladu s postopkovnimi pravili lahko vztrajalo

207 Eden takšnih poskusov je bil projekt v New Yorku - *The Victim Involvement Project* (VIP) v 80. letih prejšnjega stoletja. Na sodiščih so organizirani zagovorniki (*advocates*) žrtev, katerih naloga je, da pomagajo žrtvi: jo vprašajo, kakšen izid postopka želi in žrtvin odgovor posredujejo pravosodnim organom; žrtve obveščajo o datumih sodnih narokov in se trudijo, da sodno osebje ne kliče žrtev na sodišče brez potrebe; pomagajo žrtvi pri orientaciji v sodni stavbi; pomagajo sestaviti vlogo za vrnitev zaseženega premoženja in podobno. Bolj kot tožilci, ki so prisotnost in „vmešavanje“ zagovornikov žrtev čutili kot ogrožanje njihove avtoritete, so bili s sodelovanjem zagovornikov žrtev zadovoljni sodniki, saj se je izkazalo, da so zagovorniki zelo dobro seznanjeni s posamezno zadevo in so lahko sodišču posredovali koristne informacije. Nad zagovorniki žrtev tudi niso navdušeni zagovorniki obdolžencev, saj je bilo zaradi njih več žrtev prisotnih in pripravljenih sodelovati z obtožbo (namesto umakniti prijavo) in s tem, ko so omejevali dostop obrambe do žrtev (in možnosti za pritisk na njih) (Davis *et al.* 1984).

pri pregonu (Hagemann-White 2006) – v slovenskem postopku ima takšen učinek odločitev žrtve, da ne bo pričala zoper storilca. V vseh primerih nasilja je za obsodbo ključnega pomena obstoj nepristranskih prič. Pri nasilju v družini je zaradi zasebne narave tega kaznivega dejanja zelo redko na razpolago takšna priča.

V 60% primerov (študija na podlagi podatkov Družinskega sodišča v Manitobi v Kanadi), v katerih ni bila vložena obtožnica, je bil razlog za takšno odločitev tožilstva nesodelovanje priče, ki je zavrnila pričanje, umaknila svojo izjavo ali se ni udeležila sodne obravnave. Rezultati druge študije (Arizona) pa kažejo, da so drugi dejavniki prav tako pogost razlog za ustavitev postopka (nevložitev ali umik obtožbe) kot nesodelovanje žrtve (Dawson, Dinovitzer 2001). Za uspešen pregon nasilnežev je sodelovanje in pričanje žrtve edini in nujen pogoj predvsem v tistih okoljih, kjer so organi odkrivanja in pregona soočeni s pomanjkanjem finančnih in tehničnih sredstev, potrebnih za iskanje drugih dokazov (Ferguson 2009) (npr. priče iz soseščine in širše družine, forenzični in ostali materialni dokazi ter podobno). Na Švedskem, na primer, prideta na kraj dogodka dve policijski vozili, od katerih je eno namenjeno fotodokumentaciji dogodka. Žrtev je odpeljana v ustrezno zdravstveno ustanovo. Vse fotografije in zdravniški izvidi so pomemben dokaz v kazenskem postopku.²⁰⁸ Tožilski pristop vztrajanja pri pregonu običajno spremlja obtožba, temelječa na materialnih dokazih in pričanju tretjih oseb.²⁰⁹ Preiskovalci na kraju dejanja zberejo fotografije žrtvinih poškodb in poškodovanih predmetov, oblačil, pohištva (podobno kot pri preiskovanju umora),²¹⁰ žrtev je napotena na zdravniški pregled – vsi izvidi so dokaz. Analiza podatkov iz sodnih spisov kanadskega Specializiranega sodišča za nasilje v družini v Torontu je pokazala, da kljub politiki, ki zavezuje tožilce k vztrajanju pri kazenskem pregonu brez žrtvinega sodelovanja in nadaljevanju postopka na podlagi drugih dokazov, prav (ne)sodelovanje²¹¹ žrtve še vedno igra najpomembnejšo vlogo pri odločanju o kazenskem pregonu. V primerih, kjer so žrtve sodelovale, so tožilci sedemkrat pogosteje nadaljevali kazenski pregon. Ti podatki že upoštevajo morebitni vpliv ostalih okoliščin na strani obdolženca, razmerje med žrtvijo in storilcem, dokaze in prisotnost prič. Rezultati so še posebej zanimivi glede na to, da izhajajo iz analize spisov sodišča, ki je bilo ustanovljeno prav z namenom, da se zmanjša odvisnost postopka od volje žrtev (Dawson, Dinovitzer 2001). V Sloveniji je pričanje žrtve in morebitnih članov družine (ki so pogosto mladoletni) najpogosteje edini dokaz. Zato ostaja žrtvina vloga in njena pripravljenost pričati zoper nasilneža še vedno ključna za (z vidika tožilstva) uspešen zaključek kazenskega postopka.

Druga težava v zvezi s položajem žrtve nasilja v družini kot priče v kazenskem postopku izhaja iz konflikta med naravo tega dejanja in splošnim dojemanjem kaznivega dejanja kot (enkratnega) dogodka. Kadar kazensko pravo kaznivo dejanje pojmuje kot

208 Ženska dobi pooblaščenca, ki skrbi za njene pravice in ji v času postopka pomaga (Nussdorfer 2007).

209 Ker tretje osebe običajno niso neposredno navzoče pri nasilnem dogodku, se v ZDA, kjer velja načelna prepoved uporabe t.i. *hear-say* dokazov, zato srečujejo z dodatnimi težavami. Podrobneje o izjemah od te prepovedi pri nasilju v družini glej Fulkerson, Patterson 2006.

210 Pri umoru preiskovalci vedo, da žrtev ne bo pričala, pri nasilju v družini to predpostavljajo in zato ravnajo enako (Fulkerson, Patterson 2006).

211 Najpomembnejša dejavnika, ki sta vplivala na sodelovanje žrtve, sta obstoj videoposnetka žrtvinega pričanja in srečanje žrtve z delavci, ki ji nudijo strokovno pomoč (Dawson, Dinovitzer 2001).

dejanje, torej dogodek, ki se izraža v vidni obliki, takrat nefizične manifestacije moči in nadvlade, ki pomembno označujejo nasilno razmerje, enostavno niso zajete v inkriminaciji kaznivega dejanja nasilja v družini (Tuerkheimer 2004). Tudi kadar je v opisu dejanja pod obtožbo zajeta serija nasilnih dogodkov, pravo spregleda obdobje med posamičnimi dogodki, s čimer zanemarja kontekst, v katerem se dogodki zgodijo. Tuerkheimer navaja, da je pri nasilju v družini takšna dekontekstualizacija kritična, saj narava razmerja med žrtvijo in storilcem predstavlja teren, na katerem storilec gradi in izvaja svojo nadvlado nad žrtvijo. Takšno zanemarjanje konteksta ima pomembne posledice v dokaznem postopku. Znaki kaznivega dejanja, določeni v zakonu, definirajo obseg dokazovanja, saj se v postopku dokazuje le obstoj tistega, kar je v zakonu predpisano kot znak kaznivega dejanja. Vse ostalo je za kazenski postopek nepomembno in ni predmet obravnavanja, niti dokazovanja. Tukaj nastanejo dokazni problemi. Če za obstoj kaznivega dejanja ni pomembna narava odnosa med žrtvijo in storilcem, nasilnežev odnos nadvlade in premoči nad žrtvijo za kazensko pravo ni pomemben in kazniv²¹² (Tuerkheimer 2004). V postopku odkrivanja kaznivega dejanja in obtoževanja procesne subjekte zanimajo le dejstva, povezana s posameznim dogodkom, ki je opisan v obtožnici in vsebuje vse znake kaznivega dejanja. Tudi če žrtev v svoji izpovedbi želi opisati svoje razmerje z nasilnežem, na primer prepoved stikov z družino, socialno izolacijo, prepoved izhodov iz stanovanja in podobno, je zelo verjetno, da bo pri izpovedbi prekinjena s strani pravosodnih organov z razlago, da to ni stvar tega postopka, ker ni predmet obtožbe, ali celo, da to ni kaznivo dejanje (torej je dovoljeno) (Tuerkheimer 2004). Morda bo žrtev v izpovedbi omenila še kakšen nasilen dogodek, ki bo vseboval vse znake kaznivega dejanja in bo tožilec pripravljen (in upravičen) razširiti obtožbo. Tukaj spet nastopi težava, ker se žrtev najpogosteje (z življenjskega vidika povsem razumljivo) ne spomni niti približnega datuma in ure, ko naj bi se dogodek zgodil nekje v zadnjih šestih letih, običajno pa tudi ne natančnega poteka dogodka.

Še več, teh dogodkov je lahko več, žrtev pa seveda ne more povedati, kdaj so se zgodili, niti vsakega posebej dovolj natančno opisati, da bi tožilec lahko sestavil opis dejanja, ki se (vsaj tradicionalno) zahteva za obtožbo (in obsodbo). Glede na dalj časa trajajoče nasilje žrtve v svojih zgodbah dogodka opisujejo zamegljeno, posplošeno in jih zgolj povzemajo. Tako sili kazenski postopek žrtev v to, da priča na način, ki ne zveni prepričljivo, ker se ne sklada z njeno predstavo o tem, kaj se ji je (z)godilo. Iztrgana iz konteksta njena pripoved ni podobna resničnosti ali vsaj ne celotni resničnosti. Zato je procesnim subjektom pogosto težko razumeti motiv za nasilje, ki se očita obdolžencu.²¹³ Iztrgan iz konteksta je lahko določen dogodek razumljen tudi kot posledica žrtvine provokacije, ali pa to, da ni mogoče najti in razumeti motiva, vzbudi dvome o tem, da se

212 Jim in Molly sta se poročila manj kot leto po tem, ko sta se spoznala. Že v prvem letu zakona je Jim začel posiljevati in pretepati Molly. Ves čas njunega razmerja je bila Molly povsem podrejena Jimovi dominaciji, ki je predstavljala trajno ozadje za stopnjevano fizično nasilje. Molly ni smela sama zapustiti doma, prepovedal ji je govoriti s sosedi in pisati družini. Zagrozil ji je, da bo poskrbel, da nikoli ne bo uspela oditi z otrokom, če bi ga želela zapustiti. Po letih zlorab intervenira pravosodje. Ko je Jim videl, da je Molly govorila s sosedo, jo je fizično napadel in večkrat udaril v obraz, tako da je utrpela modrice, otekline in bolečine. Sosed je poklical policijo, ki je prišla in opazila relativno blage poškodbe na Mollyjinem obrazu. Jimu so odvzeli prostost in ga obtožili zaradi lažjega telesnega napada (žrtev, citirana v Tuerkheimer 2005: 976-977), pri nas verjetno grdo ravnanje ali ogrožanje varnosti.

213 V prej opisanem primeru (Tuerkheimer 2005) naj bi Jim pretepel svojo ženo, ko jo je videl govoriti s sosedo. Brez poznavanja ozadja tega dogodka oziroma narave njunega odnosa, bi ostalo vprašanje, zakaj je to naredil, neodgovorjeno.

je dogodek sploh zgodil. Tuerkheimer navaja, da nasilneževa želja po moči in prevladi nad žrtvijo ni predmet obravnavanja v kazenskem postopku, zato je v okviru ugotavljanja dejanskega stanja nemogoče prepoznati motiv očitane dejanja. Zaradi dekontekstualizacije dogodka pod obtožbo iz dejanskega stanja izpade tudi celoten obseg trpljenja in škode, ki jo je pretrpela žrtev, kar vpliva na presojo teže kaznivega dejanja in odmero kazenske sankcije. Če bi bilo pod obtožbo celotno razmerje med žrtvijo in storilcem, vse zlorabe, ki so se zgodile, bi bilo dejanje opredeljeno huje in tudi izrečena hujša sankcija.

V Sloveniji bo delno morda to situacijo rešila nova inkriminacija nasilja v družini iz 191. člena KZ-1. Ker je zakonski znak tega kaznivega dejanja med drugim tudi spravljanje žrtve v podrejen položaj, se zdi upravičeno pričakovati, da bodo opisi v obtožnicah vsebovali ne le opis posameznih nasilnih dogodkov, temveč tudi (ali predvsem) njihov vpliv na porazdelitev moči med člani družine. Na podrejanje žrtev lahko poleg samih nasilnih dogodkov kažejo tudi druge značilnosti in okoliščine življenja določene družine. Če bo predmet obtožbe opisan na takšen način, bodo tudi v dokaznem postopku odpadli zgoraj navedeni dokazni problemi, s tem pa se bo nujno izboljšal položaj priče. V zvezi s tem je potrebno omeniti še eno spremembo zakonske ureditve, ki je v veliki meri olajšala položaj žrtve - priče na eni in dokazovanje v kazenskem postopku na drugi strani. To je institut t. i. privilegirane priče. Dovolj je, da priča enkrat priča, kasneje se njena izpovedba prebere, če je bila opozorjena na to možnost (drugi odstavek 236. člena ZKP) in če storilec ne zahteva neposrednega soočenja zaslišanja (drugi odstavek 340. člena ZKP). S tem se zmanjša verjetnost pritiska s strani nasilneža, da bi se žrtev ne pojavila na sodišču, ne pričala ali bi umaknila svojo izjavo, hkrati pa se zagotovi nadaljevanje kazenskega postopka tudi, če žrtev, ki je običajno osrednja in edina priča, v kasnejši fazi postopka odkloni pričanje.

6.6.2. Odločanje o sankciji

Na višino sankcij, izrečenih v primerih nasilja v družini, vpliva pravni kontekst, v katerem poteka postopek. Norme, ki obstajajo znotraj lokalne pravne kulture, kakršno je na primer prepričanje tožilcev o tem, ali bo žrtev opustila obtožbo, in paternalistični predsodki o nasilju v družini, vplivajo na verjetnost, da bo v primeru diskrecijske pravice določeno formalno dejanje izvršeno (Fagan 1996). Obstoj odnosa med storilcem in žrtvijo, še posebej obstoj intimnega razmerja med njima, je bil vedno dejavnik, ki je tako ali drugače vplival na potek in izid kazenskega postopka. Prepričanje, da kazensko pravo teži k temu, da kazniva dejanja, storjena med osebama, ki sta v kakšnem medsebojnem razmerju (sorodstvo, partnerstvo), vpliva na milejše obravnavanje dejanja in storilca, je postalo del splošnega kriminološkega in sociološkega znanja (Dawson 2006). Avtorica navaja, da je stopnja intimnosti med žrtvijo in storilcem tradicionalno ključni element pri napovedovanju izida kazenskega postopka v primerih kaznivih dejanj z elementi nasilja. Zdi se ji, da obstaja med sociologi in v javnosti ustaljeno prepričanje, da storilci, ki so nasilni do svojih bližnjih, niso tako zelo preračunljivi, hladnokrvni, nevarni in kazensko odgovorni kriminalci kot tisti, ki izvajajo nasilje nad neznanci.

Priporočilo Sveta Evrope št. R (85) 11 o položaju žrtve znotraj kazenskega prava in postopka navaja, da bi morali biti sodišču znani vsi podatki v zvezi s poškodbami in škodo, ki jih je utrpela žrtev, in bi jih sodišče naj upoštevalo pri odločanju o sankciji. V skladu s tem imajo v nekaterih pravnih sistemih²¹⁴ žrtve določenih, običajno težjih kaznivih dejanj pravico, da sodniku (ali poroti) predložijo pisno ali ustno izjavo (t. i. *impact statement*) o tem, kakšne posledice jim je povzročilo kaznivo dejanje.²¹⁵ V večini sistemov je takšno izjavo možno dati po ugotovitvi krivde in pred izrekom sankcije. Pomen izjav, ki so relativno nov institut, je v tem, da nudijo sodišču informacijo o razsežnostih, naravi in višini škode, ki jo je kaznivo dejanje povzročilo, kar je ena od okoliščin, pomembnih pri odmeri kazni. Ker žrtev najboljše ve, kakšna škoda ji je nastala, je njena izjava najcenejši in najhitrejši način ugotavljanja podatkov, na katerih temelji ocena o višini škode, povzročene s kaznivim dejanjem. Kritiki opozarjajo na težave glede verodostojnosti podatkov, ki jih nudi žrtev, saj lahko le-ta prireja podatke, namerno ali zaradi čustveno pogojenega precenjevanja. Čustvene zgodbe žrtev in njihovega trpljenja lahko povzročijo sentimentalni odziv sodnika, še posebej porote. Ta čustveni vpliv je nekoliko manjši pri pisnih izjavah. Ponekod dobi sodišče poleg tega še podatke o škodi iz drugih virov (Rachman 2008).

Naklonjenost k prizanesljivejšemu obravnavanju in milejšemu kaznovanju nasilja med partnerji izvira iz predsodkov in predpostavk, ki ni nujno, da so povsem resnične. Velja, da so nasilna dejanja proti partnerju običajno storjena kot posledica močnih čustev, zaradi česar veljajo takšni storilci za manj kazensko odgovorne, manj „krive“. Predpostavlja se tudi, da obstaja pri nasilju med partnerjema vedno tudi določena stopnja odgovornosti žrtve, kar prav tako znižuje stopnjo krivde obdolženca. Žrtev naj bi bila celo sama odgovorna za svojo viktimizacijo, ker kljub očitni nevarnosti ostaja v intimnem razmerju. Ob tem se predpostavlja, da se je žrtev glede na predhodna nasilna dejanja partnerja morala zavedati rizika in je v morebitno viktimizacijo na nek način celo pristala s tem, ko je ostala v razmerju (Dawson 2006).

Ker so sodbe sodišč v Sloveniji glede odločbe o kazni po večini zelo skopo obrazložene, je mogoče le ugibati o tem, kako žrtev vpliva na izbiro in odmero kazenske sankcije. Iz manjšega števila sodb izrecno izhaja, da je na odmero kazni vplivala tudi starost, spol in prizadetost žrtve. To pa še ne pomeni, da okoliščine, tako ali drugače povezane z žrtvijo, niso vplivale na odmero kazni tudi v ostalih primerih, še posebej kadar gre za t. i. osebna kazniva dejanja.

6.6.3. Postopki odvratanja od kazenskega pregona

Za kaznivo dejanje nasilja v družini po prvem odstavku 191. člena KZ-1 je predpisana kazen do petih let zapor, zato v teh primerih državni tožilec načeloma ne bo mogel uporabiti institutov odvratanja od kazenskega postopka (poravnavanje, odložen

214 Ta pravica žrtve obstaja ali je začasno obstajala v nekaterih državah, med njimi ZDA, Avstralija, Kanada, Anglija in Wales, Škotska, Nizozemska, Izrael (Rachman 2008).

215 Rezultati raziskav o njegovi učinkovitosti so različni. Medtem ko nekateri poročajo o negativni posledici, da daje takšna vrsta sodelovanja žrtvam lažno upanje, da bodo lahko vplivale na odločitev (kar se potem ne zgodi), pa večina rezultatov kaže, da so informacije, ki jih sodišče pridobi na takšen način, koristne in omogočajo pravičnejšo odločitev (Handbook 1999).

pregon, odstop od pregona). Ti pridejo v poštev le, kadar gre za nasilje med bivšima partnerja, torej za dejanje po tretjem odstavku 191. člena KZ-1, za katerega je predpisana kazen do treh let zapor. Takšna zakonska ureditev vsaj glede odloženega pregona in odstopa od pregona ni povsem primerna. Ni jasno, ali je zakonodajalec te primere namerno izpustil iz kroga tožilčeve diskrecije, ali pa je ob tem, ko je želel poudariti resnost in težo teh kaznivih dejanj, spregledal to posledico.

Državni tožilec sme odložiti kazenski pregon za dejanja,²¹⁶ za katera je predpisana denarna kazen ali zapor do treh let,²¹⁷ če s tem **soglašja oškodovanec**²¹⁸ in je osumljenec pripravljen ravnati po navodilih državnega tožilca in izpolniti določene naloge,²¹⁹ s katerimi se zmanjšujejo ali odpravijo škodljive posledice kaznivega dejanja (prvi odstavek 162. člena ZKP). Ta institut bi sam po sebi prišel v poštev tudi pri nasilju v družini, če spregledamo predpisano mejo kazni in spomnimo, da žrtve velikokrat niso zainteresirane za to, da se zoper storilca izpelje kazenski postopek in izreče kazenska sankcija. Vendar ima institut, kot je trenutno uzakonjen, poleg predpisane kazni še pomembno pomanjkljivost, zaradi katere pri nasilju v družini ni uporaben. Naloge, ki jih lahko določi državni tožilec, se namreč ne zdijo najbolj primerne za reševanje problematike nasilja v družini. Odprava ali poravnava škode, plačilo določenega prispevka v korist javne ustanove ali v dobrodelne namene ali v sklad za povračilo škode žrtvam kaznivih dejanj, oprava kakšnega splošno koristnega dela, poravnava preživninske obveznosti so morda primerne naloge le za tiste primere nasilja, kjer nasilnež in žrtev (več) ne živita skupaj. Pri ostalih odprava škode ali plačilo prispevka tako ali drugače finančno prizadene člane storilčeve družine, povrnitev škode pa je nesmiselna glede na to, da imajo partnerji (običajno) skupna sredstva. Že leta 2004 je bil zakonodajalcu predlagan nov ukrep, s katerim bi se poskušalo vplivati na nasilneža in spremeniti njegov nasilni vzorec vedenja,²²⁰ na primer zdravljenje v ustreznem

216 Po Splošnem navodilu za enotno uporabo določb 162. člena ZKP (Ur. l. RS, št. 128/2004, v nadaljevanju Splošno navodilo), ki ga je izdal generalni državni tožilec leta 2004, so za odložen pregon posebej primerne ovadbe zoper mladoletnike, ki so prvič v postopku ali če je že v teku pripravljani postopek, pa bi se zaradi nove ovadbe nesorazmerno podaljšal; ovadbe za premoženjske delikte, kjer so oškodovanci pravne osebe: zlasti tatvine (v trgovinah, na bencinskih servisih), neplačevanje preživnine, kazniva dejanja zoper delovna razmerja in socialno varnost in kazniva dejanja, kjer oškodovanca ni ali je neznan; ovadbe, v katerih je **interes oškodovanca, da dobi čimprej povrnjeno škodo** ali plačano preživnino, **pomembnejši od potrebe po izvedbi kazenskega postopka in kaznovanju**.

217 Če je ovadba podana zoper mladoletnika, se sme odložiti kazenski pregon za vsa kazniva dejanja, za katera je predpisana kazen do petih let zapor (drugi odstavek 162. člena ZKP).

218 Če se katera od strank ne odzove na vabilo ali oškodovanec ne da pisnega soglasja, se šteje, da niso podani pogoji za postopek odloženega pregona. V vabilu, ki ga državni tožilec pošlje oškodovancu, mora biti navedeno, da je v postopku za odložitve kazenskega pregona, ki pomeni obliko izvensodnega odločanja o kazenski ovadbi, vabljen kot oškodovanec, kdo je osumljenec in kakšno kaznivo dejanje mu je očitano; da je nujno potrebna njegova navzočnost za uspešno izvedbo postopka, glede na to, da lahko državni tožilec odloži kazenski pregon le z oškodovančevim soglasjem; da bo po razgovoru lahko predlagal nalogo, ki jo bo državni tožilec naložil osumljencu in da bo izpolnitev te naloge pogojevala zavrženje kazenske ovadbe. V vabilu lahko državni tožilec oškodovanca pouči, da mu lahko posreduje tudi pisno soglasje za odložitve kazenskega pregona s predlogom, na podlagi katerega bo na naroku po vsebini opredelil nalogo, ki jo bo določil osumljencu. Če je oškodovanec pravna oseba, je ta pouk obvezen (8. člen Splošnega navodila).

219 Soglasje oškodovanca je pogoj le za izvedbo postopka o odloženem pregonu, ne pa tudi za določitev konkretne naloge; opravičilo oškodovancu (zlasti mladoletnih storilcev) je mogoče upoštevati kot odpravo moralne škode (4. člen Splošnega navodila).

220 Filipčič (2004) navaja, da izkušnje iz tujine kažejo, da so strokovno vodeni programi za nasilneže lahko zelo učinkoviti, saj uspešno spreminjajo vedenje posameznika. Z uvedbo takšnega ukrepa bi v

zdravstvenem domu ali obiskovati ustrezno posvetovalnico (Filipčič 2004), vendar do sedaj zakon še ni bil spremenjen v tej smeri.

Državni tožilec ni dolžan začeti kazenskega pregona oziroma lahko v postopku pred sodiščem prve stopnje²²¹ do konca glavne obravnave od njega odstopi (51. člen ZKP), če je v kazenskem zakonu določeno, da se sme ali mora storilcu odpustiti kazen, državni tožilec pa glede na konkretne okoliščine primera oceni, da sama obsodba, brez kazenske sankcije, ni potrebna; ali če je za kaznivo dejanje predpisana denarna kazen ali zapor do enega leta, obdolženec pa je zaradi dejanskega kesanja preprečil škodljive posledice ali poravnal vso škodo in državni tožilec oceni, da glede na konkretne okoliščine primera kazenska sankcija ne bi bila upravičena (163. člen ZKP). Za nasilje v družini bo tudi ta institut redko prišel v poštev, saj je v praksi verjetno malo primerov, kjer bi storilec „zaradi dejanskega kesanja preprečil posledice ali poravnal vso škodo,“ nastalo žrtvi oziroma žrtvam njegovega nasilnega vedenja. Glede na trenutno družbeno politično klimo v zvezi z nasiljem v družini pa bo tožilec tudi težko obrazložil, zakaj obsodba nasilneža in kazenska sankcija v nekem konkretnem primeru ne bi bila upravičena.

Postopek zaradi kaznivih dejanje, za katera je predpisana denarna kazen ali zapor do treh let, sme tožilec odstopiti v poravnavanje (prvi odstavek 161.a člen ZKP). Zaradi posebnih okoliščin je dopustno poravnavanje tudi za kazniva dejanja, naštetá v drugem odstavku 161.a člena ZKP, med drugim zaradi hude telesne poškodbe (123/I KZ-1), posebno hude telesne poškodbe, če je storilec storil dejanje na mah, ker ga je oškodovanec brez njegove krivde z napadom ali hudimi žalitvami močno razdražil (124/IV KZ-1) in zaradi poškodovanja tuje stvari (220/II KZ-1). Z vidika nasilja v družini oziroma natančneje nasilja mladoletnikov nad starši in starimi starši je pomembna še določba, da lahko v primeru, da je dejanje storil mladoletnik, tožilec zadevo odstopi v poravnavanje za vsa kazniva dejanja, za katera je predpisana kazen zapora do petih let (drugi odstavek 161.a člen ZKP). Sicer pa poravnavanje (mediacija) kot način razreševanja sporov niti ne ustreza dinamiki družinskega nasilja. Temelji namreč na razreševanju konfliktov s pomočjo pogajanj in iskanjem kompromisov med enakopravnimi strankami. Nasilje v družini pa ne izhaja iz konflikta med „enakimi,“ temveč iz želje in potrebe po prevladi enega partnerja nad drugim. Spor, ki je pogosto napačno označen kot vzrok nasilja, je pravzaprav namerno sprožena situacija s strani nasilneža kot izgovor za zlorabo (Hoctor 1997). Izpustitev kaznivega dejanja po 191. členu KZ-1 iz dometa instituta poravnavanja je zato morda povsem upravičena odločitev zakonodajalca.

Restorativna pravičnost

Restorativna pravičnost je bila načelo kazenskega prava skozi vso zgodovino. Svoje temelje ima v antičnih arabskih, grških in romanskih civilizacijah. Normanska prevlada v Evropi ob koncu starega veka je pomenila premik od teh načel in preoblikovanje zločina iz zla, storjenega proti sočloveku, v zlo, storjeno proti kralju. Z začetkom 13. stoletja so evropski grofje začeli centralizirati kazensko pravosodje in s tem lokalnim skupnostim in cerkvi odvzeli možnost reševanja konfliktov po načelu restorativne pravičnosti. Vladarji

ospredje kazenskopravnega obravnavanja prišlo prizadevanje za dolgoročneje reševanje zadeve, kar bi vplivalo na večjo učinkovitost kaznovalne politike.

²²¹ Primeri, v katerih lahko državni tožilec odstopi od pregona tudi v postopku pred sodiščem druge stopnje, so v zakonu posebej navedeni.

so z javnim mučenjem in kaznovanjem poskušali odvrnati ljudstvo od zločinov, vendar je bil učinek nasproten – za današnje standarde zelo visoka stopnja kriminalitete. K postopnemu zmanjševanju kriminalitete v času med Napoleonovo vladavino in drugo svetovno vojno je pripomoglo uvajanje socialne države in ustanavljanje profesionalne policije (Ferguson 2009).

Temelj postopka je v okviru te ideje²²² ugotavljanje oškodovanosti, vzrokov zanj in možnih načinov odprave škode. Bistveni so dialog in pogajanja ter vzpodbujanje vzajemnosti. Stranke niso zastopane, temveč v postopku nastopajo neposredno. Žrtev ima v teh postopkih osrednjo vlogo. Spor razrešita stranki sami ob morebitni pomoči tretjega, način rešitve pa je povrnitev škode in sprava strank (Bošnjak 2006). Težava ni v ideji restorativne pravičnosti, temveč v njeni aplikaciji v praksi. Medtem ko restorativna pravičnost zajema različne modele²²³ in pristope, je vsem skupen poudarek na sodelovanju žrtve in skupnosti, na odpuščanju, na spravi.²²⁴ Neposredno sodelovanje v procesu žrtvi omogoča pripoznanje pomembnosti dogodka, ki se ji je zgodil in ji daje nadzor nad izidom (Ferguson 2009). Razlogi, zakaj se žrtve odločijo sodelovati v mediaciji so: a) morebiti pomagati storilcu, b) slišati, zakaj je storil dejanje, c) sporočiti storilcu kakšen vpliv je imelo dejanje na žrtev, d) prepričati se, da se storilec ne bo vrnil in ponovil dejanja (izsledki raziskave Coates, Burns in Umbreit, povzeto v Ferguson 2009: 39).

Sprejetje načel restorativne pravičnosti v kazenskopравни sistem med drugim ovira počasno spreminjanje pravnih sistemov. Poleg tega je potrebno upoštevati načela ustavnosti, poštenega postopka, zakonitosti, enakopravnosti in enakosti, domnevo nedolžnosti in pravico do zasebnosti. Ferguson (2009) navaja, da se kljub hitremu večanju števila modelov restorativne pravičnosti, le-ti zaradi močnega nasprotovanja gibanj za zaščito žrtv in zapletenosti problematike zelo omejeno uporabljajo pri obravnavanju nasilja v družini. Uporaba restorativne pravičnosti po mnenju avtorja ne izvzema nasilja v družini iz pristojnosti kazenskega pravosodja. Njena uporaba skupaj s kazenskopravni sistemom lahko bolje služi tako žrtvam kot skupnosti. Šele pred kratkim se je pojavila omejena pripravljenost vključevanja načel restorativne pravičnosti v obravnavanje problema nasilja v družini. Takšna ideja sama po sebi ne nasprotuje naravi nasilja med intimnimi partnerji in bi lahko bila tudi v teh primerih učinkovita, če bi jo bilo mogoče dosledno izpeljati (Ferguson 2009). Kljub temu mnogi opozarjajo, da restorativna pravičnost ni najbolj primerna, ko gre za nasilje v družini.

Uporaba načel restorativne pravičnosti pri obravnavanju nasilja v družini je glede na ostala kazniva dejanja posebej zapletena iz več razlogov, ki izhajajo iz osnovne problematike medsebojnega usklajevanja interesov žrtve, storilca, skupnosti in države. Za družine, v katerih prihaja do nasilja, je značilna neenakomerna razdelitev moči med žrtvijo in storilcem, zato je veliko lažje ustrahovati žrtve samo in osebe, ki so ji blizu.

222 „Restorativna pravičnost je družbeno gibanje, ki izrablja cinizem glede nesposobnosti državnih institucij pri reševanju problemov kot je kriminaliteta. Zahteva, da politiki dokažejo, kako sredstva, porabljena za gradnjo zaporov, dejansko preprečujejo kriminal“ (Ferguson 2009: 27).

223 „Restorativna pravičnost ni poseben program ali vrsta programov; je način razmišljanja o odzivih na problem kriminala, skupek vrednot, ki vodijo odločitve o politiki, programih in praksi“ (Kay Pranis, citiran v Ferguson 2009: 28).

224 Več o restorativni pravičnosti v Bošnjak 1999.

Posledično se te osebe niso pripravljene udeleževati družinskih konferenc. Težave z udeležbo ostalih članov pa nastajajo tudi zaradi izolacije žrtve iz njenega kroga družine in prijateljev, kar je prav tako značilnost nasilnega razmerja (Ferguson 2009). Razmerje med žrtvijo in storilcem je pri nasilju v družini bistveno drugačno kot razmerje med žrtvami in storilci drugih kaznivih dejanj, poleg tega se pričakuje, da se bo razmerje nadaljevalo tudi po končanem postopku. Soočenje iz oči v oči med storilcem in žrtvijo, kar je bistvo restorativnega modela, ustvarja priložnost za ponovno viktimizacijo, malo pa je verjetnosti, da bo storilec v tem procesu prevzel svoj del odgovornosti. Žrtev zlorabe čuti strah pred svojim viktimizatorjem ali je psihično nesposobna za soočanje z njim. Velika je verjetnost, da se bo odnos premoči, ki vlada v razmerju, vzpostavil tudi na konferenci (Sherman 1996). Nasilneži pogosto uporabljajo verbalno nasilje, psihološki pritiski so lahko zunanjim opazovalcem tudi prikriti. Če se žrtve soočijo z nasilnežem, se lahko le-ta odzove maščevalno s kasnejšim nasiljem. Mnogim nasilnežem je zelo pomembno, da prikrijejo naravo svojega odnosa z žrtvijo, zato lahko krivijo žrtev za seznanjenje družine in prijateljev s težavami, ki se tičejo samo njunega razmerja (Sack 2004). Poleg navedenega je potrebno spomniti, da se storilec in žrtev po konferenci vrmeta v skupno bivališče, kjer se lahko „soočenje“ med njima nadaljuje – seveda brez pristnosti tretjih.

6.7. DRUGE PROCESNE PRAVICE

6.7.1. Pravica do informacij

Pomembna pravica žrtev v kazenskem postopku je pravica do informacij o stanju in poteku kazenskega postopka²²⁵ (pomemben vidik te pravice je pravica do prisotnosti na glavni obravnavi, katere javnost je izključena). Pri pravici do informacij ne gre za nove informacije v zvezi s kaznivim dejanjem in ugotavljanjem dejanskega stanja, temveč za informacije o procesnih dejanjih in odločitvah posameznih subjektov kazenskega postopka. Element te pravice je tudi dolžnost preiskovalnega sodnika in predsednika senata, da oškodovanca v kazenskem postopku seznanita s pravicami, ki jih ima v postopku (59/IV ZKP).

Že omenjeno Priporočilo Sveta Evrope št. R (85) 11 o položaju žrtve znotraj kazenskega prava in postopka določa, da bi morala biti žrtev med drugim obveščena o času in kraju zaslišanj v zvezi z dejanjem, s katerim je bila oškodovana, o pravici in možnostih zahtevati odškodnino v kazenskem postopku, o pravni pomoči in o tem, kako lahko izve za izid postopka. Informiranje žrtve o možnih pravnih poteh ter deklariranje pravic, ki jih ima žrtev v sodnem postopku, je eden od načinov spodbujanja sodelovanja žrtev v kazenskem postopku. Dobra informiranost o delovanju sistema kazenskega pravosodja, o vlogi in položaju žrtve v kazenskem postopku, o verjetnih in možnih izidih postopka idr. so ključna podlaga za sprejemanje (dobrih) odločitev. Dobrih pomeni takšnih, ki se skladajo z žrtvinimi kratko- in dolgoročnimi interesi. Nekatere žrtve se ne odločijo za sodelovanje v kazenskem postopku ravno zato, ker ne vedo, kaj pravzaprav

225 To pravico priznavajo žrtvi med drugim ZDA, Anglija in Wales, Izrael (Rachman 2008).

lahko pričakujejo. Večja informiranost žrtev se lahko doseže z vročanjem ustrezno obrazloženih odločitev, tem pa bi na zahtevo žrtve lahko sledila telefonska in osebna srečanja, na katerih bi žrtve lahko postavile vprašanja za razjasnitev nejasnosti glede postopka, možnosti, odločitev in svojih pravic. Slednje bi seveda zahtevalo dodatne vire sredstev (tako finančnih kot personalnih, znanja, izkušenj...).

Avtorji, ki ne zaupajo sistemu, v katerem bi imele žrtve velik vpliv na odločitve, ker imajo tudi obdolženci svoje pravice, ki bi jih žrtvine pravice ogrožale (Cavadino in Dignan, povzeto v Sanders 2002), poudarjajo pomen in pozitivne učinke ustrezne informiranosti žrtve. Avtorji trdijo, da pravica žrtve, da izrazi svoje prepričanje o upravičenosti višje kazni, ne zagotavlja toliko več avtonomije žrtvi in ne zmanjšuje sekundarne viktimizacije tako močno, da bi s tem lahko upravičili oženje pravic obdolženca. Po drugi strani pa večja informiranost žrtve o poteku in izidu kazenskega postopka zmanjšuje občutek sekundarne viktimizacije, hkrati pa ne vpliva na zmanjševanje obdolženčevih pravic ali na poslabšanje njegovega položaja. Kolikor kazenski model, ki temelji na restorativni pravičnosti, omogoča sodelovanje žrtve pri ne-kaznovalni rešitvi zadeve, se tako sekundarna viktimizacija kot povračilnost omejitata, s tem pa se poveča svoboda tako žrtve kot storilca (Sanders 2002). Pasivna udeležba žrtve v obliki obveščanja o poteku in odločitvah v kazenskem postopku sporoča žrtvi, da je pravosodje ni pozabilo, izraža spoštovanje in priznavanje njenega položaja ter njenega interesa v določenem sodnem postopku. Hkrati s tem, ko je žrtev le naslovnik informacij, nima pa moči in pristojnosti sprejemanja odločitev, v kazensko pravni sistem ni uvedena nepravilna novost, ki bi pomenila kratenje ali omejevanje človekovih pravic (Handbook 1999).

6.7.2. Pravica do pritožbe

Pomembna pravica žrtev kaznivih dejanj nasploh, veliko manj pa žrtev nasilja v družini, je pravica zahtevati presojo pravilnosti odločitev tožilca (npr. vložitev obtožnice, preiskava, odvracanje od kazenskega pregona) in sodišča (procesne odločitve, meritorna odločitev, odločba o stroških postopka, premoženjskopravni zahtevki). Priporočilo Sveta ministrov št. Rec(2000)19 o vlogi državnih tožilcev v kazenskopravnem sistemu priporoča, da bi morale vse zainteresirane osebe, še posebej pa žrtve, imeti možnost izpodbijati odločitev tožilstva, da ne bo uvedlo kazenskega pregona. Ta možnost naj bi bila zagotovljena preko drugostopenjskega sodnega preizkusa odločitve ali pa preko možnosti zasebnega pregona. V Sloveniji je ta pravica žrtve urejena tako, da ima oškodovanec možnost sam zahtevati uvedbo kazenskega postopka kot subsidiarni tožilec,²²⁶ če se državni tožilec odloči, da ne bi vložil obtožbe in zavrže kazensko ovadbo. Ne gre torej za zahtevo oškodovanca, da drug organ (na primer sodišče) preizkusi tožilčevo odločitev, ki je lahko povsem pravilna in zakonita. Gre za pravico

226 V Nemčiji lahko oškodovanec zahteva nadzor nad tožilčevo odločitvijo najprej pri njegovem nadrejenem, če to ne da ustreznih rezultatov, se lahko obrne na sodišče. Če sodišče v Franciji po pritožbi žrtve odloči, da je primer primere za sodni postopek, je državni tožilec dolžan prevzeti pregon. Pravica žrtve do pritožbe zoper odločitev tožilca, da ne bo zahteval kazenskega pregona, je v Mehiki zapisana v ustavi. V Izraelu ima žrtev pravico do pritožbe zoper odločitev, da primer ne bo preiskovan ali preganjan (Handbook 1999).

oškodovanca, da sam prevzame pregon v primerih, ko ne obstaja zadosten interes države za kazenski pregon. Državni tožilec zavrže ovadbo, če je podana nesorazmernost med majhnim pomenom dejanja ter posledicami, ki bi jih povzročil kazenski pregon. Majhen pomen dejanja je v tem, da je njegova nevarnost neznatna zaradi narave ali teže dejanja ali zaradi tega, ker so škodljive posledice neznatne ali jih ni ali zaradi drugih okoliščin, v katerih je bilo dejanje storjeno in zaradi nizke stopnje storilčeve krivde ali zaradi njegovih osebnih okoliščin. O zavrženju ovadbe obvesti državni tožilec v osmih dneh oškodovanca (prvi odstavek 161. člena ZKP).

Pravica oškodovanca do pritožbe zoper sodbo je odvisna od tega, ali nastopa kot zasebni oziroma subsidiarni tožilec ali kot oškodovanec. Kadar oškodovanec v postopku ne nastopa kot upravičeni tožilec, se lahko pritoži zoper sodbo sodišča prve stopnje le glede odločbe o stroških kazenskega postopka. V pritožbenem postopku oškodovanec ne sodeluje, vabiti ga je potrebno le, kadar se pred sodiščem druge stopnje opravi obravnava – 380/II ZKP. Oškodovanec, ki ne želi, da se zoper storilca uvede kazenski postopek, nima pritožbe ali drugega pravnega sredstva, s kateri bi izpodbijal tožilčevo odločitev, da bo zahteval uvedbo kazenskega postopka. Glede na specifičnost nasilja v družini so s takšno ureditvijo prizadete prav žrtve tega nasilja, saj mnogokrat uvedba kazenskega postopka ni v skladu z njihovimi potrebami in interesi.

6.7.3. Premoženjskopravni zahtevki

Med pomembnejše pravice žrtev v kazenskem postopku na splošno spada pravica zahtevati povrnitev škode, ki je nastala s kaznivim dejanjem – priglasitev t. i. premoženjskopravnega zahtevka, o katerem odloča kazensko sodišče po pravilih civilnega prava v t. i. adhezijskem postopku. V primerih nasilja v družini je ta pravica manj pomembna, saj se lahko z njo uveljavlja povrnitev škode,²²⁷ kar pri nasilju v družini običajno ni smiselno. Seveda lahko pride v teh primerih tudi do materialne in nematerialne škode, na primer zaradi poškodovanja ali uničenja stvari, ki so žrtvi posebno ljube (npr. avto, motor, klavir, oprema za fitness, domači ljubljencek), zaradi česar bi žrtvi načeloma pripadala odškodnina za pretrpljene fizične in psihične bolečine. Vendar je vprašanje, kakšen²²⁸ je interes žrtve za uveljavljanje pravice do odškodnine, še zlasti kadar gre za skupno premoženje partnerjev in kadar si partnerja, ki ostajata v razmerju, sredstva delita. Pravica oškodovanca do uveljavljanja premoženjskopravnega zahtevka se zdi smiselna le v primerih, ko pride do nasilja na primer med bivšimi partnerji, starši – otroci (če ne živijo v skupnem gospodinjstvu) in podobno. Do uveljavljanja odškodnine bi bila verjetno zainteresirana tudi tista žrtev, ki je prekinila razmerje z nasilnežem, pri čemer pa se vprašanje odškodnine lahko rešuje tudi v okviru delitve premoženja znotraj civilnega razveznega postopka.

227 Oškodovanec lahko zahteva povrnitev škode, vrnitev stari ali razveljavitev določenega pravnega posla.

228 Zanimiva bi bila raziskava o številu postopkov zaradi nasilja v družini, v katerih žrtev uveljavlja premoženjskopravni zahtevki.

6.7.4. Pravica do (pravne) pomoči – preprečevanje sekundarne viktimizacije

Med kazenskim postopkom žrtve pogosto doživljajo hude stiske, zaradi česar so nevladne organizacije, znanstveni teoretiki in praktiki že dalj časa opozarjali na potrebo po uvedbi pooblaščenca žrtvi. Njegova naloga bi bila, da „bi s pravnimi nasveti, pojasnjevanjem pomena posameznih procesnih dejanj in s skrbjo za osebno integriteto žrtve v kazenskem postopku bistveno zmanjšal stiske žrtev in jim pomagal pri reševanju pravnih vprašanj, s katerimi se žrtve pogosto srečujejo“ (Filipčič 2004: VI). Tudi Priporočilo Sveta ministrov št. R (83) 7 priporoča ustanovitev učinkovitega sistema pravne pomoči za žrtve, tako da se jim omogoči dostop do pravosodja v vseh situacijah.

Nekateri feministično usmerjeni avtorji zagovarjajo, da žrtve niso pripravljene prijaviti nasilja policiji zaradi neustreznega odnosa policije do nasilja v družini, pri čemer ta pričakovani neustrezen odnos ne vpliva na prijavo le v primerih hudega in dalj časa trajajočega nasilja, ki postane nevzdržno (Hoyle 2000). „V razumevanju razmerij med pravosodjem in žrtvami (največkrat med policijo in oškodovanci) gre marsikje (posebno pri premoženjskih zadevah, ki izhajajo večinoma iz neosebnih razmerij med storilci in žrtvami) za zapletene sestavine, ki včasih povzročijo tudi nesodelovanje z organi odkrivanja, pregona in sojenja. **Polijska neučinkovitost je pogosto razlog** za tehtne pomisleke, **ali sploh naznaniti kaznivo dejanje ali ne**. Toda če nadzorstvo za koga domneva, da mu bo pomagal – to domneva za žrtve kaznivih dejanj. Te so lahko gmotno, moralno ali kako drugače spodbujene za sodelovanje z nadzorstvom in za sporočanje podatkov, ki jih potrebuje za svoje delovanje“ (Pečar 1979: 194 – poudarki originalni).

Zagovorniki pretepenih žensk opozarjajo na neustreznost politike obveznega odvzema prostosti, ne zgolj zaradi vprašljive učinkovitosti take politike v smislu prevencije, temveč predvsem zaradi zaskrbljenosti o vplivu takšnega načina obravnavanja nasilja v družini na varnost in avtonomijo pretepenih žensk. Čeprav je povod za tako politiko prišel s strani tega gibanja, pa mnogi znotraj gibanja opozarjajo, da so ženske zaradi te politike sekundarno viktimizirane. Žrtve so izgubile možnost odločati o tem, ali želijo, da je zoper njihovega nasilneža uveden kazenski postopek, s čimer so izpostavljenе večji nevarnosti. Kritiki so prepričani, da lahko žrtve najbolje ocenijo nevarnost, ki jim preti s strani nasilnežev, zato je lahko njihova odločitev, da ne podprejo obtožbe, motivirana s prepričanjem, da bo obtožba povečala nasilje zoper njih. Žrtve spoznajo, da nimajo moči vplivati na dogodke, potem ko se vpleteta policija in tožilstvo. Zato se redkeje odločajo za klic na pomoč, s tem pa ima politika obvezne aretacije nasprotno učinke od tistih, zaradi katerih je bila sprejeta. Še več, trdijo, da so se s tem žrtve razorožile. Nekateri tak odnos do žrtve primerjajo celo z odnosom med žrtvijo in nasilnežem (Sack 2004).

Državni paternalizem do žrtev nasilja v družini v kazenskem pravu mora biti omejen. Boj zoper nasilje v družini bo učinkovitejši, če bodo lahko žrtve (s pomočjo države) okrepile svoj položaj v razmerju do partnerjev (Filipčič 2009). Kazenskopравни sistem, ki marginalizira žrtve in njihove želje po pravičnosti, potrjuje storilčevo percepcijo žrtve. Značilnost nasilnih kaznivih dejanj je, da storilci svojo žrtev razvrednotijo. Zaželen cilj kazenskega sistema je zato sprememba takšne predstave o žrtvi, torej rehabilitacija, kjer storilec spozna in sprejme odgovornost za trpljenje, ki ga je prizadel drugemu in

prepozna človeškost svoje žrtve. Namesto tega obstaja nevarnost, da veljavni kazenski sistem krepí nevidnost in nebogljenost žrtve in s tem potrjuje storilčevo zaničljivo mnenje o njej (Eisenstat 2005). Fattah (1997) zastavlja vprašanje,²²⁹ ali lahko predpisovanje strokovne obravnave žrtvi doseže neželene učinke s tem, ko daje žrtvi vedeti, da se ne more sama pozdraviti, da bo za okrevanje potrebovala strokovno in dolgotrajno pomoč.

Sekundarno viktimizacijo lahko povzroča tudi breme odločanja o teku postopka, ki se naloži žrtvi. Za mnoge žrtve je žaljivo, če se jih vpraša za mnenje in želje, nato pa se letih ne upošteva pri odločanju (Sanders 2002). Sekundarne viktimizacije, ki jo doživlja žrtev zaradi kazenskega postopka, ne „povzročajo“ le organi pregona in sodišče, temveč pogosto tudi obdolženci in njihovi zagovorniki. Niso redki primeri, v katerih je glavni cilj obrambe dokazati, da žrtev ni verodostojna priča in da je (delno) sama odgovorna za problematične družinske razmere.²³⁰ Obravnavanje žrtve s spoštovanjem in dostojanstvom ima za žrtev mnoge pozitivne učinke. Zagotovi ji, da družba obsoja nasilje in si prizadeva uveljaviti pravičnost. To je ključnega pomena za žrtvino okrevanje. Hkrati pa ustrezen odnos do žrtev prispeva k temu, da so žrtve bolj pripravljene sodelovati s kazenskim pravosodjem, kar koristi širšim družbenim ciljem. Predvsem je pomembno zasnovati kazenski postopek tako, da se v čim večji možni meri zmanjša sekundarna viktimizacija. Eden od načinov za doseg tega cilja so programi podpore žrtvam. Ti naj bi zajemali vsaj naslednje (Handbook 1999):

- čustvena podpora: osebna podpora med zaslišanji, intervjuji, pričanjem in sojenjem
- neposredna pomoč: koordinirano načrtovanje žrtvinih prisotnosti na sodišču (zaslišanja, pogovori, sočenja) z namenom, da se zmanjša število obiskov na sodišču, nudenje prevoza ali vsaj povračilo stroškov zanj, zagotavljanje možnosti parkiranja, pomoč pri odškodnini, pomoč pri uveljavljanju procesnih pravic z pravočasnim zagotavljanjem popolne informiranosti o možnostih, nudenje prostora za čakanje, ločeno od obdolženca in prič obrambe
- informiranje: o pravicah žrtve, dolžnostih in odgovornosti posameznih pravosodnih subjektov, o poteku postopka in posameznih procesnih odločitvah, vključno s predlogi in zahtevki obrambe in tožilstva, o tem, kaj se od žrtve pričakuje v posameznih fazah sodnega postopka.

Po ZPND si lahko žrtev nasilja izbere osebo, ki jo spremlja v vseh postopkih, povezanih z nasiljem. Zadostuje, da žrtev pred pričetkom postopka ali v postopku izjavi, da jo določena oseba spremlja in da želi, da je v postopku prisotna. Spremljevalec pomaga žrtvi pri zaščiti njene integritete v postopkih pred organi in organizacijami, pomaga ji pri iskanju rešitev in ji nudi psihično oporo (7. člen ZPND). Neposreden odraz te določbe v kazenskem postopku je določba četrtega odstavka 65. člena ZKP, po kateri je lahko v predkazenskem in kazenskem postopku ob mladoletnem oškodovancu in oškodovancu, ki je žrtev nasilja, navzoča oseba, ki ji le-ta zaupa. Žrtev nasilja ima poleg tega pravico do zagovornika, ki v skladu s posebnimi predpisi štiti žrtvine koristi v postopkih in aktivnostih, ki jo zadevajo (8. člen). Ta določba žal v praksi ni zaživelá, saj predpisov, na katere se citirani člen sklicuje, še ni. Namen te določbe pa je v zmanjševanju negativnih učinkov, ki jih ima na žrtev sodelovanje v kazenskem postopku,

229 O katerem predlaga, da se opravijo nadaljnje raziskave.

230 Med drugim je na to težavo pokazala analiza kazenskih postopkov zaradi kaznivega dejanja nasilništva, ki so tekli pred Okrajnim sodiščem v Ljubljani (Filipič 2004).

torej omejevanje sekundarne viktimizacije. Pomoč in podpora pa bi zaželeno vključevali tudi povračilo stroškov zaradi izgube časa (zaradi pričanja), organiziranje možnosti otroškega varstva, pouk o primernem stilu oblačenja in podobno. Nekatere žrtve bodo brez večjih težav same poskrbele za to, da bodo dobile pripadajočo jim odškodnino, da bo njihov glas slišen na sodišču, da se bodo z delodajalcem dogovorile glede odsotnosti z dela zaradi navzočnosti na sodišču in bodo same našle sodno dvorano v veliki sodni stavbi. Mnoge druge žrtve pa vse to zaznavajo kot neskončen „boj s sistemom“ ter se naveličajo in utrudijo premagovati posamezne ovire na poti do tega, da se jih obravnava s spoštovanjem in dostojanstvom. Za vse te žrtve je ustrezna strokovna pomoč zelo pomembna, saj jih opogumlja, da zahtevajo zase, kar jim pripada, in jim nudi „dodatni glas, ko postanejo prešibke, da bi same spregovorile“ (Handbook 1999: 35). Pomembno je, da strokovnjak ali zastopnik žrtve ne postane tisti, ki sprejema odločitve. Njegova najpomembnejša naloga je, da posluša in se odziva na žrtvine negotovosti in vprašanja tako, da ji predstavi možnosti in izbire. Njegova naloga ni biti svetovalec. Če sprejema ključne odločitve namesto žrtve, postane rešitelj problemov, s čimer ovira, da bi žrtev postala samostojna, in povzroči nevarnost, da postane žrtev od njega odvisna. Na tak način pa se lahko kaj kmalu rekonstruira odnos žrtev – nasilnež.

6.8. CELOSTNO OBRAVNAVANJE PROBLEMATIKE

Iz prejšnjih poglavij izhajajoča ugotovitev, da je potrebno tudi v okviru kazenskega postopka žrtev obravnavati s spoštovanjem in predvsem kot osebo, nujno vodi do sklepa, da je potrebno nasilje kot problem neke družine in družbe obravnavati celostno, z vidika različnih znanstvenih disciplin in praks. Učinkovitost kazenskopravnega obravnavanja nasilja v družini je v veliki meri odvisno od drugih (ne-kazenskopravnih) dejavnikov. Kazensko pravo ne more odigrati poglobitvene vloge pri preprečevanju in institucionalnem obravnavanju nasilja v družini. Na splošno je kazensko pravo v sodobnih družbah zamišljeno kot skrajno sredstvo v boju zoper kriminaliteto, glede na naravo pojava pa to še posebej velja za nasilje v družini (Šelih 1993). Čeprav je možno, da v določenih primerih možnost odločanja o uvedbi kazenskega postopka žrtev oboroži z dodatno močjo v razmerju do nasilnega partnerja, tak učinek ni pravilo in ima po drugi strani lahko negativne posledice, kot so večanje pritiska s strani nasilneža, občutki krivde za izrečeno kazen, dodatno breme odločanja.

Družbeni nadzor je najučinkovitejši, ko pravne kontrolne mehanizme dopolnjujejo nepravni mehanizmi nadzora. Fagan (1996) opozarja, da je najbolje, če se pravne institucije neposredno ukvarjajo s kaznovanjem storilcev, zgolj posredno pa skrbijo za koordinacijo z nepravnimi službami. Čeprav mora pravni sistem ostati odprt in dostopen za žrtve, pa te institucije ne bi smele prevzeti nase vloge koordinatorja med posameznimi socialnimi servisi, kot so socialne službe, zavetišča in druge intervencije. Hoyle in Sanders (2000) predlagata model, ki nudi žrtvi moč in sposobnost sprejemati odločitve, ki bodo preprečile nasilje zoper njih. Pomemben element modela je naklonjenost k pridržanju oziroma odvzemu prostosti (*pro-arrest policy*). Odvzem prostosti da žrtvi na voljo čas in prostor, da se odloči kaj narediti. Ker se večina nasilja dogodi ponoči, mora odvzem prostosti trajati dovolj dolgo, da ima žrtev dejansko možnost priti v stik s

službami, ki nudijo nasvete, informacije in podporo. Zato je druga zahteva, da se nasilneža izpusti na prostost le na podlagi varščine in pod grožnjo kazenskega pregona ter ob morebitnih dodatnih pogojih, odvisno od okoliščin konkretnega primera (prepoved nadlegovanja, prepoved približevanja ipd). Tretji element so ustrezne socialne službe, ki vzpostavijo stik z žrtvijo čim prej, tako da je čas odvzema prostosti in varščine čimbolj konstruktivno izkoriščen. Četrto, socialna služba in žrtev morata skupaj oceniti situacijo, žrtvin položaj in možnosti ter želje v zvezi z nasiljem, razmerjem do partnerja in ostalimi povezanimi zadevami. Pomembno je, da so podporne službe kar se da prilagodljive in sposobne nuditi žrtvi informacije in pomoč, ki ustreza posamezni žrtvi v posamezni fazi soočanja z nasiljem in da spoštujejo žrtvine izbire. Odgovor na vprašanje, ali sprožiti kazenski pregon, bo v okviru tega modela odvisen od žrtvine presoje o tem, v kateri smeri želi, da se odvija njeno nadaljnje življenje. Kot je bilo prikazano v zgornjih poglavjih, naklonjenost žrtve k odvzemu prostosti ne pomeni tudi naklonjenosti h kazenskemu postopku in izreku kazenske sankcije.

Ben-Ishai (2009) navaja, da je ena od značilnosti trenutnega odziva na nasilje v družini razkosanost, ločenost med institucijami in posamezniki, ki nasilje obravnavajo. Takšna ločenost povzroči razčlovečenje in odtuji primer od dejanske žrtvine izkušnje (ženska postane primer), pri tem pa reproducira neenako razmerje moči ne le med žrtvijo in nasilnežem, temveč tudi med žrtvijo in birokratskim sistemom, v katerega je vpletena. Nevladne organizacije so bile prve, ki so začele opozarjati na neustreznost ureditve, v kateri je pomoč žrtvi razdrobljena med različne državne organe in organizacije. Kot odgovor na takšno kritiko se je v Evropi konec 80ih in v začetku 90ih let razvil multi-institucionalni ali koordiniran²³¹ skupnostni pristop pri obravnavanju nasilja v družini, ki vključuje močno bazo podpornih služb in servisov za pomoč in podporo žrtvi, kot so zatočišča in namestitvena pomoč, zaposlitvene posredovalnice, zdravstvene zavode, otroške programe, svetovalnice ter individualne, pravne in organizacijske zastopnike. Vse te vidike pomoči in podpore nudijo posamezni partnerji in celoten sistem, ki se razširja daleč preko meja pravosodja, pa kljub temu še vedno delujejo v imenu in na račun države. Gre za skupno in koordinirano delovanje državnih organov in nevladnih organizacij pri obravnavanju nasilja v družini. Brez dvoma so povezovanje in medsebojno usklajeno delovanje med kazenskopravnimi institucijami in socialnimi službami ključnega pomena za uspešno obravnavanje nasilja v družini, vendar Fagan (1996) opozarja, da bodo najučinkovitejše, če bodo funkcije in vloge razumno in določno porazdeljene med ene in druge, glede na prednosti in sposobnosti organizacije. Zato se zdi bolje, da se ločijo funkcije kazenskega pregona in kaznovanja storilca, kar naj bo v rokah pravosodnih organov, in funkcije pomoči in rehabilitacije žrtve, za kar so poleg pravnih predvsem odgovorne in strokovno usposobljene nepravne institucije.

Vsi ukrepi za preprečevanje nasilja v družini pa morajo, če želijo biti uspešni, okrepiti žrtvin položaj in njeno moč, ki je direktno nasprotje nasilja (Hagemann-White 2009). Da se tega slovenski zakonodajalec zaveda, priča Zakon o preprečevanju nasilja v družini, ki takšno sodelovanje zagotavlja z dolžnostjo centra za socialno delo in drugih državnih organov ter nevladnih organizacij (t. i. multidisciplinarni tim), da v sodelovanju

231 Kadar več institucij koordinira svoje delo, so nagnjeni k pričakovanju, da bodo tisti, katerim so ukrepi namenjeni, sodelovali za svoje lastno dobro. To postane pri nasilju nad ženskami problem. Navsezadnje ni ženska tista, ki je nekaj naredila narobe in jo je treba spremeniti (Hagemann-White 2009).

pripravijo načrt pomoči žrtvi (15. člen ZPND) ter dolžnostjo zagotavljanja medsebojnega obveščanja in pomoči (10. člen ZPND). Veliko žrtev vztraja v nasilnem razmerju tudi zato, ker ne zaupajo v delo in učinkovitost državnih in nevladnih organizacij. Zato je pomembno, da žrtve prejmejo sporočilo, da jim bo država s svojimi institucijami in v sodelovanju z nevladnimi organizacijami pomagala, če se odločijo zapustiti nasilnega partnerja oziroma spremeniti svoje življenje. V ZPND je posebej poudarjena dolžnost pristojnih organov, da izvedejo vse postopke in ukrepe, ki so potrebni za zaščito žrtve glede na stopnjo njene ogroženosti in zaščito njenih koristi in pri tem zagotoviti spoštovanje integritete žrtve. Če je žrtev nasilja otrok, imajo koristi in pravice otroka prednost pred koristmi in pravicami drugih udeležencev (5. člen). Državni organi in nevladne organizacije so dolžne v okviru svojih nalog in pooblastil prednostno obravnavati primere nasilja, zagotavljati medsebojno obveščanje in pomoč z namenom preprečevanja in odkrivanja nasilja, odpravljanja vzrokov ter nudenja pomoči žrtvi pri vzpostavitvi pogojev za varno življenje (prvi odstavek 10. člena).

Eden od pglavitnih namenov ZPND je zagotoviti žrtvam nasilja takojšnjo strokovno pomoč, zato je posebna pozornost posvečena interventni službi, ki jo organizirajo in izvajajo centri za regijsko koordinacijo pomoči žrtvam. Predvsem pa je pomembno žrtvi zagotoviti dolgoročno varnost. V ta namen center za socialno delo skupaj z žrtvijo in ob sodelovanju drugih organov in organizacij izdelava načrt pomoči žrtvi, v katerem so zajete dolgoročneje rešitve in ureditev žrtvinih življenjskih razmer. Med te rešitve spada med drugim predlog sodišča za izdajo ukrepa prepovedi nasilnih ravnanj in za ureditev stanovanjskega vprašanja. Takšen predlog poda na sodišče žrtev sama.²³² Tuje izkušnje in raziskave pa kažejo, da je žrtev pri tem uspešnejša, če ima zagotovljeno pravno pomoč. Zato uvaja zakon brezplačno pravno pomoč, do katere je upravičena žrtev v vseh sodnih postopkih, ki tečejo na njen predlog za izrek ukrepa prepovedi nasilnih ravnanj in ureditev stanovanjskih razmer (Filipčič 2007). Pomembna novost, uvedena z ZPND, je možnost, da sodišče stanovanje, ki je last obeh partnerjev, dodeli v izključno uporabo žrtve (Selišnik 2009). Stanovanjski zakon je leta 2003 omogočil lokalnim skupnostim, državi in javnemu stanovanjskemu skladu financiranje, neprofitnim stanovanjskim organizacijam pa najem stanovanjskih enot za začasno reševanje stanovanjskih potreb socialno ogroženih ljudi, kamor po klasifikaciji spadajo tudi žrtve nasilja v družini (Selišnik 2009).

7. DISKUSIJA IN PREDLOG SPREMEMB

7.1. DISKRECIJA POLICIJE IN TOŽILSTVA

Prvi stik žrtve s pravnim sistemom najpogosteje predstavlja intervencija policije ob nasilnem dogodku. Zato ima policija veliko moč in odgovornost za ustrezno izrabo

232 Razen v primerih, ko je žrtev nasilja otrok. Takrat bo center za socialno delo predlagal sodišču izdajo ukrepov, ki jih za zagotavljanje otrokove varnosti predvideva družinska zakonodaja.

pravnega sistema, kar posledično vpliva tudi na oblikovanje žrtvinega mnenja o pravnem sistemu (Bašič 2001). Vsaka družina in vsako intimno razmerje med partnerjema je samosvoje, posebno, zapleteno... Vsaka družina živi v drugačnih okoliščinah... zato se zdi upravičen zaključek, da enak pristop in obravnavanje vseh primerov po „obrazcu“ niso primerni. Način, na katerega se nekatere žrtve odzovejo na policijsko intervencijo, povzroča in krepi med policisti prepričanje in celo nekakšno „delovno pravilo,“ da so žrtve nasilja v družini nepripravljene na sodelovanje in včasih zelo sovražne. „V nekaterih primerih družinskega nasilja veš, kdaj je treba odnehati, ko se počutiš kot vsiljivec“ (policist, citiran v Hoyle 2000: 126). Policisti se zato odločijo, da nasilnežu ne bodo odvzeli prostosti, kadar žrtev ni pripravljena podati izjave o dogodku. V večini primerov je policija čez nekaj časa ponovno klicana na isti naslov, saj ostaja povratništvo kljub posebnim programom obravnavanja te vrste nasilja na visoki stopnji. Večkratno vračanje na isti naslov povzroča pri policistih nezadovoljstvo, ki lahko vodi v apatičnost in pomanjkanje sočutja do žrtev (Ferguson 2009). Ne glede na to, kakšna je politika, tako policisti kot tožilci občutijo frustriranost in izčrpanost, ki se lahko izraža v različnih oblikah zlorabe žrtve (na primer ignoriranje žrtve in njenih potreb ali poniževalno vedenje do nje). Ferguson predlaga, da se pojav takšnih občutkov pri obeh organih zmanjša oziroma prepreči s podelitvijo diskrecije pri odločanju o uvedbi in poteku kazenskega postopka ter možnost sodelovanja pri rehabilitaciji storilcev skozi programe, zasnovane na načelih restorativne pravičnosti. Zagotovo je v vsakem primeru potrebno, da policist oceni, kakšen je družbeni interes po varnosti in temu ustrezno ukrepa, kar pomeni, da v primerih, ko potreba po varnosti pretehta nad potrebami in skrbmi žrtve, storilcu odvzame prostost in sproži kazenski postopek kljub drugačni žrtvini želji (Ferguson 2009).

Ne glede na to mnogi avtorji navajajo, da je diskrecija policije o tem, kako bodo obravnavali nasilje v družini, v obstoječem sistemu še vedno prevelika.²³³ Nasilje v družini velja med policisti za manj nevarno, nepravo kriminaliteto, oziroma nadlogo, s katero naj se ukvarjajo novinci, dokler se dovolj ne izkažejo in napredujejo k večjim in boljšim stvarjem, kot so ropi in umori (Hoctor 1997). Tudi tam, kjer je predpisana obvezna uvedba kazenskega postopka (oziroma obvezen odvzem prostosti) ob sumu nasilja, policija ohranja določeno mero diskrecije glede odkrivanja in preiskovanja kaznivega dejanja. Ko policisti na kraju dogodka zberejo informacije, jih morajo presoditi in se odločiti o tem, kakšna procesna dejanja bodo sledila. Na odločanje vpliva policistovo razumevanje prava, ideološki dejavniki in osebna prepričanja v razmerju do zlorabljenih žensk, praktični dejavniki kot na primer količina dela in preobremenjenost, napor v zvezi z odvzemom prostosti v primerjavi z verjetnimi posledicami neodvzema prostosti, ter politični dejavniki, kot je na primer odnos med policijsko upravo in policisti na terenu (Erez 2002). Odnos žrtve do kaznivega dejanja je eden od dejavnikov, ki vplivajo na oceno in odločitev policije o tem, preiskovanju katerih dejanj bodo posvetili

233 V Angliji, ko policija na kraju dogodka odvzame prostost osumljencu, ga odpelje na policijsko postajo, kjer policist za pridržanje (*custody officer*) odredi pridržanje. V tem času lahko opravijo z osumljencem razgovor. Če obstaja dovolj dokazov za ovadbo, naj bi policist ustavil preiskovanje in predal primer policistu za pridržanje. Čeprav obstaja zadosti dokazov za ovadbo, ima policist za pridržanje več izbir: lahko osumljenca le opozori, lahko ga izpusti na prostost brez kakšnih posledic, lahko odloži odločitev tako, da izpusti osumljenca ob varščini, da se vrne na postajo kasneje, ali ob sprožitvi postopka za izdajo sodnega naloga, lahko vloži ovadbo. Če vloži ovadbo, se zadeva preda državnemu tožilstvu (*Crown Prosecution Service*), ki odloča o nadaljnjem kazenskem pregonu (Hoyle 2000).

več pozornosti in sredstev. „Če policija oceni, da ni verjetno, da se bo žrtev zanimala za izid zadeve, potem preiskovanje zadeve navadno opusti.“ Negativne posledice so, da policija bolj preiskuje dejanja, katerih žrtve imajo večjo moč v družbi in dejanja v okoljih, kjer je kaznivo dejanje „izreden dogodek,“ manj pa v okoljih, kjer je kriminaliteta pogostejša (Šugman 2007: 17).

Ali bi kazenskopравни sistem sprejemal prave odločitve in upošteval želje žrtev po resnem obravnavanju nasilja v družini, če bi njegovi subjekti imeli diskrecijsko pravico? Sack (2004) navaja, da je največja težava sistemov, ki zapovedujejo določen postopek, v tem, da niso dovolj striktno izvajani. Tudi če bi verjeli, da bo policija uporabila pravni sistem vsakič, ko bo žrtev to želela, sistem, temelječ na diskreciji, pomeni vrnitev h kazensko pravnemu odzivu, ki povzroča nevzdržen pritisk na žrtev. Čeprav bo imela žrtev možnost odločanja, jo bo prav ta možnost izpostavila ustrahovanju in novim pritiskom s strani nasilneža.

7.2. ODVRAČANJE OD KAZENSKEGA PREGONA

Po sedANJI ureditvi kazenskega postopka je nasilje v družini večinoma (nedvomno pa 191. člen KZ-1) izvzeto iz dometa institutov odvrAČanja od kazenskega pregona, ki na nek naČin predstavlja diskrecijsko pravico tožilca, da v konkretnem primeru presodi, kakšen naČin obravnave kaznivega dejanja bi najbolj ustreZal dejanju, storilcu in oškodovancu. Vsaj odstop od kazenskega pregona in odložen pregon, v okviru tega pa kakšna nova naloga, na primer obvezni tretman, bi lahko bilo pod diskrecijo tožilca, če že poravnavanje ne ustreza najbolj problematiki nasilja v družini. To bi lahko zakonodajalec rešil tako, da bi v drugem odstavku 162. člena in 2. točki 163. člena ZKP navedel tudi 191. člen.

7.3. SODELOVANJE V MULTIDISCIPLINARNEM TIMU

Tudi kazensko sodišče ali pa morda še primerneje državni tožilec bi moral biti del multi-disciplinarnega tima oziroma bi se vsaj moral seznaniti z ugotovitvami tega tima glede potreb žrtve in na ta naČin izvedeti, kaj je primerno za žrtev v konkretnem primeru, predvsem kakšna naj bo (če sploh) sankcija, da ne bo še dodatno in po nepotrebnem prizadela žrtve oziroma storilčevih družinskih 4lanov.

7.4. DENARNE KAZNI ZA ŹRTVE

V tretjem odstavku 195.a člena ZKP je doloČeno: *Če razdaljo – oddaljenost, ki jo mora spoštovati obdolženec, namerno krši z ukrepom varovana oseba, jo lahko oseba vsakokrat kaznuje z denarno kaznijo iz 78. člena tega zakona.* V prvem odstavku 78.

člena je določeno, da sodišče z denarno kaznijo kaznuje osebo, ki v *vlogi ali govoru žalji sodišče ali koga, ki sodeluje v postopku*. Ali nespoštovanje ukrepa prepovedi približevanja tudi pri nas torej pomeni žalitev sodišča, ali je mogoče to določbo razlagati drugače?

7.5. IZOBRAŽEVANJE IN SPECIALIZACIJA

Ocena o teži kaznivega dejanja je odvisna tudi od tega, kakšen delež predstavlja to kaznivo dejanje znotraj celotnega obsega kaznivih dejanj, ki jih obravnava določen subjekt. Z drugimi besedami, bolj kot je kaznivo dejanje pogosto, večja je verjetnost, da bo obravnavano kot manj nevarno in lažje kaznivo dejanje. Ker je nasilje med partnerji pogostejše kot nasilje med neznanci, obstaja težnja tistih, ki se pogosto srečujejo s to vrsto nasilja, da ga dojemajo kot „običajne incidente“ ter lažja kazniva dejanja, in jih posledično obravnavajo bolj rutinsko, površno (Dawson 2006, Fagan 1996). Težnja po zmanjšanju tega učinka je eden od razlogov za ustanovitev posebnih sodišč²³⁴ ali oddelkov na sodiščih, kjer se osebje ukvarja le s tovrstnimi kaznivimi dejanji, ponekod v povezavi s civilnim pravom.

LITERATURA

Barata P. C. 2007, Abused Women's Perspectives on the Criminal Justice System's Response to Domestic Violence, v: *Psychology of Women Quarterly*, let. 31, str. 202-215.

Barlič N. 2008, Avtonomija v družinskem pravu de lege lata in de lege ferenda, v: *Pravna praksa*, let. 27, št. 31-32, pril. II-VIII.

234 Na primer Sodišče za nasilje v družini v okrožju Dade na Floridi (*Dade County Domestic Violence Court*), ki je pričelo delovati leta 1992 (Fagan 1996).

- Bašič K. 2001, Nasilje v družini – nasilje nad žensko kot varnostni problem, v: Pagon M. (ur.), Dnevi varstvoslovja, Ljubljana: Visoka policijsko-varnostna šola, knj. 1, str. 187-197.
- Bavcon L. *et al.* 2003, Kazensko pravo: Splošni del, 4. izdaja, Ljubljana: Uradni list RS.
- Ben-Ishai E. 2009, The Authonomy-Fostering State: „Coordinated Fragmentation“ and Domestic Violence Services, v: *Journal of Political Philosophy*, let. 17, št. 3, str. 307-331.
- Bird, R. 2001, Domestic Violence and Protection from Harassment, Bristol: Family Law.
- Bommer F. 2006, Offensive Verletztenrechte im Strafprozess, Bern: Stämpfli.
- Bošnjak M. 1999, Pomembnejše značilnosti restorativne pravičnosti, *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, let. 50, št. 4, str. 199-306.
- Bošnjak M. 2006, Izbirni mehanizmi v kazenskem pravu, v: Zbornik znanstvenih razprav, let. LXVI, Ljubljana, str. 43-65.
- Buzawa E. S. *et al.* 1995, Responding to Crimes of Violence Against Women: Gender Differences Versus Organizational Imperatives, v: *Crime & Delinquency*, let. 41, št. 4, str. 443-466.
- Buzawa E. S., Buzawa C. G. 1996, Domestic Violence: The Criminal Justice Response, Newbury Park: Sage.
- Christie N. 1977, Conflicts as Property, v: *The British Journal of Criminology*, let. 17, št. 1, str. 1-15.
- Cigler S. 1995, Načelo legaliteta i oportuniteta krivičnog gonjenja, Novi Sad: Pravni fakulteti, Centar za izdavačku delatnost.
- Cvetko A. 1999, Varovanje zasebnosti v delovnih razmerjih, Ljubljana: Gospodarski vestnik.
- Davis R. C., Kunreuther F., Connik E. 1984, Expanding the Victim's Role in the Criminal Court Dispositional Process: The Results of an Experiment, v: *The Journal of Criminal Law & Criminology*, let. 75, št. 2, str. 491-505.
- Davis R. C., Smith B. 1995, Domestic Violence Reforms: Empty Promises or Fulfilled Expectations?, v: *Crime & Delinquency*, let. 41, št. 4, str. 541-552.
- Dawson M. 2006, Intimacy and Violence: Exploring the Role of Victim – Defendant Relationship in Criminal Law, v: *The Journal of Criminal Law & Criminology*, let. 96, št. 4, str. 1417-1449.
- Dawson M., Dinovitzer R. 2001, Victim Cooperation and the Prosecution of Domestic Violence in a Specialized Court, v: *Justice Quarterly*, let. 18, št. 3, str. 593-622.
- DeKeseredy W. S., Dragiewicz M. 2007, Understanding the Complexities of Feminist Perspectives on Woman Abuse: A Commentary on Donald G. Dutton's Rethinking Domestic Violence, v: *Violence Against Women*, let. 13, št. 8, dostop: <http://vaw.sagepub.com>

- Dutton D. G. 1988, *The Domestic Assault of Women: Psychological and Criminal Justice Perspectives*, Boston [etc.] : Allyn and Bacon.
- Dutton D. G. 1994, *Patriarchy and Wife Assault: The Ecological Fallacy*, v: *Violence and Victims*, let. 9, št. 2, str. 167-182.
- Dutton M. A., Goodman L. A., Bennett L. 1999, *Court-Involved Battered Women's Responses to Violence: The Role of Psychological, Physical, and Sexual Abuse*, v: *Violence and Victims*, let. 14, št. 1, str. 89-104.
- Dwyer D. C. 1995, *Response to the Victims of Domestic Violence: Analyses and Implications of the British Experience*, v: *Crime & Delinquency*, let. 41, št. 4, str. 527-540.
- Eisenstat S. 2005, *Revenge, Justice and Law: Recognizing the Victim's Desire for Vengeance as a Justification for Punishment*, v: *The Wayne Law Review*, let. 50, št. 4.
- Elliot D. S. 1989, *Criminal Justice Procedures in Family Violence Crimes*, v: Ohlin L., Tonry M. (ur.), *Family Violence*, Chicago: University of Chicago Press.
- Erez E. 2002, *Domestic Violence and the Criminal Justice System: An Overview*, v: *Online Journal of Issues in Nursing* [el. vir], let. 7, št. 1, dostop: www.nursingworld.org/ojin/topic17/tpc17_3.htm
- Erez E., Belknap J. 1998, *In Their Own Words: Battered Women's Assessment of the Criminal Processing System's Responses*, v: *Violence and Victims*, let. 13, št. 3, str. 251-268.
- Fagan J. 1996, *The Criminalization of Domestic Violence: Promises and Limits*, U. S. Department of Justice, National Institut of Justice, dostop: <http://www.ncjrs.gov/pdffiles/crimdom.pdf>
- Fattah E. A. 1997, *Toward a Victim Policy Aimed at Healing, Not Suffering*, v: Davis R. C. *et al.* (ur.), *Victims of Crime*, 2. izdaja, Sage Publications, str. 257-272.
- Ferguson J. J. 2009, *Professional Discretion and the Use of Restorative Justice Programs in Appropriate Domestic Violence Cases: An effective Innovation*, *Criminal law Brief*, let. 4, št. 3, str. 3-22, dostop: http://works.bepress.com/jean_ferguson/1
- Ferraro J. K., Pope L. 1993, *Irreconcilable Differences: Battered Women, Police, and the Law*, v: Hilton Z. N. (ur.), *Legal Responses to Wife Assault: Current Trends and Evaluation*, Newbury Park: Sage, str. 96-123.
- Filipčič K. 2000, *Kazenskopravno obravnavanje nasilja v družini – v čigavem interesu?* v: *Zbornik znanstvenih razprav*, let. 60, št. 1, str. 79-96.
- Filipčič K. 2002, *Miti o nasilju v družini*, v: Kanduč Z. (ur.), *Žrtve, viktimizacije in viktimološke perspektive*, Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti.
- Filipčič K. 2002a, *Nasilje v družini*, Ljubljana: Bonex.
- Filipčič K. 2004, *Nasilje med partnerjema*, v: *Pravna praksa*, let. 23, št. 43-44, pril. III-VI.

- Filipčič K. 2007, Predlog zakon o preprečevanju nasilja v družini, v: Pravna praksa, let. 26, št. 48, str. 8-10.
- Filipčič K. 2008, Razvoj prijavitvene dolžnosti v slovenski zakonodaji – Prijavitvena dolžnost vs. varovanje poklicne skrivnosti, v: Pavlovič Z., Filipčič K., Rutar Leban T. (ur.), Detekcija in reakcija na pojave slabega ravnanja z otrokom – novo obdobje? Ljubljana: Pedagoški inštitut, str. 89-96.
- Filipčič K. 2009, Legal Responses to Domestic Violence: Promises and Limits, v: Antič Gaber M. (ur.), Violence in the EU Examined, Ljubljana: Faculty of Arts, str. 115-124.
- Filipčič K. 2010, Avtonomija žrtev nasilja v družini vs. prijavitvena dolžnost, v: Dvoršak A., Selinšek L. (ur.), Nasilje v družini: kazenskopравни, kriminalistični in kriminološki problemi, Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede: Pravna fakulteta, str. 19-30.
- Finžgar A. 1985, Osebnostne pravice, Ljubljana: SAZU.
- Fionda J. 2003, Public Prosecutors and Discretion: A Comparative Study, Oxford: Clarendon Press.
- Fischer K., Rose M. 1995, When „Enough Is Enough“: Battered Women's Decision Making Around Court Orders of Protection, v: Crime & Delinquency, let. 41, št. 4, str. 414-429.
- Fišer Z. 1996, Predlagalni delikti in ukrepanje policije, v: Pravna praksa, let. 15, št. 15, str. 7.
- Ford D. A., Regoli M. J. 1993, The Criminal Prosecution of Wife Assaulters: Process, Problems and Effects, v: Hilton Z. N. (ur), Legal Responses to Wife Assault: Current Trends and Evaluation, Newbury Park: Sage, str. 127-163.
- Fukuroda M. L. 2005, *Murder At Home, An Examination of Legal and Community Responses to Intimate Femicide in California [el. vir]*, California Women's Law Center, dostop: www.cwlc.org
- Fulkerson A., Patterson S. L. 2006, Victimless Prosecution of Domestic Violence in the wake of *Crawford V. Washington*, v: Forum on Public Policy, A Journal of the Oxford Round Table [el. vir], ZDA, dostop: www.forumonpublicpolicy.com/archive06/fulkerson.pdf
- Gaber Antič M. (ur.) 2009, The Project and the Recommendations, Violence in the EU Examined, Ljubljana: Faculty of Arts, str. 11-16.
- Gaber Antič M., Dobnikar M., Selišnik I. 2009, Gendering Violence against Women, Children and Youth: From NGO's via Internationalization to National States and Back?, v: Antič Gaber M. (ur.), Violence in the EU Examined, Ljubljana: Faculty of Arts, str. 17-32.
- Garner J., Fagan J. 1997, Victims of Domestic Violence, v: Davis R. C. *et al.* (ur.), Victims of Crime, 2. izdaja, Sage Publications, str. 53-85.
- Gaspari M. 1998, Avtonomija in demokracija, v: Pravniki, let. 53, št. 4-5, str. 139-145.

- Gradišnik A. 2008, Družinsko nasilje in izrek prepovedi približevanja določenemu kraju ali osebi v letih 2004 in 2005, v: Javna in zasebna varnost [el. vir] / 9. slovenski dnevi varstvoslovja, Maribor: Fakulteta za varnostne vede, dostop: www.fvv.uni-mb.si/dv2008/zbornik/clanki/Gradisnik.pdf
- Grady A. 2002, Female-on-Male Domestic Violence: Uncommon or Ignored? v: Hoyle C., Young R. (ur.), New Visions of Crime Victims, Oxford: Hart Publishing.
- Hagemann-White C. 2009, Development of Policy on Violence against Women in Germany: From the Shelter Movement to Policies for a „Chain of Intervention“, v: Antič Gaber M. (ur.), Violence in the EU Examined, Ljubljana: Faculty of Arts, str. 103-114.
- Hagemann-White C. et al. 2006, Combating Violence against Women [el. vir], Strasbourg: Generalni direktorat za človekove pravice, dostop: <http://ewlcentreonviolence.org/spip.php?article208>
- Handbook on Justice for Victims 1999, New York: Urad ZN za nadzor nad drogami in preprečevanje kriminala.
- Hare S. C. 2006, What Do Battered Women Want? Victim's Opinions on Prosecution, v: Violence and Victims, let. 21, št. 5, str. 611-628.
- Hart B. 1993, Battered Women and the Criminal Justice System, v: The American Behavioral Scientist, let. 36, št. 5, str. 624-638.
- Hauptman, P. 1999, Oškodovanec v kazenskem postopku, v: Pravosodni bilten, let. 20, št. 1, str. 63-75.
- Hocor M. M. 1997, Domestic Violence as a Crime Against the State: The Need for Mandatory Arrest in California, v: California Law Review, let. 85, str. 643-700.
- Hoyle C. 2000, Negotiating Domestic Violence: Police, Criminal Justice and Victims, Oxford: University Press.
- Hoyle C. 2002, Securing Restorative Justice for the 'Non-Participating' Victim, v: Hoyle C., Young R. (ur.), New Visions of Crime Victims, Oxford: Hart Publishing.
- Hoyle C., Sanders A. 2000, Police Response to Domestic Violence: From Victim Choice to Victim Empowerment? v: British Journal of Criminology, let. 40, str. 14-36.
- Jaffe P. G. et al. 1993, The Impact of Police Laying Charges, v: Hilton Z. N. (ur.), Legal Responses to Wife Assault: Current Trends and Evaluation, Newbury Park: Sage.
- Kanduč Z. 2001, Družina in nasilje: nasilje družine in nasilje v družini, v: Revija za kriminalistiko in kriminologijo, let. 52, št. 1, str. 11-20.
- Kanduč Z. 2001a, Vzroki, razlogi in okoliščine družinskega nasilja, viktimoški pogledi, v: Revija za kriminalistiko in kriminologijo, let. 52, št. 2, str. 109-121.
- Kanduč Z. 2002, Vprašanje (so)odgovornosti pri intimnih viktimizacijah in »zločinih brez žrtve«, v: Revija za kriminalistiko in kriminologijo, let. 53, št. 4, str. 337-351.
- Kanduč Z. 2003, Žrtve in viktimizacije v viktimoški in družbenokritični perspektivi, v: Revija za kriminalistiko in kriminologijo, let. 54, št. 1, str. 23-40.

- Kanduč Z. 2005, Žrtve, žrtvovanje in preživetje v postmodernih časih, v: Revija za kriminalistiko in kriminologijo, let. 56, št. 2, str. 134-146.
- Kelly D. P., Erez E. 1997, Victim Participation in the Criminal Justice System, v: Davis R. C. *et al.* (ur.), Victims of Crime, 2. izdaja, Sage Publications, str. 231-244.
- Kernsmith P. 2005, Exerting Power or Striking Back: A Gendered Comparison of Motivations for Domestic Violence Perpetration, v: Violence and Victims, let. 20, št. 2, str. 173-185.
- Ko C. N. 2002, Civil Restraining Orders for Domestic Violence: The Unresolved Question of „Efficacy“, v: Southern California Interdisciplinary Law Journal, let. 11, str. 361-390.
- Korošec D. 1997, Potencialni oškodovanec po sodobnem materialnem kazenskem pravu: volenti non fit iniuria?, v: Zbornik znanstvenih razprav, let. 57, str. 189-218.
- Korošec D. 2008, Spolnost in kazensko pravo: od prazgodovine do t. i. modernega spolnega kazenskega prava, Ljubljana: Uradni list RS.
- Kovačič M. 2006, Nadzor in zasebnost v informacijski družbi [el. vir]: filozofski, sociološki, pravni in tehnični vidiki nadzora in zasebnosti na internetu, Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, dostop: http://dk.fdv.uni-lj.si/eknjige/EK_Kovacic_2006_Nadzor.pdf
- Kreča M. 2000, Nasilje za štirimi stenami, v: Pravosodni bilten, let. 21, št. 2, str. 223-234.
- Krizsan A., Popa R. 2008, Stretching EU Conditionality: Mechanisms of Europeization in Making Domestic Violence Policies in Central and Eastern Europe [el. Vir], QUING Project: Series of LARG Country Reports, dostop: www.123people.com/s/popa+raluca
- Lerman L. G. 1992, The Detextualization of Domestic Violence, v: The Journal of Criminal Law & Criminology, let. 38, št. 1, Northwestern University: School of Law.
- Little J. A. 2007, Balancing Accountability and Victim Autonomy at the International Criminal Court, v: Georgetown Journal of International Law, vol. 38, str. 363-397, dostop: <http://ssrn.com/abstract=980182>
- Longar M. 2006, Oškodovanec v kazenskem postopku, v: Pravna praksa, let. 25, št. 17, str. 26-27.
- Maxwell C. D., Garner J. H., Fagan J. A. 2001, The Effects of Arrest on Intimate Partner Violence: New Evidence From the Spouse Assault Replication Program, U. S. Department of Justice, National Institute of Justice.
- McGill J. 2009, What Have You Done for Me Lately? Reflections on Redeeming Privacy for Battered Women, v: Kerr I., Lucock C., Steeves V. (ur.), Lessons from the Identity Trial: Anonymity, Privacy and Identity in a Networked Society, New York: Oxford University Press.

- Mežnar A. 2000, Poravnavanje med storilcem in žrtvijo kaznivega dejanja – nov institut v naši kazenski zakonodaji, v: *Pravnik*, let. 55, št. 6-8, str. 475-501.
- Nussdorfer V. 2004, Nasilje v družini, v: *Pravna praksa*, let. 23, št. 43-44, pril. I-II.
- Nussdorfer V. 2007, Poti reševanja nasilja v družini, v: *Vita, Nasilje v družini* (Oktober 2007), dostopno na: <http://www.revija-vita.com>
- Pavčnik M. 2007, *Teorija prava: prispevek k razumevanju prava*, 3. izdaja, Ljubljana: GV založba.
- Pečar J. 1979, Žrtve kaznivih dejanj in formalno nadzorstvo, v: *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, let. 30, št. 3, str. 192-202.
- Pečar J. 1980, Ženske kot žrtve (kaznivih dejanj), v: *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, let. 31, št. 4, str. 289-299.
- Pečar J. 1984, Žrtve nasilja med zakonci, v: *Teorija in praksa*, let. 21, št. 9, str. 912-930.
- Pelikan C. 2004, Über die Reform der Anzeigepflicht von Ärzten in Fällen von Kindesmisshandlung und sexuellem Kindesmissbrauch, v: Hanak G., Pilgram A. (ur.), *Phänomen Strafanzeige*, Baden-Baden: Nomos.
- Pleck E. 1989, *Criminal Approaches to Family Violence*, v: Ohlin L., Tonry M. (ur.), *Family Violence*, Chicago: University of Chicago Press.
- Rachman P. 2008, *Crime Victim Role: An Analysis of Laws and Regulations Which Give Crime Victims a Role in the Criminal Prosecution and Litigation Processes*, neobjavljeno magistrsko delo, dostopno na: http://www.emle.org/Subpages_rubric/index.php?rubric=Thesis_Archive
- Radulović D. 1982, Oštečeni kao sporedni subjekt u krivičnom postupku, v: *Pravna misao, Časopis za pravnu teoriju i praksu*, št. 1-2.
- Rock P. 2002, *On Becoming a Victim*, v: Hoyle C., Young R. (ur.), *New Visions of Crime Victims*, Oxford: Hart.
- Sack E. J. 2004, *Battered Women and the State: The Struggle for the Future of Domestic Violence Policy*, v: *Wisconsin Law Review*, 1657.
- Sanders A. 2002, *Victim Participation in an Exclusionary Criminal Justice System*, v: Hoyle C., Young R. (ur.), *New Visions of Crime Victims*, Oxford: Hart.
- Schmidt J., Hochstedler Steury E. 1989, *Prosecutorial Discretion in Filing Charges in Domestic Violence Cases*, v: *Criminology*, let. 27, št. 3, str. 487-510.
- Selič P. (ur.) 2004, *Nasilje v družini – poti do rešitev*, Ljubljana: Varuh človekovih pravic.
- Selinšek L. 2009, *Nasilje v družini – razmerje med prekrškom in kaznivim dejanjem*, v: *Pravna praksa*, let. 28, št. 3-4, str. 19-21.
- Selišnik I. 2009, *Missing Measures against Gendre-Based Violence*, v: Antič Gaber M. (ur.), *Violence in the EU Examined*, Ljubljana: Faculty of Arts, str. 33-50.
- Sharpe S. 1998, *Judicial Discretion and Criminal Investigation*, London: Sweet & Maxwell.

- Sherman L. W. 1996, Policing Domestic Violence: The Problem Solving Paradigm, neobjavljen prispevek na konferenci Problem-Solving Policing as Crime Prevention, Stockholm.
- Sherman L. W., Berk R. A. 1984, The Minneapolis Domestic Violence Experiment, v: Police Foundation Reports, dostopno na: <http://www.policefoundation.org/pdf/minneapolisdve.pdf>
- Stalans L. J., Lurigio A. J. 1995, Responding to Domestic Violence Against Women, v: Crime & Delinquency, let. 41, št. 4, str. 387-398.
- Stalans L. J., Lurigio A. J. 1995a, Public Preferences for the Court's Handling of Domestic Violence Situations, v: Crime & Delinquency, let. 41, št. 4, str. 399-413.
- Šelih A. 1967, Viktimologija in njena vloga v boju zoper kriminaliteto, v: Revija za kriminalistiko in kriminologijo, let. 18, št. 1-2, str. 37-42.
- Šelih A. 1979, Zasebnost in nove oblike njenega kazenskopravnega varstva, v: Zbornik znanstvenih razprav, let. 39, str. 149-181.
- Šelih A. 1993, Odziv kazenskega pravosodja na nasilje v družini, v: Pravna praksa, let. 12, št. 5-6, str. 32-33.
- Šelih I. 1993, Pravica do zasebnosti v Evropski konvenciji o človekovih pravicah (1. odst. 8. člena), v: Pravnik, let. 48, št. 9-10, str. 473-480.
- Šeparović, Z. 1984, Prava žrtve, v: Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, let. 34, št. 1-2, str. 173-184.
- Šeparović, Z. 1985, Oštećenik u kaznenom pravu: pravni i viktimološki aspekti, v: Naša zakonitost: časopis za pravnu teoriju i praksu, let. 39, št. 5-6, str. 483-512.
- Šteiner S. 2009, Ali je prepoved približevanja učinkovit ukrep za preprečevanje nasilja v družini?, v: Varstvoslovje med teorijo in prakso [el. vir] / 10. slovenski dnevi varstvoslovja, Maribor: Fakulteta za varnostne vede, dostop: www.fvv.uni-mb.si/dv2009/zbornik/clanki/steiner2.pdf
- Šugman K. 2007, Vprašanje diskrecije policijskega dela, v: Pravna praksa, let. 26, št. 13-14, str. 17-18.
- Tratnik A. 2009, Za nasilje v družini odgovorna tudi država, v: Pravna praksa, let. 28, št. 27, str. 22.
- Tuerkheimer D. 2004, Recognizing and Remediating the Harm of Battering: A Call to Criminalize Domestic Violence, v: The Journal of Criminal Law & Criminology, let. 94, št. 4, str. 959-1036.
- Williams K. R. 2005, Arrest and intimate partner violence: Toward a more complete application of deterrence theory, v: Aggression and Violent Behavior, let. 10, št. 6, str. 660-679.
- Wyss E. 2006, Wenn Frauen gewalttätig werden: Fakten contra Mythen, Bern: Kantonale Fachkommission für Gleichstellungsfragen, dostop: www.sta.be.ch/site/gleichstellung-frauengewalt_fk06_dt.pdf

Zimring F. E. 1989, Towards a Jurisprudence of Family Violence, v: Ohlin L., Tonry M. (ur.), Family Violence, Chicago: University of Chicago Press.

JUDIKATI

ESČP, Perez proti Franciji, 12. 2. 2004.

ESČP, Opuz proti Turčiji, 9. 9. 2009.

ELEKTRONSKI VIR

www.wikipedia.si

PRAVNI VIRI

Slovenski

Zakon o preprečevanju nasilja v družini (ZPND), Ur. l. RS, št. 16/2008 s spremembami in dopolnitvami.

Kazenski zakonik (KZ-1), Ur. l. RS, št. 55/2008 s spremembami in dopolnitvami.

Kazenski zakonik (KZ), Ur. l. RS, št. 63/1994 s spremembami in dopolnitvami.

Kazenski zakon Socialistične republike Slovenije, Ur. l. SRS, št. 12/1977 s spremembami in dopolnitvami.

Kazenski zakon Socialistične federativne republike Jugoslavije, Ur. l. SFRJ, št. 44/1976 s spremembami in dopolnitvami.

Zakon o kazenskem postopku (ZKP), Ur. l. RS, št. 63/1994 s spremembami in dopolnitvami.

Zakon o policiji (ZPol), Ur. l. RS, št. 49/1998 s spremembami in dopolnitvami.

Mednarodni

Declaration of Basic principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power, Generalna skupščina Združenih narodov, 29. november 1985, A/RES/40/34.

DELO CENTROV ZA SOCIALNO DELO NA PODROČJU PREPREČEVANJA NASILJA V DRUŽINI

Sendi Murgel

študentka podiplomskega magistrskega študija kazenskopravnih znanosti
Pravna fakulteta, Univerza v Ljubljani

1. UVOD

Zakon o preprečevanju nasilja v družini²³⁵ (v nadaljevanju: ZPND) je postavil zakonske temelje za delo centrov za socialno delo na področju preprečevanja nasilja v družini. Že pred sprejetjem ZPND so centri za socialno delo (v nadaljevanju: CSD) opravljali določene naloge na tem področju, vendar za odrasle samo kot svetovalne funkcije in nudenje pomoči. Za delo na področju zaščite otrok je situacija drugačna, saj imajo CSD že na podlagi Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih²³⁶ (v nadaljevanju: ZZZDR) javna pooblastila v smislu ukrepov po 119., 120. in 121. členu omenjenega zakona. 119. člen ZZZDR določa splošni ukrep za zaščito otroka, 120. člen ZZZDR določa odvzem otroka in 121. člen določa oddajo otroka v zavod. Ob tem imajo CSD na voljo tudi storitve po Zakonu o socialnem varstvu²³⁷ (v nadaljevanju: ZSV), ki jih lahko ponudijo ter s tem zaokrožijo celotno obravnavo.

Po ZPND se morajo CSD odzvati na vsako informacijo, ki jo prejmejo, da obstaja sum o izvajanju dejanj, ki bi lahko pomenila nasilje v družini. Pri obravnavi nasilja v družini najprej skozi storitev prve socialne pomoči (PSP)²³⁸, CSD opravi prvi pogovor s člani družine z namenom ugotovitve konkretnih dejstev, pridobitev prvih informacij ter ugotavljanja socialne problematike posameznika in družine. Če CSD ob tem ugotovi, da obstaja sum, da gre za nasilje v družini, takoj prične obravnavo tako žrtve kot tudi povzročitelja, predvsem pa mora posvetiti posebno pozornost mladoletnim članom družine. CSD izvaja pogovore z žrtvijo in povzročiteljem nasilja obvezno ločeno. S povzročiteljem nasilja v družini CSD opravi storitev PSP če le-ta to želi, lahko ga tudi usmeri naprej v programe za pomoč, vendar jih je v celotni Sloveniji izjemno malo; pravzaprav jih izvaja samo nevladna organizacija Društvo za nenasilno komunikacijo²³⁹. CSD pri obravnavi nasilja v družini ugotavljajo, da bi takih programov potrebovali več, saj bi lahko z njimi naredili več na področju dela s povzročitelji in spreminjanju njihovega vedenja.

²³⁵ Uradni list RS, št. 16/08

²³⁶ Uradni list RS, št. 69/04 UPB1, 101/07, 122/07

²³⁷ Uradni list RS, št. 3/07 UPB2, 23/07, 41/07, 122/07, 61/10, 62/10

²³⁸ PSP je opredeljena v Zakonu o socialnem varstvu, v 12. členu, ki govori, da gre za storitev, ki obsega pomoč pri prepoznavanju in opredelitvi socialne stiske in težave, oceno možnih rešitev ter seznanitev upravičenca o vseh možnih oblikah socialno varstvenih storitev in dajatev, ki jih lahko posameznik uveljavi ter o obveznostih, ki so povezane z oblikami storitev in dajatev, kakor tudi seznanitev upravičenca o mreži in programih izvajalcev, ki nudijo socialno varstvene storitve in dajatev.

²³⁹ www.drustvo-dnk.si

CSD pri obravnavi žrtve najprej pripravi oceno ogroženosti, kjer je pri otrocih predvsem potrebno ugotoviti otrokove razvojne potrebe, zmožnosti staršev, da se ustrezno odzivajo na otrokove razvojne potrebe in jih dovolj zadovoljujejo ter ugotoviti dejavnike širšega socialnega okolja. Pri odraslih žrtvah pa z oceno ogroženosti CSD ugotavlja stopnjo ogroženosti na podlagi vedenj povzročitelja nasilja, psihičnega in fizičnega stanja žrtve nasilja, njenih prepričanj in podpore socialne mreže. Če je potrebno, CSD skliče multidisciplinarni tim (v nadaljevanju: MDT), kjer sodelujejo strokovnjaki različnih institucij, ki lahko kakor koli prispevajo k obravnavi ter pomoči žrtvi nasilja v družini. Če je potrebno, se z žrtvijo nasilja pripravi varnostni načrt, kjer se opredelijo možnosti, kako in s kakšnimi ravnanji lahko žrtev poveča svojo varnost doma, v službi, na poti, med nasilnim dogodkom, ko se pripravlja na odhod,... Z načrtom pomoči žrtvi nasilja pa se pripravi načrt celostne obravnave žrtve; če so tudi otroci žrtve nasilja v družini, se ugotavlja, ali je potrebno posebej zaščititi tudi otroka.

Če je potrebno z žrtvijo pripraviti načrt pomoči, CSD skliče MDT, ki je sestavljen iz strokovnjakov različnih organov in strok z namenom omogočiti celovito pomoč in zaščito žrtve. CSD v sodelovanje na MDT pozove tiste organe, organizacije ter nevladne organizacije, ki bodo lahko s konkretnim delom in sodelovanjem pomagali žrtvi. Gre torej za konkretne strokovnjake različnih organov, ki bodo na svojih področjih zagotavljali izvajanje dela načrta pomoči, kot bo na MDT sprejet²⁴⁰.

Vzporedno z nalogami po ZPND pa CSD ponudi tudi izvajanje storitev kot podporo žrtvi pri premagovanju svojih stisk in težav in možnosti učenja in pridobivanja novih znanj funkcioniranja ter delovanja celotne družine in vsakega posameznika posebej.

1. STANDARD NALOG ZA PREPREČEVANJE NASILJA V DRUŽINI IN BAZA SOCIALNIH PODATKOV

Skupnost CSD Slovenije na podlagi javnega pooblastila pripravlja standard in normativ za vse naloge, ki jih izvajajo CSD²⁴¹, in tako je postavljen standard tudi za naloge za preprečevanje nasilja v družini²⁴². Standard naloge določa naslednja opravila:

- proučitev obvestila in ocena potrebe po izdelavi načrta pomoči žrtvi
- pogovor z žrtvijo, analiza tveganja, izdelava začetne ocene ogroženosti, izdelava individualnega varnostnega načrta,
- pogovor s povzročiteljem nasilja, napotitev v ustrezne programe strokovne pomoči,

²⁴⁰ Murgel, S. (2010), Nasilje v družini z vidika dejavnosti centrov za socialno delo, Nasilje v družini: kazensko pravni, kriminalistični in kriminološki problemi, Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede in Pravna fakulteta, str. 119, 120, 121

²⁴¹ Kuzmanič Korva D urednik, Murgel S. urednik, 2007, Katalog javnih pooblastil, nalog po zakonu in storitev, ki jih izvajajo centri za socialno delo, Ljubljana, Skupnost CSD Slovenije

²⁴² www.gov.si/csd

- posreduje povratno informacijo prijavitelju
- MDT: ocena ogroženosti, načrt pomoči žrtvi, delo z žrtvijo
- delo s povzročiteljem nasilja
- spremljanje ukrepa sodišča.

Med možnimi opravili je zapisana tudi priprava mnenja o ogroženosti osebe za dodelitev brezplačne pravne pomoči na podlagi ocene ogroženosti.

Ko je bil standard naloge pripravljen in postavljen, je bilo možno to nalogo opredeliti tudi v bazi socialnih podatkov (v nadaljevanju: BSP). Informacijski sistem CSD je sestavljen iz več sklopov za izvajanje posameznih nalog CSD, kamor se beležijo vsi relevantni podatki, tako za izdajo odločb, kot tudi za pridobitev statističnih podatkov. Da se določeno nalogo vnese v informacijski sistem je seveda potrebna opredelitev naloge v standardu s pravilno pravno podlago. Tako smo za pridobivanje podatkov na področju nasilja v družini opredelili od zgoraj navedenih opravil naslednja, ki smo jih prenesli v BSP in katera strokovni delavci na CSD tudi vnašajo:

- MDT
- Priprava načrta pomoči žrtvi
- Dopolnitev načrta pomoči žrtvi
- Mnenje o ogroženosti za brezplačno pravno pomoč
- Poročilo sodišču

Pri opravi MDT se beleži, koliko timov je CSD sklical in katere institucije, organi, organizacije ter nevladne organizacije so bile vabljeni, koliko od njih se je MDT udeležilo, koliko se je CSD odločil in jih ni vabil, koliko se jih ni udeležilo in koliko jih je pri obravnavi samo sodelovalo.

Pomembno je vedeti, da naloge za preprečevanje nasilja v družini, ki se vnašajo v BSP zajemajo le tiste, kjer je bila v družini obravnavana vsaj ena odrasla žrtev nasilja; za primere, kjer so bili žrtve nasilja samo otroci, se podatki niso vnašali v to nalogo, temveč v naloge ukrepov CSD (varovanje koristi otroka, odvzem otroka, namestitve v zavod).

V nadaljevanju bomo pregledali statistične podatke delovanja CSD na področju nasilja v družini iz informacijskega sistema, BSP za leto 2010. Za leto 2009 namreč podatki še niso relevantni, saj se je naloga v informacijski sistem dodala šele v novembru 2009.

Obravnavanje nasilja v družini na CSD:

CSD	Št.prim erov	Št. žrtev	Št. povzročite ljev	Št. PSP	PSP s pov zr.
Ajdovščina	12	19	10	9	1
Brežice	13	17	13	28	2
Celje	35	58	34	91	213
Cerknica	6	7	6	12	2
Črnomelj	24	27	24	8	6
Domžale	69	92	69	160	35
Dravograd	1	1	1	16	2
Gornja Radgona	30	32	31	85	29
Grosuplje	28	34	26	79	1
Hrastnik	20	28	20	11	11
Idrija	10	14	10	11	0
Ilirska Bistrica	1	1	1	26	2
Izola	9	11	9	17	0
Jesenice	47	108	42	29	18
Kamnik	18	38	18	66	22
Kočevje	27	40	27	16	37
Koper	32	46	29	61	53
Kranj	68	99	65	104	31
Krško	14	17	12	39	35
Laško	18	21	18	77	2
Lenart	64	78	58	113	3
Lendava	24	50	24	24	3
Litija	17	29	18	10	8
Lj. Bežigrad	31	45	31	61	0
Lj. Center	8	8	3	22	4
Lj. Moste Polje	8	10	4	33	33
Lj. Šiška	54	76	56	54	56
Lj. Vič Rudnik	101	229	104	261	75
Ljutomer	1	1	1	28	1
Logatec	3	4	3	27	3
Maribor	203	315	198	194	216
Metlika	7	14	7	15	4
Mozirje	9	10	9	15	8
Murska Sobota	56	102	55	64	43
Nova Gorica	36	43	17	143	27
Novo mesto	77	80	66	26	70
Ormož	10	23	9	38	3
Pesnica	23	44	23	25	6
Piran	18	26	16	53	13
Postojna	7	9	7	21	6

Ptuj	75	148	75	179	12
Radlje ob Dravi	19	29	19	49	15
Radovljica	18	20	18	59	12
Ravne na Kor.	11	11	7	22	13
Ribnica	20	39	20	9	15
Ruše	25	46	25	32	15
Sevnica	14	15	10	30	2
Sežana	12	17	11	21	7
Slov. Gradec	6	9	6	118	45
Slov. Bistrica	58	88	58	111	18
Slov. Konjice	28	28	28	12	1
Šentjur	24	45	23	25	0
Škofja Loka	28	55	28	61	37
Šmarje pri Jelš.	69	111	68	96	11
Tolmin	29	43	29	30	13
Trbovlje	27	37	25	6	6
Trebnje	29	33	25	41	17
Tržič	19	20	17	13	0
Velenje	98	140	99	75	27
Vrhnika	19	22	18	2	5
Zagorje ob Savi	9	11	9	30	8
Žalec	52	102	53	72	35
SKUPAJ	1928	2975	1845	326	187
				5	6

V zgornji tabeli so prikazani podatki po posameznih CSD; v prvem stolpcu so prikazani podatki števila primerov nasilja v družini, ki so jih obravnavali na posameznem CSD, v drugem stolpcu so prikazani podatki števila obravnavanih žrtev nasilja v družini, v tretjem stolpcu podatki števila povzročiteljev nasilja v družini, v četrtem stolpcu podatki opravljenih storitev PSP s problematiko nasilja v družini ter v petem stolpcu podatki opravljenih storitev PSP s povzročiteljem nasilja v družini. Podatki za PSP v četrti koloni predstavljajo podatek, kolikokrat je bila pri nalogi PSP zaznana problematika nasilja v družini med vsemi izvedenimi storitvami PSP. Tukaj na tem mestu je bilo mogoče izbrati pri izvajanju ene storitve PSP več možnih problematik in ni nujno, da so vse za nasilje v družini. Število skupnega PSP – 3265 ne predstavlja torej števila primerov, temveč zaznavo, kolikokrat se je pojavila pri obravnavi problematika nasilja v družini (v enem primeru je lahko bilo zavedeno npr. tako fizično kot tudi psihično nasilje, gre pa samo za en primer).

Najbolj izstopa po številu obravnavanih primerov CSD Maribor, ki je v letu 2010 obravnaval 203 primere nasilja v družini, 315 žrtev nasilja v družini ter 198 povzročiteljev nasilja v družini. CSD Maribor tudi pokriva krajevno obsežen teritorij in tako tudi veliko število prebivalcev; v drugem največjem mestu R Slovenije je namreč ustanovljen le en CSD, medtem ko je v Ljubljani kot največjem mestu v R Sloveniji ustanovljenih kar pet CSD. Drugi CSD za CSD Maribor je imel največ

obravnavanih primerov nasilja v družini CSD Ljubljana Vič Rudnik, 101 primer z 229 obravnavanimi žrtvami nasilja ter 104 povzročitelji. Glede na obravnavano število žrtev nasilja v družini tema CSD sledijo CSD Ptuj (148 žrtev), CSD Velenje (140 žrtev), CSD Šmarje pri Jelšah (111 žrtev), CSD Jesenice (108 žrtev), CSD Žalec in CSD Murska Sobota (102 žrtvi).

Enaki podatki po regijah:

Regija	Št.primero	Št. žrtev	Št. povzročiteljev	Št. PSP	PSP s povzr.
Ljubljanska	224	394	219	193	176
Obljubljanska I	160	235	159	283	90
Obljubljanska II	75	113	73	104	53
Celjska	333	515	332	463	297
Podravska	458	742	446	692	273
Pomurska	111	185	111	201	76
Koroška	37	50	33	205	75
Gorenjska	180	302	170	266	98
Dolenjska in Bela krajina	137	154	122	90	97
Posavska	41	49	35	97	39
Obalno kraška	85	117	79	211	83
Goriška	87	119	66	193	41
SKUPAJ	1928	2975	1845	2998	1398

Na določenih centrih za socialno delo so na podlagi ZPND in sklepa ministra za delo, družino in socialne zadeve ustanovljene regijske službe, v katere so vključene tudi regijske koordinatorke za preprečevanje nasilja v družini, interventna služba in krizni centri. Na CSD Ljubljana Šiška je ustanovljena regijska služba (ljubljska regija), ki ob tem CSD zajema še naslednje CSD: Ljubljana Bežigrad, Ljubljana Center, Ljubljana Moste Polje, Ljubljana Vič Rudnik, Vrhnika in Logatec. Na CSD Domžale je ustanovljena regijska služba (obljubljanska regija I), ki ob tem CSD zajema še naslednje CSD: Hrastnik, Kamnik, Trbovlje, Zagorje in Litija. Na CSD Kočevje regijska služba (obljubljanska regija II) zajema še CSD Grosuplje in Ribnica. Regijska služba ustanovljena na CSD Maribor (podravska regija) zajema še: CSD Lenart, Pesnica, Ptuj, Ruše, Slovenska Bistrica in Ormož. CSD Gornja Radgona, kjer je ustanovljena regijska služba (pomurska regija), zajema še naslednje CSD: Lendava, Ljutomer in Murska Sobota. Regijska služba ustanovljena na CSD Slovenj Gradec (koroška regija) zajema še naslednje CSD: Dravograd, Radlje ob Dravi in Ravne na Koroškem. Na CSD Škofja Loka ustanovljen regijska služba (gorenjska regija) zajema še CSD: Jesenice, Kranj, Radovljica in Tržič. Na CSD Novo mesto ustanovljena regijska služba (dolenjska in bela krajina regija) zajema še naslednje CSD: Črnomelj, Metlika in Trebnje. Regijska služba ustanovljena na CSD Krško (posavska regija) zajema še: CSD Brežice in Sevnica. Na CSD Koper je ustanovljena regijska služba (obalno kraška regija), ki še zajema: Ilirska Bistrica, Izola, Piran, Postojna, Sežana in Cerknica. CSD

Nova Gorica pa ima ustanovljeno regijsko službo (goriška regija), ki zajema: CSD Ajdovščina, Idrija in Tolmin.

V zgornji tabeli so podatki po regijah o številu primerov, žrtev, povzročiteljev, opravljene PSP glede na problematiko in opravljene PSP s povzročitelji, kjer je razvidno, da ponovno izstopa po številu primerov podravska regija, za njo celjska ter ljubljanska regija. Te podatke je potrebno pogledati tudi v luči velikosti teritorija, ki ga ti CSD pokrivajo, saj so podravska regija, ljubljanska in celjska regija največje in tudi najbolj poseljene in s tem zajemajo tudi veliko število prebivalcev.

Multidisciplinarni timi na področju preprečevanja nasilja v družini

MDT	Se je udeležil	Vabljen, ni prišel	Ni vabljen	Je sodeloval
Zdravstvo	67	41	431	7
Šolstvo	83	6	452	5
Policija	330	19	159	38
Tožilstvo	22	12	511	1
NVO	57	3	481	5
Lokalne skupnosti	11	2	533	0

Multidisciplinarni timi za obravnavo nasilja v družini so za vsak primer drugače oblikovani oziroma se vabi tiste strokovnjake tako iz CSD kot iz drugih institucij, ki lahko kakor koli pripomorejo k obravnavi žrtve nasilja in pripravi načrta pomoči žrtvi. V tabeli so predstavljeni podatki o udeležbi drugih organov, organizacij in nevladnih organizacij; ali so bile na MDT vabljene in se ga udeležile, ali so bile vabljene in se tima niso udeležile, ali jih CSD sploh ni vabil ali pa so v postopku samo sodelovali in se osebno MDT niso udeležili (to so primeri, ko institucije podajo svoje mnenje pisno, ali drugače sodelujejo pri obravnavi in izvajanju načrta pomoči žrtvi, h kateremu so aktivno tudi sami prispevali, vendar se same seje MDT osebno niso udeležili). Kot je že takoj razvidno, je mogoče potrditi, da še vedno CSD institucij na MDT velikokrat ne vabi. Največ sodelujejo s policijo, s katero tudi usklajujejo naloge ob obravnavi vsakega posameznega primera obravnave, ob tem pa tudi vedno podajo prijavo suma kaznivega dejanja, kadar ugotovijo, da gre za nasilje v družini (takrat, ko pričnejo z obravnavo po ZPND). Največkrat se na vabilo na MDT ni odzvalo zdravstvo, s katerimi imajo CSD še vedno največ težav, zdravstvo namreč stoji na stališču, da bi morali zdravniki, ki pridejo na MDT svojo udeležbo dobiti plačano, medtem ko vsi ostali člani MDT svoje naloge opravljajo v službenem času kot svoje službene naloge. Ministrstvo za zdravje še po treh letih od uveljavitve ZPND ni sprejelo svojega pravilnika o sodelovanju v obravnava žrtev, kadar gre za preprečevanje nasilja v družini.

Predstavniki tožilstva so na MDT vabljeni najbolj poredko, saj je zanje ta faza postopka še prezgodnja, da bi lahko aktivno sodelovali ali kakor koli prispevali k boljši obravnavi žrtve nasilja. Če pa CSD oceni, da bi bila njihova navzočnost dobrodošla, jih seveda povabijo. Na splošno pa je iz podatkov zgornje tabele mogoče

zaključiti, da se je vzpostavilo dobro sodelovanje med policijo in CSD ter da ti dve instituciji, tudi zaradi določil ZPND med seboj največ sodelujeta. Zaradi boljšega poznavanja delovnih področij in razjasnjevanja odprtih vprašanj, ki se porajajo ob sodelovanju teh dveh institucij, Skupnost centrov za socialno delo Slovenije skupaj s predstavniki Generalne policijske uprave (tako sektorja kriminalistične policije kot sektorja uniformirane policije) organizirajo vsaj dva posveta predstavnikov policije in CSD na leto. V letu 2010 so bili posveti uspešno organizirani ter izpeljani in sprejeti sklepi so doprinesli k večji povezanosti institucij in boljšemu sodelovanju.

Podatki po CSD za otroke in mladostnike

CSD	119.čl.	120.čl.	121.čl.	Otroci s težavami v odraščanju	Skupaj
Ajdovščina	1	0	0	0	1
Brežice	84	5	4	1	94
Celje	11	0	0	0	11
Cerknica	0	0	0	0	0
Črnomelj	1	0	0	1	2
Domžale	14	0	0	0	14
Dravograd	1	0	0	0	1
Gornja Radgona	2	0	0	0	2
Grosuplje	10	3	0	0	13
Hrastnik	0	0	0	0	0
Idrija	0	0	0	0	0
Ilirska Bistrica	1	0	0	0	1
Izola	0	0	0	0	0
Jesenice	10	0	0	0	10
Kamnik	22	1	2	0	25
Kočevje	5	0	0	0	5
Koper	10	0	0	1	11
Kranj	13	1	0	0	14
Krško	7	0	0	0	7
Laško	15	0	0	1	16
Lenart	0	0	0	0	0
Lendava	6	0	0	0	6
Litija	6	0	0	0	6
Lj. Bežigrad	2	0	0	0	2
Lj. Center	3	0	0	0	3
Lj. Moste Polje	0	6	0	0	6
Lj. Šiška	48	0	0	0	48
Lj. Vič Rudnik	51	0	6	0	57

Ljutomer	8	0	0	0	8
Logatec	6	0	0	0	6
Maribor	31	0	0	0	31
Metlika	0	0	0	0	0
Mozirje	2	0	0	0	2
Murska Sobota	8	0	0	0	8
Nova Gorica	47	0	0	1	48
Novo mesto	13	0	0	1	14
Ormož	7	0	0	0	7
Pesnica	3	0	0	0	3
Piran	5	1	0	0	6
Postojna	2	0	0	0	2
Ptuj	15	0	0	0	15
Radlje ob Dravi	1	0	0	0	1
Radovljica	25	0	1	0	26
Ravne na Kor.	2	0	0	0	2
Ribnica	1	0	0	0	1
Ruše	1	0	0	0	1
Sevnica	6	0	0	0	6
Sežana	2	0	0	0	2
Slov. Gradec	0	0	0	0	0
Slov. Bistrica	7	0	0	0	7
Slov. Konjice	3	0	0	0	3
Šentjur	2	0	0	0	2
Škofja Loka	15	0	0	1	16
Šmarje pri Jelš.	5	1	0	0	6
Tolmin	1	0	0	0	1
Trbovlje	3	1	1	0	5
Trebnje	3	0	0	0	3
Tržič	4	0	2	0	6
Velenje	21	0	0	0	21
Vrhnika	0	0	1	0	1
Zagorje ob Savi	2	0	0	0	2
Žalec	14	0	0	0	14
SKUPAJ	588	19	17	7	631

V zgornji tabeli so predstavljeni podatki po posameznih CSD glede na obravnavo otrok in mladostnikov po posameznih nalogah. V prvi koloni so predstavljeni podatki za splošne ukrepe po 119. členu ZZZDR, torej ukrepi za vzgojo in varstvo otroka in njegovih koristi. Gre za ukrep, kjer je CSD dolžan storiti potrebne ukrepe, ki jih zahtevata vzgoja in varstvo otroka ali varstvo njegovih premoženjskih ter drugih pravic in koristi. Podatki v tabeli so predstavljeni po označeni problematiki, kar pomeni, da so od vseh primerov obravnav v tabeli opredeljeni le podatki, kjer je bila zabeležena problematika nasilja v družini. Od skupno 2174 primerov, ki so jih CSD obravnavali po 119. členu ZZZDR je bilo le 588 krat zabeležena problematika

nasilja v družini. Ta podatek ne predstavlja konkretnih primerov, temveč samo zabeleženo problematiko ob primerih, kjer je lahko bilo opredeljenih več različnih vrst nasilja v eni sami nalogi. V drugem stolpcu so predstavljeni podatki za ukrep odvzema otroka po 120. členu ZZZDR, ki določa, da sme CSD odvzeti otroka staršem in ga dati v vzgojo in varstvo drugi osebi ali zavodu, če so starši zanemarili otrokovo vzgojo in varstvo ali če je to iz drugih razlogov v otrokovo korist. Tudi v tem primeru je predstavljen podatek po številu opredeljene in zaznane problematike nasilja v družini in ne predstavlja nujno tudi števila posameznih obravnav. Iz tabele je razvidno, da so od vseh primerov, ki jih je bilo 140, samo 19 krat zaznali problematiko nasilja v družini. V tretjem stolpcu so enako zajeti podatki o zaznani problematiki in sicer za nalogo po 121. členu ZZZDR, ki določa, da sme CSD sam ali v sporazumu s starši oddati otroka v zavod zaradi njegove osebne ali vedenjske motenosti, ki bistveno ogroža njegov zdrav osebni razvoj. V teh nalogah, ki jih je bilo v celoti na vseh CSD 493, je bila zaznana problematika nasilja v družini 17 krat. Četrty stolpec predstavlja podatke o otrocih, ki so bili na CSD obravnavani zaradi težav v odraščanju in niso izvajali kaznivih dejanj. Gre za pomoč otrokom in mladoletnikom pri prepoznavanju in reševanju težav v odraščanju, predvsem v primerih, ko gre za šolsko neuspešnost, pohajkovanje, zloraba drog, ipd. V teh primerih gre ravno tako za ogrožene otroke, kjer je domača situacija na kakršen koli način neprimerna in rezultira z neprimernim obnašanjem, ravnanjem in težavami, s katerimi se sooča otrok. Vseh obravnavanih primerov na CSD je bilo 877, od tega so na CSD 9 krat zaznali problematiko nasilja v družini.

Primerov naloge ukrepi za vzgojo in varstvo otroka in njegovih koristi (119. člen ZZZDR) je bilo v letu 2010: 2174, od tega je bilo 306 otrok usmerjenih v nadaljnjo obravnavo, med obravnavo so CSD podali 205 prijav kaznivih dejanj, v 536 primerih so bili starši usmerjeni v nadaljnjo obravnavo, samo v 59 primerih pa je CSD izrekel ukrep, kar je izjemno majhen odstotek (2,71%). Primerov naloge odvzem otroka (120. člen ZZZDR) je bilo v letu 2010: 140, od tega je bilo 12 otrok usmerjenih v nadaljnjo obravnavo, med obravnavo so CSD podali 11 prijav kaznivih dejanj, v 11 primerih so bili starši usmerjeni v nadaljnjo obravnavo, 31 otrok je bilo po odvzemu nameščenih v rejništvo, 4 pa v zavod. Tudi v teh primerih je CSD izrekel ukrep v 25% (35 primerov). Primerov naloge oddaja otroka v zavod (121. člen ZZZDR) je bilo v letu 2010: 493, od tega je bilo 30 otrok usmerjenih v nadaljnjo obravnavo, med obravnavo so CSD podali 3 prijave kaznivih dejanj, v 9 primerih so bili starši usmerjeni v nadaljnjo obravnavo, 6 otrok je bilo v zavod nameščenih brez soglasja staršev (1,22%), s soglasjem pa 93 (18,86%). Primerov naloge obravnave otrok in mladoletnikov s težavami v odraščanju (brez kaznivega dejanja) je bilo v letu 2010: 877, od tega je bil načrt obravnave pripravljen za 111 otrok (12,66%), 117 (13,34%) otrok pa je bilo usmerjenih v nadaljnjo obravnavo.

Glede na vse zgoraj navedene podatke je na tem mestu potrebno poudariti, da se CSD v izjemno majhnem odstotku odločajo za najbolj korenit poseg v družino – za katerega koli od zgoraj navedenih ukrepov. V obravnavi družine in otrok poskušajo z različnimi metodami, svetovanjem, pomočjo in podporo pri razreševanju stisk in težav, delajo z vsakim družinskim članom posebej in celotno družino skupaj.

Dejansko prehajajo od najmilejših prijemov do najbolj omejevalnih. Vse različne možnosti podpore bodo poskušali nuditi družini, preden bodo posegli po ukrepih, kar se kaže tudi v podatkih o številu obravnav in majhnem odstotku izrečenih ukrepov. Tudi v zavode večinoma poskušajo otroke nameščati s soglasjem staršev, saj menijo, da starše kot partnerja ne smejo izgubiti in da je z njimi potrebno vzpostaviti delovni odnos, če želijo dolgoročno pomagati tudi otroku.

Podatki o vrstah nasilja v družini glede na določene naloge CSD:

Ukrepi za vzgojo in varstvo otroka in njegovih koristi

Vseh primerov skupaj: 2174

V spodnjih štirih tabelah so predstavljene že zgoraj opredeljene naloge CSD ob obravnavi ogroženih otrok. Od zgoraj prikazanih podatkov po nalogah po posameznem CSD sledijo isti podatki razvrščeni po vrstah nasilja, ki so bile zaznane kot problematika. Večinoma je največ fizičnega in psihičnega nasilja, ki se v večini nalog tudi prepletata, kar pomeni, da ko CSD zazna psihično nasilje velikokrat ob njem zazna tudi fizično in obratno. Obe vrsti nasilja tudi neprimerno številčno izstopata navzgor. V teh spodnjih tabelah pa so ob problematiki nasilja v družini, ki je predstavljena tudi v zgornji tabeli, prikazani tudi številčni podatki problematike zanemarjanja roditeljskih dolžnosti in ugotavljanje ogroženosti (kadar gre za osnovni problem v nalogi ugotavljanje ogroženosti otroka)

fizično nasilje	245
psihično nasilje	213
ekonomsko nasilje	0
Zanemarjanje	91
spolno nasilje	39
SKUPAJ	588
zanemarjanje rod. dolžnosti	750
ugotavljanje ogroženosti	69
SKUPAJ	819

Kot je razbrati iz podatkov, CSD zaznavajo problematike zanemarjanja roditeljskih dolžnosti mnogo več kot fizičnega in psihičnega nasilja. Seveda se v nalogah lahko ugotovljene problematike tudi prepletajo. Zanimivo ugotovljeno dejstvo iz podatkov je, da pri obravnavi otrok sploh ni zaznanega ekonomskega nasilja.

Ukrep odvzem otroka

Vseh primerov skupaj: 140

fizično nasilje	10
psihično nasilje	1
ekonomsko nasilje	0

Zanemarjanje spolno nasilje	5
SKUPAJ	18
zanemarjanje rod. dolžnosti	81
ugotavljanje ogroženosti	0
SKUPAJ	81

Kot je bilo že ugotovljeno, je pri tej nalogi zelo malo zaznane problematike nasilja v družini glede na številčni podatek vseh nalog, zato pa je neprimerno več zaznane problematike zanemarjanja roditeljskih dolžnosti.

Namestitev otroka v zavod

Vseh primerov skupaj: 493

fizično nasilje	6
psihično nasilje	5
ekonomsko nasilje	0
Zanemarjanje spolno nasilje	6
SKUPAJ	17
zanemarjanje rod. dolžnosti	43
ugotavljanje ogroženosti	1
SKUPAJ	44

Obravnavanje otrok in mladostnikov s težavami v odraščanju

Vseh primerov skupaj: 877

fizično nasilje	3
psihično nasilje	2
ekonomsko nasilje	0
Zanemarjanje spolno nasilje	0
SKUPAJ	6
zanemarjanje rod. dolžnosti	19
ugotavljanje ogroženosti	1
SKUPAJ	20

Pri vseh zgoraj navedenih nalogah za obravnavo ogroženih otrok izstopa neprimerno višje število zaznane problematike zanemarjanja roditeljskih dolžnosti kot problematike nasilja v družini. Morda svoj delež temu prispeva tudi širše pojmovanje te problematike, kot pa samo nasilje v družini.

Opravila CSD pri obravnavi žrtve nasilja v družini

Regija	timi	Načrt pomoči žrtvi	Dopolnitev načrta	Mnenje o ogroženosti za BPP	Poročilo sodišču
Ljubljanska	49	133	77	3	2
Obljubljanska I	22	113	23	8	3
Obljubljanska II	43	56	36	7	4
Celjska	65	150	67	28	41
Podravska	85	253	65	27	20
Pomurska	29	52	21	13	14
Koroška	14	13	6	3	2
Gorenjska	56	97	31	8	4
Dolenjska in Bela krajina	43	80	25	6	34
Posavska	6	8	11	0	3
Obalno kraška	19	37	18	3	7
Goriška	32	18	11	9	3
SKUPAJ	463	1010	391	115	137

podatki so prikazani po regijah

Na podlagi standarda in normativa nalog, ki jih izvajajo CSD, je bila v BSP vnesena tudi naloga za preprečevanje nasilja v družini, ki ima svoja opravila po standardu. Glede na to so se v BSP vnesla tista opravila, ki lahko relevantno prispevajo k obravnavi pojava nasilja v družini in prikazujejo pomembne statistične podatke. Opravila, ki so vnesena v BSP so tako: MDT, načrt pomoči žrtvi, dopolnitev načrta pomoči žrtvi, mnenje o ogroženosti za pridobitev brezplačne pravne pomoči ter poročilo sodišču²⁴³. V zgornji tabeli so predstavljeni podatki o vsakem posameznem opravljenem opravilu znotraj te naloge za preprečevanje nasilja v družini. Glede na skupno število primerov in žrtev je še vedno zelo malo sklicanih MDT (od 1928 primerov in 2975 žrtev nasilja v družini samo 463 MDT), potrebno je tudi ugotoviti, da tudi za vsako zabeleženo žrtev nasilja v družini ni bil pripravljen načrt pomoči žrtvi. Tudi zelo majhen odstotek žrtev se odloči izkoristiti možnost pridobitve brezplačne pravne pomoči za postopke na sodišču. Poročila sodišču CSD posredujejo, kadar gre za izrečene ukrepe sodišča po ZPND in takih primerov je bilo v letu 2010 skupaj 137. Tudi v teh primerih podravska regija občutno izstopa po številu opravljenih opravil.

Vrste nasilja, ki so ga med obravnavo nasilja v družini zaznali CSD

CSD	psihično	fizično	ekonomsko	Spolno	Zanemarjanje
Ljubljanska	191	165	22	9	14
Obljubljanska I	134	127	17	4	4
Obljubljanska II	60	63	7	2	1
Celjska	293	253	32	14	4
Podravska	422	355	32	9	6

²⁴³ www.gov.si/csd

Pomurska	104	81	15	7	0
Koroška	36	24	2	2	1
Gorenjska	169	130	22	11	2
Dolenjska in Bela krajina	122	102	7	2	3
Posavska	30	28	4	1	0
Obalno kraška	70	64	14	2	2
Goriška	62	68	16	5	9
SKUPAJ	1693	1460	190	68	46

podatki so prikazani po regijah

Po problematiki zaznano nasilje v družini najbolj izstopa, kot je bilo že rečeno psihično nasilje (1693), ki ga je največ, takoj za tem pa sledi fizično nasilje (1460). Tudi pri teh podatkih je enako, kot je bilo povedano že zgoraj, da gre za podatke o problematiki in ne samih primerih pri obravnavi nasilja v družini na CSD. Pri enem obravnavanem primeru je mogoče potrditi več zaznanih problematik in glede na podatke iz tabele lahko rečemo, da je veliko primerov z obema najbolj pogostima vrstama nasilja – psihičnim in fizičnim (gledano od 1928 števila primerov je bilo v 1693 primerih zaznano psihično nasilje in v 1460 primerih fizično, ker sta obe številki dokaj veliki lahko trdimo, da sta se v veliko primerih pojavili obe problematiki). Psihičnemu in fizičnemu nasilju sledi ekonomsko nasilje, temu pa spolno in zanemarjanje, ki ga je najmanj.

Starost žrtev nasilja in povzročiteljev nasilja v družini

Starost	Žrtve	Povzročitelji
do 6 let	276	0
od 6 do 14 let	388	4
od 14 do 18 let	196	21
od 18 do 21 let	103	35
od 21 do 26 let	165	86
od 26 do 45 let	1031	937
od 45 do 60 let	526	585
od 60 do 75 let	203	162
nad 75 let	87	15
Skupaj	2975	1845

Na CSD je bilo največ obravnavanih žrtev v starostni skupini od 26 do 45 let, ki po številu zelo izstopa (1031), v tej starostni skupini je tudi največ povzročiteljev nasilja (937); gre za najbolj aktivno skupino prebivalstva. Zanimiv podatek, ki ga je mogoče razbrati iz tabele je, da imamo kar nekaj primerov povzročiteljev med starostno skupino otrok od 6 do 14 leta – 4, več pa jih je v starostni skupini otrok od 14 do 18 leta starosti. Trenutno je to populacija, za katero v mreži CSD nimajo rešitev namestitve, če jim je izrečen s strani policije ukrep prepovedi približevanja. Čeprav v celoti število teh otrok povzročiteljev nasilja ni veliko, pa bo v prihodnje

potrebno posvetiti več pozornosti temu vprašanju, saj lahko pri mladih povzročiteljih nasilja uspešneje prekinemo večni krog nasilja.

Razmerje povzročitelja do žrtve nasilja v družini

Partner	1082
oče/mati	460
otrok/pastorek	292
bivši partner	278
brat/sestra	49
dedek/babica	20
zet/snaha	17
tast/tašča	13
vnuk/vnukinja	12
ni sorodnik	48

Če statistične podatke pogledamo še v razmerjih povzročitelja nasilja do žrtve vidimo, da je največ povzročiteljev nasilja partnerjev, le-tem sledijo starši, nato še bivši partnerji. Po teh se število dobro zmanjša in ostanejo še druga razmerja povzročitelja do žrtve. Zanimivo je, da je veliko tudi povzročiteljev, ki sploh niso v sorodstvenem razmerju do žrtve (kadar sta morda dve žrtvi nasilja in je ena družinski član, druga pa morda ne).

Storitve:

CSD žrtvam in povzročiteljem nasilja v družini ponudijo tudi opravljanje storitev za pomoč pri prepoznavanju in odpravi nasilnih vedenj in možnosti zaščite. Za to področje so predvsem primerne naslednje storitve: PSP (prva socialna pomoč), ki je opredeljena že v uvodu, PSP s povzročiteljem nasilja v družini, osebna pomoč – svetovanje ter pomoč družini za dom²⁴⁴.

Osebna pomoč – svetovanje je strokovna pomoč posamezniku v stiski, ki je sam ne zna ali ne zmore odpraviti, je pa pripravljen spremeniti svoje vedenje in poiskati primerne rešitve, namenom, da bi mu omogočili razvijanje, dopolnjevanje, ohranjanje ter izboljševanje njegovih socialnih možnosti.

Pomoč družini za dom obsega strokovno svetovanje in pomoč pri urejanju odnosov med družinskimi člani ter pri skrbi za otroke in usposabljanje družine za opravljanje njene vloge v vsakdanjem življenju. Upravičenci do storitve so posamezniki in družine v primerih, ko socialne stiske in težave izhajajo iz neurejenih odnosov v družini, ter je za rešitev potrebna sprememba v celotni družini. Kadar družina išče strokovno pomoč pri skrbi za otroke in jim poznani vzorci vedenja družine ne zadoščajo za odpravljanje težav,

²⁴⁴ Zakon o socialnem varstvu, Pravilnik o standardih in normativih socialnovarstvenih storitev (Uradni list RS, št. 45/10)

ter v primerih, kadar družina za obstanek in razvoj zahteva trajnejšo podporo in vodenje zaradi stisk in težav dveh ali več družinskih članov.

Ker tudi v teh primerih zaznavajo CSD primere nasilja v družini in lahko za rešitev teh situacij ponudijo tudi te storitve, je tudi pregled po problematiki nasilja v družini po nalogah opredeljen na tem mestu.

Prva socialna pomoč

fizično nasilje	1574
psihično nasilje	1504
ekonomsko nasilje	76
Zanemarjanje	58
spolno nasilje	49
SKUPAJ	3261
zanemarjanje rod. dolžnosti	323
ugotavljanje ogroženosti	3122
SKUPAJ	3445

Pri PSP je največ ugotovljene problematike ugotavljanja ogroženosti, saj po prvi pridobljeni informaciji CSD ne ve, za kaj gre in šele pridobiva prve informacije, opravi prve pogovore z družinskimi člani in ugotavljajo, ali gre za kakršno koli ogroženost osebe ali ne. Tudi problematike psihičnega in fizičnega nasilja je veliko. Vseh opravljenih storitev PSP je 46879 primerov in lahko zaključimo, da je med celotno problematiko, ki jo CSD obravnava dokaj malo, pa še vedno preveč.

Prva socialna pomoč s povzročiteljem nasilja v družini:

fizično nasilje	928
psihično nasilje	898
ekonomsko nasilje	28
Zanemarjanje	9
spolno nasilje	16
SKUPAJ	1879
zanemarjanje rod. dolžnosti	5
ugotavljanje ogroženosti	51
SKUPAJ	56

PSP s povzročiteljem nasilja se opravi vedno, kadar se ugotovi problematika nasilja v družini. Opravi se pogovor s povzročiteljem nasilja, ugotavlja se njegove stiske in težave ter vzrode, ki ga ženejo v nasilna ravnanja. Predoči se mu možnosti pomoči, svetovanja in podpore, programov, ki se izvajajo izključno za povzročitelje nasilja in se ga tudi usmeri v primerno obravnavo, če to želi. Iz podatkov je razvidno, da je ponovno največ problematike zaznane kot psihično in fizično nasilje.

Osebna pomoč – svetovanje

fizično nasilje	111
psihično nasilje	105
ekonomsko nasilje	4
Zanemarjanje	2
spolno nasilje	7
SKUPAJ	229
zanemarjanje rod. dolžnosti	28
ugotavljanje ogroženosti	2
SKUPAJ	30

Če oseba želi in je to zanjo primerno, se jo usmeri v osebno pomoč – svetovanje, po opravljeni PSP in lahko tudi kot del načrta pomoči žrtvi. Vseh primerov te storitve so CSD v letu 2010 izvajali 1743, od tega le 229 zaradi problematike nasilja.

Pomoč družini za dom:

fizično nasilje	52
psihično nasilje	42
ekonomsko nasilje	3
Zanemarjanje	19
spolno nasilje	4
SKUPAJ	120
zanemarjanje rod. dolžnosti	86
ugotavljanje ogroženosti	15
SKUPAJ	101

Kadar gre v družini tudi za otroka, ki je žrtev nasilja v družini in je pri družinskih članih zaznati možnosti sprememb v ravnanju in vedenju, lahko CSD ponudi izvajanje pomoči družini za dom. Vseh primerov v letu 2010 je bilo 1709, od tega le 120 zaradi problematike nasilja v družini.

2. ZAKLJUČEK

CSD obravnavajo dokaj veliko število primerov nasilja v družini. Glede na podatke je mogoče zaključiti, da poskušajo obravnavanim osebam ponuditi različne možnosti rešitev za svojo nastalo situacijo, od najlažjih do najbolj omejujočih. Največ dela in

pozornosti se posveča delu z ljudmi, iskanju možnosti za čim boljši izid in manj konkretnim rigoroznim ukrepom z najglobljimi posegi v družino.

Sodelovanje med institucijami se izboljšuje in vedno več je takih institucij, ki ugotavljajo doprinos timskega dela in priprave načrta pomoči žrtvi celostno. Policija in CSD sta vzpostavila dobro sodelovanje na vseh ravneh, kjer se tudi nesoglasja in odprta vprašanja poskušajo čim hitreje reševati. Z zdravstvom so še vedno težave, saj ne razumejo svoje vloge pri obravnavi žrtve nasilja, žal je tudi zelo malo prijav nasilja v družini z njihove strani.

Težave pa so še vedno na področju nameščanja žrtev in umikanja in ogrožujočega okolja. Kapacitet za določene populacije še vedno ni, predvsem so težave za nameščanje starejših, invalidov in otrok s posebnimi potrebami, ki so žrtve nasilja v družini. Ob tem tudi ni kapacitet za nameščanje otrok, ki so povzročitelji nasilja.

Premalo je poudarka tudi na delu s povzročitelji, kjer je v mreži zelo malo možnosti konkretnih programov, kamor bi CSD lahko povzročitelja usmeril po pomoč in bi se lahko začarani krog nasilja prekinil.

Zaradi boljšega usklajenega delovanja na tem področju in pretoka informacij ter ugotavljanju odprtih vprašanj, Skupnost CSD Slovenije enkrat letno organizira tudi medinstitucionalni posvet vseh tistih institucij, ki sodelujejo pri obravnavi žrtev nasilja v družini s ciljem boljšega delovanja, večje dostopnosti pomoči žrtvam in ukinjanju kratkih stikov komunikacije in sodelovanja. Menimo, da lahko s skupnimi močmi vsi doprinesemo k še boljši obravnavi žrtve, hitrejšim reakcijam in celostni obravnavi.

3. LITERATURA

- Zakon o preprečevanju nasilja v družini, Uradni list RS, št. 16/08
- Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih, Uradni list RS, št. 69/04 UPB1, 101/07, 122/07
- Zakon o socialnem varstvu, Uradni list RS, št. 3/07 UPB2, 23/07, 41/07, 122/07, 61/10, 62/10

- Pravilnik o standardih in normativih socialnovarstvenih storitev, Uradni list RS, št. 45/10
- Murgel, S. (2010), Nasilje v družini z vidika dejavnosti centrov za socialno delo, Nasilje v družini: kazensko pravni, kriminalistični in kriminološki problemi, Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede in Pravna fakulteta,
- Kuzmanič Korva D urednik, Murgel S. urednik, 2007, Katalog javnih pooblastil, nalog po zakonu in storitev, ki jih izvajajo centri za socialno delo, Ljubljana, Skupnost CSD Slovenije
- www.gov.si/csd
- www.drustvo-dnk.si